

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

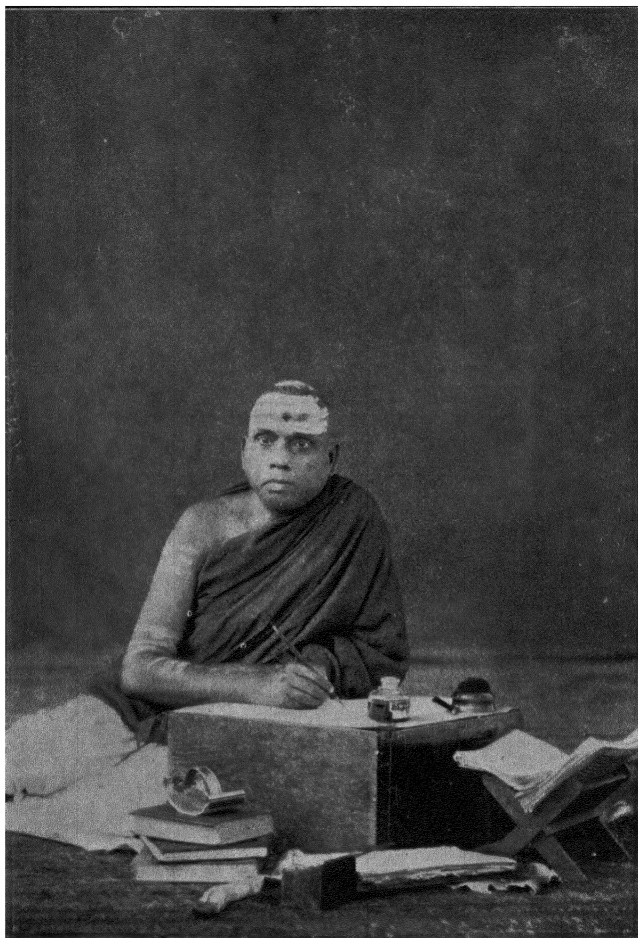
OU_200892

UNIVERSAL
LIBRARY

—ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ—

ಕೀರ್ತನಕಂಠಾಭರಣ (ರಾಮಾಯಣ)

ಗ್ರಂಥಕರ್ತ

ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ
ಭಕ್ತಬಂಧು ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಬಸವನಗುಡಿ,
ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ

ಶಾ. {
೧೮೫೧ }

ಮೊದಲನೆ ಮುದ್ರಣ ೧,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು

{ ಕ್ರಿ.
೧೯೨೮ }

ಬಿ. ಬಿ. ಡಿ. ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್,
ಅರಳೀವೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

ಮುನ್ನುಡಿ

—*—

ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿದ್ದಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದು

ದಕ್ಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ—ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು

ಕೀರ್ತನಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಬಹು ಮಂದವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಹರಿ
ಹುಟ್ಟು ಯುಕ್ತಿದ್ವಾರ್ಗ— ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣವು ಶ್ರುತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಚೆಗೆ

ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಸೆಳೆತವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೈದಿ ಕಥನಾರ್ಥವೂ ಮನಗೊಳಿಸಿದ ಆರಸರೂ ಕಳೆಗುಂದುತ್ತ ಬಂದು ಪರಧರ್ಮೀಯರ ಆಳಿಕೆಯ ಸೆಳೆಯೂ ಬಡಿಯುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ದೇವಭಾಷೆಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ನೈವುಣ್ಯವೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶುದ್ಧತೆಯೂ ಮನುಕಾಗುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಸ್ಮೃತಿಗಳೂ ಪುರಾಣಗಳೂ ಇತಿಹಾಸಗಳೂ ರಂಗಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಪುರಾಣಪದ್ಧತಿಯಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಹರಿದಾಟವು ಹೊರಗಡೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆದಷ್ಟೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗವೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸೇರುತ್ತ ಬಂತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳೂ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ರಸಿಕತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮೈಗೂಡಿ ತೋರುತ್ತಿವೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಂತು ವಿಷಯಗಳು ಮನುಷ್ಯನನ್ನೆ ಹತ್ತುಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದ ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಕುಡಿನೋಟವನ್ನು ಹಾಕುವದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರವೇನಾದರೂ ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಈಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಮನೋರಂಜಕವಾಗುವಂತೆ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವುಂಟಾಗಿ ಕೀರ್ತನಪದ್ಧತಿಯು ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವದು. ಏನೋ ಒಂದು ಪ್ರಾಕ್ತನಸುಕೃತವಿಶೇಷದಿಂದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಹಾಕಿರುವ ಕೆಲವರ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಜನಮಂಡಲಿಗೆಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತನವೇ ಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೀರ್ತನಪದ್ಧತಿಯು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿತೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಧನಗಳಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇದರ ಉತ್ಪಾದಕರು ನಾರದರೆಂದು ಜನರು ಭಾವನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದಿಂದ ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನು

ನಡೆಸುತ್ತಿರುವರು. ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕೀರ್ತನಗಳ ಶ್ಲಾಘನೆಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವದೆಂದು ಕೆಲವರೆನ್ನುವರು. ಕೀರ್ತನಪದ್ಧತಿಗಲ್ಲ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೇ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವದಕ್ಕೂ ಕರ್ಣಾಟಕವು ಅದನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವದಕ್ಕೂ ಅಧಾರಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಯ ಸುಳಿವನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಶುದ್ಧಕನ್ನಡಿಗರು ಕೀರ್ತನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವ ಕಂಡವರೆಷ್ಟೋ ಉಂಟು. ಅವರಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನು. ಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ಪದಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಕನ್ನಡಿಗರಾದ ಪುರಂದರ ದಾಸರೇ ಮೊದಲಾದ ವೈಷ್ಣವದಾಸರೂ ಸರ್ವಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಶಿವದಾಸರೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬರೆದು ಹಾಕಿರುವರು.

ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣವೆಂದ ಕೂಡಲೆ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಹೀಯಾಳಿಸುವ ವೈರಾಗ್ಯದ ಮಾತು ಬರುವದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಮುಖವನ್ನು ಸುಕ್ಕಿಸುವರು. ಸಿಬವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಸಮ್ಮ ದೇಶವು ವಿರಕ್ತರಿಂದಲೇ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದದ್ದು.

ಸಮ್ಮ ಮೂವುಪುರುಷರೆಂದು ನಾವು ಪರಮಧಕ್ಕೆ ಯಿಂದ ಯಾರ ಗೋತ್ರವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಉಚ್ಚಾರಮಾಡುವೆವೋ ಅವರೆಲ್ಲ ವೈರಾಗ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು. ನಾವು ಸಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ವಂಶದವರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸಿಬವಾಗಿ ವಿರಕ್ತರೇ ಆಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಈಚೀಚೆಗೆ ಜನಕ್ಕೆ ವಿಷಯಸುಖದ ಕಡೆಯ ಮೋಹವು ಹೆಚ್ಚಿರುವದರಿಂದ

ವೈರಾಗ್ಯದ
ತಾತ್ಪರ್ಯ

ವಿಷಯಸುಖವನ್ನು ತುಚ್ಛವೆಂದರೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ತುಚ್ಛವೆಂದಂತೆ ಭಾವನೆಯಾಗುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿದರೆ ಈ ಮೋಹವು ಬಯಲಾಗುವದು. ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮಂತನಿಷಯಾಸಕ್ತನೇ ಆದರೂ ಕೂಡ ಅವನಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ವೈರಾಗ್ಯವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾಗುವ ಸುಖವು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಊಟತಿಂಡಿಗಳ ಮತ್ತು ಮನೆಮಠಗಳ ಸುಖದ ಮೇಲೆ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನೋಟಗಳ ಸುಖವನ್ನು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಯಸುವವರು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಧನಾರ್ಜನೆಯ ಸುಖವು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಯಸುವವರು ಹೆಂಡತೆಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟೋ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೀರ್ತಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಯಸುವವರು ಧನ ಮೊದಲಾದ ಹೊರಗಣ ಉಪಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹೆಣಗುತ್ತಾರೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಡಿನೆಯ ಸುಖವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದೇ ವೈರಾಗ್ಯ. ಸಮ್ಮ ಪೂರ್ವ

ಕರಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ ವೈರಾಗ್ಯವು ಯಾವದೆಂದರೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದಾಗುವ ಸುಖವು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಉಳಿದ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಸುಖಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದು. ಹೀಗೆ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಅಂತರ್ಧಾಸವಾದಾವೆಂದು ಯಾರೂ ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನ ಕಡೆಗೇ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಬಾಳೆಯ ಎಲೆಯೂ ಹೇಗೆ ಬಂದೇ ಬರುವದೋ ಹಾಗೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹವನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಸುಖವೂ ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದೇ ಬರುವುದು. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಅದು ಕೊರತೆ ಯಾದರೂ ಒಳಗಣ್ಣಿಗೆ ಅದರ ಕೊರತೆ ತೋರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ವೈರಾಗ್ಯವೆಂದರೆ ತಿರಿಯುಂಟೆ ಮಾಡುವದೆಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದ ವಿರಕ್ತನು ತನಗೆ ತನ್ನದೆಂಬುದೇನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯಾರನ್ನೂ ಎಂದೂ ತಿರಿಯದೆ ಅನಂದಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವನು. ಅದ್ವರಿಂದ ಇಂಥದಕ್ಕೆ ಯಾರು ತಾನೆ ಶುಭಾಗಮನವನ್ನು ಬಯಸಬಾರದು? ವಿಷಯಸುಖಕ್ಕೂ ಭಗವದನುಗ್ರಹದ ಸುಖಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೆಂದರೆ ವಿಷಯಸುಖವು ಕಾಫಿಯ ಕಷಾಯದಂತೆ ಸರಮಂಡಲವನ್ನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಿಸಿಕುಣಿಸುವದು. ಆದರೆ ಅದರ ವೇಗವು ಇಳಿಯುತ್ತಲೇ ಮನಸ್ಸು ಪೂರ್ವಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ವೀರ್ಯವಾಗುವದು. ಭಗವದನುಗ್ರಹದ ಸುಖವು ಹಾಲಿನಂತೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುವಂಥದ್ದು. ಕಾಫಿಯ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜರುಗಿಸಿ ಹಾಲಿನ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಈಗ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಸತ್ಯಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ಸರಗಿಗೆ ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವದೊಳ್ಳಿಯದು.

ಧರ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನರಿಯದವರು ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು-ವೊದಲಾದ ವಿಷಯಕೋಟಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದೊಯ್ದು ಕಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಬಿಡುವಂಥ ಅಪಾಯಕರವಾದ ವಿಚಾರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವರ ತಪ್ಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರವು ವಿಷಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ವಿಷಯಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಸುಖವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ದುಃಖವನ್ನೂ ಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವದವುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ದುಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ-ಆಲಿಗಾರರು ಪ್ರಾಣಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ ವೊದ

ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದ
ಅನುಷ್ಠಾನ

ಲಾದ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳೊಡನೆ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುವಂತೆ—ದುಃಖದ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಚೆಲ್ಲಾಟವಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುವವು. ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಡ? ಇದು ಬರೀ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಾತಲ್ಲ. “ವಿಜ್ಞಾನ ಸೇವಿತಶ್ಚೀರೋ ಮೈತ್ರೀಮೇತಿನ ಚೋರತಾಮ್”—(ಪಂಚದಶಿ) ಎಂಬಂತೆ ಕಳ್ಳನೊಡನೆ ಅವನು ಕಳ್ಳನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಡೆದರೆ ಅವನು ಗೆಲೆಯನಾಗುವನು; ಕಳ್ಳನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ವಿಷಯಗಳ ಹಣೆಯಬರಹವಿಷ್ಟೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆನೇಲೆ ಅವುಗಳೊಡನೆ ಎಷ್ಟು ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ವಿಷಯಗಳ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಪುರಾಣಕಾಲದ ಜನಕ, ಅಶ್ವಪತಿ—ಮೊದಲಾದವರೂ ಈ ಕಾಲದ ಎಷ್ಟೋಜನ ಸಾಧುಗಳೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವದಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಥನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಿಷಯಗಳ ಹಣೆಯ ಬರಹವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣ. ಭೌತಿಕ ವಿದ್ಯೆಯು ವಿಷಯಗಳ ಸ್ಥೂಲರೂಪಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡುವದೇ ಹೊರತು ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದಂತೆ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣವು ಪರದೆಯ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿರುವದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರವು ಹೆಚ್ಚು ತ್ವರದಾಯಕವಾಗಿರುವದು. ಆ ಪರದೆಯನ್ನು ಹಾರಹೊಡೆಯುವದೇ ಈ ಕೀರ್ತನಗಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಉದ್ದೇಶವು. ನಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೋದರೆ ಎಂಥಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೆ ಭಯವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎಂಥ ಪ್ರಬಲವಾದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಮೈಗೊಟ್ಟರೂ ಅವನಿಗೆ ಭಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣವೆಂದು ಯಾರೂ ಮೂಗುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕೀರ್ತನಗಳ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇವುಗಳಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕಾಗುವ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗಿನ ಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೀ ವಿನೋದದ ಭಾಗಗಳು

ಹೆಚ್ಚು ಉಪದೇಶಪದ್ಧತಿಯು ಬಹಳ ಕೊರತೆಯಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅದರ ಪರಿಣಾಮದ ಕೊರತೆಯೂ ಬಹಳ

ಪದ್ಧತಿ

ವಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಭೌತಿಕಶಿಕ್ಷಣವು ಕೂಡ ಮೊದ

ಮೊದಲು ಅತ್ಯಸ್ತಿಕರವಾಗಿದ್ದರೂ ಈಚೀಚೆಗೆ ಪದ್ಧತಿ

ಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು

ಬಳ್ಳಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕಗಳಾದವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈ ಸಾರ್ವಜನಿಕಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಈ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣ

ಕೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ತರಂಗಿಣಿ, ಮುಕ್ತಾಹಾರ, ಸುಮನಹಾರ-ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬಂದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಔಂಧ (Aundh)ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಂತಪ್ರತಿನಿಧಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಬಾಳಾಸಾಹೇಬರು ಅವರ ತಂದೆಯ ನಿಧನದ ದಿನ ಅವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ತಾವೇ ಒಂದು ಕೀರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡಿ 'ಸುಮನಹಾರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವದರಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರಿಪಾದನೆಯ ಪದ್ಧತಿಯು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ರುಚಿಸಿತು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೀರ್ತನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಮರ್ಥರಾಮದಾಸರು ಹೇಳಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡೆನು. ಅವರು ತಮ್ಮ 'ದಾಸಬೋಧ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ರಗಳೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ರ|| ಕೀರ್ತನವೃತ್ತಿಯತೀವಸವಿತ್ರ | ಕೀರ್ತನಕಾರನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಚಿತ್ರ | ಬಹು ಪುಸ್ತಕಗಳ ನೋದಿರಬೇಕು | ಬಹುಪಾಠವು ಕಂಠದೊಳಿರಬೇಕು | ಜನರಿಗಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು | ತನಗಾದೊಡ ಮಿದ ಬಿದದಿರಬೇಕು | ಸಗುಣದ ಕಥೆಗಳ ವಿವರಿಸಬೇಕು | ಭಗವತ್ಕೀರ್ತಿಯ ಹಬ್ಬಿಸಬೇಕು | ಧೈಯ ಮೂರ್ತಿಗಳ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು | ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವವನು ಸೂಚಿಸಬೇಕು | ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಂದಸ್ಥಿರಬೇಕು | ಬೇರೆಯವರ ಪದಪದ್ಯವು ಬೇಕು | ನೀತಿಧರ್ಮ ಗುಣಮಹಿಮಾದಿಗಳು | ಪೂತು ಫಲಿಸಬೇಕಾ ಕಾಲದೊಳು | ಭಾಷೆಯೊಳಿ ಬಲು ಹೆಚ್ಚಿದ ಭಾಗ್ಯ | ವೇಷದೊಳಿರಬೇಕುರೆ ವೈರಾಗ್ಯ | ಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳತಿಹಾಸದ ಕಥೆಗಳು | ಪುಟ್ಟುಪಕಥೆಯಾಗಿರಬೇಕಿದೊಳು | ಕರುಣಾರಸವು ಕೈರೆರೆ ಜೊತೆಗೆ | ಪರಮಾನಂದವೆ ಧೈಯವು ಕೊನೆಗೆ | ಹೇಳಹೇಳತಲೆ ಮೈಹುರಿಯೇರಿ | ಬೀಳಬೇಕು ಪ್ರೇಮಾಶ್ರವು ಮಾರಿ | ಭೂರಸಾಸ್ವಾದವು ಬರುವಂತೆ | ನೀರಶ್ರೀಭಾಷಣಕಿದು ಸಂತೆ | ಹಾಸ್ಯರಸದಿ ಮುಖವರಳಲು ಬೇಕು | ದೂಷ್ಯವಿಚಾರವ ತರದಿರಬೇಕು | ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತಿರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರ | ಬಿಂಬಿಸಬೇಕು ವಿವೇಕವಿಚಾರ | ಭಕ್ತಿಭಾವಕಿದು ಬಲುಭಂಡಾರ | ಯುಕ್ತಿವಿಶೇಷಂಗಳಿಗಾಧಾರ | ಭಗವಂತನು ಮೆಚ್ಚುವನಿದಂದ | ಜನರುನ್ನತಿಯಾಗು ಮೊದಿದು ಚಿಂದ ||

ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪಮುಂದೆ ನಡೆಸಿ ಕೀರ್ತನಗಳಿಗೆಗೊಂದು ಕಟ್ಟುಪಾಡುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನೂ ಅಡಕ ಮಾಡಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬರೆದ ಕೀರ್ತನಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಇದೇ ಮೊದಲು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಜೀವಿಕೆಗಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಕೀರ್ತನಕಾರರಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೋಧನ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಕೈಪಿಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಅನ್ವರ್ಥನಾಮದ ಸಾರ್ವಜನಿಕಗೃಹಸ್ಥ ಶಿಕ್ಷಕಮಂಡಲಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು.

ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ನಿರ್ಬಂಧದ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡವರ್ಪಟ್ಟು ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಸೂರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಮುದ್ರದ ಮುಂದೆ

ಅರವಂತಿಗಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದಂತೆ ಕೀರ್ತನವನ್ನು ಇದೊಂದು ಬೇರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕಶಿಕ್ಷಣರೂಪವೆಂದು ಹೇಳುವುದು. ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುವದೆಂದು ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಂಶಯ ತೋರಬಹುದು. ಈ ಶಿಕ್ಷಣವು ಆ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ

ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವ

ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವಂಥ ಮಹತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವದರಿಂದ ಇದರ ಪ್ರತಿ

ಭೆಯು ಅದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದ ನಡುವಣ ದೀಪದಂತೆ ವಾಡುವಷ್ಟು ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ತೋರಿಸಬಹುದಾಗಿರುವದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ-ಶಿಕ್ಷಣಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಗಳೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿದ ದೀಪದಂತೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿದ ದೀಪಗಳಾಗಿರುವವು. ಅದು ತನ್ನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಎದ್ದುಚ್ಚುಕ್ತಿಯ ದೀಪವನ್ನು ಕೂಡ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕುವಂತೆ ಎಷ್ಟೇ ಝಗಝಗಿಸಿದರೂ ಬರೀ ಅದು ಆರೋಗ್ಯಕರವಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕುಬೇಕು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಬೆಳಕೇ ಸೂರ್ಯ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಶಸ್ತ್ರದ ಧಾರೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ವಾಡುವ ಹಾಸಿಯ ಹೋರಾಟಗಳೆಲ್ಲ ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪುನೀರಿನಿಂದಾಗುವ ಬಾಯಾರಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮದಂತೆ ಈ ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಶಸ್ತ್ರದ ಧಾರೆಯ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯ ಪರಿಣಾಮವು. ಅಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಲೆದೋರುವ ಶಾಂತಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅರವಂತಿಗಿಯ ಸಿಹಿನೀರಿನಿಂದಾಗುವ ದಾಹಶಾಂತಿಯ ಪರಿಣಾಮದಂತೆ ಹೃದಯವಿಕಾಸದ ಪರಿಣಾಮವು. ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮೆದುಳು, ಹೃದಯ-ಎಂಬೆರಡೂ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅವಯವಗಳಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವೆರಡರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಸಮಾನವಾದ ಬೆಲೆಯೇ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಜನತೆಯ ನೆಮ್ಮದಿಯು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೃದಯದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೆ ವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಬುದ್ಧಿಯ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಸಂಕೋಚ ಉಂಟಾದರೂ ಸಾಗಬಹುದೇ ಹೊರತು ಹೃದಯದ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಾದರೆ ಕಷ್ಟವು ತಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣಶಾಲೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೊಬ್ಬರು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದವರು ಬೇಕಾಯಿತು. ಕೀರ್ತನಗಳು ಈ ಕೆಲಸ

ವನ್ನು ಮಾಡುವವು. ಅದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕಶಿಕ್ಷಣರೂಪವೆನ್ನುವ ಮಾತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿತ್ತುವದು.

ಕೀರ್ತನಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಅದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಪಂಗಡದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ದೇಶಭಾಷೆಯ ಉಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರಬೇಕು. ನಾವು ದೇಶಭಾಷೆಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಬರೀ ನಮ್ಮ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳುವ ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೂಢತೆಯನ್ನು ಹಡೆದಿರುವ ಹಿಂದಿನ ವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿದರೆ ಮೊದಲೇ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವಂಥ ಅವರ ಉಚ್ಚಾರವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಜನಮಂಡಲಿಯ ಮೇಲೆ

ದೇಶಭಾಷೆಯ
ಪ್ರಾಚೀನಭಂಡಾರದ
ಉಪಯೋಗ

ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಕೀರ್ತನವೂ ಬರೀ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಪಂಗಡದ ಪದಪದ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಲುಕಾರದು. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣವಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪಂಥದವರ ಪದಪದ್ಯಗಳಿಗೂ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಶುಭಾಗಮನವನ್ನು ಬಯಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಪರನಿಂದೆಗಳಿರುವ ಪದಪದ್ಯಗಳು ಕೀರ್ತನಕಾರನ ಪಂಥದವರದಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜಿಡತಕ್ಕವುಗಳೆ. ಪದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ದಾಸರುಗಳಲ್ಲದೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಕವಿಗಳೂ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೆರವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ಮೂಲೆಗೆ ಕೂಡಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಉಕ್ತಿಗಳು ಬಂದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕವಿತೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕ್ಷಣಕ್ಕೊಂದೊಂದು ಹೊಸರುಚಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಬಾಯಿನೀರು ಕರೆಸುವದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೀರ್ತನವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಚೀನಕವಿಗಳ ಕವಿತಾವೈಭವದೊಂದು ಪ್ರದರ್ಶನಶಾಲೆಯಾಗಿ ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನವಾಗುವದೊಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಂಥೆಂಥ ರಮ್ಯವಾದ ಗ್ರಂಥರಾಶಿ ಇರುವದೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಹರಿದು ಮುಂದೆ ಅವರು ತಾವಾಗಿ ಅದರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮುಂದುವರಿದು ಅದರ ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗುವದರಿಂದ ದೇಶಭಾಷೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಉಚ್ಚೇವನಗೊಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೆ ಎನ್ನೋ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವಾದಂತಾಗುವದು.

ಕೀರ್ತನವೆಲ್ಲ ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಡೆಯಬಹುದಾದರೂ ನಾವು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು

ಕೊಡುವದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಮ್ಮ ಮೂಲಧರ್ಮಗ್ರಂಥ
 ಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದರಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ
 ನಿಜವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೆ ಪಡೆಯಬೇ
 ಸಂಸ್ಕೃತದ
 ಅಗತ್ಯ ಕಾದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ ಅದರ ಪರಿಚಯವನ್ನೆ
 ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ಆದ್ದರಿಂದ
 ಸಡುಸಡುವೆ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಚಮ
 ತ್ಕಾರವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೀರ್ತನವು
 ಭೂಷಣಗೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣಭಾಷೆ
 ಯೆನಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಕೂಡ
 ಸವನಿಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾವೇ ಅದಕ್ಕೆ
 ಮುಸುಕು ಹಾಕಿ ಕೂಡಿಸುವದು ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪೀತು? ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾವೈಭವ
 ದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ವಾದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಅದನ್ನು ಸಮ
 ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲೇ ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಆ ಭಾಷೆಯ
 ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸು ಒಲಿಯುವಂತೆ ಕೂಡ ಆಗಬೇಕು.

ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಪರಭಾಷೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿ
 ಸುವ ಏಷಯವೂ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚು
 ವದಕ್ಕಾಗಿ ಆದೂ ದೇಶಭಾಷೆಗಂತು ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಂದ ಕೊನೆಯ
 ಪರೆಗೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಭರತಖಂ
 ಡದ ಎಲ್ಲ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಮಾತೃಭಾಷೆಯೆಂಬ ಮತ್ತು
 ಪರಭಾಷೆಗಳ
 ಉಪಯೋಗ ಸಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಭಂಡಾರವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿ
 ಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯ
 ಬೇಕು. ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದಿ—ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳ
 ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಭಾಷೆಗಳ ಸುಭಾ
 ಷಿತಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದರಿಂದ ಹಾನಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕೀರ್ತನ
 ಕಾರರಿಗೆ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟೆಂಬ ಒರೀ ಹೆಸರುವಾಸಿಯು
 ಮಾತ್ರ ಫಲವಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯಾಸ
 ಪಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸುವದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವು ವಾಕ್ಯವಾಹ
 ದಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಬಂದರೆ ಬರಬಹುದು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡು
 ತಿದ್ದ ಸಾಧುಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಸಾದಿಸುವಾಗ ಅವರವರು ಆಯಾ ಭಾಷೆ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೆ ಹೇಳಿ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ
 ಪ್ರತಿಸಾದಿಸುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೇ ಆಗಿರುವದು. ಅಂತು ಕೀರ್ತನರಂಗವು

ಕೇವಲ ಪಂಚಭಾಷೆಯ ಬಾಲಲೀಲೆಯ ಅಂಗಳನಾಗಬಾರದೆಂಬದರ ಕಡೆಗೆ ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಬೇಕು.

ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಕಥೆಯಂತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವದಷ್ಟೆ. ಬರೀಕಥೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಕೀರ್ತನವು ಸಾಂಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪುರಾಣಗಳ

ಉದ್ದೇಶವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಳೆಗಟ್ಟಿಸಿ ತೋರಿಸುವದೇ ಹೊರತು ಬರೀ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಥೆಗೂ **ಪೀಠಿಕೆ** ಪೀಠಿಕೆಯೆಂಬದೊಂದು ಭಾಗವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಏನಾದರೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳನ್ನು

ಸಮಾನೇಶ ಮಾಡಿಸುವರಷ್ಟೆ! ಅವು ಅಂತು ಇಂತು ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರಗಳೆನಿಸಿದರೆ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. **ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟೇ ಇರುವ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳ ಹೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಲೆಯ ವಿವರಣೆಯು ಇರಬೇಕು.** ಮತ್ತು

ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುವಾಗ ಪೀಠಿಕೆಯ ಉಪದೇಶದ ನೆನಪು ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪೀಠಿಕೆಗೂ ಕಥೆಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡದು ಮೂಡುವದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಪೀಠಿಕೆಯು ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡದ ಏನೋ ಒಂದು ಅಧಿಕ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವದು. ಕೆಲವರು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೂ ಕೀರ್ತನದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುವರು. **ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ**

ಕೀರ್ತನವು ತಕ್ಕ ಸ್ಥಲವಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಧನವೆಂತು ಷಡ್ವಯಸಂಪತ್ತನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಕಾಗಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಂಥದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ತಾವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತವಿಚಾರಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಅನಾನಿತ್ಯ ನೊದಲಾದ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂದೇ ಕರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಇದೇ ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನದ ತಳಹದಿ ಇಲ್ಲದವರ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಗೂಢತತ್ವಗಳ ಮಾತು ತೆಗೆದರೆ ಅದು “ಸಂತಯಲಿ ತತ್ತ್ವವನು ಜನಗೆ ಸಂತಸದಿ ಪೇಳ್ವಾತ ಮೂರ್ಖನು” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ನೆನಸಿಗೆ ತಂದು ಕೊಡುವಂಥದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಸಾಧನವಾದಂಥ ಸರ್ವಜನಗ್ರಾಹ್ಯವಾದಂಥ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಬೇಕು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳಿಗೂ ಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೊಂದು ಸಂಕಲ್ಪವುಂಟಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಾನು 'ಭಕ್ತಬಂಧು'

ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೆನು. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರು ಇದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಉದಾರಾಶ್ರಯವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಮಾಡಿರುವ ಕೆಲಸ ಭರವಸೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಈಗ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಕೈಹಾಕಿರುವೆನು. ಕೀರ್ತನದ ಕಥೆಗಳು ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿಯೂ

ಸಾಧುಗಳದಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿಯೂ

ಅನೇಕವಿರುವವಾದರೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀರಾಮನವರಾತ್ರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಆ ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣವೆಲ್ಲ ಮುಗಿಯುವಂತೆ ಹತ್ತು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿರುವೆನು. ಇದರಂತೆ ಭಾರತಭಾಗವತಗಳ, ಕೆಲವು ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮತ್ತು ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತನಕಾರರಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರಾಗಲಿ ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಏನಾದರೂ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಸೂಚನೆಮಾಡಿದರೆ ಆಗತ್ಯವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದೆನು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಗ್ರಂಥವು ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗುವದೆಂದೂ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಾವೇ ಓದಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೀರ್ತನಗದರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ರೂಪಕ್ಕೆ ಎರಕವನ್ನು ಹೊಯ್ದುಹೂರತು ಆ ಪ್ರತಿಸಾದನೆಯು ಸರಸವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕಡಿತಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಧರ್ಮ ನೀತಿಗಳ ವಿಚಾರವಿಶೇಷಗಳ ಪದಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಜೈನರು, ವೀರಶೈವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು—ಈ ಎಲ್ಲರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆರಿಸಿ ಜೋಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗೆ ಆರಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ಕಡೆಯದು ಒಂದು ಕಡೆ ಬರದಂತೆಯೂ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನಕವಿಗಳ ಬುದ್ಧಿವೈಭವದ ಬೆಳಕು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಆರಿಸಿರುವ ಈ ಪದಪದ್ಯಗಳ ಜೋಡಣೆಯು ಶ್ರೋತೃಗಳಿಗೆ ನವರಸಗಳ ಮೇಲೋಗರದಂತೆ ಅಥವಾ ಜೀನತುಪ್ಪದಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸೀತೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಡು ನಡುವೆ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಭೂಷಣಗೊಳಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗೆ ಆರಿಸಿದ ಪದಪದ್ಯಗಳ ಮುಂದೆ ಅವುಗಳ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪುಸ್ತಕದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಜ್ಞೆ

ಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ದೊರೆಯುವ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃ ಹೆಸರನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಡುವುದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಪದಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಾಸರಪದಗಳೆಂದು ಕರೆದು '(ದಾ)' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಕವಿಯ ಹೆಸರು ನನಗೆ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಇರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಭಾಷಿತಗಳೆಂದು ಕರೆದು '(ಸು)' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಯಾವ ಸಂಜ್ಞೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪದಪದ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಆಯಾ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಚಿಸಿದವುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆರಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡದ ಪದಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಹಳಗನ್ನಡದ ಮಿಶ್ರಣವೂ ಇರಬಹುದು. ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದಿ—ಮೊದಲಾದ ಪರಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ಸಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸೋಂಕಿರುವದೇನೂ ಅಶ್ವಾಸ್ತವಾಗಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ ಕಡೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಆರಿಸುವಿಕೆಯೆಲ್ಲ ದಿಕ್ಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೀರ್ತನಕಾರರು ತಾವು ಬೇರೆಬೇರೆ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನೇಕ ಕೀರ್ತನಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಆರಿಸುವಾಗ ಆಯಾ ಕೀರ್ತನದ ವಾಲಿಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿ ಸೇರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವವುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ದಿವಸ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕವುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಸರವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದು ಒಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟನ್ನೇ ಆಯಾ ದಿವಸ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. **ನಾನೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಭಾಷೆಯಿಂದ ಸಾಕಿ, ದಿಂಡಿ-ಎಂಬಿರಡು ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.** ಉತ್ತರಕರ್ಣಾಟಕದ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಈ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಮರಾಠಿಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯಜನರ ಸಂಪರ್ಕವು ಬೆಳೆದಿರುವ ದಕ್ಷಿಣದೇಶೀಯರಾದ ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ತಲೇ ಎತ್ತಿರುವದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಜೋಡಿಸುವೆನು. ಮರಾಠಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೂ ನಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ಸೊಬಗನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮರ್ಯಾದೆಯ

ನೇಷವು ಶಿಷ್ಟಸಮೃತ್ತವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಿಪ್ರಾಸವನ್ನೂ ಇಟ್ಟೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಕೀರ್ತನಕಾರರ 'ಕಡಕುಗಳು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪದಗಳು ಭಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದ ಮಂದಾನಿಲರಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವದರಿಂದ ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ರಗಳೆಯೆಂತಲೇ ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಆರ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತನಕಾರರೂ ರೂಢಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಇವುಗಳ ಮೆಚ್ಚುಟ್ಟನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಏನೆ ಮತ್ತು ೫ನೆ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸವಿಲ್ಲದ ಶರಷಟ್ಟಿದಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಸದ ಕೊರತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಆರ್ಯವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ.

ಏಕೆಗೆ ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನು ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವದರಿಂದ ಕೀರ್ತನಕಾರನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಇಳಿಸಿದಂತಾಗುವದೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅವರ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವದು. ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಬರೆದರೂ ಕೀರ್ತನಗಳ ಮನೋರಂಜನೆಯು ಕೀರ್ತನಕಾರರ ವಾಗ್ವೈರಿಯನ್ನು ವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಪದಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೇನು ಬರುವದೋ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ನವರಸ

ಕೀರ್ತನಕಾರರ

ಪ್ರತಿಭೆ

ಭರಿತವಾದ ವಾಗ್ವೈರಿಯನ್ನು ಹೊರಸೂಸುವ ವಾಣಿಯು ಕೀರ್ತನಕಾರರ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕೀರ್ತನಕಾರನು ಕೀರ್ತನರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಐತೃಗಳನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಟಿಸುವ ಸಮರ್ಥನಾದ ನಟನಾಗಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೀರ್ತನಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಚಾತುರ್ಯವು ಕೀರ್ತನಕಾರನಿಗಿರಬೇಕು. ಕಥೆಗಳ ನಡೆವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳೊಡನೆ ಈಗಿನ ಕಾಲದವುಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬಿಡಬಾರದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರನೈಪುಣ್ಯವೂ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿರಬೇಕು. ಪರದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ತರಬಾರದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಇರಬಾರದು.

ಈ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯದ ವಾಸನೆಯೂ ಶೀಲ ಸ್ವಭಾವಗಳ ರಮಣೀಯತೆಯೂ ತೋರುತ್ತಿರಬೇಕು. ಭೌತಿಕವಿಚಾರಗಳ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಈ ಗುಣಗಳ ಕೊರತೆ ಇದ್ದರೂ ಸಾಗುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ

ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಈ ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಧಾರ್ಮಿಕಶಿಕ್ಷಕನಿಗೆ ಇವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶೋಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇವಿಲ್ಲದವನ ಉಪದೇಶವು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟು ತೂರಿ ದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಇದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಕೀರ್ತನ ಕಾರರು ಸುಸ್ಕೃತವಾಙ್ಮಯಕ್ಕೂ ದೇಶಭಾಷೆಯ ವಾಙ್ಮಯಕ್ಕೂ ಸಜೀವಚರಭಂಡಾರದಂತೆ ಉತ್ತಮ ರಕ್ಷಕರೂ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳಾದ ಪ್ರಚಾರಕರೂ ಆಗ ಬೇಕಾಗಿರುವದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಅವರು ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲ್ಪರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದ್ದು ಕೀರ್ತನಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವದಂತು ನಾರದರ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಶೋಭಾಯಮಾನವೇ ಆಗಿದೆ. ಒಂದುಪಕ್ಷ ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಕೊರತೆ ಇದ್ದರೂ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಉದ್ದೋಗಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಬಹುದು. ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಾದರೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಅದರ ವಾಸನೆಯೇ ಇಲ್ಲದೆ ಬರೀ ಸ್ವರ ಮೊಧುರ್ಯದ ಅಥವಾ ನಾಟಕದ ಮೂತುಗಾರಿಕೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ್ದರ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಕೀರ್ತನದ ಚಟಕ್ಕೆ ಬೀಳುವದು ನಾರದರ ಗೌರವವನ್ನು ಇಳಿಸಿ ದಂತಾಗುವದು. ಯೋಗ್ಯತೆಯ ತಿರುಳುಳ್ಳವರು ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರ ಡುವದುತ್ತಮ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಸಕಲಕಲ್ಯಾಣಗುಣ ಸಂಪನ್ನ ರಾಗಿದ್ದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಕೀರ್ತನಕ್ಕೆ ಬಿಲೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವದಂತು— ಕೀರ್ತನಕಾರರ ದ್ರವ್ಯಲಾಭದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಂಡರೂ— ನಾರದರ ಪಂಥಕ್ಕೊಂದು ಲಾಂಛನವೇ ಸರಿ. ಧರ್ಮವಿಷಯವು ಮಾರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಉದ್ದೋಗವನ್ನು ಹಿಡಿದವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಬೇಕಾದ ದ್ದೇನೂ ಆಗತ್ಯವೆ. ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು ಶ್ರೋತೃಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಾದರೆ ಅದು ಅವರ ತಪ್ಪು. ಕೀರ್ತನಕಾರನು ತಾನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಆನಂದಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಹೊಟ್ಟೆಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗಲಾರದು. ಅದು ಹಾಗೆ ತನಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಹೋದರೆ ಅಂಥ ನಿರೂಪಯೋಗಿಯಾದ ಮಾತನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಆದರೆ ಮೊದಮೊದಲು ಈ ಆನಂದಭಕ್ತಿಯು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಯಥಾಲಾಭಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಆಗ ಅದು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರದು. ಈಗಿನ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ

ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿಯೇ ಕೊರತೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವವೇ ಹೊರತು ಅಸ್ತಿತ್ವಜನರು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಾಳುಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಕೀರ್ತನಕಾರರು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಮೆರುಗನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ಜನತೆಗಾಗುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವದು ಮತ್ತು ಆ ಆದಾಯವು ತಮಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಹೀಗೆ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಜನತೆಯ ಪೋಷಣೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕರ ಗುಂಪಾಗಬೇಕು.

ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಗಾಯನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವದು ಸಿಬ್ಬ. ಆದರೆ ಕೀರ್ತನ ರಂಗಸ್ಥಲವು ಗಾಯನದ ಪ್ರಾಧಿಪತ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸ್ಥಲವಲ್ಲ. ಧರ್ಮಸೀತೆಗಳು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅದು ಸಾಧನಮಾತ್ರವಾಗಿರುವದು. ಕೀರ್ತನಕಾರನು ಉತ್ತಮವಿನ್ಯಾಸದವನಾದ್ದರಿಂದ ಮಗಾಯಕನಾಗಿರುವದೇನೋ ಅವನಿಗೊಂದು ಭೂಷಣವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಒಂದುಪಕ್ಷ ಪ್ರಾಧಿಪತ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೀರ್ತನಕಾರನು ಪದಪದ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಗಜ್ಞಾನವೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಾಲವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಸುಸ್ವರದಿಂದ ಹಾಡಬಲ್ಲವನಾದರೂ ಆಗಿರಲೇ ಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಉಪದೇಶವೊಂದು ಉಪಯೋಗಕರವಾಗಿದೆ. ನೋಡಿ—

ಕಾಂಬೋದಿ—ಅಟತಾಳ

ತಾಳಬೇಕು | ತಕ್ಕ | ಮೇಳಬೇಕು || ಪ || ತಾಳಮೇಳ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೀರ್ತನಕಾರ ತಾ ಅಳಬೇಕು || ಅ.ಪ || ಗಳಶುದ್ಧಿ ಇರಬೇಕು | ತಿಳಿದು ಹೇಳಲುಬೇಕು || ಕಳವಳ ಬಿಡಬೇಕು | ಕಲಿವೊಗ ಇರಬೇಕು || ೧ || ಯತಿಪ್ರಾಸು ಇರಬೇಕು | ಗತಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು || ರತಿಪತಿಹಿತನೊಳು | ಅತಿ ಮೋಹವಿರಬೇಕು || ೨ || ಹರಿದಾಸನಾಗಲುಬೇಕು | ಹರುಷವೆಚ್ಚಲುಬೇಕು || ಪುರಂದರ ವಿಠಲನಲ್ಲಿ | ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತವಿರಬೇಕು || ೩ ||

ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುವದಂತು ಸರಿಯಷ್ಟೆ ! ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬೇರೆಬೇರೆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪದ್ಯಗಳಿಗೂ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಯಾವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಬೇಕಾದ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಡಲಾಗುವದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂದ ಮತ್ತು ಆರಾಧ್ಯ—ಇವುಗಳನ್ನು ರೂಪಕತಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಶರಣಟ್ಟದಿಯನ್ನು ಆದಿತಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಸುಮಷಟ್ಟದಿ, ಭೋಗಷಟ್ಟದಿ, ತ್ರಿಪದಿ— ಇವುಗಳನ್ನು ಅಟತಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಿನೀಷಟ್ಟದಿಯನ್ನು ತ್ರಿಪುಟ ತಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾಲಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಹಾಸ್ಯದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯರಸವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸುವಾಗ ಘನತೆಯಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಕೀಳು ಬಗೆಯ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರಬಾರದು. ಉಪಕಥೆಗಳು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯೂ ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವು ಬರೀ ಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯದೆ ಇತಿಹಾಸಗಳಿಂದಲೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬರಬೇಕು. ತೆನ್ನಾಲರಾಮಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆಗಳೂ ಅಕಬರ ಜೀರಬಲರ ಕಥೆಗಳೂ ವೇದಾಂತ ಕಥಾವಳಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಥೆಗಳೂ ಸಾಧುಗಳ ಕಥೆಗಳೂ ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವವು. ಹೀಗಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ತಾವು ಅಂಥ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜನರ ರುಚಿಯು ಗಾಯನ, ಹಾಸ್ಯ, ಉಪಕಥೆ—ಮೊದಲಾದ ವಿನೋದಗಳ ಕಡೆಗೇ ಇರಬಹುದು. ಆದರೂ ಕೀರ್ತನಕಾರನು ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯ ತಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಣಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಕೀರ್ತನಕಾರನು ಗಾಯನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸುಳಿವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸಿ ಅವರನ್ನೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ತಾಲಕ್ಕೆ ಕುಣಿಸುವನಾಗಬೇಕು. **ಕೀರ್ತನವು ಹರಿಕಥಾಕಾಲಕ್ಷೇಪವಾಗಬೇಕೇ ಹೊರತು ವಿನೋದಕಾಲಕ್ಷೇಪವಾಗಬಾರದು.** ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಕಹಿಯಾದ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ವೈದ್ಯರು ಸಿಹಿಯಾದ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರಷ್ಟೆ. ಅವರ ಉದ್ದೇಶದಂತೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸೇರಬೇಕಾದದ್ದು ಕಹಿಯಾದ ಔಷಧವೆಂದಿರುವದೇ ಹೊರತು ಸಿಹಿಯಾದ ಸಕ್ಕರೆಯೆಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯೆಂಬ ರೋಗದಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿರಸವೆಂಬ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ನಿಂತಿರುವ ಕೀರ್ತನಕಾರನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಿಂಬಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಧರ್ಮನೀತಿಗಳಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ವಿನೋದಗಳಾಗಿರಬಾರದು. ಗಾಯನ ಮೊದಲಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಇದ್ದವರು ಅದರ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಸಮಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೀರ್ತನಕಾಲಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಧರ್ಮನೀತಿಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಮಾಸಲಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೀರ್ತನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ವಿನೋದದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರದು. ಗಾಯನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಕೀರ್ತನದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತರಸವನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡುವ ಚಟವೂ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವದು. ಕೀರ್ತನಕಾಲಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಅದ್ಭುತರಸದಿಂದ ಬೆರಗಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕೀರ್ತನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮನ

ನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದಂಥ ವೀರ, ಕರುಣಾ—ಮೊದಲಾದ ರಸಗಳ ಅನಿರ್ಭಾವವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗಿ ಶಾಂತಿರಸದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಂತಿರಬೇಕು.

ಪದಪದ್ಯಗಳ ಮಯವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಕಠಿನವೆನಿಸೀತೆಂದು ಶಂಕೆಯುಂಟಾದರೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವದೇಶವೆಲ್ಲ ಪದ್ಯಗಳ ತಾರುಮನೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನಕವಿಗಳ ಅಸ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಅದೇ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ. ಅದರ ಬಾಗಿಲು ಬಿಗಿಯಾಗಿರುವದೆಂದು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆದರಿ ಅದನ್ನು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಗದ್ಯದ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಹೊರಡುವದು ನಮ್ಮ ಅನಿವೇಕವನ್ನು ತೋರಿಸುವದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ಕೋಳಿ ಕೂಗಿದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭಾರತ, ಭಾಗವತ— ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಓದುಗಾರಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೋಜನ ಹೆಂಗಸರು ಕೂಡ ಆ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಅರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಪದ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯಿಂದ ತಿಳಿದವನಾಗಿರುವೆನು, ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಿದರೆ ಆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಂಥ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾರಹೊಡೆಯುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಥಮಿಕವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆವೆಂದು ಬ್ಯಾಂಡುಬಾರಿಸುವ ಈಗಿನವರು ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳೆಂದರೆ ಏಕೆ ಮುಖವನ್ನು ಸೊಟ್ಟುಮಾಡಬೇಕೊ ತಿಳಿಯದು. ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದುಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇಗ ಅರ್ಥವಾಗುವದೆಂಬ ಮಾತೇ ನೋ ನಿಜ. ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಅಗಿದು ತಿನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತ ಕುಟ್ಟಿ ನೆಮಲಿ ಸುಂಗಿದರೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹೋಗುವದು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅಗಿದದ್ದರಿಂದ ಆಗುವ ರಸಾಸ್ವಾದವೇನಾದರೂ ದೊರೆಯುವದೋ? ಹಲ್ಲಿಲ್ಲದವರು ಕುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೆಮಲಿ ಸುಂಗಲಿ. ಹಲ್ಲಿರುವವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಸಗ್ಗೀಡಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆ ಕೇವಲ ಚಿಕ್ಕವರು ಗದ್ಯಗಳನ್ನೆ ಓದಲಿ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸಮಗ್ರ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರತಕ್ಕ ಈ ಯೋಗ್ಯತಾವಿಶೇಷವನ್ನು ಈಗ ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ರುಚಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ರುಚಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವದು ರತ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗಾಜನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೊಂದೇನೆಂದರೆ ಗದ್ಯವು ಬಿಡಿಹೂಗಳಂತೆ. ಪದ್ಯವು ಮಾಲೆ

ಯಂತೆ. ನಿಡಿಹೂಗಳು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಗೆ ಇರುವವು. ಮಾಲೆಯು ಹೃದಯವನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವದು. ಅದಂತೆ ಗದ್ಯವು ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುವದು. ಪದ್ಯವು ಬಳಹೊಕ್ಕು ಕಂಠದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವದು. ಗದ್ಯಗಳಿಗೂ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇರುವದೆಂಬ ಮಾತಿಗೇನೂ ಎರಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮ್ಮ ಪೂರ್ವಕರ ಅಸ್ತಿಯಾದ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇಳಿಸುವದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ. **ಹೃದಯದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪದ್ಯಗಳೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪಕರಣಗಳು.** ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕೇವಲ ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಮಾತ್ರ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದೂ ಮನೋರಂಜಕವಾದ ಈ ರಚನಾವಿಶೇಷದ ರುಚಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಇದನ್ನು ಓದಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ. ಹೀಗೆ ಇದು ಅನೇಕಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೊಸಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಇದೊಂದನ್ನು ಓದಿದರೆ ಕನ್ನಡದ ವಾಚ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿದಂತಾಗಿ ಹೃದಯವು ಅರಳುವದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಜನಮಂಡಲಿಯ ಸತ್ಯಪುಸ್ತಕವಾದರೆ ನನ್ನ ಶ್ರಮೆಯು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು.

ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ವೈ. ಸುಬ್ಬರಾಯರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆನು. ಮತ್ತು ಗಾಸಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ನನಗೆ ಶ್ರೀಯುತ ಅರಸಿಕೆರೆ ರಾಮಣ್ಣ ದಾಸರು, ಕೀರ್ತನಕಾಲಕ್ಷೀಪವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯ ಉಪಕಾರಸ್ವರಣೆ ಸ್ವಾಗತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಆದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದಂಥ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಾದ ಕೈಲಾಸವಾಸಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ದಾಸರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನಾನು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಆ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ರಾಗತಾಲಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪದಗಳನ್ನೆ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಯೂ ಇದ್ದೇನೆ. ಕೀರ್ತನಸಂಪ್ರದಾಯವು ಬಹು ಪುರಾತನವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ “ಪ್ರಹ್ಲಾದಪುರಾಣ” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಪದ್ಮಪುರಾಣ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯಕ್ಕೊಂದು ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮುಖಪತ್ರದ ಮೇಲಿರುವ ಅಂದವಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ

ಶ್ರೀಯುತ ಕೆ. ಶಂಕರರಾಯರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಾರೆನು.

ಅರ್ಥವನ್ನು ಮನುಕುಮಾರನಂತೆ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕೆಲವು ಮುದ್ರಣದ ದೋಷಗಳನ್ನು ವಾಚಕರು ದಯವಿಟ್ಟು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ತಿದ್ದಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಈ ಕೆಳಗೆ ತಿದ್ದಿ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಬರೀ ಅಕ್ಷರಸ್ಥಾ ಲಿಪ್ಯಗಳು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಗೊತ್ತಾಗುವವೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ.

ವಿಭವ, ವೈಶಾಖ,
ಬೆಂಗಳೂರು.

}

ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ

ಶುದ್ಧಿಪತ್ರ

ಪುಟ	ಸಾಲು	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೩೪	೨೨	ನಮೇತಿ	ನಮೇತಿ
೫೯	೨೧	ಸುಮಿತ್ರ	ಸುಮಂತ್ರ
೬೨	೧೬	ಬೊಕ್ಕುಗೆವಂ	ಬೊಕ್ಕೊಗೆವಂ
೬೩	೨೯	ಹಿಂದಿದ್ದರೆ	ಹಿಂದಿದ್ದು
೮೮	೧೨	ಮನದಿ ಹರವು	ಹರವು ಮನದಿ
೯೧	೧೩	ಬಹುರೂಪಿನಲ್ಲಿ	ಬಹುರೂಪಿಯಲ್ಲಿ
"	೧೮	ಚೈತ್ರಮಂ	ಚೈತ್ರಮಂ
೯೮	೬	ತಿಳಿಯ	ತಿಳಿಯೆ
೯೯	೨	ದಂದು	ದಂದುಗ
೧೦೦	೯	ಬರುತಲೀ ದೇವ	ಬರುತ ಬರುತಲೀ ದೇವ
೧೦೧	೧೬	ಮೋಲುಡಿಯ	ಮೇಲುಡಿಯ
೧೦೨	೧೩	ಶಬರಿ ತಾನು	ಶಬರಿ ನಿನಗೆ ತಾನು
೧೦೩	೧೦	ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲೇ	ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲೆನಗೆ
"	"	ಮಾಣದನಗೆ	ಮಾಣದ
೧೨೪	೩೧	ತೃಪರಾಕಮ	ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮ
"	"	ದೇವೋಸ	ದೇವೋ
೧೨೫	೨೧	ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಸಿಕ್ಕಲಿ ಹಾರ	ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲಾ ಹಾರ
೧೪೧	೮	ಹನುಮಂ	ಹನುಮ
೧೫೩	೫	ಬಕಮಂ	ಬಕಮುಂ
೧೬೭	೨೭	ನೀವುದ	ನೀವುದಕೆ
೧೭೩	೧೨	ಮಂದಿರ	ಮಂದರ
೧೮೧	೪	ತ್ರಿದಶತಿತ	ತ್ರಿದಶತಿ

ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ವಿವರಣೆ

ಸಾಲುಗಳ ನೊಡಲಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವವು

ಶ್ಲೋ	ಶ್ಲೋಕ	ಸಾ	ಸಾಕಿ
ಆ	ಆರ್ಥ	ದಿಂ	ದಿಂದಿ
ಸಾಂ	ಸಾಂಗತ್ಯ	ರ	ರಗಳ
ಆ	ಆರಾಧ್ಯ	ಚೂ	ಚೂರ್ಣಿಕೆ
ಟಿ	ಟಿಪ್ಪಣಿ	ಕಂ	ಕಂದ
ತ್ರಿ	ತ್ರಿಪದಿ	ಚೌ	ಚೌಪದಿ
ಷ	ಷಟ್ಪದಿ	ವ	ವಚನ
ವೃ	ವೃತ್ತ	ನೀ	ನೀನಪದ್ಯ
ಕೀ	ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಆರಾಧ್ಯ		

ಸಾಲುಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವವು

ಶ್ರೀ.ರಾ	ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣ	ನ.ಶ	ನಯಶತಕ
ಸಂ.ಭಾರ	ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಭಾರತ	ರಾ.ಚಂ	ರಾಮಾಯಣಚಂಪು
ಮ.ಉ	ಮನಸ್ಸಿಗುಪದೇಶ	ಜೀ.ಸಾಂ	ಜೀವಂಧರಸಾಂಗತ್ಯ
ಹ.ಮಂ.ಪ್ರ	ಹಗ್ಗೇರಾಮಮಂತ್ರಪ್ರಶಂಸೆ	ಜ.ವ	ಜನವಶ್ಯ
ಅ.ಗೀ	ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗೀತಾವಳಿ	ರ.ಶ	ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕ
ಭ.ಗೀ	ಭಗವದ್ಗೀತೆ	ಸೂ.ತಾ	ಸೂಕ್ತಿತಾರಾವಳಿ
ಸ.ಪ	ಸರ್ವಜ್ಞಪದಗಳು	ಮ.ಸ್ತು	ಮನುಸ್ತುತಿ
ಕ.ಭಾರ	ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತ	ಶ್ರೀ.ಚಿ.ಶ	ಶ್ರೀಚಿತ್ತನಾರಾಣಾಯಣಶತಕ
ಹ.ಭ	ಹರಿಭಕ್ತಿಸಾರ	ಭ.ನೀ	ಭರ್ತೃಹರಿ ನೀತಿಶತಕ
ಅ.ರಾ	ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಾಮಾಯಣ	ಮ.ಬ.ಚ	ಮಲಬಸವರಾಜಚರಿತ್ರೆ
ಅ.ಶ	ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕ	ರಾ.ಚ.ಚಂ	ಶ್ರೀರಾಮಚರಾಮೃತಚಂಪು
ಭಕ್ತಿ.ಗೀ	ಭಕ್ತಿಗೀತಾವಳಿ	ರಾ.ಚ.ಪು	ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ
ರಾ.ಕ.ಅ	ರಾಮಕರ್ಣಾಮೃತ	ರ.ವಂ	ರಘುವಂಶ
ಸು.ಲಾ	ಸುಶ್ಲೋಕಲಾಭವ	ಭ.ವೈ	ಭರ್ತೃಹರಿ ವೈರಾಗ್ಯಶತಕ
ದಾ	ದಾಸರಸಪದಗಳು	ಶು.ನೀ	ಶುಕ್ರನೀತಿ
ರಾ.ಕ.ಕು	ರಾಮಾಭ್ಯುದಯಕಥಾ	ರಾ.ನಾ	ರಾಮಾಯಣನಾಟಕ
	ಕುಸುಮಮಂಜರಿ	ಕಾ.ಕ	ಕಾಮನ ಕಥೆ

ತೂ.ರಾ ತೂರವೆಯು ರಾಮಾಯಣ
 ಸು ಸುಭಾಷಿತ
 ನಾ.ಭ.ಸೂ ನಾರದಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರ
 ಆ.ರಾ ಆನಂದರಾಮಾಯಣ
 ಕು.ರಾ ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣ
 ಕೃ.ಮ ಕೃಷ್ಣಮಹೀಶ್ವರೀ
 ಹ.ರಾ ಹನುಮದ್ರಾಮಾಯಣ
 ಆ.ಪು ಆದಿಪುರಾಣ
 ವೀ.ವ.ಶಾ ವೀರಶೈವರ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ
 ಉ.ರಾ ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರೆ
 ಪ್ರ.ರಾ ಪ್ರಸನ್ನರಾಘವನಾಟಕ
 ಮಾ.ರಾ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರಾಮಾಯಣ
 ಸೋ.ಶ ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ
 ಮ.ನಂ.ಶ ಮರುನ್ಮಂದನಶತಕ
 ಕೈ.ಕ ಕೈವಲ್ಯಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿ

ಸೀ.ಸು.ನಾ ಸೀತಾಸುವರ್ಣಮೃಗನಾಟಕ
 ಜ.ಕಾ ಜಯನ್ಯಪಕಾವ್ಯ
 ಹ.ನಾ ಹನುಮನ್ನಾಟಕ
 ರಾ.ವಿ ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ
 ಅ.ಪ್ರ.ನಾ ಅಭಿಜ್ಞಾನಪ್ರದಾನನಾಟಕ
 ನೀ.ಸಾ ನೀತಿಸಾರ
 ಸಂ.ಭಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಗವತ
 ವಿ.ಬು ವಿಭೀಷಣಬುದ್ಧಿ
 ರಾ.ಅ.ನಾ ರಾಘವಾಭ್ಯುದಯನಾಟಕ
 ಕ.ಸ.ಸಾ ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ
 ಚ.ಪಂ ಚರ್ಪಟಪಂಜರಿಕಾಸ್ತೋತ್ರ
 ಪಾಂ.ಗೀ ಪಾಂಡವಗೀತೆ
 ಶ್ರೀ.ರಾ.ಪ ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ
 ಮ.ವೀ.ಚ ಮಹಾವೀರಚರಿತೆ
 ಪ್ರ.ಸೋ ಪ್ರದೋಷಸ್ತೋತ್ರಾಷ್ಟಕ

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ

ವಿಷಯ		ಪುಟ
ಶ್ರೀರಾಮಜನ್ಮ	(ಪೀಠಿಕೆ — ಆವತಾರ)	೧
ಶ್ರೀರಾಮವಿನಾಹ	(,, ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ)	೧೯
ಚಿತ್ರಕೂಟವಾಸ	(,, ಪಿತೃಭಕ್ತಿ)	೪೩
ಪಾದುಕಾಸ್ಥಾಪನೆ	(,, ಬಂಧುಪ್ರೇಮ)	೬೨
ಜಟಾಯುನೋಕ್ಷ	(,, ಮೈತ್ರಿಮುಘಮಾಸ)	೭೭
ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯೆ	(,, ಸಖ್ಯೆ)	೯೮
ಸೀತಾಕ್ಷೇಮಲಾಭ	(,, ಸ್ವಾಮಿದಾಸ್ಯ)	೧೧೬
ವಿಭೀಷಣನ ಶರಣಾಗತಿ	(,, ದುಸ್ಸಂಗತ್ಯಾಗ)	೧೪೩
ರಾವಣನ ಪರಾಭವ	(,, ಪರದಾರಲಂಪಟತ್ವ)	೧೬೦
ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ	(,, ರಾಜಧರ್ಮ)	೧೮೮

ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ

ಶುಕ್ಲಾ ಮೃದಧರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಶಶಿವರ್ಣಂ ಚತುರ್ಭುಜಮ್ | ಪ್ರಸನ್ನವದನಂ
ಧ್ಯಾಯೇತ್ಸರ್ವವಿಘ್ನೋಪಶಾಂತಯೇ ||

ಅಗಚಾನನಪದ್ಮಾಕಂ ಗಚಾನನಮಹರ್ನಿಶಮ್ | ಅನೇಕದಂ ತಂ ಭಕ್ತಾ
ನಾಮೇಕದಂತಮುಪಾಸ್ಮಹೇ ||

ಯಾ ಕುಸ್ತೇದುತುಷಾರಹಾರಧವಲಾ, ಯಾ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಾವೃತಾ, | ಯಾ
ವೀಣಾವರದಣ್ಣಮಣ್ಣಿತಕರಾ, ಯಾ ಶ್ವೇತಪದ್ಮಾಸನಾ, || ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಚ್ಯುತ
ಶಜ್ಜರಪ್ರಭೃತಿಭಿರ್ದೇವೈಸ್ಸದಾ ಪೂಜಿತಾ | ಸಾ ಮಾ ಸಾತು ಸರಸ್ವತೀ ಭಗ
ವತೀ ಸಿಶ್ವೇಷಚಾಚ್ಯಾಪಹಾ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಂದಂ ಪರಮಸುಖದಂ ಕೇವಲಂ ಚ್ಛಾನಮೂರ್ತಿಮ್ | ದ್ವನ್ದ್ವಾ
ತೀತಂ ಗಗನಸದೃಶಂ ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾದಿಲಕ್ಷ್ಯಮ್ || ಏಕಂ ನಿತ್ಯಂ ವಿಮಲಮಚಲಂ
ಸರ್ವಭೀಷಾಕ್ಷಿಭೂತಮ್ | ಭಾವಾತೀತಂ ತ್ರಿಗುಣದಹಿತಂ ಸದ್ಗುರುಂ ತಂ
ನಮಾಮಿ ||

ಯಂ ಶೈವಾಸ್ಸ ಮುಪಾಸತೇ ಶಿವ ಇತಿ, ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವೇದಾಂತಿನೋ, | ಬೌ-
ದ್ಧಾ ಬುದ್ಧ ಇತಿ, ಪ್ರಮಾಣಪಟವಃ ಕರ್ತೇತಿ ನೈಯಾಯಿಕಾಃ, || ಅರ್ಹನ್ನಿತ್ಯುಛ
ಜೈನಶಾಸನರತಾಃ, ಕರ್ಮೇತಿ ಮಿಮಾಂಸಕಾಃ | ನೋಃಯಂ ವೋ ವಿಧಧಾತು
ವಾಙ್ಮೃತಫಲಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾಥೋ ಹರಿಃ ||

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ | ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ
ವಚಸಾ ಗೃಣಾಮಿ || ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ | ಶ್ರೀರಾಮ
ಚಂದ್ರಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ||

ಯತ್ರ ಯತ್ರ ರಘುನಾಥಕೀರ್ತನಮ್ | ತತ್ರ ತತ್ರ ಕೃತಮಸ್ತುಕಾಙ್ಕ್ಷಾ-
ಲಮ್ || ಬಾಷ್ಪವಾರಿಪರಿಪೂರ್ಣಲೋಚನಮ್ | ಮಾರುತಿಂ ನಮತ ರಾಕ್ಷಸಾ-
ನ್ತುಕಮ್ ||

ಅಚತುರ್ವದನೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ದ್ವಿಬಾಹುರಪರೋ ಹರಿಃ | ಅಘಾಲಲೋಚನಃ
ಶಂಭುರ್ಭಗವಾನ್ಪಾದರಾಯಣಃ ||

ಕೂಜಂತಂ ರಾಮರಾಮೇತಿ ಮಧುರಂ ಮಧುರಾಕ್ಷರಮ್ | ಆರುಹ್ಯ
ಕವಿತಾಶಾಖಾಂ ವನ್ನೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಕೋಕಿಲಮ್ ||

ಪ್ರಹ್ಲಾದನಾರದಪರಾಶರಪುಣ್ಡರೀಕ | ವ್ಯಾಸಾಮೃರೀಷಶುಕಶೌನಕಭೀ-
ಷ್ಮದಾಲ್ಘ್ಯಾನ್ || ರುಕ್ಮಾಂಗದಾರ್ಜುನವಸಿಷ್ಠವಿಭೀಷಣಾದೀ | ಸ್ವಪ್ನಾನ್ನಿಮಾ
ನ್ಸರಮಭಾಗವತಾನ್ಮರಾಮಿ ||

ಜಾನಕೀಜೀವನಸ್ಮರಣೇ-ಜಯಜಯರಾಮ; ಪಾರ್ವತೀಪತಿ-ಹರಹರಮಹಾದೇವ
ಪುಂಡರೀಕವರದ—ಹರಿವಿಠಲ, ಗುರುದೇವ—ದತ್ತ

ಜಯಜಯ ರಘುವೀರಸಮರ್ಥ

* श्रीगुरुभ्यो नमः *

ಕೀರ್ತನಕಂಠಾಭರಣ

ರಾಮಾಯಣ

ಶ್ರೀರಾಮಜನ್ಮ

ಪೀಠಿಕೆ—ಅವತಾರ

ಚಕ್ರವಾಕ—ಆದಿತಾಳ

ಅವತರಿಸುವನು | ಹರಿಯತಿದಯದೊಳು || ಪ || ಸುವಿಮಲಭಕ್ತರ | ಭವ
ಣಿಯ ಬಿಡಿಸಲು || ಅ.ಪ || ಧರ್ಮವು ಕುಗ್ಗಿದು | ಸ್ವರ್ಮವು ಹಿಗ್ಗಿತರೆ || ಧರ್ಮವ
ಸ್ಥಾಪಿಸೆ | ಪೀರ್ವೆಯಿಂದಲಿ ತಾ || ೧ || ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಸುವಿ | ರಕ್ತಿಯ ಹೊಂದಿದ ||
ಭಕ್ತಿವಂತರಾ | ಸಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ || ೨ || ದಾಸಜನಕೆ ಬಹು | ಲೇಸುಲೇಸೆಂಬಂತೆ ||
ಭಾಸುರಮಹ ಚಿ | ದ್ವೇಷವ ತೋರುತ || ೩ ||

ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು
ಲಾಕಿಕಸುಖದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ
ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಅವನ ಆಯುಸ್ಸು ಕಳೆದುಹೋಗುವದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಹೋರಾತ್ರಾಣಿ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಮಿಹ |
ಆಯೂಷಿ ಕ್ಷಪಯನ್ತ್ಯಾಶು ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಜಲಮಿವಾಂಶವಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಗ್ರೀಷ್ಮಯತುವಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ನೀರನ್ನು ಬೇಗ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವಂತೆ ಈ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹಗಲುರಾತ್ರಿಗಳು ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಮನುಷ್ಯನು ಇದರ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣುಹಾಕಿಲ್ಲವೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಧರ್ಮರಾಯನು
ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉತ್ತರವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಹನ್ಯಹನಿ ಭೂತಾನಿ ಗಚ್ಛಂತೀಹ ಯಮಾಲಯಮ್ | ಶೇಷಾಃ
ಸ್ಥಾವರಮಿಚ್ಛಂತಿ ಕಿಮಾಶ್ಚರ್ಯಮತಃ ಪರಮ್ || —(ಸಂ.ಭಾರ)

ಅ|| ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉಳಿದವರು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತೇವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು?

ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯುವದರಿಂದ ಆಗುವದೇನೆಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ಸಾವಿನ ಭೂಮಿಯೊಳಿರುವ ತಮ್ಮನು ಚಿರಂ | ಬೇವಿಗಳಿಂದಂದು ಕೊಂಡು || ಬೇವರೆಲ್ಲರು ನಾನು ನಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ | ಸಾವಿಗೆ ವಶರಾಗುವರು||
—(ಮ.ಉ)

ಆ ಸಾವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳಿರುವ ಉಪಾಯವೇನೆಂದರೆ—

ಅ|| ಸಡೆಯುತಿರೆ ರವಿಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ | ಸಡೆಯಿತ್ತು ನಿನ್ನಾಯುವೆಂದು ಗಡಿಯಾರ || ಸಡೆಯುತ ಸುಡಿಯುತ್ತಿರುವದು | ಜಡದೆ ಹರೇರಾಮಮಂತ್ರವನು ಜಪಿಸು ||
—(ಹ.ಮಂ.ಪ್ರ.)

ಟಿ|| ಹರೇರಾಮಮಂತ್ರ— “ಹರೇ ರಾಮ ಹರೇ ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ ಹರೇ ಹರೇ | ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ ಹರೇ ಹರೇ ||”

ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ನಿತ್ಯನೆಂಬ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ತೊಳಲುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕನಿಕರಪಡುತ್ತಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಧನ್ಯಾಸಿ—ಅದಿಕಾಳ

ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಿವೇಕವಸರಿಯದೆ | ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟುವರೆಲ್ಲ || ಪ || ನಿತ್ಯವಿದನು ಸುವಿಚಾರದಿ ತಿಳಿದರೆ | ಸತ್ತು ಚಿತ್ತುಸುಖರಹರಲ್ಲ || ಅ.ಪ || ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು ಹೊಲ ಮನೆ ಹಣವೆಂ | ದಂತಲೆಯುವರಲ್ಲ || ಕಂಡು ಕಾಲವಶವೆಲ್ಲವಿದೆಂಬುದ | ಭಂಡತನದಿ ನೆಚ್ಚುವರಲ್ಲ || ೧ || ಹರೆಯ ನಿಲ್ಲದೈಸಿರಿ ನಿಲ್ಲದು; ಸಾಂ | ದರಿಯ ನಿಲ್ಲದಲ್ಲ || ಹರಣವು ಮಿಂಚಿಸ ಪರಿಯೆಂಬುದೆ ದಿಟ | ಕರದ ಪ್ರಣಕೆ ಕೈಪಿಡಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ || ೨ || ಹುಟ್ಟಿ ಬಿಳಿದು ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಕುಂದಿ ಕೈ | ಬಿಟ್ಟುಪೋವುದೆಲ್ಲ || ಗುಟ್ಟಿನಿದನು ಗುರು ತಿಟ್ಟು ತಿಳಿಯದೇ | ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಕೊರಗುವರಲ್ಲ || ೩ || ದೇವೇಂದ್ರಿಯಗಳೊಳಾತ್ಮ ಬೇರ್ಪಡದೆ | ತಾ ಹುದುಗಿಹನಲ್ಲ || ಈ ಹದನನು ತಿಳಿದಾತ್ಮ ನಿತ್ಯನೆಂ | ದೂಹಿಸ ಲಾರದೆ ಇಹರಲ್ಲ || ೪ || ಮಡಕೆಯ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳದ ನೋಡುವ | ನಡೆಗೆ ಸೇರ್ದುವಿಲ್ಲ || ಚಡದೇಹಾದಿಯ ನೋಳ್ಪಾತುಮನದ | ಕೊಡೆಯನಿದನು ಶಂಕರ ಬಲ್ಲ || ೫ ||
—(ಅ.ಗೀ)

ಟಿ|| ಅಂಥಲೆ—ಮೇಲೆ ಬೀಳು, ಆಸಕ್ತಿಯಿಡು. ಹರೆಯ—ಪ್ರಾಯ. ಹರಣ—ಪ್ರಾಣ. ಕೈಸಿಡಿ—ಕನ್ನಡಿ. ಬೇರ್ಪಡದೆ—ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ. ಹುದುಗಿಹನು—ಸೇರಿರುವನು.

ಈ ದೇಹಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಧರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚಿದೊಡನೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರವಾಗುವದು.

ಶ್ಲೋ|| ಯದಾ ಯದಾ ಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಗ್ಲಾಽಸಿರ್ಭವತಿ ಭಾರತ | ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನ
ಮಧರ್ಮಸ್ಯ ತದಾತ್ಮಾನಂ ಸೃಚಾಮ್ಯಹಮ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಅರ್ಜುನ, ಯಾವಾಗ ಧರ್ಮವು ಕುಗ್ಗಿ ಅಧರ್ಮವು ಹಿಗ್ಗುವದೂ ಆಗನಾನೇ ನನ್ನನ್ನು
ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತೇನೆ—ಎಂದರೆ ಅವತರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈಶ್ವರನ ಅವತಾರದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾ
ತ್ಕಾರದ ಕಡೆಯ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿರಲೇ ಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲನಿ
ಸಾಧನವೇನೆಂದರೆ—

ತ್ರಿ|| ನಿಷಯಕ್ಕೆ ಕುದಿಯದಿರು; ಅಶನಕ್ಕೆ ಹರಿಯದಿರು; | ಅನನಾಕ್ಷ
ನಡಿಯ ಬಿಡದಿರು; ಗುರುಕರುಣ | ವಶನತಿಯಯದು ಸರ್ವಜ್ಞ || (ಸ.ಪ)

ಹೀಗಾಗುವದಕ್ಕೆ—

ಷ|| ಗೆಲಲು ಬೇಡುದು ಮೊದಲು ತನ್ಮನು; ಬಳಿಕ ಹಗೆಗಳ ಗೆಲಲು
ಬೇಕ | ಗ್ಲೆಸಿಬಿಂವ್ರಿಚಮವ ಗೆಲುವದೆ ತನ್ನ ಗೆದ್ದುದದು || —(ಕ.ಭಾರ)

ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಚಕ್ಷುಃಂ ಪಿ ಮನಃ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಮಾಥಿ ಬಲವದ್ವೃಥಮ್ | ತಸ್ಯಾ-
ಹಂ ನಿಗ್ರಹಂ ವ ಸ್ತೋ ವಾಯೋರಿವ ಸುದುಷ್ಕರಮ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಕೃಷ್ಣ, ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲನಾದದ್ದು, ಪರವಶಮಾಡುವಂಥದ್ದು, ಯಾರಿಗೂ ದಕ್ಕ
ದಂಥದ್ದು, ದೃಢನಾದದ್ದು; ಅದನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದೆಂಬುದು ವಾಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಂತೆ ಕಷ್ಟವೇ ಸರಿ.

ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನ ಉತ್ತರ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಸಂಶಯಂ ವ ಹಾಬಾಹೋ ಮನೋ ದುರ್ನಿಗ್ರಹಂ ಚಲಮ್ |
ಅಭ್ಯಾಸೇನ ತು ಕೌಸ್ತೇಯ ಷೈರಾಗ್ಗೇಣ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಅರ್ಜುನ, ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲನಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುವದು ಕಷ್ಟವೆಂಬ
ಮಾತಿಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೂ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ಅದು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ಅದುಕೂಡ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡರೆ ದೇವರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಷ|| ಗೀಯ ಮುರಿಯನು ತಂದು, ಪಂಚರ | ದೊಳಗೆ ಪೋಷಿಸಿ, ಕಲಿಸಿ
ಮೃದುಮುಡಿ | ಗಳನು, ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳ್ವ ಪರಿಣತರಂತೆ ನೀನೆನ್ನ || ತಿಳುಹಿ ಮತಿ
ಯನು, ಎನ್ನ ಜಿಪ್ಪಿಗೆ | ಮೊಳಗುವಂದದಿ ಸಿನ್ನ ನಾಮಾಲವಳೆಯ ಮೊಗಳಿಕೆ
ಯಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮ ನನವರತ || —(ಹ. ಭ)

ಟಿ|| ಪರಿಣತರಂತೆ—ಜಾಣರ ಹಾಗೆ. ಮೊಳಗುವಂಥದಿ—ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ.

ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಂಕುರಿಸುವದು. ಆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವದು.

ಶ್ಲೋ|| ಭಕ್ತಿಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಭವಮೋಕ್ಷಣಾಯ | ನಾನ್ಯತ್ತತಃ ಸಾಧನ-
ಮಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ || —(ಅ.ರಾ)

೮|| ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನವನ್ನು ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಹೆಸರಾದದ್ದು. ಅದರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಸಾಧನವೂ ಇಲ್ಲ.

ಆ ಭಕ್ತಿಯು “ಸಾ ಪರಮಪ್ರೇಮರೂಪಾ” (ನಾ.ಭ.ಸೂ) ಎಂಬಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೇಮದ ರೂಪವಾಗಿರುವದು. ಆ ಪ್ರೇಮವು ಎಷ್ಟು ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಬಂದೊಲವಿಂದೆ ನಿನ್ನಿ ದಿರೊಳೊಪ್ಪದೆ ಸಿಂದು ಕರಂಗಳಂ ನೊಸ |
ಲೊಂದಿಸಿ ದೇವ ದೇವ ಕರುಣಾಕರ ಬಿಸ್ಸ ಪವಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಯಿ || ನ್ನಂದೆನಗಪ್ಪದೆಂ
ದೊಡೆಲೆ ಕಂದ ಕಡಂಗದಿರಿಂದು ನಾಳೆ ನ | ಮ್ಮಂದವೆಯುಪ್ಪೆಯೆಂಬ ನುಡಿಗೇಳ್ಳೆ
ನದೆಂದಪರಾಚಿತೇಶ್ವರಾ ||

—(ಅ.ಶ)

ಟಿ|| ಒಪ್ಪದೆ—ಗಂಭೀರವಾಗಿ. ನೊಸಲೆ—ಹಣಿಗೆ. ಕಡಂಗದಿರು—ತಳಮಳಿಸಬೇಡ.

ಹೀಗೆ ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತ ರಾಮಮಂತ್ರದ ಸಿದ್ಧಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹುಂಬಿಸುವದು—

ಖರಹರಪ್ರಿಯ—ರೂಪಕ

ಮಂತ್ರವೆಂದು ಸಿದ್ಧಿಸುವದೋ? | ಶ್ರೀರಾಮತಾರಕ||ಪ||ಮಂತ್ರಗಳೊಳಗೆಲ್ಲ
ಮಹಾ|ಮಂತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದ ||ಅ.ಪ|| ಗಿರಿಶನು ಬಹುಪ್ರೀತಿಯಿಂದ |
ಗಿರಿಜೆಗೊರೆದುದಾಗಿ ಮತ್ತೆ || ಸರರಿಗೆಲ್ಲ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ | ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇಳ್ಳೆ ||
|| ೧ || ಸುರನರಕಿಂಪುರುಷರೆಲ್ಲ | ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಿ || ಭರದಿ ಬಸಿಸಿ ಸಾಖ್ಯ
ದಿಂದ | ಮೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವಾ || ೨ || ಮರವೆಯೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯ |
ತರಣಿಯಂತೆ ಓಡಿಸುವ || ಪರಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ವರಚಿತ್ಸುಖವೀಯುವಂಥ || ೩ ||

(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನಾಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವೇಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರೆಕಾರೋಚ್ಚಾರಮಾಶ್ರೀಣ ಮುಖಾಸ್ಸಿ ಯಾಗ್ನಿ ಪಾತಕಾಃ |
ಪುನಃ ಪುನೇಶಭೀತ್ಯಾ ಚ ಮುಕಾರಸ್ತು ಕಪಾಟವತ್ ||

—(ರಾ.ಕ.ಅ)

ಅ|| ರಕಾರವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲೆ ಮುಖದಿಂದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಾವೆಂದು ಮುಕಾರವು ಬಾಗಿಲಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬಕವಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರೀರಾಮಪಾದಾಂಜ್ವಲಸೇವಕೇಭ್ಯಃ | ಕಥಾರ್ಚನಧ್ಯಾಸಪರಾ-
ಯಣೇಭ್ಯಃ||ಸಾನ್ತಾನಿಕಾವೋದಕಶಾಯಿತೇಭ್ಯೋ|ರೋಚೇತ ಕಿಂ ರೇಕಮೃತ-
ಸವ್ಯದೇಭ್ಯಃ ||

—(ಸು. ಲಾ.)

೨|| (೧) (ಸಾನ್ತಾನಿಕಾವೋದಕಶಾಯಿತೇಭ್ಯಃ) ಹಾಲಿನ ಮೇಲಿನ ಕೆನುನ್ನೇ
ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಂದು ತೇಗಿರುವವರಿಗೆ (ಅಮೃತಸಂಪತ್) ಹಾಲೇನಾದರೂ ಬೇಕೆನಿಸಿತೇ? ಅದರಂತೆ
(೨) ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಚರಣಕಮಲಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಗ್ನರಾದವರಿಗೂ, ಅವನ ಗುಣಾನು
ವಾದ, ಪೂಜೆ, ಧ್ಯಾನ— ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದವರಿಗೂ, (ಸಾನ್ತಾನಿಕಾವೋದಕಶಾಯಿ

ತೇಭ್ಯಃ) ರಾಮಸೇವೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವಂಥ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಇರುವಂಥ ಸಾಂತಾಸಿಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುವವನುಗೂ ಆ ಆನಂದದ ಮುಂದೆ (ಅಮೃತಸಂಸತ್) 'ಮೋಕ್ಷವೇನಾದರೂ ಬೇಕೆನಿಸಿತೇ?

ಮತ್ತೊಂದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರಾನ್ತೋಽಸಿ ಚೇತ್ಸಂಸ್ಕೃತೀವ್ರತಾಪತಃ | ಸೀತಾಸ್ಥಿತಂ ಮಾರುತ-
ಪೋತಸೇವಿತಮ್ || ಪಲಾಶಸಂಸ್ಥಾತಸಮೃದ್ಧವಿಕ್ರಮಮ್ | ರಾಮಂ ಧೃತಾ-
ಕಾರಮುಪೇಹಿ ಸತ್ಪರಮ್ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧)ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಬಹಳವಾದ ತಾಪದಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದರೆ (ಸೀತ+ಅಸ್ಥಿತಂ) ತಣ್ಣಗಿರುವಂಥ (ಮಾರುತಪೋತಸೇವಿತಂ) ಗಾಳಿಬೀಸುತ್ತಿರುವಂಥ (ಪಲಾಶಸಂಸ್ಥಾತಸಮೃದ್ಧ+ವಿ+ವಿಕ್ರಮಂ) ಮುತ್ತುಗದೆಯಲ್ಲಿ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ಕಿಗಳ ವಿಹಾರವುಳ್ಳಂಥ ಧೃತ+ಅ'ಕಾರಂ ರಾಮಂ) ಆ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ರಾಮನನ್ನು ಎಂದರೆ ಆರಾಮವನ್ನು—ಉಪವಸವನ್ನು—ಬೇಗ ಹೊಂದು. ಇದರಂತೆ (೨)ಸಂಸಾರವೆಂಬ ತೀವ್ರತಾಪದಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದರೆ (ಸೀತಾ+ಅಸ್ಥಿತಂ) ಸೀತಾದೇವಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂಥ (ಮಾರುತಪೋತಸೇವಿತಂ) ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಮಾರುತಿಯಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಂಥ (ಪಲಾಶಸಂಸ್ಥಾತಸಮೃದ್ಧ+ವಿಕ್ರಮಂ) ರಾಕ್ಷಸಸಮುದಾಯದ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವಂಥ (ಧೃತ+ಅಕಾರಂ) ಸಗುಣರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡಿರುವಂಥ ಶ್ರೀರಾಮ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೇವಿಸು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿದೆಯೆಂದರೆ ನಿನಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭಯವಿಲ್ಲ.

ಕಾನಡ—ಆದಿತಾಳ

ರಾಮನಾಮ ಭಜಿಸಿದವರಿಗುಂಟಿ ಭವದ ಬಂಧನ? || ಪ || ಕಾಮಹರನ ಸತಿಯು ಸದಾ! ನೇಮದಿಂದ ಭಜಿಸುವ || ಅ.ಪ || ಶಿವನು ಧನ್ಯನಾದ; ಶಿವನ | ಯುಪತಿ ಪಾವನೆಯಾದಳು; || ರವಿಯ ಸುತನು ವರವ ಪಡೆದ; | ಧೃವನು ದಿವಿಜ ನೆನಿಸಿದ || ೧ || ಕರಿವರ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ದ್ರಾವದಿ | ವರವಿಭೀಷಣರೆಲ್ಲರು || ಹರಿಯ ನಾಮವ ಸ್ಮರಿಸಿ ಸುಖ | ಭರಿತರಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? || ೨ || ಗಿರಿಜೆ ರಾಮಮಂತ್ರದಿಂದ | ಪರಮಮಂಗಳಿಯಾದಳು || ವರದ ಗೋಪಾಲವಿಠಲನಾಮ | ದುರಿತಕಾನನ ಪಾವಕ || ೩ ||

—(ದಾ)

ಈ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೇ ದೇವರು ತಾನೇ ಬರುವನೆಂದು ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು "ಅವತರಿಸುವನು | ಹರಿಯ ತಿದಯದೊಳು" ಎಂದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವುದು.

ಈ ಪೀಠಿಕೆಯ ಉಪದೇಶಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಜನ್ಮದ ಆಖ್ಯಾನವು ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ಆಖ್ಯಾನ

ಕೀ॥ ಭೂಮಿದೇವಿ ರಾವಣಮುಖದೈತ್ಯ | ಸ್ತೋಮದ ಬಾಧೆಗೆ ಮನ
ಬೆದರೆ || ನೇಮದಿಂದ ಸುರರೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಧಾಮಕ್ಕೆದಿದಳು ತಾ ಚದುರೆ ||

ಅಲ್ಲಿ ಭೂದೇವಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಕಾನಡ—ಅಟತಾಳ.

ಕಾಯೈ | ಕಮಲಾಸನ | ಕಾಯೈ || ಪ || ಅಸುರರ ಬಾಧೆಗೆ | ದೆಸೆಗೆಟ್ಟು
ದೇಶದ || ಋಷಿಗಳೆಂಬುವರೆಲ್ಲ | ನುಸಿಯಾಗಿ ಹೋದರು || ೧ || ಅಚ್ಚಾಸಿದೈತ್ಯರ |
ವಿಘ್ನಗಳಿಂದಲಿ || ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳೆಲ್ಲ | ಭಗ್ನವಾದವೊ ದೇವ || ೨ || ಚಲದಿಂದ
ಮಂಚಿಪ | ಖಳರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ | ಕುಲವನಿತೆಯರೆಲ್ಲ | ತಳಮುಳಿಸುವರೀಗ || ೩ ||
ಚಿತ್ತವು ಕಡಡಿತು; | ಸತ್ಯವು ಮುದುಡಿತು; | ಚಿತ್ತಭಾವಕ್ಕೆ ಮುಸು | ಕೆತ್ತಲು
ಕವಿದಿತು || ೪ ||

ಅದರ ಪ್ರತೀಕಾರವು ತನಗಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿ ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ
ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಾಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ವಿಷ್ಣು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಸಾರೇ ಖಲು ಸಂಸಾರೇ ಸಾರಂ ಶ್ವಶುರಮುನ್ವಿರಮಃ | ಹರೋ
ಹಿಮಾಲಯೇ ಶೇತೇ ಹರಿಃ ಶೇತೇ ಮಮೋದಧಾ || —(ಸು)

೨॥ ಅಸಾರವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಾವನ ಮನೆಯೇ ಕಾರವತ್ತಾದದ್ದು. (ಆದ್ದರಿಂದಲೇ)
ಈಶ್ವರನು ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ಏಕತಾಳ.

ಸನ್ನೊರತು ಮೊರೆವರನು ನಾನರಿಯೆ ಹರಿಯೆ || ಪ || ಆದಿಮೂಲ ನಿನ್ನ
ಪಾದ ಸಂಬಿದೆ | ಭೇದವೆಣಿಸದೆ ವೋದದಾಯಕ || ಅದರದಿಂದಲಿ ಕಾಯೊಸ್ತೋದರ
ಮಾವನ ಮೈರಿ | ಮೇದಿನೀಪತಿಯೆ ಸನ್ನಾ | ರಾಧನೆ ಮಾಡಿಸೊ ಹರಿಯೆ || ೧ ||
ದಾಸವಾಂತಕ ನೀನೆ ಗತಿಯೆಂದು | ಸಾನುರಾಗದಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವೆ || ಮಾನಾ
ಭಿಮಾನವು ನಿನ್ನ | ಧೀನವೊ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ | ಭಾಸುಕೋಟಿತೇಜ ಎನ್ನ |
ದೀನತೆಯ ಕಳೆ ಹರಿಯೆ || ೨ || ಪಂಕಜಾಕ್ಷ, ಮುಕುಂದ, ಮಾಧವ, ಕಿಂಕರಾ
ಮರವಂದ್ಯ, ಶ್ರೀಹರಿ || ಸಂಕಟಗಳನು ಹರಿಸಿ | ಬಿಂಕದಿಂ ಪರಿಸಾಲಿಸುವ | ಕಂ
ಕಣ ಧರಿಸಿದ ಸಿರಿ | ವೆಂಕಟವಿಠಲ ಹರಿಯೆ || ೩ || —(ದಾ)

ಶ್ಲೋ॥ ತತಃ ಸ್ಫುರತ್ಸಹಸ್ರಾಂಶುಸಹಸ್ರಸದೃಶಪ್ರಭಃ | ಅವಿರಾಸೀದ್ಧರಃ
ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂ ದಿಶಾಂ ವ್ಯಪಸಯಂಸ್ತಮುಃ || —(ಅ.ರಾ)

೨॥ ಆಮೇಲೆ ಸಹಸ್ರಸೂರ್ಯರ ಕಾಂತಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನೂ
ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಹರಿಯು ಮುಂದುಗಡೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಆಗ ಶರಣುಬಂದಿರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಭಗವನ್, ರಾವಣೋ ನಾಮ ಪೌಲಸ್ತ್ಯತನಯೋ ಮಹಾನ್ |
ರಾಕ್ಷಸಾನಾಮಧಿಪತಿರ್ಮದ್ಭತ್ತವರದರ್ಪಿತಃ | ತ್ರಿಲೋಕೀಂ ಲೋಕಪಾ
ಲಾಂಶ್ಚ ಬಾಧತೇ ವಿಶ್ವಬಾಧಕಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ದೇವ, ಪೌಲಸ್ತ್ಯನ ಮಗನಾದ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರಥಿಪತಿಯಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ
ರಾವಣನು ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆದ ವರದ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬಾಧಕನಾಗಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ
ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನೂ ಕೂಡ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಅದೆಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಹರಸು ಪೂಜೆಯ ಜಂಗಮನು, ಸುರ | ರೆರೆಯ ಕಂಚುಕಿಯನಲ
ಬಾಣಸಿ|ಯರಮನೆಯ ದೌವಾರಿಕರು ಯಮನಿಖುತಿಯೆನಿಸುವರು || ವರುಣ
ಜಲಧಾರಕನು, ಮರುತನು|ಸುರಗಿಯವ, ಭಂಡಾರಕನು | ಕಿ|ನ್ನರರ ದೊರೆ
ಯುಳಿದವರ ಸೇವೆಯನ್ನೇನ ಬಣ್ಣಿಸುವೆ? —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಎರೆಯ-ಒಡೆಯ. ಕಂಚುಕಿ-ಸೇವಕ. ದೌವಾರಿಕರು-ಬಾಗಿಲುಕಾಯುವವರು. ಸುರಗಿ
-ಚಾಮರ. ಕಿನ್ನರರ ದೊರೆ-ಕುಬೇರ.

ಶ್ಲೋ|| ಮಾನುಷೇಣ ವೃತ್ತಿಸ್ತಸ್ಯ ಮಯಾ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪಿತಾ| ಅತಸ್ತ್ವಂ
ಮಾನುಷೋ ಭೂತ್ವಾ ಜಹಿ ದೇವರಿವುಂ ಪ್ರಭೋ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು
ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಲ್ಲು.

ಆಗ ಧರ್ಮವು ಕುಗ್ಗಿ ದು|ಷ್ಟರ್ಮವು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿರೆ-ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಭಾಗವತ
ಶಿರೋಮಣಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವತಾರಕ್ಕೆ ದು ಸಮಯವೆಂದರಿತು—

ಷ|| ಜಸಬಗರ್ಭಸ ಬಿನ್ನಹಕೆ ಹರಿ|ನಸುಸಗುತ ಕೃಪೆಯಲಿ ಕಟಾಕ್ಷದ |
ರಸುಮೆಯನು ಸೂಸಿದನು ಸುರರ ವಿಷಾದರಜನಿಯಲಿ || ನಸಿದಿರತಿ ಕುದಿದಿರು
ರೆ ನೊಂದಿರಿ|ಜಸವಳಿದಿರನುಗೆಟ್ಟಿರಖಿಕಾ | ಯಸಕೆ ಸಂದಿರಿ ಸ್ಪರಿಸಿದಿರಿನ್ನಂಜ
ಬೇಡೆಂದ || —(ಶೋ.ರಾ)

ಘ|| ಎನ್ನನೆ ಸುತನಾಗೆನ್ನುತ ಕಾಶ್ಯಪ|ಮುನ್ನಮೆ ದಶರಥನಾದ |
ಇನ್ನವಗಾತ್ರ ಜನನಿಸಿ ನಿಮ್ಮೊಳ|ಗಿನ್ನೇಂ ತೋರುವೆ ಮೋದ ||

ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು

ದಿಂ|| ದೇವನೀಗಿನ್ನೇಂ ಮನುಜಸಪ್ತನೀಗ | ತೀವಿ ತೋರ್ವಂ ತಾನಾ
ಮಹಾಸುರಾಗ || ನೀವು ವಾಸರರೊಳ ಹುಟ್ಟಬೇಕು ಬೇಗ|ದೇವಕಾರ್ಯಂ
ಗೆಯ್ಯಲಿಡು ಸುಯೋಗ ||

ಎಂದು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಳಲು ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಇತ್ತ ವಿನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಕೀ|| ಕೌಸಲೈಯು ನೀಂ ಸ್ವೀಕರಿಸೆಂದು ಮು|ಹಾಸಂರಂಭದಿ ದಶರಥನ ||
ಕೋಸಲೇಶನಿಚ್ಛಿಸಿದನಯೋಧ್ಯಾ|ದೇಶದಿ ಮೆರೆಯುವ ಮನುಮಂಥನ ||

ಹೀಗೆ ಅವನು ದಶರಥನನ್ನು ಕರೆಯುಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ದಶರಥನು ಸರಯೂನದಿಯಲ್ಲಿ ಜಲ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದ ರಾವಣನು ತನಗೆ ಮರಣವಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹುಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಸ್ಮಾನ್ಮೇ ಮರಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತತ್ತ್ವಂ ಮಾಂ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ |
—(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮನೇ, ನನಗೆ ಯಾರಿಂದ ಮರಣವೆಂಬ ನಿಜವನ್ನು ನೀನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಅವನು ನನಗೆ ದಶರಥನ ಮಗನು ಮೃತ್ಯುವಾಗುವನೆಂದನು.

ಶ್ಲೋ|| ಸೂಸೃತಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥನಿಶ್ಚಿತಶ್ಲಾಸಶೋಭಿತಮ್ | ಭೂಷ-
ಣಂ ಸರ್ವವಚಸಾಂ ಲಜ್ಜೀವ ಕುಲಯೋಷಿತಾಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಸತ್ಯವು ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸಮಸ್ತವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾದದ್ದು.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಡಿದ ಇಂಥ ಸತ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ತಾನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವೆನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನು— •

ಶ್ಲೋ|| ಕರೋತು ನಾಮ ನೀತಿಬಿಲ್ಲೋ ವ್ಯವಸಾಯಮಿತಸ್ತತಃ | ಫಲಂ
ಪುನಸ್ತದೇವಾಸ್ಯ ಯದ್ವಿಧೇರ್ಮಸಿ ಸ್ಥಿತಮ್ —(ಸು)

ಅ|| ನೀತಿಜ್ಞನಾದವನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ದೈವದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದೇ ಫಲಿಸುವದು.

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ರಾವಣನು ಒಡನೆ ಪುಷ್ಪಕಾರೂಢನಾಗಿ ಹೋಗಿ

ಶ್ಲೋ|| ನೌಕಾಸ್ಥಂ ತಂ ದಶರಥಂ ಚಿತ್ತಾ ಯುದ್ಧೈಃ ಸುದಾರುಣೈಃ |
ಬಭಣ್ವು ನಿಜಸಾದೇನ ತಾಂ ನೌಕಾಂ ಸರಯೂಜಲೇ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ನೌಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ದಶರಥನನ್ನು ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಗೆದ್ದು ಆ ನೌಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಒಡೆದು ಸರಯೂನೀರಿನಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಾಡಿಬಿಟ್ಟನು.

ಆಗ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ದಶರಥನೂ ಸುಮಂತ್ರನೂ ಒಂದು ನೌಕಾದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು. ಆಗ ದಶರಥನು ವಿಷಾದದಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಶರಣುಹೋದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

ಧನ್ಯಾಸಿ-ಆದಿಕಾಳ

ಕರುಣಾಕರ ನೀನೆಂಬುವದೇಕೋ | ಭರವಸವಿಲ್ಲೆನಗೆ || ಪ || ಪರಿಪರಿಯಲಿ ಈ | ನರಜನ್ಮವೆತ್ತು || ತಿರುತಿರುಗಿಸಿ ಮನ | ಕರಗಿರುವದ ಕಂಡು || ಅ.ಪ || ಕರಿಧ್ರುವ ಬಲಿಪಾಂಚಾಲೆಯಹಲ್ಲೆಯ | ಪೊರೆದವ ಭವದಲಿ ನೀನೆಂತೆ || ಅರಿತು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಲದೆಲ್ಲವು | ಮೆರವುದೀಗ ಕಂತೆಗಳಂತೆ || ೧ || ಕರುಣಾಕರ ನೀನಾದರೆ ಈಗಲೆ | ಕರಪಿಡಿದೆನ್ನನು ಹರಿ ಕಾಯೊ || ಸರಸಿಜಾಕ್ಷನೆ ಅರಸು ನೀನಾದರೆ | ದುರಿತಗಳೆನ್ನನು ಪೀಡೆವುದುಂಟೆ? || ೨ || ಮರಣಕಾಲದಲಿ ಅಜಾಮಿಗಳೊಲದೆ ನೀ | ಗರುಡಧ್ವಜನೆಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ || ವರಬಿರುದುಗಳನ್ನಿರಬೇಕಾದರೆ | ತ್ವರಿತವಿ ಸಲಹೋ ಪುರಂದರವಿಠಲ || ೩ ||

—(ದಾ)

ದೇವರ ದಯದಿಂದ ದಶರಥನು ಅತ್ತ ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು ಇತ್ತ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾವಣಾ ಕೋಸಲಾಂ ಗತ್ವಾ ಕೃತ್ವಾ ಪರಮಸಜ್ಜರಮ್ | ಕೋಸಲಾಖ್ಯಂ ಸೃಪಂ ಚಿತ್ವಾ ಕೌಸಲ್ಯಾಂ ತಾಂ ಚಹಾರ ಸಃ || —(ಆ.ರಾ)

೨|| ರಾವಣನು ಕೋಸಲದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದೊಡ್ಡಯುಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಜನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ಅವಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ ದೇವತೆಗಳು ಅವಹರಿಸುವರೆಂದು ರಾವಣನು ಅವಳನ್ನು ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ತಿಮಿಂಗಿಲದ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಆ ತಿಮಿಂಗಿಲವು ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದು ಒಂದು ದಿನ ತನಗೊಂದು ಎದುರಾಳಿಯು ಕದನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ನಡುಗಡ್ಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ತಾನು ಆ ಕದನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಶರಥಸುಮಿತ್ರರ ನೌಕಾಖಂಡವೂ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬಂತು. ನಡುಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ದಶರಥಸುಮಿತ್ರರು ದೇವರ ದಯನಾಯಿತೆಂದು ತಮ್ಮ ನೌಕಾಖಂಡವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅದರ ಬಾಯನ್ನು ತೆಗೆದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನಂದವಾಯಿತು. ಆ ಸಮಯವೇ ಕೋಸಲರಾಜನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದ ವಿವಾಹಮುಹೂರ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಒಡನೆ ದಶರಥಕೌಸಲ್ಯೆಯರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವಾಯಿತು. ಇದು ವರಗೆ ಕಾಪಾಡಿದ ದೇವರೇ ಮುಂದೆಯೂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡುವನೆಂದು ಮೂವರೂ ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅದರ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ತಿಮಿಂಗಿಲವು ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

ಸಾ|| ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಕೂಸಿಟ್ಟೆದರುಸಿರನು | ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಯುವ ದೇವ || ಗುಟ್ಟಾಗಿಪರನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದನು | ಸೃಷ್ಟಿಯ ಭಕ್ತರ ಬೇವ ||

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಶ್ಲೋ|| ವಿಧೇ, ತವ ಮೃಷಾ ವಾಕ್ಯಂ ರಾವಣೇನ ಮಯಾ ಕೃತಮ್ ||

—(ಆ.ರಾ)

ಅ|| ಬ್ರಹ್ಮನೆ, ರಾವಣನಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಾಡಿದೆನು.

ಎಂದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು—

ಶ್ಲೋ|| ದೀರ್ಘಸ್ವರೇಣಾ ಹೋವಾಚ ಓಂ ಪುಣ್ಯಾಹಮಿತಿ ಸ್ಫುಟಮ್ ||

—(ಆ.ರಾ)

ಅ|| 'ಓಂ ಪುಣ್ಯಾಹಂ' ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ರಾವಣನು ಇದೇನೆನ್ನುತ್ತಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ದಶರಥಕೌಸಲ್ಯೆಯರ ವಿವಾಹವಾಯಿತೆಂದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪೆಚ್ಚುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನು ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ತಿಮಿಂಗಿಲದ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತರಿಸಿ ಬಾಯಿ ತೆಗೆಸುತ್ತಲೇ ಒಳಗೊಂಡ ಮೂವರೆದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು!

ಶ್ಲೋ|| ತದಾತಿಚಕಿತ್ಃ ಕ್ರುದ್ಧಃ ತಾನ್ ಹಸ್ತಂ ಖಡ್ಗಮಾಹರೇ ||

—(ಆ.ರಾ)

ಅ|| ಆಗ (ರಾವಣನು) ಬಹಳ ಭಯದಿಂದ ಬೆರಗಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದನು.

ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಶ್ಲೋ|| ಧವಿಷ್ಯತಿ ವಧಸ್ತೇಽದ್ಭ್ಯಾ ರಂವೋಽದ್ಭ್ಯವ ಚಸಿಷ್ಯತಿ, | ಯದ್ವಾಪಿಷ್ಯಂತಿ ತದ್ಭವತು ತದಗ್ರೇ ಮಾಸ್ತು ಸಾಮೃತಮ್ ||

—(ಆ.ರಾ)

ಅ|| ರಾಮನು ಈಗಲೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ; ನಿನ್ನ ಮರಣವು ಈಗಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಏನಾಗಬೇಕೋ ಅದಾಗಲಿ; ಅದು ಮುಂದೆ ಆಗಲಿ. ಈಗ ಬೇಡ.

ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಒಪ್ಪಿ ಅವನ ಮಾತಿನಂತೆ ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸುಮಿತ್ರ, ಕೈಕಯಿ-ಎಂಬ ಇನ್ನಿಬ್ಬರನ್ನೂ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದನು.

ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಜನ ಪ್ರಭಾವವೆಂತಿತ್ತೆಂದರೆ—

ಷ|| ವನಧಿ ಗಂಭೀರದಲಿ; ತತ್ಪನು|ಜನು ಮಹಾಶಾಂತದಲಿ; ತತ್ಪತಿ | ಯನುಪಮಾಕಾರದಲಿ; ತದ್ರಿಪು ಚಾಪವಿದ್ಯದಲಿ; || ವಿಸುತತತ್ಸುತ ಶಕ್ತಿಯಲಿ; ತ|ಜ್ಞನನಿವೆತ್ತವ ಧೈರ್ಯವಿಧವದೊ|ಳಿಸುತ ಬುಧಕೋಟಿಗಳು ಸುತಿಸುವರಾ ಮಹೀಪತಿಯು ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ತತ್ಪನುಜನು—ಸಮದ್ರನ ಮಗನಾದ ಚಂದ್ರ. ತತ್ಪತಿ—ಚಂದ್ರನ ಒಡೆಯನಾದ ಮನ್ಮಥ. ತದ್ರಿಪು—ಮನ್ಮಥನ ಶತ್ರುವಾದ ಈಶ್ವರ. ತತ್ಸುತ—ಈಶ್ವರನ ಮಗನಾದ ಷಣ್ಮುಖ. ತಜ್ಞನನಿವೆತ್ತವ—ಷಣ್ಮುಖನ ತಾಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಹಡೆದ ಹಿಮವಂತ.

ದಶರಥನಿಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ತೃಪ್ತಿಮಾತ್ರ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ಸಂಪತ್ತು ಬೇರೆ. ಅದು ಯಾವದೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ಶಾಂತಿಗೆಣೆಯಪ್ಪ ತಪಮುಂ| ಸಂತೋಷಕೆ ಸದೃಶಮಪ್ಪ ಸುಖ
ಮುಂ ನೀಡುಂ| ಚಿಂತೆಗೊರೆಯಪ್ಪ ಗದಮುಂ| ಸಂತಾಸಕೆ ಸಾಟಿಯಪ್ಪ ಸಿರಿಯು
ಮದಿಲ್ಲಂ || —(ನ.ಶ.)

ಟಿ|| ನೀಡುಂ—ಚಿನ್ನಾಗಿ. ಗದ—ರೋಗ. ಎಣೆ, ಸದೃಶ, ಬರೆ, ಸಾಟಿ—ಸಮಾನ.

ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪಾತ್ರಂ ನ ತಾಪಯತಿ, ನೈವ ಮುಲಂ ಪ್ರಸೂತೇ, | ಸ್ನೇಹಂ ನ
ಸಂಹರತಿ, ನೈವ ಗುಣಾನ್ವಿಣೋತಿ, | ದ್ರವ್ಯಾವಸಾನಸಮಯೇ ಚಲತಾಂ ನ
ಧತ್ತೇ, ಸತ್ಪುತ್ರ ಏಷ ಕುಲಸದ್ಮನಿ ಕೋಟಿಪಿ ದೀಪಃ || —(ಸು)

ಅ|| (೧) ಸತ್ಪುತ್ರನು ಕುಲವೆಂಬ ಮನೆಗೆ ಒಂದು ಹೊಸಬಗೆಯ ದೀಪದಂತೆ. ಈ
ದೀಪವು ಹಣತೆಯನ್ನು ಬಿಸಿಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಕೊಳೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು
ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲ, ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಉಪಕರಣಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೋಗುತ್ತಲೇ
ತಾನೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ (೨) ಸತ್ಪುತ್ರನು ಯೋಗ್ಯರನ್ನು ತಾಪಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲ,
ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ, ದ್ರವ್ಯವೆಲ್ಲ ಹೋದರೂ ತಾನು ಬಿಟ್ಟು
ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ಸತ್ಪುತ್ರನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದರೂ ರಾಜರಿಗೆ ಇದರ ಅವಶ್ಯಕತೆ
ಹೆಚ್ಚು. ಏಕೆಂದರೆ—

ಷ|| ಇಳಿಯೊಳಧಿಕಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮದೊ|ಳುಳಿದ ಧರ್ಮಗಳಡಗಿಹವು ಸೃಪ|
ತಿಲಕ, ಕೇಳೈ ಗಜದ ಹೆಜ್ಜೆಯೊಳುಳಿದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು || ಸಲೆಯಡಗಿದಂದದಲಿ
ಸೃಪ ಸಡಿ | ಸಲು ಸಡೆವುದಲ್ಲದೊಡೆ ಕೆಡುವದು | ತಿಳಿದು ನೋಡಲು ಪರಮ
ಧರ್ಮಕ್ಕೈಲ್ಲ ಸೃಪರೆಂದ || —(ಕ.ಭಾರ)

ಆದ್ದರಿಂದ ದಶರಥನು ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ-ಅಟತಾಳ

ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಲಿ ಗೋಳ | ಬಹು | ಗಾರುಗೆಡಿಸುವೆನ್ನ ದೈವದ ಕಾಳ
|| ಪ || ಪಾರುಗಾಣಿಸುವವರ ಕಾಣದೆ | ಭೂರಿಭಯಕೊಳಗಾಡೆ ಮೂಳ || ಅ.ಪ ||
ಸುತರಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಎನಗೆ | ಈ | ಅತಿಶಯಿಸಿರಿ ಸುಖದೋರದು ಕೊನೆಗೆ | ಕ್ಷಿತಿ
ಯಾಧಿಪತ್ಯದ ಬಿಸುಗೆ | ಬಹು | ಮತವಲ್ಲ ನೋಡಲು ನನ್ನಯ ಮನೆಗೆ || ಸುತರಿ
ರದೆ ಪುನ್ನಾಮಸರಕದೊ | ಅತಿಶಯದ ದುಃಖವನು ತಾಳುವ | ಗತಿಯ ನೆನೆದೊಡ
ನೆದೆಯೊಡೆಯುವದು | ಸತತವೇ ಸನ್ಮಾರ್ಗರತಗೆ || ೧ || ಧರೆಯನಿನ್ನಾರು ರಕ್ಷಿ
ಪರು? | ಬಹು | ಪರಿ ಕುಲಧರ್ಮವ ನಡೆಸುವರಾರು? | ವರಧರ್ಮಗಳಿಗಿದು ಬೇರು |
ಇದ | ಹೊರತುಳಿದಿಲ್ಲವು ತಲೆಗೊಂದು ಹೇರು || ಮೆರೆವ ರಘುವರವಂಶವೃಕ್ಷವ |
ನೆರೆ ಚಿಗುರಿಸದೆ ಬಣಗಿಸಿದ ದು | ಧರದಪಶ್ಯಾತಿಯ ವಿಶೇಷಕೆ | ಗುರಿಯೆ ನಾ
ದುದ್ದೈವನಕುಟಾ || ೨ || ಸುಡಲೆನ್ನ ಬಾಳನಿನ್ನೇಕೆ? | ಬಹು | ಸಡಗರಪಡುವದ್ದು

ತನಗಿನ್ನು ಬೇಕೆ? | ಒಡಲ ಸಾಭಾಗ್ಯವಿನ್ನೇಕೆ? | ಈ | ಗಡಿಬಿಡಿಯೊಳಗಾಸು ಇರ
ಬೇಕು ಬೇಕೆ || ಪೊಡವಿಯೊಳು ಚಿಂತೆಯನನುಗ್ರಹ | ಪಡೆಯದೀ ಸಂಸಾರದಲಿ
ಮುಂ | ದಡಿಯನಿಡಲಾರದೆ ಭವಾಬ್ಧಿಯು | ತಡಿಯ ಕಾಣದೆ ತೊಳಲೈನಕಟಾ || ೩ ||

ಬಿ || ಕಾಳ-ಕಾಡುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು. ಬಿಡುಗೆ-ವೈಯಾರವೆ. ದುರ್ಧರದ-ತಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗದೆ.
ನಿಜವಾಗಿ ಪುತ್ರವಂತರಿಗೇ ಸದ್ಗತಿ.

ಶ್ಲೋ || ನಾಪುತ್ರಸ್ಯ ಗತಿರ್ಮತ್ತೇತಿ ಸಸುತಃ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಮುಕ್ತಶ್ಚತೇ |
ಕೋನಾಮಾತ್ರಚನೋ ನ ಸತ್ಯಮಿತಿ ತದ್ಭ್ಯುಯಾತ್ಮರಂ ವಚ್ಯಮ್ || ಯೋ
ಗೋವಿಸ್ತಪಃ ಸ ಸದ್ಗತಿಧರಃ ಸೋಽಯಂ ಸುತಾಧ್ಯಕ್ಷಯ | ಲೋಕೇ ತದ್ಗತಿ
ಭಾಕ್ ಸನಸ್ತನ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಜೋ ಗೀಯತೇ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ || ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವನಿಗೆ ಅದು ಉಂಟೆಂದೂ ಶ್ರುತಿ
ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಯಾರೂ ಸುಳ್ಳೆನ್ನುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ-ಜಗ
ತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೋ ಯಾರು ಸತ್ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅಥವಾ ಯಾರು ಪುತ್ರ
ವಂತರೋ ಅವರೇ ಆ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಪಾತ್ರರು. ಹೇಗೆಂದರೆ-ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನಿಗೂ ದೊರೆತಿದೆ.
ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸಂದನನೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಂದನನೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಅರ್ಥ.

ಆದ್ದರಿಂದ ದಶರಥನು—

ದಿ || ಶರಣುಹೋಗುತ್ತಾ ಋಷ್ಯಶೃಂಗರನ್ನು | ಕರೆದು ತಂದಾ ಪುತ್ರೇಷ್ಟಿ
ಕಾರ್ಯವನ್ನು || ಏರಚಿಸಲ್ಪಿಂದೇ ಪುನಕೆ ತಂದನನ್ನು | ಗುರುವನಿಷ್ಟ
ನೋಡುತ್ತೆ ಪೆಳ್ಳದನ್ನು ||

ಇಲ್ಲಿ ಋಷ್ಯಶೃಂಗರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೇಕೆ ಬೇಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ || ಜಾಡ್ಯಂ ಭಿಯೋ ಹರತಿ, ನಿಜ್ಞಾತಿ ಪಾಚಿ ಸತ್ಯಮ್, | ಮಾನೋ-
ಸ್ತುತಿಂ ದಿಶತಿ, ಪಾಪಮಪಾಕರೋತಿ, || ಚೇತಃ ಪ್ರಸಾದಯತಿ, ದಿಕ್ಪು ತನೋತಿ
ಕೀರ್ತಿಂ, | ಸತ್ಸಂಪತ್ತಿಃ ಕಥಯ ಕಿಂ ನ ಕರೋತಿ ಪುಂಸಾಮ್ || —(ಸು)

ಅ || ಮನಸ್ಸಿನ ಮಾಂದ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತದೆ; ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತದೆ;
ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ; ಪಾಪವನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ
ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಸತ್ಸಂಗತಿಯು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ
ಏನನ್ನು ತಾನೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ?

ಇದರ ಮೇಲೆ ಋಷ್ಯಶೃಂಗರ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದದ್ದು,

ರ || ಇದಕೇಳಿರಂದೀ ಕಥೆಯ | ಮುನಿ | ಋಷ್ಯಶೃಂಗಚರಿತೆಯ || ಪ ||
ಮುನಿವಿಭಾಂಡಕನ ಪುಗನಾದವನು | ಮುನಿವರ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಾಧಿಪನು | ವನ
ದಲ್ಲಿಯೆ ಆತನ ಸಂಚಾರ | ಅನುದಿನ ಪಿತೃಸೇವೆಯೊಳೇ ತತ್ಪರ | ಅರಿಯನವನು
ಪುರವನು ಹಳ್ಳಿಗಳನು | ಅರಿಯನವನು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಜನರನು | ವೇದಾಧ್ಯಯನ
ತಪಸ್ಸಂಪನ್ನನು | ಭೇದಭಾವಗಳ ವಾಸನೆಯಿರಿಯನು | ವಿಷಯಸುಖವ

ಕಸಿಸಿನೊಳುಂ ಕಾಣನು | ರಸೆಯೊಳ್ಪ್ರಿಯರನಿಯದ ಚಾಣನು | ಇವನ ಕಾಲದೊಳಗಂಗಾಧೀಶನು | ಬುವಿಗೆ ರೋಮಪಾದಾಭದನಾದನು | ಅವನ ದೇಶದೊಳ್ಯಾವು ಬಂದಿರೆ | ಜವದೊಳು ನೆನೆದನು ಮುನಿಯನು ಕರೆತರೆ | ಕಳುಹಿದನೊಡನೆಯೆ ವೇಶ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಯರ | ಸಲವಿಂ ಮೋಸಗೊಳಿಸೆ ಮುನಿ ವರ್ಯರ | ಬಂದರವರು ಸುಸ್ವರವಂ ಹಾಡುತ | ನಿಂದರವನ ವೃತ್ತಾಂತವ ಕೇಳುತ | ಪಡೆದರವರು ಮುನಿಯಂ ಸತ್ಕಾರವ | ನುಡಿದರವರು ಮೋಹಕ ವಹ ವಚನವ | ತಂದ ಕಡುಬುಗಳ ಹಣ್ಣೆಂದೆನುತಲಿ | ಅಂದದಿ ಮುಂದಿಟ್ಟರು ಮುನಿಯಿದಿರಲಿ | ತಿನ್ನಲಾಗ ಮುನಿ ಹಣ್ಣೆಂದವುಗಳ | ಚೆನ್ನೆನೆ ತೋರಿದ ರಾಲಿಂಗನಗಳ | ಈಪರಿಯೊಳಗವರಿಗೆ ವಶನಾಗಿ | ತಾಪಸನಾತನು ಮಿಗೆ ಬರಲಾಗಿ | ಆ ಮುನಿ ಕಾಲಿಟ್ಟೊಡನೆಯೆ ಅಲ್ಲಿ | ನೇಮದಿ ಸುಪೃಷ್ಟಿಯಾಯ್ತಾ ಕ್ಷಣದಲಿ | ಆ ಮಹಿಮನು ಶಾಂತಾಭದಸುತೆಯನು | ಆ ಮಹಿಮರಿಗಂದೇ ಬಲಿದಿತ್ತನು ||

ದಶರಥನು ಆ ಋಷಿಯ ಆಕರ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಯಾಗವನ್ನು ಹೂಡಿ ಸಮಾಪದ ರೋಮಪಾದನ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಯಜ್ಞಸಮಾರಂಭವೂ ನಡೆಯಿತು.

೨|| ಅಯಿತಾಗಲೆ ಬಹು ಸಂರಂಭ | ಯಜ್ಞ ದಾರಂಭ || ಪ|| ಮುದುಕರಾಗಿ ಯಾ | ಗದ ಏಷಯವನೋ | ದಿದ ಭೂಸುರರಿಗೆ | ಮುದದಿ ಸುದ್ದಿಯಿ | ತ್ತದುಬುತ ವಹ ಶಿ | ಲ್ಪದ ವಿದ್ಯದಿ ಕೋ | ವಿದರ ಕರೆಸಿ ಬಹು | ಏಧವರ್ಧಕಿ, ಬಲ | ಪದಪಿನ ಗಣಕರ | ಚದುರ ನಟರನೊ | ಪ್ಪಿದ ಸರ್ತಕಿಗಳ | ಬದವಿದ ಶಾಸ್ತ್ರದ | ವಿಧಿಯ ಸಹಸ್ರಾ | ವಧಿಯಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂ | ದೊದಗೆ ಸಮಿತ್ಕುಶ | ಮೊದಲಾಗಿಹ ಯ | ಜ್ಞದ ಸಾಮಗ್ರಿಗ | ಳಿದಿರೊಳು ನಿಲೆ ಬೆ | ಟ್ಪದ ಪರಿಯಲಿ ತಾ | ನಿದು ಖಾವಿರತರು | ವಿದುಬಿಲ್ವವು ಮೇ | ಳಿದುಪೆ ದೇವದಾ | ರಿದು ಯೂಪಾವಳಿ | ಯಿದು ವೇದಿಕೆ ಮ | ತ್ತಿದು ಕುಂಡವೆನುತ್ತಿದಿರೊಳು ತೋರುತ ||

ಆ ಯಜ್ಞವು ಮುಗಿಯುತ್ತಲೆ—

ಕೀ|| ಮಕ್ಕಳಾಗಲೆಂದಭರ್ವವೇದ | ಪ್ರೋಕ್ತವಿಧಾನದೊಳಿಷ್ಟಿಯನು ||
ಅಕ್ಕರೆಯಿಂ ಋಷ್ಯತ್ಯಂಗನು ತಾ | ತಕ್ಕಂತವನಿಂ ಗೃಹಿಸದನು ||

▶ ಆಗ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಯಸವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆವಿರ್ಭೂತನಾಗಿ—

ಶ್ಲೋ|| ಇದಂ ತು ಸೃಪಶಾದೂಲಂ, ಪಾಯಸಂ ದೇವಸಿರ್ಮಿತಮ್ |
ಪುಜಾಕರಂ ಗೃಹಾಣ ತ್ವಂ ಧನ್ಯಮಾರೋಗ್ಯವರ್ಧನಮ್ | ಭಾರ್ಯಾಣಾ ಮಸುರೂಪಾಣಾಮಶ್ವೀತೇತಿ ಪ್ರಯಚ್ಛ ವೈ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹೇ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ದೇವತೆಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪಾಯಸವಿದು. ಇದು ಸಂತತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದು, ಕೃತಾರ್ಥತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು, ಮತ್ತು ಅರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದು; ಇದನ್ನು ಹಿಡಿ. ನಿನಗೆ ಅನುರೂಪರಾದ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೆ ತಿನ್ನಿರೆಂದು ಕೊಡು.

ಎಂದು ಕೊಡುತ್ತಲಿ ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕೌಸಲ್ಯಾಯೈ ಪ್ರಥಮಮದಿಶದ್ಭ್ಯಾಪತಿಃ ಪಾಯಸಾರ್ಥಮ್ |
ಪ್ರಾದಾದಧಗಂ ಪುಣ್ಯಮಧುರಂ ಕೇಕಯೇಸ್ಸ್ರಸ್ಥೈ ಪುತ್ರೈಃ || ಏತೇ
ದೇವ್ಯಾ ತರಲಮಸಸಃ ಪತ್ನುರಾಲೋಚ್ಯ ಭಾವಮ್ | ಸ್ವಾರ್ಥಾಂಶಾಭ್ಯಾಂ
ಸ್ವಯಮಕುರುತಾಂ ಪೂರ್ಣಕಾಮಾಂ ಸುಮಿತಾಮ್ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ದಶರಥನು ಮೊದಲು ಅರ್ಧಪಾಯಸವನ್ನು ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು; ಕೈಕೆಯಿಗೆ ಪ್ರೇಮವಿಶೇಷದಿಂದ ಮಧುರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. (ಆಮೇಲೆ) ಸುಮಿತ್ರಗೆ ಪಾಯಸದ ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕಿಲ್ಲವಾಯಿತೆಂದು ವಿಷಾದಗೊಂಡ ಗಂಡನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಅರ್ಧಭಾಗಗಳಿಂದ ತಾವೇ ಸುಮಿತ್ರೆಯ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದವರಾದರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ —

ರ|| ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಯಾಗ | ಹರಿ ಪ್ರೀತನಾದನು ಬೇಗ || ಪ|| ಅನಲಮುಖದೊಳಿಟ್ಟುಹುತಿಯನ್ನು | ತಸತನಗೆಂದರು ನಾಕದೊಳಿನ್ನು | ಅನಿಮಿಷರೆಲ್ಲರು ಮಾಭಾಗವನು | ಮನದಣಿವಂತುಂಡು ಸುದೈವವನು | ನೆನೆದರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮಯ ಧನ್ಯತೆಯನು | ಜನರ ಸ್ಥಿತಿಯ ಹೇಳುವದಿನ್ನೇನು | ಅನ್ಯರಾಶಿಗಳು ಕುಲಪರ್ವತಗಳ | ನಿನ್ನು ಎಾರಿ ಮೇಲೆತ್ತಿರೆ ತಲೆಗಳ | ಮಧುವಧಿಭೃತವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ | ನದಿಗಳುಕ್ಕಿ ಕೆಡವಿದವು ದಡಗಳ | ಬಗೆಬಗೆಯಹ ಭಕ್ಷ್ಯದ ರಾಶಿಗಳ | ಬಗೆ ಎಾರಿ ದವಳತೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳ | ಉಂಡು ದಣಿದುದಲ್ಲದೆ ಜನವೆಲ್ಲ | ಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ದಣಿಯದ ಜನವೆಲ್ಲ | ಉಂಡೂಟದಿ ಹೊಟ್ಟೆಯು ತಾ ಬಿರಿಯಿತು | ಕೊಂಡ ಹೊರೆಯ ಭಾರದಿ ಬೆನ್ನುರಿಯಿತು | ಸೂರೆಯಾಯಿತೆಲ್ಲರಿಗೂ ದಕ್ಷಿಣೆ | ಪೂರ್ಣವಾಯಿತೆಲ್ಲರಿಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ | ಒಹುವಿಧದಾಸವಿಶೇಷಗಳಿಂದ | ಮಹಿಪರಾದರೆಲ್ಲರು ಬಹು ಚೆಂದ | ಧರೆಗಿದು ಹೊಸತೆನಿಸಿತು ಯಾಗವನು | ನರರೆಲ್ಲರಿಗಿತ್ತು ಸುಯೋಗವನು | ನೋಡಿದ ಜನಕಾಯಿತು ತನ್ಮಯತೆ | ಪಾಡಿದ ಜನಕಾಯಿತು ಚಿನ್ಮಯತೆ ||

ಆಗ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು “ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುವಿರಕ್ತಿಯ ಹೊಂದಿದ ಭಕ್ತಿವಂತರಾಸಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥದಂತೆ ವಿಷ್ಣು ದಶರಥನ ಗರ್ಭವನ್ನು ತನ್ನ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಯಜ್ಞವು ಮುಗಿಯುತ್ತಲಿ ಮೂವರೂ ಗರ್ಭಿಣಿಯರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸ್ಯಗೋಧಪತ್ರಸಮತಾಂ ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರಯಾತಾಮ್ | ಅಂಗೀ
ಚಕಾರ ಪುನರಪ್ಯುದರಂ ಕೃಶಾಬ್ಜಾಃ || ಜೀವಾತವೇ ದಶಮುಖೋರಗಪೀಡಿ
ತಾನಾಮ್ | ಗರ್ಭಚ್ಛಲೇನ ವಸತಾ ಪ್ರಥಮೇನ ಪುಂಸಾ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಅಲದೆಲೆಯ ಸಮತ್ವವನ್ನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಡವಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನೆಂಬ ಹಾವಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಹತ್ತು ತಲೆಯುಳ್ಳ ಹಾವಿನಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದವರನ್ನು ಬದುಕಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಸಿರಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ ಆದಿಪುರುಷನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಬಂದು ನಿಂತ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದು ಮತ್ತೆ ಅಲದೆಲೆಗೆ ಸಮವಾಯಿತು.

ಟಿ|| ಹೆಂಗಸರ ಹೊಟ್ಟೆಯು ಅಲದೆಲೆಯಂತಿದ್ದರೆ ಗಂಡು ಸಂತತಿಯು ಆಗುವದೆಂದು ಸಾಮುದ್ರಿಕಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅದರ ಹೋಲಿಕೆಯು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ—ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಅಲದೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವದರಿಂದ—ಅದರ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯತಂದರ್ಥ.

ಮುಂದೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯರ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣಬಂದದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ಬಿಳುಪೇರಿತು ಮೊಗ, ತೆಳ್ಳುಪೇರಿತು ಕೆನ್ನೆ, | ಹೂಳಪೇರಿತು ಕುಡಿ ನೋಟ, || ಕಳೆಯೇರಿತು ಕೋಮಲಕಾಯ, ಕುಂತಲ| ಬೆಳೆಯೇರಿತು ನೀರೆ ಯೊಳು ||
—(ಜೀ.ಸಾಂ)

ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ—

ಷ|| ವಸುಮತೀಶನ ಹಿರಿಯರಸಿ ಸಂ| ತಸದಿ ರಾಮನ ಪಡೆದಳಾಂಗೀ | ರಸದ ಜೈತ್ರದ ಶುದ್ಧನವಮಿಯ ಸೌಮ್ಯವಾಸರದ || ಮನುಷ್ಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಪುನರ್ವಸು | ವಸಿವ ಕರ್ಕಾಟಕದ ಲಗ್ನದೊ | ಕಸುರಹರಕಾರಣಕೆ ಹರಿಯು ಧಾಂಶುವಿಕ್ರಮನ ||
—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಆಗ ರಾಮರುಪು ಕಾಣಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅವಿರಾಸೀಜ್ವಗನ್ನಾಥಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸನಾತನಃ | —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಪುರಾಣಪುರುಷನಾದ ಜಗನ್ನಾಥನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾಳೆ—

✓ ಚೂ|| ಅಚ್ಚರಿಯಿದಚ್ಚರಿಯಿದೀ ತೋರ್ಪ ರೂಪ, ಗುಣಕಲಾಪ, ದುರಿತ ಕೋಪ, ಪಾಪಶಾಪ, ಬಹುಪ್ರತಾಪ, ದುರಾಪ| ನೀಲೋತ್ಪಲವ ಸೋಲಿಸುವ ಕಾಳಿಮೆಯ ಮೈಗಪ್ಪು, ಮೇಲೆ ಜೋಲಾಡುವ ವಿಶಾಲವಹ ಪೀತಾಂಬರದ ವಸನದೊಪ್ಪು, ಇದ ನೋಡಲಾರದಿಹುದು ನಮ್ಮದೇ ತಪ್ಪು| ಏನಿದು ಎಲಕ್ಷಣದ ನಾಲೋಳ ವೇಷ, ಕಾಣಿಸುವದು ಕೋಟಿರವಿಭಾಸ, ಮುನಿವೃದ್ಧಯವಾಸ, ಶ್ರೀಶ, ಸುಜನಪೋಷ, ವಿಗತದೋಷ, ಮಂಗಲಭೂಷ | ಅರುಣಕಮಲದ, ಕಣ್ಣು, ತರುಣತುಲಸಿಯ ಮಾಲೆ, ಸುರುಚಿರದ ಕುಂಡಲಕಿರೀಟ, ಬಹು ಮಾಟ| ಗುಂಗುರಹ ಮುಂಗುರುಳು, ಬಂಗಾರದ ಬೆರಳು, ರಂಗುಮಾಣಿಕದ ಕೊರಳು, ಕೇಳು| ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಂಬುಜಾಂಕ, ಬಹುಬಿಂಕ, ನೋಡಿದರೆ ಹಿಂಜ ರಿವೃದಾತಂಕ, ಮುಖಕೆ ನಾಚುವದು ಶಶಾಂಕ, ಚಿತ್ತವಾಗುವದು ನಿಶ್ಯಂಕ, ನಿಷ್ಪಂಕ| ಕಿರುನಗೆಯ ಬೆಳಕು ಕಿರಿಯಲೆಗಳಿಂದೆನ್ನ ಹರಣಕಾಗಿವುದು ತಂಪು

ಪೆಂವು, ಶ್ರೀವತ್ಸಹಾರದಾ ಸೊಂವು, ವನಮಾಲೆಯಾಕಂವು, ಬಲು ಇಂವು | ಕ್ಷೋ
ಣಿಯೊಳಗೆ ನೀ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದಾಣೆಯಿಡುವರಿಗೆ ಗತಿ ನಾಣೆ, ಎನ್ನಾಣೆ |
ಮಾಯೆಯಲಿ ಧರೆಯ ಕಾಣಿಸಿ ಕಾಡು ಮಾಣಿಸುವ ಜಾಣ, ಕೃಪಾಪೂರ್ಣ |
ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೇ ಎಲ್ಲರನು ವಂಚಿಸಿಹೆಯಲ್ಲ, ಎಲ್ಲವನು
ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿಡುವ ನೀನಿಲ್ಲಿಂತು ತೋರ್ಪೆಯಲ್ಲ, ಬಲ್ಲವರ ಬಲ್ಲ, ನಿನಗಿಂತಧಿಕ
ರಿಲ್ಲ | ಅವ್ಯಕ್ತನಹ ನಿನಗಿದು ಬಹು ಮನೋಹರವಾದ ಚೋಹ, ಭಕ್ತರ ಮೇಲ
ಣಾಸಕ್ತಿಯಿಂದಿಂತು ನಿನಗೆ ಸ್ನೇಹ, ಯುಕ್ತವಾಗಿಹುದಯ್ಯ ಪಕ್ಷಿವಾಹ,
ನಿರೀಹ, ನಿರ್ಮೋಹ, ನಿರಪೋಹ, ಚಿದ್ವೇಹ, ಆಹಾ! ||

ಬಿ|| ನಾಣೆ-ನಾಚಿಕೆಯೆ. ಮಾಣಿಸುವ-ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ. ಚೋಹ-ವೇಷ.

ಈಪ್ರಕಾರ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ
ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು 'ದಾಸಜನಕೆ ಬಹು ಲೇಸು ಲೇಸೆಂಬಂತೆ ಭಾಸುರಮಹ
ಚಿದ್ವೇಷವ ತೋರುತ' ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವರು. ಇರಲಿ; ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಳಾದ
ಕಾಸಲ್ಕೆಯು ದೇವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಮಲಯಮಾರುತ-ಆದಿತಾಳ

ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೀ ನಿತ್ಯವೂ ಇರೆನ್ನ | ಅತ್ತ ಇತ್ತ ನೀ | ನಗಲಬೇಡವಯ್ಯ || ಪ ||
ಮನುಜವೇಷದಿಂದ | ಮನವ ಮೋಹಿಸುವ | ಮುನಿಜನನುತ | ಅನಿಮಿತ್ತಬಂಧು
|| ಅ.ಪ || ನಿನ್ನ ಪಾದರಜವನ್ನು ವೇದಗಳು | ಇನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಕಾಣದಿರುವವು ||
ಸನ್ನುತಾಂಗನೆ ಸಾಮವೇದಪ್ರಿಯ | ಇನ್ನು ನಾ ನಿನ್ನ ಹುಡುಕಬಲ್ಲೆನೆ? || ೧ ||
ನಾರದಾದಿಗಳು ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನು | ಪಾರುಗಾಣದೆ ಹಾಡುತ್ತಿರುವರು || ಆ
ರೀತಿ ನಿನ್ನ ನೊಲಿಸಬಲ್ಲೆನೆ? | ಕಾರುಣ್ಯಸಾಗರ, ದಯಮಾಡು || ೨ || ಮುನಿ
ಜನಂಗಳೂ ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು | ಮನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾರದಿರುವಾಗ || ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ
ನಿನ್ನ ಹಿಡಿದುದು | ಅನಿಮಿಷಸ್ತುತ ಚಿಸುಮಯಾತ್ಮನೇ || ೩ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಶ್ಲೋ|| ಉಪಸಂಹರ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನ್ನದೋ ರೂಪಮಲೌಕಿಕಮಾ | ದರ್ಮಯಸ್ತು
ಮಹಾನಂದ, ಬಾಲಭಾವಂ ಸುಕೋಮಲಮಾ | ಲಲಿತಾಲಿಬ್ಜನಾಲಾಪೈಸ್ತರಿ-
ಷ್ಯಾಮ್ಯುತ್ಕಟಂ ತಮಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಾದವನೇ, ಈ ದೇವತಾರೂಪವನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡು. ಹೇ ಆನಂದ
ರೂಪನೆ, ಬಹುಕೋಮಲವಾದ ಬಾಲಭಾವವನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವ
ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮನೋಹರವಾದ ಆಲಿಂಗನದ ಮತ್ತು ಸಂಭಾಷಣದ ಬಲದಿಂದ ದಾಟುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಲೇ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮಗನಾದನೆಂದು ಮನಗಾಣಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಅಲೌಕಿಕರೂಪವನ್ನು
ತೋರಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಡನೆ ಮನುಷ್ಯಶಿಶುವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕೀ|| ಮನುಜಜನ್ಮವಿದು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೊದಲಿಂ | ಕೊನೆಗೂ ಅಳಿಸುವದೆಂ
ಬಂತೆ || ಮನುಜರೂಪಗೊಂಡಾ ಶಿಶುವತ್ತಿತ್ತು | ಜನರಿಗೆ ತನ್ನಳು ಕೇಳುತ್ತೆ ||

✓ ಕೀ॥ ಬಾಲತನದಿ ಮೇಘಶ್ಯಾಮನು ಸುವಿ | ಶಾಲನಯನನತಿಸುಂದರನು ||
ಬಾಲಾರುಣಸಂಕಾಶನಖಿಲದಿ | ಕ್ವಾಲಕಪಾಲಕನಾಸುತನು ||

ಶ್ಲೋ॥ ದುಸ್ಥಿನ್ ರಮಸ್ತೇ ಮುನಯೋ ಪಿದ್ಯಯಾಚ್ಛಾಸನಿಷ್ಠವೇ |
ತಂ ಗುರುಃ ಪ್ರಾಹ ರಾಮೇತಿ ರಮಣಾದ್ಯಮುಂತ್ಯಸಿ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ॥ ಅಜ್ಞಾನವು ಹೋದಮೇಲೆ ಯಾವನಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳು ತನ್ಮಯರಾಗುತ್ತಾರೋ ಅವನನ್ನು ರಾಮನೆಂದು ಅಥವಾ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನೋಹರನಾದ್ದರಿಂದ ರಾಮನೆಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ನಾಮ ಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

✓ ಕೀ॥ ಕೇಕಯಸುತೆ ಭರತನನು, ಸುಮಿತ್ರೆಯು | ಶ್ರೀಕರವಹ ಸುತ
ಯುಗಳವನು || ಲೋಕವು ಲಕ್ಷ್ಮೀಣರತ್ನಾಭ್ಯರಿಸಲಾ | ಜೋಕೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ,
ಪಡೆದುದನು ||

ಇದರಿಂದ ಆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಾದ ಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷವನ್ನಂತು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದೇ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ॥ ಅನ್ಯತರಣತತ್ತ್ವಸ್ಯ ದಮ್ಭತೋಽಸ್ಯ ಸ್ನೇಹಸಂಶಯಾತ್ ||
ಆಸನ್ಯಗ್ರಸ್ಥಿರೇಕೋಽಯಮಪತ್ಯಮಿತಿ ಜದ್ಯುತೇ || —(ಸು)

ಅ॥ ದಂಪತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರಸ್ನೇಹದಿಂದಾದ ಅಂತಃಕರಣತತ್ತ್ವದ ಒಂದು ಆನಂದಗ್ರಂಥಿ
ವಿಶೇಷವೇ ಮಗುವನಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಸಂತೆಯ ಲಾಭವಾದ್ದರಿಂದ ದಶರಥನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ
ದನು. ಪುರನಾರಿಯರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ಜೋಗಳವನ್ನು ಹಾಡಿಟ್ಟಂತೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ-ಅಟತಾಳ.

ಜೋ ಜೋ ಜೋ ನೀಲಮೇಘಸಂಕಾಶ | ಲೀಲಾವಿನೋದ ಜೋ ಜೋ
|| ಪಲ್ಲ || ಜೋ ಜೋ ಜೋ ಜಗನ್ನೋಹಕಾಮಲರೂಪ | ರವಿವಂಶದೀಪ
ಜೋ ಜೋ || ಅ. ಪ || ಕುಲಕೋಟಿಕೋಟಿಗಳಾಗುತ್ತಾರವನು ಗೃಹೆ | ಬಲು
ಹರ್ಷವಾಯಿತೈದೆ || ಇಳಿಯಾಗುಹೋಗುಗಳ ತಿಳಿದು ನಡೆಸಲು ಬಲ್ಲಿ | ಸಲ
ವಿಂದ ಮುನಿಜನರನೊಲಿದು ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲಿ || ೧ || ದುರ್ಜನರ ತಂಡಗಳ ಚರ್ಚರ
ಗೊಳಿಪೆ ನೀನು | ನಿರ್ಜರರಿಗಭಯ ನೀನು || ಅರ್ಜವವೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಾ
ಕರ ನೀನು | ಊರ್ಜಿತಶ್ರೀಯಿಂದ ಬಾಳಬಲ್ಲವ ನೀನು || ೨ || ನೀನು ನೋಡಿ
ದೊಡ್ಡಲ್ಲ ದೇವನಿವಹಕಥೀಶ | ಮಾಸವೋತ್ತಮನ ವೇಷ || ವೀನಜನಸುಂದಾರ
ಭೂರಿಮಂಗಳಭೂಷ | ನೀನಿನ್ನು ಸರ್ವಕಾಧಾರದ ಚಿದಾಕಾಶ || ೩ ||

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ॥ ಒಡಲೊಳಬುಜಭವಾಂಡಕೋಟಿಯ | ನಡಗಿಸಿಪ್ಪ ಮಹಾಮುಹುಮು
ಗಾ | ಯ್ಯಡಕ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳಮುಳುಗಿಮಾಳಿಗಳು ಬೆರಗಾಗಿ || ನುಡಿಗಗೋಚರ
ದಮಳಬೊಮ್ಮದ | ಕಡುಹು ನಿಂದುದು ಜೋಗುಳದಲವ | ಗಡದ ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ
ಶಿಶುತ್ವದೊಳಾಯ್ತು ನಿರ್ವಾಹ || —(ತೊ.ರಾ)

ಶ್ಲೋ|| ಯಸ್ಯ ತು ನಾನೋಚ್ಚಾರಾ | ತ್ಯಾಲೋಽಪಿ ಹಿ ಬಾಧತೇ ನ ಭಕ್ತಃ
ಜನಾನ್ || ಜನದ್ಭಗ್ವೀತ್ಯಾ ಜನಸೇ | ತಸ್ಯ ಕವೋಲೇ ಹ್ಯಧಾನ್ಮಪೀತಿಲಕಂ || (ಸು)

ಅ|| ಯಾವನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚಾರಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಮನು ಕೂಡ ಅವನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿ ತಾಕೀತೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ತಾಯಿಯು ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಮನೆಯಿಂದ ತಿಲಕವನ್ನಿಟ್ಟಳು.

ಶ್ಲೋ|| ನಿಸಸಸ್ತಿ ಯಸ್ಯ ರೋಮ್ನಿ | ಬ್ರಹ್ಮಕಟಾಹಾ ಯಥಾವಕಾ
ಶೇನ || ಚಿತ್ರಂ ಸ ಹರಿಃ ಶೇತೇ | ಪಶ್ಯಂತಸ್ತಿ ಪಮಾಣಕಾನ್ದೋಲೇ || —(ಸು)

ಅ|| ಯಾರೋಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕಟಾಹವು ಇಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದಂತೆ ಇರುವವೋ ಆ ಹರಿಯು ಐದುಗೇಣ ತೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ಮಲಗಿರುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯ!

ಶ್ಲೋ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀಣೋ ರತಮಾಚ್ಛೇದೇ | ಚತುರ್ಥೋ ಭರತೇನ ಚ |
ದ್ವಿಸ್ತ್ವೀಭೂಯ ಚರಂತಾ ತಾ ಸಾರುಸಾರಂರಾಸುಸಾರತಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಸಾಯಸದ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮಚಂದ್ರನೊಡನೆಯೂ ರತ್ನ ಘ್ನನು ಭರತನೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ದಶರಥನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಬಂದ ರಾಮಾವತಾರದಿಂದ ಬರೀ ದಶರಥನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣಜಗತ್ತಿಗೇ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಂಗಳವಾಗಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತ್ರೆಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡುವದು. ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಹೇತುಕದಮಾಮಯತೆಯನ್ನು ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಅಸತರಿಸ್ಸಮನ್ಮಾ | ಹರಿಯತಿದಯದೋಳು” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವರಮಾತೃನ ಗುಣಕಥನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು.

ಮಂಗಳ

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಸಕತಾಳ

ಆರತಿ

ಶ್ರೀರಾಮ ರಾಮಭದ್ರ | ರಾಮಚಂದ್ರ ಮಂಗಲಂ || ಸ || ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಸಮೇತ | ಪೂತಾತ್ಮ ತ್ರಿದಶನುತ || ೧ || ಭರತಾದಿಸ್ತಜನಸೇವಾ | ಭಕ್ತಸಂದೋಹ
ಭಾವ್ಯ || ೨ || ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಬ್ರಹ್ಮ | ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಪರಂಧಾಮ || ೩ ||
ವೇದಾಂತಸರ್ವಸಾರ | ಖೇದಸಂಹರಣ ಭೀರ || ೪ || ಭಕ್ತಸಂಪೂಜ್ಯವೇಷ |
ಭಕ್ತೇಷ್ಯ ಚಿದ್ವಿಶೇಷ || ೫ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಶ್ಲೋ|| ತವ ಕಥಾಮೃತಂ ತಪ್ತಜೀವನಮ್ || ಕುಭಿರೇಷಿತಂ ಕಲ್ಮಷಾ
ಪಹಮ್ || ಶ್ರವಣಮಂಜಲಂ ಶ್ರೀಮದಾತತಮ್ | ಭುವಿ ಗೃಣಂತೇ ಭೂರಿದಾ
ಜನಾಃ || ೧ || ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸೇನ್ದ್ರಿಯೈರ್ವಾ | ಬುದ್ಧ್ಯಾತ್ಮನಾ ವಾ
ಪ್ರಕೃತೇಃ ಸ್ವಭಾವಾತ್ || ಕರೋಮಿ ಯದ್ಯತ್ನ ಕಲಂ ಪರಸ್ಮೈ | ಸಾರಾಯಣಾ
ಯೇತಿ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ || ೨ || ಅಚ್ಯುತಂ ಕೇಶವಂ ರಾಮನಾರಾಯಣಮ್ |
ಕೃಷ್ಣದಾಮೋದರಂ ವಾಸುದೇವಂ ಹರಿಮ್ || ಶ್ರೀಧರಂ ಮಾಧವಂ ಗೋಪಿಕಾ
ವಲ್ಲಭಮ್ | ಜನಕೇನಾಯಕಂ ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಭಜೇ || ೩ || —(ಸು)

ಜಯಜಯ ರಘುವೀರ ಸಮರ್ಥ

ಶ್ರೀರಾಮವಿವಾಹ

- ೨೫ -

ಪೀಠಿಕೆ—ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ

ಖರಹರಪ್ರಿಯ—ಆದಿತಾಳ

ಕೇಳಿ ಗೃಹಸ್ಥರಾಗಲು | ಯೋಗ್ಯತೆಯನು || ಪ || ಗುರುಕುಲವಾಸದಿ | ಶರವ ಸವೆದಿರೆ || ಗುರುಗಳನುಗ್ರಹ ಶಿರದೊಳಿರಲು ಬೇಕು ||೧|| ಗೃಹದ ಭಾರವನು | ಮಹಿಮೆಯೋಗ್ಯತೆಯ || ಬಹು ಸಡಗರದಲಿ | ಮಹಿಗೆ ತೋರಬೇಕು || ೨ || ಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ | ಪ್ರತಿಗೈಯುತ್ತ ಚಿ || ತ್ಸಿತ್ತಿಯೊಳು ಮನನನು | ಸತತ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು || ೩ ||

ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಾದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಗೂ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿಗೂ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೇ ಶರಣುಹೋಗಿ ಆಯಾಸಪಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ವಂತವರಾಳಿ—ಅಟಿತಾಳ

ಸಾಕು ಸಾಕು ಮನುಜನೇವೆಯು | ಶ್ರೀರಂಗರಾಯ || ಪ || ಸಾಕು ಸಾಕು ಮನುಜನೇವೆ | ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ನೊಂದಿನಯ್ಯ || ಬೇಕು ನಿನ್ನ ಪಾದ ಭಜನೆ | ಲೋಕದೊಡೆಯ ರಂಗರಾಯ || ಆ.ವ. || ಹೊತ್ತರೆದ್ದು ಹೋಗಿ ಹೆರರ | ಚಿತ್ತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು | ಹತ್ತರಿದ್ದು ಹಲವು ದಿವಸ | ಭೃತ್ಯಸಂತೆ ಮಾಡಿರಿತ್ತ || ಹಸ್ತದಿಂದ ಮನೆಯ ಸೇರುವೆ | ಈ ಉದರಕಾಗಿ | ಮತ್ತೆ ಕಂಡ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವೆ | ನಾ ಬಂದು ಆಪರ | ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಿಂದು ಮೃಗುವೆ | ಶ್ರೀರಂಗರಾಯ ||೧|| ಸ್ವಾನಸಂಧ್ಯಾದಿವಿತ್ತ | ನೇಮನೆಲ್ಲವನ್ನು ತೊರೆದು | ಹೀನನಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ಜನರ | ಮನೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ || ಶ್ವಾನಸಂತೆ ದಿನವ ಕಳೆವೆನೊ | ಈ ಉದರಕಾಗಿ | ಮಾಸ ತೊರೆದು ಧನವ ಗಳಿಸೆನೊ | ನಾ ಕಡೆಗೆ ಬಳ್ಳ | ಕಾಳಿನಷ್ಟು ಸುಖವ ಕಾಣೆನೋ | ಶ್ರೀರಂಗರಾಯ ||೨|| ಬಡಲಿನಾಶಗಾಗಿ ನೋಣವು | ತೊಡಕಿ ಬಿದ್ದು ಬೇಸಿನೊಳಗೆ | ಮಡುಕುನಂತೆ ನಾನು ಬಾಯ | ಬಿಡುತಲುವೆನು ಬಿಸರುಹಾಕ್ಷ || ಬಡಿಸು ನನ್ನ ಪಾಶಬಂಧವ | ಪೇ, ಕರುಣಾನಿಧಿಯೆ | ಕೊಡಿಸು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಸಂಗವ | ಸಾಹಸು ನಾನು | ದೊಡೆಯನೆ ಚೆನ್ನಾದಿ ಕೇಶವ | ಶ್ರೀರಂಗರಾಯ || ೩ || —(ದಾ)

ದೇವರ ಸ್ತೋತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಾಣಿಯು ಅಮಂಗಳವೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಆಪಿ ಲಲಿತಸುಗುಣವೇಣೀ | ಸಾಲಜ್ವಾರಾಪಿ ಯಾ ಸುವರ್ಣಾಪಿ || ರಘುತಿಲಕವಿಹೀನಾ ಚೇ | ದ್ರಾಘಣೀ ರಮಣೀವ ನೈವ ಕಲ್ಯಾಣೀ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧) ಸ್ತ್ರೀಯು ಮನೋಹರವಾದ ಗುಣಯುಕ್ತವಾದ ಜಡೆಯುಳ್ಳವಳಾದರೂ ಅಲಂಕಾರಯುಕ್ತಳಾದರೂ ಒಳ್ಳೇರೂಪುಳ್ಳವಳಾದರೂ (ರಲಯೋರಭೇದವಾದ್ದರಿಂದ— ಲಘುತಿಲಕ

ಸುಖೀನಾ ಚೇತ್) ಸಜ್ಜದಾದ ತಿಲಕವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಮಂಗಳಕರವಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ (೨) ವಾಣಿಯು ಮನೋಹರವಾದ ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳಿಂದ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಒಳ್ಳೆ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೂ (ರಘುತಿಲಕ ಸುಖೀನಾ ಚೇತ್) ರಾಮಚಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಮಂಗಳಕರವಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬರೀ ಶ್ರೀಮಂತರ ಸೇವೆಯು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ದೊರೆಯಬಾರದೆಂದು ದೊಡ್ಡವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದೇನೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ವಾಸವರೇವಂ ದುರ್ವಿಭ|ವಾಸವಮದವುಳ್ಳ ಪಿಲರ ಮನೆವಾಗಿ
ಲೋಳಾ || ವಾಸವನೀಯದಿರೆಲೆ ದೇ|ವಾ, ಸವನಿಸುಗೆನಗೆ ಸಿನ್ನಕರುಣಾವಿಭವಂ
—(ಸೂ.ತಾ)

ಟಿ|| ವಾಸವರು + ಎವು—ನಾವೇ ಇಂದ್ರರು. ದುರ್ವಿಭವ + ಆಸವ(ಮದ್ಯ). ಮನೆವಾಗಿಲೋಳು + ಆವಾಸವ. ಸವನಿಸುಗೆ + ಎನಗೆ—ನನಗೆ ದೊರೆಯಲಿ.

ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದುವಕ್ಷು ಆ ಶ್ರೀಮಂತರು ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಪಾಡಿದರೂ ಈ ಜನ್ಮವೇನೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ|| ಯಥಾಗಾರಂ ದೃಢಂ ಸ್ಥೂಣಂ ಜೀರ್ಣಂ ಭೂತ್ಯಾಪಸೀದತಿ ||
ತಥೈವ ಸೀದನ್ತಿ ಸರಾ ಜರಾಪೃತ್ಯುಪಶಂ ಗತಾಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಬಿಗಿಯಾಗಿಯೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮನೆಯು ಹಳೆಯದಾಗಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗು ವಂತೆ ಮನುಷ್ಯರು ಮುಸ್ಸಿಗೂ ಮರಣಕ್ಕೂ ವಶರಾಗಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಜನರು ನಿರಾಶರಾಗಬಾರದೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮೃತೋಽಪ್ಯಿಭೇಷಿ ಕಿಂ ಮೂಢಃ, ಮೃತ್ಯುರ್ಭೀತಂ ನ ಮುಞ್ಚತಿ ||
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಕುರು ಯತ್ನಮಜಸ್ಮನ || —(ಸು)

ಅ|| ಎಲೋ ದಡ್ಡ, ಸಾವಿಗೇಕೆ ಹೆದರುತ್ತಿ? ಮರಣವು ಹೆದರಿದವರನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದ ರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟಿದಿರುವದಕ್ಕೇ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಆ ಸ್ಥಿತಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ದೇವರ ಅನುಗ್ರಹವು ಬೇಕು; ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತರು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಯಸುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ರೀರಾಗ—ಆದಿತಾಳ

ಶ್ರೀಪತಿಯೊಲವೊಂ|ದೇಪರಿಯಾಗಿರಲಿ || ಪ || ಅ ಪರಾತ್ಪರನಾ|ದಾ
ವುರುಷೋತ್ತಮ || ಅ.ಪ || ಭ್ರಾಂತಿಯು ಜಗದಿಂ|ದಂತರಂಗವು ಕುಣಿ || ವಂತಿ
ರದಾ ಮಹಾ|ಶಾಂತಿದಾಂತಿಗಳೇವ || ೧ || ಪರಿಪರಿ ತೋರುವೆ|ಚ್ಚರುಕನಸಿ
ನ್ನುವ || ಮರುಜಲತೃಷ್ಣೆಯ | ನಿರದಂತೆ ಕರುಣಿಸ || ೨ || ಸುಪ್ತಿಸಮಾಧಿ
ಯೊಳ್|ಕ್ಲಪ್ತವನಾಗಿ ಸ್ವಯಂ || ದೀಪ್ತಿಯಿಂ ರಾಜಿಸು|ತಾಪ್ತ ಶಂಕರನಹ
|| ೩ || —(ಅ.ನೀ)

ಆ ದೇವರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕೊಬ್ಬ ಗುರು ಬೇಕು. ಆ ಗುರು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಬೇಕು.

ತ್ರಿ|| ಹಸಿಯ ಸೌದೆಯ ತಂದು ಹೊಸೆದರುಂಟೇ ಕಿಚ್ಚು? | ಎಷೆಯಂಗ ಳುಳ್ಳ ಮನುಜಂಗೆ ಗುರುಕರುಣ! ವಶವರ್ತಿಯಹುದೆ? ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಗುರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ನಾಡರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ಭಾಷು

ಮನವ ಶೋಧಿಸಬೇಕು ನಿಚ್ಚ | ದಿನ | ದಿನದಲಿ ಮಾಡುವ ಪಾಪಪುಣ್ಯದ ವೆಚ್ಚ || ವ || ಧರ್ಮ ಅಧರ್ಮ ಎಂಗಡಿಸಿ | ಆ | ಧರ್ಮದ ನರಗಳ ಬೇರ ಕತ್ತರಿಸಿ || ನಿರ್ಮಲಾಚಾರದಿ ಬೆರಸಿ | ಪರ | ಬೋಮ್ಮ ಮೂರುತಿಪಾದಕಮಲವ ಭಜಿಸಿ || ೧ || ಮನವ ತುಂಡಿಸಿ ಬಮ್ಮ ಪಾಣೋ | ನಿಸ್ಸ | ತನುವ ದಂಡಿಸಿ ಪರ ಮಾತ್ಮನ್ನ ಕಾಣೋ || ಕೊನೆಗೆ ನಿನೊಳಗೆ ಸಿಂ ಚಾಣೋ | ಮುಕ್ತಿ | ನಿನಗೆ ದೂರಿಲ್ಲವು ಒಂದೇ ಗೇಣೋ || ೨ || ಆತನವರಿಗೆ ಕೇಡಿಲ್ಲ | ಅವ | ಪಾತಕಪತಿತ ಸ್ಥಿಗವ ಮಾಳ್ವನಲ್ಲ || ನೀತಿವಂತರು ಕೇಳಿರೆಲ್ಲ | ನಮ | ಗಾತನೆ ಗತಿಯಿವ ಪುರಂದರವಿಶಾ || ೩ || —(ದಾ)

ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವವರು ಬಹುಕಡಿಮೆ.

ಶ್ಲೋ|| ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೇಷು ಕಶ್ಚಿದ್ಭೂತತಿ ಸಿದ್ಧಯೇ | —(ಭ.ಗೀ)

ಆ|| ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಕ್ಕೊಬ್ಬನು ಆ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆ ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬರು ಎಂಥವರಾಗಿರುವರೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮಹಾತ್ಮಾನಸ್ತು ಮಾಂ ಪಾರ್ಥ, ದೈವೇಂ ಪ್ರಕೃತಿಮಾಶ್ರಿತಾಃ | ಭಜನ್ಯಸನ್ಯಮನಸೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಭೂತಾದಿಮವ್ಯಯಮ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಹೇ, ಅರ್ಜುನ, ದೈವಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಹಾತ್ಮರು ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಮನಸ್ಸುಹಾಕದೆ ನನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಆದಿಯೆಂದೂ ನಾಶಹಿತನೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಭಜಿಸುವರು.

ದೈವಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಭಯಂ ಸತ್ತ್ವಸಂಶುದ್ಧಿಚಾರ್ಪಣಯೋಗಸ್ಯವಸ್ಥಿತಿಃ | ದಾಸಂ ದಮಶ್ಚ ಯಜ್ಞಶ್ಚ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ತಪ ಆರ್ಜವಮ್ || ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮ- ಕ್ರೋಧಸ್ತಾಗ್ರಾಃ ಶಾಸ್ತ್ರರಪೃಶುನಮ್ | ದಯಾ ಭೂತೇಷ್ಟಲೋಲುಪ್ತ್ವಂ ಮಾರ್ದವಂ ಪ್ರೀರಚಾಪಲಮ್ | ತೇಜಃ ಕ್ಷಮಾ ಧೃತಿ ಶೌಚಮದ್ರೋಹೋ ನಾತಿಮಾನಿತಾ | ಭವಂತಿ ಸಮೃದಂ ದೈವೇಮಭಿಚಾತಸ್ಯ ಭಾರತ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಭಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ, ಆತ್ಮಾದಿಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರೋಣ, ಅನ್ನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು, ಹೊರಗಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುವದು, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಮೊದಲಾದವು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ಶಾರೀ ರಾದಿತಸಸ್ಸ, ಸರಳಸ್ವಭಾವ, ಪರಪೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದು, ಇದ್ದದ್ದಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವದು,

ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರುವದು, ಸಂನ್ಯಾಸ, ಮನೋನಿಗ್ರಹ, ಚಾಡಿಕೇಳದಿರುವದು, ಕನಿಕರ, ವಿಷಯಗಳ ಮುಂದೆ ಮನಸ್ಸು ವಿಕಾರವಾಗದೆ ಇರುವದು, ಮೃದುಸ್ವಭಾವ, ನಾಚಿಕೆ, ಚಪಲತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವದು, ಪ್ರಗಲ್ಬತೆ, ಕ್ಷಮೆ, ಧೈರ್ಯ, ಶಾಚ, ಕೆಡಕುಮಾಡದೆ ಇರುವದು, ನಿರಭಿಮಾನ—ಇವು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

ಈ ದೈವೀಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಾವು ವಿರಕ್ತರಾದರೆ ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಯಾರು ಗತಿಯೆಂದು ಹೆದರಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ವಿರಕ್ತರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವೆಲ್ಲ ಗೃಹಸ್ಥರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಭಾರ. ವಿರಕ್ತರೆಲ್ಲರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಯಾರೊಂದರೆ—

ಷ|| ಸಿರಿಯೆ ಕುಲಸತಿ, ಸುತನು ಕಮಲಬ, | ಪಿರಿಯ ಸೊಸೆ ಶಾರದೆ, ಸಹೋದರಿಗಿರಿಜೆ, ಮೈದುವನ ಶಂಕರನು, ಸುರರೆಲ್ಲ ಕಿಂಕರರು, || ನಿರುತ ಮಾಯೆಯು ದಾಸಿ, ಸಿಜಮಂದಿರ ವಜಾಂಡವು, ಜಂಗಮಸಾಧ | ವರಕುಟುಂಬಿಗ ಸೀನು ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮ ನನವರತ ||

—(ಹ.ಥ)

ಶ್ಲೋ|| ಮಾಮೇವ ಯೇ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ಮಾಯಾಮೇತಾಂ ತರಸ್ತಿ ತೇ |

—(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ನನಗೇ ಯಾರು ಶರಣುಬರುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾರೆ.

ಎಂದು ಆ ಭಗವಂತನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮರ್ಥರಾಮದಾಸರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ಮನಸೆ ರಾಮನ ಬಿಟ್ಟು ಬರಸಬೇಡತರನ | ನೆನೆಯಬೇಡಸ್ಯಮಾನ ವರ || ನೆನೆ ನೇಡಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣವರ್ಣಿತನನು | ಮನಸೆ ನೀ ಶ್ವಾಘ್ನನೆಂದಿಸಿಪೆ ||

—(ಮ.ಉ)

ಆ ರಾಮಧ್ಯಾನವು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ—

ತ್ರಿ|| ಧ್ಯಾನದಾ ಹೊಸಬತ್ತಿ ಮೌನದಾ ತಿಳಿದುಪ್ಪ | ಸ್ವಾಸುಭವವೆಂಬಾ ಬೆಳಗಿನಾ ಜ್ಯೋತಿಯ | ಚ್ಚಾಸವಂ ಸುಡಗು ಸರ್ವಚ್ಛ ||

—(ನ.ಪ)

ಗೃಹಸ್ಥನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರೆ ಹೆಂಡತಿಯೊಡಲಾದವರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವು ಅವನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬರುವದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪರಮ್ಪುಷ ಯಾ ಸ್ವಭಾವಾ | ದಪಕಾರಂ ಪ್ರಾಪಿತಾ ಯದಪಿ || ಸಾ ಕಿಂ ಸ್ವಾವಸ್ಥಿತ್ಯಾ | ದೈನ್ಯಾಪಾದನಕರೇ ಭವೇತ್ಪುಂಸಃ ||

—(ಸು.ಉ)

ಅ|| (೧) ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಉದಾರಳೇ ಆದ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನಗೆ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ದುಃಖವೇ ಆದರೂ ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯಿಂದ ಗಂಡನಿಗೆಂದಿಗಾದರೂ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಳೇನು? (೨) (ಇದರಂತೆ) ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಪರಮಾ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪಕಾರವನ್ನು ತಗಲ ಬಿಟ್ಟರೂ ರಮಾ . (ಲಕ್ಷ್ಮಿ) ಎಂದು ಉಳಿಯುವದರಿಂದ ಆಕೆ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಎಂದಿಗಾದರೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಸೆಯಲ್ಲಿ ಟ್ಟಾಳೇನು?

ಆದ್ದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥನೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಅವನ ಧ್ಯಾನವು ಹೇಗಿರ ಬೇಕೆಂದರೆ—

ವೃ॥ ಘಟಿಕಾಪಾತ್ರಕಸನ್ಯರೊಳ್ಳುಧೆಯನೊಂದಂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೊಡಂ |
ಸ್ಪುಟದಿಂ ಚಿತ್ತಮುಮುಕ್ಷೆಯುಂ ಪದಪದಕ್ಕಾಪಾತ್ರೆಯುಂ ಸಾಗುಮೆಂ ||
ತುಟು ತಾಸಂತುಟು ಬಾಹ್ಯದೊಳ್ಳೆಗಳೊಡಂ ಭ್ರಾಸಂ ಕ್ಷಣಕೊಮ್ಮೆಂ ಸಂ |
ಘಟಿಸಲ್ವಿ ಮೃ ಪದಂಗಳೊಳ್ಳುಖಿಯಲಾ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ || —(ರ.ಶ)

ಟಿ॥ ಘಟಿಕಾಪಾತ್ರಕಂ—ತುಂಬಿದ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತ ಕಥೆ
ಯನ್ನು ಹೇಳುವವನು. ಬಾಹ್ಯದೊಳ್ಳೆಗಳೊಡಂ—ಹೊರಗೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ.

ಗೃಹಸ್ಥರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಂತ್ರಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ರಾಮಮಂತ್ರವು ಬಹಳ
ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಶತ್ರುಜ್ಞೇದೈಕಮಸ್ತಂ, ಎಲಸದುಪನಿಷದ್ವ್ಯಾಕ್ಯಸಮ್ಯುಚ್ಛಿ-
ಮಸ್ತಮ್ || ಸಂಸಾರೋತ್ತರಮಸ್ತಂ ಸಮುಚಿತಸುಗುಣಾಪಾದಕಶ್ರೇಷ್ಠ-
ಮಸ್ತಮ್ || ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯೈಕಮಸ್ತಂ ವ್ಯಸನಭುಜಗಸನ್ನಷ್ಟಸನ್ಮಾಣಿ-
ಮಸ್ತಮ್ || ಇಷ್ಟೇ, ಶ್ರೀರಾಮಮಸ್ತಂ ಬಪ ಬಪ ಬಪ ಬೋ ಬಸ್ತಸಾಘ್ಯ-
ಮಸ್ತಮ್ || — (ರಾ.ಕ.ಅ)

ಆ॥ ರಾಮಮಂತ್ರವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದದ್ದು, ಪ್ರಕಾಶ
ಮಾನವಾದ ಉಪನಿಷದ್ವ್ಯಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಪೂಜ್ಯವಾದದ್ದು, ಸಂಸಾರದಿಂದ ದಾಟಿಸುವಂಥದ್ದು,
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ಸಮಸ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೂ
ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು, ವ್ಯಸನವೆಂಬ ಹಾವು ಕಚ್ಚಿದವರನ್ನು ಬದುಕಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹೇ, ನಾಲಿಗೆಯೇ,
ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಾಘಲ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ರಾಮಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸು, ಜಪಿಸು, ಜಪಿಸು.

ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ದೇಶೀಕಾಪಿ—ತ್ರಿಪುಟಿ

ಏತಕುಪೇಕ್ಷೆಯ ಮಾಡುವೆ | ರಘುರಾಮ ದಯಾಳೂ || ಪ || ಎಲ್ಲೆ
ಲ್ಲಿಯೂ ನೀ | ಸರುತಿಪೆಯೆಂಬರು || ಎಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ನೀ ಕಾಣಿಸೆ || ೧ ||
ಎಲ್ಲವ ತಿಳಿಯುವ ನಾದರೆ ಎನ್ನಯ | ನೊಲ್ಲಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬಾರದೆ? || ೨ ||
ಶರಣರಕ್ಷಕನೆಂಬ | ಜರುದಿಗೊಪ್ಪುವಂತೆ || ಪರವಿದ್ರೂಪವ | ತೋರದೆ || ೩ ||
—(ಭಕ್ತಿ. ನೀ)

ರಾಮಜವದಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಗುಣಗಳೇನೆಂದರೆ—

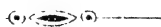
ಶ್ಲೋ॥ ಮಾನುಷ್ಯಂ, ಪರವಂಶಜನ್ಮ, ವಿಭವೋ, ದೀರ್ಘಾಯುರಾರೋ-
ಗ್ಯತಾ, | ನನ್ಮಿತ್ರಂ, ಸುಸುತಃ, ಸತೀ ಪ್ರಿಯತಮಾ, ಭಕ್ತಿಶ್ಚ ನಾರಾಯಣೇ, ||
ವಿದ್ವತ್ತ್ವಂ, ಸುಜನತ್ವಮಿಸ್ಪ್ರಿಯಾಬಯಃ, ಸತ್ಕಾತ್ರದಾನೇ ರತಿ | ಸ್ತೇ ಪುಣ್ಯೇನ
ವಿನಾ ತ್ರಯೋದಶಗುಣಾಃ ಸಂಸಾರಿಣಾಂ ದುರ್ಲಭಾಃ || —(ಸು)

ಆ॥ ಮನುಷ್ಯತ್ವ, ಒಳ್ಳೆ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ದೀರ್ಘಾಯು, ಆರೋಗ್ಯ,
ಒಳ್ಳೆ ಗೆಳೆಯ, ಒಳ್ಳೆ ಮಗ, ಪ್ರಿಯತಮಳಾದ ಹೆಂಡತಿ, ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿ, ವಿದ್ವತ್ವ, ಸುಜನತ್ವ, ಜಿತೇಂದ್ರಿ

ಯತ್ಯ; ಸತ್ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ—ಈ ಹದಿಮೂರು ಗುಣಗಳು (ರಾಮಜಪದ) ಪುಣ್ಯ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ.

ಈ ಗುಣಗಳ ನೆನಪುಕೊಡಬೇಕೆಂದೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಕೇಳೈ ಗೃಹಸ್ಥರಾಗಲು” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವರು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಸುವಾಹವೆಂಬ ಆಖ್ಯಾನವು ಯಥಾಮತಿ ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಆಖ್ಯಾನ

✓ ಕೀ॥ ಐದನೆಯಬ್ಬದಿ ಬರೆಯ ಕಲಿತು ಮೇ॥ ಕಾದರದಿಂ ಹನ್ನೆರಡರೊಳು ॥
ಸಾಧಿಸಿ ಮುಂಜಿಯ ರಾಮಜಪದ ಮೇ॥ ರಾಮನು ಲೋಕಗಳೆರಡರೊಳು ॥

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಯಾವನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ದಶರಥನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ॥ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ್ಳಿ ಮೂರ್ವಮುಪ್ಪುದರಿಂದೆ | ಸರ್ವಾಶ್ರಮಾಧಾರವಪ್ಪ
ಕಶದಿಂ ॥ ಉರ್ವಿಯೊಳ್ಳುನುಜಗೆ ಸರ್ವಸೌಖ್ಯವನೀವ | ಗುರ್ವಿನಿಂದೆಸೆವುದು
ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಂ ॥ —(ಜ.ವ)

ಟಿ॥ ಕತ—ಕಾರಣ. ಅಗುರ್ವು—ಹೆಚ್ಚು ಗಾಂಕೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವಾಗ—

✓ ಸಾ॥ ಬಂದನು ಕೌಶಿಕನಂದು ದಶರಥನ | ಸುಂದರತರಗೃಹಕಾಗ ॥
ಅಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನಾತನ ದೆಸೆಯಿಂ | ಚಂದದಿ ಸಾಧಿಸೆ ಬೇಗ ॥

ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ದಶರಥನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಸಂಸಾರವಿಷವೃಕ್ಷ ಸ್ವಲ್ಪೇ ಫಲೇ ಹ್ಯಮೃತೋಪಮೇ | ಕಾವ್ಯಾ-
ಮೃತರಸಾಸ್ವಾದ, ಆಲಾಪಃ ಸಜ್ಜನೈಃ ಸಹ ॥ —(ಸು)

ಅ॥ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವಿಷದ ಮರಕ್ಕೆ ಅಮೃತದಂಥ ಎರಡು ಫಲಗಳಿವೆ. ಅಮೃತಪ್ರಾಯವಾದ ಕಾವ್ಯರಸವನ್ನು ರುಚಿಸೋಡುವದೊಂದು; ಸತ್ಪುರುಷರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣೆಮಾಡುವದೊಂದು.

ಆದಿನ ತನಗೆ ಆ ಎರಡನೆಯದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವದೆಂದು ದಶರಥನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು —

ಶ್ಲೋ॥ ಯದರ್ಥಮಾಗತೋಽಸಿ ತ್ವಂ ಬ್ರೂಹಿ ಸತ್ಯಂ ಕರೋಮಿ ತತ್ ॥

—(ಅ.ರಾ)

ಅ॥ ತಾವು ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ಎನಲು ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಗುಣಾಃ ಕುರ್ವಂತಿ ದೂತತ್ವಂ ದೂರೇಽಪಿ ವಸತಾಂ ಸತಾಮ್ |
ಕೇತಕೀಗಂಧಮಾಘ್ರಾಯ ಸ್ವಯಮಾಯಾಂತಿ ಷಟ್ಪದಾಃ || —(ಸು).

ಅ|| ಸತ್ಪುರುಷರು ದೂರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಗುಣಗಳು ಅವರ ದೂತತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕೇದಗೊಂದಿನ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭ್ರಮರಗಳು ತಾವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಕೃತ ನಾವು ಶ್ರೀರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮಂಥ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ದೈವಸಹಾಯದಿಂದ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ನೆರವೇರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಯಾರನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಆ ದೈವವು ಆರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಉದ್ಯಮಂ ಸಾಹಸಂ ಧೈರ್ಯಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಶಕ್ತಿಃ ಪರಾಕ್ರಮಃ |
ಷಡೇತೇ ಯತ್ರ ವರ್ತಂತೇ ತತ್ರ ದೇವಃ ಸಹಾಯಕೃತ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಉದ್ಯೋಗ, ಸಾಹಸ, ಧೈರ್ಯ, ಬುದ್ಧಿ, ಶಕ್ತಿ, ಪರಾಕ್ರಮ— ಈ ಆರು ಎಲ್ಲವೂ ವಘೋ ಅಲ್ಲಿ ದೇವರು ಸಹಾಯಮಾಡುವನು.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವ ಉದ್ಯೋಗವೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಉಳಿದವುಗಳು ತಾವೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವವೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂದರೆ—

ಕಾನಡ—ಆದಿತಾಳ

ಲಾಲಿಸು ನೀ ದಶರಥ|ಕೀಳಿ ನಡೆಸು ನೀನೆಮ್ಮ ಮನೋರಥ || ಪ ||
ಬರುವ ಪರ್ವದಲಿ ಸುರಪಿತೃಸಂಘಕೆ || ಹರುಷವೀವ ಯಾಗವ ನಾ ಗೈವೆನು || ೧ ||
ಮಾರೀಚಸುಬಾಹುಗಳೆಂಬುವರದ || ಮಿಾರಿ ಕೆಡಿಸೆ ಕಾದಿರುವರೆಂಬುದಿದ || ೨ ||
ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂದಿಗೆ ರಾಮಚಂದ್ರಮನ || ಈ ಕ್ಷಣದೊಳಗೆವೊಡನೆ ಕಳುಹುವದು || ೩ ||

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಮಗನನ್ನು ಅಗಲಿರಲಾರದ ದುಃಖದಿಂದ ದಶರಥನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ—

ತೋಡಿ—ರೂಪಕ

ಮುನಿವರಾ, ಕ್ಷಮಿಸು ಮಗನ ಕಳುಹಲಾರೆನ್ನೆ ||ಪ|| ಬಹಳದಿವಸ ತಪವ ಗೈದು|ಮಹಿಯೊಳಿಗ ಪಿತ್ತಿರುವನ || ಅಹಹ! ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿ ನಾನು|ಸಹಿಸಿ ಬದುಕಲಾಪೆನೆ? || ೧ ||
ಎಳೆಯ ಬಾಲರನ್ನು ನಾನು|ಬಳಿಯೊಳಗಲಿ ರೂಢಿಯಿಲ್ಲ|| ಚಳಿಗಾಳಿಗಳೊಳಗೆ ತಿರುಗಿ|ಬಳಲಬಲ್ಲ ಕುವರರಲ್ಲ|| ೨ ||
ನಾನೆ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವ|ಸಾನುರಾಗದಿಂದ ಗೈವೆ; || ಪ್ರಾಣಾಧಿಕಸುತರನುಳುಹು; ದೀನ ನಾಗಿ ನಾನು ಬೀಳ್ತೆ || ೩ ||

ಈಪ್ರಕಾರ ದಶರಥನು ಪುತ್ರಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಹಣೆಯ ಬರಹವೇ ಇಷ್ಟು.

ಶ್ಲೋ|| ಕಿಂ ಮೃಷ್ಟಂ ಸುತವಚನಮ್ | ಮೃಷ್ಟತರಂ ಕಿಂ ತದೇವ ಸುತ-
ವಚನಮ್ || ಮೃಷ್ಟಾನ್ಮೃಷ್ಟತರಂ ಕಿಮ್ | ಶ್ರುತಿಪರಿಪಕ್ವಂ ತದೇವ ಸುತ-
ವಚನಮ್ (ಸು.)

ಅ|| ರುಚಿಕರವಾದದ್ದು ಯಾವದು? ಮಗನ ಮಾತು; ಅದಕ್ಕಿಂತ ರುಚಿಕರವು
ಯಾವದು? ಅದೇ ಮಗನ ಮಾತೇ; ರುಚಿಕರವಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತರುಚಿಕರವು ಯಾವದು?
ಕಿವಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿರುವಂಥ ಆ ಮಗನ ಮಾತೇ.

ಹೀಗೆ ದಶರಥನು ಪುತ್ರಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು—

ಷ|| ಕಳುಹುಪರೆ ನೃಪ ಕೇಳು ರಾಮನ | ಕಳುಹು; ಕಳುಹದೊಡೆಮ್ಮನೀ
ಕ್ಷಣ | ಕಳುಹು; ಕಾವವರುಂಟು ಯಜ್ಞವನ್ನಿಳಿಯೊಳರಸುಗಳು; || ಹೊಳಚಿ
ನುಡಿವರಸಲ್ಲನೆಂದಾ | ನೊಳಗನರಿಯದೆ ಬಂದೆ; ನೀನಿದ | ಕಳಲಲೇತಕೆ? ಬಿರುದ
ಬಿಸುಟರೆ ತೋಟಿಯೇನೆಂದ || ೩ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ಹೊಳಚಿ—ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು. ಒಳಗನು—ಗುಟ್ಟನ್ನು. ಬಿರುದ
ಬಿಸುಟರೆ—ಕೇಳಿದವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ. ತೋಟಿ—ಜಗಳ.

ಹೀಗೆಂದು ಏಳುತ್ತಲೆ ದಶರಥನ ಕುಲಗುರುಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ
ತಮ್ಮ ಗೃಹಸ್ಥನಾದ ದಶರಥನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು—

ಶ್ಲೋ|| ಅಸ್ಯಮಿನ್ದ್ರಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ; ಲೋಕೋ ವಾ ಸ್ಯಾದನಿನ್ದ್ರಕಃ |
(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಬೇರೊಬ್ಬ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ; ಅಥವಾ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂಥ ಮಹಿಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಹಿಂದೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು
ಕಳುಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹುಡುಗರಾದರೇನು!

ಶ್ಲೋ|| ಬಾಲಸ್ಯಾಪಿ; ರವೇಃ ಸಾದಾಃ ಪತನ್ತುಃ ಪರಿ ಭೂಭೃತಾಮ್ |
ತೇಜಸಾ ಸಹ ಜಾತಾನಾಂ ವಯಃ ಕುತ್ರೋಪಯುಜ್ಯತೇ || —(ಸು.)

ಅ|| ಸೂರ್ಯನು ಎಳೆಯನಾದರೂ ಅವನ ಕಿರಣಗಳು ಪರ್ವತಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟು
ತ್ತವೆ. ತೇಜಸ್ಸಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ವಯಸ್ಸಿನುಪಯೋಗವೆಲ್ಲ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ?

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ದಶರಥನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಹೊರಟಾಗ ಕೋದಂಡಧಾರಣಿಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ:—

ಶ್ಲೋ|| ಸದ್ವಂಶಜಾತಃ ಸಗುಣಸ್ತು ನಮ್ರೋ | ಯಶ್ಚಾಪಿ ಶಕ್ತೌ
ಬಹುವಾರ್ಗಣೀಭ್ಯಃ || ದದಾತಿ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ತಮಹಂ ಸ ಮುಜ್ಞಾತೀ | ಕೋದಂಡಾ
ಮಿತ್ಥಂ ಕಥಯನ್ ಬಿಭರ್ತಿ || —(ಸು. ಲಾ.)

ಅ|| (೧) ಒಳ್ಳೇ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರೋಣ, ಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿರೋಣ, ವಿನಯಸಂಪನ್ನ
ನಾಗಿರೋಣ, (ಶಕ್ತೌ) ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಇದ್ದರೆ (ಬಹುವಾರ್ಗಣೀಭ್ಯಃ) ಸಹಸ್ರಾರು ಯಾಚ

ಕರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಧಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡೋಣ, ಇಂಥವನನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಬಿಡಲಾರೆನೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ರಾಮನು ಕೋಡಂಡವನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. (ಎಂದರ್ಥವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:— (೨) ಒಳ್ಳೆ ಬಿದಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದಂಥದ್ದೂ ಹುರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂಥದ್ದೂ ಬಗ್ಗಿರುವಂಥದ್ದೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಧಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಕೋಡಂಡವೆಂಬ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆನೆಂದು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೋಗುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಹುಡುಗರು ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಡಣಿವಾರೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು—

ಶ್ಲೋ|| ದದೌ ಬಲಾಂ ಚಾತಿಬಲಾಂ ವಿದ್ಯೇ ದೈರೇ ದೇವನಿರ್ಮಿತೇ |
ಯಯೋಗ್ರಹಣಮಾತ್ರೇಣ ಕ್ಷುತ್ಕ್ಯಾಮಾದಿ ನ ಜಾಯತೇ || —(೬. ರಾ.)

ಅ|| ಯಾವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಿಸಿದರೆ ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ದೇವನಿರ್ಮಿತಗಳಾದ ಬಲಾ, ಅತಿಬಲಾ— ಎಂಬೆರಡು ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು.

✓ ಸಾ|| ಬರುತ ಶಿವಾಶ್ರಮದೊಳು ಕೋಡಂಡದಿ | ಹೊರಟ ಟಣತ್ಯುತಿ
ಯಿಂದ || ನೋರೆದು ಮೂರ್ಛೆಗೊಂಡಿದ್ದು ತಾಟಕಿಯು | ಹರಿತಂದಳು ಭರದಿಂದ||

ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಜನನ ಜನನಿಯೊ, ಮೇಣು ಲಯಭೈ | ರವನ ಭಗಿನಿಯೊ, ವಿಲಯ
ಕಾಲದ | ಶಿವನ ಸಖಿಯೋ, ಸತಿಯೊ ಪ್ರಲಯದ ಚಂಡಮೃತ್ಯುವಿನ, || ಇವಳ
ಕೇಣಕಿದು ಜೀವದಲಿ ಬದು | ಕುವರ ಹರಬ್ರಹ್ಮಾಮರೇಂದ್ರರ | ಹರಣ
ಹುಸಿಯೆಂದೆಂಬವೊಳ್ಳು ಡೆತಂದಳಿಡಿರಿನಲಿ || —(ತೊ. ರಾ.)

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಗ ರಾಮಚಂದ್ರನು—

✓ ದಿಂ|| ಹೆಂಗುಸೆಂದೇ ತಾ ತೋಳ ಮೂಗನಾಗ | ಇಂಗಿಸಲ್ಪಾ ತಾಟ
ಕಿಯ ನೋಡಿ ಬೇಗ || ಮಂಗಳಾತ್ಮಾ ಕೊಲ್ಲಿವಳನೆನಲು ಮೌನಿ | ಭಂಗಿಸಿದ
ನೊಂದಸ್ತ್ರದಿಂ ಮಹಾಜ್ಞಾನ ||

ತಾಟಕಿಯ ಮರಣವಾಗುತ್ತಲಿ ದೇವದುಂದುಭಿಯೂ ಹೂಮಳಿಯೂ ಆದವು. ರಾಮನ ಈ ಶಾಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶೂರಃ ಸ ಏವ ಯೋ ವೈ | ವಿಷ್ಣುಪದಸ್ಥಃ ಪ್ರಚಣ್ಡಕರಪಾಲಃ ||
ನಕ್ಷತ್ರಲೋಪಕೃದ್ಯಃ | ಸದ್ಯೋ ದ್ವಿಜಸಜ್ಜವೈಸ್ಸಭಜ್ಜಕರಃ || —(ಸು. ಲಾ)

ಅ|| (೧) ಆಕಾಶದ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವಂಥ ಉಷ್ಣಕಿರಣವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ (ನಕ್ಷತ್ರ
ಲೋಪಕೃತ್ + ಯಃ) ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಲೋಪವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುವಂಥ (ದ್ವಿಜ) ಪಕ್ಷಿಗಳ ದೈನ್ಯವನ್ನು
ತತ್ಕ್ಷಣ ದೂರಮಾಡುವಂಥ ಅವನೇ ಶೂರ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ. (ಹೀಗೊಂದರ್ಥವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹ
ಸಂಜ್ಞೆಗಳಾದ್ದೇನೆಂದರೆ) — (೨) ಯಾವನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪದಗಳ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಭಯಂಕ
ರನಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೋ (ನ + ಕ್ಷತ್ರ + ಲೋಪಕೃತ್ + ಯಃ)

ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮದ ಲೋಪವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ತಕ್ಕಷ್ಟಾದಲ್ಲಿಯೇ (ದ್ವಿಜ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಶೂರ.

ಮುಂದಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ॥ ದನುಜಿಯಾದ ತಾಟಕಿಯ ದೇಹದಿಂದ ಘನಶಾಪದಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಯಾಂತು || ಮಿಸುಗುವೋರ್ವ ಯಕ್ಷಿಣಿ ತಾ ಗಗನಾಂ | ಗಣಕೈದಿದಳಚ್ಚರಿಯಿಂತು || ೧ || ಇದರಿಂದ ತುಷ್ಟಿಯ ಪೊಂದಿದ ಮುನಿ ಬಹು | ವಿಧದಸ್ತ್ರಗಳನನು ಗ್ರಹಿಸೆ || ಮುದದಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೈತಂದರು | ಪದಪಿಂದಸುರರ ನಿಗ್ರಹಿಸೆ || ೨ || ಟಿ॥ ಪದಪಿಂದ+ಅಸುರ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ದೇಶಸಂಚಾರದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವಾಯಿತು. ಆ ಲಾಭದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಯೋ ನ ಸಜ್ಜರತೇ ದೇಶಾನ್ಯೋ ನ ಸೇವೇತ ಪಣ್ಡಿತಾನ್ | ತಸ್ಯ ಸಜ್ಜುಚಿತಾ ಬುದ್ಧಿಘೃತಬಿಸ್ತುರಿವಾವ್ಯಸಿ || —(ಸು.)

ಆ॥ ಯಾರು ದೇಶಸಂಚಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಯಾರು ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸೇವಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತುಪ್ಪದ ತೊಟ್ಟಿನಂತೆ ಹೆತ್ತುಕೊಂಡಿರುವದು.

✓ ಸಾ॥ ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮವನು ನೋಡುತ್ತಲಿಯ | ಸಿದ್ಧರನ್ನೆಲ್ಲರ ಕಂಡು || ಸಿದ್ಧರಾದರಾ ಕುವರರು ಯಾಗದ | ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಧನವನು ಕೊಂಡು || ೧ || ದೀಕ್ಷಿತರಾಗುತ್ತೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ | ಪೇಕ್ಷಿಸಿರೆನಲಾ ರಾಮ || ಶಿಕ್ಷಿಸು ಸುಬಾಹುವಾರೀಚರನೆಂ | ದೀಕ್ಷಿಸಿದನು ಮುನಿಭೀಮ || ೨ ||

ಅವರಲ್ಲಿರುವವರನ್ನುವಾಗಲಿ—

ಷ॥ ಕೆದರಿತಧ್ವರ್ಯಾದಿಖುತ್ತಿಜ | ರದುಬುತದ ಭೀತಿಯಲಿ ಗಡ್ಡದ | ಮುದುಕರಲುಗುವ ತಲೆಯ ಕೈಕಾಲುಗಳ ಕಂಪನದ || ಬೆದರಿನಲಿ ಬಿಸುಟಾ ಹುತಿಗಳನು | ಗದಗದಿಸಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹಾಯ್ದುದು | ಹೊದಿಕೆದಂಡಕಮಂಡಲವ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೆನೆದಿಸೆಗೆ || (ತೂ. ರಾ.)

✓ ಕೀ॥ ನಡುಹಗಲಲಿ ವೇದಿಗೆ ರುಧಿರಾಸ್ಥಿಯ | ಕೆಡಹುತೆ ಮೇಲಡಗಿದರ್ವರ || ಕಡುಹ ಕಂಡು ರಾಮನು ತದ್ವಲವನು | ಕೊಡಹ ಕಳುಹೆ ಬಂತೆರಡು ಶರ ||

ಶ್ಲೋ॥ ತಯೋರೇಕಸ್ತು ಮಾರೀಚಂ ಭ್ರಾಮಯನ್ ಶತಯೋಜನಮ್ | ಪಾತಯಾಮಾಸ ಜಲಧೌ ತದದ್ಭುತಮಿವಾಭವತ್ || ದ್ವಿತೀಯೋಽಗ್ನಿಮಯೋ ಬಾಣಃ ಸುಬಾಹುಮಜಯತ್ಕೃಣಾತ್ || —(ಅ. ರಾ.)

ಅ॥ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು (ವಾಯವ್ಯಾಸ್ತ್ರವು) ಮಾರೀಚನನ್ನು ನೂರುಯೋಜನ ಸುತ್ತಿಸಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಗೆದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದು ಬಹಳ ಅದ್ಭುತವಾಯಿತು. ಎರಡನೆ ಅಗ್ನಿಯಾಸ್ತ್ರವು ಸುಬಾಹುವನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ಆಗ ಹೂಮಳೆಯೂ ದೇವದುಂದುಭಿಗಳೂ ಆದವು. ಯಜ್ಞವು ಸಾಂಗವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ—

ಭೈರವಿ—ಅಟಿತಾಳ

ನೀನೊಲಿಯೆ ಮುನಿವರಾರು | ಶ್ರೀಹರಿಯೇ | ನೀ ಮುನಿಯೆ ಕಾಯ್ತು ರಾರು? || ಪ || ದಾನವಾಂತಕ ನೀನು ನಿಜಭಕ್ತಜನಕೆಲ್ಲ | ಕಾಮಧೇನುವಿನಂತೆ ಜಗವ ಪಾಲಿಸಿದವನು || ಅ. ಪ || ಹರಿ ವಿಶ್ವಮಯನೆನ್ನುತ | ಪ್ರಹಲ್ಲಾದ | ನೆರೆ ಸುತಿಸಲದ ಕೇಳುತ್ತ || ತೆರಳಿ ಖಳನತಿದೂರುತ | ಕೂರಸಿಯ | ಭರದಿಂದ ತಾ ಸೆಳೆವುತಾ || ಶಿರ ತರಿವೆನೆನುತಲಾ | ತರಳನನು ಭಂಗಿಸಲು | ಭರದಿ ಹಿರಣ್ಯ ಕನುರವ | ನಿರಿದು ಶರಣನ ಕಾಯ್ತೆ || ೧ || ಹರನೊಲುಮೆಯನು ಪಡೆದನು | ಬಾಹುಸಾ | ಸಿರವಂತ ಜಸಪಡೆದನು || ಧುರದೊಳಪ್ರತಿಸಹಸನು | ತಾನೆನುತ | ಹಿರಿದು ಸೇಸಿದ ಬಾಣನು || ಪುರಹರನು ನೋಡುತ್ತಿರೆ | ಸಾವಿರಕರಂಗಳನು | ತರಿತರಿದು ಎರಡುಳಿಯೆ | ವೈರಿದಲ್ಲಣನಾದೆ || ೨ || ಬಲ್ಲಿದರಿಗೆಲ್ಲ ನೀನೇ | ಬಲ್ಲಿದನು | ಎಲ್ಲ ಲೋಕಕ್ಕೊಡೆಯನೆ || ಸಲ್ಲಲಿತಗುಣವೂರ್ಣನೆ | ವಾಂಛಿತವ | ನೆಲ್ಲ ಕೊಡು ಸಂಪನ್ನನೆ || ಪುಲ್ಲಲೋಚನನೆ ಪರ | ಚೆಲ್ವ ಚೆನ್ನಿಗರಾಯ | ಬಲ್ಲಿದನು ಸಾರಿದನು | ಸಲಹು ಶ್ರೀರಂಗಧಾಮಾ || ೩ || —(ದಾ.)

ಬಿ|| ಕೂರಸಿಯೆ—ಹಂತವಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು. ಬಾಹುಸಾಸಿರವಂತ—ಸಹಸ್ರಬಾಹುಗಳುಳ್ಳ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನ. ಅಪ್ರತಿಸಹಸನು—ಎದುರಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಗಳಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಮ್ಪೂರ್ಣಪ್ರಾಣಭೃತ್ತಾ ಪ್ರಾಣವಿಶ್ರಾಣನಪರಾಯಣಃ | ಯಥಾ ಥಂ ರಾಜತೇಜತ್ಯಥಂ ಸಕಲತ್ರಃ ಕಿಲಾಶ್ರಮಃ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಎಕನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ(೧)(ಸಕಲ + ತ್ರಃ) ಸಕಲವನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯತ್ವವು ಅರ್ಥಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಮತ್ತು (೨) (ಸ + ಕಲತ್ರ) ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ಆಶ್ರಮವೂ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಥಾ ವಾಯುಂ ಸಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ವರ್ತಂತೇ ಸರ್ವಜನ್ತವಃ | ತಥಾ ಗೃಹಸ್ಥಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ವರ್ತಂತೇ ಸರ್ವ ಆಶ್ರಮಾಃ || —(ಮ. ಸ್ತು)

ಅ|| ಹೇಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ವಾಯುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವೋ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳೂ ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವು.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಇನ್ನು ವಿವಾಹಿತರಾಗಬಹುದೆಂದರು. ಈ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಪೀಠಿಕೆಯು 'ಗುರುಕುಲವಾಸದಿ ಶರೀರವು ಸವೆದಿರೆ' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ನುಡಿಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವದು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಿಥಿಲೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ದೂತನು ಲಗ್ನಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಕಾನದಾ—ಅದಿಕಾಳ

ಇನಕುಲೇಶನೆ ಮನದಿ ಲಾಲಿಸೈ | ಜನಕನಗರಿಗೆ ಗಮನವಿರುವದ || ಪ ||
 ನಿಧಿಲಾಧಿನಾಥ | ನತಿಹರ್ಷದಿಂದ || ಹಿತಗೈವ ಶಿಷ್ಯ | ತತಿಯೊಡನೆಮ್ಮ || ೧ ||
 ಪುತ್ರಗೀಗ ಲಗ್ನ | ಚಿತ್ರವಪ್ಪುದಂತೆ || ಕ್ಷತ್ರಿಯರ್ಕಳೇ | ಕತ್ರ ಸೇವರಂತೆ
 || ೨ || ಮನವು ಮಾತ್ರ ಮೆಚ್ಚೆ | ಧನವ ನೋಳ್ಳೆವಾವು || ಜನಗಳೆಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚೆ |
 ಧನವನೋಳ್ಳೆ ನೀನು || ೩ ||

ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಹೊರಟುಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಶ್ರಮವನ್ನು
 ಕಂಡು ಶ್ರೀರಾಮನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಸ್ಯೈತದಾಶ್ರಮಪದಂ ಭಾತಿ ಭಾಸ್ವಚ್ಛುಭಂ ಮಹತ್ | ಪತ್ರ
 ಪುಷ್ಪಫಲೈರ್ಯುಕ್ತಂ ಜನ್ತುಭಿಃ ಪರಿವರ್ಜಿತಮ್ || —(ಅ. ರಾ)

ಅ|| ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿರುವ ಈ ಆಶ್ರಮವು ಯಾರದು? ಪತ್ರ
 ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ.

ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಉತ್ತರ—

✓ ಕೀ|| ಗೌತಮರಾಶ್ರಮವಿದರೊಳು ಸುರಪನ | ನೀತಿಯೊಳವರ ಸತಿಯು
 ಕೆಡಿಸೆ || ಧಾತನ ಸುತೆ ಶಾಪದಿ ತಪದೊಳಗೀ | ರೀತಿ ಶಿಲೆಯೊಳಿಹಳವಳೆಗಿಸೆ ||

ಟಿ|| ಸುರಪನು + ಅನೀತಿಯೊಳು. ಧಾತನ ಸುತೆ—ಅಹಲ್ಯೆ.

ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಗೌತಮರು ಇದನ್ನು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಊಹಿಸಿ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರಬಹುದಾಗಿ
 ತಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಗಣಯತಿ ಗಗನೇ ಗಣಕ | ಶ್ವರ್ಣೇಣ ಸಮಾಗಮಂ ವಿಶಾ-
 ಖಾಯಾಃ || ವಿವಿಧಭುಜಬ್ಜಕ್ರೀಡಾ | ಸಕ್ತಾಂ ಗೃಹೀಣೀಂ ನ ಜಾನಾತಿ || —(ಸು)

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನೊಡನೆ ವಿಶಾಖೆಗೆ ಸಮಾಗಮವಾಗುವದನ್ನು ಲಿಕ್ಕಹಾಕು
 ತಾರೆ; ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಯು ಬೇರೆ ವಿಟನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾಗುವದನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

✓ ಕೀ|| ಎಂದು ರಘುವರನ ಕೈಹಿಡಿದಾ ಮುನಿ | ಚಂದದಿ ಶಿಲೆಗೆರಿಸಲಾಗ ||
 ಅಂದಹಲ್ಲೆ ನಿಜರೂಪವ ತಾಳ್ದಾ | ನಂದದೊಳೆರಗಿದರ್ಥಳು ಬೇಗ ||

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಪಾದಧೂಲಿಯಿಂದ ಅಹಲ್ಯೋದ್ಧಾರವಾದದ್ದನ್ನು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿ-
 ಸುವದೆಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದುಃಖೇ ಸುಖೇ ಚ ರಜ ಎವ ಬಭೂವ ಹೇತು | ಸ್ತಾದ್ಭಗ್ವಿಧೇ
 ಮಹತಿ ಗೌತಮಧರ್ಮಪತ್ನಾಃ || ಯಸ್ಮಾದ್ಭಗ್ವೇನ ರಜಸಾ ಎಕೃತಿಂ ಗತಾ
 ಸಾ | ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಪಾದರಜಸಾ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪ್ರಪೇದೇ || —(ರಾ. ಚಂ)

ಅ|| ಆ ಮಹಾತ್ಮಳಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಸುಖಕ್ಕೂ ರಜವೇ ಕಾರಣವಾ-
 ಯಿತು. ಹೇಗೆಂದರೆ—(ರಜಸಾ) ರಜೋಗುಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವಳು ಶಿವಾರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಳು;
 ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಸಾಧದ (ರಜಸಾ) ಧೂಲಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಳು.

ಈ ಬಗೆಯ ಉದ್ಧಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಎಷ್ಟೊಪದೇ ಬಹುತಾರಕ | ಮಿತ್ಯುಚ್ಛೈರ್ಯದ್ವದಂತಿ ಸರ್ವ-
ಜನಾಃ || ತದಿದಂ ನ ಮೃಷಾ ಮನ್ಯೇ | ಪರಂ ತ್ವಪೇಕ್ಷಾ ಸ್ಥಿತೌ ಪ್ರದೋಷಸ್ಯ ||

—(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧) ಆಕಾಶದ ನಡುವೆ ಅನಂತಕ್ಷತ್ರಗಳು ತುಂಬಿರುವವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಉದ್ಘೋಷಿಸುವದನ್ನು ಸುಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿ ಕಾಲವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರ್ಥವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ್ದೇನೆಂದರೆ)—(೨)ಪರಮಾತ್ಮನ ಚರಣವು ಅನೇಕರನ್ನು ದ್ಧಾರಮಾಡುವವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಪಾತಕವು ಮಾತ್ರ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಹಲೋದ್ಧಾರದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಕೀರ್ತಿ ಬೆಳೆದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಕುಲದೊಳ್ಳುಟ್ಟಿದ ಬಾಲನೋರ್ವನಡಿಯಿಂ ಸೋಂಕುತ್ತೆ ಪೆಣ್ಣಾ
ಡಿದಂ| ಶಿಲೆಯೊಂದಂ; ಕುಲನಾಥನಾದ ದಿಸಪಂ ಸರ್ಪಾಶ್ರಮಂಚಾತಮಂ ||
ತುಳಿವಂ ಪಾದಸಹಸ್ರದಿಂದಸುದಿಸಂ ಪೆಣ್ಣೆದಸಿಲ್ಲಾವುದಂ; ಕುಲದಿಂದೇಂ?
ನಿಜಶಕ್ತಿಯಿಂದೆ ನೆಗಳ್ವರ್ ಶ್ರೀಚೆಲ್ವನಾರಾಯಣ ||

—(ಶ್ರೀ.ಚಿ.ಶ)

ಟೀ|| ಸರ್ವಾಶ್ರಮಂಜಾತಮಂ—ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಪಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು. ಪಾದಸಹಸ್ರದಿಂದ—ಸಾವಿರಕಾಲುಗಳಿಂದ (ಕಿರಣಗಳಿಂದ.) ನೆಗಳ್ವರ್—ಮಾಡುವರು.

ಕಂ|| ಆರೀ ಪರಿವರ್ತನಸಂ| ಸಾರದೊಳಳಿದುದಿಸದಿರ್ಪರುದಿಸಿದುದುಕೀರ್ತಿ ||
ಧಾರಿನಿಯೊಳ್ಳಿ ಜಪಂಶಕೆ| ಗೌರವಮಂ ತಂದೊಡಾತನೇ ಉದಿಸಿದವಂ||—(ಭ.ನೀ)

ಟಿ|| ಪರಿವರ್ತನ ಸಂಸಾರದೊಳ್—ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ.

ಆಗ ಅಹಲೈ ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

✓ ಜಾ|| ದೇವಾದಿದೇವ, ಮನುಜಸ್ವಭಾವ, ಭಾವಿಸಿದ ಭಕ್ತರನು ಕಾವ, ಭಾವಿಕಜನಾಳಿಗಳ ಜೀವ, ಸೇವಕಜನಾವನಪ್ರಭಾವ, ದುರಿತವನದಾವ, ಪಾವನತೆಯಿವಾ| ನಿನ್ನಂ ಗುಟದಿ ಪುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಗಂಗೆ ಪವಿತ್ರ, | ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲ ಜಗಕೆ ಚಿತ್ರ, ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಸಂಭ್ರಮವೂ ವಿಚಿತ್ರ, ನುತಿಪಾತ್ರ, ಶುಭಗಾತ್ರ, ದಶರಥನ ಪುತ್ರ, ದುರುಳರಿಗಮಿತ್ರ, ಶರಣರಿಗೆ ಮಿತ್ರ, ಸುಕ್ಷತ್ರ, | ನಿನ್ನ ನಾಮದಿ ಶಿವನು ಧನ್ಯ, ನಿನ್ನ ನಾಮದಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಾನ್ಯ, ನಿನ್ನ ಶರಣೆಂದವನು ಗಣ್ಯ, ನಿನ್ನ ನಾಮವೆ ನೀಡುವದು ಸೌಜನ್ಯ| ನೀನು ನಿರ್ದೇಹನಾಗಿ ಸದೇಹ, ನೀನು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿ ಸಗುಣ, ನೀನು ನಿರಾಕಾರನಾಗಿ ಸಾಕಾರ, ರಘುವೀರ| ನೀನೆ ಜಗ, ನೀನೆಯುಗ, ನೀನೆ ಸರ್ವವಿದ್ವಲ್ಲ, ನೀನೇ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರೂಪ, ಭೂಪ, ರಘುವಂಶದೀಪ, ಗುಣಗಣಕಲಾಪ, ಚಿದ್ರೂಪ ||

✓ ಸಾ|| ರಾಮನ ನುತಿಸುತ ಪತಿಸನ್ನಿಧಿಗಾ | ಕಾಮಿನಿಯಹಲ್ಯೆ ಪೋಗೆ ||
ರಾಮನೊಡನೆ ಮುನಿ ಬಂದನು ಗಂಗೆಗೆ | ಪ್ರೇಮದಿ ದಾರಿಯು ಸಾಗೆ ||

ಅಲ್ಲಿ ನಾವಿಕನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಶ್ಲೋ|| ಕ್ಷಾಲಯಾಮಿ ತಪ ಪಾದಪಜ್ಜುಜಮ್ | ನಾಥ, ದಾರುದ್ಯುಷ-
ದೋಃ ಕಿಮಸ್ತರಮ್ | ಮಾನುಷೀಕರಣಚೂರ್ಣಮಸ್ತಿ ತೇ | ಪಾದಯೋರಿತಿ
ಕಥಾ ಪ್ರಥೀಯಸೀ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ಒಡೆಯ, ನಿನ್ನ ಪಾದಕಮಲವನ್ನು ನಾನು ತೊಳೆಯುತ್ತೇನೆ. ಕಲ್ಲಿಗೂ
ಮರಕ್ಕೂ ಏನು ಭೇದ? ನಿನ್ನ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮಾಡುವ ಧೂಳಿ ಇದೆಯೆಂದು ಬಹಳ
ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆಂದು ಅವನು ರಾಮನ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿಸಿದನು. ಅವರು
ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣದ ಊರ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವದರೊಳಗೇ ಅವರ ಆಗಮನವೃತ್ತಾಂತ
ವನ್ನು ತಿಳಿದು ಜನಕನು ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ—

✓ ಕೀ|| ಮುನಿವರ, ಇವರಾರೆನಲವರಿರವನು | ಧನುವನವರು ನೋಳ್ವಜ್ಞೆ
ಯನು || ಮುನಿ ಸೂಚಿಸೆ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತೊಯ್ದನು | ಜನಕನು ದಶರಥ
ತನುಜರನು ||

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬರುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಊರಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳು
ತ್ತಾರೆ—

ದರ್ಬಾರ್ —ರೂಪಕ

ಬನ್ನಿರೆಲ್ಲ ನೋಡಲೀಗ | ಕಣ್ಣು ಹಬ್ಬುವ ಮಾಡೆ ಬೇಗ || ಪ || ಮುನ್ನ
ಮಾಡಿದ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ | ಹಣ್ಣಾಗೀ ಬಣ್ಣ ಬಂದಿದೆ || ಅ. ಪ || ಪ್ರಥಿತದಶರಥಾತ್ಮಜ
ರಂತೆ | ಕ್ಷಿಪ್ರಿಯೊಳ್ಳಿಲ್ಲ ಚತುರರಂತೆ || ಮತಿವಂತರ ಮಾನ್ಯರಂತೆ | ಚ್ಯುತಿ ಇಲ್ಲದ
ರೂಪವಂತೆ || ೧ || ಮುನಿಯ ಮುಖವ ಕಾಯ್ದರಂತೆ | ದನುಜರನ್ನು ಹೊಯ್ದ
ರಂತೆ || ವಿನಯನಯವಿಭೂಷರಂತೆ | ಮನುಜವೇಷದ ದೇವರಂತೆ || ೨ || ಗೌತ
ಮನಾ ಸತಿಯ ಶಾಪವ | ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಳೆದರಂತೆ || ಸೀತಾಸೌಂದರ್ಯದ
ಎ | ಖ್ಯಾತಿಗೇಳಿ ಬಂದಿಹರಂತೆ || ೩ || ಜನಕನು ಕರೆತರುವನಂತೆ | ಜನರೊಳಗು
ಗಣ್ಯರಂತೆ || ಜನಪದಿವ್ಯತೇಜರಂತೆ | ಧನುವನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸರಂತೆ || ೪ ||

ಜನಕನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಉತ್ಸವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು
ಬಂದನು. ಜನಕನ ಅರಮನೆಯು ಹೀಗಿತ್ತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಭೋಗದಾಗರವೊ, ಸೊಬಗಿನ ಸೀಮೆಯೋ, ಸುಖದ | ಸಾಗರವೊ,
ಸಿರಿಯ ನೆಲೆವನೆಯೊ, ಮಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯ | ದಾಗಿನೊಬ್ಬಳಿಯೊ, ಚದುರಿಸ ಬೀ
ಡೊ, ಮನ್ಮಥನ ಗರುಡಿಯೋ, ಸುದತಿರತ್ನ || ಪೂಗ ತೀವಿದ ಕರಂಡೆಯೊ,
ವಾಗ್ಗೇವಿಯನು | ರಾಗದಾಶ್ರಯವೊ, ಭಾವಿಸಿ ಪೊಗಳ್ಳಡತಿ ಚೋದ್ಯ | ಮಾಗಿ
ಪೆಂಪೇರಿ ಸೊಂಪಂ ಬೀರುತಾ ರಾಜಸದನ ಕಣ್ಗಿಸಿದುದು || —(ಮ. ಬ ಚ)

ಟಿ|| ಒಬ್ಬಳಿ—ರಾಶಿ. ಪೂಗ—ಸಮೂಹ. ಕರಂಡಗೆ—ಭರಣಿ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ವಿನಾಹಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅದು ಹೇಗೆ ತ್ತೆಂದರೆ—

✓ ರ|| ಬಹುಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳ ಮನೆ | ಮೈ | ವಾಹಮಂಟಪರಚನೆ || ಪ || ತೀವಿದ ಹೊಂಗೆಲಸದ ಲೋವೆಗಳು | ತಾವು ತಾವು ಹೊಳೆಯುವ ಭಾವಗಳು | ಹೂವಿನರಳ ಬಗೆಬಗೆ ಹರಹುಗಳು | ಆ ವಿವಿಧದ ರತ್ನದ ನೆರಹುಗಳು | ಕುಂಕುಮ ಕರ್ದಮದಿಂದ ಕಾರಣೆಯು | ಬುಕದಿಂದ ಸಾದಿನ ಸಾರಣೆಯು | ನೆರೆ ಕರ್ಪೂರದ ರಂಗೋಲಿಗಳ | ಪರಿಮಳ ಪನ್ನೀರಿನ ಚೆಳೆಯಗಳ | ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಗಳ ಮೇಲ್ಮುಟ್ಟುಗಳ | ಭವ್ಯಲಾಮಚದ ಬಹುದಡ್ಡಿಗಳ | ಶ್ರೀಗಂಧದ ಕಂಬದ ಸಾಲುಗಳ | ಭೋಗ ವತಿಯ ಮರೆಸುವ ಶಾಲೆಗಳ | ಕನ್ನಡಿಗಳ ತೋರಣವದು ತೋರೆ | ಚೆನ್ನಹ ಮುತ್ತಿನ ಸೂಸಕ ಮಾರೆ | ನೇಸಾಳದ ಚಮರಿಯದಾಳಿಗಳ | ಭೂಪಾಲರನೆರವಿಯ ಧೂಲಿಗಳ | ಹೊಳೆನ ಭಿತ್ತಿಯೊಳಗಿಹ ಭಂಜಿಕೆಗಳ | ಝಳನ ಕಳೆಯುತಿಹ ಜೀಸಣಿಗೆಗಳ | ಮೆರೆವ ಕರ್ಪೂರದ ತನಲಾಯಿಗಳ | ಪರಿಮಲಗಂಧದ ರಂಜಣಿಗೆಗಳ | ಮಿಗೆ ಪನ್ನೀರ್ಪಕ್ಕಲೆಯ ಶ್ರೀಣಿಗಳ | ಬಗೆಯಲು ಕಾಂಚನಮಯದ ಡೋಣಿಗಳ | ವಿವಿಧವಾದ್ಯಕ್ಕೋಮಲರವತತಿಗಳ | ಕವಿದಿಹ ಸಟಜನರ ಗಢಾ ವಣೆಗಳ | ತೀವಿದ ಗಾಯಕಮಲ್ಲಚಿತ್ರಕರ | ಕೋವಿದಕರ್ಷಕವಾಮನಮೂಕರ | ವಿವಿಧರಾದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಜನಗಳ | ಅನಿರಳಮಾಗಿಯೆ ನೆರೆದಿಹ ಮುನಿಗಳ | ಧರೆಯ ರಾಜರೆಲ್ಲರು ನೆರೆದಿರಲು | ಮೆರೆದುದಿದಕೆ ಸರಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲೆನಲು ||

ಟಿ|| ಹರವು—ಹರಡಿರುವದು. ನೆರಹು—ಸೇರಿಕೆ. ದಾಳಿ—ಗುಂಪು. ತವಳಾಯಿ—ತಟ್ಟಿ. ರಂಜಣಿಗೆ—ಕಡಾಯಿ. ಕರ್ಷಕ—ವ್ಯವಸಾಯಗಾರ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿರುವಾಗ—

ಶ್ಲೋ|| ಏವಂ ಬ್ರುವತಿ ಮೌನೀಶ, ಅಗತಾಶ್ವಾ ಪವಾಹಕಾಃ | ಚಾಪಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಬಲಿಸಃ ಪಚ್ಚಾ ಸಾಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ || —(ಅ.ರಾ.)

ಅ|| ಧನುಸ್ಸನ್ನು ತರಿಸೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಳ್ಳೆ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಐದು ಸಹಸ್ರ ಜನರು ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದು ಇಟ್ಟರು.

ರಾಜರಿಗೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಮಂತ್ರಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಕೀ|| ಬಾಲತ್ವದೊಳೀ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ | ಲೀಲೆಯ ಕುದುರೆಯಿದಾಗಿರಲು || ಲೋಲಲೋಚನೆಯ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಪಣವೀ | ವೇಳೆಯೊಳಾಯ್ತಿದು ಭಾವಿಸಲು ||

ಶ್ಲೋ|| ಗುಣಯತಿ ಗಿರಿತಧನುದ್ರಾ | ಗ್ರೋಸೌ ಜಗತೀಹ ಜನಕ ಜಾಮಾತಾ | ಯೇ ಯೇ ವಿಧದತಿ ಸ ತಥಾ | ತೇಷಾಂ ತೇಷಾಂ ಹಿ ಜನಕಜಾ ಮಾತಾ || —(ರಾ.ಚ.ಚಂ.)

ಅ|| ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಯಾವನು ಈ ಶಿವಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಹುರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಜನಕನ ಅಳಿಯನಾಗುವನು. ಯಾರು ಯಾರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ನೀತಾದೇವಿಯು ತಾಯಿ.

✓ ನಿಂ|| ಭೂಪರೆಲ್ಲಾ ಬಂದಾಗ ಕೈಯ ನೀಡಿ ! ಚಾಪವನ್ನೆತ್ತಲಾಗದೆಂದು ಬಾಡಿ || ತಾಪಗೊಂಡೆಲ್ಲರ ಬಹಳ ಲಜ್ಜೆಗೂಡಿ | ಪಾಪಿಯಾ ಬಿಲ್ಲೆಂದಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ||

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನೂ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೂ ಜನಕನಿಗೂ ಮಾತು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ—

ಶ್ಲೋ|| (ರಾ) ಆ! ಕಸ್ಮಾನ್ಮಿಲಿತಾ ಅಸೌ ಸರಪತೇ? (ಬ) ಲಜ್ಜೀಶ್ವರ, ಶ್ರೋಯತಾಮ್ | ಕನ್ಯಾಯಾಃ ಕರಸೀಡನಾಯ ವಿಹಿತಂಜೇತುಂ ಪಣಂ ಸಾಮ್ಪ್ರತಮ್ || (ರಾ) ಅಹೂತಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಕಿನ್ನುಮಿಲಿತಾಃ? (ಬ) ಪತ್ನೈಃ ಸಮಾಮಸ್ತೃತಾಃ | (ರಾ) ಕಸ್ಮಾದತು ಮಹೋತ್ಸವೇ ಚಡಮತೇ ನಾಸ್ಮಾಕಮಾ ಮಸ್ತ್ರಣಮ್? || ೧ || ಸ ವಯಂ ಕಿನ್ನು ರಾಜೇನ್ದ್ರ ಸೈವ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಲಿನಃ | ಕಿಂ ನ ವಾ ಸುಸ್ವರಾಕಾರಾಃ ಕಸ್ಮಾನ್ನಾಮಸ್ತ್ರಣಂ ವದ? || ೨ || —(ಸು.)

ಅ|| (ರಾ) ಜನಕನಿ, ಇವರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ? (ಬ) ರಾವಣನಿ, ಕೇಳು; ಪಣವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕನ್ಯೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ. (ರಾ) ಅವರೇನು ತಾನಾಗಿ ಬಂದರೋ? ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೋ? (ಬ) ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. (ರಾ) ಎಲೋ ದಡ್ಡ, ಈ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ನಮಗೇಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿಲ್ಲ? ನಾವೇನು ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠರಲ್ಲವೆ? ನಾವೇನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲವೆ? ಅಥವಾ ಸುಂದರಾಕಾರರಲ್ಲವೆ? ನಮಗೇಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿಲ್ಲ?

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತರಾದ ಶತಾನಂದರೊಡನೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಶ್ಲೋ|| (ಶ) ಮಧ್ಯೇ ವಾರಿಧಿವಾಸಿನೋ ನ ವಿಷಯಾ ಯೂಯಂ ಸೃಣಾಂ ನಃ ಪರಮ್ | ನಿಧ್ಯಾತಾ ಮನಸಾ ಸಮೇತಿ ನಿವುಣಂ ಚ್ಛಾತುಂ ಭವಂತಃ ಕ್ಷಮಾಃ || (ರಾ) ಸತ್ಯಂ ಸೌಮ್ಯ, ಸಮಾಗತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಮತೋ ನಾಮಸ್ತಿ ತೋಽಪಿ ಸ್ವಯಮ್ | ತತ್ತಾ ದೃಗ್ಗಮನಂ ಕನೀಯಸಿ ಪುನಃ ಸ್ಯಾಚ್ಛಾಪ್ಯಯಸಾಂ ಭೂಷಣಮ್ || —(ಸು.)

ಅ|| (ಶ) ನೀವು ಸಮುದ್ರದ ನಡುವೆ ಇರುವವರು; ಮನುಷ್ಯರಾದ ನಮಗೆ ಕಾಣಬರುವವರಲ್ಲ. ನಾವದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದೆವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೆ ನೀವೇ ಸಮರ್ಥರು. (ರಾ) ಸಾಧುಮನುಷ್ಯನಿ, ಅದು ನಿಜ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಚಿಕ್ಕವರ ಮನೆಗೆ ದೊಡ್ಡವರು ಹೀಗೆ ಬರುವದು ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾದದ್ದು.

ಮತ್ತು—

ಶ್ಲೋ|| (ರಾ) ಮಕರಾಲಯವಾಸ್ತವೈಶ್ವೇಃ ಸ ಧನುಃ ಕಿಮಧಃಕೃತಮ್? | (ಶ) ಕನ್ಯಾಪುಸಜ್ಗಮಾಸಾದ್ಯ ತುಲಾಯಾಂ ಕಿಲ ದೂರತಃ || —(ಸು.)

ಅ|| (ರಾ) ನಾವು ಮಕರಾಲಯ (ಸಮುದ್ರ)ದಲ್ಲಿರುವವರಾದ್ದರಿಂದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದವರಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? (ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸು ಮಕರದ ಹಿಂದೆ ಇರುವದೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯ).
(ಶ) ಕನ್ಯಾಪ್ರಸಂಗವಿರುವಾಗ ತುಲಾವಿಹಾರವು ದೂರವಾಯಿತು. (ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾ ಆದ ಮೇಲೆ ತುಲಾ.)

ಆಗ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಚಣ್ಡೀಶಚಣ್ಡಭುಜದಣ್ಡನಿಪೀಡನೇನ | ಕೋದಣ್ಡಕಾಣ್ಡ ಮಖಿಲಂ ಶಿಥಿಲಂ ಯದಾಸ || ತನ್ಮೂಢವಿಪ್ರಶಿತುಕರ್ಷಣಚರ್ಚರಾಹ್ನಮ್ | ಕ್ರಷ್ಟ್ವಂ ದಶಾನನಭುಚಾಸ್ತ ಇಮೇ ತ್ರಪನ್ನೇ || —(ಸು.)

ಅ|| ಈಶ್ವರನ ಬಲವಾದ ಹೆಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸವೆದು ಧನುಸ್ಸಿನ ದಂಡವೆಲ್ಲ ಹುರುಳುಬಿಡುತ್ತಾ ಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಆ ಮೂಢನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗನು (ಪರಶುರಾಮನು) ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಳೆ ದಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಟೊಳ್ಳಾಗಿಯೂ ಹೋಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಈ ರಾವಣನ ಭುಜಗಳು ನಾಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಆದರೂ ಅವನು ಶತಾನಂದರೊಡನೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಾತನಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| (ರಾ) ಏವಂ ಹ್ಯಾಸಯ ಕನ್ಯಕಾಂ ದ್ರುತತರಂ ಮೂಹೇಶ್ವರಂ ಕಾಮುಕಮ್ | ಕನ್ಯಾಯಾಃ ಕರಪಲ್ಲವಂ ಚ ಯುಗಪದ್ಧೃಹ್ಲಾತ್ಯಯಂ ರಾವಣಾ || (ಶ) ಕನ್ಯಾಕಾಮುಕಯೋಃ ಕ್ವಚಿದ್ಧಿ ಯುಗಪದ್ಧಾಪೋ ಸ ದೃಷ್ಟಃ ಶ್ರುತಃ | (ರಾ) ತಹ್ಯಾಸ್ಮಾಂ ಕ್ರಮ ಏವ ಗೌತಮಶಿಶೋ (ಶ) ನೋತಪ್ರೇಷ್ಯತೇ ವಿಕ್ರಮಾಃ || —(ಸು.)

ಅ|| (ರಾ) ಬೇಗ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಈ ರಾವಣನು ಕನ್ಯೆಯ ಪಾಣಿ ಗ್ರಹಣವನ್ನೂ ಶಿವಧನುಸ್ಸಿನ ಗ್ರಹಣವನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (ಶ) ಕನ್ಯೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದದ್ದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡೂ ಇಲ್ಲ; ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ. (ರಾ) ಗೌತಮರ ಮಗನೇ, ಹಾಗಾದರೆ ಕ್ರಮವೇ ಆಗಲಿ. (ಶ) ಇಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದದ್ದು ವಿಕ್ರಮ.

ಆಗ ರಾವಣನು ಧನುಸ್ಸನ್ನೆತ್ತುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನಕನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಖಲನಿವನು ಪೂರ್ವದಲಿ ರಚತಾ | ಚಲವನಪಗತಭೀತಿಯಲಿ ಕರ | ತಲದಲಗಜಿಯ ಶಿವನು ಸಹಿತೆತ್ತಿದನು ಜಗವರಿಯೆ; || ಅಳುಕಗಿರದೀಧನುವಿ ವಂಗು | ಜ್ವಲನಿವಿಶಾಶ್ವರವಂಶಮುಕುರಕೆ ಕಿಲುಬುದೋರಿತಲೇ ! ಮಹಾದೇ ವೆನುತ ಚಿಂತಿಸಿದ || —(ತೂ. ರಾ.)

ಟಿ|| ರಚತಾಚಲ—ಕೈಲಾಸಪರ್ವತ. ಮುಕುರ—ಕನ್ನಡಿ.

ರಾವಣನು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಲಿ—

ಷ|| ಒದೆದುಕೊಂಡುದು ಜಲಧಿ; ಗರಳವ | ಸುದುಗರಿಸಿದನು ಫಣಿಪ; ಕೂರ್ಮನ | ಹೃದಯ ಬಿಚ್ಚಿತು; ಬಿಗುಹು ಸಡಿಲಿದುದಾ ಕುಲಾದ್ರಿಗಳ; || ಅದು

ರತಂಬರವಂಬುಜಾಂಡದ | ತುದಿ ತುಟಾರಿಸಿತಿ ದಶಾಸ್ತ್ರನ | ಪದವಿಘಾತಿಗೆ ವೂತು
ಮರು! ಭಾಪೆಂದುದಮರಗಣ || —(ತೂ. ರಾ.)

ಟಿ|| ಉಡುಗರಿಸಿದನು—ವಾಂತಿಮಾಡಿದನು. ತುಟಾರಿಸಿತು—ನಡುಗಿತು.

ಆಗ ರಾವಣನು—

ಷ|| ಶಿರಗಳೀರೈದರಲಿ, ಬುಂಬುರು | ಗುರುಳುಗಡ್ಡದ, ಕೋರೆದಾಡೆಯ, |
ಮೆರವ ಕೆಂಗರಿಗಣ್ಣಿನೋಟದ, ಮೆಯ್ಯ ಕಾಳಿಮದ || ಪರಿ ವಿಡಾಯಿಸಲಸ್ತ
ವಿದ್ಯಾಪರಿಣತನು ತಾನೆನುತಲಾ ಪುರ | ಹರನ ಧನುವಿರೆ ಕರವ ನೀಡಿದನುಬ್ಬ
ಗೊಬ್ಬಿನಲಿ || —(ರಾ.ಕ.ಕು.)

ಟಿ|| ಕಾಳಿಮದ—ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ. ವಿಡಾಯಿಸಲು—ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲು.

ಷ|| ಉಳಿದುದೈ ಯವಮಾತ್ರವಾ ಬಿಲು; | ನೆಲೆಯ ತಿರುವಿನ ಕೂಟ
ಮೇಲಕೆ | ನಿಲುಕದಾದುದು; ಕೊಂಡ ಗಮನಕೆ ಪರಮಪರಿತೋಷ || ಫಲಿಸ
ಲರಿಯದ ಕಾರ್ಣದಲಿ ಹಂ | ಬಲಿಸಿ ಕೆಡುಪವಸಂತೆ ಕೆಡಿದನು | ಬಿಲುಸಹಿತ
ಬರ್ಹಿಮುಖರ ವನಿತೆಯರು ಗಹಗಹಿಸೆ || —(ತೂ.ರಾ.)

ಟಿ|| ಯವ—ಜವಿಗೋಧಿ. ಕೊಂಡ ಗಮನಕೆ—ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದದ್ದಕ್ಕೆ. ಬರ್ಹಿಮುಖರ—
ದೇವತೆಗಳ.

ರಾವಣನ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂತಃಪುರಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಡಿಕೊಂಡದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯೋ ರಾತ್ರಿಚ್ಚರಶೇಖರಃ ಕಿಲ, ದಶಾಸ್ತ್ರಃ, ಕೋಣಪಾಲಾಘ್ನ
ಶ್ರಯೋ, | ವಜ್ರಾಬಾಧಿತ ಶಕ್ತಿಕ್ಕೋ, ಸೃರುಧಿರಂ ಪಾತುಂ ಸದಾ ವಾಙ್ಭೂತಿ, |
ಉಸ್ಮತ್ತೋ ಮಧುಯೋಗತೋ ಭವತಿ ಯಸ್ತಸ್ಮತ್ಕುಣೋ ರಾವಣಾ | ಸ್ತಸ್ಮಾ
ನ್ನ ಶ್ರುತಿ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಸಹಿತಃ ಸೀತಾಭಿಸನ್ದಾನತಃ || —(ಸು.ಲಾ.)

ಅ|| ರಾವಣನು ತಗುಣಿಯಂತೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ತಗುಣಿಯು (೧) ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ
ಹುಳುಗಳ ರಾಜ, ಚೂಪಾದ ಮೂತಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ, ವಜ್ರವನ್ನು
ಮುರಿಯುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು, (ತಗುಣಿಯ ರಕ್ತದಿಂದ ವಜ್ರವು ಚೂರಾಗುವದೆಂದು ವಜ್ರಭಸ್ಮ
ಮಾಡುವ ವೈದ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.) ಯಾವಾಗಲೂ ಮನುಷ್ಯರ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತದೆ,
ವಸಂತರ್ತು ಬಂದೊಡನೆ ಮದವೇರುತ್ತದೆ, ಶೀತಕಾಲ ಬರುತ್ತಲೆ ಮಕ್ಕಳುಮರಿಯೊಡನೆ ನಾಶ
ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಂತೆ ರಾವಣನು (೨) ರಾಕ್ಷಸರ ರಾಜನು, ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತು ಮುಖ, ಅವನಿಗೆ
ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪಿನ ಬೆಂಬಲ, ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದಂಥ ಶಕ್ತಿ,
ಅವನು ಮಧ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾದವನು, ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನುಷ್ಯರ ರಕ್ತ
ವನ್ನು ಕುಡಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು, ಸೀತೆಯ ದೇಯಿಂದ ಪುತ್ರಪೌತ್ರರೊಡನೆ ಅವನು ನಷ್ಟನಾ
ಗುತ್ತಾನೆ.

ತಗುಣಿಯ ಬಾಧೆಗೆ ಎಂಥೆಂಥವರೋ ಹೆದರಿದ್ದಾರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಮಲೇ ಕಮಲಾ ಶೇತೇ ಹರಃ ಶೇತೇ ಹಿಮಾಲಯೇ | ಕ್ಷೀರಾ
ಬೌ ಚ ಹರಿಃ ಶೇತೇ ಮನ್ಯೇ ಮತ್ಕುಣಶಚ್ಚಯಾ || —(ಸು.)

ಅ|| ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕಮಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈಶ್ವರನು ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣು
ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಲಗುವದು ತಗುಣಿಯ ಭಯದಿಂದಲೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.
ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜನಕನು ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ದಿ೦|| ಸಾಯುತಿರ್ಪಂ ರಾವಣಂ ಜನರೇ ನೋಡಿ | ಕಾಯಬಲ್ಲರಾ ಬನ್ನಿರೈ
ದಯವ ಮಾಡಿ || ರಾಯರೇ ಇಲ್ಲಿಂಬೆವೇ ಲಜ್ಜೆಗೂಡಿ | ಬಾಯಬಿಟ್ಟಿರ್ಪಂ
ಜೀವದಾನ ಮಾಡಿ ||

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಸನ್ನೆಯಿಂದಲೇ ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು
ಬರುತ್ತಿದ್ದದ್ದೆಂತಿತ್ತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಸುರರಿಗೀಶ್ವರನಂತೆ, ಧರಣೀ | ಸುರರಿಗಮಲಬ್ರಹ್ಮದೋಲಿತ | ರರಿಗೆ
ರಾಜಕುಮಾರನಂದದಿ, ನಿಖಿಲರಾಯರಿಗೆ || ಧರೆಗೆಧೀಶ್ವರನಾಗಿ, ಮಾನಿನಿ |
ಯರಿಗೆ ಮನ್ಮಥನೆಂಬವೊಲೋ | ಚರಿಸಿದನು ಗರುವಾಯಿಯಲಿ ಗಜಪತಿಯ
ಗಮನದಲಿ || —(ತೋ.ರಾ.)

ಆಗ ಜನಕನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರೂಪಂ ತು ಶೌರ್ಯಪಿಶುನಮ್ | ದಶರಥಸೂನೋಸ್ತಥಾಪ್ಯಸೌ
ಸ್ವಾಮಿನ್ || ಸಗುಣಃ ಸಗುಣಂ ಕುರ್ಯಾ | ದ್ವೈದಿ ಶಿವಧನುರಧ್ಯ ಮನ್ಮನಸ್ಸ
ಗುಣಮ್ || —(ರಾ.ಚಂ.)

ಅ|| ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೆ, ಈ ದಶರಥನ ಮಗನ ರೂಪವಾದರೂ ಶೌರ್ಯಸೂಚಕವಾಗಿದೆ.
ಗುಣಾತ್ಮನಾದ ಇವನು ಶಿವಧನುಸ್ಸನ್ನು (ಗುಣದಿಂದ) ಹುರಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು
(ಸಗುಣ) ಕೃತಾರ್ಥವಾಗುವದು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಸಖಿಯರು ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದೇನೆಂದರೆ—

ಜುಂಜೋಟಿ—ರೂಪಕ

ಎಷ್ಟು ಸುಂದರ! ಎಷ್ಟು ಬಂಧುರ! | ಈ ಮನೋಹರ, ಕುವರ || ಪ ||
ದೃಷ್ಟಿ ತಾಕೀತೆಂದು ಹೇಳು | ಎಷ್ಟು ಸರ್ವಮೋಹನಾಕಾರ || ಅ. ಪ || ನೀಲ
ಮೇಘಾಶ್ಯಾಮನು ವಿ | ಶಾಲಕಮಲನಯನನು || ಶೀಲವಿನಯಸಹಿತನು ಭೂ |
ಪಾಲಸಂಘಮಹಿತನು || ೧ || ಅಗಲವಾದ ಹಣೆಯು ಬಿಲ್ಲ | ಬಗೆಯೊಳಿರುವ ಹುಬ್ಬು
ಗಳು || ಬಿಗಿವಡೆದಿಹ ದೀರ್ಘಬಾಹು | ಯುಗಳವು-ಬಲುಶೋಭಿಸುವವು || ೨ ||
ಬಹುವಿಶಾಲ ವಕ್ಷ್ಯದಡೆಯು | ಲಲಿತವಾದ ಚಲನವಲನ || ಸಲೆ ಯಾವನದಿಂ ಶೋ
ಭಿಸ | ಕುಲದೀಪಕನೀ ಚಿದ್ರೂಪ ||

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಬಂದು ಧನುವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಕಂ|| ಧರಿಸಿದನಿದಂ ದಕ್ಷಾ | ಧ್ವರಸಮಯದೊಳಿಂದು ಶೇಖರಂ ಸಾಮಾ
ನ್ಯರ್ || ಸುರಸರಕಿನ್ನರಯಕ್ಕಾ | ಸುರರಾರುಂ ಧರಿಸಲಾರರಿದನೀ ಜಗದೊಳ್ ||
—(ರಾ.ನಾ.)

ಹೀಗೆಂದು ಅವನು ಕೈನೀಡುತ್ತಲೇ—

✓ ಸಾ|| ರಾಮನ ರೂಪವ ನೋಡಿದ ನೀತೆಯು | ಕಾಮಿಸುತುಂಗುಟದಿಂದ ||
ಭೂಮಿಯನೊತ್ತಲು ಧನುವೈದಿತು ಶ್ರೀ | ರಾಮಕರಕೆ ಭರದಿಂದ ||

ಒಡನೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಹುರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುತ್ತಲೇ ಅದು
ಭಗ್ನವಾಗಿ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಮೇ ಬಾಹುಬಲಂ ವಿವೃಣ್ವತಿ ಧನುರ್ವಂಶೇ ಗುಣಾರೋ-
ಪಣಮ್ | ಮಾಭೂತ್ಕೇವಲಮಾತ್ಮನಾ ತಿಲಕಿತೇ ವಂಶೇಽಪಿ ವೈಕರ್ತನೇ ||
ಆಕೃಷ್ಟಂ ನಿತರಾಂ ತದೇವ ನ ಪರಂ ಸೀತಾಮನೋಽಪಿ ದ್ರುತಮ್ | ಭಜ್ನಿ
ಸ್ತಸ್ಯ ನ ಕೇವಲಂ; ಕ್ಷಿತಿಭುಚಾಂ ದೋಸ್ತಮ್ಬದಮ್ಬಸ್ಯ ಚ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಹೆದೆಯನ್ನೇರಿಸಲು ಬರೀ ತನಗೆ
ಮಾತ್ರ ಕೀರ್ತಿಕರವಾಗಿರದೆ ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕೀರ್ತಿಕರವಾಯಿತು. ಅವನು ಬರೀ ಧನುಸ್ಸನ್ನು
ಜಗ್ಗಿಲ್ಲ; ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಕೂಡ ವೇಗವಾಗಿ ಜಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ಅದದ್ದು ಧನುಸ್ಸಿನ ಭಂಗ
ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಮಸ್ತರಾಜರ ತೋರವಾದ ಭುಜಗಳ ದಂಭದ ಭಂಗವೂ ಆಯಿತು.

ಆಗ ಆದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಲಜ್ಞಾ ಕೀರ್ತಿರ್ಜನಕತನಯಾ ಶೈವಕೋದಣ್ಣಭಜ್ನೀ | ತಿಸ್ತುಃ
ಕನ್ಯಾ ನಿರುಪಮತಯಾ ಭೇಜಿರೇ ರಾಮಚಂದ್ರಮ್ || ಅನ್ಯಾ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ-
ಸಮಯೇ ಜ್ಯಾಯಸೀ ಜಾತಕೋಪಾ | ಭೂಪೈಃ ಸಾರ್ಧಂ ಖಲು ಗತವತೀ
ಮಧ್ಯಮಾಥೋ ದಿಗಂತಾನ್ || —(ಸು.)

ಅ|| ಶಿವಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮುಂದಾಗಿ ಅನ್ಯಾದೃಶರಾದ ಲಜ್ಜೆ, ಕೀರ್ತಿ, ಸೀತೆ—ಈ ಮೂವರು
ಕನ್ಯೆಯರೂ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ವರಿಸಿದರು. ಆಗ ಸೀತೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತಲೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ
ಹಿರಿಯವಳು ರಾಜರ ಜೊತೆಗೂ ನಡುವಣವಳು ದಿಗಂತಗಳಿಗೂ ಹೋದರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವರ್ಣೋಚಿತವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಬೇಕೆಂಬುದೇ
ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ 'ಗೃಹದ ಭಾರವನು ವಹಿಸಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯು' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ
ನುಡಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಆಗ—

ಕಂ|| ಅಲರ್ಗಣಿಯನಂಗಜಂಗೀ | ಯಲೆಂದು ರತಿಬರ್ಪ ಮಾಳ್ಕೆಯಿಂ
ಮಾಲೆಯನಾ || ಲಲಿತಾಂಗಿ ಪಿಡಿದು ಕಣ್ಣಂ ಕೆಲಕ್ಕಮಾ ದಾಶರಥಿಯ ಬಗೆಗಂ
ಬಂದಳ್ || —(ರಾ.ಚ.ಫ.)

ಟಿ|| ಅಲರ್ಗಣಿಯು—ಹೂವಿನ ಬಾಣವನ್ನು - ಬಗೆಗಂ—ಮನಸ್ಸಿಗೂ.

ಕಂ|| ಅಸಿತಿಂದ್ರಿಯಮುಂ ವಿಷಯಮ| ನನಾಕುಳಂ ಬಿಟ್ಟು ದರ್ಶನೇಂದ್ರಿಯವೊಂದ || ಕರ್ತವ್ಯವಾದುದು ವೇನಲ್ ಸ್ಥಪ | ತನಯರ್ ಚಾಸಕಿಯ ಪೊಲೆ ಕಣ್ಣಾಗಿದರ್ || —(ರಾ-ಚ.ಪು.)

ಸೀತೆ ಬಂದಾಗ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದ ರಾಜರ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಷ|| ನೋಟದಲಿ ಮದನಾಸ್ತ್ರವೆದೆಯಲಿ | ನಾಟಿದುದು; ವಿಟರುಗಳ ಹುಬ್ಬುಸ| ಬೇಟೆದಲಿ ಬೆಂಡಾದರಗ್ಗದ ನಿರ್ಜೀತೇಂದ್ರಿಯರು; || ದಾಟ ಬಗೆದುದು ವೀರಕಳೆ ನಗೆ ನಾಟಿದುಸ್ತದವಿರಹಿಗಳ; ವಿ | ಕ್ಯಾಟವಿಕಟನ ಭಗ್ನವಾದುದು ನಗೆಯ ಮುರುಕದಲಿ || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ವೀರಹಿಗಳ ವೀರಕಳೆ ದಾಟಬಗೆದುದು. ಅಟವಿಕಟನ—ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು. ಮುರುಕ—ಒಯ್ಯಾರ.

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ರೂಪದಿಂದ ಆದ ಸಾಧುಸಮಾಗಮವು ಹೀಗೆ ಫಲಿಸಿತು—

ಶ್ಲೋ|| ಸಾಧೂನಾಂ ದರ್ಶನಂ ಪುಣ್ಯಂ ತೀರ್ಥಭೂತಾ ಹಿ ಸಾಧವಃ | ಕಾಲೇನ ಫಲತೇ ತೀರ್ಥಂ ಸದ್ಯಃ ಸಾಧುಸಮಾಗಮಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಸಾಧುಗಳ ದರ್ಶನವು ಪುಣ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ಅವರು ತೀರ್ಥಭೂತರು. ತೀರ್ಥಗಳು ಮುಂದೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಫಲಿಸುವವು. ಸಾಧುಗಳು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಫಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವರು.

ಸೃ|| ರವಿ ನಡೆದತ್ತಲೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಲ್ಲದೆ ಕತ್ತಲೆಯುಂಟೆ? ಆತ್ತತ | ತ್ತವೆ ಮನ ದಲ್ಲಿ. ನಟ್ಟು ಸುಡಿವಾತನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಮೋಕ್ಷಮಾ||ಗವೆ; ಅವನೆಲ್ಲಿ ನಿಂದನದು ತೀರ್ಥವವಂ ನಡೆದತ್ತ ಸರ್ವರು| ತ್ನವಮಿದು ನಿಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದ ರಹಸ್ಯವಲಾ! ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || —(ಅ.ಶ)

✓ ಕೀ|| ಸಾಗಿತು ಸುದ್ದಿಯಯೋಧೈಗಾಗ ಬಲು | ಬೇಗ ಲಗ್ನಪತ್ರಿಕೆ ಯೊಡನೆ || ಸಾಗಿ ಬಂದನಾ ದಶರಥಸೃಪನನು | ರಾಗದಿಂದ ಪರಿಚನರೊಡನೆ ||

ಆಗ ಜನಕನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಶ್ಲೋ|| ಇಯಂ ಸೀತಾ ಮಮ ಸುತಾ ಸಹಧರ್ಮಚರೀ ತವ| ಪ್ರತೀಚ್ಛ ಜೈನಾಂ ಭದ್ರಂ ತೇ ಪಾಣಿಂ ಗೃಹ್ಣೀಷ್ಟ ಪಾಣಿನಾ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಈ ಸೀತೆ ನನ್ನ ಮಗಳು; ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ; ನೀನು ಇವಳನ್ನು ವರಿಸಿ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಲವಾಗುವದು.

ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದನು.

ಶ್ಲೋ|| ಗುಣಮನಿವಿಮಿಷಚಾಪೇ ಕಿಂಚಿದಾರೋಽಪ್ಯ ಸೀತಾಮ್ | ಕುಶಿಕ-ತನಯವಾಕ್ಯಾದಗ್ಗ್ರಹೀದ್ರಾಮಭದ್ರಃ|| ತದನು ತದನುಚನಾಮ್ ಮೈಥಿಲೇಸ್ತ್ರಾಸ್ತು ಚಿತ್ತೇ | ನಿಹಿತಬಹುಗುಣಸ್ಸನ್ ಊರ್ಮಿಳಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣೋಽಪಿ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ರಾಮಚಂದ್ರನು ದೇವಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನೇರಿಸಿ (ಹುರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಹೋಗಿ) ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಮಾತಿನಂತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಜನಕರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತನ್ನ ಬಹಳ ಗುಣಗಳನ್ನೇರಿಸಿ ಊರ್ಮಿಳೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು.

ಸುರಟಿ—ಆದಿತಾಳ

ಆಮಿತಾಗ ಮದುವೆ | ಮಿಥಿಲೆಯ | ರಾಯಕುವರಿಯರಿಗೆ || ಪ || ಆಯಸ
ವಿಲ್ಲದೆ ದೊರಕಿದಯೋಧ್ಯೆಯ | ರಾಯಕುವರರೊಡ | ನಾ ಯುವತಿಯರಿಗೆ || ಅ.ಪ ||
ಸೀತೆ ರಾಮನನ್ನು, | ಊರ್ಮಿಳಿ | ಆತನನುಜನನ್ನು, || ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ
ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯ | ರೋತು ಭರತಶತ್ರುಘ್ನರ ವರಿಸಲು || ೧ || ದಾನಧರ್ಮವೆಲ್ಲ |
ನಡೆದವು | ಕ್ಷೋಣಿ ದಣಿಯಲಿಲ್ಲ || ಮಾನವೇಂದ್ರಸತ್ಕಾರಗಳಾದವು | ಸಾನು
ರಾಗ ಮಿಗಿಲಿಲ್ಲ ವಿಧದೊಳು || ೨ || ಸುರಿದವು ಹೂಮಳೆಗಳ | ಮೇಣ್ಣೋ |
ಗರೆದವು ದುಂದುಭಿಗಳ || ನೆರೆ ಗುಂಧರ್ವರು ಗಾನನ ಗೈದರು | ಭರದಿಂದಪ್ಸರೆ
ಯರುನರ್ತಿಸಿದರು || ೩ ||

ಶ್ಲೋ|| ಶಿಕ್ಷಿತಾಪಿ ಸಖಿಭರ್ತನು ಸೀತಾ | ರಾಮಚಂದ್ರಚರಣಾ ನ
ನನಾಮ || ಕಿಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಮುನೀಶವಧೂವ | ದ್ವಾಲರತ್ನಮಿಹ ತದ್ರಜಸೀತಿ ||

—(ಸು.)

ಅ|| ಸಖಿಯರೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರೂ ಸೀತೆಯು ರಾಮನ ಪಾದಧೂಲಿಯಿಂದ (ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ರುವ) ಬಾಲರತ್ನವು ಅಹವ್ಯಯಂತಾದೀತೆಂದು ಅವನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಆಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಅತ್ತ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಲು ಇತ್ತ ವಿನಾಹೋಚಿತ
ವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ—

✓ ಕೀ|| ಘೋರವಾಯು ಬಹುಧೂಲಿಯ ನೆಸುತಿರೆ | ಭೂರಿಸೂರ್ಯತೇಜದೊ
ಳಾಗ || ಸಾರಿದನಾ ದಶರಥನ ಮುಂದೆ ಮೈ | ಮಾರಿ ಪರಶುರಾಮನು ಬೇಗ ||

ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಕಂ|| ಶಿರದೆಡೆಯೊಳ್ಳಿಜಂಡೆ, ಭುಜ | ಶಿರದೆಡೆಯೊಳ್ಳರಶು, ಹಸ್ತದೊ
ಳೊಡದಂಡಂ || ಕೊರಳೊಳು ರುದ್ರಾಕ್ಷದ ಸರ, | ಹರಿಣಾಜಿನದುಡಿಗೆ ಮೆರೆವು
ದಂಗದೊಳಹಹಾ! —(ರಾ.ನಾ)

ಆಗ ನಡೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ಮಗನ ರಕ್ಷಿಸೆಂದೆರಗಿದ ನೃಪನನು | ಬಗೆಯದೆ ಸರಭಸದಿಂದ ||
ಮಿಗೆ ತನ್ನಯ ಹೆಸರಿನ ನಿನ್ನಯ ಮಗ | ನಿಗೆ ಕೊಡಲಿಯ ನೋಡಂದ ||

ಶ್ಲೋ|| ಅರ್ಘ್ಯಮಂಘ್ಯಮಿತಿ ವಾದಿಸಂ ನೃಪಮ್ | ಸೋನನೇಕ್ಷ್ಯ ಭರತಾ
ಗ್ರಜೋ ಯತಃ || ಕ್ಷತ್ರಕೋಪದಹನಾರ್ಚಿಷಂ ತತಃ | ಸನ್ನಧೇ ದೃಶಮುದ
ಗ್ರತಾರಕಮ್ || —(ರ.ವಂ)

ಅ|| ಅರ್ಘ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ—ಎಂದು ದಶರಥನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವಿಡದೆ ಪರಶು
ರಾಮನು ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮೇಲಿನ ಕೋಪವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯ ಉರಿಯಂತಿದ್ದ
ನೋಟವನ್ನು ರಾಮನಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬೀರಿದನು.

ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ಮಾತೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| (ಪ) ರೇ ರೇ ಕ್ಷತ್ರಕುಲಾಧಮ, (ರಾ) ಪುಕಟಿತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ-
ಮಸ್ತೇಣ ತೇ | (ಪ) ನಸ್ತೇಕಾಂ ರಜಸೀಚರೀಂ ತ್ವಮವಧೀ (ರಾ) ಮಾರ್ತಾ ನ
ಮೇ ತಾಟಕಾ || (ಪ) ನಿಃಕ್ಷತ್ರಾ ಧರಣೀ ಕೃತಾ ಖಲು ಮಯಾ? (ರಾ)
ಕೋಽಹಂ? ಭವಾನ್ ಸತ್ಯವಾಕ್ | ಇತ್ಥಂ ಭಾರ್ಗವರೋಷಪಾಟನಪಟುಃ
ಪಾಯಾತ್ಸ ನೋ ರಾಘವಃ || —(ಸು)

ಅ|| (ಪ) ಎಲೋ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲದಲ್ಲಿ ಅಧಮನಾದವನೆ (ರಾ) ಅಸ್ತಧಾರಿಯಾದ ನೀನು
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿ (ಪ) ನೀನೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲವೆ?
(ರಾ) ತಾಟಕಿಯು ನನ್ನ ತಾಯಲ್ಲ. (ಪ) ನಾನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲದಂತೆ
ಮಾಡಿಲ್ಲವೆ? (ರಾ) ನೀನು ನಿಜವನ್ನಾಡುವವನಾದರೆ ನಾನು ಯಾರು? ಹೀಗೆ ಪರಶುರಾಮನ
ಕೋಪವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದಂಥ ರಾಮಚಂದ್ರನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ.

ಅದೇ ಮಾತು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ|| (ಪ) ತೋರು ಬಲವ ನೀ ವೈಷ್ಣವಚಾಪಕ್ಕೇರಿಸಲಾಪರ ಹೃದ
ಯನ್ನು || (ರಾ) ಏನಾರಿ ಸೆಳೆದಿಹೆನು ಹೂಡಿ ಬಾಣವನು | ತೋರುನೀನದಕೆ
ಲಕ್ಷ್ಯವನು ||

ಮತ್ತು ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದರೂ ಕ್ಷಮಾರ್ಹನಲ್ಲವೆಂದು ರಾಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಜನಪ ಕೇಳಿ ಕರ್ತವ್ಯವರಿಯದೆ | ಅನಪರತ ದೌರಾತ್ಮ್ಯದಿಂದಲಿ |
ಮನಕೆ ಬಂದಂದದಲಿ ಅನುಚಿತದಿಂದ ನಡೆವವನ || ತನಗವನು ಗುರುವಾದೊಡಾ
ಗಲಿ | ಮುನಿದು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಬಡಲುಬೇಕದ | ಕಿನಿತುಪೇಕ್ಷೆಯಗೈದನಾದೊಡ
ಕೆಡುವನರಸೆಂದ || —(ಕ.ಭಾರ.)

ಟಿ|| ಇನಿತುಪೇಕ್ಷೆಯಗೈದನಾದೊಡೆ—ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ.

ಆಗ ನಿರ್ವೀರ್ಯನಾದ ಪರಶುರಾಮನು ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

ಆರಭ—ಆದಿತಾಳ

ಕಾವ ದೇವ ನೀನಲ್ಲದೆ ಜಗಕಿ | ನ್ನಾವ ದೇವರುಂಟು? || ಪ || ದೇವದೇವ
ನೀನೆಂದು ನಂಬಿದೆ | ಕಾಯೋ ಕನಕಾಚಲಗೋಪಾಲ || ಅ. ಪ || ಸಖದಲಿ
ಹಿರಣ್ಯಕನಸುವನೆ ನೀಳಿ | ರಕುತವ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ | ಚೆಲ್ಲಲು || ಸಕಲಸುರರು
ಕೊಂಡಾಡಲು ಜಯವೆಂದು | ಭಕತಪ್ರಹ್ಲಾದನನು | ಕರುಣದಿ || ೧ || ತಂದೆಯ
ತೊಡೆಯ ಮೇಲ್ಬಂದು ಕುಳ್ಳಿರಲು | ಕಂದನ ಮಲತಾಯಿ | ನೂಕಲು || ಅಂದು
ಶಿಶುವು ಅಡವಿಗೆ ನಡೆತರಲು | ಬಂದು ನೀನೆ ಕಾಯ್ದೆಯೊ ಹರಿ ಕರುಣದಿ || ೨ ||
ಅತಿಚಪಲದಿ ದುಃಶಾಸನ ಸಭೆಯೊಳು | ಖತಿಯಿಂದಲಿ ಸೆಳೆಯೆ | ಸೀರೆಯ ||
ಸತಿಯರೊಳಗೆ ಅತಿ ಚೆಲುವೆ ದ್ರೌಪದಿ | ಖತಿಯೊಂಡಿರೆ ನೀ ಕಾಯ್ದೆಯೊ
ಕರುಣದಿ || ೩ || ಮರಣಕಾಲದಿ ಅಜಾಮಿಳ ಮಗನನು | ಮರುಗಿ ನಾರಗ

ನೆಂದು | ಒದರಲು || ನೆರೆದು ಮೊರೆದೆ ನೀ ಕರುಣೆಗಳರಸನೆ | ಗುರುಪುರಂದರ
ವಿಠಲಾ ಕರುಣದಿ || ೪ || —(ದಾ)

ಆಗ ರಾಮನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಪರಶುರಾಮನು ತೋರಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಯವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದೇವ, ಯದ್ಯತ್ಕೃತಂ ಪುಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಲೋಕಜಿಗೀಷಯಾ |
ತತ್ಸರ್ವಂ ತವ ಬಾಣಾಯ ಭೂಯಾದ್ರಾಮ ಸಮೋಽಸ್ಮು ತೇ || —(ಅ.ರಾ.)

ಅ|| ಹೆ, ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ, ಲೋಕವನ್ನು ಜಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲ
ನಿನ್ನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಲಿ; ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಇದರಿಂದಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಧನುರೇಕ ಏವ ನ ವಿಸ್ಮೃತಂ ಮನಾ | ಗ್ರಹುನಾಯಕೇನ
ಭಗವಾಂಶ್ಚ ಭಾರ್ಗವಃ || ಗತಿರೇವ ತಸ್ಯ ನ ವಿಸರ್ಗತಾ ದ್ರುತಮ್ | ಪೃಥುರೀ-
ದೃಶೀ ದಶರಥಸ್ಯ ಚ ವ್ಯಥಾ || —(ರಾ.ಚ.ಚಂ.)

ಅ|| ರಾಮಚಂದ್ರನು ಧನುಸ್ಸೊಂದನ್ನೇ ಬಗ್ಗಿಸಲಿಲ್ಲ; ಭಗವಂತನಾದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು
ಕೂಡ ಬಗ್ಗಿಸಿದನು. ಪರಶುರಾಮನ ಗತಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ದಶರಥರಾಯನ ಮಹತ್ವಾದ
ವ್ಯಥೆಯೂ ಹೋಯಿತು.

ಇಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಬೇಕೆಂದೇ 'ಪ್ರತಿಕಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಸಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತ' ಎಂದು ಮೊದಲಾ
ಗಿರುವ ಪೀಠಿಕೆಯು ನುಡಿಯು ಹೇಳಿರುವದು.

✓-ಕೀ|| ಸೇರುತಯೋಧೈಯ ಭರತಶತ್ರುಘ್ನರು | ಸಾರಿರೆ ಮಾತುಳನರಮು
ನೆಗೆ || ಭೂರಿ ವಿಭವವನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು | ಬೀರಿದರೆಲ್ಲಾ ಧಾರಿಣಿಗೆ ||

ಈ ರಾಮನ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮೇಲುಪಜ್ಜೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೇಳೈ ಗೃಹಸ್ಥರಾಗಲು | ಯೋಗ್ಯತೆಯನು'
ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು.

—+*****+—

ಭಜನಾವಲಿ

(೧) ಪತಿತಪಾವನ | ರಾಮ | ಪತಿತಪಾವನ ||

(೨) ಹರಧನುಭಂಜನಸೀತಾರಾಮ | ಹನುಮತ್ಸೇವಿತಜಯಜಯರಾಮ ||

(೩) ದಾಶರಥಿ ರಾಮ | ಜಯ ಜಯ | ದಾಶರಥಿ ರಾಮ || ಪ || ಪಾವನ
ನಾನಾ ಮೇಘಶ್ಯಾಮಾ ಮನ್ಮಥಶತಸಮಧಾಮಾ ||

(೪) ದಶರಥಸಂದನ ರಾಜಾರಾಮ | ದಶಮುಖಭಂಜನ ಸೀತಾರಾಮ |

(೫) ರಾಮ ರಘೂತ್ತಮ ಸೀತಾನಾಯಕ | ದಶರಥಸಂದನ ಸತ್ಸುಖ
ದಾಯಕ ||

ಜಯ ಜಯ ರಘುವೀರಸಮರ್ಥ

ಚಿತ್ರಕೂಟವಾಸ

+++++

ಪೀಠಿಕೆ—ಪಿತ್ಯಭಕ್ತಿ

ಮಧ್ಯಮಾವತಿ—ಅಟತಾಳ.

ಮಾಡಿರಿ ಪಿತ್ಯಭಕ್ತಿಯು | ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಪಡೆಯಲು || ಪ || ಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿ
ಯನಹಿತಹಿತವೆಂದಾಡದೇ ಸಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲಿ || ಅ. ಪ || ದೊರೆತನ ಮೊದ
ಲಾದವು | ಪಿತ್ಯಭಕ್ತಿಯೊಂದಕೆ | ಸರಿಬಾರನೆಂದರಿತು | ಬಿಡುತ್ತವುಗಳನ್ನು ||
ಭರದೊಳಡವಿಯನಾದರೂ ಸೇದಿದರದೆ ಮುನಿವೃತ್ತಿಯನು ನಡೆಸುತ್ತ | ಅರಿತು
ತಂದೆಯ ಮನವ ನಡೆಸಲು | ಪರಮಮಂಗಲ ತಪ್ಪದೆಂದಿಗು || ೧ ||

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವರನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡವರು ಕೂಡ ಲಾಕಿಕಭೋಗಗಳ
ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾಗುವರೇ ಹೊರತು ನಾಲ್ಕು ಜನಗಳಿಗೆ ಮೇಲುಪಜ್ಞೆಯಾಗುವಂಥ
ಧರ್ಮನೀತಿಗಳ ಆಚರಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ ಇರುವವರನ್ನು ಕಂಡು ಕನಕರಂದಿನ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ
ಕಾರರು ಉಪದೇಶಿಸುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಸ್ಥಿರವಲ್ಲಂ ಜೀವಿತಂ; ಭೋಗಮೊ ತರಲತರಂಗೋಪಮಂ; ಯೌವ
ನಶ್ರೀ | ಭರಮೋ ಮೂರೇ ದಿನಂ; ಕಾದಲೆ ಚಲೆ; ತೆಗೆ ಸಂಸಾರಮೇ ಸಾರ
ಮಲ್ಲಂ || ತರಿನೆಂದಾರಯ್ಯು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವ ಬುಧರೆ, ಜನಾನುಗ್ರಹಕ್ಕಾತ್ಮ
ಚಿಂತಾ | ಪರರಾಗಿಂ ಶ್ರೀಷ್ಠರೇಗೈದಪರವನೆ ಜನರ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂ ಮಾಳ್ವರಲ್ಲೆ ||
—(ಭ.ವೈ)

ಬಿ|| ಕಾದಲೆ—ಹೆಂಡತಿ. ಚಲೆ—ಚಂಚಲಳು. ಸಾರಮಲ್ಲ + ಅಂತರಿಂ (ಎಲ್ಲವುಗಳಿಂದಲೂ)

ಹಾಗೆ ಆತ್ಮಚಿಂತಾಪರರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೆ ಸಮರ್ಥರಾಮದಾಸರು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ
ದೆಂತೆಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ಶರಿದದ ಪೋಷಣೆ ಗೈದೊಡಮದ ಕಾಲ | ಸರಗಳೆಗೆಯೊಳೆ ನುಂಗು
ವನು || ತರಣಿವಂಶಜಭಕ್ತಿಯನು ಹೊಂದಿ ಮನವೆ ನೀತೊರೆಯೈ ಸಂಸಾರ
ಚಿಂತೆಯನು ||
—(ಮ.ಉ)

ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಜನ್ಮವು ವೃಥಾವಾಗುವದರಿಂದ ಅದು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದ
ಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಡುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಮಣ್ಣು ಮಣ್ಣೊಳಗುದಿಸಲದರಲಿ | ಮಣ್ಣುಬೊಂಬೆಗಳಾಗಿ ರಂಜಿಸಿ |
ಮಣ್ಣಿನಾಹಾರದಲಿ ಜೀವವ ಹೊರೆದು ಉಪಚರಿಸಿ || ಮಣ್ಣಿನಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ
ದೇಹವ | ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಬೇಡ; ಜ್ಞಾನದ | ಕಣ್ಣದೃಷ್ಟಿಯನಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸು
ನಮ್ಮನನವರತ ||
—(ಹ.ಭ)

ಟಿ|| ಮಣ್ಣು—ಗರ್ಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ರೇತಸ್ಸು. ಮಣ್ಣೊಳಗೆ—ಪಂಚಭೂತಮಯವಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ. ಮಣ್ಣು ಬೊಂಬೆಗಳು—ಪಂಚಭೂತಮಯವಾದ ಆಕೃತಿಗಳು. ಮಣ್ಣಿನಾಹಾರದಲ್ಲಿ—ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ. ಮಣ್ಣಿನಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ—ಹೊಲಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೌತಿಕಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ.

ಎಕೆಂದರೆ—ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಹುಜನರು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

• ತ್ರಿ|| ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಇಹವು; ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಪರವು; | ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಲೇ ಸಕಲವು ತನಗಿದ್ದು | ಹಾನಿಕಾರಣಿಯು ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ಜ್ಞಾನದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೈ|| ಅವನ ಒದುಂಕೆ ತಾಂ ಬದುಂಕು; ಚಸ್ತುವದೇ ಸಫಲಂ; ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಾ | ಭವುಮದೆ; ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗದು ಮೊತ್ತಮೊದಲ್ಸು ವಿಚಾರಕೋಟಿಗೆ | ಲ್ಲಸ ರೊಳದೊಂದೆ ಕಟ್ಟಕಡೆ; ತನ್ನೊಳಿ ತನ್ನನೆ ತಾನೆ ಕಂಡು ಬಾ | ಹ್ಯವನುಳಿದಿ ದವಂಗೆ ಭವವೆತ್ತಣದಿನ್ನ ಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || —(ಅ.ಶ)

ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಮುಖಾರ—ಅಟತಾಳ

ಚಿದ್ಗಗನದೆ ಚಿತ್ತದ ನಡೆಮಾಡವು|ಚಲಿಸುತಲಿದೆ ನೋಡಿ || ಪ || ಸದ್ಗತಿ ವಡೆವರು ಸಮಯವರಿತು ಶುಭ|ಸಾಧನೆಯೊಡಗೂಡಿ || ಅ. ಪ || ಅಡಗಡಿಗೆ ಎವೇಕವನಭ್ಯಾಸಿಸಿ|ಕಡುವೈರಾಗ್ಯದೊಳು || ತಡೆದು ಹೋರಗೆ ಹರಿದಾಡಗೊಡದೆ ಒಳ|ನಡೆಯಿರಿ ವೇಗದೊಳು || ೧ || ಮೈಗರೆಯುವದೊಂದೇ ಗಳಿಗೆಯೊಳಿದು | ಬೇಗನೆ ನೀವೇಳಿ || ಈಗಲುಗಾಡಿತು ಹೋಗುವದಿದು ಸಮ | ನಾಗಿ ಎಳಿದು ಕೊಳ್ಳಿ || ೨ || ಹಿರದಕೆ ಮುಂದಕೆ ಬಿಡದಂತೆರಡೂ ಸಂದಿಗೆ ಕೇಲಿಡಿರಿ || ನಿಂದಿ ರುತಿರೆಯಾಸಂದದೆ ಹಿಗ್ಗದೆ|ಹೊಂದಿಸಿ ಹಿಡಿದಿಡಿರಿ || ೩ || ಎಚ್ಚರದಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿ ನಡೆ ಮಾಡದೆ | ಬಿಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳದಂತೆ || ಒಚ್ಚತವಾಗಿಯೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಲು|ಸಚ್ಚಿತ್ಸುಖ ಮುಂತೆ || ೪ || ಲಯವಿಕ್ಷೇಪಕಷಾಯರಸೇಚ್ಛೆಯ|ನಯದೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು || ಜಯಶಂಕರಪದವಿಯೊಳೇ ನಲಿಯಿರಿ|ಭಯವಿರದಿದ ಕಂಡು || ೫ || —(ಅ.೧೬)

ಟಿ|| ನಡೆಮಾಡ—ವಿಮಾನ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ—ಮನಸ್ಸು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಮುಲಗುವದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಹರಿಯುವದಕ್ಕೆ. ಮುಂತೆ—ಮುಂದೆ. ರಸೇಚ್ಛೆ—ಎಕಾಗ್ರತೆಯ ಅನಂದದಲ್ಲಿ ಬಯಕೆ.

ಇದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನೇ ಕವಿ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಆತ್ಮನೋ ಬಸ್ಥನೇ ಹೇತುಂ ಚಿತ್ತಂ ಕ್ಷಿಣುಹಿ ಯತ್ನತಃ | ಚಿತ್ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಕ್ಷಯತಃ ಕೇವಲಾ ಚಿತ್ತ್ವಕಾಶತೇ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂಥ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೊರಗಿಸು. ಅದು ಸೊರಗಿದರೆ—ಎಂದರೆ ಒಂದು ತಕಾರ ನಾಶವಾದರೆ—ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಶುದ್ಧ ಚಿತ್ ತಾನೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. (ಚಿತ್ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ)

ಆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು 'ಯಥಾ ಮಾತೃಮಾನ್ವಿತ್ಯಮಾನಾಚಾರ್ಯವಾಸ್ತು-
ಯಾತ್' ಎಂಬ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಶ್ರುತಿಯಂತೆ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಗುರು-ಇವರ ಶಿಕ್ಷಣಗೊಳಗಾದ
ವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದು. ಆದಕಾರಣ ಅದನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು 'ಪಿತೃದೇವೋ ಭವ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ
ಯಂತೆ ತಂದೆಯನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಾಪ್ಯಾಪಿ ಮಹತೀಂ ವೃದ್ಧಿಂ ವರ್ತೇತ ಪಿತುರಾಜ್ಞಯಾ |
ಪುತ್ರಸ್ಯ ಪಿತುರಾಜ್ಞಾಹಿ ಪರಮಂ ಭೂಷಣಂ ಸ್ಮೃತಮ್ || (ಶು.ನೀ)

ಅ|| ಎಷ್ಟು ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದರೂ ತಂದೆಯಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು; ಮಗನಿಗೆ
ತಂದೆಯಪ್ಪಣೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಲಂಕಾರವು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ದೈವಭಕ್ತಿಯು
ಮುಂದೆ ಬರುವದು. ಆ ಭಕ್ತಿಯೊಂದು ಮೈಗೂಡಿದರೆ ಸಾಕು; ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಆಗುವದು.

ಶ್ಲೋ|| ಆದಿಮಾ ಭಕ್ತಿರಿತ್ಯೇತತ್ಸರ್ವಜ್ಞಸಸಮ್ಮತಮ್ | ಯದ್ಯನಾ-
ಶೋಚಿತಾ ಸೈವ ಮುಕ್ತಿರ್ಭವತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧) ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುವದು (ಆದಿಮಾ) ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದೆಂಬುದು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಸಮ್ಮ
ತವಾದದ್ದು. (ಯದಿ + ಅನಾಶೋಚಿತಾ) ಅದು ನಿಷ್ಕಾಮವಾದರೆ ಅದೇ ಮುಕ್ತಿಯಾಗು
ತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಯ. ಅಥವಾ (೨) ಸರ್ವಜ್ಞನಸಮ್ಮತವಾದ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುವದು (ಆದಿಮಾ)
ಮೊದಲ ಭಕಾರಕ್ಕೆ ಬದಲು ಮಕಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ (ಯದಿ + ಅ + ನಾಶ + ಉ + ಚಿತಾ)
ಅದರ ಅಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದು ಉಕಾರವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುವದೇ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶರೀರಾದಿಗಳನ್ನು ನಂಬುವದು ಹಾನಿಕರವೆಂದು
ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಹಾಡಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶಂಕರಾಭರಣ—ಅಟತಾಳ

ರಾಮರಾಮೆನ್ನಿರೊ | ನಮ್ಮ | ಸ್ವಾಮಿಯ ನಾಮವ ಮರೆಯದಿರೊ || ಪ ||
ತುಂಬಿದ ಪಟ್ಟಣಕೊಂಬತ್ತು ಬಾಗಿಲು | ಸಂಭ್ರಮದರಸುಗಳೈದು ಮಂದಿ ||
ಡಂಭಕತನನಿಂದ ಕಾಯುವ ಜೀವನ | ಸಂಬಿ ನೆಚ್ಚಿ ನೀವು ಕೆಡಬೇಡಿರೊ || ೧ ||
ನೆಲೆಯು ಇಲ್ಲದ ಕಾಯ | ಎಲುವಿನ ಹಂದರ | ಬಲಿದು ಸುತ್ತಿದ ಚರ್ಮದ
ಹೊದಿಕೆ || ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳು | ಕೀವೂ ಕ್ರಿಮಿಗಳು | ಹೊಲಸುತೊಗಲ ಮೆಚ್ಚಿ
ಕೆಡಬೇಡಿರೊ || ೨ || ಹರಬ್ರಹ್ಮಸುರರಿಂದ ವಂದಿತನಾಗಿಪ್ಪ | ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮ
ನೆಂದೆನ್ನಿರೊ || ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಚರಣವ ಭಜಿಸಿರೊ | ದುರಿತಭಯಗಳೆಲ್ಲ
ಪರಿಹಾರವು || ೩ || —(ದಾ.)

ಇದಂತೆ ದೇಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ
ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಚಿತ್ರಕೂಟವಾಸದ ಕಥೆಯು ಯಥಾ
ಮತಿ ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಖ್ಯಾನ

+***+

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರ ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡ ದಶರಥನು ತೀವ್ರವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರ ವನ್ನೂ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಕೈಬಿಟ್ಟು—

✓ ಕೀ|| ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪಟ್ಟವ ಕಟ್ಟಿ ಎ | ರಾಮವ ಪಡೆಯಲು ದಶರಥನು || ಭೂಮಿಯೊಳಿಲ್ಲರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದಲಿ | ನೇಮಿಸಿದನು ನಡೆಸುವೊಡದನು ||

ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅದರ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ವಸಿಷ್ಠರು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಜ್ಞಾ ದಶರಥೇನಾಹಂ ಪ್ರೇಸಿತೋಽಸ್ಮಿ ರಘೂದ್ವಹ | ತ್ವಾ-
ಮಾನುಷ್ಠಯಿತುಂ ರಾಜ್ಞೇ ಶ್ವೋಭಿಷೇಕ್ಯುತಿರಾಘವ || ಅದ್ಯ ತ್ವಂ ಸೀತಯಾ
ಸಾರ್ಥಮುಪವಾಸಂ ಯಥಾವಿಧಿ | ಕೃತ್ವಾ ಶುಚಿರ್ಭೂಮಿಶಾಯಿಶಾ ಭವ ರಾಮ
ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ರಾಮ, ದಶರಥನು ನಾಳೆ ನಿನಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಶರಥನು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದು ನೀನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಶುಚಿಯಾಗಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬೇಕು.

ರಾಮಚಂದ್ರನ ಉತ್ತರ—

✓ ಸಾ|| ಗುರುಗಳೆ ದೇಶವ ತಿರುಗಿನೋಡಿದೆನು | ನೆರೆ ಕರ್ಮದಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ || ಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನದ ಹೊರತನು ಗೈ | ವರೆ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ ||

ಅದಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠರ ಸಮಾಧಾನ—

ಷ|| ಜನಪ ಕೇಳ್ಮಾಂಧಾತ ಭೂಮಿ | ಶನು ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನೈದಿ ಹರಿದ |
ಶನವ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿ ಯಜ್ಞವ ಮಾಡೆ ಪೂರ್ವದಲಿ || ಅನಿವಿಷೇಂದ್ರನು
ಬಂದು ಭೂಪ್ರಜೆಯನು ಸಲಹುತಿಹ ಸೃಪನು ಮಿಗೆ ಮು | ಕ್ತನು ದಿಟವಿದೆ
ದರುಹಿ ಹೋದನು ತಥ್ಯವೀ ವಚನ || —(ಕ.ಭಾರ)

ವಸಿಷ್ಠರು ಹೀಗೆ ರಾಮನನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗುವದರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆದಿದೆ.

✓ ರ|| ಅಯಿತಾ ಸಾಕೇತದಲಂಕಾರ | ಸೇರಿತು ಸಂಭಾರ || ಪ || ಪುರದೊಳಿಲ್ಲಿ
ನೋಡಿದರೆ ಪತಾಕೆ | ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಗಗನವ ಸೋಕೆ | ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರದೊಳಿಹ
ತೋರಣಗಳು | ಧಾತ್ರಿಯೊಳು ಮನೋಹರದೋರಣಗಳು | ಹೊಂಡೊಡಿಗೆಗೆ
ಳೊಂದಿದ ಕನ್ಯಕೆಯರ | ವೃಂದವು ಮನವನು ಸೆಳೆಯಲು | ನೋಳ್ವರೆ | ಚಿನ್ನ
ರನ್ನದಾಭರಣದಿ ಶೋಭಿಸೆ | ಚಿನ್ನಹ ಷೋಡಶಗಜಗಳು ರಾಜಸಿ | ನಾಲ್ಕು
ದಂತದೈರಾವತ ಮುಂದಿರೆ | ಶ್ರೀಕರತೀರ್ಥೋದಕಗಳ ತಂದಿರೆ | ಹುಲಿದೊಗಲು

ಗಳೊಂದೆಡೆಯೊಳಗೊಟ್ಟಿರೆ | ಬಿಳುಗೊಡೆಗುರೆ ಮುತ್ತುಗಳನು ಕಟ್ಟಿರೆ | ದಿವ್ಯ ಮಾಲ್ಯವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳೊಡಗಿರೆ | ದಿವ್ಯಾಭರಣಾಪಳಿ ಬದಿಯೊಳಗಿರೆ | ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲ ಕುಶವಾಣಿಗಳಾಗಿರೆ | ಗಣಿಕಾತತಿ ಗಾಯನದೊಳು ಮುಳುಗಿರೆ | ನಾನಾವಿಧ ವಾದ್ಯವು ಭೋಗರದಿರೆ | ನಾನಾಯೋಧರು ಹೊರಗಡೆ ನೆರೆದಿರೆ | ದೇವಗೃಹಗಳೊಳು ಪೂಜೆಯು ನಡೆದಿರೆ | ಭೂವರತತಿ ಕಾಣಿಕೆಯೊಡನೆತರೆ ||

ದಶರಥನ ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯು ದಾಸಿಯಾದ ಮಂಥರೆಯು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಒಡತಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಬಂದಾಗ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯೇನೆಂದರೆ—

ಗೌಳ—ಆದಿಕಾಳ

(ಮಂ) ಎಲೆ ಮೂಢಳಿ ಸೌಂದರ್ಯಮದವ ಬಿಡು ! ಬಲುಭಯವಿದೆ ನಿನಗೀಗ | ಕೈಕೆ || (ಕೈ) ಬಲಿದಿರೆ ಪತಿ, ರಾಮನು ಮಗನಾಗಿರೆ | ಬಲುಭಯ ವ್ರಂಟಿ? ಮಂದರೆ! ಪೇಳು || ೧ || (ಮಂ) ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟುವನು | ನೇಮದಿಂದ ದೊರೆ ನಾಳೆ | ಕೈಕೆ || (ಕೈ) ಆ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕುಡುಗಿರೆ ನಿನಗಿದೆ | ಕಾಮಿನಿ ಹೆದರಿದೆ ಯೇಕೆ? || ಪೇಳು || ೨ || (ಮಂ) ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಗಟ್ಟುವದು | ಕಾಮಿತವೆಂಬಿಯ ನೀನು? | ಕೈಕೆ || (ಕೈ) ರಾಮನು ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಮಿಗಿಲೆನ್ನೊಳು ಪ್ರೇಮವ ತೋರುವದಿಲ್ಲವೆ? | ಪೇಳು || ೩ || (ಮಂ) ಮೂಢಳಿ ತಿಳಿಯದು ನಿನಗೀ ಯುಕ್ತಿಯು | ನಾಡೊಡೆಯನದೀ ಆಟ || ಕೈಕೆ || (ಕೈ) ನಾಡೊಡೆಯನು ಮೋಸವ ಮಾಡುವನೇ? | ಆಡಬಹುದೆ ಈ ಮಾತು? | ಪೇಳು || ೪ || (ಮಂ) ನಿನ್ನ ಮಗನನೀ ವೇಳೆಯೊಳಟ್ಟಿದ ಬಿನ್ನಣವರಿಯೆಯ ನೀನು? | ಕೈಕೆ || (ಕೈ) ತನ್ನ ಮಾಪನೆಡೆಗೈದಿದನಿರಲಿಂ | ತಿನ್ನದಿರಿಂ ಭಯವೇನು? | ಪೇಳು || ೫ || (ಮಂ) ಇನ್ನು ನೀನು-ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ದಾಸಿಯು | ನಿನ್ನಣುಗನು ರಾಮದಾಸ | ಕೈಕೆ || ಮಾನ್ಯತೆದೋರದೆ ಸವತಿಗೆ ಲೋಕದಿ | ಜೆನ್ನೆನಿವುದು ಕೇಳುವು | ಕೈಕೆ || ೬ ||

ಆಗ ಕೈಕೆ—

~ ದಿಂ || ಸತ್ಯವೇನೀ ಮಾತೀಗ ಮಾಡಲೇನು? | ಸತ್ತುಪೋಗಲು ಯುಕ್ತಿ ಯನು ಪೇಳು ನೀನು || ಮತ್ತೆ ಪುತ್ರಂ ರಾಜೇಂದ್ರನವ್ವುದುಂಟೆ? | ಮತ್ತಗಮನೇ ಪೇಳ್ವೀನೆ ತಕ್ಕ ಬಂಟಿ ||

ಎನಲು ಮಂದರೆ—

✓ ಕೀ || ಹಿಂದೆ ನೀನು ಪಡೆದಿರಡು ವರಂಗಳೊ | ಳೊಂದು ಭದತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ವನು || ಒಂದು ರಾಮನಿಗೆ ವಸದ ವಾಸವನು | ತಂದು ಕೊಡಲಿ ತಳೆ ಕೋಪ ವನು ||

ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆಗ ಕೈಕೆ ಕೋಪಾಗಾದವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ—

ಷ|| ಸಡಿಲಿಸಿದಳು ದುಕೂಲವನು, ಹೊಂ|ದೊಡವುಗಳ; ಮುಲಿನಾಂಬರವ
ನಳ | ವಡಿಸಿದಳು; ಬಿಚ್ಚಿದಳು ಸೌಗಂಧಿಕದ ಸಿರಿಮುಡಿಯ; || ಝಡಿತೆಯಲಿ
ನೆಲವಾಸಿನಲಿ ಸೈ|ಗೆಡೆದು ಸುಯ್ಯುತ ಶೂನ್ಯಹರುಷದ | ತೊಡಕಿನಲಿ ತಾಂಬೂ
ಲವನು ತೊರೆದಿದಳಾ ಕೈಕೆ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ಝಡಿತೆಯಲಿ-ಅವಸರದಿಂದ. ನೆಲವಾಸಿನಲಿ-ನೆಲವನ್ನೆ ಹಾಸಿಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು.
ಸೈಗೆಡೆದು-ನಟ್ಟುಸಿರುಡುತ್ತ ಬಿದ್ದು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ನೀತಿನಿಯಮವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಧೀರೋಽತ್ಯಸ್ತದಯಾನ್ವಿತೋಽಪಿ ಸುಗುಣಾಚಾರಾನ್ವಿತೋ ವಾಽ-
ಥವಾ | ನೀತಿಜ್ಞೋ ವಿಧಿವಾದದೇಶಿಕಪರೋ ವಿಧ್ಯಾವಿವೇಕೋಽಥವಾ ||
ದುಷ್ಪಾಪನಾಮತಿಪಾಪಭಾವಿತಧಿಯಾಂ ಸಜ್ಜಂ ಸದಾ ಚೇದ್ಭಜೇ | ತ್ತದ್ಭುಕ್ತಾಽ
ಪರಿಭಾವಿತೋ ಪ್ರಜತಿ ತತ್ಸಾನ್ಯಂ ಕ್ರಮೇಣ ಸ್ಫುಟಮ್ || —(ಅ.ರಾ.)

ಅ|| ಧೀರನಾದರೂ ಬಹಳ ದಯಾಳುವಾದರೂ ಒಳ್ಳೇಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಆಚಾರದಿಂದಲೂ
ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ನೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಧಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ವಿವೇಕದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ
ಗಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಹಳ ಪಾಪವನ್ನು ಯೋಚಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ದುಷ್ಟರೊಡನೆ ಯಾವಾಗಲೂ
ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯ ಬೇಳುವೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವ
ರಂತೆಯೇ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ಬಂದು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಕಾಪಿ—ಎಕತಾಳ

ಎನು ಕಾರಣವಿದು? | ಮಾನಿನೀಮಣಿ, ಪೇಳು || ಧೀನತೆ ಏಕೆ ಎನ್ನ |
ಪ್ರಾಣಸಂಜೀವಿನಿ || ಪ || ನೆಲವೆ ಹಾಸಿಗೆ ಏಕೆ? | ಮುಲಿನವಸ್ತ್ರವಿದೇಕೆ? ||
ಮೊಳೆವಲಂಕಾರವ|ತೊಲಗಿಸಿದರ್ಪೆಯೇಕೆ? || ೧ || ಯಾರೇನ ಮಾಡಿದರು? |
ಯಾರೇನನೆಂದರು? || ಯಾರೇನ ತಪ್ಪಿದರು?|ಯಾರಿಂದಲೀ ವ್ಯಥೆ? || ೨ || ಎನು
ನಿನ್ನಭಿಮತ? | ನಾನದ ಗೈವೆನು || ಈ ನಿನ್ನವಸ್ಥೆಯ | ನಾ ನೋಡಲಾರೆನು
|| ೩ || ಯಾರನು ತಿಕ್ಕಿಸಲಿ? | ಯಾರನು ರಕ್ಕಿಸಲಿ? ||ಯಾರನುಪೇಕ್ಕಿಸಲಿ? |
ನಾರೀಮಣಿಯೇ ಈಗ || ೪ || ರಾಮನ ಮೇಲಾಣೆ | ಕಾಮಿನಿ, ನಡೆಸುವೆ ||
ಕಾಮಿತವನು ಪೇಳು|ನೇಮವ ತಪ್ಪೆನು || ೫ ||

ಆಗ ಕೈಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಿ|| ಎರಡು ವರವ ನೀ ಕೊಟ್ಟಿಹೆ ಪೂರ್ವದಿ | ಭರತಗೊಂದರಿಂದ ದೇಶವನು||
ಇರದೊಪ್ಪಿಸುತೆನ್ನೊಂದರಿಂದೆ ಕೊಡು|ನೆರೆ ರಾಮಗೆ ವಸವಾಸವನು ||

ಷ|| ಬೆಳಕುಹರಿಯಲು ದಂಡಕಾವನ|ದಿಳಿಗೆ ತೆರಳಲಿ ರಾಮನಲ್ಲಿಯೆ|ತೊಳ
ಲುತಲಿ ಮುನಿವೇಷದಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕುವತ್ಸರವು||ಕಳೆದು ಬಂದರೆ ಬರಲಿ ರಾಜ್ಯಕೆ; |

ಸಲೆ ವಸದೊಳೀ ಇರಲಿ ಮೇಣೀ | ಗಳಿಗೆಯೊಳಗವ ಹೊರಡವಿರೆ ನಾ ಬಿಡುವೆ
ವ್ಯಾಣಗಳ ||

ಈ ನಿಷ್ಕುರದ ಮಾತಿನ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರುತ್ವೈಕದ್ವಾರುಣಂ ವಾಕ್ಯಂ ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ರೋಮಹರ್ಷ-
ಣಮ್ | ನಿಪಸಾತ ಮಹೀಪಾಲೋ ವಚ್ರಾಹತ ಇವಾಚಲಃ || (ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಕೈಕೇಯಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಸಂತಾಪಕರವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶರಥನು ವಜ್ರದ ಪೆಟ್ಟಿ
ನಿಂದ ಬೀಳುವ ಪರ್ವತದಂತೆ ಬಿದ್ದನು.

ಅವನು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ಭೈರವಿ—ಅಟತಾಳ.

ಎಲೆ ಕೇಕಯನಂದಿನಿ, ಪೇಳಿದನು | ಸಲೆ ರಾಮನದೇನನು ಮಾಡಿದನು ?
|| ಪ || ಸುಗುಣಾಂವೃತನೆಂದವನಂ ನೀನೆ | ಒಗೆಬಗೆಯೊಳು ನೀಂ ಹೊಗಳಿದ
ಜಾಣೆ || ೧ || ಭರತಂ ದೊರೆಯಾಗಿರಲಿನ್ನೇನು; | ಸೆರೆ ರಾಮನು ಇಲ್ಲಿರೆ
ತಪ್ಪೇನು? || ೨ || ಅಲ್ಲದೊಡೀಗಲೆ ರಾಮನ ಬದಲು | ಸಿಲ್ಲದೆ ವಸಕ್ಕೈದಲು
ನಾ ಮೊದಲು || ೩ || ಇದಕನುಮತಿಸುತೆ ರಾಮನ ವಸವಾ|ಸದ ವರವನು
ತಿರುಗಿಸಿ ಕೊಡು ಮುದವ || ೪ ||

ಆಗ ಕೈಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಂ|| ಅಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಸಡೆಸ|ಲೈಡಿದ ಏಪ್ರಂಗೆ ಕಣ್ಣೊತ್ತಸಲರ್ಕಂ; ||
ನೀಡಿದನೊಡಲಂ ಪಕ್ಷಿಗೆ | ನಾಡೊಡೆಯಂ ಶೈಬ್ಯಸಿಂತು ನೀನಾಡುವರೇ? ||

—(ರಾ.ನಾ.)

ಅಥವಾ ನಾನಿನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ?

✓ ಸಾ|| ಅಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪುವ ನೀನೋ|ಲಾಡುವೆ ಸರಕದೆ ಬೇಗ ||
ಮಾಡುತೆ ವಿಷಪಾನವ ನಿನ್ನಿಂ ಹೋ|ಗಾಡುವೆ ಜನ್ಮವ ನೀಗ ||

ಶ್ಲೋ|| ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಪ್ರಿಯಯಾ ದೀನೋ ಮಗ್ನೋ ದುಃಖಾರ್ಣವೇ
ನ್ಯಪಃ|ಮೂರ್ಛಿತಃ ಪತಿಕೋ ಭೂಮೌ ವಿಸಂಜ್ಞೋ ಮೃತಕೋ ಯಥಾ ||

—(ಅ.ರಾ.)

ಅ|| ಹೆಂಡತಿಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದೀನನಾದ ದಶರಥನು ದುಃಖವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ
ಮುಳುಗಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ತವನಂತೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಣಲು ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಸುಮಂತ್ರನು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ
ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಕೈಕೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಅರಸನಿರುಳೆಲ್ಲಾ 'ರಾಮ, ರಾಮ' ಎಂದು | ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತಾಂ ತಾಂ
ಸುಮ್ಮನಿರ್ಪನಿಂದು || ಭರದಿ ಕರೆಯಿಗಳ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು | ಪರಿಯ ತಿದ್ದ
ಲ್ಕೀಗವ್ವುದೆಲ್ಲವನ್ನು ||

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಅದನ್ನು ಕಂಡು ದಶರಥನು ಸುಮಂತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಷ|| ಅಶುಭದಾಡುಂಬೊಲನು, ಕುಹಕದ | ವಿಸರ, ಚಿಂತೆಯ ಸಂತೆ, ದುಃಖದ | ವಸತಿ, ದುಗುಡದ ಬೀಡು, ದುಮ್ಮಾನದ ಜನಸ್ಥಾನ, || ಅಸುಖ ದಾರವೆ, ಭೇದ ಪುದಿದಾ | ಯಸದ ಜಾಳಿಗೆ, ಜವನ ಮನೆ, ರಾ| ಕೃಷಿಯ ಮಠ ವಾಯ್ತೆಂದು ಭವನವಿದೆಂದನಾ ಭೂಪ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ಆಡುಂಬೊಲನು—ಆಡುವ ಹೊಲ. ವಿಸರ—ಸಮೂಹ. ಆರನೆ—ಕೈತೋಟ. ಜಾಳಿಗೆ—ಬಲಿ ಶೋಲೆ|| ಸುಮಂತ್ರ, ರಾಮಂ ದ್ರಕರ್ಣ್ಯನಿ ಶೀಘ್ರಮಾನಯ ಸುಂದರಮ್|| —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಸುಮಂತ್ರ, ಸುಂದರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಬೇಕು; ಬೇಗ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಾ. ಎನಲು ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಂದನು.

ಕೀ|| ಮಗನು ಬಂದು ಪದಕರಗುತ್ತಲೆ ಭುಜಾಯುಗಳವನಗಲಿಸಿ ನೃಪ ನಾಗ || ಬಿಗಿದವ್ವುವ ಮುನ್ನಮೆ ದುಃಖದಿ ಭೂ | ಮಿಗೆ ಜಿದ್ದನು ಧೊಪ್ಪನೆ ಬೇಗ ||

ಆಗ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಸಿಷ್ಠರೂ ಬಂದರು. ರಾಮನು ಇದರ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕೈಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಧನ್ಯಾಸಿ—ಆದಿತಾಳ

ನಿನ್ನಿಂದಲೆ ದೊರೆ ಬನ್ನಬಡುತಲಿಹು | ದನ್ನು ಪೇಳಲೇನು || ಪ || ಇನ್ನ ದನವನೇ ನಿನ್ನೊಳು ಹೇಳಲು | ತನ್ನೊಳು ತಾನೇ ಮುನ್ನ ನಾಚುತಿಹ || ಅ.ಪ || ಹಿಂದೆ ನೃಪನು ಕೊಟ್ಟಿರಡು ವರಂಗಳ | ನಿಂದು ನಾ ಕೇಳಿದೆನು || ಒಂಧಕವೆನಿಸಿದ ವವು ನಿನ್ನಯ ಸಂ | ಬಂಧಿಗಳಾದುದರಿಂ || ೧ || ಆಡಿದನೊಂದನು ಮಾಡೆ ಹಿಂದೆ ಗೆವನು | ರೂಡಿಯೊಳಗೆ ನೃಪನು || ಬೇಡಿಕೆಯದ ಕೈಗೂಡಿಸೆ ನಿನ್ನೊಡ | ನಾಡೆ ಹಿಂದೆಗೆವನು || ೨ ||

ಆಗ ರಾಮನ ಮಾತು —

ಶೋಲೆ|| ಭಕ್ಷ್ಯಯೇಯಂ ವಿಷಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಪತೇಯಮಪಿ ಚಾರ್ಣವೇ | ನಿಯುಕ್ತೋ ಗುರುಣಾ ಪಿತೃ ನೃಪೇಣ ಚ ಹಿತೇನ ಚ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಗುರುಳಾ ರಾಜನೂ ಹಿತನೂ ಆದ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವಿಷವನ್ನಾದರೂ ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆ; ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಾದರೂ ಬೀಳುತ್ತೇನೆ.

ಶೋಲೆ|| ಅನಾಚ್ಛವೋಽಪಿ ಕುರುತೇ ಪಿತುಃ ಕಾರ್ಯಂ ಸ ಉತ್ತಮಃ | ಉಕ್ತಃ ಕರೋತಿ ಯಃ ಪುತ್ರಃ ಸ ಮಧ್ಯಮ ಉದಾಹೃತಃ | ಉಕ್ತೋಽಪಿ ಕುರುತೇ ನೈವ ಸ ಪುತ್ರೋ ಮಲ ಉಚ್ಯತೆ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ತಂದೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮಾಡುವವನು ಉತ್ತಮನು; ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವವನು ಮಧ್ಯಮನು; ಹೇಳದರೂ ಮಾಡದವನು ಮಲವೇ ಸರಿ.

ಆದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆನ್ನುಲು ಕೈಕೆ—

✓ ಕೀ|| ಭರತಗೆ ದೊರೆತನವಾಗಲಿ ವನದೊಳ | ಗಿರು ನೀಂ ವತ್ಸರ ಹದಿನಾಲ್ಕು || ಸರಪತಿಗೀಪರಿ ತೋರುವ ದುಗುಡನ | ಹರಿಸುವೊಡಿಸ್ವಾಗಲು ಬೇಕು ||

ಎಂದದ್ದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಸಭುವಿ ತನುಮಾತ್ರತ್ರಾಣಸಾಜ್ಞಾಪಿತಂ ಮೇ | ಸಕಲ-
ಭುವನಭಾರಃ ಸ್ಥಾಪಿತೋ ವತ್ಸಮೂರ್ಧ್ನಿ || ತದಿಹ ಸುಕರತಾಯಾನಾಪಯೋ-
ಸ್ತುರ್ಕಿತಾಯಾನಾಂ | ಮಯಿ ವಸತಿ ಗರೀಯಾಸಸ್ಪು, ತೇ ಸಕ್ಷಪಾತಃ ||-(ರಾ.ಚಂ)

ಆ|| ನನಗೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾತ್ರವನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆ. ಮಗುವಾದ ಭರತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಜಗತ್ತಿನ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಇಟ್ಟಿ. ಇವೆರಡರ ತೂಕವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹೆ, ತಾಯಿ, ನನಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ಷಪಾತವಿದೆ.

ಷ|| ಭರತನಾಳಲಿ ರಾಜ್ಯವನು; ನೀವ್ | ಸರಪತಿಯ ಚರಣಾರವಿಂದದ | ಪರಮಸೇವಾನಿರತರಾಗಿರಿ; ನಿಮ್ಮ ನುಜ್ಜಿಯಲಿ || ಚರಿಸುವೆನು ವನವಾಸವನು; ಗೋ | ಚರಿಸುವೆನು ನೀವ್ನುಡಿದ ಸರ್ಪದ | ಪರಿಗಣದ ಪರಿಯಂತವೆಂದನು ಕೈಕೆಗಾ ರಾಮ || —(ತೊ.ರಾ)

ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ರಾಮನು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪಿತಾ ಹಿ ದೈವತಂ ತಾತ, ದೇವತಾನಾಮಸಿ ಸ್ತೃತಮ್ | ತಸ್ಮಾದ್ವೈವತಮಿತ್ಯೇವ ಕರಿಷ್ಯೇ ವಚನಂ ತವ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಆ|| ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ತಂದೆಯು ದೇವರೆಂದು ಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವರ ಆಜ್ಞೆಯೆಂದು ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ದಶರಥನು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು—

ಶ್ಲೋ|| ಸ್ತ್ರೀಚಿತಂ ಭ್ರಾನ್ತಾಹೃದಯಮುನ್ಮಾರ್ಗಪರಿಣರ್ತಿಸಮ್ || ನಿಗೃಹ್ಯ
ವಾಂ ಗೃಹಾಣೇದಂ ರಾಜ್ಯಂ ಪಾಪಂ ನ ತದ್ಭವೇತ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಆ|| ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಸೋತು ಹುಚ್ಚನಾಗಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುವ ನನ್ನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ; ಇದರಿಂದ ಪಾಪವಿಲ್ಲ.

ಎಂದು ದುಃಖಿಸಲು ರಾಮನು ಸಂತಯಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಿಮತ್ರ ದುಃಖೇನ ವಿಭೋ, ರಾಜ್ಯಂ ಶಾಸತು ಮೇಃನುಜಃ ||
ಅಹಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ನಿಸ್ತೀರ್ಯಾ ಪುನರ್ಯಾಸ್ಥಾಮಿ ತೇ ಪುರಮ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಆ|| ದೇವ, ಈಗ ದುಃಖದಿಂದೇನು ಫಲ? ನನ್ನ ತಮ್ಮನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಲಿ; ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿ ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು ದಶರಥನು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ—

ನಾದರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ರೂಪಕ

ರಾಮಾಚಂದ್ರ, ಹೋಗುವೆಯೆ? | ರಾಮಾಭದ್ರ, ಹೋಗುವೆಯೆ? || ರಾಮ
ರಾಜ, ಹೋಗುವೆಯೆ? | ರಾಮ, ರಾಮ, ಹೋಗುವೆಯೆ? || ಪ || ನನ್ನ ಬಿಟ್ಟು
ಹೋಗುವೆಯೆ? | ಇನ್ನು ನನ್ನ ನೀಗುವೆಯೆ? || ಬನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವೆಯೆ?
ಚಿಣ್ಣನೆ ನೀ ಬಿಡುವೆಯೆ? || ೧ || ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆನೆಯೆಂತು? | ಕೇಡಿದೋ ನನಗೆ
ಬಂತು || ಬೋಡಿ ಕೈಕೆಯಿಷ್ಟು ಸಂತು | ನೋಡಲಾರೆ ನಿನ್ನ ನಿಂತು || ೨ ||

ಇತ್ತ ರಾಮನು ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ—

ಷ || ಮಗನ ಹಿತಕೆಂದಾಕೆ ನಿಜಯೋ | ಗದೋಳರಲು 'ರಾಮೋಹ'ಮೆಂದಾ |
ಮಗನು ನಂದಿಸಲಿಚ್ಛ ರಂಗೊಂಡಾಗ ಸಂಭ್ರಮದಿ || ಮಗನೆ, ಹಸಿದಿಹೆಯೂಟ
ಕೇಳಿಸೆ | ಬಗೆಯೆ ಸಮಯವಿಡಲ್ಲ ತಾಯೇ, | ಮಿಗೆ ಹರಸು ವನವಾಸಕ್ಕೈದುಮೊ
ಡೆಂದನಾ ರಾಮ ||

ಟಿ || ರಾಮೋಹ—ನಾನು ರಾಮನು. ನಿಜಯೋಗದೊಳು—ತನ್ನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ.

ಈ ಸೂತ್ರವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ತಾಯಿ ಮುಂದೆ ರಾಮನು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ
ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಆಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಾಂಬೋದಿ—ಅಟಕಾಳ

ಕೇಳಬಾರದೆ ನೀ | ನೆನ್ನಯ ಮಾತ || ಬಾಲನೆ ನನ್ನಯ | ಗೋಳನಾಲಿಸು
ನೀ || ಪ || ನನ್ನ ನಾನಗಲಿ ! ಇನ್ನಿರಲಾರೆನು || ಎನ್ನೊಡನಾ ವನ | ವನ್ನು
ಸೇರಿನ್ನು || ೧ || ದೊರೆತನುರಲಿ | ಭರತನಿಗಿನ್ನು || ಪುರದೊಳು ನೀನಿರೆ | ನೆರೆ ಹಾನಿ
ಯೇನು? || ೨ || ತರಳನೆ ನೀನಾ | ಅರಸಿ ಕೈಕೆಗೆ || ವಿರಚಿಸಿದಪರಾಧ | ದಿರವ ನಾ
ಕಾಣೆ || ೩ || ಪಿತನಂತೆ ಮಾತೆ | ಸುತರಿಗೆ ದೈವ || ಸುತನೆ ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯ | ಪತಿ
ಕರಿಸುವದೈ || ೪ || ನನ್ನನು ಮೂರಿ | ಇನ್ನು ನೀ ಮೋಗಲು || ಮುನ್ನ ನಾ
ಸಾಯುವೆ | ಚಿಣ್ಣನೆ ಇದು ನಿಜ || ೫ ||

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಕೀ || ಹೆಂಗುಸಿಗೊಳಗಾದುನ್ಮತ್ತನ ನಾ | ಭಂಗಿಸಿ ಭರತನ ಹಿಂದಿಡುವೆ ||
ಮಂಗಳಾತ್ಮ, ಸಮೃತ್ತಿಸಭಿಷೇಕಕೆ | ಹಿಂಗದೆ ನಿನ್ನನು ಮುಂದಿಡುವೆ ||

ಆಗ ರಾಮನು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಸಮಾಧಾನ—

ಶಂಕರಾಭರಣ—ಅಟಕಾಳ

ತರವಲ್ಲ | ಈ ಕೋಪವು | ತರವಲ್ಲ || ಪ || ತರವಲ್ಲವೇ ಕೋಪ | ಹಿರಿಯರ
ಮೇಲೆ ನಿ || ಪುರವಾಡಲು ಘೋರ | ಸರಕ ತಪ್ಪದು ತಮ್ಮ || ಅ.ಪ ||
ತೋರುತ್ತಲಿರುವ ಲೋಕಗಳು | ಈಗ | ಸೇರುವೆಂಬ ರಾಜ್ಯಗಳು | ಇದ | ಸೇರಿ
ಭೋಗವ ದೇಹಾದಿಗಳು || ಬರಿ | ತೋರಿಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯವಾದರೆ | ಧೀರ

ನಿನ್ನಯ ಸಾಹಸವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯ್ತು ||೧|| ಧನಧಾನ್ಯಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳು |
 ದೊಡ್ಡ | ಜನಪದ ರಾಜ್ಯಕೋಶಗಳು | ನೋಡೆ | ವನಿತಾದಿ ಸಕಲಬಂಧುಗಳು ||
 ಕೂಡೆ | ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಲ್ಲದಣುಮಾತ್ರವಿಹುವಲ್ಲ | ಘನತರಸತ್ಯವೊಂದನೆ ಸಾಧಿಸ
 ಬೇಕು || ೨ || ಕೋಪದಿಂದಲಿ ಸಂತಾಪಗಳು | ಈ | ಕೋಪದಿಂ ಸರ್ವಬಂಧ
 ಗಳು | ದುಷ್ಟ | ಕೋಪದಿಂ ಧರ್ಮನಾಶಗಳು || ತಮ್ಮ | ಕೋಪವೆ ಯಮನು,
 ನೈತರಣಿಯೆಂಬುದೆ ತೃಷ್ಣೆ | ಈಸರಿಯರಿತು ನಿಷ್ಕೋಪನಾಗಿರು ಕಂಡ್ಕ || ೩ ||
 ಅನುದಿನ ಸ್ವಕುಲಧರ್ಮಗಳ ಬಹು | ವಿಸಯದಿ ಹಿರಿಯರಾಜ್ಞಿಗಳ | ವೀರ |
 ದನುಸರಿಸುತಲೆ ಕರ್ಮಗಳ || ಇಂತು | ಘನತರಕೀರ್ತಿಪದ್ಧತಿಯ ಸಾಧಿಸು
 ತಿರ್ಪ | ಮನುಜನುತ್ತಮನೆಂದು | ಜನರು ಪೇಳುವರಯ್ಯ || ೪ || —(ದಾ)

ಇದಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ವಂಶದವರು ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದವರೊಬ್ಬ ಅವನಾದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡ
 ಬಾರದೆಂದು ರಾಮನು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ರಾಗ—ತಾಳ

ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಸಡವಡು ವಿವೇಕ ಕೇಳಿಚ್ಚರಿಕೆ || ನಾಕೇಶ
 ನಾದರೂ ನಿಡದಸುವಾದ ಪರಾಕು ಕೇಳಿಚ್ಚರಿಕೆ || —(ದಾ.)

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವದರಿಂದ ನೀನು ಪತಿಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿ
 ಕೊಂಡಿರೆಂದು ರಾಮನು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನಾತಸ್ತ್ರೀ ವಾಡ್ತೇ ವೀಣಾ ನಾಚಕೋ ವರ್ತತೇ ರಥಃ |
 ನಾಪತಿಃ ಸುಖಮೇಧೇತ ಯಾ ಸ್ಯಾದಪಿ ಶತಾತ್ಮಜಾ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ತಂತ್ರಿ ಇಲ್ಲದೆ ವೀಣೆ ಶಬ್ದಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಚಕ್ರವಿಲ್ಲದೆ ರಥವಿರುವದಿಲ್ಲ. ನೂರು
 ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವಳಾದರೂ ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಖವಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ|| ಭರ್ತ್ಯಶುಶ್ರೂಷಯಾ ನಾರೀ ಲಭತೇ ಸ್ವರ್ಗಮುತ್ತಮಮ್ ||
 —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಗಂಡನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಹೆಂಗಸು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಕಾಸಲ್ಕೆ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರೀಯಸೇ ವೃದ್ಧಯೇ ತಾತ, ಪುನರಾಗಮನಾಯ ಚ | ಗಚ್ಛ
 ಸ್ವಾದಿಷ್ಟಮವ್ಯಗ್ರಃ ಪನ್ಥಾನಮಕುತೋಭಯಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಮಗನೆ, ನಿನ್ನ ಶ್ರೀಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಸುಖದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವದ
 ಕ್ಕಾಗಿ ಸುಖವಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತದಿಂದ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಯಾಣವು ಸಾಗಲಿ.

ರಾಮನು ಈ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊರಡುತ್ತಲೇ ಕಾಸಲ್ಕೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಸಾಂ|| ಪಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಕಿಯೆಂದದಿ ನನ್ನನು | ದೊಕ್ಕನೆ ದೂಡಿದೆ ಮಗನೆ ||
 ದಿಕ್ಕಾವುದು ಪೇಳಿಸಿಗಿನ್ನು ನಂದನ | ಅಕ್ಕಟೆ ತಾಯನು ತೊರೆದೈ || ೧ || ಹಾ!
 ಸಜ್ಜನಜನಶೃಂಗಾರಹಾರನೆ | ಹಾ! ಸರ್ವಕಳಿಗಳ ನಿಧಿಯೆ || ಹಾ! ಸವತಿಯ
 ಕಣ್ಗೆ ನೀ ಕಸವಾದೆ | ಹಾ! ಸರಸೀರುಹನಯನ || —(ಕಾ.ಕ)

ಟಿ|| ದೊಕ್ಕನೆ—ಧೊಪ್ಪನೆ ಬೀಳುವಂತೆ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ—

ಕೀ|| ಸೀತೆ ಕೇಳಿದಳು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಯಿರ|ದೀತೆರಕೇಂ ಕಾರಣವೆಂದು ||
ಮಾತನೆಂದನಾ ರಘುಪತಿ ನನಕಾ|ನೀ ತೆರದೊಳಿ ಪೋಗುವೆನೆಂದು ||

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಸೀತೆಗೆ ರಾಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸ ಮಾಂ ಪಿತಾ ಯಥಾ ಶಾಸ್ತಿ ಸತ್ಯಧರ್ಮಪಥೇ ಸ್ಥಿತಃ |
ತಥಾ ವರ್ತತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಸ ಪಿ ಧರ್ಮಸ್ಸನಾತನಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಸತ್ಯಧರ್ಮದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ತಂದೆಯು ನನಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ನಡೆ
ಯುವವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅದೇ ಸನಾತನಧರ್ಮ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ತಮಾವಂದಿರನ್ನು ಸೇವಮಾಡಿ
ಕೊಂಡಿ'ರೆನ್ನುತ್ತಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸೀತೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸ್ವರ್ಗೇಪಿ ಚ ಏನಾ ವಾಸೋ ಭವಿತಾ ಯದಿ ರಾಘವ|ತ್ವಯಾ
ಮಮ ಸರವ್ಯಾಘ್ರ, ನಾಹಂ ತಮಪಿ ರೋಚಯೇ || —(ಶ್ರೀರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠ, ನಿನ್ನನ್ನಗಲಿದ ಸ್ವರ್ಗವಾದರೂ ನನಗೆ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ|| ಪತಿಮಹ ಧನಿನಂ ವಾ ನಿರ್ಧನಂ ವಾ ಮನೋಜ್ಞೇ|ವಿಧಿವಹಿತ-
ನಿವಾಸಂ ಪತ್ತನೇ ವಾ ವನೇ ವಾ || ಶುಭಗುಣಮಗುಣಂ ವಾ ಸೌಮ್ಯರೂಪಂ
ಕುರೂಪಮ್ | ಪರಮ ಪುರುಷಮೇನಂ ಮನ್ಯತೇ ಸೈವ ಸಾಧ್ವೀ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಗಂಡನು ಹಣಗಾರನಾಗಿರಲಿ, ಬಡವನಾಗಿರಲಿ, ಸುಂದರವಾದ ಊರಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ಕಾಡಿ
ನಲ್ಲಿರಲಿ, ಗುಣವಂತನಾಗಿರಲಿ, ಗುಣಹೀನನಾಗಿರಲಿ, ಕುರೂಪಿಯಾಗಿರಲಿ, ಅಪನನ್ನು
ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವವಳೇ ಸಾಧ್ವಿಯು.

ಎಂದು ಸೀತೆಯು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮಾತು ನಡೆಯುತ್ತದೆ.—

ಸುರಟ—ರೂಪಕ

✓ (ಸೀ) ಮೊದಲೆ ನಾನೆ ಹೊರಟೆನಿಗೋ | ಸದಯರಾಘವ || ಹೃದಯ
ವಲ್ಲಭಿಯನು ಬಿಡುವ|ನಿದುವೆ ಯೋಗ್ಯವೆ? || ೧ || (ರಾ) ಕಾಡೊಳಿಹವು ಹುಲಿ
ಕರಡಿಗ|ಳಾಡಲೇನನು || ಕಾಡುವವವು ಬಹುವಿಧದೊಳು | ಕಾಡಬೇಡ ನೀಂ
|| ೨ || (ಸೀ) ನಾಥ ನೀನು ಜೊತೆಯಳಿದ್ದ|ರೇತರಿಂ ಭಯ? || ಮಾತಿನಿಂದಲೇನು
ಬರುವ ಮಾತೆ ಸಿಶ್ಚಯ || ೩ || (ರಾ) ಊಟಗುಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗೆ ಪಡು | ಪಾಟ
ಲವ್ಯುದು || ಕೋಟಲೆಯ ಮಾರ್ಗದಿ ನಿ|ನ್ನಾಟ ಸಲ್ಲದು || ೪ ||

ಅದಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯ ಉತ್ತರ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಹಹ ! ತವ ವರಾಯುದೀರ್ಘಮಾಲೋಕ್ಯ ಕಾಮಮ್ |
ಯುಗಳಮಪಿ ಚ ಬಾಹ್ವೋರಕ್ಷಿಯುಗ್ಮಂ ತಥೈವ || ಸುಮತಿರಪಿ ನ ಜಾನನ್

ರಾಮನಾಮಾಸಿ ದೀರ್ಘಮ್ | ವದ ಯುಧಿತಿ ಕುತೋಽದಾದ್ಧೀರ್ಘದರ್ಶೀ
ಪಿತಾ ಮಾಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ನಿನ್ನ ದೀರ್ಘವಾದ ಚಿರಾಯುವನ್ನೂ ದೀರ್ಘವಾದ ಬಾಹುಗಳೆರಡನ್ನೂ ದೀರ್ಘವಾದ
ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದರೂ ನಿನ್ನ ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ
ದೀರ್ಘವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಒಡನೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿನಗೆ ಏಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ? (ರಾಮ ಶಬ್ದವನ್ನು
ದೀರ್ಘಾಂತವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ 'ರಾಮಾ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದರ್ಥ.)

ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು
ಅವಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಲೆ ಸೀತೆ ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಕ|| ಪರಿಮಳಯುತಸುಮಮಾದೇಂ; | ವರತಂತ್ರೀಯುಕ್ತವೀಣೆಯಾದೇಂ;
ಮತ್ತೀಂ || ಹರಿಸಂ ದೊರೆಗೊಂಡುದು; ಮಿಗೆ | ಪರಿಣತಮಾದತ್ತು ನನ್ನ ಪೂರ್ವದ
ಸುಕೃತಂ || —(ಸೀ.ಸು.ನಾ)

ಟಿ|| ದೊರೆಗೊಂಡುದು —ದೊರೆಯಿತು. ಪರಿಣತಮಾದತ್ತು—ಹಣ್ಣಾಯಿತು.

ಇದು ನಿಜವಾದ ಸಾಧ್ವೀತ್ವ. ಇದನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆತದ್ದೇ
ಸೀತೆಯ ಸುಯೋಗವೆನ್ನಬೇಕು.

ಶ್ಲೋ|| ಜಾನೀಯಾತ್ಸಬ್ಧರೇ ಭೃತ್ಯಾನ್ಸಾಸ್ತವಾಸ್ತ್ವಯಸನಾಗಮೇ |
ಆಪತ್ಕಾಲೇಷು ಮಿತ್ರಾಣಿ ಭಾರ್ಯಾಂ ಚ ವಿಭವಕ್ಷಯೇ || —(ಸು)

ಅ|| ಸೇವಕನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಂಧವರನ್ನು ವೈಸಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತ್ರರನ್ನು
ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಭಾಗ್ಯಹೋದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯ ಪ್ರಯಾಣವು ಗೊತ್ತಾದೊಡನೆಯೆ—

✓ಸಾ|| ನೀತೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಯಿತ್ತೊಡನೆಯೆ ವಿ | ಖ್ಯಾತಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾನು ||
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಂಬಾಲಿಸಲೊಪ್ಪಿಸಿ | ಮಾತ ಪಡೆದನಿಸ್ತೇನು ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ತಾಯಾದ ಸುಮಿತ್ರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ನಮ
ಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಸುಮಿತ್ರೆಯು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಮಗನನ್ನು ಅಗಲಲಾರದಿದ್ದರೂ
ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಮಂ ದಶರಥಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಜನಕಾತ್ಮಜಾಮ್ |
ಆಯೋಧ್ಯಾಮಂಟವೀಂ ವಿದ್ಧಿ ಗಚ್ಛ ತಾತ ಯಥಾಸುಖಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

// ಅ|| (೧) ರಾಮನನ್ನು ದಶರಥನೆಂದು (ತಂದೆಯೆಂದು) ಸೀತೆಯನ್ನು ನಾನೆಂದು (ತಾಯಿ
ಯೆಂದು) ಅಡವಿಯನ್ನು ಆಯೋಧ್ಯೆ (ಭೋಗಸ್ಥಾನ)ಯೆಂದು ತಿಳಿ; ಸುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಾ.
ಅಥವಾ (೨) ರಾಮನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು (ದಶ-ಪಕ್ಷಿಯೆ, ರಥ-ರಥವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು) ಸೀತೆ
ಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂದು (ಮಾ ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಎಂದರ್ಥ) ಅಡವಿಯನ್ನು ವೈಕುಂಠವೆಂದು
(ಆಯೋಧ್ಯಾ-ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ವೈಕುಂಠ) ತಿಳಿ.

ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕಾಲನಡಿಗೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ
ಊರ ಜನರೆಲ್ಲ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಮುಖಾರಿ—ಅಟಿತಾಳ

ಒಂತು ನೋಡುವೆವು ನಾವು | ಈ ನೋಟವ | ಸಂತಾಪಕಾರಕವು || ಮಾರಕವು
ಹಾ ! ಹಾ !! || ಪ || ಕಾಂತೆಯೊಬ್ಬಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿಯೆ | ಇಂತು ಮಗನನು
ಕಾಡಿಗಟ್ಟಿರು || ವಂತಕನ ಪುರವಾಸಕಿಂತ ಪ | ನಾಂತವೇ ನಮಗೊಳಿತೆನಿಸುವದು
|| ಅ.ಪ. || ತಾಯೆ ಆ ಕೈಕೇಯಿಯು? | ಲೋಕದ ಮಹಾ | ಮಾಯೆ ದುಷ್ಟ
ಪಿಶಾಚಿಯು || ರಾಯಸಣುಗನ ಪಟ್ಟವೆನೆ ತಾ | ನಾಯತದ ವಿಘ್ನವನು ಹೂಡಿದ
| ನಾಯ ಮುಖವನು ನೋಡಬಹುದೇ? | ಬಾಯ ಬಡವಧಿಕಾರಿಣಿಯಲೇ
|| ೧ || ಜನಕನ ಸುತೆಯೆನಿಸಿ | ಶ್ರೀರಾಮನ | ಮನದನ್ನಳೆಂದೆನಿಸಿ | ಘನ
ತರದ ವಾಹನಗಳೆರೆ ಕಾ | ಲಿನೊಳೆ ನಡೆವುದ ನೋಡಲಮ್ಮೆವೆ? | ಜನುಮವಿದು
ಕಡುಕಷ್ಟ ಹಾ ! ಹಾ !! | ಕಣುಮನಗಳಿವು ಸೀವುವದಹಾ ! || ೨ ||

ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಲೆ ಕೈಕೇಯಿಯು—

ಶ್ಲೋ|| ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸ್ತು ಸಹಸೋತ್ಥಾಯ ಚೇರಾಣಿ ಪ್ರದದೌ ಸ್ವಯಮ್ |
ರಾಮಾಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಯಾಥ ಸೀತಾಯೈ ಚ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಬೇಗ ಎದ್ದು ರಾಮನಿಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಸೀತೆಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ನಾರುಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು.

ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಸಮತ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದ್ವಿಜಿಹ್ವಾಪೀಡಿತಾಶ್ಚಾಪಿ ವಿಕ್ರಿಯಾಂ ನೈವ ತಸ್ತತೇ | ಪರತಾವೋ
ಪಶಮನೇ ಗುರವೋಗುರವೋ ಚನಾಃ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧)(ಆಗುರವಃ) ಚಂದನದ ಮರಗಳು ಹಾವುಗಳಿಂದ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದರೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ
ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ತಾಪವನ್ನು ಶಮನಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ (ಗುರವಃ) ಕಡಿಮೆ
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ (೨) ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು ಖಲರಿಂದ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದರೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ
ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ತಾಪವನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಚಪಲರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತೋರಿಸಿದ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ
“ನಾಡಿ ಭಕ್ತಿಯಸಹಿತ ಹಿತವೆಂದಾಡದೇ ಸಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು.

✓ ದಿಂ|| ನಾರುಡಿಗೆ ಬಗೆಯಂತಿಳಿಯೆ ಸೀತೆಯಾಗ | ಓರೆನೋಟಂ ನೋಡಲೈ
ರಾಮ ಬೇಗ || ಸಾರಿ ಬಂದುದಿಸೆಳ್ ನೋಡಿ ಜನಗಳೆಲ್ಲ | ಭೂರಿದುಃಖಂ
ಗೊಂಡುದಂದೇವ ಬಲ್ಲ ||

ಆಗ ವಸಿಷ್ಠರು—

✓ಕೀ|| ಎಲೆ ಕೈಕೆಯಿ, ನೀ ಕೇಳಿದೆ ರಾಮನು | ತೊಳಲಲೆಂದು ವನವಾಸ
ದಲಿ || ಗಳಿಲನೆ ನೀತೆಗೆ ಕೊಡುವೆಯೆಂತು ವ | ಲ್ಪಲವನು ಕುಹಕಾವೇಶದಲಿ? ||

ಎಂದು ತಡೆಯಲು ಆಗ ನೀತೆಯು ತನ್ನ ಸಹಜವಾದ ವಸ್ತ್ರದೊಡನೆ ಹೊರಟಳು. ಆಗ—

✓ಕೀ|| ರಥವನು ರಾಮನಿಗೆ ತರಹೇಳಿದ ನರ | ಪತಿ ಮೂವರು ಹೊರಟುದ
ಕಂಡು || ಅತಿಸಂತಾಪದ ಫಲವಹ ಮೂರ್ಛಾ | ಸ್ಥಿತವಡೆದನು ದುಃಖವ
ಕೊಂಡು ||

ಆಗ ರಾಮನು ತಂದೆಗೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

ವೃ|| ಅಣುಮಾತ್ರಂ ಪ್ರತಮುಲ್ಪಕಾಲಮುರೇ ಮುನ್ಮಂತತ್ಥಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂ |
ಪ್ರಣುತಕ್ಷ್ಮಾಪತಿಯಾದೆವಿಸ್ತಧಿಕದಿಂ ಸಮ್ಯಗ್ಗ್ರತಾಚಾರಂ || ಕ್ಷಣಮಂ ಶಾಶ್ವ
ತವಾಂತು ದೇವಪದಮಂ ಕೈವಲ್ಯಮಂ ಕೊಳ್ಳಿನೆಂ | ದೆಣಿಸುತ್ತುಚ್ಚುಗಿವಾತನೇ
ಸುಖಿಯಲಾ! ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ || —(ರ.ಶ)

ಟಿ|| ಪ್ರಣುತಕ್ಷ್ಮಾಪತಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಜ. ಆದನು + ಇನ್ನು + ಅಧಿಕದಿಂ.

ಹೀಗೆ ಹೀಳಿ ರಾಮನು ಹೊರಡುತ್ತಲೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮುರಜಪಣವಮೇಘಘೋಷವ | ದ್ವಶರಥವೇಶ್ವ ಬಭೂವ ಯ
ತ್ಪುರಾ || ನಿಲಪಿತಪರಿದೇವನಾಕುಲಮಾ | ವ್ಯಸನಗತಂ ತದಭೂತು ದುಃಖಿತಃ ||
—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಮೊದಲು ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಮೇಘಗರ್ಜನೆಯಂಥ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ದಶರಥನ
ಮನೆಯು ವ್ಯಸನದಿಂದಂಟಾದ ಗೋಳಿನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಅತ್ಯಂತದುಃಖಕರವಾಯಿತು.

ಶ್ಲೋ|| ಪುರಜ್ವಯಾತ್ರಸ್ಯ ರಘೂದ್ವಹಸ್ಯ | ಪ್ರಾಗೇವ ನೀತಾ ರಥ
ಮಾರುರೋಹ || ಅನೀಲರಥ್ಯಂ ರಥಮಾರುರುಕ್ಮೋ | ರಹ್ಮಾಂ ಪ್ರಭೋರಗ್ರ
ಸರೀ ಪ್ರಭೇವ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ರಾಮನು ಹೊರಟಾಗ ನೀತೆಯು ಮೊದಲೇ—ಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ
ರಥವನ್ನು ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅವನ ಪ್ರಭೆ ಹತ್ತುವಂತೆ—ಹತ್ತಿದಳು.

ಆಗ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ವ್ಯಸನಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ—

ಷ || ತಾತ ಮಕ್ಕಳ ಮಾರಿದೊಡೆ, ನಿಜ ! ಮಾತೆ ವಿಷಮಿಕ್ಕಿದೊಡೆ, ಸೃಪ
ದು | ನಿರ್ಗತಿಯುಂ ಸರ್ವಸ್ವದಪಹಾರವನು ಮಾಡಿದೊಡೆ, || ಓತು ಬಿಡಿಸುವರುಂಟೆ?
ಎಂಬೀ | ಮಾತು ನಿಜವಾಯ್ತಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ | ರೀತಿಗಿಂತಲರಣ್ಯವೇ ಲೇಸೆಂ
ದುದು ಜನಸೋಮ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಓತು—ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪಟ್ಟಣಿಗರೆಲ್ಲ ಹೊರಟ ಗದ್ದಲದಿಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಮಂ ನಿಜಾಸ್ವಯಮಣಿಂ ದ್ಯುಮಣಿವರ್ವನಾಂತಮಾ | ಗಚ್ಛಂತ

ಮೇನಮನುಜೇನ ಚ ಚಾಯಯಾ ಚ || ಆಲೋಕಯಾಮಿ ಕಥಮಿತ್ಯಧುನಾತ್ಮ
ಪಕ್ತಮಾಚ್ಯಾದಯತ್ಯವಸಿಧೂಲಿಭರೇವ ನೂನಮ್ || —(ರಾ.ಚ)

ಅ|| ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಮಣಿಯಂತಿದ್ದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ತಮ್ಮ ನೋಡನೆಯೂ
ಪತ್ನಿಯೊಡನೆಯೂ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ನೋಡಲಾರೇನೆಂದು ಭೂಮಿಯ ಧೂಲಿಗಳಿಂದಲೇ
ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (ಅಷ್ಟ ಧೂಳಿದ್ದಿತ್ತೆಂದರ್ಥ)

ಮತ್ತೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನೀತಾ ಪುರಾ ಗಗನಚಾರಿಭಿರವ್ಯದೃಶ್ಯಾ | ಮಾಭೂದಿಯಂ
ಸಕಲಮಾಸವನೇತ್ರಪಾತ್ರಮ್ || ಇತ್ಯಾಕಲಯ್ಯ ಸಿಯಂತಂ ವಿದಧೇ ವಿಧಾತಾ |
ಜಾಷ್ಣೋದಯೇನ ಸಯನಾಸಿ ಶರೀರಭಾಜಾಮ್ || —(ರಾ.ಚ)

ಅ|| ಮೊದಲು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಗೋಚರವಾಗದೆ ಇದ್ದ ನೀತೆಯು ಮನುಷ್ಯರ ಕಣ್ಣಿ-
ಗೆಲ್ಲ ಕಾಣಬಾರದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಆ ರೀತಿಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಪ್ಪದೆ ದುಃಖದ ನೀರಿನಿಂದ
ತುಂಬಿದನು.

ಶ್ಲೋ|| ಅನವಾಪ್ತಾತಪತ್ರಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಸಂತಾಪಿತಸ್ಯ ಚ | ವಿಭಿಷ್ಠಾಯಾಂ
ಕರಿಷ್ಯಾಮಃ ಸ್ವೈಃ ಭತ್ವೈಃ ವಾಬಸೇಯಿಕ್ವೈಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಭತ್ತಪತಿಯಾಗದೆ ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವ ರಾಮನಿಗೆ ದೀಕ್ಷಿತರು ತಮ್ಮ
ವಾಜಪೇಯಿಯಾಗದೆ ಭತ್ತಿಗಳಿಂದ ನೆರಳನ್ನುಂಟುಮಾಡೋಣ(ವೆಂದು ಮಾಡಿದರು).

ಆಗ ದಶರಥನ ಹಂಬಲಿಕೆ—

ಷ|| ತೇಳುತಿದೆ ಮಂಜ್ವೇವರತ್ತಾ | ಭರಣವೆನ್ನ ಮನೋರಥದ ಸಿರಿ | ಸು-
ವೃತಿದೆ, ರಘುರಾಜವಂಶದ ಬಹಳ ಭಾಗ್ಯನಿಧಿ || ಪುರವ ಹೊರವಡುತ್ತಿದೆ, ಮದೀ-
ಯ | ಸ್ಫುರಿತ ಚಂದ್ರಮುಕಲ್ಪವಾದಸ | ಹರುಷ ನಿರ್ಜರಧೇನು ಬಿಡುತಿದೆ
ತನ್ನ ನಕಟಿಂದ || —(ಶೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಮದೀಯ....ನಿರ್ಜರಧೇನು—ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ನನ್ನ ಚಂದ್ರನೂ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ-
ವ್ರಾಯನೂ ಸಂತೋಷದ ಕಾಮಧೇನುವೂ (ಆದ ರಾಮನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದರ್ಥ)

ಶ್ಲೋ|| ತಿಷ್ಠೇತಿ ರಾಜಾ ಚುಕ್ರೋಶ ಯಾಹಿ ಯಾಹೀತಿ ರಾಘವಃ |
ಸುಮನ್ತ್ರಸ್ಯ ಒಭೂವಾತತ್ಮಾ ಚಕ್ರಯೋರಿವ ಚಾಂತರಾ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ನಿಲ್ಲು ನಿಲ್ಲೆಂದು ರಾಜನು ಕೂಗುವನು. ಹೊಗು ಹೋಗಿಂದು ರಾಮನು ಹೇಳು-
ವನು. ಇದರಿಂದ ಸುಮಂತ್ರನ ಮನಸ್ಸು ಎರಡು ಚಕ್ರದ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತಂದೆಯನ್ನು ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟದ್ದನ್ನು
ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಂದೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ದೊರೆತನ ಮೂದಲಾದವು | ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯೊಂದಕ್ಕ |
ಸರಿಬಾರದೆಂದರಿತು | ಬಿಡುತವುಗಳನ್ನು” ಎಂದು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು.

ಇತ್ತ ದಶರಥನ ಅವಸ್ಥೆಯೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ॥ ಅರಸನಿಚ್ಛೆಯರಿತನುಚರರವನನು । ತೆರಳಿಸೆ ಕೌಸಲ್ಯಿಯ ಮನೆಗೆ॥
ಪರಿಪರಿಯುಪಚಾರಗಳನು ಪಡೆಯುತ|ನೆರೆ ಮೂರ್ಛೆಯ ಪಡೆದನು ಕೊನೆಗೆ ॥

ನಡುನಡುವೆ ಅವನು ಹಂಬಲಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಹೃದಯಾನಾ ಪಯಾತೋಽಸಿ ದಿಕ್ಷು ಸರ್ವಾಸು ಧೃಶ್ಯಸೇ ।
ವತ್ಸ ರಾಮಂ ಗತೋಽಸೀತಿ ಸನ್ತಾಪೇನಾಸುಮಾಯಸೇ ॥ —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ॥ ಮಗು, ರಾಮ, ನೀನು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಗಲಿಲ್ಲ. ಎತ್ತ ನೋಡಿ
ದರೂ ನೀನೇ ಕಾಣುತ್ತಿ. ಆದರೆ ನನಗೆ ಒಳಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಸಂತಾಪದಿಂದ ನೀನು ಹೋಗಿದ್ದೀ
ಯಿಂದೂಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ಅವನ ಗುಣವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಹೋ! ತಸ್ಮಾಭಿಷೇಕಾಯ ವಿಸೃಷ್ಟಸ್ಯ ಸನಾಯ ಚ|ನ
ಮಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿತಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪೋಽಪ್ಯಾಕಾರವಿಭ್ರಮಃ ॥ —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ॥ ಆಹಾ! ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದರೂ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿందರೂ ಅವನ
ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಿಕಾರವಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಹೀಗೆಂದು ಅವನು ಹಂಬಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ಇತ್ತ ರಾಮನ ಪ್ರಯಾಣವು ಸಾಗಿದ್ದಂತೆಂದರೆ

✓ ಕೀ॥ ಸಿಶಿಯ ಕಳೆದು ತಮಸಾತೀರದಿ ರಸಿ|ಯೆಸೆವ ಮುನ್ನಮಾಗಾಂತ
ರವ|ಒಪೆದು ಹಿಡಿದು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದನು ಬಹು|ಘನಣಿಗೆಂದೆ ಚನಗಳ ಬರವ ॥
॥ ೧ ॥ ಗಂಗೆಯ ದಾಟುತ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು । ಶೃಂಗವೇರವುರದಲಿ ಗುಹಸಿಂ ॥
ಸುಘಟಿಸೆ ಪಟಕ್ಷೀರವ ಬಟಿಗೆ ಶು| ಭಾಂಗರಿದ್ವರಾ ಸ್ಥಿತಿಗಹನಂ ॥ ೨ ॥

ಮುಂದೆ ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಹೋಗುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ರಾಮನು—

✓ ದಿಂ॥ ಕೃಕೆ ನಂಬಲ್ ಸೀಂ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿಸುತ್ತೆ । ಆ ಕೃಸಾರತ್ನಾ
ಕರನು ಪೇಳಿ ಮತ್ತೆ ॥ ಜೋಕೆಯಿಂ ಬೀಳ್ಕೊಂಡಾ ಸುಮಿತ್ರನಾಗ । ಪ್ರಾಕೃತ
ಸವೋಲ್ಕುಲಿಸುತ ಬಂದ ಬೇಗ ॥

ಕಾಲ ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಪದ್ಧತಿಯೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ॥ ಮುಂಗಡೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಿಂಗಡೆ ಸೀತೆಯು । ಬಿಂಗಡೆ ರಾಮನು
ಹೀಗೆ ॥ ಹಿಂಗಡೆ ನಡೆದರು ಇಂಗಿತದೆಚ್ಚರೋಳ್ । ಭಂಗವು ಬಾರದ ಹಾಗೆ ॥
ಸೀತೆಯು ನಡೆಯುವಾಗ —

ಷ॥ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಸಿಲ್ಲುವಳು, ಕುಳ್ಳಿರು । ತಡಿಗಡಿಗೆ ಸುಯ್ಯಳು, ಬಳಲಿ
ಬಾ| ಯಿವ್ವಡುವಳೇಳುವಳುಕುವಳು, ಬಳುಕುವಳು, ಮೆಲ್ಲಡಿಯ ॥ ಇಡಲರಿ
ಯದಿನ್ನೆಸಿತು ಕಾನನ|ದೆಡೆಯನುತ ಬೆಸಗೊಂಬಳೇ ಪರಿ|ನಡೆನಡೆದು ನಡೆಗೆಟ್ಟು
ನೆಮ್ಮಿದಳಾತ್ಮವಲ್ಲಭನ —(ತೂ. ರಾ)

ಟಿ॥ ಬೆಸಗೊಂಬಳು—ಕೇಳುವಳು. ನಡೆಗೆಟ್ಟು—ಕಾಲೇಳಲಾರದೆ. ನೆಮ್ಮಿದಳು—ಬರಗ
ಕೊಂಡಳು.

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸದ್ಯಃ ಪುರೀಪರಿಸರೇಽಪಿ ಶಿರೀಷವೃದ್ಧೀ | ಸೀತಾ ಜವಾತ್ತಿ ಚತು-
ರಾಣಿ ಪದಾನಿ ಗತ್ವಾ || ಗನ್ತವ್ಯಮಸ್ತಿ ಕಿಯದಿತ್ಯಸಕೃದ್ಭ್ರುವಾಣಾ | ರಾಮಾ-
ಶ್ರುಣು ಕೃತವತೀ ಪುಥಮಾನತಾರಮ್ || —(ಹ. ನಾ.)

ಅ|| ಶಿರೀಷಕುಸುಮದಂತೆ ಕೋಮಲೆಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಬೇಗ ಬೇಗ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಇನ್ನೂ ಉರಹತ್ತಿರದಲ್ಲೆಯೇ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದಿರುವದೆಂದು ಕೇಳಿದ ಮಾತು ಗಾಮನಿಗೆ ಮೊದಲನೆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಹಾಕಿಸಿತು.

ಹೀಗೆ ಅವರು ಬರುತ್ತ ಬರುತ್ತ ಕಂಡ ಭರದ್ವಾಜರಾಶ್ರಮವೆಂತಿತ್ತೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಪಸಿದ್ವೈತಂದುಣ್ಣುದಾ ಪೆಣ್ಣುಲಿಯ ಮೊಲೆಯನಲ್ಲಿದ್ ಸಾರಂಗ
ಶಾಬಂ; | ದ್ವಿಶಿರಂ ತಾಯ್ದಿಷ್ಟಿ ಪಾಯ್ವೆಂಟೆಡಿಗಿ ಗುಟುಕನೊಲ್ಲೊಡುಗುಂ;
ದಂತಿವೋತ || ಪುಸರಕ್ಕಂಗಾಲ್ಗೊಳ್ಳುಳ್ಳುರಿದೊಡುಗುರ್ಗಣಂ ತೀರ್ಚುಗುಂ
ಸಿಂಹಮಾ | ದುಬ್ಬಸಮಂ ಸರ್ಪಾರ್ಭಕಕ್ಕಾತಪದೆ ತೊಲಗಿಕುಂ ಬರ್ಹದಿಂ ಬರ್ಹ
ವೃಂದಂ || —(ರಾ.ವಿ)

ಬಿ|| ಶಾಬಂ—ಮರಿ. ದ್ವಿಶಿರ—ಗಂಡಬೇರುಂಡ. ಎಂಟಿಡಿ—ಶರಭಮೃಗ.

ಭರದ್ವಾಜರು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾರೆ—

✓ ಚೂ|| ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ, ಜಗಕೆ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ದೇವನೈ ರಾಘವೇಂದ್ರ,
ಶರಣಾಗತರ ವಿಷಯದಲಿ ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ, ನಿನ್ನ ಚರಣಧೂಲಿಯನು ಬಯಸು
ವನು ದೇವೇಂದ್ರ | ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಜನ್ಮಸಾರ್ಥಕ, ನಿನ್ನರಿಯದಿರವೇ
ನಿರರ್ಥಕ | ಧರ್ಮದುದ್ಧರಣಕೇ ನಿನ್ನ ಆಪತಾರ, ಕರ್ಮಪರಿಪಾಕವಾಗರೆ
ನೀನು ಹತ್ತಿರವು ತೀರ, ಧರ್ಮರಹಿತರಿಗೆಲ್ಲ ನೀನು ಬಹು ದೂರ, ರೂಪದೊಳು
ಮಾರ, ದಾಸದೊಳುದಾರ, ರಣದೊಳಗೆ ಧೀರ, ಗುಣದೊಳಗೆ ಸಾರ, ಮೋ
ಕ್ಷಾಂಗನೆಯ ಹಾರ, ಮಾಯಾವಿಹಾರ | ನೀನಿರ್ಪುದೇ ನಗರ, ನೀನಿಲ್ಲದೆಡೆಯೆ
ಗರ, ನೀನೆನ್ನ ಗುರುಪರೇಣ್ಯ, ಭಕ್ತಜನಶರಣ್ಯ, | ನಿನ್ನ ಸುಗ್ರಹವೊಂದೆ ಸಾಕು,
ನೀನೊಬ್ಬನಿರಲೆನಗೆ ಮತ್ತೀನು ಬೇಕು?

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೊರಟ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು—

ಷ|| ತುಂಗಸಾರ್ವರ್ತುಕವ | ನಂಗಳ, ಲತಾಮಂಟ | ಪಂಗಳ, ಸರಿತ್ಸರೋ
ವರಕೋಟಿಯ, || ರಂಗದ್ವಿಶಾಲಕೂಟಂಗಳ ವಿಲಾಸದೆ ಮ | ನಂಗೊಳಿಪ
ಚಿತ್ರಕೂಟವ ಕಂಡರು || —(ಕು.ರಾ)

ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಣ್ಯವೆಂತಿತ್ತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಬೇರಿಂ ಮುನ್ನಮೆ ಪಾನಂ ಮಾಡಿದ | ನೀರಿಂ ತಮ್ಮೊಡಲೊಳ್ತೀವಿದ
ಹಸಿ | ವಾರದೆ ಬಾಕುಳಿತನದಿಂ ಬಾಸೆ ಮೊರೆಯ ಬಂಧುರಮಪ್ಪ || ವಾರಿಯು

ನೋವದೆ ತಮ್ಮಯ ಕೊನೆಯಿಂ | ಪೂರಿಸಿಯುಣಬೇಕೆನುತ ಪರಿವವೋಲ್ |
ತಾರಾಪಥಮಂ ತನೆ ಚುಂಬಿಸಿದವು ತದ್ವನತರುವಿತತಿ || —(ಜ.ಕಾ)

ಟಿ|| ಹಸಿವಾರದೆ—ಹಸಿವುತೀರದೆ ಬಾಕುಳಿತನ—ಹೊಟ್ಟೆಬಾಕತನ. ಬಾನಪೊರೆಯ—ಆಕಾಶದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ.

ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿದ ಸೌಕರ್ಯವೇನೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ|| ಅಲ್ಲಿಯ ಋಷಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿರು ರಾಮನ | ನೆಲ್ಲ ಬಗೆಯೊಳರ್ಚಿಸಿ
ಮುದದಿ || ಒಳ್ಳೆಯ ಫಲಮೂಲಂಗಳನರ್ಪಿಸಿ|ನಿಲ್ಲದೆರಗಿದರು ಬಹುವಿಧದಿ ||

ಆಗ ರಾಮನು ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯಿಂ ಬಂದಿಹೆ ನಾನಾ | ನಂದದೊಳಿರೆ ವನದಲ್ಲಿ ||
ಸುಂದರಿಯೊಡನೆಲ್ಲರಲಿ ಪೇಳು ಸುಖ |ವಿಂದಾವಸ್ಥೆ||ದಲ್ಲಿದೆ? ||

ಅದಕ್ಕೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿರ ಉತ್ತರ—

ಸುರಟಿ—ಆದಿತಾಳ

ಇದೇ ಸ್ಥಲವು ವಿಹಿತ|ರಘುವರ|ಇದೇ ಸ್ಥಲವು ವಿಹಿತ || ಪ || ಇದೆಲ್ಲ
ಲೋಕದಿ | ಪುದಿಹೆಯಾದರು | ಸುದತಿಯೊಡನೆ ನೀ | ಮುದದಿಂದಿರುವೊಡೆ
|| ಅ.ಪ || ಚಿಂತೆಯುಳಿದು ಬಹು | ಶಾಂತಿವಡೆದು ಸು || ಸ್ವಾಂತರಪ್ಪರ ಹೃ |
ದಂತರಾಲವೇ || ೧ || ಭ್ರಮೆಯ ಕಳೆದು ಪ | ಶ್ರಮಿಸುತ ನಿನ್ನೊಳು || ಸಮ
ತೆಯ ವಡೆದು|ತ್ತಮರ ಹೃದಯವೆ || ೨ || ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಜಪ|ವನ್ನೆ ಮಾಡಿ
ನಿ || ನನ್ನ ನೆನೆವ ಸಂ|ಪನ್ನನ ಚಿತ್ತವೆ || ೩ ||

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ವಸಿಷ್ಠರು ಆಮೇಲೊಂದು ಸ್ಥಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಆಗ—

✓ ಕೀ|| ವರಮುನಿ ತೋರ್ದೆಡೆಯೊಳಗಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಣ | ವಿರಚಿಸಲೊಂದು ತಳಿ
ರ್ವನೆಯ || ನೆಲನಣುಗಿಯ ಕೂಡಿರುತಾ ರಾಮನು | ಮರೆತನಂದಯೋಧ್ಯೆಯ
ಮನೆಯ ||

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಭರದೊಳಡವಿ
ಯನಾದರೂ ಸೇರ್ದಿರದೆ' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಹೇಳಿದ್ದು.

ಸಾಧು ಕಾ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಪೀಠಿಕೆ—ಬಂಧು ಪ್ರೇಮ

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ಆದಿತಾಳ

ಬಂಧುಪ್ರೇಮವನು | ನೀ ತೋರಿಸೋ | ಬಂಧುಪ್ರೇಮವನು || ಪ ||
ಬಂಧುಪ್ರೇಮವ | ಸಿಂದು ನೀ ತೋರಿಸೆ || ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಿನ್ನ | ಹೊಂದಿರುವುದು
ಕೀರ್ತಿ || ಅ.ಪ || ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ | ಕೆಡಿಸಲು | ಯೋಚಿಸ | ಕೆಡುಕರಿಲ್ಲರನ್ನು ||
ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ನೀ | ನಡುಗಿಸುವದರೊಳು | ಬಡದಿರು | ಧೈರ್ಯವ | ಸಡಗರದಿಂದಲಿ
|| ೧ || ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ | ಕೆಡುಕಿನಿಂದ ಬಹ | ಬೆಡಗು | ಬೇಡವೆಂದು || ಬಿಡಲು
ಬೇಕು ನೀ | ಪೊಡವಿಯ ಭೋಗವ | ತಡೆಯದೆ ಸಮಸುಖ | ವಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ
|| ೨ || ಹಿರಿಯನ ಕಂಡರೆ | ಗುರುವೆಂದಾತನ | ಚರಣಪೂಜೆಯನ್ನು || ನಿರಚಿಸು
ತವನನು | ನೆರೆ ಅನುಸರಿವುದೆ | ಧರೆಯೊಳು ಶ್ರೇಯ | ಸ್ಮರವೆಂದೆನಿವುದು || ೩ ||

ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಾದ ಜನರು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಡದೆ ತಮ್ಮ ಶರೀರಸಂಬಂಧಿಗಳ
ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಬರೀ ಹುಟ್ಟುಗುಣವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೀಳುಪ್ರೇಮದ ಆವೇಶದಲ್ಲಿಯೇ
ಮುಳುಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿವೇಕಿಗಳು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ತಾಯಂ ತಂದೆಯನಾಸೆವಟ್ಟಳುತೆ, ಸಾವಂ ಸತ್ತು, ಬೇರನ್ನರಾ |
ಕಾಯಂ ಬೊಕ್ಕುಗೆವಂ; ಬಳಿಕ್ಕುವರುಮಂ ತಾಯ್ತಂದೆಯೊಂದಪ್ಪಿಕೊಂ || ಡಾ!
ಯೆಂದಾಡುವನಿತ್ತಲಂದು ಸಡೆದರ್ಗಿಚ್ಚೈಸನಾತ್ತಂಗೆದೇಂ | ಮಾಯಾಮೋಹ
ಮೊ! ಪೇಳ್ವುದೇನನಕಟಾ!! ರತ್ತಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ || —(೪)

ಟಿ|| ಕಾಯಂ + ಪೊಕ್ಕು + ಬಗೆವಂ—ಹುಟ್ಟುವನು. ಅವರುಮಂ—ಅವರನ್ನೂ. ಆಯಂದಾ
ಡುವಂ—ಆ! ಎಂದು ಆನಂದದಿಂದ ಆಡುವನು. ಅಂದು ಪಡೆದರ್ಗಿ—ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆತ್ತವರಿಗೆ.

ಈ ಮಾಯಾಪಾಶದಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳರೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉಪದೇಶಿಸುವದಂತೆಂದರೆ—

ಹುಸೇನಿ—ಆದಿತಾಳ

ಮಾಯಾಪಾಶದ ಬಂಧದೆ ಬರಿದೇ | ನೋಯದಿರೆಲವೋ ಮಾನವ || ಪ ||
ಮಾಯಾತೀತ ನೀನಾಗುವ ಪರವೋ | ಪಾಯವ ಮಾಡೆಲೋ ಮಾನವ || ಅ.ಪ ||
ಈ ಲೋಕದ ಪರಲೋಕದ ಸುಖದೊಳು | ಲೋಲನಾಗದಿರೋ ಮಾನವ ||

ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೀನಿದರ ದೋಷಗಳ | ನಾಲೋಚಿಸುತಿರು ಮಾನವ || ೧ ||
 ರಾಗದ್ವೇಷದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ | ಜಾಗರೂಕನಿರೊ ಮಾನವ || ನೀಗಿ ಪೋಹ
 ದಾಪರಣವ ನಿಲ್ಲ | ಸು|ಯೋಗವನರಸೋ ಮಾನವ || ೨ || ಸ್ವಯೇನುತಡಿಯಿಡೆ
 ಮಾಯವಾಗುವವು | ಹೇಯನಿಷಯವಿವು ಮಾನವ || ಛೇ ಯೆನ್ನುತ ಹಿಂದಿರು
 ಗಲು ಬೆನ್ನೊಳೆ | ನಾಯಂತೆ ಬಹವು ಮಾನವ || ೩ || ಪಡೆದೊಡೆ ದುಃಖವು
 ಪಿಡಿದೊಡೆ ದುಃಖ ಕೈ | ಜಡಲುರೆ ದುಃಖವು ಮಾನವ || ಕೆಡದಿರು ಷಯದ
 ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗೆ ಸಂ | ಗಡಿವುದು ಸಂಕಟ ಮಾನವ || ೪ || ಇಂದ್ರಜಾಲನೇ
 ಸರ್ವಪ್ರಪಂಚ; ಸ | ಸ್ತಂದ್ರಿಯೊಡೆ ತಿಳಿ ಮಾನವ || ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗೆಲು
 ಶಂಕರಗುರುನರ | ಸಾಂದ್ರಭಕುತಿಯೊಳೆ ಮಾನವ || ೫ || —(ಅ.ಗೀ.)

ಟಿ|| ಬೆನ್ನೊಳೆ-ಹಿಂದೆಯೆ. ಉರೆ-ಹೆಚ್ಚಾದ. ಸಂ|ಗಡಿವುದು-ಉಂಟಾಗುವದು. ಸ್ತಂದ್ರಿ-
 ನಿರಾಲಸ್ಯ.

ಈ ಮಾಯಾಪಾಶವೆಂಬುದು ಇವತ್ತು ನಿನ್ನೆಯದಲ್ಲ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಇಚ್ಛಾ ದ್ವೇಷ ಸಮುತ್ಥೇನ ದ್ವ್ಯಸ್ವರೋಹೇನ ಭಾರತ, | ಸರ್ವ
 ಭೂತಾನಿ ಸಂವೋಹಂ, ಸರ್ಗೇ ಯಾಸ್ತಿ ಪರಸ್ತಪ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಆಜ್ಞಾನ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಕೆ, ಹಗೆತನ—ಇವು
 ಳಿಂದ ಉಂಟಾದಂಥ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಂದಾಗುವ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ನಮಗೆ ಈ ಮೋಹದಿಂದಾಗಿರುವ ಮುಸುಕು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಮಾಡುವ
 ಮುಸುಕಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವ ನಷ್ಟವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನೌಹಂ ಪ್ರಕಾಶಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಯೋಗಮಾಯಾಸಮಾವೃತಃ ||
 —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಯೋಗಮಾಯೆಯ ಮುಸುಕಿನೊಳಗಿರುವವನಾಗಿ ನಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳು
 ವದಿಲ್ಲ.

ಎಂದು ಭಗವಂತನೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಮಗೆ ದೇವರು ಕಾಣದಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಆ ಮುಸು
 ಕನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ—

ತ್ರಿ|| ಭ್ರಷ್ಟದೈವಕ್ಕೆ ಬಾಯ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಫಲವಿಲ್ಲ | ಸೃಷ್ಟಿಗೀಶ್ವರನ ಭಜಿಸಿದರೆ
 ಮುಂದಕ್ಕೆ | ಇಷ್ಟಾರ್ಥವೇ ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ಆ ಸೃಷ್ಟಿಗೀಶ್ವರನು ಯಾರಿಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ಭವಂತು ಹೆದರುವೆಯೇಕೆ? ಧೈರ್ಯದಿ ನೀನು | ಭವಭೀತಿಯನು
 ಬಿಟ್ಟು ಬದುಕು || ರವಿವಂಶಮಣಿಯಮ್ಮ ಹಿಂದಿದ್ದುರೆ ಯಮನ ಕೋ | ಪವ
 ಕಂಡು ತಾ ಸುಮ್ಮನಿಹನೆ? || —(ಮ.ಉ)

ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತರು ಆ ಶ್ರೀರಾಮಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವಂತೆಂದರೆ—

ಖರಹರಪ್ರಿಯ—ಆದಿತಾಳ

ಜನಕಜಾವರ ರಾಮ | ಕರುಣಾಸಾಗರ || ಪ || ಸುರವರನಿಂದ ಲೀ | ಪರಿ
ಚರ್ಯೆಗೊಂಬ | ಸರಸಜನಯನ | ಪೊರೆ ನೀ ಎನ್ನ || ಅ.ಪ || ತಿಳಿಯೆ ನಾನು
ಜಪವ ತಪವ | ತಿಳಿಯೆ ನಾನು ಪೂಜಾವಿಧವ | ತಿಳಿಯೆ ನಾನು ಸ್ತೋತ್ರವಾ |
ರಾಮಚಂದ್ರ || ತಿಳಿಯಲರಿಯೆ ವೇದಾರ್ಥವ | ತಿಳಿಯಲರಿಯೆ ತತ್ತ್ವದಿರವ | ತಿಳಿ
ಯಲರಿಯೆ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರವ | ತಿಳಿಸೆನಗೆ ನಿನ್ನೆ ರಡಕ್ಷರವ || ೧ || ಗುರುಗಳ
ಸೇವಿಸಲರಿಯೆ | ಪರಮಾರ್ಥವ ಸಾಧಿಸಲರಿಯೆ | ಸೆರಗನೊಡ್ಡುವೆನೊ ನಾನು |
ರಾಮಚಂದ್ರ || ಹರಿಹರಾತ್ಮಕನೆ ಸ್ವಾಮಿ | ಶರಣು ಬಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ | ಕರು
ಣಾರಸವ ಸುರಿಸಿ ನಿನ್ನ | ಸ್ಮರಣೆ ಇತ್ತು ಕಾಪಾಡೆನ್ನ || ೨ || ವಿಷಯಂಗಳ
ತೊರೆಯಲರಿಯೆ | ವಿಷಮದೃಷ್ಟಿಬಿಡುವದರಿಯೆ | ವಿಷಮನಯನನುತಿರನೆ | ರಾಮ
ಚಂದ್ರ || ಅಸಮಮಮನಾದ ನಿನ್ನ | ವಶವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲರಿಯೆ | ಬಿಸಬ
ನಯನ ಭಾಗ್ಯವೇಷ | ಬೆಸಗೊಳ್ಳುವೆನೋ ಚಿದ್ವಿಶೇಷ || ೩ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಶ್ರೀರಾಮನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರೀರಾಮಾವಿಭಾವೋ | ಯತ್ರ ಸ ಇಹ ದೃಶ್ಯತೇ ಮಹತ್ವೇನ ||
ಯದನೇಕತಾರಕತ್ವಮ್ | ಪುನರ್ವಸುತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವಜನಸಿದ್ಧಮ್ ||

—(ಸು.ಲಾ.)

ಅ|| ಯಾರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಆವಿರ್ಭಾವವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವ
ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ (೧) ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ಪುನರ್ವಸುನಕ್ಷತ್ರವು ಅನೇಕ (ತಾರಕ)
ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ
ದೊಂದೊ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ—
(೨) ರಾಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಅನೇಕ ದೀನರನ್ನು ಧ್ವಾರ ಮಾಡುವವರಾಗುವದೂ
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವವರಾಗುವದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶರಣುಹೋದರೆ ಉದ್ಧಾರವಾಗಿಯೇ ತೀರುವದು.

ಶ್ಲೋ|| ಮಾಮೇವ ಯೇ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ಮಾಯಾಮೇತಾಂ ತರಂತಿ ತೇ ||

—(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ನನಗೆ ಯಾರು ಶರಣು ಬರುತ್ತಾರೋ ಅವರು ನನ್ನ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟಿದವರ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿರುವದೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಇಂಗಡಲೊಳ್ಳುಳ್ಳುಂಗೆದವೊಲಿವುಡು; ಮೇಘವಡಂಗಿಡಚ್ಚವೆ |
ಳ್ಳಿಂಗಳ ಕಾಂತಿಯೊಳ್ಳಿಸಿದಂತೆವೊಲಿವುಡು; ಸಿದ್ಧರಾಶಿಯೊಳ್ || ಸಂಗತ
ವಾದವೊಲೈರೆವುದಾತ್ಮನೊಳಾತ್ಮನನಾತ್ಮನಿಂದೆ ಕಂ | ಡಂಗರಿಪಂದದಿಂ ನುಡಿಯ
ಲೆನ್ನಳವೇ? ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ||

—(ಅ.ಶ)

ಟಿ|| ಇಂಗಡಲು-ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರ. ಸಂಗತವಾದವೋಲ-ಕೂಡಿದ ಹಾಗೆ. ಆತ್ಮನೊಳ್ + ಆತ್ಮನಂ + ಆತ್ಮನಿಂದೆ-ತನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ.

ಈ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಬರ್ಹಿಷತ್ಪುಣ್ಯವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧು ಪ್ರೇಮವು ಬಂದಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹವಾದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂಧುಪ್ರೇಮವು ನಮಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮೈಗೂಡುವದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ತ್ರಿ|| ಇಂಗನೊಳು ನಾತನನ, ತೆಂಗನೊಳಗೆಳೆಸಿದ, | ಭೃಂಗಕೋಕಿಲೆಯರ ಕಂಠದಿ ಗಾಯನನ | ತುಂಬಿದವರಾರು ? ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ಆ ಬಂಧುಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದೇಶೇ ದೇಶೇ ಕೌತ್ರಾಣಿ, ದೇಶೇ ದೇಶೇ ಚ ಬಾಂಧವಾಃ | ತಂ ತು ದೇಶಂ ಸ ಪಶ್ಯಾಂತು ಯತ್ರ ಭ್ರಾತೃ ಸಹೋದರಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಂಡದಿರು; ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಂಧವರು; ಸಹೋದರನಾದ ತಮ್ಮ ನಿರುವ ದೇಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಕಾಣೆ.

ಈ ಬಂಧುಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮರಾಯನು ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿಲ್ಲದ ಸ್ವರ್ಗದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಿಂ ಮೇ ಭ್ರಾತೃಸಹೀನಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಗೇಣ ಸುರಸತ್ತಮ | ಯತ್ರ ತೇ ಮಮ ಸ ಸ್ವರ್ಗಃ ನಾಯಂ ಸ್ವರ್ಗೋ ಮತ್ತೋ ಮಮ || —(ಸಂ.ಭಾರ)

ಅ|| ಹೆ, ಇಂದ್ರನೆ, ತಮ್ಮಂದಿಲ್ಲದ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ನನಗೇನು? ಅವರೆಲ್ಲಿರುವರೋ ಅದೇ ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗ. ಇದು ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗವಲ್ಲ.

ಪುರಾಣಕಾಲಿಕರ ಮಾತಂತಿಲಿ. ಒಬ್ಬ ಆಧುನಿಕರಾಜನು ಕೂಡ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ಧರಣಿಯೊಳಗಣ್ಣ ತಮ್ಮಂ | ದಿರ ಭಾವಂ ಕಣ್ಣಿಳೆರಡರಂತಿರೆ ತೋರ್ಕುಂ || ಇರದೊಂದು ಕಣ್ಣಿ ರುಜೆ ಬರೆ | ಪರಿಕಿಸುತ್ತಿನೊಂದು ಕಣ್ಣಿದೇಂ ಸಹಿಸುವದೇ || —(ಕೃ.ಮ)

ಟಿ|| ಇದು ಮೈಸೂರ ರಾಜಒಡೆಯರು ತಮ್ಮ ನುಗ್ಗುಹವನ್ನು ಬಯಸಿ ತಮ್ಮಣ್ಣನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳಲೆಳಸಿದ್ದ ಸೇವಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು.

ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳಿರುವ ಇಂಥ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಸರ್ವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅನುಕರಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೂ—

ಶ್ಲೋ|| ಅನುಗಮ್ಯಂ ಸತಾಂ ಪತ್ರ್ಯ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಯದಿ ಸ ಶಕ್ಯತೇ | ಸ್ವಲ್ಪಮಪ್ಯನುಗಮ್ಯಂ ಮಾರ್ಗಸ್ಯೋ ನಾವಸೀದತಿ || —(ಸು.)

ಅ|| ದೊಡ್ಡವರ ಮೇಲುಪಜ್ಜೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಕರಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನಾದರೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ಕೆಡುವದಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪೂರ್ವಿಕರು “ಬಂಧುಪ್ರೇಮವನು ನೀ ತೋರಿಸೋ” ಎಂದು ಪದೇಶಿಸಿರುವರು. ಈ ಬಂಧುಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಪಾದುಕಾಸ್ಥಾಪನೆಯ ಆಖ್ಯಾನವು ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಆ ಖ್ಯಾನ

ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತ್ತ ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇತ್ತ ಸುಮಂತ್ರನು ದಶರಥನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಮತ್ತು—

ಕೀ॥ ಒಂದು ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಘವನಾಜ್ಞೆಯ | ನಂದು ತನ್ನ ಶಿರದೊಳು ತಳೆದು || ದಂದುಗಡಿಂ ದಶರಥಗೆರಗದವಿಗೊ ! | ಮಂದಭಾಗ್ಯನೆಂದಳವಳದು ||

ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು ದಶರಥನು ಅವನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಅಟಿತಾಳ.

ಎಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟೆಯೋ ಎನ್ನ ಸುತರ | ಪ್ರಾಣಹಿತರ || ಪ || ಒಹು | ಕಲ್ಲುಮುಸದಿ ನೀತೆಯನ್ನೊ ಸುಮಂತ್ರ || ಅ.ಪ || ಕಾಡೊಳಿಂತುಟು ತೊಳಲುವರೋ | ಬಳಲು ವರೋ | ಬಹು | ಮೂಢನಾದ ನನ್ನಿಂದೆಂತಳುವರೋ ? || ರೂಢಿಯೊಳೇನ ತಿನ್ನು ವರೋ | ಎನ್ನುವರೋ | ಮಾ | ತಾಡಲಿನ್ನೇನೆನಗೇನ ಹೇಳಿದರೋ ? || ೧ || ಬಿಟ್ಟು ನೀನೆಂತವರನ್ನು | ಪೇಳೊ ಇನ್ನು | ಇದು | ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ತರುವದು ದುಃಖವನ್ನು || ಸುಟ್ಟನೋ ನಾ ವಂಶವನ್ನು | ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು | ಮುಂದೆ | ಬಟ್ಟದೋರದು ಪೇಳೋ ಗೆಯ್ಯೆನೇನನ್ನು ? || ೨ || ಉಂಡರೇನನು | ಪೇಳೋ ಅಲ್ಲಿ | ವಸದಲ್ಲಿ | ಮಕ್ಕ | ಳಂಟಲೆಯುತ ತಾವು ಮಲಗಿದರಲ್ಲಿ ? || ಭಂಡನಾದೆನೋ ಜಗದಲ್ಲಿ | ಜನರಲ್ಲಿ | ನಾನು | ಕಂಡೆನೋ ಕಾಣಬಾರದುದನು ಇಲ್ಲಿ || ೩ ||

ಅದಕ್ಕೆ ಸುಮಂತ್ರನ ಉತ್ತರ—

✓ ಸಾ || ಸುರನದಿಯೆಡೆಯೊಳು ಜಟಿಯನು ಧರಿಸಿದ | ತರಳರು ನೀತಿಯ ಗೊಡಿ || ತೆರಳಿದರೈ ವನಕವಧಿಯು ಮುಗಿಯಲು | ಬರುವ ಭರವಸೆ ನೀಡಿ ||

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ದುಃಖಾತಿಯಿಂದ—

ಷ || ಎಂತ ಬಹಿರಂಗದ ಮನಸ್ಸಂ | ಜನಿತಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚವ | ನೋನೆದು ನಿರ್ಮಳಸಜ್ಜೆ ದಾಸಂದಸ್ವರೂಪಕದ || ಎಂತಯೋಗಬ್ರಾಹ್ಮನತ್ತೈದ | ನೆನಪಿ ನಲಿ ನಿಜದೈಕ್ಯತರಭಾ | ವಸೆಯಲಿಟ್ಟನು ನಿಜಕಳೇವರವನು ಮಹೀಪಾಲ ||

—(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ || ಎಂತ—ಯಾವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮುದುಕರಾದ ತಂದೆಯುಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಒಬ್ಬ ಮುನಿಪುತ್ರನು ನೀರಲ್ಲಿ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿದಾಗ ಆ ತಬ್ಬವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದನ್ನು ಆನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಶಬ್ದವೇಧಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದದ್ದರಿಂದ ಅವನ ತಂದೆಯಾದ ತಾಂಡವ ನೆಂಬ ವೈಶ್ಯಮುನಿಯು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡೆಂದು ನನಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ. ಒನೆದು—ಬರೀತೋರಿಕೆಯೆಂದು ಲಯಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕಲೇವರ—ಕರೀರ.

ಇದನ್ನು ಚಂಪುಕಾರರು ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ॥ ನಾಕೌಸ್ತಂಸ್ತ್ರಿದಿವಃ ಪರೈಸ್ಕುಮನಸಾಂ ಕಾನ್ತಾ ನ ಬನ್ದೀಕೃತಾ |
ನಾಕೀರ್ಣಂ ಪುರುಹೂತಶಾಸನಧರೈಸ್ಸಾಕೇತಬಾಹ್ಯಾಬ್ಧಿಣಮ್ || ನಾದಿಷ್ಠಾ
ಸ್ಸಚಿವಾಶ್ಚ ಭೂತಲಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಯದ್ಯಪ್ಯಸಾ | ನಾಕಂ ಶೋಕವಶಾದಗಾ-
ದ್ವಶರಫೋ ನಾಸ್ಥಾಂ ವಹನ್ವಾಹನೇ || —(ರಾ.ಚಂ.)

ಅ॥ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಗಳು ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಲ್ಲ; ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಅಯೋಧ್ಯಾವಟ್ಟಣದ ಹೊರಗೆ ಇಂದ್ರನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕರೆಯಬಂದಿರುವವರು ತುಂಬಿಲ್ಲ; ಭೂಮಂಡಲದ ಆಳುವಿಕೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ದಶರಥನು ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ ಯಾವದೊಂದು ವಾಹನವನ್ನು ಕೂಡ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಿದನು.

ಆಮೇಲೇ ನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ॥ ಅಳುವ ಮಂಗಳನಾ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನು | ತಿಳುಹಿ ತೈಲಕಟಾಹದೊಳು
ರಾಜನನ್ನು || ಗಳಿಸಿಟ್ಟಾಂಗಳ್ ಕರೆಯೆ ಭರತನನ್ನು | ಕಳುಹಿದಂ ಮುನಿ ತಾ
ಬಡದೆ ದೂತರನ್ನು ||

ದೂತರು ಬಂದೊಡನೆ ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಭರತನು ಬರುತ್ತ
ದಾರೆಯಲ್ಲಿ—

ಶ್ಲೋ॥ ನಗರಂ ಭ್ರಷ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಂ ಜನಸಮ್ಪ್ರಾಧವರ್ಜಿತಮ್ | ಉತ್ಸವೈಶ್ಚ
ಪರಿತ್ಯಕ್ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಿನ್ಯಾಪರೋಚವತ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ॥ ಕಾಂತಿಗಿಟ್ಟು ಜನರ ಓಡಾಟವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಉತ್ಸವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಭರತನು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ತಾಳಿದನು.

ಹೀಗೆ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಬಂದು ಒಡನೆ—

✓ ಕಿಂ॥ ಭರತನಂದು ಕೈಕೆಯ ಪದಕೆರಗುತೆ | ಇರುವನೆಲ್ಲಿ ಪಿತನೆಂದೆನಲು ||
ತೆರಳಿದ ರಾಮನ ನೆನೆಯುತ ದಿವಕೆನೆ | ಭರತಗೆ ಬಂದುದು ಪಿರಿದಳಲು ||

ಆಗ ಕೈಕೆ ಮಗನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿಕಾಪಿ—ರೂಪಕ

ಅಳುವದಕಿದು ಸಮಯವಲ್ಲ | ಕೇಳು ಮಗನೆ ಹೇಳುವೆ || ಪ || ಕೇಳು
ಮಗನೆ ಹೇಳುವೆ | ನೀ | ಭೂಮಿಯನ್ನೆ ಆಳುವೆ || ಅ.ಪ || ಹಿರಿಯ ಮಗಗೆ ಧರೆಯ
ನಿತ್ತು | ಮೆರೆದುಲೆಂದು ರಾಜನಿರಲು || ಭರನಿ ದೊರೆಯೆ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ | ವಿರಚಿ
ಸರ್ಪ ನಿನ್ನ ಹಿತನ || ೧ || ಇರಲು ರಾಮನಿಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ | ಅರಿಯೆ ಶತ್ರುವಪ್ಪನೆಂದು ||
ಅರಿತವನನು ವನವಾಸಕೆ | ತೆರಳಿಸಿಹೆನು ಹೇ, ಬಾಲ || ೨ || ಮುನ್ನ ಕೊಟ್ಟ
ವರಗಳಿರಡ | ನಿನ್ನ ಕೇಳಲೊಪ್ಪಿಯಿವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನೈವನು ದುಃಖ | ವನ್ನು

ತಳೆದನಾಡಲೇನು || ೩ || ಅಣ್ಣನೊಡನೆ ಪೋದನಾ | ಚಿಣ್ಣನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ||
ಬಿನ್ನಣದಿಂ ನೀತೆ ಗಂಡ | ನನ್ನ ಬಿಡದೆ ಹೊರಟಳಾಗ || ೪ || ಅವರು ಪುರವ
ಜಿಟ್ಟು ಹೊರಡೆ | ಅವನಿಯೊಡೆಯ ದುಃಖದಿಂದ || ದಿನಕ್ಕೈದಿದನೈ ಹಾ! ರಾ |
ಘನಲಕ್ಷ್ಮಣಸೀತೆಯೆನುತ || ೫ ||

ಇದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಭರತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಕೀ|| ಪಾಪಿ, ಘೋರೇ, ನೀಸಣ್ಣನ ಕೊಂದಿಹೆ; | ಪಾಪಿ ನಾನು ನಿನ್ನಯ
ಮಗನು; || ಕಪರಿಯನು ಸಹಿಸದ ನಾನೆನ್ನಯ | ರೂಪನಳಿಪೆನ್ನಿಯೊಳಿದನು ||

ಆಮೇಲಿನಾಯಿತಂದರೆ—

ಷ|| ಕೇಳಿದನು ಸುತವಿರಹದವನೀ | ಪಾಲನುರಣವನಧಿಕಶೋಕ | ಚ್ಚಾಲೆ
ಧಳ್ಳಿಸಿತಗುಜಸ್ಮವಿಯೋಗದಿಂದವನು || ಅಲಿಯಲಿ ಕಿಟಗಿದರಿ ಜನನಿಯ | ಮೇಲೆ
ಮುಳಿದಳಿವಿಂಗಿ ಜಡಿದನು | ಬಾಳ ಬಳಿಕ ವಸಿಷ್ಠ ಕಂಡಹಾಯ್ ನಾಯುಧಕೆ ||

—(ತೂ.ರಾ.)

ಟಿ|| ಅಗ್ರಜನವಿಯೋಗದಿಂದ—ಅಣ್ಣನ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ.. ಅಳಿವಿಂಗಿ—ಕೊಲ್ಲ ಬೇಕೆಂದು.
ಬಾಳ—ಕತ್ತಿಯನ್ನು. ಅಡಹಾಯ್ವನು—ಅಡ್ಡಬಂದನು.

ಶ್ಲೋ|| ಜನಸೀತಿವಿಹೀನಾ ಮೇ ಜನನೀತಿ ಸ ಧರ್ಮವಿತ್ | ನಿರಗಾನ್ನಿರ-
ಯಾನ್ವೀರೋ ನಿರಯಾದಿವ ಸಾಸುಜಃ ||

—(ರಾ.ಚಂ)

ಆ|| (ಜನ+ನೀತಿ+ಮೀನಾ, ಮೇ ಜನನೀ+ಇತಿ) ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಜನಸಾಮಾನ್ಯ
ವಾದ ನೀತಿ ಇಲ್ಲದವಳೆಂದು ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಆ ಭರತನು ತಮ್ಮ ನಿಂದ ಕೂಡಿ (ನಿರಯಾತ್+ಇವ)
ನರಕದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಂತೆ (ನಿಲಯಾತ್) ಕೈಕೆಯ ಮನೆಯಿಂದ (ನಿರಗಾತ್) ಹೊರಬಿದ್ದನು.

ಈ ನಡೆವಳಿಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು 'ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಕೆಡಿ
ಸಲು ಯೋಚಿಸ' ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು.

ಶ್ಲೋ|| ವಿತ್ರಸ್ತಜನಬಿನ್ನಾ ನಾಂ ಬುದ್ಧೈರ್ಧೈರ್ಯೈಃ ಚಾತ್ರನಃ | ಆಘನ್ನಿ-
ಕಷಪಾಷಾಣೇ ಸರೋ ಚಾನಾತಿ ಸಾರತಾಮ್ ||

—(ಸು.)

ಅ|| ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರು, ಸಂಬಂಧಿಗಳು, ಬಂಧುಗಳು, ಬುದ್ಧಿ, ಧೈರ್ಯ— ಇವುಗಳ ಸಾರ
ವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಅಪತ್ತೆಂಬ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಭರತನು ತಾಯಿ ಮುಂದೆ ರಾಮನ ವಿಷಯಕವಾದ
ತನ್ನ ಸಹೋದರತ್ವದ ತಿರುಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು.

✓ ಸಾ|| ಭರತನ ಕಾಣುತ್ತೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಸು | ಯಗ್ರೇದಳು ದುಃಖವ ತಾಳಿ ||
ಭರತನು ಮಾತೆಗೆ ವಂದಿಸಿದನು ನೀ | ಪೊರೆ ತನ್ನ ನೆನುತ ಹೇಳಿ ||

ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಗೀತೆ—ರೂಪಕ

ಎಳು ಭರತ ನೀಂ ಪೇಳಲೇನ ನಾಂ | ಬಾಳುಗೆಡಿಸಿದ ಕಾಳುಸುದ್ದಿಯ ||
ಬಾಳನನ್ನು ನಾಂ ಕಾಡಿಗಟ್ಟುತ | ಬಾಳಲೆಂತು ನಾ ಧಾರಿಣಿಯೊಳು || ೧ ||
ನೀನು ಸಗರದೊಳ್ಳಿಲ್ಲದಾಗ ನಾಂ | ಹೀನಗತಿಯನು ಪಡೆದೆನೀ ಪರಿ || ಹಾಸಿಯನ್ನು
ನಾ ತಡೆಯಲಾರದೆ | ದೀನಳಾಗಿಹೆ ಪ್ರಾಣಹೋಗದೆ || ೨ ||

ಆಗ ಭರತನು ಹೇಳಿದ್ದು—

ಷ|| ತಾಯೆ, ರಾಜ್ಯವನಾಳುವವ ರಘು | ರಾಯನಾತನ ಡಿಂಗರಿಗ ನಾಂ; |
ನ್ಯಾಯತಪ್ಪುವನಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮ ಡಿಯಾಣೆ ಸತ್ಯವಿದು; || ಕಾಯಮಾಸನವಾಕ್ಯ
ಕರ್ಮದೊ | ಇಾ ಯುಕ್ತಿಯನೆ ನೆನೆದೆನಾದೊಡೆ | ದಾಯದಿಂ ಗೋವಿಪ್ರಹತ್ಯಾ
ದೋಷ ತನಗಿಂದ ||
—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಡಿಂಗರಿಗ—ಸೇವಕ. ಆ ಯುಕ್ತಿಯು — ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು (ರಾಮನ
ರಾಜ್ಯವನ್ನ ಪಹರಿಸಬೇಕೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು)

ಹೀಗೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ—

✓ ದಿಂ|| ಗುರುವನಿಷ್ಟಪ್ಪೋಳ್ವಿರವನರಿತು ತಾನು | ಭರದೊಳಾ ಪಿತನೊದ್ದು
ಕ್ರಿಯಾದಿಯನ್ನು || ಧರಣಿ ಮೆಚ್ಚಲ್ವಲ್ಲಾ ಸಧನುಗವನ್ನು | ಭರತನಾಗಳ್ಳಿದಿದನೆ
ಲ್ಲವನ್ನು ||

ಆಮೇಲೆ—

✓ ಕೀ|| ಅರಸಾಗೆನೆ ಗುರು, ರಾಮನನೇ ತಾ | ಸರಸನ ಮಾಡುವೆನೆನೆ ಭರತ||
ಮೆರೆವುತ್ತಾಹದಿ ಮೊರಟನು ರಾಮನ | ಕರೆಯಲವನ ನೆನೆಯುತ ನಿರುತ ||

ಭರತನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ
ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಕೆಡುಕಿಸಿಂದ ಬಹು” ಎಂಬ ನುಡಿಯ ಉಪದೇಶವು
ಹೊರಟಿರುವದು. ಈ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ—

ಷ|| ಕೇಳಿಗೊಳುತಾ ಭರತನಧಿಕಕೃ | ಪಾಳುನನು ಕಾಬುಚ್ಚುಗದ ಪರಿ |
ಪಾಳಿಯಿಂದೈದಿದನು ಶೃಂಗೀಶ್ವರನ ಪುರವರನ || ಪಾಳೆಯನನಿದ ಕಾಣುತಾ
ಗುಹ | ನಾಳುಕುದುರೆಯ ಕೂಡಿ ಗಮನದ | ಜಾಳ ಯಾವದೊ ತಿಳಿಯಬೇ
ಕೆಂದಲ್ಲಿಗೈತಂದ ||
—(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಕೇಳಿಗೊಳುತ—ಆಟದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ. ಪರಿಸಾಳಿ—
ಮುಂದುವರೆಯುವಿಕೆ. ಜಾಳ—ರಹಸ್ಯವು.

ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ಭರತನ ಪ್ರೇಮಾಶಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ರಾಮನ
ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮರು ಮಲಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗುಹನು ತೋರಿಸು
ತ್ತಲೆ ಭರತನ ದುಃಖ—

ನಾಡರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ಅದಿತಾಳ.

ನೋಡಲೆಂತಿದ ನಾನು | ಆಡಲೀಗಿದಕೇನು? || ನಾಡಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ | ಕೇಡಿಗ ನಾ
ನಾದೆ || ಪ || ರಘುಪಂತದರಸಗೆ | ಮಿಗೆ ಗುಣಯಂತನಿಗೆ || ಬಗೆಯಲೀ ಪರಿಯಾದ |
ಹಗರಣವುಚಿತವೆ? || ೧ || ವರಹಂಸತಲ್ಪದೆ | ವರವ ದೇಹವಿದಿಲ್ಲೇ || ಪರಿ ತರು
ಮೂಲದಿ | ಉರುಳುಸದಾಯಿತೇ? || ೨ || ಭಲರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ನೀನು | ಕುಲಪುತ್ರ
ನಣ್ಣನ || ಕೆಲದೊಳೆ ಇರ್ದು ಭೂ | ತಲದಿ ಪಾಪನನಾದೆ || ೩ ||

ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಗೋಳಾಡಿ ಮುಂದೆ—

✓ ಸಾ || ಬರುತ ಭರದ್ವಾಜರ ಕಂಡರಗಲು | ಭರತನ ಮನವನು ನೋಡಿ ||
ಪರನೋ ತ್ನಾಹದಿ ಸತ್ಪುರಿಸಿದರಾ | ಪರಿಯನು ನೆರೆ ಕೊಂಡಾಡಿ ||

ಭರದ್ವಾಜರು ಸೇನೆಯೊಡಗೂಡಿದ ಭರತನಿಗೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಭೋಜನಾದಿ
ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟಭೋಜನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ || ತನುಗ್ರಾಸೇ ಸ ಏವ ಸ್ಯಾದಸುಗ್ರಾಸೇಽಪಿ ಸ ಸ್ಮೃತಃ | ತಸ್ಮಾ-
ತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಭವೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಸುಖೋಜಸಃ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ || ತನುಗ್ರಾಸವಾದರೆ ಎಂದರೆ ಉಟವು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಆದರೆ ತನುಗ್ರಾಸವೇ ಆಗುವದು
ಎಂದರೆ ಶರೀರವೇ ಸೊರಗಿ ಹೋಗುವದು. ಅ+ಸುಗ್ರಾಸವಾದರೂ ಎಂದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಉಟವಲ್ಲದೆ
ಹೋದರೂ ಅಸು+ಗ್ರಾಸವಾಗುವದು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣವೇ ಹೋಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವ
ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನಿತ್ಯವೂ ಸುಖೋಜನವಿರಬೇಕು.

ಆ ಸುಖೋಜನಕ್ಕೆ ನಿರರ್ತನವಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜರು ತಮ್ಮ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ
ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನೆಂದರೆ—

✓ ರ || ಮಾಡಿದರಾತಿಥ್ಯನ ಬಲುಬೇಗ | ಭರತನ ಪರಿವಾರಕೆ || ಪ || ಮಾಡಿದ
ರಾತಿಥ್ಯನ ಬೇಗದೊಳೆ | ಮೂಡಿ ಮುಳುಗಲೆಲ್ಲರು ಭೋಗದೊಳೆ | ನಾಡರಿಯದ
ತೆರದರಮನೆ ತೋರಲು | ಆಡುವೊಡರಿಯದ ಸುಪ್ರಭೆ ಬೀರಲು | ತುರಗಶಾಲೆ
ಗಳು ಗಜಶಾಲೆಗಳು | ವರವರೂಢಶಾಲೆಗಳೆಂಬಿವುಗಳು | ಪರಿಪರಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರದಿ
ಶೋಭಿಸೆ | ಪರಮಾನಂದಾಸ್ವದದಿ ವಿರಾಜಿಸೆ | ಅವರವರುಚಿತದ ಮನೆಗಳ ಸಾಲು |
ಅವನಿಯ ಭೂಷಣವೆನಿಸಿರೆ ಮೇಲು | ಬಿಸುನೀರಿನ ತಣ್ಣೀರಿನ ಬೇರೆ | ಎನೆಯುವ
ಕಾರಾಂಜಿಗಳುರೆ ತೋರೆ | ಪರಿಪರಿ ಧಾತನವನಗಳನೆಲ್ಲ | ನೆರಿಹಿಡಿದಿಡೆ ಪೇಳುವದೇಂ
ಸೊಲ್ಲ | ಹಾಲುಮೊಸರು ತುಪ್ಪದ ಬಾವಿಗಳು | ಕೀಲು ತಿರುಗಿಸಲು ಸುರಿವ ನದಿ
ಗಳು | ವಜ್ರದ ಮಣೆಗಳು ಸಾಲಾಗಿರಲು | ಸಜ್ಜೆನೆ ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆಯು ಬರಲು |
ಬಗೆಬಗೆ ಭೋಜ್ಯಂಗಳು ಭಕ್ಷ್ಯಗಳು | ಸೊಗಸು ಮಾರಿ ರಾಜಿಸೆ ತಟ್ಟೆಯೊಳು |
ಆದರ ಸುವಾಸನೆ ಹರಿದಿರಲೆಲ್ಲ | ಪದುಳದಡಿಗಳೆಗಳನಾವನು ಬಲ್ಲ | ಪರಿಮಳಮಾ
ಲಾಡಿದಿಗಳನಿಬರಿಗೆ | ವರ ಕರ್ಪುರ ತಾಂಬೂಲದ ಸರಿಗೆ | ಮೆರೆವಸ್ವರನಾಟ್ಯದ ಸವಿ

ವಿಾರೆ | ನೆರೆ ಗಂಧರ್ವರ ಗಾನವು ತೋರೆ | ಬಸರಲ್ಲದೆ ಗಬತುರಗಾದಿಗಳು | ತಣಿ
ವಂತಾಹಾರವಿಶೇಷಗಳು ||

ಇದರ ಮೇಲೆ ಭರತನು ಭರದ್ವಾಜರಿಂದ ರಾಮನಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನರಿತು ಆ ಆಶ್ರಮದಿಂದ
ಮುಂದೆ ಬರುವಾಗ ಚಿತ್ರಕೂಟಪರ್ವತವು ಕಾಣಬಂದದ್ದಂತೆ—

ಕಂ|| ಉರಗನರದಿವಿಬಲೋಕಗ | ಕರುಮಣಿಗಳನ್ನೆದೆ ತಂದು ಕರಗಿಸಿ
ವಿಧಿ ತಾಂ || ಕರುಮಟ್ಟರೆದಿಟ್ಟನೊ ಎನೆ | ಕರಮಸೆದುದು ಚಾರುಚಿತ್ರಕೂಟ
ಮುಪ್ಪಿಧ್ವಂ || —(ಹ.ರಾ)

ಟಿ|| ಲೋಕಗಳ + ಉರುಮಣಿಗಳ. ಕರುಮಟ್ಟರೆದಿಟ್ಟನೊ—ಎರಕಹೊಯ್ದು ಹಾಕಿದ್ದಾನೊ.

ಕಂ|| ಹರನೊಲಾ ಹರಿಯೊಲಾ ವಿಧಿಯೊಲಾ | ಸುರವರನೊಲಾ ಸೋಮ
ಧಾರಿ, ವಸಮಾಲಿ, ಮನೋ || ಹರಹಂಸಶೋಭಿ, ಸಬ್ರಸ್ಥುರಿತಂ ತಾನೆಂದು
ರಂಜಿಸಿತ್ತಾ ಶೈಲಂ || —(ಹ.ರಾ)

ಟಿ|| ಆ ಪರ್ವತವು ಹರನೊಲಾ ಸೋಮಧಾರಿ—ಹರನು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಧರಿಸಿದನು;
ಪರ್ವತವು ಸೋಮಲತೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಹರಿಯೊಲಾ ವನಮಾಲಿ—ಹರಿಯು ತುಲಸಿಯ ಹಾರವನ್ನು
ಹಾಕಿರುವನು; ಪರ್ವತವು ಮಾಲಾಕಾರವಾದ ವನಗಳುಳ್ಳದ್ದು. ವಿಧಿಯೊಲಾ ಹಂಸಶೋಭಿ—
ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ವಾಹನವಾದ ಹಂಸದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವನು; ಪರ್ವತವು ಪರಮಹಂಸಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿರುವದು. ಸುರವರನೊಲಾ ವಜ್ರಸ್ಥುರಿತಂ—ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಕೂಡಿರುವನು;
ಪರ್ವತವು ವಜ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವದು.

✓ ಕೀ|| ಆ ಗಿರಿಯೆಡೆಯೊಳು ಮುನಿಗಳ ಹೋಮವಿ | ನಾಗಸಕಡರುಪ
ಧೂಮವನು || ಆಗ ಕಂಡು ಸೇನೆಯ ಸಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾ | ಬೇಗ ಕೊಂಡಕಾಲ್ನು ಚಿಗೆಯನು ||

ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ನಡೆಯುವದೊಳಗೇ—

ಶ್ಲೋ|| ದದರ್ಶ ದೂರಾದತಿಭಾಸುರಂ ಶುಭಮಾ | ರಾಮಸ್ಯ ಗೀಹಂ
ಮುನಿವೃಂದಸೇವಿತಮ್ || ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಸುಲಗ್ನಸುಪ್ತಾತಾಚಿಸಮ್ | ರಾಮಾಘ-
ರಾಮಂ ಭರತಂ ಸಹಾನುಜಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಶತ್ರುಘ್ನಸಮೇತನಾದ ಭರತನು ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿಯೂ
ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವದಾಗಿಯೂ ಮರದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾಜನಗಳನ್ನೂ ನಾರುಬಟ್ಟೆ
ಗಳನ್ನೂ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನ ಮನೆಯನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಕಂಡನು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ—

✓ ಕೀ|| ಜನದ ಸದ್ವಿದೇಸಿನೆ ರಾಮನು ಲ | ಕ್ಷ್ಮಣನಾ ಗಿರಿಯನು ಹತ್ತಿರಿದು ||
ಕ್ಷ್ಮಣದಿ ವೇಳಿದನು ಭರತನು ತಾ ಹಗೆ | ತನದಿ ಬರುವನೆಂದೇ ತಿಳಿದು ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಅಗಲದಕೇಸೀತ ವೈರೋ | ದ್ರೋಗಪರಿಗೊಡರಿಸಿದನಾದೊಡೆ | ಕಾಗೆ
ಹದ್ದುಗೆ ಹರಹುವೆನು ಕಡಿದೀ ಚತುರ್ಬಲವ || ಮೇಗೆ ಬರಲಪಕೀರ್ತಿಯದಕೇ |

ನೀಗಳೆಣಿಕೆಯೆಸುತ್ತ ಕರುಣಾ | ಸಾಗರನ ಬಳಿಗೈದಿ ಬಿನ್ನಹಮಾಡಿದನು ಹದನ ||

—(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಒಡರಿಸಿದನಾದೊಡೆ—ಯತ್ನ ಮಾಡಿದವನಾದರೆ. ಎಣಿಕೆ—ವಿಚಾರ.

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಉತ್ತರ—

✓ ಸಾ|| ತಿಳಿಯಬೇಡ ನೀ ಭರತನನಾಪರಿ | ಇಳಿಯಲ ನಿನ್ನಯ ಕೋಪ ||
ಕುಲದೀಪಕನಹ ತಮ್ಮನ ಸೋಡದೊಡಳಿವುದು ನಿನ್ನಯ ತಾಪ ||

ಇಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಭರತನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸ ತತ್ರ ವಚ್ಛಾಬ್ಜುಶವಾರಿಚಾಞ್ಞಾತ | ಧ್ವಚಾದಿಚಿಹ್ನಾಸಿ
ಪದಾಸಿ ಸರ್ವತಃ || ದದಶ ರಾಮಸ್ಯ ಭುವೋತಿಮದ್ಭಲಾನ್ಯಚೇಷ್ಟಯತ್ಪಾದ
ರಬಸ್ಯ ಸಾಸುಚಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ತಮ್ಮನೊಡನಿರುವ ಭರತನು ರಾಮನಿರುವ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಂಗಡೆಯ ಧೂಲಿಯಲ್ಲಿ
ಕೇವಲ ಮಂಗಲಕರವಾದಂಥ ವಜ್ರ, ಅಂಕುಶ, ಕಮಲ, ಧ್ವಜ—ಮೊದಲಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ ರಾಮಪಾದಗಳನ್ನು ಕಂಡನು.

ಆಗ ಅವನು ಅಣ್ಣನನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

✓ ಚಾ|| ದೇವದೇವಸಿ, ಮುನಿಯ ಪತ್ತಿಯ ಶಾಪವನು ಕಳೆದಿರ್ಪನೆ, | ಭಾವಿ
ಸುತ ಬಂದವರ ಮೇಲೆ ಕೃಪಾವಲೋಕನಗೆಯ್ದನೆ, || ಆ ವಿಗಡಹರಧನುವ
ಮುರಿದು ಮಹಾವಿಭವವನು ತಾಳ್ದನೇ, | ಪಾವನನೆ ನಮಿಸುವನು ಭೃಗುಜನ
ಭಾವವನು ತಿದ್ದಿರುವನೇ ||

ಇಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅಣ್ಣನ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಲೆ ಅವನ
ಸ್ಥಿತಿಯೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಆರೈತೈವಾಥ ಸಂಕ್ರಶ್ಯ ವ್ಯಾಹರ್ತುಂ ನಾಶಕತ್ತದಾ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಆರೈತೇ ಎಂದು ಅಳುತ್ತ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅವನಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ರಾಮನು—

✓ ಕೀ|| ಭರತನಸಮ್ಪ್ರತೆ ತಾಯಿಯರನು ಕಂಡಿರಗಿ ತಂದೆಯ ವಿಚಾರಿಸಲು ||
ಸುರನಗರಿಗೆ ದಶರಥ ವೋದುದನವ | ರರುಹ ರಾಮನಿಗೆ ಬಂತಳಲು ||

ಅವನು ದುಃಖಿಸಿದ್ದು—

ತೋಡಿ—ಆದಿತಾಳ

ಎಲ್ಲಿಗೈದಿದೆ? ಹಾ ತಾತ ನೀನು || ಪ || ಇಲ್ಲಿ ನಿನ್ನವರ ಸಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು
|| ಅ.ಪ || ನಿನ್ನ ದಶನದಾಶೆಯಿಲ್ಲದೆ | ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿನೊ ಸನ್ನುತಾಂಗನೆ || ಚೆಣ್ಣ
ರನ್ನು ನೀ ನಾರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದೆ | ಕಣ್ಣಮರೆಯಾಗಿ ಏನು ಕಾರಣದಿ || ೧ || ಎಮ್ಮ
ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೀನು | ಸುಮ್ಮನಿಂತು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದೆಯ? ||

ಎಮ್ಮ ಪಾಣವೂ ಹೋಗಲೊಲ್ಲದೇಕೋ? ಒಮ್ಮೆ ಸಿನ್ನ ಎರಹವನ್ನು ಸಹಿಸದೀಗ || ೨ || ತಂದೆ ಸಿನ್ನ ಆಚ್ಚೆಯನ್ನು ಸಡೆಸಿ ನಾವು | ಬಂದುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣದಾದೆಯೇ? || ಇಂದು ನೀನು ಧನ್ಯ; ಸಿನ್ನ ಮಾತಿಗೆ | ಕುಂದು ಬಾರದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡೆ || ೩ ||

ಕಂ|| ಜನಕಾ, ನಿಜಗುಣತೋಷಿತ | ಜನಕಾಪಸಿಪಾಲ, ದೇವಪತಿರಿವು ಭಯಸಂ || ಜನಕಾ, ಕೋಸಲಜನರಂ| ಜನ, ಕಾಲಾಧೀನನಾದೆ ನೀನೆಂತಕಲಾ||

—(ರಾ.ನಾ)

ಆಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ನೀರುಬಿಟ್ಟರು. ರಾಮನು—

ಶ್ಲೋ|| ಐಜ್ಯುದಂ ಬದರೀಮುಶ್ರಂ ಪಿಣ್ಯಾಕಂ ದರ್ಭಸಂಸ್ತುರೇ | ಸ್ಥಸ್ಥ
ರಾಮಃ ಸುದುಃಖಾತೋಽ ರುದನ್ಯಚಸಮಬ್ರವೀತ್ || ಇದಂ ಭುಜ್ಞಪ್ಸು
ಮಹಾರಾಜ, ಪ್ರೀತೋ ಯದಶನಾ ವಯಮ್ | ಯದನ್ನೋ ಪುರುಷೋ
ಭವತಿ ತದನ್ಮಾಸ್ತಸ್ಯ ದೇವತಾಃ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಇಂಗಳದ ಬೀಜದ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೋರೇಹಣ್ಣನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪಿಂಡವನ್ನು ಮಾಡಿ ದರ್ಭೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ರಾಮನು ಬಹಳ ದುಃಖದಿಂದ ಅಳುತ್ತ “ಹೆ, ಮಹಾರಾಜ, ಇದನ್ನು ತಿನ್ನು; ಈಗ ಈ ಅನ್ನದಿಂದ ನಾವು ಪ್ರೀತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೋ ಅವನ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅದೇ ಅನ್ನ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಹೀಗೆಂದು ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಮನು ಬಂದು ವಿಶ್ವಮಿಸಿಕೊಂಡು ಭರತನನ್ನು ಕುರಿತು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನೆನ್ನಲು ಭರತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶುಭ್ರಸಾವೇರಿ—ರೂಪಕ.

ಆಡಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಕೇಳ್ಳಿ ನಾನು | ನಡೆಸಿ ಕೊಡಲು ಬೇಕು ನೀನು || ಪ ||
ಬಿಡದೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು | ಪಡೆದು ರಕ್ಷಿಸೆಮ್ಮನ್ನು || ಅ.ಪ || ಹಿರಿಯ ಮಗನು
ನೋಡೆ ನೀನು | ಧರಣಿಯಾಳಲು ತಕ್ಕವನು || ಕಿರಿಯರಿಗದು ಶೋಭಿಸದು | ನೆರೆ
ವಿಚಾರವೂಡು ನೀನು || ೧ || ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ | ಸೂತ್ರವೇ ಸ್ವಧ
ಮೌವಹುದು || ಮತ್ತೇನೇ ವಸನಾಸು | ದುತ್ತಮವೆಂದೆನಿಪುದಲ್ಲ || ೨ || ತಾಯಿ
ದುಷ್ಟಕೃತ್ಯವನ್ನು | ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿಯತೆನ್ನ || ಕಾಯಬೇಕು ನೀನೀಗ |
ರಾಯನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಗ || ೩ ||

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಬಂದು ಕೈಕಾದೇವ ಕಂಬಸಿ | ಯಿಂದ ಮನದನುತಾಪಶಿಖಿಯಲಿ |
ಬಿಂದು ಬಳಿಕೇ ಮಾತ ನುಡಿದಳು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಲಿ || ಹಿಂದೆ ನೆನೆದಪಕ್ಕತವ
ನೆರೆ ಮರೆ | ದಿಂದು ಪಾಲಿಸು ಧರೆಯ ಕೇಳಿಲಿ | ಕಂದಯೆನುತಪ್ಪಿದಳು ಶಿರವನು
ರಾಘವೇಶ್ವರನ ||

—(ತೂ.ರಾ)

ಆಗ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಂತಯಿಸಿ ರಾಮನು ಭರತನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶಂಕರಾಭರಣ—ಅಟಿತಾಳ

ಸರಿಯಲ್ಲ ತಮ್ಮ! ನೀನೀಗ ಕೇಳ್ವುದು || ಪ || ನೆರೆಪಿತನಾಜ್ಞೆಗೆ | ಎರಡನು
ಬಗೆವುದು || ಅ.ಪ || ಹಿರಿಯನಾಗಿಹ ನಾನು | ವರಪಿತನಿಂಗಿತ | ಪರಿತೀ ಅರಣ್ಯ
ದೊ | ಇರುತಿಹೆನು || ಕಿರಿಯನಾಗಿಹ ನೀನು | ದೊರೆಯಾಗೆ ತಂದೆಯ | ಪರಮಸತ್ಯ
ವ್ರತ | ಪರಿಪೂರ್ಣವಪ್ಪುದು || ೧ || ತಂದೆಯ ಪೃಣೆಯನ್ನು | ಇಂದು ನೀನೆನ್ನಂತೆ |
ಸಂದೇಹಗೊಳ್ಳದಾ | ಸಂದದಿ ನಡೆಸಲು || ಕುಂದು ಪೂರ್ವದು ಎಮ್ಮ | ತಂದೆಗೆ
ಲೋಕದಿ | ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕೀರ್ತಿ | ಬಂದು ಶೋಭಿಸುವದು || ೨ || ದೊರೆಯ
ದೆದಿಗು ಈ | ಪರಿ ಸಿತ್ಯ ಸೇವೆಯು | ತರಳನೆ ಇದನೀ | ಪರಿತೀಗ ನಡೆವುದು || ತೊರೆ
ಯಲೇ ಸಮಯವ | ದೊರೆಯುವದಪಕೀರ್ತಿ | ಪರಿಹಾಸ್ಯಕೇ ನಾವು | ಗುರಿಯಾಗಿ
ಕೆಡುವೆವು || ೩ ||

ಅದಕ್ಕೆ ಭರತನ ಮಾತು—

ಶ್ಲೋ|| ಯದ್ವ್ಯಂ ಬಾನ್ಧವಾನಾಂ ವಾ ಮಿತ್ರಾಣಾಂ ವಾ ಕ್ಷಯೇ
ಭವೇತ್ | ನಾಹಂ ತತ್ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣೀಯಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾನ್ವಿಷಕೃತಾಸಿವ ||—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಬಾಂಧವರಿಗಾಗಲಿ ಮಿತ್ರರಿಗಾಗಲಿ ಹಾಸ್ಯಾಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು—ವಿಷಗೂಡಿದ
ಭಕ್ತ್ಯುಗಳಂತೆ—ನಾನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರೆನು.

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಉತ್ತರ—

ಶ್ಲೋ|| ಚತುರ್ದಶಸಮಾಃ ಸೌಮ್ಯ, ದಣ್ಡಕಾರಣ್ಯಮಾಶ್ರಿತಃ || ಉಪ
ಭೋಕ್ತೃಣಾಂ ತ್ವಹಂ ದತ್ತಂ ಭಾಗಂ ಸಿತ್ರಾ ಮಹಾತ್ಮನಾ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೇ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ತಂದೆಯು ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ದಂಡಕಾರ
ಣ್ಯವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಉಪಭೋಗ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಆಮೇಲೆ ಅವರ ಸಂವಾದವು ಮುಂದುವರಿದದ್ದಂತೆ—

✓ ಕೀ|| (ಭ) ಮುದುಕನಾದ ಕಾಮುಕನ ಮಾತಿನಿಂ | ಪದುಳವೆಂದಿಗಪ್ಪುದೊ
ಅಣ್ಣಾ ? || (ರಾ) ಮುದುಕನೆಂದು ಕಾಮುಕನೆಂದವನನು | ಸದರವೇನೊ ಬಿಡು
ವದು ತಮ್ಮ ? || ೧ || (ಭ) ನಾನೇ ವಸವಾಸವನಾಚರಿಪೆನು ನೀನೇ ರಾಜ್ಯವ
ಕೊಳ್ಳಣ್ಣ || (ರಾ) ಈ ನಿಯಮವ ಬದಲಾಯಿಸೆ ಮಾತಿಗೆ | ಹಾಸಿಯಲ್ಲವೇನೋ
ತಮ್ಮ ? || ೨ ||

ಕೊನೆಗೆ ಭರತನ ಮಾತು—

ಶ್ಲೋ|| ಅಹಮಪ್ಯಾಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಸೇವೇ ತ್ವಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ಯಥಾ |
ನೋ ಚೇತ್ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶೇನ ತ್ಯಜಾಮ್ಯೇತತ್ಕಲೇವರಮಾ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ನಾನೂ ಬಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂತೆ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ
ದಿಂದ ಶರೀರತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಟಿ|| ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ—ಸಾಯುವವರಿಗೂ ಹಠದಿಂದ ಉಪವಾಸಮಾಡುವಿಕೆ.
ಎಂದು ಭರತನು ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಲು—

✓ಸಾ|| ಗುರುಪಸಿಷ್ಠರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿ ರಾಮನು | ಸರಭಸದಿಂದನರಾಗ || ಕರೆ
ದೊಯ್ದು ರಹಸ್ಯದೊಳಗರುಪಿದರು | ಭಗತಗೆ ಯುಕ್ತಿಯ ಬೀಗ ||

ಅದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡ ಭರತನು ಬಂದು—

ಷ|| ಗೋಪುರದ ಭಾರವನು ಗಾರೆಯ | ರೂಪುದೋರಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದದಿ |
ಈ ಪರಿಯ ಸಂಸಾರಭಾರವ ನಾವು ತಾಳುವುದು; || ತಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೊಂದು
ಮನುಜನು | ಕಾಪಥವನ್ನೊದುವನು; ವಿಶ್ವ | ವ್ಯಾಪಕನು ನೀನಹುದು ರಕ್ಷಿಸು
ನಮ್ಮ ನನವರತ || (ಹ.ಭ)

ಅದ್ದರಿಂದ—

ಶ್ಲೋ|| ಪಾದುಕೇ ದೇಹಿ ರಾಜೇಸ್ಥಿ ರಾಜ್ಯಾಯ ತವ ಪೂಜಿತೇ ||
ತಯೋಃ ಸೇವಾಂ ಕರೋಮ್ಯೇವ ಯಾವದಾಗಮನಂ ತವ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ದೇವ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜ್ಯವಾದ ನನ್ನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ನೀನು
ಬರುವವರಿಗೂ ಅವುಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ರಾಮನಿಂದ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನನಪಂಚ ಸಮಾಸ್ತೇ ತು ಪ್ರಥಮೇ ದಿನಸೇ ಯದಿ | ನಾಗಮಿಷ್ಯಸಿ
ಚೇದ್ರಾಮ, ಪ್ರವಿಶಾಮಿ ಮಹಾನಲಮ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ರಾಮ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ಮುಗಿದ ಮೊದಲನೆ ದಿನವೇ ನೀನು ಬರದೆ
ಇದ್ದರೆ ನಾನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾತುಕಥೆಗಳು ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಭರತನು ಪಾದುಕೆಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ
ರಾಮಪಾದಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಲು ಇತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ರಾಮನು
ವನವಿಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ—

✓ಸಾ|| ಮುನಿಪತಿಯಾದತ್ರಿಯ ವಚನದೊಳಿಂ | ದ್ರನ ಸುತನಾದ ಚಯಂತ||
ಘನಕಾಕಾಕೃತಿಯೊಳೆಯಲೆಂದು ಸಾ | ದ್ರನು ಸೀತೆಯ ಬಳಿಯಂ ತಾ ||

ಷ|| ಸಾರುತಿರೆ ಪದಸೊಂಕಿಗಾ ಸತಿ | ಕ್ರೂರವಾಯಸಕಂಜಿ ಪತಿಯ ಶ |
ರೀರವನು ಬಿಗಿದವುತಾಚರಿಸಿದಳು ಭೀತಿಯಲಿ || ನೀರ, ಕೇಳವ್ಯಾಯಸದ ಪದ
ನಖ | ಧಾರೆ ಭುಜದಲಿ ಬೀಳಿ ಬಳಿಕನು | ರಾರಿ ಕೋಸಿಸುತಿಟ್ಟನಾ ಖಳನನು
ತೃಣಾಸ್ತದಲಿ || (ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಆಚರಿಸಿದಳು—ಆಯೆಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು. ಬಳಿಕ+ಅಸುರಾರಿ.

ಅಮೇಲಿನಾಯಿತಂದರೆ—

✓ ದಿಂ; ಬಿಡದೆ ಬಿಂಬತ್ತಿ ದ್ರವ್ಯಬಾಧೆಯನ್ನು | ತಡೆಯದಾ ಕಾಕಂ ಹುಡುಕಿ
ಕಾವರನ್ನು || ಕಡೆಗೆ ದೇವೇಂದ್ರಂ ಪೇಳಿ ರಾಮನನ್ನು | ಕಡೆಯ ಹಾಯ್ದೊಂದಂ
ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ||

ಅಗ್ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಾಮನು ಅವನನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಶರವಿದೆಮ್ಮದವೋಘಃ; ಮರೆಯೊ|ಕ್ಕರನು ಸಲಹುವ ಬಿರುದು ಸಂದಿ
ಹು|ದರಡುಗುಣ ಸಮಗೀಧರಿತ್ರಿಯೊಳೆಂದು ರಘುನಾಥ || ಸರಳಿಗೊಂದವನಕ್ಕಿ
ಯನುಕೊಂ|ಡೆರಡುಕಡೆಗೊಂದಾಲಿಯನು ವಿ|ಸ್ತರಿಸಿ ಕರುಣದಲಾ ಜಯಂತನ
ಕಾಯಿದನು ರಾಮ || —(ತೊ.ರಾ)

ಅಗ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದ ಜಯಂತನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ್ದು—

✓ ಚೂ|| ಶರಣು ಶರಣಾಗತರ ಸಂರಕ್ಷಕ, ಜನನಮರಣಾದಿಸಂಸಾರವಿಷ
ಭಕ್ಷಕ, ಯಮಸಿಯಮಾಸನಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಸರ್ವಸಾಧನಾಪೇಕ್ಷಕ, ಭಕ್ತ
ಜನಾಪರಾಧೋಪೇಕ್ಷಕ, ಅಸುರೀಸಂಪದ್ವಿಶಿಷ್ಟಜನಶಿಕ್ಷಕ, ಚತುರ್ದಶಭುವನ
ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರಕರ್ಮೀಕ್ಷಕ|ಆನಾಥಸರ್ವಜ್ಞತನಾಥ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ
ತಾತ, ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರನಿರ್ನುತಾಖಿಲಾಂಡಕ್ಕೋಟಿಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಚಾತ, ಗುಣ
ಗಣಾತೀತ, ಸರ್ವೇಷ್ಟದಾತ, ಸಜ್ಜನಸೀತ, ಭವಜಲಧಿವೋತ, ದೇವಾದಿದೇವ
ನಾಗರ್ವಾತ, ಖ್ಯಾತಾತಿರುಗಿದೆನು ಬಹಳ ಲೋಕಂಗಳನ್ನು, ಸೊರಗಿದೆನು
ಕಾಣದೇ ರಕ್ಷಿಸುವರನ್ನು, ಕರಗಿದೆನು ಸುರಿಸಿ ಕಣ್ಣುಗಳ ನೀರನ್ನು, ಎರಗಿದೆನು
ನಂಬಿ ಸಿನ್ನಯ ಪಾದವನ್ನು, ಮರುಗುವೆನು ಮರೆತುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಿನ್ನನ್ನು|
ತಾಯೆ ಮಕ್ಕಳ ಬಿಡಲು ಕಾಯುವವರಾರು?, ಬಾಯಿಬಿಡುವೆನು ಮೊರೆಯೆ
ನೀನಲ್ಲದಾರು?, ತೋಯಚಾಕ್ಷುಸೆ ದಯದಿ ಕೇಳಿನ್ನ ದೂರು, ಮಾಯಾಧಿಪತಿ
ಯೆನಗೆ ಕರುಣೆಯನು ಬೀರು, ಬೀಯನೆನಿಸದೆ ಬೇಡಿಕೆಗನುಗ್ರಹವ ತೋರು,
ಕೈಸೇರು.

ಇತ್ತ ಕಾಕಾಸುರನು ಶಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದ
ಮೇಲೆ—

ಅತ್ತ ಭರತನು—

ಷ|| ಎಂದು ಪೀಳೊಂಡಖಿಲಸೇನಾ|ವೃಂದಸಹಿತಾ ಭರತನೃಪನೈತಂದು
ನಗರವ ಹೊಗದೆ ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲಿ ಬಳಿಕ || ಇಂದಿರೇಶನ ತೊರವೆಯೆರಸನ|
ಸಂದ ನಿಜಭಕುತಿಯಲಿ ಪರಮಾ | ನಂದರಸಮಯನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದನು ಧರಾ
ತಲವ || —(ತೊ.ರಾ)

ಹೀಗೆ ಭರತನು ಅಣ್ಣನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ದೇವರಂತ ಭಾವಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು
ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ “ಹಿರಿಯನ ಕಂಡರೆ ದೇವರೆಂದಾತನ” ಎಂಬ ನುಡಿಯ ಉಪ
ದೇಶವು ಹೊರಟಿರುವುದು.

ಜಟಾಯು ಮೋಕ್ಷ

ಪೀಠಿಕೆ—ಮೈತ್ರಿಯ ಭಿಮಾನ

ದೇಶೀತೋಡಿ—ಅಟಿತಾಳ

ಮೈತ್ರಿಯ ಭಿಮಾನವನು ತೋರಿಸು | ಧಾತ್ರ ಮೆಚ್ಚಲು ನಿನ್ನನು || ಪ ||
ಪಾತ್ರನಹ; ಕಾಣಿಪನು ಲೋಕದ | ಸೂತ್ರಧಾರನು ತನ್ನನು || ಅ.ಪ || ಗೆಳೆಯ
ತನವದು ಬೆಳೆಯಲೊಬ್ಬನೊ | ಇಳಿಯೊಳಾತನ ಕುಲವನೆ || ಸಖ ಸಂತಸವಡುವೆ
ನೆಂದೇ | ತಳೆಯುತ್ತಿರು ಒಲುಚಲವನೆ || ೧ || ಸಖನು ತನ್ನ ವನಾದಕಾರಣ | ಸಖನ
ಪರಿವಾರದೊಳು ತಾ || ಪ್ರಕಟಿಸುತ ಪ್ರಾಣಾಧಿಕತ್ವವ | ನಕುಟಲತ್ವವ ತೋರುತ
|| ೨ ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಸ್ತುಗಳ ಬೆಂಬಲವೇ ತಮ್ಮ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ
ವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರಲ್ಲ ! ಈ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲವೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಕವಿಗಳು ನೆನಪು
ಗೊಟ್ಟಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಕಂ || ಉಡಿಸಿಯುಮೂಡಿಯುಮುಳ್ಳಿಯಿ | ನೆಡೆಯುಡುಗದೆ ಸಲಿಸಿ ಪಲವು
ಕಾಲಂ ಪುದುವಾ || ಳೊಡಲಾತ್ತನೊಡನೆ ಪೋಗದೆ | ಕಡೆಗಣಿಸುವದೆಂದೊಡುಳಿ
ದರಂ ನಂಬುವದೇಂ? ||

—(ಆ.ಪು)

ಬಿ || ಎಡೆಯುಡುಗದೆ—ಎಡೆಬಿಡದೆ. ಸಲಿಸಿ—ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ. ಪುದುವಾಳ್—ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ
ಸುಖವಾಗಿದ್ದು. ಕಡೆಗಣಿಸುವದು—ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದು.

ಪಾಪ ! ಶರೀರವೇನು ಮಾಡೀತು? ಮೃತ್ಯುವೆಂಬುದು ಅದಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ.
ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ || ಸಹ್ಯವ ಮೃತ್ಯುರ್ವಸತಿ; ಸಹಮೃತ್ಯುರ್ನಿಷೀದತಿ; | ಗತ್ವಾ
ಸುದೀರ್ಘಮಧ್ಯಾಹ್ನಂ ಸಹಮೃತ್ಯುರ್ನಿಪರ್ತತೇ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ || ಮೃತ್ಯು ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ; ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೂತುಕೊ
ಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಬಹುದೂರ ನಡೆದು ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗೀತೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ನೋಡಿರಿ—

ಶ್ಲೋ || ಜಾತಸ್ಯ ಹಿ ಧ್ರುವೋ ಮೃತ್ಯುರ್ಧ್ರುವಂ ಚನ್ಮ ಮೃತಸ್ಯ ಚ ||

—(ಭ.ಗೀ)

ಅ || ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಸಾವು ಶಪ್ಪದು; ಸತ್ತವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟು ಶಪ್ಪದು.

ಅದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಪ್ರತ್ಯವೇಕ್ಷೇತ ಸರಶ್ಚರಿತಮಾತ್ಮನಃ | ಕಿನ್ನು ಮೇ
ಪಶುಭಿಸ್ತುಲ್ಯಂ ಕಿನ್ನು ಸತ್ಪುರುಷೈರಿತಿ || —(ಸು.)

ಅ|| ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ನಡೆವಳಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಾಲೋಚನೆಗೆ ತಂದು
ಕೊಂಡು ನಾನೇನು ಪಶುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿದೇನೆಯೊ ಅಥವಾ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿದೇ
ನೆಯೊ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ತಾನು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗ
ಬೇಕು. ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ತಿದ್ದುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶಂಕರಾಭರಣ ನೋಟು—ತ್ರಿಶ್ರವಕತಾಳ

ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ ರೆಲ್ಲರು | ಬನ್ನ ವಿವುಡ ಬಲ್ಲರು || ಪ || ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ ಭವದ ಬೇಗೆ |
ಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದವರು || ಅ.ಪ || ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಂದಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಂದಿ | ಕೆಟ್ಟ
ನಾಯಿ ಸರಿಯು ಹಂದಿ || ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಸುತ್ತುವಂತೆ | ಕೆಟ್ಟ ತಿರುಗಲೊಲ್ಲದ
ವರು || ೧ || ಸೋಮಯಾಗವನ್ನು ದುಡಿದು | ಸೋಮಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದು ||
ಭೂವಿಂಗಳಿಗಿಡು ಮತ್ತೆ ಸಿಯಮ | ದಾಸುದೇಳಿತಕೆಳಸದವರು || ೨ || ದೇವಯಾನ
ದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ | ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ || ತಾವ ಸೇರಿ ಸೊಗವಪಡೆವ | ಬೇವಸ
ವನು ಬೇಸದವರು || ೩ || ಕನ್ನಡಿಯೊಳು ತೋರ್ಪ ಗಂಟು | ತನ್ನದೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ
ಯುಂಟು? || ಕುನ್ನಿಯಂತೆ ಭಾವನೆಗಳ | ನಿನ್ನು ಮಾಡೆನ್ನವವರು || ೪ ||
ನಿತ್ಯಶುದ್ಧಬುದ್ಧಮುಕ್ತ | ಸತ್ಯರೂಪತರ್ಕಯುಕ್ತ || ಸತ್ಯವೇದಾಂತ ಶಂಕ |
ರೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಭವಿಸುವವರು || ೫ || —(ಅ.ಗೀ)

ಟಿ|| ಹೊಂದಿ—ಸತ್ಯ. ಸೋಮಲೋಕ—ಖತ್ಯಲೋಕ. ಬೇವಸ—ಬೇಸರ. ಸತ್ಯ
ರೂಪ—ಸತ್ಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು. ವೇದಾಂತಶಂಕರೋಕ್ತಿ—ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸುಖಕರವಾದ ನುಡಿ.

ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡುವ ಸಜ್ಜನರು ಎಂತಿರುವರೆಂದರೆ—

ವೃ|| ನೋಡುವ, ನೋಡಿ ಲಾಲಿಸುವ, ಲಾಲಿಸುತ್ತಾತ್ಮಸುಖಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತ
ಯಂ | ಮಾಡುವ, ಮಾಡಿ ಮೆಚ್ಚುವ, ನಿಜಾತ್ಮನೊಳಾಗಳಿ ಮೆಚ್ಚು ತೈಕ್ಕದಿಂ |
ಕೂಡುವ, ಕೂಡಿ ಮೈಮರೆದು ತನ್ಮಯನಾಗುತೆ ತಾನೆ ತನ್ನೊಳೋ | ಲಾಡುವ
ಯೋಗಿಯೇ ಅಮೃತಭಾಗಿಯಲಾ! ಆಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ —(ಅ.ಶ)

ಅವರ “ನೋಡುವ ನೋಡಿ ಲಾಲಿಸುವ” ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮಾ
ಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗವು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಕೂಡ ಇರಬೇಕಾಗುವದು. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅನ್ತಕಾಲೇ ಚ ಮಾಮೇವ ಸ್ಮರನ್ಮುಕ್ತಾಃ ಕಲೇವರಮ್ | ಯಃ
ಪ್ರಯಾತಿ ತ್ಯಜನ್ನೇಹಂ ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಹೋದವರು ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಮರಣೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ಪರನಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೇ ಪಾಪನಾಶ—

ಶ್ಲೋ|| ಪಠತೋ ಸಾಸ್ತಿ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಂ ಜಪತೋ ನಾಸ್ತಿ ಪಾತಕಮ್ |
ಮೌನಸಃ ಕಲಹೋ ನಾಸ್ತಿ ನ ಭಯಂ ಚಾಸ್ತಿ ಜಾಗ್ರತಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಓದುವವನಿಗೆ ಮೂರ್ಖತ್ವವಿಲ್ಲ; ಜಪಿಸುವವನಿಗೆ ಪಾತಕವಿಲ್ಲ; ಮೌನವಾಗಿರುವವನಿಗೆ ಜಗಳವಿಲ್ಲ; ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವವನಿಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ.

ಯಾವ ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ಪರಿಪರಿಯತ್ನದೊಡನೆ ಮಾಡು ನೀಂ ರಘು | ವರನ ಸಿನ್ನವನಾಗಿ
ಮಾಡು || ಶರಣರಕ್ಷಕನೆಂಬ ಬಿರುದರ್ಪ ದೇವನೊಳಿರು ರಾಘವನೊಳೇಗ
ಮನವೆ || —(ಮ.ಉ)

ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಾತಾಯಾತ್ಯೈಃ ಸುಬಹುಭಿಃ ಶ್ರಾನ್ತೋಽಸಿ ಯದಿ ಹೇ ಸಖೇ |
ಏಕಂ ಕುರು ಘನಚ್ಛಾಯಂ ಸೀತಾರಾಮಪದಂ ಭಜ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧) (ಯಾತಾಯಾತ್ಯೈಃ) ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡಿ ಬಳಲಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡು. ಅದೇನೆಂದರೆ— (ಘನಚ್ಛಾಯಂ) ದಟ್ಟವಾದ ನೆರಳಿರುವಂಥ (ಸೀತ+ರಾಮ+ಪದಂ) ತಣ್ಣಗಿರುವ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗು. (೨) (ಯಾತಾಯಾತ್ಯೈಃ) ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿ ನೀನು ಬಳಲಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡು. ಅದೇನೆಂದರೆ— (ಘನ ಚ್ಛಾಯಂ) ಮೇಘದ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳಂಥ (ಸೀತಾ+ರಾಮ+ಪದಂ) ಸೀತಾರಾಮನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡು.

ಈ ಉಪದೇಶವು ಜನಗಳಿಗೆ ಸಾಗದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಂಸಾರಿಣಾಮಹಾಮೃತ | ಲಾಭೋಽಮೃತಮಧ್ಯವರ್ತಿನಾ-
ಮಪಿ ನ || ವಿನಾಸಾನಾಮವ ತತ್ರಾ | ಪ್ರತ್ಯಜ್ಞುಖತೈವ ಜಾಯತೇ ವಿಘ್ನಃ ||
—(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧) ಮಿಾನುಗಳಿಗೆ (ಅಮೃತಮಧ್ಯವರ್ತಿನಾಮಪಿ) ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ (ನ ಅಮೃತಲಾಭಃ) ನೀರು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿರುವದೇ ಅವಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. (ಇದರಂತೆ) (೨) ಸಂಸಾರಿಗಳಾದ ಜನರಿಗೆ (ಅಮೃತಮಧ್ಯ ವರ್ತಿನಾಮಪಿ) ಅವರು ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ (ನ ಅಮೃತಲಾಭಃ) ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಒಳಮುಖರಾಗದಿರುವದೇ ಅವರಿಗೆ ವಿಘ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರ್ಮುಖಿಯು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಂತೆಂದರೆ—

ರೇಗುಪ್ಪಿ — ಅಟಕಾಳ

ಇದು ಸಿನಗುಚಿತವೆ | ಎನ್ನ ಕಾಡಿಸುವದು | ಸದಯನೆ ರಾಮಚಂದ್ರ || ಪ ||
 ಇದು ಸಿನಗುಚಿತವೆ | ಮುದದಿ ದೀನನ ನೋಡಿ | ಪದಗಳ ತೋರಿಸುತ್ತ | ಆದರಿಸ
 ದಿಹುದು || ಅ. ಪ || ಪಾಪಿಯೆಂದೆನ್ನಯ | ಪಾಪವನೆನಿಸುತ್ತ | ಕೋಪವ ತೋರು
 ವೆಯು? || ಪಾಪಿ ನಾನಾದರೆ ಶ್ರೀಪತಿಯೇ ನೀನು | ಪಾಪಹಾರಕನಲ್ಲವೆ? | ಕೃಪೆ
 ಮಾಡದಿರುವೆ || ೧ || ಶರಣೆಂದ ಮಾತ್ರದಿ | ಸಿನ್ನಯ ಕೋಪವು | ಇರದೆಂದು
 ಹೇಳುವರು || ಶರಣು ಶರಣು ಭವ | ಹರಣಸಮರ್ಥನೆ | ಅರಿಸುತ್ತ, ಪೊರೆಯಯ್ಯ |
 ಶರಣಯ್ಯ ಚೇಯ || ೨ || ಅರಿಗಳೆಂದೆನ್ನದೆ | ದುರುಳರೆಂದೆನ್ನದೆ | ಕರುಣದೋರು
 ವನೆಂಬರು || ಪರಮಾದರದ ಸಿನ್ನ | ಚರಣವ ಹಿಡಿದೀಗ | ಪೊರೆಯೆಂದು ಸೆರೆಗೊ
 ಡ್ದವೆ | ಚಿನ್ನಯನೆ ಬೇಡುವೆ || ೩ ||

—(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಇಂಥ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಒಲಿಯುವದೇ ಕಠಿನವಾದ್ದರಿಂದ
 ಆ ಒಲವು ಉಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಭಕ್ತನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾಗವತರು ಹೇಳಿರುವದೇ
 ನೆಂದರೆ—

ಷ || ವರುಷನೂರಾಯುಷ್ಯವದರೊಳ | ಗಿರುಳ ಕಳೆದೈವತ್ತೈವ | ತ್ತರಲಿ
 ವಾರ್ಧಕಬಾಲ್ಯಕೌಮಾರದಲಿ ಮೂವತ್ತು || ಇರದೆ ಸಂದುದು; ಬಳಿಕ ಇಪ್ಪ |
 ತ್ತೊರುಷವದರೊಳಗಾಗಲಂತ | ಕರಣ ಸಿನ್ನೊಳು ತೋರಿ ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನ
 ವರತ ||

—(ಹ.ಭ)

ಈ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ—

ಶ್ಲೋ || ಯಸ್ಮಿನ್ಮಸ್ತುಸಿ ಮಮತಾ | ಮಮ ತಾಪಸ್ತತ್ರ ತತ್ತ್ವೇವ || ಯತ್ಕೈ-
 ವಾಹಮುದಾಸೇ | ತತ್ರ ಮುದಾಸೇ ಸ್ವಭಾವಸಸ್ತುಷ್ಯಕಿ ||

—(ಸು)

ಯಾವಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನದೆಂದು ಅಭಿಮಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೋ ನನಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತಾಪವೇ.
 ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುತ್ತೇನೋ ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದಿ
 ರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಅನುಭವವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಭಜಿಸಬೇಕಾ
 ದರೂ ‘ಅಭಿವಾನದವ್ಯಾಧಿಕರಿತ ತ್ರಾಜ್ಯಮ್’ ಎಂಬ (ನಾ. ಭ; ಸೂ.) ಸೂತ್ರದಂತೆ
 ದುರಭಿಮಾನ, ದಂಭ— ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಜಿಸಬೇಕು. ಮುಳ್ಳಿನಿಂದ ಮುಳ್ಳನ್ನು
 ತೆಗೆಯುವಂತೆ ದುರಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದರೆ ಸದಭಿಮಾನವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇ
 ಕಾಗುವದು. ಅಂಥ ಸದಭಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದಮೈತ್ರಿಯಭಿಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು
 ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಮೈತ್ರಿಯಭಿಮಾನವನು ತೋರಿಸು” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿರುವದು.
 ಈ ಮೈತ್ರಿಯಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿ ಜಟಾಯುಮೋಕ್ಷವು ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಆ ಖ್ಯಾನ

ಅತ್ತ ಭರತನು ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪಾದುಕಾಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರ ಸೇವಕನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರಲು ಇತ್ತ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರು—

✓ ಕೀ|| ನಗರದ ಜನಗಳು ಗಂಭೀರಗಟ್ಟುತ್ತಾ ಬರಲಾರಂಭಿಸಲಾಗ || ಹಗ ರಣವಾಯ್ತೆಂದತ್ತಿಮುಸಿಪನಿ|| ಬಗೆ ತಾನ್ನೈತಂದರ ಬೇಗ ||

ಅಲ್ಲಿ ನೀತೆಯು ಅತ್ತಿಪತ್ತಿಯಾದ ಅನಸೂಯಾದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾಗ—

ಷ|| ಸೊಗಸುವೇ ಸೌಂದರ್ಯಸಾಗರ | ವಗಜೆಗಾ ರಮೆಗಾ ಸರಸ್ವತಿ |
ಗೊಗೆಯದಿಹುದಾಗದೆ ನಿಲಿಕ್ಕಿಸಲಂಗವಟ್ಟದಲಿ; || ಅಗಲದಿರು ರಾಮನನು;
ನೂಯಾ|ವಿಗಳೂ ಘನ; ಕೇಳೆಂದೂ ಹೊಂದೊಡ|ವುಗಳನಿತ್ತವಚರಿಸಿ ಹರಸಿದ
ಳನಸುಯಾದೇವೀ ||

—(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ಒಗೆಯದಿಹುದು + ಆಗಿದೆ—ಹುಟ್ಟಿದೆ ಇರುವುದಾಗಿದೆ. ಅಂಗವಟ್ಟ—ಮೈಕಟ್ಟು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ—

✓ ಸಾ|| ನೀತೆಯ ಸುಂಗಲು ಒಂದ ನಿರಾಧನ | ನೀತಿಯನರಿತಾ ರಾಮ ||
ಧಾತುಗೆಡಿಸೆ ತುಂಬುರನಾದವನಿಂ| ಬ್ರಹ್ಮತನಾದ ರಣಭೀಮ ||

ಟಿ|| ತುಂಬುರನಾದ+ಅನನಿಂ.

✓ ದಿಂ|| ಮುಂದೆ ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮವನ್ನೈದಲಾಗ | ಅಂದು ಪುಣ್ಯಾಘಾತಿ
ಶಯವನ್ನು ಬೇಗ || ಚಂದದಿಂದಂ ಕೊಟ್ಟುಮುಸಿಪನುಯಿಲ್ಲ | ಬೆಂದು ಸಂದಂ
ರಾಘವನ ಪಾದದಲ್ಲ ||

ಆಮೇಲೆ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ—

ಶ್ಲೋ|| ಮುನಿರ್ಜಯತಿ ಯೋಗೀಂದ್ರೋ ಮಹಾತ್ಮಾ ಕುಮ್ಭಸ-
ವ್ಯವಃ || ಯೇನೈಕಚಲಕೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದಿವ್ಯೌ ತಾ ಮತ್ಸೈಕಚ್ಛಪಾ ||—(ಸು)

ಅ|| ಯಾರ ಒಂದು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾದ ಆ ಮತ್ಸೈಕೋರ್ಮಗಳು (ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವ
ತಾರಗಳು) ಕಾಣಬಂದವೊ ಆ ಯೋಗೀಂದ್ರನೂ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಜಯಶೀಲ
ನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ—

✓ ಕೀ|| ಸುರಪತಿಯಿಟ್ಟಿದಾ ಧನುಸನು ಮೇ| ಣ್ಣಾರರತ್ನಖಚಿತಖಡ್ಗವನು ||
ಮೆರೆವಕ್ಕೆಯಬಾಣವ ತೊಣೀರವ|ನೆರೆ ಕೊಟ್ಟರು ಗೆಲೆ ದೈತ್ಯರನು ||

ಅವರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ರಾಮನು ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಲೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವು
ಕಾಣಬಂದಿದೆ—

✓ ರ|| ಕಂಡನಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷವನು| ದಂಡಕಾವನವನು || ಪ || ಬುಳುಬುಳು
ಹರಿಯುವ ಗೋದಾವರಿಯು | ಥಳಥಳ ಹೊಳೆಯುವ ದೂರದ ಗಿರಿಯು |

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಂದರಗಳು | ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರು ತೋರುವ ದರಗಳು | ತಿಳಿ
ನೀರುಗಳ ಸರೋವರವೈಭವ | ನಲಿನ ಹಂಸಗೂಡಿದ ಕಾರಂಡನ | ಗಿರಿತಿಖರದಿ
ಕೂಗುತ್ತಿಹ ಮಯೂರ | ಚರಿಸುತ್ತಿಹ ಮೃಗಗಳ ವೈಯಾರ | ಬೆಳ್ಳಿಚಿನ್ನ ವೊಡ
ಲಾಗಿಹ ಗಣಿಗಳು | ಬಳ್ಳಿಗಿಣಿಸುಗಳ ತೆಗೆದಿಹ ಗುಣಿಗಳು | ಚಂದನವೃಕ್ಷದಿ
ಬರುವ ಸುಗಂಧ | ಸಂಧಿಸುತ್ತಿರಲಾಗುವ ಬಲುಚೆಂದ | ಸಾಲತಾಲಖರ್ಜೂರ
ಗಳಿಂದ | ಮೇಲಹ ಪಸಪತಮಾಲದ ವೃಂದ | ಚೂತಾಶೋಕತಿಲಕಪುನಾಗ |
ಕೇತಕಿ ಚಂಪಕಸುಮಗಳ ಯೋಗ | ಬಗೆಬಗೆಯಾಗರೆ ತೋರ್ಪ ಲತಾಳಿ | ಮಿಗೆ
ಗುಮ್ಮಗಳಿಂದೈತಹ ಗಾಳಿ | ಬಹುಪದ್ಧಶುಕಶಾರಿಕೆಗಳ ಸಿಸದ | ಬಹಳವಾಗಿ ಹೇಳುವ
ದಿನ್ನೇನದ ||

ಆ ವನದಲ್ಲಿ —

ಷ || ಮುನಿಗಳಿದ್ದರು ಮುಂದೆ ಸಿಯಮಾ | ಸಸಮಾಧಿಧ್ಯಾನದಲಿ, ಜಲ |
ದಸಿಲದಾಹಾರದಲಿ, ಕಾಮಕ್ರೋಧ ವೊದಲಾದ || ಚಿಸುಗುಚಾಡ್ಗದ ಜಂಬ
ಡನ ಕೆಲ | ಕೊನೆದು ನಿಖಿಲೇಂದ್ರಿಯದ ಕಳಕಳ | ಪಸು ನಿವಾರಿಸಿ ಕೇವಲಬ್ರಹ್ಮ
ದಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ||

—(ತೊ.ರಾ)

ಅ || ಜನುಗುಜಾಡ್ಯದ — ಕ್ಷುದ್ರರೋಗದ. ಜಂಜಡವ — ಜಡತ್ವವನ್ನು. ಕೆಲಕೆ + ಒನೆದು —
ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿ.

ಅವೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಶುಭಾಗಮನವನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದಂತೆಂದರೆ —

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಕಾವಿ — ಆದಿತಾಳ

ರಾಮ, ಬಾರೊ ರಘುಸಂದನ | ರಾಮ, ಬಾ ರಾಜೀವಲೋಚನ || ಪ ||
ರವಿವಂಶದಲ್ಲಿ | ಆವತಾರಮಾಡಿದ | ಕುಪಲಯದಲನೇತ್ರನೆ || ೧ || ಕಿರುನಗೆಗೊ
ಡಿದ | ಕರುಣಾಕಟಾಕ್ಷದಿ | ಶರಣರ ಪೊರೆಯುವನೆ || ೨ || ನವನೀಲಮೇಘದ |
ಭವಿಯಂತೆ ತೋರುವ | ರವಿಶತಸಮತೇಜನೆ || ೩ || ಎಳೆತುಲಸಿಯ ಮಾಲೆ |
ನಲಿದಾಡೆ ಕಂಠದಿ | ಬೆಳಗುವ ಮೃದುಹೃದಯನೆ || ೪ || ದೇವಾದಿದೇವರು |
ನೇವೆಯ ಮಾಡುವ | ಪಾವನಚಿದ್ರೂಪನೆ || ೫ ||

—(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ ಒಂದು ಕಡೆ ಜಟಾಯು ಕಾಣಬಂದಿದ್ದಾನೆ —

೪ || ಕೀ || ಬರುತ ಕಂಡು ರಾಕ್ಷಸನೆಂದೂಹಿಸಿ | ಗಿರಿಯ ಪೋಲ್ವ ಏಕಗವ
ನೊಂದ || ತರಿಯಲದನು ಖಡ್ಗಕೆ ಕೈಚಾಚಲು | ಭರವಿಂದವನು ಶರಣು ಬಂದ ||

ಆ ಸಂಭವವನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ —

ಶ್ಲೋ || ಸಾಂನೇಸ ಹೀಸಜಲಸುಬ್ಧಮಪಾಸ್ಯ ಸೂನಮಾ | ಮೈನಾಕ ಏಷ
ಮುನಿವಾಶ್ರಯತೀತಿ ಚಾತಾಂ || ಶಬ್ದಾಘಮಿಮಾಂ ರಘುಪತೇಃ ಕಥಿತಾತ್ಮ-
ವಂಶ | ಸ್ವಸ್ತಾತಮಿತ್ರಮಹಮಿತ್ಯಹರಜ್ಜಟಾಯುಃ ||

—(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಅಗಸ್ತ್ಯಮುಷಿಗಳು ಕುಡಿದದ್ದರಿಂದ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಹೋದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಜವಾಗಿ ಈ ಮೈನಾಕವು ಆ ಮುನಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವದೆಂದು ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಶಯವನ್ನು ಜಟಾಯು ತಾನು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಗೆಳೆಯನೆಂದು ಹೇಳುವದರ ಮೂಲಕ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದನು.

ದಶರಥನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಜಟಾಯು ಈಗ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೂ ಮಿತ್ರನಾದನು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಔರಸಂ ಕೃತಸನ್ಮುನ್ಧಂ ತಥಾ ವಂಶಕ್ರವಾಗತಸೌ || ರಕ್ಷಿತಂ
ವ್ಯಸನೇಭ್ಯಶ್ಚ ಮಿತ್ರಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ || —(ಸು.)

ಅ|| ಸ್ವಜಾತಿಸಂಬಂಧಿ, ಹೊಸಸಂಬಂಧಿ, ಕುಲಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸಂಬಂಧಿ, ಸಂಕಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು— ಹೀಗೆ ಮಿತ್ರರು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆ.

ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗೆಳೆಯನಾದ ಜಟಾಯುವಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಅದೆಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕ್ಷಮಾ, ದಯಾ, ಸತ್ಯಮುದಾರಭಾವೋಽಸಜ್ಜೋ, ವಿರಾಗಃ,
ಸಮತಾ, ಪ್ರಜೋದ್ಧಃ || ಏತೇ ಗುಣಾ ಯಸ್ಯ ಹರೇಃ ಸಖಾಃಸಾ | ತೀಲೇ
ಸಮಾನೇ ಹಿ ವದಸ್ತಿ ಸಖ್ಯಮ್ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಕ್ಷಮೆ, ದಯೆ, ಸತ್ಯ, ಉದಾರಭಾವ, ಅಸಂಗ, ವಿರಾಗಿ, ಸಮತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ— ಈ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನು ಹರಿಯುಗಳೆಯನು. ಸಮಾನಶೀಲರಿಗಷ್ಟೆ ಗೆಳೆಯತನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ?

ಆಗ ರಾಮನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಜಟಾಯು ದಶರಥನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಮರುಗುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಅಕಟ! ದಶರಥರಾಯನಸುರ | ಪ್ರಕರದಲಿ ಸೇರಿದನೆ!! ಶಿವಶಿವ!!! |
ಸಕಲಭೂಪಾಲಂಕೃತನು ಸಾರಿದನೆ ಸುರಪುರವೆ!!! || ಪ್ರಕಟಿತಾತ್ಮಪ್ರಿಯನ
ಮೃತಿವಾ|ಚಕಪ ಕೇಳ್ಳಿವೆ? ಹಾ! ಏನುತಲ | ವ್ಯಕ್ತುತಜಲಬಿಂದುಗಳ ಬಿಡದು
ಗುಳಿಬಿಡನಕ್ಷೆಯಲಿ || —(ತೂ.ರಾ.)

ಟಿ|| ಅವ್ಯಕ್ತಜಲಬಿಂದುಗಳ— ಸಣ್ಣನೀರುಹನಗಳನ್ನು. (ಬಿಡದೆ)+ ಉಗುಳಿಬಿಡನು— ಕೆಡವಿದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

೪|| ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದ ದಶರಥನಿಗೆ | ಜೀವದ ಸಖನಾದಾ ನಾನು ||
ದೇವನೆ, ವಸದಲಿ ನಿನ್ನಯ ಪತ್ನಿಯ | ಕಾವಲಿಗರೆ ಬೆಸಸೈ ನೀನು ||

ಜಟಾಯುವಿನ ಈ ನಡವಳಿಕೆಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ “ಗೆಳೆಯತನವದು ಬಿಳಿ
ಯಲೊಬ್ಬನೊಳ್” ಮೊದಲಾಗಿರುವ ನುಡಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪಂಚವಟೀಪ್ರದೇಶ
ದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರೀನದಿಯು ಕಾಣಬರಲು—

ಷ|| ಆ ಸದಿಯ ಕಂಡಾಗಘಾಘಾಕೃ|ಶಾಸು ಪರಿತೋಷದೊಳಗೆಮಗೀ|
ಸ್ಥಾನವೇ ಸಾಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು ಬೀಡಿಕೆಯ; || ಸ್ವಾಸಪಾನಾದಿಗಳಿಗುವು
ಪರ | ಮಾನುಗುಣವಾಯ್ತೆಂದು ತೊರನೆಯ | ಶ್ರೀಸೃಸಿಂಹನು ಬಂದು
ಪೊಕ್ಕನು ಪರ್ಣಮಂದಿರವ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟ|| ಅಘಾಘಾಕೃಶಾಸು—ಪಾಪಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಾದವನು. ಬೀಡಿಕೆಯ—ವಾಸವನ್ನು
ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಸಮೇತನಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮನುಷ್ಯಗಂಧವನ್ನು
ಹಿಡಿದ ಶೂರ್ಪನಖಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಅವರನ್ನು ತಿನ್ನಲೆಂದು ಬಯಸಿ ಬರುತ್ತ ದೂರದಿಂದ
ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಮುಕಳಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯಿಂದ
ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ನಿಡುಜಡೆಯ, ನಗೆನೊಗದ, ಕಂಗಳ|ಬಿಡಗ, ಸುಲಿಪಲ್ಲಗಳ, ಚಿಗು
ರಿಸ | ಸಡಗರದ ಚೆಂದುಟಿಯ, ಕಂಠದೊಳಿಸೆವ ಹಾರಗಳ, || ಕೊಡವೊಲೆಯ
ಬಡತನುವು ತಾಳದೆ|ಸಡಗುತೊಯ್ಯಾರದಲಿ ಮೆಲ್ಲಡಿ|ಯಿಡುತಬಲೆ ಸಡೆತಂದು
ನುಡಿದಳು ರಾಮಚಂದ್ರನೊಳು || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಹೀಗೆ ಮಾಯಾವೇಷದಿಂದ ಬಂದ ಶೂರ್ಪನಖಿಯು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಕ|| ಸ್ಮರನಂ ಶರೀರದಿಂದ, ತಾ|ವರೆಯಂ ಕಣ್ಣಿಂದೆ, ಚಂದ್ರನಂ ಮುಖದಿಂದ,
ಧಿ || ಕೈರಿಸುವೆ; ನೀನಾರಲೆ ಸರ|ವರ? ಸಿಸ್ತಂ ನೋಡಿ ಕಾಮುನತಿಯಾಗಿರ್ಪೆಂ ||
—(ರಾ.ನಾ)

ಆಗ ರಾಮನು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೆ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಮಾಚು—ರೂಪಕ

ದಯಮಾಡಿ ಎನ್ನ ಕೈಯ ಹಿಡಿಯೊ|ಧಯವ ತಾಳದೆ || ಬಯಶೀಲನಾಗಿ
ಬಾಳ್ವೆ ಇಲ್ಲಿ|ಕೇಳೊ ವೇಳಿದೆ || ೧ || ನಾನಾಗಿ ಬಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನು | ದೀನತೆ
ಯಿಂದ || ನೀನಿಗೆ ಬಿಡದೆ ಕಾಯ್ದುದೆನ್ನ | ಪ್ರಾಣಗಳನು || ೨ || ಬಹುಭೋಗ
ಭಾಗ್ಯವೀವೆ ನಾನು|ಬಯಸೊ ಎನ್ನನು || ಸುಹಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಾಮ್ಯರಿಲ್ಲ|
ವೆನಿವೆ ನಿನ್ನನು || ೩ || ಸ್ಮರನಸ್ತದಿಂದ ಬೆಂದು ಬೂದಿ|ಯಾಗುತ್ತಿರುವೆನು || ನೆರೆ
ರಯಿಸಿ ಜೀವವುಳಿಸುವದೀ | ಸುಂದರಿಯನು ||

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಉತ್ತರ—

✓ ಸಾ|| ಎನಗಿಹಳೊಬ್ಬಳು ಹೆಂಡತಿ ನೀಯೆ|ನ್ನನುಬಸ ಬಳಿಯೊಳು ಬೇಡು||
ನಿನಗವನಿಂದಲಿ ಫಲವಾಗುವದೆನೆ|ದನುಜಿಗಾಯಿತದು ಪಾಡು ||

ಅಲ್ಲಿ ಅವಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಉತ್ತರ—

✓ ದಿ|| ದಾಸನಾಗಿರ್ಪೆನ್ನಿಂದ ಅಭಾವೇನು?|ದಾಸಿಯವಳೆಂದೇ ಕರೆಸಿಕೊ
ಳ್ಳೆ ನೀನು || ಬೇಸರಿವ ಬೇಡಾ ಪೋಗು ರಾಮನನ್ನು | ಲೇಸೆನಲು ಕೇಳಾ
ಪಡೆವೆಯಿಷ್ಟವನ್ನು ||

ಹೀಗಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ವಂಶಬೀಕೋ ಅದು ಅವಳಿಗೆ ತೋರದೆ ಹೋಗಿದೆ,

ಶೋ|| ದಶರಥಾತ್ಮಜಯುಗ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣ | ಕ್ಷಣಸಮಾಕುಲಬುದ್ಧಿ-
ಯಂ ದಧೌ || ಉಭಯಕೂಲಸಮುತ್ಪತ್ತಿತಾತ್ಮಲಭ್ರಮಗತಾಗತಖಿನ್ನಗಮೇಂ
ದಶಾನು || —(ರಾ.ಚಂ.)

ಅ|| ದಶರಥನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಬುದ್ಧಿಯು ಎರಡು
ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ಹಸಿರುಹುಲ್ಲಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೋಗಿ
ಬರುವ ಆಕಳ ಪಾಡನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ರಾಮನ ಕಡೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಬಂದಾಗ—

ಕೀ|| ಇರುವನೇಕಪತ್ನಿಯ ಪ್ರತದೊಳು ನಾ | ಬರಿದೆ ಬಳಲಬೇಡೆನ್ನಿ ದಿ
ರೋಳ || ತೆರಳಿನಲಾ ಪತ್ತಿಯ ತಿಂದಪನೆನೆ | ಕರೆದನಾಗ ತಮ್ಮನ ಭರದೊಳು ||

ಆಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು—

ಷ|| ಚೆಲುವತನವನು ತೋರಿ ಸಿನ್ನವ | ನೊಲಿಸಲೈದಿದಳಿವಳ ಲೋಕಕೆ |
ಚೆಲುವತನವನು ಮಾಡಿಬಿಡು ಸಾಕೇ ಸಿಶಾಚರಿಯ || ಕೊಲುವದನುಚಿತವೆಂದು
ನುಡಿವುದ | ರೋಳಗವಳ ನಾಸಿಕವನುದ್ಭವೆ | ಬಳೆಸಿದನು; ಕಳಚಿದನು ಕರ್ಣದ್ವ
ಯದ ಬೆಸುಗೆಗಳ || —(ತೂ.ರಾ)

ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆ ನಗುತ್ತ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಷ|| ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರೆ ನೀ | ನಿಮ್ಮ ಮೈದುನಗಾದರೆಯು ನ |
ಮೂರ್ಖನಿಗಳಾಪಾಸಿನಿಗೆ ಪಡಿಯಾರಲು ಮಾಡುವದು; || ನಿಮ್ಮ ರೂಪಿಗೆ
ನೋತವಳ ನೀ | ವ್ಯುಮ್ಮನನು ಮಾಡುವದು ಗುಣವೇ? ನಮ್ಮ ಮನಕೆದು ಬಾರ
ದೆಂದಳು ನಗುತ ಸಳಿಸಮುಖಿ || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಪಡಿ—ಪ್ರತಿ. ಗುಮ್ಮ—ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುವ ರೂಪು.

ಆಮೇಲೆ ಶೂರ್ಪನಖಿಯು ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಣ್ಣನಾದ ಖರಾಸುರನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—
ನಾದರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ಅಟತಾಳ

ಅಣ್ಣಾ ಎನ್ನನು ನೀನು | ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡೋ || ಇನ್ನಾರಿಗುಸುರಲೊ |
ಮನ್ನಣೆ ನೀಡೊ || ಪ || ದಶರಥನ ಸುತನಂತೆ | ವಸುಧೆಗೊಡೆಯನಂತೆ || ಅಸವು
ಎಕ್ರಮನಂತೆ | ಬೆಸೆದನೆನಗೆ ಚಿಂತೆ || ೧ || ಮನುಜನು ಹೆಂಡತಿಯನು ಕೂಡಿ
ಕೊಂಡಿಲ್ಲಿ || ಮನೆಮಾಡಿರಲು ಎನ್ನ | ಮನವು ಪೋಯ್ತುನರಲ್ಲಿ || ೨ || ಎಂತಹ
ತರುಣರು! ಎಂಥ ಆಭರಣರು! || ಎಂತಹ ಕಿರಣರು! | ಇಂತೆನ್ನೆಗೈದರು || ೩ ||

ಎಂದು ತನ್ನ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಅವನ ಮುಂದೆ ಬಿಸಾಡುತ್ತಾಳೆ—

ಷ|| ಖಳನ ಖರಕೋಪಾನಲನ ದ | ಳ್ಳುರಿಗೆ ಸಿಡಿದವು ತಾರೆ; ಸಿಮಿಸಿಮಿ |
ಗರೆದುದಂಬರಸಿಂದು; ಸುರಪುರ ಹೊಗೆದುದಗಲದಲಿ; || ತರುಣ, ಕೇಳೈ ಕುಶನೇ,
ರಾಕ್ಷಸ | ತರುಣಿಗಾದಭಿವಾನಭಂಗದ | ಭರದ ಬವರಕೆ ಬಹಳ ಬಲಸಹಿತಸುರ
ಹೊರವಂಟ || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಖರಕೋಪಾನಲನ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೋಪವೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯು. ಹೊಗೆದುದು—ಹೊಗೆಯಿಂದ ತುಂಬಿತು.

✓ ರ|| ಬಂತ್ಯೈ|ಖರದೈತ್ಯಸ ಸೇನೆ ಬಂತ್ಯೈ || ಪ || ಪೊರೆಯುತ್ತಿರೆ ರಣಭೇರೀ ಧ್ವನಿಗಳು | ತೆರಪಿಲ್ಲದೆ ಬರುತ್ತಿರೆ ಯೋಧರ್ಥಗಳು | ಧೂಳಿಯೆದ್ದು ಮುಸುಕಿರಲಂಬರವನು | ಮೇಲೆ ಸುರಿಸೆ ಗಜಘಟೆ ಕಂಬಸಿಯನು | ಕುದುರೆಗಳೆಲ್ಲಾ ತಲೆಗೊಡಹುತ್ತಿರೆ | ಬೆದರುತ್ತೆ ಭೂಭಾಗವು ಸಡುಗುತ್ತಿರೆ | ಧ್ವಜದ ಮೇಲೆ ಹದ್ದುಗಳಿರಗುತ್ತಿರೆ | ಸಿಜದಿಂದ ರಕ್ತದ ಮಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿರೆ | ರವಿಮಂಡಲವನು ಕಾವಳಕವಿದಿರೆ | ಜವದಿಂದಂ ತಾರೆಗಳುದುರುತ್ತಿರೆ ||

ಈ ಸೇನೆ ಬರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದ ತಮ್ಮನನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ರಾಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಬೇಗ ಮಾಡಿದಿರಿರಿಸು ಸೀತೆಯ | ನೀ ಗಿರಿಯ ಶಿಖರದಲಿ; ಕೈಮಿಗಿ | ಲಾಗಿ ಒಂದರಿಭಟರ ಭಂಚಿಸ ನೇಮ ನಿನಗಿಸಿತು; || ಬಾಗೆ ನಮಗೀ ರಕ್ತಸರರಣ | ದಾಗು; ತಾ ಕಾಮುಕವನೆಂದು ಸ | ರಾಗದಲಿ ಸಾಹಸಪರಾಕ್ರಮಿಸುರಕನುವಾದ ||
—(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಇದಿರಿಸು—ಇದಿರಲ್ಲಿರುವ ಶಿಖರದಲ್ಲಿರಿಸು. ಬಾಗೆ—ಬರಲಿ; ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕಿರಲಿ.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಯಾಗಿ—

✓ ಚಾ|| ಮುಸಗಿದುದು ಪಡೆ ರವಿಯ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸಗಿ ತಾ ಕವಿವಂದದಿ | ಎಸೆವ ಮಂಜಿನ ಹಸರ ಸೀಲಾಚಲನನಾಸರಿಪಂದದಿ || ಹಸಿದ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯಿದ್ದೆಡೆ ಎಲಂಘಿಸುವ ಮೃಗಕುಲದಂದದಿ | ದೆಸೆದೆಸೆಯೊಳಬ್ಬರಿಸುತ್ತಿರೆ ರಕ್ತಸರು ಮೋಡಗವಂದದಿ ||

ಆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದುದನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕರು ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಕಾಣೆನಿರಲಿ ಕವಿವ ಕಾದುವ | ಕೋಣಪರ ಕೋಳಾಹಳಿಕೆಗಳ; | ಕಾಣೆನ್ನೈ ಕಣ್ಣುಳತೆಯಲಿ ಕುಂಭಿಣಿಯ ವಿವರಣವ; || ಕಾಣಿಸಿತು ಕರ್ಬುರರ ಕದನದ | ಶೋಣಿತಾಂಬುಧಿಯಗಲದಲಿ; ಬಲು | ಜಾಣರೊಳಗಿಂದಾವ ಧೀರನೊ ನಿಮ್ಮ ಪಿತನೆಂದ ||
—(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಕೋಣಪರ—ರಾಕ್ಷಸರ. ಕೋಳಾಹಳಿಕೆಗಳ—ಆರ್ಭಟಗಳನ್ನು. ಕುಂಭಿಣಿ—ಭೂಮಿ. ಕರ್ಬುರರ—ರಾಕ್ಷಸರ.

ಇತ್ತ ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಮನು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿರಲು ಶೂರ್ಪನಖಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಕ್ತಂ ಗ್ರಾಮ್ಯೇಷು ಭೋಗೇಷು ಕಾಮವೃತ್ತಂ ಮಹೀ ಪತಿವ್ಯಾ | ಲುಬ್ಧಂ ನ ಬಹುಮನ್ಯಸ್ತೇ ಶ್ಮಶಾನಾಗ್ನಿಮಿವ ಪ್ರಜಾಃ ||—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಗ್ರಾಮ್ಯವಾದ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಶೋಲನಾಗಿ ಶೋಭಿಯಾಗಿರುವ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ಶ್ರುತಾನದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೇಗೂ ಹಾಗೆ ಬಹುಮಾನಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ನನ್ನೆದುರಿಗೇ ನನಗಾದ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನೇನು ಹೇಳಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಧನ್ಯಾಸಿ—ಛಾವ

ಹೇಳಲೇನು ನಾ ಸಿನ್ನು ಎದುರಿಗೇ ಹಾಕಾದೆನೂ ಅಣ್ಣಾ || ಪ || ತಾಳಲಾ ರೆನೋ ಈ ಅವಮಾನವು ಬಾಳುಗೆಟ್ಟ ಕಾಣಣ್ಣು || ಅ.ಪ || ಪಂಚಪಟಿಯೊಳಗೆ ಬಂದಿರ್ಪಳು ಬಹು | ಮುಂಚುತಿರ್ಪ ನಾರಿ || ಹೊಂಚುತನು ತರಹೋದರೆ ಬೇವಕೆ | ಸಂಚಕಾರವಾದಳು ಮಾರಿ || ೧ || ಅವಳನು ಪಶುಗೊಂಡು ಮಾನಸರಿ | ಬವಣೆಗೊಂಡನಯ್ಯೋ || ಅವಳ ಸಿಸ್ತೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಪುರದಲಿ | ಬವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ದೆನಯ್ಯೋ || ೨ || ಸತ್ತರು ಬರದೂಷಣಾದಿ ಸರ್ಪರು | ಮತ್ತೊಂದು ಕೇಳೋ || ಅತ್ತು ಅತ್ತು ಸಾಕಾಗಿರ್ಪನು ಮನ | ಸತ್ತು ಮುಂದೆ ಪೇಳೋ || ೩ ||

ಆಗ ರಾವಣನು ಕೃದ್ಧನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಅಳಿವೆನೋ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕವೆ | ಹಿಳಿವೆನೋ ಹರಿಯಜಭವಾ ದ್ವರ | ತಳಿವೆನೋ ಬಾಹುಪುತಾಪಾಸಲನ ಬಲುಗಿಡಿಯೆ || ಉಳಿವದಿರಿಯಲು ಬೇಕು ತುಂಗಯ | ಬಳಲಿಸಿದ ಬಲ್ಲದನನುತುರಿ | ಗೋಳುವ ಕಡುಗೋಪದಲಿ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾದನುಸುರೇಂದ್ರ ||

—(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಹಿಳಿ—ಹಿಂಡು. ಉಳಿಸದೆ ಇರಿಯಲು ಬೇಕು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೆದರಿದ್ದದ್ದೆಂತಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಬ್ರಹ್ಮನ್ನ ಭಯಸಸ್ಯ ನೈಷ ಸಮಯಸ್ತುಷ್ಕೀಂ ಬಹಿಃ ಸ್ಥೀಯ ತಾಮ್ ; | ಸ್ವಲ್ಪಂ ಜಲ್ಮ ಬೃಹಸ್ಪತೇ, ಚಡಮತೇ, ನೈಪಾ ಸಭಾ ವಮಿಣಃ ; || ವೀಣಾಂ ಸಂಹರ ನಾರದ ; ಶ್ರುತಿ ಕಥಾಲಾಪೈರಲಂ ತುಂಬುರ ; | ನೀತಾಮಲ್ಲಿಕ ಭಲ್ಲಭಗ್ನ ಮಸಸಃ ಸ್ತನೋಽ ನ ಲಬ್ಧೇಶ್ವರಃ ||

—(ಹ.ನಾ)

ಅ|| ಬ್ರಹ್ಮನೆ, ವೇದಪಾಠಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ ; ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊರಗೆ ಕೂತುಕೊ. ದಡ್ಡ ನಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೆ, ಇದು ಇಂದ್ರನ ಸಭೆಯಲ್ಲ ; ಮಾತು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಆಡು. ನಾರದನೆ, ವೀಣೆಯನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡು. ತುಂಬುರನೆ ಶ್ರುತಿಯ ಕಥೆಗಳ ಮಾತು ಸಾಕು. ರಾವಣನು ಒಂದು ಹಂಸಭೇದದಂತಿರುವ ಸೀತೆಯೆಂಬ ಕರಡಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೊಂದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ; ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ರಾವಣನು ಶೂರ್ಪನಖಿಯ ಅವಮಾನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮರೆತು ಸೀತೆಯ ವಿಚಾರ ವನ್ನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿಗಾಗಿ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

✓ ಚೌ|| ಚೆಲುವಿಕೆಗೆ ಹಿಮವಂತಸುತೆಗಳ್ಗೆಯೆಸಿಸಿ ಶೋಭಿಸುವಳು | ಸಲೆ ಮಹಾಮಂಗಲತೆಗೆ ರವಾದೇವಿಯನು ಮಾರಿರುವಳು || ಬಲಸಿಪಲಿ ಸರಸಿಜನ

ರಾಣಿಯ ಬಲುಮೆಯನು ಮರೆಸಿರುವಳು | ಅಲನೆರತಿಗಿತ್ತಿಮುಖ್ಯರನು ಕೀಳೆನಿವು
ದಿನೈನಿಳಿಯೊಳು ||

ಆಗ ರಾವಣನಿಗೆ ನೀತೆಯ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಾಗಿ ಅದರ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಹೊರಟು—

✓ ಕೀ|| ಭರದಿಂದ ಮಾರೀಡನ ಬಳಿಗೈದುತ್ತೆ | ಸುರರಿವು ನೆರವಾಗೆನೆ ತನಗೆ ||
ಸ್ಮರಿಸುತ್ತವನು ಹಿಂದಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವ | ತೋರೆದಿದ ಹೋಗಿಂದನು ಮನೆಗೆ ||

ರಾವಣನು ಹೆಚ್ಚು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮಾರೀಚನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸುಲಭತಃ ಪುರುಷಾ ಲೋಕೇ ಸತತಂ ಪ್ರಿಯವಾದಿಸಃ | ಅಪ್ರಿ-
ಯಸ್ತು ಚ ಪಥ್ಯಸ್ತು ವಕ್ತಾ ಶ್ಲೋತಾ ಚ ದುರ್ಲಭಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಯಾವಾಗಲೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಮಾತನ್ನಾಡುವ ಜನರು ಬಹುಸುಲಭ; ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗದ
ದ್ವರೂ ಹಿತಕರವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವವರೂ ಕೇಳುವವರೂ ಇಬ್ಬರೂ ದುರ್ಲಭ.

ಜುಂಜೋಟಿ—ರೂಪಕ

ಇಷ್ಟೇಕೆ? ಮನದಿಹರವು | ಕಷ್ಟಾತ್ಮನೆಸಿವೆ ಬಗವಿ || ಸೃಷ್ಟೀಶನೊಡನೆ ರಣದ |
ಕಟ್ಟುಳುವೆಸಿವೆ ನಿಜದ || ಪ || ಸರಸಲ್ಲ ಕಾಣೊ ರಾಮ | ಧುರದಲ್ಲ ತಾ
ನಿಸ್ಸೀಮ || ತರಳಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲ ಸ್ತೇಮ | ಸರಿಯಲ್ಲ ದೈತ್ಯಭೀಮ || ೧ || ಶರವೊಂದ
ರಿಂದ ನಾನು | ಹರಿತಂದೆ ನೋಡು ನೀನು || ಪರಿಪೂರ್ಣಶಕ್ತನವನು | ನೆರೆ ಪೇಳ
ಲಾರೆನೆದನು || ೨ || ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳೊ ಅಳಿಯ | ರವಿಪಂಚದೀಪನಳಿಯ ||
ಅವಲೋಕಿಸೆನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ | ತವೆ ನೋಡು ನಿನ್ನ ಗತಿಯ || ೩ ||

ಟಿ|| ಕೇಳೊ ಅಳಿಯ—ಅಳಿಯನೇ ಕೇಳು. ....ದೀಪನಳಿಯ—....ದೀಪಪ್ರಾಯನಾದ
ರಾಮನು ಅಳಿಯವದಿಲ್ಲ. (ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ)

ಆಗ ರಾವಣನ ಮಾತು—

✓ ಸಾ|| ಎನ್ನುದ್ದೇಶಕೆ ನೆರವಾಗಿದಿರಲು | ನಿನ್ನ ನು ಕೊಲ್ಲುವೆ ನಾನು || ಎನ್ನಯ
ಶಾಯಿವ ತಿಳಿಯದೆ ಬೊಗಳುವೆ | ಸಿನ್ನೊಡನೆಸಗಿನ್ನೇನು? ||

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾರೀಚನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

~ ಕೀ|| ದುರುಳನಾದ ರಾವಣನಿಂದ ದೊರೆಯುವ | ಮರಣಕಿಂತ ರಘುವರ
ನಿಂದ || ಬರುವ ಮರಣವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದರಿದದನೇ ಮನಸಿಗೆ ತಂದ ||

ಮುಂದೆ ಆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಕಾಮುಕಗೆ ಭಯಲಜ್ಜೆ, ವಿದ್ಯಾ | ಕಾಮನಿಗೆ ಸುಖನಿದ್ರೆ, ದ್ರವ್ಯಾ |
ಶಾಮನಗೆ ಗುರುಬಂಧು, ಕ್ಷುಧೆಯುಳ್ಳವಗೆ ರುಚಿ, ಸೌಖ್ಯ || ಭೂಮಿಯಲಿ
ತೋರದಿಹುದೆಂಬುದ | ನೀ ಮದಾಂಧನಲೀಕ್ಷಿಸಿದೆ ನೆಂದಾ ಮಹಾಮಾರೀಚ
ನುಡಿದನು ಪಜ್ಜಿಕಂಧರಗೆ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಮಾತುಕೊಟ್ಟದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ರಾಮನಂ ನಾ ದೂರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆವೆನೀಗ | ಕಾಸುಸಿಯನಾಗಳ್ಳೊಂದು
ಪೋಗು ಬೇಗ || ಆ ಮಹಾತುಮನಿಂ ಬಿಡದೆ ನಾನು ಸಾಯ್ವೆ | ನೇಮದಿಂ
ನೀನುಂ ಸಾಯ್ವೆಯೆಂದು ಸುಯ್ವೆ ||

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ರಾಮನನ್ನು ಸೀತೆಯಿಂದಗಲಿಸುವದಕ್ಕೆನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾರೀಚನು
ನೀತಿಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಸ್ತು ಚಾಪ್ರಿಯಮಸ್ತಿಚ್ಛೇತ್ಸಸ್ಯ ಕುರ್ಯಾತ್ಸದಾ ಪ್ರಿಯಮ್ |
ವ್ಯಾಧಾ ಮೃಗವಧಂ ಕರ್ತುಂ ಸಮ್ಯಗ್ಗಯಂತಿ ಸುಸ್ವರಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಯಾರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವದೋ ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನು
ಮಾಡಬೇಕು. ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಬೇಡನು ಒಳ್ಳೆ ಸ್ವರದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಹಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆಂದು ಆಗ ಅವನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಬೆದರುಗಂಗಳ ನೀಲಗಳ, ಪ|ಬ್ರದ ವಿಷಾಣದ್ವಯದ, ಮೈಡೂ|ರೈದ
ಶ್ರುತಿಯ, ಗೋಮೇಧಿಕದ ತೊಡೆಗಳ ವಿಲಾಸಗಳ, || ಪುನಿದ ಪಚ್ಚೆಯ
ಖುರದ, ಮಾಣಿ|ಕ್ಯದ ಸುಕೋಮಲವಾಲ, ಸೌವ | ಣದ ತಸುಚ್ಛಾಯದ
ಮಹಾಮೃಗಮಾಗುತ್ತೆಂದ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಆ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ರತ್ನಮಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅವನು ಬಂದು ತೋರಿಸಿದ ಬೆಡಗು—

ಶ್ಲೋ|| ಕ್ಷಣಂ ಚ ಧಾವತ್ಯವತಿಷ್ಠತೇಕ್ಷಣಮ್ | ಸಮಾಪಮಾಗತ್ಯ ಪುನ-
ರ್ಭಯಾವೃತಃ || ಏವಂ ಸ ಮಾಯಾಮೃಗನೇಷರೂಪಧೃ|ಕ್ಷಚಾರ ಸೀತಾಂ
ಪರಿಮೋಹಯಸ್ಥಲಃ || —(ಅ.ರಾ.)

ಅ|| ಒಂದುಕ್ಷಣ ಓಡುತ್ತದೆ; ಒಂದುಕ್ಷಣ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ; ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮತ್ತೆ
ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಹೀಗೆ ಮಾಯಾಮೃಗದ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿದ ಆ ಮಾರೀಚನು ಸೀತೆಯನ್ನು
ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತ ಓಡಾಡಿದನು.

ಆ ಮೃಗವನ್ನು ಸೀತೆಯು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದು—

ಕಮಾಚು — ಆದಿತಾಳ

ನೀ ತಂದು ಕೊಡಬಾರದೆ?|ನಾಥನೆ ಇದ || ಪ || ಹೊತ್ತು ಹೋಗದು
ಎನ|ಗಿತ್ತರೀ ಮೃಗವನು || ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಿರುವೆನು ನಾ | ನಾಥನೆ ಇದ || ೧ ||
ಸುಂದರವಾಗಿದು|ದಿಂದ ಕಾಣು|ಸ ಮೃಗ || ಕಂದರಂತಾಡುವದು | ನಾಥನೆ
ಇದ || ೨ || ಬೇಕೆನಿಸಿದುದು | ಜೋ|ಕೆಯಿಂ ತಂದರೆ || ಸಾಕುವೆನಾದರದಿ |
ನಾಥನೆ ಇದ || ೩ ||

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

~ ಕೀ॥ ಮೃಗವಲ್ಲಿದು ರಾಕ್ಷಸನೆನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, | ಮೃಗವಾಗದಿರಲತ್ತಾ
ಕೊಂದು || ಮೃಗಶಾಬಾಕ್ಷಿಯ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಪೆನೆ | ದಗಲಿದನಾ ರಾಘವನಂದು ||

ಅತ್ತ ಮಾರೀಚನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಓಡಾಡುತ್ತ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಕೃಷ್ಣ ದೂರಮುಟಜಾದಧ ದರ್ಶಿತಾಶಃ | ಕೃವ್ಯಾದ ಏಷ
ರಘುನಾಥ ಶರೇಣ ವಿದ್ಧಃ || ಕಾರ್ತಸ್ವರೇಣ ತಸುತಾಂ ವಿಬಹೌ ಹತೋ
ಸ್ತೀ | ತ್ಯಾರ್ತಸ್ವರೇಣ ಸಹ ರಾಮನಚೋಸಿಭೇಸ || —(ರಾ.ಚಂ.)

ಅ॥ ಮಾಂಸಾಶನನಾದ ಆ ಮಾರೀಚನು ಆಶೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಿಂದ
(ರಾಮನನ್ನು) ದೂರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ (ಕೊನೆಗೆ) ರಾಮನ ಬಾಣದ ಪೆಟ್ಟುತಿಂದು
ರಾಮನ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಹಾ! ಪತ್ತೆನೆಂದು ಸ್ವರವನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಚಿನ್ನದ ರೂಪವಾದ ಜಿಂಕೆಯ
ದೇಹವನ್ನು ತೊರೆದನು.

ಶ್ಲೋ॥ ಯನ್ನಾ ವಾಸಾಬ್ಧೋಪಿ ಮರಣೇ ಸ್ಮೃತ್ವಾ ತತ್ಸಾಸ್ಯಮಾವು
ಯಾತ್ | ಕಿನ್ಮುತಾಗ್ರೇ ಹರಿಂ ಪಶ್ಯಂಸ್ತೇನೈವ ಸಿಹತೋಽಸುರಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ॥ ತೀವಳಕೆ ಇಲ್ಲದವನು ಕೂಡ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅವನ
ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಹರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಅವನಿಂದಲೇ ಮರಣವನ್ನು
ಪಡೆದ ರಾಕ್ಷಸನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದೇನು?

ಮಾರೀಚನ ದೇಹದಿಂದ ಒಂದು ತೇಜಸ್ಸು ಹೊರಟು ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆ ರಾಮನ
ಶರೀರದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಇತ್ತ ರಾಮನ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಮಾರೀಚನಾಡಿದ ದೈನ್ಯದ ಮಾತನ್ನು
ಕೇಳಿ ಭೀತಿಗೊಂಡ ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಪೀಲು—ಅದಿತಾಳ

ಕೂಗದೇನು ಕೇಳಿದೆಯು? | ಈಗದೇನು ದುರ್ಭವವೋ! || ಬೇಗ ಹೋಗಿ
ನೋಡು ಪತಿಯು | ಭೋಗಭಾಗ್ಯಹೀನಳು ನಾ || ಪ || ದುರುಳದೈತ್ಯರಿಂದ
ಪತಿಯು | ಪರಿಪರಿಯೊಳು ಕಷ್ಟಬಟ್ಟು || ಸೊರಗಿ ನುಡಿದ ಪತಿಯು ಶಬ್ದ | ಕೊರೆ
ಯುತಿಹುದು ನನ್ನ ಕಿವಿಯು || ೧ || ಏನ ಮಾಡಲೀಗ ನಾನು? | ದೀನಳಾದೆ
ನೋಡು ನೀನು || ಕಾಣದಿಹೆನು ಮುಂದೆ ನಾನು | ಪ್ರಾಣನಾಥನಡಿಗಳನ್ನು
|| ೨ || ಏಳು ಏಳು ಬೇಗವಾಡು | ತಾಳಲಾರೆನೆನ್ನ ನೋಡು || ಕಾಳಾದುದೆನ್ನ
ದೃಷ್ಟ | ಕೋಳಾದನೆ ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠ? ||

ಅದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಉತ್ತರ—

✓ ಸಾ॥ ಅಗ್ರಜನನು ಹದರಿಸುವಂಥವನು ಸ | ಮಗ್ರಭೂಮಿಯೊಳಗಿಲ್ಲ ||
ಉಗ್ರರಾಕ್ಷಸರ ಮಾಯೆಯಿದದರಿಂ | ವ್ಯಗ್ರಳಾಗುವದು ಸಲ್ಲ ||

ಅದಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯ ಮಾತು—

✓ ದಿಂ॥ ಅರಿತೇನೀಗಲ್ವಾಂ ನಿನ್ನ ಮರ್ಮವನ್ನು | ಭರತಗೆಂದೇ ನೀಂ ಬಂದೆ
ಯೆಂಬುದನ್ನು || ಪರಿಕಿಸುತ್ತೆಂದುಂ ತಕ್ಕ ಸಮಯವನ್ನು | ಭರದೊಳಿನ್ನಂ
ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಿವುದನ್ನು ||

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತು —

ಶ್ಲೋ|| ವಾಕ್ಯಮಪ್ರತಿರೂಪಂ ತು ಸಚಿತ್ರಂ ಸ್ತ್ರೀಷು ಮೈಥಿಲೀ | ಸ್ವಭಾವಸ್ವೇಷ ನಾರೀಣಾಮೇವಂ ಲೋಕೇಷು ದೃಶ್ಯತೇ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ಸೀತೆ, (ಹೀಗೆ) ಅನುಚಿತವಾದ ಮಾತನಾಡುವದು ಹೆಗಸರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಹೆಗಸರ ಸ್ವಭಾವ. ಹೀಗೆಯೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಎರಡು ಕಿವಿಗಳನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ರಾಮನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋದನು. ಇತ್ಯ —

ಷ|| ಬಳಿಕ ಕಾಷಾಯಾಂಬರದ, ಜಲ | ಕಲಿತಹೇಸುಕಮಂಡಲದಲಂ | ಗುಳಿಯ ದರ್ಭಾಮುದ್ರಿಕೆಯ, ಕಕ್ಷದ ಮೃಗಾಜಿನದ, || ಲಲಿತಕರಧೃತದಂಡದೂರ್ಧ್ವದ | ತಿಲಕನೊಸಲಿನ ವಾರ್ಧಕದಿ ಬಳ | ಬಳಲ್ವ ಭಿಕ್ಷುಕವೇಷವನು ತಾಳ್ದನು ದಶಗ್ರೀವ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ವೇಷದ್ದೇನು ದೊಡ್ಡಮಾತು —

ವ|| ನೇಷ ಎಲ್ಲರದು ಸೂಳೆಯಲ್ಲಿ, ಹೊಂಬನಲ್ಲಿ, ಬಹು ರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಇರದೆ? ನೇಷವ ತೋರಿ ಬಡಲ ಹೊರೆವ ದಾಸಿ ವೇಶಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಿಂಹಭಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಯದೋ? ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದಲ್ಲಿ || —(ವೀ.ವ.ಶಾ)

ವೇಷಧಾರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದೊಡ್ಡವರು ವಿಷಾದಗೊಳ್ಳುವದಂತೆಂದರೆ —

ವೃ|| ಉರುಕಾಂತಾರದ ಮಧ್ಯದೊಳ್ಳಿಸುವೆಂ, ವಾತಾಶನಂ ನಾಸೆನು | ತ್ತುರಗಂ ಸನ್ಮುನಿಸೃತ್ತಿಯಂ ಮರೆದೊಡಂ ಪಕ್ತಾಂತದೊಳ್ಳೀಳಮಂ || ಎರಡುಂ ಜಿಹ್ವೆಯಸೈದೆ ಜಿಹ್ವುಗತಿಯುಂ ತಾಳ್ದಂತೆವೊಲ್ಪುರ್ಜನಂ | ನೆರೆ ಸೌಮ್ಯಾ ಕೃತಿದೋರಿ ವಂಚಿಸರಲಾ! ಶ್ರೀಚೆಲ್ವನಾರಾಯಣ || —(ಶ್ರೀ.ಚಿ.ಶ)

ಟಿ|| ಕ್ಷೇಳ—ವಿಷ. ಜಹ್ಮಗತಿ—ವಕ್ರವಾದ ನಡೆ.

ರಾವಣನು ಶಿವಸ್ತುರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸೀತೆಯ ಪರ್ಣಶಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ—

ಮುಖಾರಿ—ವಿಕತಾಳ

ಗಿರಿಶಾ, ಗೌರೀಪ್ರಾಣಾಧೀಶ, ಜಯಜಯ ದುರಿತವಿನಾಶ ಮಹೇಶ || ಪ|| ದಕ್ಷಯಜ್ಞವಿಧ್ವಂಸಕಾರಿ, ಸುರಪಕ್ಷಪಾತಿ, ಕಾಮಾರಿ, ದುಃಖಹರ, | ಘೋರ ಪಾಪಸಂದೋಹನಾಶನ, | ಭೂರಿದಯಾಳಿ, ಭೋಗಿಭೂಷಣ, | ಈಶ, ಗಿರೀಶ, ಧನೇಶ್ವರಮಿತ್ರ, | ಕಾಶೀಶ್ವರ, ಸುರಸನ್ನತಿಸಾತ್ರ, | ವಾಸವಾದಿನುತ, ದುಷ್ಟಭಯಂಕರ | ವೇಷ, ಜಟಾಧರ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ, | ಕಲಭಸೌಧಮಹಾನಾಟೀಶ್ವರ, | ಅನಿಮುಕ್ತೇಶ್ವರ, ಪುನುಧಗಣೇಶ್ವರ, | ಕಾಳಿಂದೀಪ್ರಿಯ, ಕಮಲನಯನವಲ, | ಕಾಲಕಾಲ, ಕಾಲಾಗ್ನಿಪಂಚಮುಖ, | ನೀಲಕಂಠ, ನಿಖಿಲಾಮರ ರಕ್ಷಕ, | ಫಾಲಚಂದ್ರ, ಸಂಸೃತಿವಿಷಭಕ್ಷಕ, | ಶಾಂತಮೂರ್ತಿ, ವರಶಾಂತಿಗುಣ

ಪ್ರಿಯ, | ಶಾಂತಿದಾಯಕಾ, ಶಾಂತಸಂಶಯ, | ಕುಂಭಚಾತಸುತನಟನವಿಲಾಸ, |
ಶಂಭು, ಹರ, ಚಿದಾಕಾಶನಿವಾಸ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ.)

✓ ಕೀ|| ಬಂದ ಯತಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸುತ | ಕುಂದರದನೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿರಲು ||
ಅಂದಿನಖಿಲವೃತ್ತಾಂತವ ಕೇಳ್ದನು | ಮಂದಹಾಸತೋರಲು ಮಿಗಿಲು ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿ—

ಷ|| ಅಡಗಿತಾಕ್ಷುಣ ದಂಡ, ಮೆಲ್ಲನೆ | ಸಡಿಲಹೊಂದಿತು ಕರಕಮಂಡಲ, |
ಮಿಡುಕಿಸಿದುದು ಬೆರಳ ನಾನುಸ್ಮರಣೆಗಳು ಹರನು || ಸಿಡಿದು ಚಾರಿತು ಜಡೆಯು
ಜಾಡ್ಯದ | ತೊಡರು ಹರಿದು, ವಯೋವಿಲಾಸದ ಜಡೆಯ ತಾಪಸಿಯಾಗೆ ಮನ
ದಲಿ ಬೆದರಿದಳು ಸೀತೆ: || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ವಯೋವಿಲಾಸದ ಜಡೆಯ ತಾಪಸಿ-ಯಾವನನ್ನ ನಾಗಿ ಕೇಶವಶೇಷದಿಂದ ಶೋಭಿತನಾದ
ತಪಸ್ವಿ.

ಒಡನೆ ಸೀತೆಗೆ ಸಂಶಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಸ್ತು ದ್ವಿಜೇನ್ದ್ರಃ ಕುಟಿಲೋ ಮಸ್ತವ್ಯೋಽಪೂರ್ಣ ಏವ
ಸಃ | ಯಸ್ತು ಪೂರ್ಣತ್ವಮಾವನ್ನಃ ಸ ಸದ್ವೃತ್ತೋ ಮ ದೃಶ್ಯತೇ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| (೧) (ದ್ವಿಜೇನ್ದ್ರಃ) ಚಂದ್ರನು ವಕ್ರನಾದರೆ ಅವನು ಅಪೂರ್ಣನೆ. ಅವನು
ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದರೆ (ಸದ್ವೃತ್ತಃ) ಒಳ್ಳೆ ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. (ಇದ
ರಂತ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದರ್ಥವೇನೆಂದರೆ) (೨) ಯಾವ (ದ್ವಿಜೇನ್ದ್ರಃ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದರೂ
ಕುಟಲನಾಗಿ ಕಂಡರೆ ಅವನು ಅಪೂರ್ಣನೆ. ಯಾವನಾದರೂ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ ಅವನು
(ಸದ್ವೃತ್ತಃ) ಒಳ್ಳೆ ಆಚರಣೆಯವನಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ರಾವಣನು ತನ್ನ ಕುಟಲತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ—

ಕೇತಾರಗೌಳ—ರೂಪಕ

ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಎನ್ನ | ಪಿತನ ಮಾಡು ಮೋಹನೆ || ಪ || ರತಿಯು
ಜರಿವ ರೂಪ ಕೇಳಿ | ಧೃತಿಯು ಗೆಟ್ಟು ಬಂದೆನೆ || ಅ.ಪ || ವಸದಿ ಗೆಡ್ಡೆ ಗೆಣಸು
ಗಳ | ತಿಸುವ ಕಷ್ಟವೇತಕೆ || ವಸಜನಯನೆ ರಾಮನ ಬಡು | ಎನಗೆ ನೇರು
ಸೌಖ್ಯಕೆ || ೧ || ಮೂರುಲೋಕದರಸ ನಾನು | ಧೀರನಾದ ರಾವಣನು || ವಾರಿ
ನಿಧಿಯ ನಡುವೆ ಇದೆನು | ವಾರಿಚಾನನೆ || ೨ || ಮದನನೆನ್ನ ಬಾಧಿಸುವನು |
ಪದುಮನೇತ್ರೆಯೆ || ಬೆದರದೆನ್ನ ರಾಣಿಯಾಗು | ಚದುರತನದಲಿ || ೩ ||

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲಿ ಸೀತೆ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಾಳೆ—

ಕಂ|| ಉರಿಯೊಳ್ಳಾಸಿದ ಸರಳಿನ | ತೆರದಿಂದಂ ಕರ್ಣಯುಗವನಿರಿಯು
ತ್ತಿಪಿಗೇ || ಪರುಷೋಕ್ತಿಯು ಕೇಳಿಯುಮಾ | ಹರಣಂ ಪೋಗಿಲ್ಲಮಕಟ! ಕಠಿನ
ಮದೆಂತೋ? || —(ರಾ.ನಾ)

ಕಂ|| ಕುಡಿವೆನೊ ಹಾಲಾಹಲಮಂ, | ಪಡುವೆನೊ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ, ಗೋದಾ
ವರಿಯಾ || ಮಡುವಂ ಪುಗುವೆನೊ, ಫಡ, | ಪಡ! ಬಡಲೇಗೆಯ್ದುವೆನೊ ಕಾಣೆ
ಸೀ ಬೆಂದೊಡಲಂ ||
—(ಸೀ.ಸು.ನಾ)

ಆಗ ಅವಳು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು—

✓ ಸಾ|| ಏಲೆ ರಾವಣ, ನಿನ್ನಯ ಮನ್ಯುತ್ರಿಗೆ | ಫಲವನು ಪಡೆಯುವೆ ನಿಲ್ಲ ||
ಕೊಲದೆ ಬಡನು ಪತಿ ಬಂದೊಡನೀ ಕ್ಷಣ | ಸಿಲುನದು ನಿನ್ನಯನೊಲ್ಲ ||

ಇಷ್ಟೆನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ರಾವಣನು—

ಶ್ಲೋ|| ತತೋ ವಿದಾರ್ಣ್ಯ ಧರಣೀಂ ಸಖೈರುದ್ಧೃತ್ಯಾ ಬಾಹುಭಿಃ | ತೋಲ
ಯಿತ್ವಾ ರಥೇ ಕ್ಷಿಸ್ತಾಸ್ತಾ ಯದೌ ಕ್ಷಿಸ್ತಂ ವಿಹಾಯಸಾ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಆಮೇಲೆ ಉಗುರುನಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋಡಿ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿ ತೂಗುತ್ತ
ರಥದಲ್ಲಿ ಟ್ಟು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬೇಗ ಹೊರಟನು.—

ಆಗ ಸೀತೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಅನಂದಭೈರವಿ—ಅಟತಾಳ

ದಿಕ್ಕುತೋರದಾದನೆ! ಕಕ್ಕುಲಿತೆಯೊಳು || ಸಿಕ್ಕಿದೆನೀ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ! ದಕ್ಕಿ
ವೋಪೆನೆ? || ಸ || ಎಲ್ಲಿಬಂತು ಹಾಳುಬಿಂಕೆ! ಎಲ್ಲಿಬಂತು ಅದರಬಯಕೆ ||
ವಲ್ಲಭನನು ಕಳುಹಲದಕೆ | ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆನಿದಕೆ || ೧ || ಆಡಬಾರದುದನೆ ಅಡಿ |
ಖೋದಿಯಾದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ || ಬೇಡಬಾರದುದನು ಬೇಡಿ | ಮೂಢಳಾದೆ
ಗತಿಯೇನೆನಗೆ || ೨ || ಹಾ! ಸುಸುಪ್ರಾಣನಾಥ! ಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮೈದುನನೆ!
ಭೀಮವಿಕ್ರಮರನಗಲಿ | ಈ ಮಾಯೆಗೆ ಸಿಲುಕಿದೆನೆ? || ೩ ||

ಷ|| ಗಿರಿಗಳಿರ, ನಿಮ್ಮಂತೆ ಭೂಧ್ವಂಸರನು; ಮೃಗತತಿಗಳಿರ, ನಿನ್ನೊಲು |
ಸರಸಕಾಂತಾರಹಿತ; ನಿಮ್ಮಂದದಲಿ ಕುಜಗಳಿರ || ನಿರುತಸುಮನೋರಮ್ಯ;
ದಾನೋ | ತ್ಕರನು ನಿನ್ನೋಪಾದಿಯಲಿ ಘನ | ಕರಿಗಳಿರ, ರಘುವರನು ಬಂದರೆ
ಪೇಳಿರೆನ್ನೆಳಲ ||
—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಭೂಭೈರವನು—ಗಿರಿಗಳು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿರುವವು; ರಾಮನು ರಾಜ್ಯಭಾರ
ವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವನು. ಸರಸಕಾಂತಾರಹಿತ—ಮೃಗಗಳು ಸರಸವಾದ ಕಾಂತಾರದಲ್ಲಿ ಹಿತವುಳ್ಳವುಗಳು;
ರಾಮನು ಸರಸಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಅಗಲಿದವನು. ಸುಮನೋರಮ್ಯ—ಮರಗಳು ಹೂವಿನಿಂದ
ಮನೋಹರವಾಗಿರುವವು; ರಾಮನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಮನೋಹರನು.
ದಾನೋ | ತ್ಕರನು—ಅನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಮದೋದಕವುಳ್ಳವುಗಳು; ರಾಮನು ಹೆಚ್ಚು ದಾನವನ್ನು
ಮಾಡುವವನು.

ಆ ಸೀತೆಯು ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಟಾಯು—

✓ ಚೌ|| ಯಾರೊ ನೀಂ ಜಗದಂಬಿಕೆಯ ನಸು—ರಾರಿಪತ್ತಿಯನೊಯ್ಯುವೆ |
ಯಾರೊ ನೀಂ ಪರಮರ್ಷಿಜನಕನ—ಸುತೆಯ ಕಳವನು ಗೆಯ್ಯುವೆ || ಯಾರೊ

ನೀನೀಗಿನ್ನ ಮಾತೆಯನಪಹರಿಸಿಕೊಂಡೋಡುವೆ | ಯಾರೊ ಹೇಳಿಲೊ ರಣದಿ
ನಿನ್ನನು ಭೂತಗಳಿಗೀಡಾಡುವೆ ||

ಅವುಬ್ಬರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದ ಮೇಲೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಕ್ಷಸಾಸಿಕ್ಷತಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಪಪಾತ ಪತತಾಂ ವರಃ | ನೈಘ್ರಿಲೀ
ಪಕ್ಷಪಾತೇನ ಪಕ್ಷಪಾತಮಪಾಪ್ಯ ಸಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಪಕ್ಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ಜಟಾಯು ರಾಕ್ಷಸನ ಕತ್ತಿಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ
ಸೀತೆಯ ಮೇಲಿನ (ಪಕ್ಷಪಾತ) ಅಭಿನಾನವಿಶೇಷದಿಂದ (ಪಕ್ಷಪಾತ) ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದು
ಕೊಂಡು ಬಿದ್ದನು.

ಅದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದವು ಪಕ್ಕವಿಂದ್ರನು | ಕಳಚಿದದ್ರಿಯ ಪಕ್ಕದಂತಿರೆ | ಬಳಲಿ
ದನು ಬಂಬಾಳಿಸಿದ ಬಾಸರದ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ || ಜಲರುಹಾಕ್ಷ, ಜನಾರ್ದನ, ಶ್ರೀ |
ಸಿಲಯ, ನೀಸೆ | ಗತಿಯೆಸುತ್ತ ಕಳ | ವಳಿಸಿ ಬಿದ್ದನು ಮಥನದಗ್ರದ ಪೃಥುಲಗಿರಿ
ಯಂತೆ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ಬಂಬಾಳಿಸಿದ—ಹೊಳೆಯುವಂಥ. ಬಾಸರದ—ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ.

ಜಟಾಯುವಿನ ಈ ನಡೆವಳಿಕೆಯು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಸಖನು ತನ್ನ ವನಾದಕಾರಣ”
ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ನುಡಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆಯು
ಮಾತು—

✓ ದಿಂ|| ನೋಡುತ್ತದನಾಗಾ ಸೀತೆ ದುಃಖವೇರೆ | ಕೋಡಿಯಿಡೆ ಕಣ್ಣೀರ್
ಪೇಳ್ಳಳಾಗ ಧೀರೆ || ನೋಡಿದುದ ಪೇಳ್ವಾ ರಾಮಚಂದ್ರಗಿನ್ನು | ಪಾಡುತ್ತವನಂ
ನೀಂ ವೊಂದು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ||

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತ—

✓ ಕೀ|| ಮುಂದೆ ಋಷ್ಯಮೂಕದಿ ಕಾಣುತ್ತ ಕಪಿ | ಸೃಂದವ ತನ್ನಾಭರಣ
ಗಳ || ಬಂಧಿಸಿ ಶರಗಿನೊಳಿಡಿದಳು ನೆನೆಯುತ್ತ | ಚಂದದಿ ರಾಮನ ಚರಣಗಳ ||

ಕೊನೆಗೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ|| ಸೇರಿ ಲಂಕೆಯನಶೋಕವನದೊಳಾ | ನಾರಿಯನಿಟ್ಟಿಂದನು ಖಳನು ||
ಸೇರದಿರಲು ವರ್ಷದೊಳೆನ್ನೊಡನಾ | ಹಾರವಪ್ಪೆ; ತಿಳಿದಿಹುದಿದನು ||

ಇಷ್ಟಾಗುವದರಲ್ಲಿ—

ಷ|| ಪುರವ ಹೊಗಲಾಕ್ಷಣದಿನಿಳಿ ಬಾಯ್ಬೆರೆದು ವರಲಿ, ಶಿಲಾಪ್ರತಿಮೆ
ಬೊ | ಬ್ಬಿರಿದುದಂಬರ ಕಾರಿತರುಣೋದಕದ ಧಾರೆಗಳ; || ಮುರಿದು ಬಿದ್ದವು
ಸೌಧ; ಬೀಸಿತು ಬಿರುಬಿನಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿ; ಬಾಗಿಲ | ಲೊರಲಿದವು ಸರಿಹದ್ದು ಕಾಗಿ
ಗಳಾ ಮಹಾಪುರದ || —(ತೊ.ರಾ)

ಇತ್ತ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಕೊಂದ ರಾಮನು ಹಿಂದಿರುಗಿಬರುತ್ತ—

✓ ದಿ|| ದಾರಿಯೊಳಿತ್ತುಂ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು | ಗಾರುಗೆಟ್ಟಂ ಭೀತಿಯನು ತಂದುಕೊಂಡು || ಸಾರಿ ಕೇಳ್ದಾ ಕಾರಣವನೆಲ್ಲವಾಗ | ನಾರಿಯಂ ನೋಡಲೆ ಭರದಿ ಬಂದ ಬೇಗ ||

ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಲೆ ನೀತೆಯಲ್ಲದಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನು —

ಷ|| ಎಲೆ ಸುಮಿತ್ರಾಸೂನು, ನೀತೆಯು | ಸುಳಿವು ಸಿಲಯದೊಳಿಲ್ಲದಿದೆ; ಕಂ| ಬೆಳಕು ಕಾಣಿಸದಿದೆ ಮಂದಿಯಂಶಾಲಭವನದಲಿ; || ಲಲಿತದರಹಸಿತಾ ನನಾಬ್ಜಾಕಲಿತನಾಸಾಶ್ವಾಸಪರಿಮಳ | ಸುಳಿಯದಿದೆ; ನೀತೆಯನು ತೋರೈ ತಮ್ಮ ತನಗಿಂದ || —(ತೂ.ರಾ)

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಮನು ತನ್ನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಇಯಂ ಗೇಹೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಿಯಮಮೃತಸರ್ತಿಸರ್ವಯನಯೋ | ರಸಾವಸರ್ಯಾಃ ಸ್ವಶೋಕೇ ವಪುಷಿ ಬಹುಲಶ್ಚ ಸ್ವನರಸಃ || ಅಯಂ ಬಾಹುಃ ಕಣ್ಣೋ ಶಿಶಿರಮಸೃಣೋ ಮೌಕ್ತಿಕ್ತಿಕರಸಃ | ಕಿಮಸ್ಯಾ ನ ಪ್ರೇಯೋ ಯದಿ ಪರಮಸ ಹ್ಯಸ್ತವಿರಹಃ || —(ಉ.ರಾ)

ಆ|| ಈ ನೀತೆಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು; ಇವಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಮೃತದ ಬತ್ತಿಯಂತೆ ಇರುವಳು; ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವಳ ಸ್ಪರ್ಶವು ಒಳ್ಳೆ ಚಂದನರಸದಂತೆ ಇರುವದು; ಕಂಠದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಈ ಬಾಹು ಗಂಧದಂತೆ ಮೃದುವಾದ ಮುತ್ತಿನ ಸರವು. ಇವಳದು ಯಾವದು ತಾನೆ ಹಿತ ವಲ್ಲ? ಆದರೆ ಇವಳ ವಿಹವು ಮಾತ್ರ ಸಹನವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಎಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಕಮಾಚು—ಅಟಿತಾಳ

ಎಂತು ನಾ ಸೈರಿಸಲಿ| ಈ ತಾಪವ || ಪ || ಮನೆಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ | ಇಸಿ ವಾತಿನಿಂದೆನ್ನ || ಮನಕೆ ಸಂತಸವೀವ | ವಸಿತೆಯನಗಲುತ || ೧ || ಊರುಕೇರಿಯ ಬಿಟ್ಟು | ಭೂರಿಪ್ರೇಮದೊಳೆನ್ನ || ಸೇರಿಕೊಂಡದ್ದಂಥ | ನಾರಿಯನಗಲುತ || ೨ || ಎನ್ನ ಬಿಟ್ಟೆಗಲದೆ | ಎನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ || ತನ್ನ ದೇಹವೆಂದೆಂಬ | ಮಾಣ್ಣೆಯ ನಗಲುತ || ೩ ||

ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವ ರಾಮನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| (ರಾ) ಸೌಮಿತ್ರೇ, ನನು ಸೇವ್ಯತಾಂ ತರುತಲಂ ಚಣ್ಡಾಂಶುರು- ಜ್ಜ್ವಲಂಭುತೇ | (ಲ) ಚಣ್ಡಾಂಶೋರ್ನಿಶಿ ಕಾ ಕಥಾ ರಘುಪತೇ? ಚಸ್ತೋಯಮು- ನಿಶ್ರೀಲತಿ || (ರಾ) ವತ್ಸ್ಯತದ್ವಿದಿತಂ ಕಥಂ ನು ಭವತಾ? (ಲ) ಧತ್ತೇ ಕುರಜ್ಞಂ ಯತಃ | (ರಾ) ಕಪ್ತಾಸಿ ಪ್ರೇಯಸಿ, ಹಾ! ಕುರಜ್ಞನಯನೇ ಚನ್ದ್ರಾನ್ವನೇ ಜಾನಕೀ || —(ಪ್ರ.ರಾ)

ಅ|| (ರಾ) ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ಸೂರ್ಯನು ಬಿರುಸಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಮರದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ.
 (ಲ) ಅಣ್ಣಾ, ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಮಾತಲ್ಲಿಯದು? ಚಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.
 (ರಾ) ತಮ್ಮ, ಇದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು? (ಲ) ಏಕೆಂದರೆ— ಜಂಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ.
 (ರಾ) ಹಾ! ಜುಕೆಯಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಸೀತೆಯೇ, ಚಂದ್ರನವನೇ, ಎಲ್ಲಿದ್ದಿ?

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಂತಾಸಕರಗಳು ಯಾವವೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿ ಮಗಲೈಯು ಮಾರಿಯ ಸಜ್ಜನರಿಂದೆ ನಂದೆಯುಂ,
 ರಿಣದಳಿವುಂ, || ನಯರಹಿತದುರ್ಜನರ ಸೇ | ವೆಯುಮಿಳೆಯೊಳಗಗ್ಗಿಯಿಲ್ಲದೊ
 ಡಲಂ ಸುಡುಗುಂ || —(ನ.ಶ)

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಆದೊಡಲೆ ರಘುನಾಥ, ಚಿತ್ತೈ | ಸಾದಿಪಕ್ಷಿಯನವನುಜೆಯ |
 ನೀ ದಿವಿಜವಾನವಭುಜುಗಮಭುವನುರರಲಿ || ಸಾಧಿಸುವೆಲ್ಲದರೆ ಪಿಠಿ
 ಮೊದ | ಲಾದ ದೇವರ ಹಿಂಡಿ ಪಿಳವನು|ಕ್ಪೈದುಮದು ತಾಸಿದ್ವು ಫಲವೇನೆಂದು
 ಗರ್ಜಿಸಿದ || —(ತೊ.ರಾ)

ಆಮೇಲೆ ಅವಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು—

✓ ರ|| ಹುಡುಕಿದರವರಾಗಾ ಸೀತೆಯನು | ಲೋಕದ ಮಾತೆಯನು || ಪ ||
 ಮರಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳೊಳು ಮುಂದರಿಯುತ್ತ | ಸರಸಿಬಾಕ್ಷಿಸೀತೆಯ ನೆರೆ ಕರೆಯುತ್ತ |
 ಮುನಿಮುನಿವರರಾಶ್ರಮಗಳ ನೋಡಿ | ವನಜಾಕ್ಷಿಯ ಕಾಣದೆ ಬಲಬಾಡಿ |
 ಕೆರೆತೊರೆಗಳ ದಡಗಳೊಳರಸುತ್ತ | ತರುಮೃಗಸಂಕುಲಗಳ ಕೇಳುತ್ತ | ವನಜವೆ
 ಕಂಡರೆ ವನಜಾಸನೆಯ | ಎಸಗೆ ಬೀವಳಾಗಹ ಮಾನಿನಿಯ | ಕೋಕವೆ ಕಂಡರೆ
 ಕೋಕಸ್ತನಿಯ | ಶೋಕವಡಗೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಗಣಿಯ | ಹರಿಣವೆ ಕಂಡಿರ ಹರಿ
 ಣಾಕ್ಷಿಯನು | ಮರೆಮಾಚದೆ ಪೇಳಿರ ನೀವದನು | ಅಳಿಗಳೆ ಕಂಡಿರ ಅಳಿಕುಂತ
 ಲೆಯ | ಗಿಳಿಗಳೆ ಕೇಳಿರ ಸೀತೆಯ ಧ್ವನಿಯ | ಎಂದು ವಿಧವಿಧದಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ |
 ಬಂದರರಣ್ಯದೊಳಗೆ ಹುಡುಕುತ್ತ ||

ಹೀಗೆ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಜಟಾಯು ಕಾಣಬಂದದ್ದು ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಷ|| ಆರೆಮುಗಿದ ಲೋಚನದ, ಒಳಲುವ | ಕೊರಳ, ಬಿರಿದೆರಕೆಗಳ,
 ನಭಕು | ಪ್ಪರಿಸಿದಂಭ್ರಯ, ನಿಶಿತಖಡ್ಗವಿಘಾತವೇದನೆಯ || ಸರಳಿಕೆಯ, ರಘು
 ರಾಮನಾಮ | ಸ್ಮರಣೆಯರುಣಕುಮಾರಕನ ಬಳಿ | ಕರಸ ಕಂಡನು ನೆನೆದು
 ಕೊಂಡನು ಪೂರ್ವದರುಶನವ || —(ತೊ.ರಾ)

✓ ಕೀ|| ಪನಿದೇನೆನುತ ಕೇಳಲು ರಾಮನು | ದೀನನಾಗಿ ಪೇಳಿದನವನು ||

ಕ್ಯೋಣಿಚಾತೆಯನು ಕಳವಿಂದೊಯ್ದಾ | ದಾನವೇಂದ್ರನಿಂದಾದುದನು ||

✓ ಸಾ|| ಎನ್ನ ಹಿತಕೆ ತಾ ಪ್ರಾಣವ ಕೊಟ್ಟವ | ನೆನ್ನತ ಕನಕರದಿಂದ ||
 ಮನ್ನಣಿಯಿಂದಲಿ ಮುಟ್ಟಲು ರಘುಪತಿ | ಇನ್ನವಗಾಯಾನಂದ ||

✓ ದಿಂ|| ಪ್ರಾಣಹೋಗಲ್ವಾ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಬೇಗ | ಮಾಣದಿತ್ತಂ ತರ್ಪಣವ
ರಾಮನಾಗ || ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳಗಂದಾ ಪಕ್ಷಿಜೀವನಲ್ಲಿ | ಕಾಣಬಂತಾಗಳ್
ವಿಷ್ಣುರೂಪದಲ್ಲಿ ?

ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ದರ್ಶನಸ್ವರ್ಶನಗಳಿಂದ ಸಾರಾಸ್ವತಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ
ಜಟಾಯು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

✓ ಚೂ|| ಸಕಲಕಲ್ಯಾಣಗುಣಸಾಗರ, ಸಿಖಿಲಕುಮತಿಕಲ್ಪನಾದೂರ, ಸ್ತುತ
ಟಿತಸಿವಿಧಾಕಾರ, ಸಕಲಸಿಗಮಾಗಮಸಾರ, ಮುಖರಿತಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವಿಚಾರ,
ಅಕುಟಲಾಂತಕರಣವಿವಿಧಾವತಾರ, ಕೃಪಾವೂರ, ಅಪಾರ, ರೂಪಿಸಲಿ ಮಾರ,
ಉಪಸಿಷದ್ವಿಹಾರ, ಧೀರ | ಭವವಸಿನದಾವಾಗ್ನಿನಾಮಧೇಯ, ಅವಿರತವೂ
ಸುರಮುನೀಂದ್ರಗೇಯ, ಭುವಿಯೊಳಗೆಲ್ಲ ನೀನೆ ಮಾನಸೀಯ, ರವಿಶತಕೋಟಿ
ತೇಜಕಾಯ, ದಿವಿಜದಾಸವಸಂಕುಲಾಜೇಯ, ಸಿಸಿಗೆ ಶರಣೈದಿಹವು ಚತು
ರೋಪಾಯ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವದು ಮಾಯ, ನಿನೊಲಮೆಯೇ
ಎನಗೆ ಸಹಾಯ, ರಘುರಾಯ, ಜೀಯ | ಗಿರಿಶಗಿರಿಸುತಾಮನೋನಿವಾಸ,
ಗಿರಿವರಧಾರಣಾದಿಮಹಾವಿಲಾಸ, ಸುರವರಮುಖಸಕಲದಿವಿಜಪೋಷ, ಪರಿ
ಹೃತಾಖಿಲಶರಣದೋಷ, ಶರಣೆಂದೊಡನೆ ನಿನಗಾಗುವದು ತೋಷ, ದುರುಳ
ರನು ಕಂಡೊಡನೆ ರೋಷ, ಮರೆಹೊಕ್ಕೆ ಮಾಯಾವೇಷ, ಕರುಣದಿಂ ಪೊರೆ
ಕೃಪಾಭೂಷ, ಚಿದ್ವಿಶೇಷ ||

ಹೀಗೆ ಜಟಾಯು ಮುಕ್ತನಾದದ್ದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ “ಮೃತ್ಯುಯುಭಿವಾಸ
ವನು ತೋರಿಸು” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಪೀಠಿಕೆಯು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವದು.

ಭಜನಾವಲಿ

(೧) ಹೆ ರಘುನಂದನ, ರಾಕ್ಷಸಖಂಡನ, ರಾಮ, ದಯಾಭಸ, ಪಾಲಯ ಮಾಮ್ |

ಹೆ ರಘುನಂದನ, ರಾವಣಮರ್ದನ, ರಾಮ, ಚನಾರ್ಪನ, ಪಾಲಯ ಮಾಮ್ ||

(೨) ರಾಕ್ಷಸಖಂಡನ, ರಘುಕುಲಮಂಡನ, ರಾಜರತ್ನ, ರಣಧೀರ |

(೩) ರಾಮ, ರಾಮ, ಸೀತಾರಾಮ, ಜಾನಕೀಜೀವನ, ಜಯಜಯ ರಾಮ |

(೪) ರಘುಪತಿ, ರಾಘವ, ರಾಜಾರಾಮ, ಪತಿತಪಾವನ, ಸೀತಾರಾಮ |

(೫) ರಾಮಚಂದ್ರ, ರಘುವೀರ, ಜಯಜಯ, ರಾಮಚಂದ್ರ, ರಘುವೀರ |

ಜಯಜಯ ರಘುವೀರಸಮರ್ಥ

ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯೆ

ಪೀಠಿಕೆ—ಸಖ್ಯೆ

ಭೈರವ—ರೂಪಕ

ಸಖ್ಯೆವಗೈವುದು ಮನುಬ|ಸಾಖ್ಯವ ನೀ ಬೇಕೆಂಬೊಡೆ || ಪ || ವಿಖ್ಯಾತ
ರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಮ | ಹಾಖ್ಯಾತಿಯ ನೀ ಪಡೆವೊಡೆ || ಅ.ಪ || ಗೆಳೆತನವನು
ಗೆಯ್ಯಿಬ್ಬರು | ತಿಳಿಯ ಸಮಾನಪರಿಸ್ಥಿತಿ || ಯೊಳಗಿರಲದು ಶೋಭಿಸುವದು |
ಬಳಿಸುವದಾ ಪರಿಯಿರುತ್ತ || ೧ || ಗೆಳೆತನವನು ತಮತನ್ನೊಳು | ಬಲಿಸಲು
ಯೋಚಿಪ ಮುನ್ನಮೆ || ತಿಳಿದೀರ್ವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವ | ತಳೆಯುತ್ತಾಗ ವಿಶ್ವಾ
ಸವ || ೨ ||

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿನೋಡಿವರೂ ಸಂಸಾರಸಂಬಂಧವಾದ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲದ
ವರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಜನರ ಆಯಸ್ಸೆಲ್ಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವದು.

ಶ್ಲೋ|| ಗಾತ್ರೇಷು ವಲಯಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಶ್ವೇತಾಶ್ಚೈವ ಶಿರೋ-
ರುಹಾಃ | ಚರಯಾ ಪುರುಷೋ ಬೇರ್ಣಃ ಕಿಂ ಹಿ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಭಾವಯೇತ್ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸುಕ್ಕುಗಳು ಬಂದವು. ಕೂಡಲು ಬಿಳಗಾದವು. ಮನುಷ್ಯನು
ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಸುಕ್ಕಾದನು. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಿ ದರ್ಪವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು?

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ದುರ್ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೂ ಚಿಂತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರಣ. ಚಿಂತೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು
ಕುರಿತು ನೀತಿಕಾರರು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಚಿನ್ತಾಯಾಶ್ಚ ಚಿತಾಯಾಶ್ಚ ಬಿನ್ದಮಾತ್ರಂ ವಿಶೇಷಕಮ್ |
ಚಿತಾ ದಹತಿ ನಿರ್ಜೀವಂ ಚಿನ್ತಾ ದಹತಿ ಜೀವನಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಚಿಂತೆಗೂ ಚಿತಿಗೂ ಸೊನ್ನೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಚಿತೆಯು ಸತ್ತ ದೇಹವನ್ನು ಸುಡು
ತ್ತದೆ. ಚಿಂತೆಯು ಬದುಕಿರುವ ದೇಹವನ್ನೆ ಸುಡುತ್ತದೆ.

ವಿವೇಕಿಗಳು ಈ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ
ದಂತೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಚಿಂತೆಯೊಳೊಂದಿದಾವ ಬದುಕುಂ ಬಹುದುಃಖವೆ ಎಂಬರೆಂದು
ಮಾ|ಚಿಂತೆಯ ಬಾಳೊಳೇ ಬದುಕುತಿರ್ದಪರೇಕೆ ಸುಖಸ್ಥಲಾಂಧಕರಾ? ||
ಚಿಂತಿಸ, ಮಾಳ್ಕ, ಮಾತುಲಿವ ದಂದುಗಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ರೂಪಿಸೋಕ್ | ಶಾಂತದೆ
ತೆಪ್ಪಗರ್ಪ ಬಗೆದೋರದಲಾ! ಅಪರಾಚಿತೇಶ್ವರಾ || —(ಅ.ಶ)

ಟಿ|| ಸುಖಸ್ಥಲಾಂಧಕರ್—ಸುಖವೆಲ್ಲಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣದವರು. ಮಾತುಲಿವ—
ಮಾತಾಡುವ. ದಂದು—ಕೇಶ.

ಆ ಶಾಂತತೆಯು ಸುಮ್ಮನೆ ಹಂಬಲಿಸಿದರೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ ಬೇಕು—
ಶ್ಲೋ|| ನೋದನ್ವಾನರ್ಥಿತಾಮೇತಿ ಸದಾವ್ಯೋಭಿಃ ಪುಪ್ಪಾರ್ಯತೇ |
ಆತ್ಮಾ ತು ಪಾತ್ರತಾಂ ನೇಯಃ ಪಾತ್ರವನಾಯಾನಿ ಸಮ್ಯದಃ || —(ಸು.)

ಅ|| ಸದ್ರಮುವು ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀರು ಬಂದು ತುಂಬು
ತ್ತಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅರ್ಹತೆಯಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ
ಭಾಗ್ಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಆ ಅರ್ಹತೆಯು ಬರಬೇಕಾದರೆ—

ಜುಂಜೋಟಿ—ಆದಿತಾಳ

ನುಡಿ ಹರಿನಾಮನನಿ || ರಸನೆ || ಪ || ನುಡಿ ಹರಿನಾಮನ | ನಡಿಗಡಿಗೆಲಿದು
ನೀ || ಹಿಡಿಯೊಂದು ನೇಮವನೇ || ಅ.ಪ || ಬಿಡು ಬೀಳುವಂತಿವೆ | ಬೆಡಗಿಗೆ
ಸೋಲ್ಪುದು; || ಕಡಿ ಪಾಪದಾಮವನೇ || ೧ || ಬಿಗಿಹಿಡಿ ಬಾಹ್ಯದ | ಸೊಗವ
ಸವಿವಾಸೆಯ; || ಹೊಗು ರಸಧಾಮವನೇ || ೨ || ನಾನುವೆ ಶಂಕರ | ಪ್ರೇಮ
ರಸಾಯನ || ಕಾಮಿಸೀ ಕಾಮವನೇ || ೩ || —(ಅ.ಗೀ)

ಟಿ|| ಪಾಪದಾಮ—ಪಾಪವೆಂಬ ಹಗ್ಗ. ಕಡಿ—ಕತ್ತರಿಸು. ರಸಧಾಮ—ರುಚಿಯ ಮನೆ.

ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪತಿತಾನಾಂ ಸಂಸಾರಾ | ಸ್ಥಿತಮಸಿ ಕೂಪೇ ವಿಸಷ್ಟದೃಷ್ಟೀ
ನಾಮ್ || ಏಕಂ ಮಹದುಪದಿಷ್ಯಂ | ಕಷ್ಟಹರಂ ಚಕ್ರಿಣೋ ಹಿ ಗುಣಭಜ
ಸಮ್ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕತ್ತಲಾಗಿರುವ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕಣ್ಣು ಕಾಣದವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡವರು
ಒಂದುಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ— (ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವರಿಗೆ) (ಚಕ್ರಿಣಃ)
ರಾಟಿಯ (ಗುಣಭಜಸಮ್) ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವದು. (ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವರಿಗೆ)
(ಚಕ್ರಿಣಃ) ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ (ಗುಣಭಜಸಮ್) ಗುಣಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುವದು.

ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಧರೆಯೊಳಿರುತಿಹ ತರುಗಳೆಲ್ಲವು | ಸರಿಯೆ ಕಲ್ಪದ್ರುಮಕೆ? ಜಗದೊಳ |
ಗಿರುವ ಪತುಗಳು ಕಾಮಧೇನುವಿನೊರೆಗೆ ಸರಿಯಹವೇ? || ಪರಮದೇವನೆ,
ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಗೆ | ಸರಿಯದಾರ್ಯ? ಸಕಲದೇವರ | ಪೊರೆವ ಕರುಣಾಸಿಂಧು,
ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮ ನನವರತ || —(ಹ.ಥ)

ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಭಾವನೆಯಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಂತಕಾಲೇ ಚ ಮಾಮೇವ ಸ್ಮರನ್ಮುಕ್ತಾ ಕಲೇವರಮ್ |
ಯಃ ಪ್ರಯಾತಿ ಸ ಮದ್ಭಾವಂ ಯಾತಿ ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಸಂಶಯಃ || —(ಛ.ಗೀ)

ಆ|| ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುತ್ತ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರು ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಆ ಭಜನೆಯು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿರಬೇಕು—

ತ್ರಿ|| ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಿದರೆ ಫಲವೇನು? | ಏತ್ತು ಗಾಣವನು ಹೊತ್ತು ತಾ ನಿತ್ಯದ | ಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತನು ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಹಂಬಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೇನೆಂದರೆ—

ಕಮಾಚು—ರೂಪಕ

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರದೇವ, ಭೂರಿದಯವ ತೋರಬಾರದೆ? || ಪ || ಬರಬಾರದ ಜನ್ಮಗಳೊಳು | ಬರುತಲೀ ದೇವ || ಬರಿದುಃಖವನು ಪಡುತ | ಕೊರಗು ತಿರ್ಪನೊ ದೇವ || ೧ || ಮೂರುದಿನದ ಜಗವ ಸಂಬಿ | ಗಾರುಗೆಟ್ಟಿನೋ ದೇವ || ದಾರಿತೋರಯ್ಯ ನಿನ್ನ | ಸೇರಿ ಸಂತೋಷವುದಕೆ || ೨ || ದೀನತನದಿ ಬಂದ ನನ್ನ | ನೀನುಪೇಕ್ಷಿಸುಡಿದೆ || ಮಾನವೇ ನೀ ನಡೆತೆ || ಮಾನನೀಯಾಗ್ರಣಿಯೇ || ೩ || ಕೇಳು ದೇವ ನಿನ್ನ ನಾಮ | ಚಾಲವೆನ್ನ ನಾಲಿಗೆಗೆ || ಲೀಲೆಯಿಂ ಬರಲು ದಯ | ಪಾಲಿಸಬಾರದೇನೋ || ೪ || ಭೋಗಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗಭೇದ್ಯ | ಆಗಮಾಂತೈಕ ವೇದ್ಯ || ಯೋಗೀಂದ್ರವಿಸುತವೇಷ | ಬೇಗ ನೀಂ ಚಿದ್ರಶೇಷ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಹೀಗೆ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನರೋಗಕ್ಕೆ ದೇವರು ತಕ್ಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ವ್ಯಾಧಿತಸ್ಯಾರ್ಥಹೀನಸ್ಯ ದೇಶಾಂತರಗತಸ್ಯ ಚ | ನರಸ್ಯ ಶೋಕ-
ದಗ್ಧಸ್ಯ ಸುಹೃದ್ವರ್ತನಮೌಷಧಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ರೋಗಿಗೆ, ಹಣಕಾಸಿಲ್ಲದವನಿಗೆ, ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋದವನಿಗೆ, ದುಃಖದಿಂದ ಬಿಂದು ಬಿಡದವನಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರ ದರ್ಶನವು ಔಷಧವು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರು ಬಹುಜನ ಗಂಟುಬೀಳುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗುವದು. ಯಾರನ್ನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪರೋಕ್ಷೇ ಕಾರ್ಯದನ್ತಾರಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಪ್ರಿಯವಾದಿನಮ್ |
ವರ್ಜಯೇತ್ತಾದೃಶಂ ಮಿತ್ರಂ ವಿಷಕುಂಭಪಯೋಮುಖಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಹಿಂದುಗಡೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದು, ಮುಂದುಗಡೆ ಸವಿಯಾದ ಮಾತಾಡುವದು,— ಇಂಥ ಮಿತ್ರರನ್ನು — “ಹಾಲು” ಎಂದು ಬೀಟಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿರುವಂಥ ವಿಷದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಗೂ ಹಾಗೆ—ಬಿಡಬೇಕು.

ದೇವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಗೆಳೆಯನೆಂತಿರುವನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶುಚಿತ್ವಂ, ತ್ಯಾಗಿತಾ, ಶೌರ್ಯಂ, ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಸುಖದುಃ-
ಖಯೋಃ, | ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂ ಚಾನುರಕ್ತಿಶ್ಚ ಸತ್ಯತಾ ಚ ಸುಹೃದ್ಗುಣಾಃ || —(ಸು)

ಅ|| ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸು, ದಾನಶೀಲತ್ವ, ಶೌರ್ಯ, ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಂತೆ ಇರುವದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸದಿರುವದು, ಪ್ರೀತಿ, ಒಳಗೊಂಡು ಹೊರಗೊಂಡು ಇಲ್ಲದಿರುವದು— ಇವು ಸ್ನೇಹಿತನ ಗುಣಗಳು.

ಇಂಥವನ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ದುಃಖವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಸಖ್ಯವ ಗೃವುದು ಮನುಜ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು. ಈ ಬಗೆಯ ಸಖ್ಯಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯವೆಂಬ ಅಖ್ಯಾನವು ಯಥಾಮತಿ ನಿರೂಪಣ ಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಶ್ಲೋ|| ಗುಣದೋಷೌ ಬುಧೋ ಗೃಹ್ಯನ್ನಿನ್ದುಕ್ಕೆಲ್ವಾಲಾವಿವೇಶ್ವರಃ | ಶಿರಸಾ ಶ್ಲಾಘತೇ ಪೂರ್ವಂ ಸರಂ ಕಣ್ತೇ ಸಿಂಹಚ್ಛತಿ || —(ಸು.)

ಅ|| ಈಶ್ವರನು ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ವಿಷವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆ ಪಂಡಿತರು ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಗುಣವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೋಷವನ್ನು ಕಂಠದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಗುಣಗ್ರಹಣತತ್ಪರರಾಗಿ ಲಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಆ ಖ್ಯಾನ

ಜಟಾಯು ವಿಮಾನಾರೂಢನಾಗಿ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಮೇಲೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿರಲು—

ಷ|| ಅಲಿಸುತಲಬ್ಧರಿಸುತೋಯ್ಯನೆ | ತೋಳುಗಳ ಪಸರಿಸುತ, ಮುಂದಕ್ಕೆ | ಮೋಲುಡಿಯ ಬಿದ್ದಿಹ ಲುಲಾಯಕುರಂಗಕದಲಿಗಳ || ತಾಳಿಕೆಯ ತಳಕಿಳು ಹುತಗಿವುತ | ಮೋಲುಮಂಡಲದಬಿಲಭೂತಗ | ಳೋಲಗದ ಖಳನೆದ್ದನಾಚರಿಸಲು ಸುರವ್ರಾತ || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಮೇಲುಡಿಯ ಬಿದ್ದಿಹ—ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ. ಲುಲಾಯ—ಕೋಣ. ಕುರಂಗ—ಹುಲ್ಲೀಕರು. ಕದಲಿ—ಬೋರೇವರ್ಣದ ಜಂಕೆ. ತಾಳಿಕೆ—ಭಾರ, ಅಗಿವುತ—ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಚರಿಸಲು—ಆ ಎಂದು ಕಿರಿಚಿಕೊಳ್ಳಲು.

ಆಗ—

✓ ಕೀ|| ರಾಮಬಾಣದಿಂದಾ ಕಬಂಧನು | ದ್ವಾಮಬಾಹುಗಳು ಕಡಿದಡೆಯೆ || ತಾಮಸತ್ವವಳಿದಗ್ನಿಯನಿಡೆಂದು | ಕಾಮಿಸಿದನು ಸದ್ಗತಿವಡೆಯೆ ||

✓ ಸಾ|| ಮದದಿಂದಷ್ಪಾನಕ್ರೂರ ಜರೆದೀ | ಹದನಾದಾ ಗಂಧರ್ವ || ತ್ರಿದಶೀತ ಕೃತವಿಕಾರವಳಿಯೆ ಪೂ | ಪರ್ವದವೋಲಾದನದೋರ್ವ ||

ಆ ಗಂಧರ್ವನು ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ—

ನವರಸಕನ್ನಡ—ಆದಿತಾಳ

ದಯಮಾಡಿಕೊಡೊ ಎನ್ನಿಷ್ಟವೆ | ಸೀತಾಧವ | ಶ್ರೀರಾಘವ || ಪ || ನಯ
ದಿಂದಲೆನ್ನ ಭವಬಂಧದ | ಭಯವನ್ನು ಕಳೆ ಚಯರಾಮಚಂದ್ರ || ಅ.ಪ || ಬುದ್ಧಿ
ಯಿಲ್ಲದಿಹ ಜನ್ಮಗಳಿಗೆನ್ನ | ಒದ್ದು ನೂಕದೆ ದೇವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ || ಇದ್ದು ನಿನ್ನಯ
ಮುದ್ದುಪಾದಕೆ | ಬಿದ್ದು ಬದುಕುವಂತುದ್ಧರಿಸೆಂಬೆ || ೧ || ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ
ದುಃಖಾಕರವಾದ ಭೋಗ | ವಸು ಬೇಡುವಾಸೆಯನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿ || ಮನ
ದಲ್ಲಿ ಸೀ ಮನೆಮಾಡೆಂದು | ಅನುವಿಂದ ನಾ ಬೇಡುವಂತೆ || ೨ || ಸತಿಸುತರಾ
ಬಲೆಯೆಂಬುವಾ | ಅತಿಕಷ್ಟದಿ ಸಿಲ್ಕಿರದೆ || ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಧು ಸಂ |
ಗತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಡು ಚಿಂತೆಯ || ೩ ||

—(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ನನ್ನಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥನಾದ ತನ್ನದೊಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಇದೆಯೆಂದು ಕಬಂಧನು ಮತ್ತೆ
ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ || ಮುಂದೆ ನೀ ಹೋಗಾ ಶಬರಿಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ | ಇಂದವಳಿಗೀ ದರ್ಶನದ
ಲಾಭಮಕ್ಕೆ || ಮುಂದಿನದ ಪೇಳ್ವಳ್ ಶಬರಿ ತಾನು | ದಂದುಗವ ಕಳೆವಳ್ ಪೇಳ
ಲಿನ್ನದೇನು ||

ಮುಂದೆ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಶಬರಿಯ ಆಶ್ರಮವು ಹೇಗಿತ್ತೆಂದರೆ—

✓ ಚಾ || ಸಲಹುತ್ತಿದ್ದವು ಹುಲಿಯ ಮರಿಗಳ-ಪೊಲೆಯನಿತ್ತು ಕುರಂಗಿ
ಗಳ್ | ಕಲಕಲಭಸಿಕರವನು ಪೊರೆಯುತ್ತ-ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವು ಸಿಂಹಗಳ್ || ಒಲಿದು
ರೆಕ್ಕೆಗಳೆಡೆಯೊಳಹಿಗಳ-ನುಳುಹುತ್ತಿದ್ದವು ನವಿಲುಗಳ್ | ಗಿಳಿಗಳಿಂದಲಿ ಮಾತು
ಕಥೆಗಳ-ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವು ಬೆಕ್ಕುಗಳ್ ||

ಟಿ || ಕುರಂಗಿ—ಹೆಣ್ಣು ಜಂಕೆ. ಕಲಕಲಭಸಿಕರ—ಅವ್ಯಕ್ತಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಆನೆಯ
ಮರಿಗಳ ಗುಂಪು.

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶಬರಿಯ ವರ್ಣನೆ—

ಷ || ಕುಶನೆ ಕೇಳೈ ನರೆತ ಮಂಡೆಯ, | ಕುಸಿದ ತೋಗಲಿನ, ಜೋಲ್ಲ
ಹುಬ್ಬಿನ, | ನಸಿದ ನೋಟದ, ಬಾಗಿದೊಡಲಿನ, ಬತ್ತಿದಾನನದ, || ಸಸಿದ ಹಲು
ಗಳ, ಕೆತ್ತ ಕಿವಿಗಳ | ಮಸುಳಿದಂಗವ, ಮುಪ್ಪಿನಲಿ ಲಂ ! ಬಿಸುವ ಶಬರಿಯ
ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾರ್ಥರೊಲವಿನಲಿ ||

—(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ || ಸಸಿದ—ಕಡಿಮೆಯಾಗಹೋಗಿರುವ. ಸಸಿದ—ಸವೆದು ಹೋದ. ಕೆತ್ತ—ಕಿವುಡಾದ.
ಮಸುಳಿದ—ಸೊರಗಿದ. ಲಂಬಿಸುವ—(ರಾಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ) ಕಾದಿರುವ.

ಅವಳು ರಾಮರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಚಾರ—

✓ ಕೀ || ಚರಣವ ತೊಳೆಯುತ್ತ, ಬಹುಕಾಲನಿ ಶೇ | ಬರಿಸಿದ ಮಧುರಫಲಂ
ಗಳನು || ಭರದೊಳಿತ್ತು ಧನ್ಯತೆಯಂ ತಾಳ್ದಾ | ದರಿಸಿದಳವರ ಪದಂಗಳನು ||

ಅವಳು ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ್ದು—

✓ ಜೂ|| ಆದಿಯಿಲ್ಲದವ ನೀನು, ಬಾಧಿತನಾಗದವ ನೀನು, ಔದುಂಬರಕ್ಷೇತ್ರವಾಸ ನೀನು, ಕಾಡು ಕಟ್ಟುವವ ನೀನು, ಜೋಡ್ಯಸಲ್ಲದವ ನೀನು, ನಾದಮೂಲನು ನೀನು, ಪಾದಾಸತಪಾಲ ನೀನು, ಮೇದಿಸಿಯೊಳಗಿಲ್ಲ ದೇವದೇವನು ನೀನು, ವಾದದೂರನು ನೀನು, ವೇದವೇದ್ಯನು ನೀನು, ಸಾಧುಸೇವ್ಯನು ನೀನು, ಭೇದವಿರಹಿತ ನೀನು, ದೀನ ನಾನು|ಪಾತಾಲವೇ ಹೆಜ್ಜೆ, ಪಾದವು ಮಹಾತಲವು, ಪಾದಘುಟಿಕೆಗಳು ರಸಾತಲಮಹಾತಲಗಳು| ಮೋಣಕಾಲು ಸುತಲವು, ಎಣಿಸೆ ತೊಡೆ ವಿತಲವು, ವಿಸುತನೇ ಕಟಿಭಾಗವಹುದತಲವು| ಭೂಲೋಕವೇ ನಾಭಿ, ಭುವಸ್ಸುವಗಳೆದೆಯು, ಮಹಲೋಕ ಕೊರಳು, ಜನಲೋಕ ಬಾಯಿ| ತಪವು ಹಣೆ, ಸತ್ಯ ತಲೆ, ಇಂತೀ ವಿರಾಡ್ರೂಪವಿರಲೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೊಳೇ | ಹೇ ರಾಮ ಸಿನ್ನದೀ ಮಧುರರೂಪ, ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲೇ ದಿವ್ಯದೀಪ, ಮಾಣದೆನಗೆ ಲಯವಪ್ಪುದೆಮ್ಮ ಪಾಪ, ಭೂಪ|ಕಯ್ಯೊಳು ಧನುರ್ಬಾಣ, ಮೇಘಶ್ಲಾಮಲವರ್ಣ, ಶಿರದೊಳು ಜಟಾಧಾಸ, ವಲ್ಮಲವೆ ವಸನ| ಎಳೆಯ ತನು, ಹೊಳೆವ ಮುಖ, ಸುಳಿ ನಾಭಿ, ಬಳೆಗುರುಳು, ಜಲರುಹಸಮಾಸವದನ| ಈ ರೂಪವೆನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ನೆಲಸಿರಲಿ, ಪ್ರೇಮಮಯಮೂರ್ತಿ ಸಿನ್ನೊಲುಮೆಯೊಂದಿರಲಿ, ಈ ಜಗದೊಳೆ ನಗೆ ಬಹುದೆಲ್ಲವೂ ಬರಲಿ, ದೇವ ಸಿನ್ನಯ ಸ್ಮರಣೆ ಮರೆಯದೇ ಇರಲಿ.

ಆಮೇಲೆ ಅವಳು ರಾಮನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸೂಚನೆ—

✓ ಸಾ|| ಮುಂದೆ ಋಷ್ಯಮೂಕದಿ ಸುಗ್ರೀವನೊ||ಳಂದದ ಸಖ್ಯವ ಮಾಡಿ || ವೊಂದುವೆ ನೀತೆಯನೆಂದಗ್ನಿಯೊಳೇ| ಸಂದಳು ರಾಮನ ನೋಡಿ ||

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಋಷ್ಯಮೂಕಪರ್ವತದ ಹತ್ತಿರದ ಪಂಪಾಸರಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಾರೆ—

✓ ರ|| ಇದು ಚಂದ ನೋಡುವೊಡಿದು ಚಂದ| ಪಂಪಾಸರೋವರ || ಪ|| ಎನು ಸೊಬಗಿನದು ಪಂಪಾಸರವು| ಕಾಣಬರುವದು ಸಿಲಿಂಪಾತ್ರಯವು | ಸುಜನರ ಚಿತ್ತದವೊಲ್ತಿನೀರು| ವಿಜನವಾಗಿ ನೋಡಲು ಬಹುಚಾರು| ಎತ್ತ ನೋಡಲರಳಿದ ಹೂಗಂಧ| ಸುತ್ತಲು ಬಗೆಬಗೆ ತರುಗಳ ಚಂದ| ಸರದ ತುಂಬ ಸರಸಿಜವನ ಮಿಹುದು| ಹೊರಗೆ ಹಸುರು ಗರಿಕೆಯು ತೋರುವುದು| ಚೆಲ್ಲಿ ಸೂಸಿ ಬಿದ್ದಿಹ ಹೂವುಗಳು| ಎಲ್ಲ ರತ್ನಗಂಬಳಿಗಳೆ ಮಿಗಿಲು| ಮರಮರಗಳಿಗೇ ಹಬ್ಬಿದ ಒಳ್ಳೆ| ತಿರುತಿರುಗಿದ ಕಡೆ ತೋರ್ದವುನಲ್ಲಿ| ಯಾವ ಕಡೆಯನೀಕ್ಷಿಸಿದರು ಬೆಟ್ಟ| ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲು ಮರ ದಟ್ಟ | ಸಾಧುವಾದ ಮೃಗಗಳ ಸಂಚಾರ| ಸಾಧುಗಳು ಪಯೋಗಿಸುತಿಹ ಚೀರ | ಬಂಧುರತರಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಯು | ನಿಂದರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ತವರ್ಮನೆಯು ||

ಆ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ರಾಮನು ವಿರಹವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ—

ದೇಶೀತೋಡಿ — ಅಟತಾಳ

ಹಾ! ಹಾ! ಸೀತೆ, ಹಾ! ಪ್ರಾಣನಾಥಿ! ಹಾ! ನಿನ್ನ ನಗಲಿ ನಾನೆಂತಿರಲಿ? ||
 || ಪ || ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ? ಪ್ರಿಯೆ, ಏನಾದೆ? ಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲವೆ ಪುಲ್ಲಸಯನೆಯ? || ೧ ||
 ಜನಕನ ತನುಜೆ, ಜನಕಿ ನೀ ಮನುಜೆ, | ಕನಕಸುಗಾತ್ರ, ಜನವಂದ್ಯಗೋತ್ರ ||
 || ೨ || ಕಾಳಾಹಿವೇಣಿ, ಕೋಕಿಲವಾಣಿ, | ಮೈದೇಹಿ, ಜಾಲೆ, ಕಾಣು ಸುಶೀಲೆ ||

ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಪರ್ವತಾಗ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪ್ರೇಮೋದಯವಾಗಿದೆ —

ಶ್ಲೋ|| ಸತಿ ಸಾಹಚಿಕಂ ಪ್ರೇಮ ದೂರಾದಪಿ ವಿರಾಜತೇ | ಚಕೋರೀ-
 ನಯನದ್ವಂದ್ವಮಾನಸ್ಪರ್ಯತಿ ಚಕ್ಷುರ್ಮಾಃ || —(ಸು)

ಚಂದ್ರನು ಚಕೋರವಕ್ಷಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದರೆ ದೂರದಿಂದಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಚೆನ್ನಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಾಣಬಂದದ್ದೇನೆಂದರೆ —

ಷ|| ಬೆಂಗಡೆಯೊಳಮರಿಚಿದ ಕಣಿಗಳಿಂ ಡೊಣೆಗಳಿಂ | ರಂಗುವಡೆದಸವ
 ಕಾಮುಕಗಳಿಂ ಮುಖಗಳಿಂ | ಸಂಗಳಿಸಿದಮಳತೇಜಂಗಳಿಂ ಕಂಗಳಿಂ ಪಚ್ಚಳಿಪ
 ಕಾಂತಿಯಿಂದ || ಮುಂಗಯ್ಯೊಳಸೆವ ಬಿಲ್ಲೊಡೆಗಳಿಂ ಬಡೆಗಳಿಂ | ಮಂಗದೊಪ್ಪುವ
 ರಾಜತೇಜದಿಂ ಸಾಬದಿಂ | ಮೊಂಗುವುರುತರದ ಲಾವಣ್ಯದಿಂ ಪುಣ್ಯದಿಂ ಕಂಗಳೊ
 ಳಿಸಿದರಾ ಕುವರರು || —(ಮಾ.ರಾ.)

ಟಿ|| ಬೆಂಗಡೆಯೊಳ್ — ಬೆನ್ನಿನ ಕಡೆ. ಡೊಣೆ — ಬತ್ತಳಿಕೆ. ಬಿಲ್ಲೊಡೆ — ಬಿಲ್ಲನ್ನು
 ಝೇಂಕರಿಸುವಿಕೆ. ಸಾಬದಿಂ — ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ (ರಾಜತೇಜದಿಂದ). ಮೊಂಗುವ — ಉಕ್ಕಿ
 ಹರಿಯುವ.

ಆಗ ಅವರು ವಾಲಿಯ ಕಡೆಯವರಿಬ್ಬರೂ ಬಂದು ಸಂಸಯವು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರ
 ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸುಗ್ರೀವನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ —

✓ದಿಂ|| ವಾಲಿ ತಾ ಕಳುಹಲ್ ಬಂದರೇನೆೊ ಕಾಣೆ; | ಕೇಳಿ ಜಾಣೆಂ ನೀಂ
 ತಿಳಿವುದೆನ್ನೊಳಾಣೆ; || ಆಲಿಸಲ್ಪಯಮಂ ಕಾಣದಿದೊಡೀಗ | ಕಾಲದೊ
 ಳ್ಸಖ್ಯಂ ಗೈಸು ನೀಸು ಬೇಗ ||

ಒಡನೆ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ —

ಷ|| ವಿತತವಮಳಾವನ್ನಾಯದಲಿ ವಿ | ಶ್ರುತದ ಮಣಿಕುಂಡಲದ, ವಿವಿಧ |
 ಸ್ಮೃತಿವಿಳಾಸಬ್ರಹ್ಮದಂಡದ, ನಿರ್ಜಿತೇಂದ್ರಿಯದ || ಸುತಕನಕಕಾಪೀನದಾ
 ಗಮ | ದತಿತಯದ ಯಜ್ಞೋಪವೀತದ | ಯತಿಕುಲೋತ್ತಮನೈದಿದನು ನರ
 ರೂಪಿನಚ್ಯುತನ || —(ತೊ.ರಾ.)

ಟಿ|| ವಿತತ . . . ಮಣಿಕುಂಡಲದ — ವಿತ್ತಾರವಾದ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧವಾದ ವೇದವನ್ನು ಶ್ರವಣ
 ಮಾಡಿರುವದೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕರ್ಣಕುಂಡಲವುಳ್ಳವನು. ಅದರಂತೆ ಸ್ಮೃತಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡ,

ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವವೇ ಕೌಪೀನ, ಆಗಮವೇ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ. ಯತಿಕುಲೋತ್ತಮ—ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ.

ಹನುಮಂತನು ಬಂದು ಅವರ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕುಶಸ್ತುನ್ಮೈತ್ಯೇವ ಸಮ್ಯಕ್ತಃ ಸೌರಭ್ಯಾಮಿವ ಭಾಸತೇ | ತವೋ-
ವೇಷೇಽಪಿ ಸೌಸ್ವರ್ಯಂ ಯುವಯೋಃ ಯುವಯೋಗಿನೋಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಪ್ರಾಯಸ್ಕರಾದ ಯೋಗಿಗಳಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ತವೋವೇಷದಲ್ಲಿ ಕೂಡ—ಧರ್ಮ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸುವಾಸನೆ ತೋರುವಂತೆ—ಸೌಂದರ್ಯವು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶಂಕರಾಭರಣ—ಅಟಿತಾಳ

ಯಾರಪ್ಪ, ನೀವೀರ್ವರೂ ಯಾರಪ್ಪ? || ಪ || ಯಾರಪ್ಪ ನೀವೀರ್ವರಿಲ್ಲ? | ಬಹು | ವಿಾರಿರುಂಟಿ ತೇಜದಲ್ಲಿ || ಓಹೋ! | ಮೂರುಲೋಕಂಗಳ ಕಾರಣಕ್ಕರ್ತರೆ | ದೂರದಿಂದ ಬಂದು ಸೇರಿಹುದೇನಿಲ್ಲ? || ಅ.ಪ || ಏನಿದು ವೀರರ ವೇಷ? | ಕೋಟಿ | ಭಾಸುಮಂಡಲಸುಪ್ರಕಾಶ | ನೋಡ | ಮಾನುಷರಂದದಿ ಭಾಸ | ಕಾಣೆ | ನೇಸನು ನಿಮ್ಮಲಿ ದೋಷ || ಓಹೋ! | ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣ್ಯ ದೇವರೆಂದೆಣಿಸೆನು | ಮಾಣ ದೆನ್ನೊಳು ಪೇಳಿ | ಶರಣುಬಂದಿಹೆ ನಾನು || ೧ ||

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ನಾಟಕುರಂಜಿ—ಅಟಿತಾಳ

ಕೇಳಿದಾ? | ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ನೀನು || ಪ || ಕೇಳಿದೆಯ ನೀನು ತಮ್ಮ? | ಇದು | ನಾಲಿಸಲಿವ ಬಂಧುವೆಮ್ಮ || ಓಹೋ! | ಅಲಿಸೆ ಋಗೈಜುಸ್ಸಾಮವನರಿಯದೆ | ಈ ಲಲಿತೋಕ್ತಿಯ ನಾಡುವೊಡಳವಲ್ಲ || ಅ.ಪ || ತಿಳಿದವನಿವ ವ್ಯಾಕರಣವ | ನೆಲ್ಲ | ಗಳಹನೊಂದವಶಬ್ದಕಣವ | ದೇಹ | ದೊಳು ಕಾಣೆ ನಾ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಣವ | ಶಬ್ದ | ದೊಳು ತೋರದಿಹನು ಸಂಶಯವ || ಓಹೋ! | ತಿಳಿಯಲು ಮಧ್ಯಮಸ್ವರದಿ ಶೋಭಿಸುತಲಿ | ತಿಳಿಪನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತನ್ನರ್ಥವ || ೧ ||

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ಕಾಂತಿಹಾರಿಣ್ಯೋ ನಾನಾಶ್ಲೇಷವಿಚಕ್ಷಣಾಃ |
ಭವಂತಿ ಕಸ್ತುರಿತುಣೈರ್ಮುಖೇ ವಾಚೋ, ಗೃಹೇ ಸ್ತ್ರಿಯಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥವುಳ್ಳಂಥ, ಭಾಷಣಗುಣದಿಂದ ಮನೋಹರವಾದಂಥ, (ನಾನಾ+ಶ್ಲೇಷ) ಪಕ್ಷಾಂತಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವಂಥ ಮಾತುಗಳೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳಂಥ, ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮನೋಹರರಾಗಿರುವಂಥ, (ನಾನಾ+ಅಶ್ಲೇಷ) ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಅಲಿಂಗನಗಳ ಚತುರತೆಯುಳ್ಳಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ದೊರೆಯುವರು.

ಆಮೇಲೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಲು ರಾಮನ ಮತ್ತು ಸುಗ್ರೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಕಳೆರಡೂ ಒಂದಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದ ಹನುಮಂತನು “ಗೆಳೆಯತನವನು ಗೈವಿಬ್ಬರು” ಎಂದು ವೊದಲಾಗಿ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನುಭವಗಳ ನುಡಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದು ಕೊಂಡು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಾನೆ.—

ಮಧ್ಯಮಾವತಿ—ಅಟಕಾಳ

ಲಾಲಿಸೈ | ಎನ್ನಯ ದೇವ | ಲಾಲಿಸೈ || ಪ || ಲಾಲಿಸು ನೀನೆನ್ನ ಮಾತ |
 ದಯ | ಪಾಲಿಸಭಯವನು ಖ್ಯಾತ || ಒಹೊ | ಕೇಳಿಕೊಂಡವರನು ತಪ್ಪದೆ ಪೊರೆವ
 ಕೃ | ಪಾಳು ನೀನಲ್ಲವೆ? ರವಿಕುಲಸಂಜಾತ || ಅ.ಪ || ಈ ಪರ್ವತಾಗ್ರದೊಳಿ
 ರುವ | ಕಪಿ | ಭೂಪಾಲಕನು ಸುಗ್ರೀವ | ಕುಲ | ದೀಪನವನು ನಿನ್ನ ಜೀವ | ಹಸ್ತ |
 ಚಾಪನೆ ಗೈ ಗೆಳೆತನವ || ಒಹೊ | ಆ ವಾಪಿ ವಾಲಿಯಿಂ | ತಾಪಗೊಂಡಿಹ ನಮ್ಮ |
 ಭೂಪನ ಪಾಲಿಸೆ | ನೀ ಪರಾಕ್ರಮ ಸಿಂಹ || ೧ || ಶ್ರೀಸೀತಾದೇವಿಯರನ್ನು |
 ಕದ್ದು | ದೋಷಿಯಾದ ಖುಲನನ್ನು | ಕಂಡು | ಗಾಸಿಗೊಳಿಸಿ ಶೌರ್ಯವನ್ನು |
 ತೋರಿ | ತೋಷಗೊಳಿಸನು ನಿನ್ನನ್ನು || ಒಹೊ | ಯೋಹಿತ್ಯಂಕುಲ | ಭೂಷಣೆ
 ಗಾಗಿ | ವಿ | ಶೇಷಯತ್ನವ ಮಾಡೆ | ಭಾಷೆಯನೀವನು || ೨ ||

ಇದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಸಮ್ಮತಿಸಲಾಗ ಹನುಮಂತನು—

✓ ಕೀ || ಗೆಳೆತನಕೊಪ್ಪಿದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ | ನೊಲವಿಂ ಹೆಗಲೊಳು ಕುಳ್ಳ
 ರಿಸಿ || ನಲವಿಂದೈದುತಾ ಸುಗ್ರೀವನ | ಬಳಿಯೊಳಗಿಳಿಸಿದನಾದರಿಸಿ ||

ಆಗ—

✓ ಚಾ || ವಾರಿಚಾರಿಯ ಕಂಡ ಬಾಲಚ—ಕೋರನಂತಾನಂದದಿ | ವಾರಿದವ
 ನೆರೆ ಕಂಡು ಕುಣಿವವ—ಯೂರವೋ ಎಂಬಂದದಿ || ಸೂರನನು ಕಂಡೊಡನೆ
 ನಲಿವ ರ-ಥಾಂಗಪಕ್ಷಿಗಳಂದದಿ | ವೀರರಾಘವಗೆರಿಗದನು ಸು-ಗ್ರೀವನತುಲಾ
 ನಂದದಿ ||

✓ ಸಾ || ಯೋಗಕ್ಕೆಮದ ಮಾತನಾಡುತ್ತನು | ರಾಗದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವ ||
 ಆಗ ನೀತೆಯಾಭರಣದ ಗಂಟನು | ಬೇಗ ತಂದ ಕಪಿದೇವ ||

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು—

ಶ್ಲೋ || ಪ್ರತ್ಯರ್ಪಿತಾನಾಂ ಕಪಿವುಜ್ಜವೇನ | ರಾಮಃ ಸ್ವಕಾನಾನ್ತಾಧೃತೆ
 ಭೂಷಣಾನಾಮ್ || ಸಂಸ್ಕಾರಹೈನ್ಯಾತ್ಪರಿಧೂಸರಾಣಾಮ್ | ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯನಂ
 ಬಾಷ್ಟಬಲೈಶ್ಚಕಾರ || —(ರಾ.ಚಂ.)

ಅ || ಸುಗ್ರೀವನು ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದಂಥ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಧರಿಸಿದಂಥ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರ
 ವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಧೂಳು ಕೂತಿರುವಂಥ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ರಾಮನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ
 ತೊಳೆದನು.

ಮತ್ತು ಅವು ನೀತೆಯವೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಗುರ್ತುಹೇಳಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳು
 ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ || ನಾಹಂ ಚಾನಾಮಿ ಕೇಯೂರೇ ನಾಹಂ ಚಾನಾಮಿ ಕುಣ್ಡಲೇ |
 ನೂಪುರೇ ತ್ವಭಿಜಾನಾಮಿ ಸಿತ್ಯಂ ಪಾದಾಭಿವಂದನಾತ್ || —(ಅ.ರಾ.)

ಅ|| ನನಗೆ ಮಂಕಿಗಳ ಗುರ್ತೂ ಇಲ್ಲ; ನನಗೆ ಕರ್ಣಾಭರಣಗಳ ಗುರ್ತೂ ಇಲ್ಲ; ನಿತ್ಯವೂ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಕಾಲುಂಗುರಗಳ ಗುರ್ತೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಗುರ್ತಾಗುತ್ತಲೆ ರಾಮನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಃಖಿಸಿ—

✓ ದಿಂ|| ಹನುಮನನ್ನಿಚ್ಛಾಲೆಯನು ಸಿದ್ಧಮಾಡೆ| ಅನುನಿನಿದಂ ಸುಗ್ರೀವ ನೋಡನೆ ಕೂಡೆ || ಇನಕುಲೋತ್ತಂಸಂ ಸಖ್ಯವನು ಮಾಡಿ | ಮನದಿ ತಾಳ್ದಂ ಹರ್ಷವನು ಧೈರ್ಯಗೂಡಿ ||

ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಕೀ|| ಬಲುಮೆಯಿಂದಲಾ ವಾಲಿಯು ಎನ್ನಯ| ಲಲನೆಯ ಕೊಂಡೋಡಿ ಸಲೆನ್ನ || ಗಳಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಿಹೆಸವನಿಂ ನಾಂ| ತಳೆಯಲಾರೆನೀ ಪರಿ ಬನ್ನ ||

ಇಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಲೇ—

ಶ್ಲೋ|| ಋತುದುಃಖೀನ ಸಂತಪ್ತೋ ರಾವೋ ರಾಜೇವಲೋಚನಃ| ಪನಿ ಷ್ಠಾಮಿ ತವ ದ್ವೇಷ್ಯಂ ಶೀಘ್ರಂ ಭಾರ್ಯಾಪಹಾರಿಣಮ್| ಇತಿ ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಮಕ ರೋತ್ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯ ಪುರಸ್ತದಾ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಗೆಳೆಯನ ದುಃಖದಿಂದ ಸಂತಾಪಗೊಂಡ ಕಮಲನಯನನಾದ ರಾಮನು “ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿರುವ ಶತ್ರುವನ್ನು ಬೇಗ ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸುಗ್ರೀವನ ಮುಂದೆ ಆಗ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನ ನಂಬಿಕೆಗಾಗಿ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ಅದಕೆ ಸಂಶಯಿಸೆ ದುಂದುಭಿಶಿರವನು| ಪದದಿಂದೆತ್ತಿ ಬಿಸಾಟು || ಚದುರಿದೊಕ್ಕಣಿಯಿಂದೇಳುತ್ತಾಳವ| ಸದೆದು ತೋರಿಸಿದನಧಟು ||

ಇದರಿಂದ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸುಗ್ರೀವನ ಗೆಳೆತನವು ಒಳ್ಳೆ ರೂಢಮೂಲವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೈತ್ರಿಯಾಗಬೇಕೆಂದೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಗೆಳೆತನವನು ತಮ ತವೊಳ್ಳು” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ನುಡಿಯು ಸೂಚಿಸುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಮಾತ್ರ ರಾಮನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ವಿಶ್ವಾಸಗೊಂಡನು. ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಾದೀ ತೆಂಬದನ್ನೇನೂ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದ ಸಾಧನೆಗೆ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆರವು ಮಾತ್ರ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವ ನೇನೂ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇರಲಿ. ಅಂತು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಶ್ವಾಸವೇನೋ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಶ್ಲೋ|| ಸಾ ಭಾರ್ಯಾ ಯಾ ಪ್ರಿಯಂ ಬ್ರೂತೇ ಸ ಪುತ್ರೋ ಯತ್ರ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಃ| ತಸ್ಮಿತ್ರಂ ಯತ್ರ ನಿಶ್ವಾಸಃ ಸ ದೇಶೋ ಯತ್ರ ಜೀವ್ಯತೇ || —(ಸು)

ಅ|| ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಹೇಳುವವಳೇ ಹೆಂಡತಿ; ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನೇ ಮಗ; ವಿಶ್ವಾಸ ವುಳ್ಳವನೇ ಮಿತ್ರ; ಜೀವನ ನಡೆಯುವ ಕಡೆಯೇ ದೇಶ.

ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಮನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ದಿಂ॥ ಕರೆಯ ಹೋಗೈ ಅಣ್ಣನನು ಯುದ್ಧಕಾಗಿ ದೊರೆಯ ಗೈವೆಂ ಪತ್ತಿ
ಯನು ಭೋಗಕಾಗಿ ॥ ದೊರೆಯ ಗೈವೆಂ ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಜ್ಯಕಾಗಿ ಧರೆಯೊಳಾ
ಅಣ್ಣಂ ರಣದಿ ಸಾಯಲಾಗಿ ॥

ಟಿ॥ (ಪತ್ತಿಯನ್ನು) ದೊರೆಯ ಗೈವೆಂ — ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. (ನಿನ್ನನ್ನು)
ದೊರೆಯ ಗೈವೆಂ — ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು.

ವಾಲಿಯ ವಧೆಗಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಹಾಯ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.

ಶ್ಲೋ॥ ಮಹದಾಧಾರದಾನಾಯ ಮಹಾನೋರ್ದಹಸ್ತಿ ನೇತರೇ | ಅಚ
ಲಾಧಾರಿಣೋ ನೂನಮುಚಲಾ ಏವ ಕೇವಲಮ್ ॥ —(ಸು.ಲಾ)

ಅ॥ ದೊಡ್ಡದಕ್ಕೆ ಆಧಾರರಾಗುವದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡವರೇ ಯೋಗ್ಯರು; ಉಳಿದವರಲ್ಲ. (ಅಚಲಾ)
ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರುವದಕ್ಕೆ (ಅಚಲಾ) ಪರ್ವತಗಳೇ ತಕ್ಕವು.

ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಅವನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆರ್ಭಟಿಸಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕರೆಯು
ತ್ತಾನೆ—

ನೋಟು—ರೂಪಕ

* ಬಾರೊ ಬಾರೆಲೋ | ಚೋರ ವಾಲಿಯೇ ॥ ಸಾರಿ ನೋಡಿದು ನನ್ನ | ಧೀರ
ತನವನು ॥ ೧ ॥ ನಾನು ಬದುಕಿರೆ | ನನ್ನ ಪತ್ತಿಯ ॥ ನೀನು ಭೋಗಿಸಿದ ಫಲವ |
ನಾನು ತೋರ್ಪೆನು ॥ ೨ ॥ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವ | ಮಾರಿ ನಡೆಯಲು ॥ ಪೇರೈ
ಯೆನಿಸಿ ಬಹಳ ದಿವಸ | ಬಾಳಲೀಯದು ॥ ೩ ॥ ಇಂದು ನಿನ್ನಯ | ಸರ್ವಭಾಗ್ಯವು ॥
ನಂದಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ನೀನು | ಚಂದದಿಂ ತಿಳಿ ॥ ೪ ॥

ಸುಗ್ರೀವನ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದಲೂ ರೋಷದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ವಾಲಿಯು
ಬಂದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರಲು—

ಕಂ॥ ಅಗ್ರಭವಾನುಜರೊಂದೇ | ವಿಗ್ರಹವೋ ಎಂಬೊಲಂದು ನಿಂದಿರೆ ರಣ
ದೊಳ ॥ ನಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಾರದೆ ನಾ | ಸಾಗುದೊಳಂಗುಲಿಯ ನಿಟ್ಟು ರಾಘವ
ನಿರ್ದಂ ॥ —(ಕ.ರಾ)

ಇದರಿಂದ ಸೋತು ಹಣ್ಣಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು—

✓ಕೀ॥ ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛೆಯಿರಲಿನ್ನನು ನೀನೇ | ಕೊಲ್ಲಬಾರದೇತಕೆ ದೇವ? ॥
ಕೊಲ್ಲಿಸಬಹುದೇ? ವಾಲಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಬಲ್ಲಿ ನೀಗ ನಿನ್ನಯ ಭಾವ ॥

ಆಗ ರಾಮನು ತನಗೆ ವಾಲಿಯ ಗುರ್ತು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ—

✓ಸಾ॥ ಅನುಜನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂ ಹಾಕಿಸಿ | ದನು ಸುಗ್ರೀವಗೆ ಮಾಲೆ; ॥
ಅನುವಿಂ ವಾಲಿಯ ಕರೆಯಲು ಕಳುಹಿಸಿ | ದನು ರಾಘವನಾ ಮೇಲೆ ॥

ಮತ್ತ ಅವನು ಹೋಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಲೇ ಸಿದ್ಧನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆಂಡತಿಯಾದ
ತಾರೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಮಾಚು—ಅದಿತಾಳ

ಹೋಗಬೇಡವೋ! ಪ್ರಾಣೇಶನೆ || ಪ || ಈಗಲೆ ಸೋತವ ಬೇಗ ಮತ್ತೆ ಕರೆ! ವಾಗ ನೀನು ಮುಂದಾಗುವದರಿಯದೆ || ಅ.ಪ || ರಾಮನಂತೆ, ರಣಭೀನು ನಂತೆ, ಸು! ಪ್ರೇಮದಿ ಗೆಳೆತನ ಮಾಡಿಹನಂತೆ || ೧ || ನಿನ್ನ ಕೊಲ್ಲುವೊಡೆ ಬಲ್ಲದ ನಂತೆ! ಮುನ್ನಮೆ ಮಾತನು ಕೊಟ್ಟಿಹನಂತೆ || ೨ || ದೇವನಂತೆ, ಸುಗ್ರೀವ ಮುಖ್ಯರನು! ಕಾವನಂತೆ ಜನನಾಯಕನಂತೆ || ೩ ||

ಅದಕ್ಕೆ ವಾಲಿಯ ಉತ್ತರ—

ಶಂಕರಾಭರಣ—ಅದಿತಾಳ

ತಡೆಯಬೇಡ! ಬೆಡಗಿನ ಬಾಲೆ || ಪ || ನುಡಿಯಲು ಸಲ್ಲದ! ನುಡಿಯಿದು ಕೇಳಿ || ಅ.ಪ. || ದೇವದೈತ್ಯರ್ಕಗಳ ಭಾವಕೆ ಬೆದರದ || ಕೋವಿದಸಲ್ಲವೆ! ಜೀವ ಗಳ್ಳನೆ ನಾನು? || ೧ || ಬರಲಿ ಬೆಂಬಲನೆಲ್ಲ! ತರಿವೆನವರನೆಲ್ಲ || ಬರಿಮಾತಿಸಿಂ ಸಿನ! ಗೊರೆಯಲು ಫಲವಿಲ್ಲ || ೨ || ಧುರಕೆಂದು ಕರೆದರೆ! ಬರಲಾರೆನೆಂದರೆ || ಧರೆಯೆಲ್ಲ ನಗದೇನೆ? | ಸರಸಿರುಹಾಂಬಕಿ || ೩ ||

ಹೀಗೆಂದು ವಾಲಿ ಬಂದು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

✓ ರ || ಅಲತ ಕೈಕೊಂಡರು ಯುದ್ಧವನು! ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನು || ಪ || ನೋಡಿದರವರೊಬ್ಬರನೊಬ್ಬರನು! ಮಾಡಿ ರಣದ ಬಲು ಸನ್ನಾಹವನು! ಕರಕರ ಕಡಿಯುತ್ತಲಿ ಹಲ್ಲುಗಳ ಧರದಿಂ ನೋಡುತ್ತ ಮರಮಂಡಿಗಳ | ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನಿಟ್ಟಿಸಿರನು ಬಿಡುತ! ಸಟ್ಟ ಹಿಡಿಯುವೊಡೆ ಹೋರಾಡುತ್ತ | ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರಲ ಗ್ನಿಯವೋಲ್ವೀಹ! ಬಲಿಯುತ್ತಿರೆ ಗೆಲ್ಲುವ ಬಲು ದಾಹ! ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಪಾ ಗಿರಲು! ತಿಣ್ಣವಾದ ಭುಜ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿರಲು! ಬಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ಹೀಯಾಳಿಸುತ! ನಿರ್ಭರದಿಂ ಮುಷ್ಟಿಯ ತೋರಿಸುತ! ಕಾಯವೆಲ್ಲ ಜರ್ಘರವಾಗಿರಲು! ಗಾಯ ದಿಂದ ರಕ್ತವು ಬರುತಿರಲು! ಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳ ಕಿತ್ತೆತ್ತರುತ! ಮೇಲೆ ನೇಗದಿಂದ ಲಿ ಜಿಸುಡುತ್ತ | ಕೆಡಹಲೆಂದು ಹಂಚಿಕೆಗೈವುತ್ತ | ಕೊಡಹಲೆಂದು ಯತ್ನವ ಮಾಡುತ್ತ | ಸುಗ್ರೀವನು ಗೆಲ್ಲುವನೊಮ್ಮೆ | ಉಗ್ರವಾಲಿ ಗರ್ಜಿಪ ನೊಮ್ಮೆ |

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

✓ ಚೌ || ಹರಿಹರಣ್ಯಕಶ್ಮಿಪುಗಳೆದುರಿಪ—ಪರಿಯನಿದು ನಿಾರಿಸುವದು! ಸುರ ಪಜಂಭಾಸುರರ ಸಂಗರ—ದಿರವನಿದು ಮರೆಸಿವುದು || ಹರನ ಕೆಣಕಿದಂಧಕಾ ಸುರ—ಬಿರಗುಪಡುವಂತಿರುವದು! ಧರೆಯೊಳೀ ಸೋದರರ ಯುದ್ಧಕೆ ಸರಿಯೆ ಇಲ್ಲಿನಿಸಿರುವದು ||

ಇನ್ನು ವಾಲಿಯ ವಧೆಗೆ ಸಮಯವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಮರದ ಮರೆಯ ಲ್ಲಿದ್ದು ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಮುಳಿದು ಮೈರಿಯುನಾರ್ಜವದಲಾ | ಗಲಿಯುನಾರ್ಜವದಿಂದಲಾಗಲಿ |
ಸಲೆ ಕೆಡಿಸಬೇಕಲ್ಪನವನೆಂದುಳುಹುವರೆ ನೃಪರು? || ಜ್ವಲಸ, ವಿಷ-ಮೈರಿಯು
ಸಮಾನವು; | ತಿಳಿಯಲಲ್ಲಗಳಾಗಿಹವು; ವೆ | ಗ್ಗಳಿಸಿ ಹಾನಿಯು ಮಾಡುವವು;
ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ || —(ಕ.ಭಾರ)

ಮುಂದೆ ಆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ|| ಉತ್ತಮವಾದೊಂದಂಬನು ರಾಮನು | ಕಿತ್ತು ಹೂಡಿ ಬಿಡೆ ಕ್ಷಣ
ದೊಳಗೆ || ಒತ್ತರದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಯೊಳಾ ವಾಲಿಯು | ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಬಿದ್ದನು
ಧರೆಗೆ ||

ಆ ನೋಟವನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರೀರಾಮಬಾಣರವಿನಾ | ಪ್ಲಸ್ಸು ಚ ತಾರಾಧಿಪಸ್ಯ ಸಂಸರ್ಗಾತ್ ||
ಚಿತ್ರಂ ಚಿತ್ರಮಿದಾನೀ | ಮುಭವದಿಯಂ ಪೂರ್ವಮಾಪ್ಯಮಾವಾಸ್ಯಾ ||

—(ರಾ.ಚ.ಚಂ)

ಅ|| ರಾಮಬಾಣವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನು ತಾರೆಯ ಗಂಡನಾದ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಗೊಂಡ
ದ್ದರಿಂದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಒಡೆಯನಾದ ಚಂದ್ರನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಗೊಂಡಂತಾಗಿ ಆದಿನ ಪೂರ್ವಮೆಯಾಗಿ
ದ್ದರೂ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಾದದ್ದು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವು.

ಆಮೇಲೆ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟ ವಾಲಿಯು ಮರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ವ ರಾಮ
ನನ್ನು ಕಂಡು ಜರಿಯುತ್ತಾನೆ—

ಮಧ್ಯಮಾವತಿ — ಅಟತಾಳ

ನ್ಯಾಯವೇನಿದು ರಾಮ? | ನೀನೆನ್ನ ಕೊಂದುದು | ಮಾಯಕಾರರ ನೇಮ ||
ಅಲ್ಲವೆ ವಿಚಾರಿಸೆ ! ರಾಯರೊಳು ನಿನ್ನೀಮ | ರಾದರಿಗೆ ಸರಿಯೇ? || ಪ ||
ಬಾಯನಾತಿನೇತಕೆನ್ನ ಸ | ಹಾಯಸನು ಬಯಸಿದರೆ ನಿನ್ನಯ | ಜಾಯೆಯನು
ನಾನೀಕ್ಷಣದಿ ತಂ | ದೀಯ ಬಲ್ಲದ ನೀಸರಿಯೆ ಹಾ! || ಅ.ಪ || ಏನ ಮಾಡಿದೆ
ನಾನು | ನಿನಗಹಿತವನ್ನು | ಚಾಣನಲ್ಲವೊ ನೀನು | ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣ ಕಳೆ
ಯುವದೇನು? | ಇಂತಿದೊಡನ್ನು | ಮಾನಿತರ ಪಥವನ್ನು | ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವನ್ನು ||
ಮಾಣದಾಹಾರಕೆ ನಿಷಿದ್ಧದ | ಹೀನವೃಗವಾದೆನ್ನ ನೀ ಸರಿ | ಕಾಣದಂತಿರೆ
ಹೊಡೆದು ಬೇಟೆಯ | ಚಾಣತನವನು ತೋರಿಕೊಂಡೆಯ? || ಕಾಣೆ ನಾ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ
ಗುಣವನು | ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳು ನೀ ಕ್ಷುತ್ರಕುಲದೊಳು | ಬಾಣವಿದ್ಯದಿ ಜನರ
ಗಂಟಲ | ಗಾಣವಾಗುವದಾವಧರ್ಮವು? ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಸುವದಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೊಪ್ಪುವಂತೆ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ
ಕಾರರು ಆಡಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಸಳಿನಾಪ್ತಂ ನಿಜಕಾಂತಿಯಿಂದೆ ತಮಮಂ ತೂಳ್ವಟ್ಟಿ ಕಣ್ಗಾಣದೀ |
ನೈಲನಂ ಕಾಣಿಸಿ ಲೋಕಬಂಧುವೆನುತಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಂ ತಾಳ್ದಿಯುಂ || ಪಳಿ

ಗುಂ ಗೂಗೆಗಳರ್ಕನಂ ಪಗಲಿನೊಳ್ ಕಣ್ಣಾಣದಾ ಬೇದದಿಂ | ನೆಲನಂ ಮೆಚ್ಚಿ
ಸಲವ್ವುದೇ? ಯದುಗಿರಿ ಶ್ರೀಚೆಲ್ವನಾರಾಯಣಾ || —(ಶ್ರೀ.ಚಿ.ಶ)

ಟಿ|| ತೂಳ್ವಟ್ಟಿ—ಕತ್ತುಹಿಡಿದು ದಬ್ಬಿ. ತಾಳ್ವೆಯುಂ—ಹೊಂದಿದರೂ.

ಜನರು ಎಕೆ ದೂರುವರೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದಹ್ಯಮಾನಾಃ ಸುತೀವ್ರೇಣ ನೀಚಾಃ ಪರಯಶೋಽಗ್ನಿನಾ |
ಅಶಕ್ತಾಸ್ತತ್ಪದಂ ಗನ್ತುಂ ತತೋ ನಿನ್ದಾಂ ಪುಕುರ್ವತೇ || —(ಸು)

ಅ|| ನೀಚರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಯಶಸ್ಸೆಂಬ ಒಳ್ಳೇ ತೀವ್ರವಾದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ತಾಪವನ್ನು
ಹೊಂದಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಕೈಲಾಗದೆ ಕೊನೆಗೆ ನಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಆ ನಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮಚಂದ್ರನು ವಾಲಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಮಧ್ಯಮಾವತಿ—ಅಟತಾಳ

ತಿಳಿಯದಾಡಲು ಸಲ್ಲ | ಹೇ ವಾಲಿ ಧರ್ಮದ|ತಳವ ನೀ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ |
ಕಪಿಮಾಡ ಕಾರಣ|ಗಳಹುತಿಹೆ ಬರಿ ಸೊಲ್ಲ|ತಿರುಳ್ಳೇನು ಇಲ್ಲ || ಪ || ಖಳ
ತಿರೋಮಣಿ ರಾವಣಗೆ ನೀ|ಗೆಳೆಯನೆಂದೇ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ|ಗೆಳೆಯತನವನು
ಮಾಡಿದೆನು ದೋ|ರ್ಬಲದಿ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನು ಪಡೆವೊಡೆ ||ಅ.ಪ|| ಬದುಕಿರಲು
ಸಹಜಾತ|ನೀನವನ ಪತ್ನಿಯ|ಮುದದೊಳನುಭವಿಸಾತ | ನಿನ್ನಂಥ ದುಷ್ಟರ
ಸದೆಯಲಪ್ಪೆನು ಖ್ಯಾತ|ಅರಸಾದ ನಾನೀ | ವಿಧದೊಳಲ್ಲವು ಭೀತ|ಬಿಡು ನಿನ್ನ
ಮಾತ || ಚದುರ ವೀರರಿಗೆದುರ ನಿಲ್ವುದು | ಹದವು; ಹುಲುಕಪಿಯಹನ ಪಾಪಿ
ಯ|ಎದುರಿಸುವದಪಮಾನವದರಿಂ|ಹುದುಗಿ ಬೇಟಿಯನಾಡಿದೆನು ನಾ || ವಧೆ
ಯಿದೇಂ ಹಗೆತನದೊಳಲ್ಲವು|ವಧಿಸಿಹುದು ನೀಂ ಗೈದ ಪಾಪನ|ಇದನರಿಯದೇ
ರಾಜನೆದುರಿಗೆ|ಬದರುವದು ಬಲುಪಾಪವವ್ವುದು ||

ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾಂಗೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಾಲಿಯು—

✓ಸಾ|| ಆದುದಾಯಿತೀ ಬಾಣವ ತೆಗೆಯೆನೆ | ಮೋದದಿಂದ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ||
ಬಾಧೆಯ ತಪ್ಪಿಸೆ ಜ್ಞಾನವರ್ಗದೊಳ|ಗಾದನು ಕಪಿಗಳ ಬಟ್ಟಿ ||

ಆಗ ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ದಿಂ|| ಎದುರು ನಿಂತವರುಬ್ಬಟಿಯ ಕೊಳ್ಳ ಕಾರ | ಇದ ಸುರೇಂದ್ರಂ
ಕೊಟ್ಟಿದನಂದು ಧೀರ ||ಇದನು ಕೊಳ್ಳಮಾತ್ಮ, ನಿನಗೆ ಎರೆದೆ ಧಾರೆ|ಮುದದಿ
ನೀ ಧರಿಸೈ ಎನಗೆ ಹರ್ಷ ಮಾರೆ ||

ಹೀಗೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಉಡಿಯವೇ ತರು ಗಾಳಿಯಲಿ? ಗಿರಿ | ಕೆಡೆಯವೇ ಸಿಡಿಲಿನಲಿ? ಈ
ಕಡು|ಒಡಲು ಬೀಳಲಿಕಂಗಲಾಚಿದೆ ದೇವ ನಿನ್ನೊಡನೆ; || ಹಿಡಿಯದೆನ್ನ ಪರಾಧ
ವನು ಕೈ | ವಿಡಿದು ನಿನ್ನ ಪದಾರವಿಂದದ|ಲಡಗಿಸುವ ಘನಕೃಪೆಯನೆನ್ನಲಿ
ಮಾಡಬೇಕೆಂದ || —(ತೊ.ರಾ)

ಅವನು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ರೀರಾಗ—ರೂಪಕ

ಶರಣಾಗತಪರಿಪಾಲಕ | ಕರುಣಾಕರ ಶ್ರೀರಾಮ || ಪ || ಸೆರಗೊಡ್ಡುತ್ತ
ಬೇಡಿಕೊಂಬೆ | ಧರಣೀತನುಬಾಕಾಂತ || ಅ. ಪ || ಮೆರೆವ ಸಿನ್ನ ರೂಪವೆನ್ನ |
ಎರಡೂ ನಯನಗಳಲ್ಲಿ || ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿ | ಭರದಿಂ-ಮಿಸುಗು-ತ್ತಿರು
ವಂ-ತೊಲಿ ನೀಂ | ಸರಸಿರುಹಾಂಬಕ || ೧ || ಎನ್ನ ಕಿವಿಯು ಸಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿ |
ಯನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತಲಿ || ಸಿನ್ನ ಪದಾಂಬುರುಹದಲ್ಲಿ | ಎನ್ನೀ-ಹಣೆ ತಾ-ಸಿರುವಂ
-ತೊಲಿಸೀ | ನನ್ನ ತಗುಣಗಣ || ೨ || ಎನ್ನ ಮೂಗು ಸಿನ್ನ ಮಾಲ್ಯ | ವನ್ನೇ
ಮೂಸುತ್ತಲಿ || ಸಿನ್ನ ಸುಪ್ರಸಾದದಿಂದ | ಎನ್ನೀ-ಬೇವನ-ವಿರುವಂ-ತೊಲಿಸೀ |
ಚಿನ್ನಯಮೂರುತಿ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ವಾಲಿಯು ತಣ್ಣಗಾದನು. ಅವನ ಪರಿವಾರದವರೆಲ್ಲ ಓಡಿ
ಹೋದರು. ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಶೂನ್ಯವಾದವು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ನೆನಪು
ಗೊಡುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ || ಫಲಪಲರಿಪ್ಪ ಮಂದಿರದೊಳಿರ್ದ ಪನೋರ್ವನೆಯೋರ್ವನಿರ್ಪ ತ | ನಿನ್ನ
ಲಯದೊಳಿರ್ದ ಪರ್ಪಲರಂತ್ಯದೊಳೋರ್ವನು ಮುಲ್ಲಮುತ್ತು ಚಂ | ಚಲತರರಪ್ಪ
ಬೇವರನೆ ಕಾಯ್ಗಳನಾಗಿಗುತಾಡುವಂ ಧರಾ | ಫಲಕದೆ ಧೀರಕಾಲವಿಭು ಚಿ
ಮ್ಮು ತಿರುಳ್ವಗಲೆಂಬ ನೆತ್ತಮಂ || —(ಭ.ವೈ)

ಇತ್ತ ವಾಲಿಯು ಮುಕ್ತನಾದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾರೆಯು ಬಂದು ನೋಡಿ ಗೋಳಾ
ಡುತ್ತಾಳೆ—

ಪೀಲು—ಆದಿತಾಳ

ಹಾ! ಪ್ರಾಣನಾಥ, ಹಾ! ಬೇವಿತೇಶ್ವರಾ | ಈ ಪಾಪಿಗಿನ್ನು ಮುಂದೆ ಗತಿ
ಯೇನು? || ಪ || ಹೋಗ ಬೇಡವೆಂದು | ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ ನಾನು? || ಹೀಗಾಗಬಹು
ದೇನೋ ಈಗಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂದೆ || ೧ || ಅಂಗದ ಚಿಕ್ಕವ | ಸಂಗಿತಪರಿಯನು | ಸಂಗರ
ದೊಳು ನೀನು | ಭಂಗವಟ್ಟಿಯ ಅಯ್ಯೋ! || ೨ || ಎಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಬಂದ | ಎಲ್ಲಿ
ತಮ್ಮನ ಚಿಂದ | ಕೊಲ್ಲಬಹುದೆ ಸಿನ್ನ? | ಇಲ್ಲಿ ಬಿಡುತೆ ನನ್ನ || ೩ ||

ಆಕೆ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕ್ಷಿತಿಪತಿತನಯಾನಾಂ ಹನ್ತ! ಗರ್ಭೇಶ್ವರಾಣಾಮ್ | ಕಿಮು
ನಿರಪಧಿಮಾಗ್ಧ್ಯಂ ಶೌರ್ಯವಜ್ಜಸ್ಮಸಿದ್ಧಮ್ || ಮಮ ಹೃದಿ ನಿರಪಾಯೇ ವರ್ತ-
ಮಾನೇ ಕಪೀಂದ್ರೋ | ರಘುವರ ಯದಮುಷ್ಠೈ ತಿಷ್ಠಸೇ ಚಾಪಸಾಣೀ (ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಗರ್ಭದಿಂದಲೂ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತರಾಗಿರುವಂಥ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಶೌರ್ಯವು ಹೇಗೋ
ಹಾಗೆ ಅಸಾರವಾದ ಮುಗ್ಧತೆಯೂ ಸ್ವಭಾವವೋ ಹೇಗೆ? ಹೆ, ರಾಮಚಂದ್ರ, ವಾಲಿಯು ನನ್ನ ಹೃದ
ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಪಾಯನಾಗಿ ಜೀವಿಸಿರುವಾಗ ನೀನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಿದ್ದೂ ಏಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಿ?

✓ ಕೀ|| ತಾರೆಯ ಗೋಳನು ಕೇಳುತ್ತಲಾ ರಘು | ವಿರಸಂಗದನ ಮೈದಡವಿ ||
ತಾರೆಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಸಿಕ್ಕಿತು ತತ್ಪದ | ಸಾರಿ ಪೊಗಳಲಿಲ್ಲಾ ಪೊಡವಿ ||

ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಅಣ್ಣನ ವಧೆಗೆ ದುಃಖಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಸಾಂ|| ಬಂಧುವಳಿದನೆಂದು ಶೋಕಿಸುವಾತನೆ | ಮುಂದೆ ತಾನಳಿವನು
ಬಿಡದೆ || ಬಂಧಕವಾದಾಶೆಯನು ಬಿಡದಬ್ಬರು ! ತಂದುಕೊಳ್ಳುವರು ದೇಹ
ವನು || —(ಮ.ಉ)

ಆಮೇಲೆ—

✓ ಸಾ|| ರಾಮನಾಜ್ಞೆಯುಂ ಸುಗ್ರೀವನು ತಾ | ನೇಮದೊಳಂಗದನಿಂದ ||
ಆ ಮಹಾತ್ಮಗಂತ್ಯೇಷ್ಟಿಯ ಗೃಹತ | ಪ್ರೇಮದೊಳವರೊಳು ಸಿಂದ ||

✓ ಕೀ|| ರವಿಗಿ ರಾಜಾಭಿಷೇಕವನು ಮೇ | ಣ್ಯಾವರಾಜತ್ವವನಂಗದಗೆ ||
ರವಿಕುಲಮನೆಯನುಜಸಿಂದ ಗೃಹಿಸಿದ | ಸವರಳಸತ್ಕೀರುತಿಯೊದಗೆ ||

ಗೆಳೆಯತನವು ಹೀಗಿರಬೇಕು—

ಶ್ಲೋ|| ವನ್ಯಾನಾಮಪಿ ಕೋಶೇಷು ಸುಹೃದಾಂ ಸ್ಪೋದಯಾರ್ಥಿನಾಮ್ |
ಅರ್ಘ್ಯತೇ ಸ್ಪೋದಯಾದೇವ ಶ್ರೀಃ ಸೇಯಂ ಮಿತ್ರತಾ ಮತಾ || —(ಸು.ಉ)

ಅ|| (೧) ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ (ವನ್ಯಾನಾಂ) ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥ ಗೆಳೆಯರಾದ
ಕಮಲಗಳಾದರೂ (ಕೋಶೇಷು) ಆಗ ತಾನೆ ಅರಳುತ್ತಿರುವ ಮೊಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ (ಸ್ಪೋದಯಾದೇವ)
ತನ್ನ ಉದಯದಿಂದಲೇ (ಶ್ರೀಃ) ಯಾವ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೋ ಅದೇ (ಮಿತ್ರತಾ) ಸೂರ್ಯತ್ವ.
(೨) ತಮ್ಮ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ (ವನ್ಯಾನಾಂ) ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಗೆಳೆಯರಿಗಾದರೂ
(ಕೋಶೇಷು) ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ (ಸ್ಪೋದಯಾದೇವ) ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಯಾವ (ಶ್ರೀಃ)
ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೋ ಅದೇ (ಮಿತ್ರತಾ) ಗೆಳೆತನವೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆಗ ವಾಲಿಯು ಭಂಡಾರವೆಲ್ಲಾ ಸುಗ್ರೀವನದಾಯಿತು.

ಶ್ಲೋ|| ಯಾ ಸ್ವಸದ್ವೃತ್ತಿ ಪದ್ಮೇನಿವ ಸನ್ಧ್ಯಾವಧಿ ವಿಚೃಷ್ಟತೇ | ಇಂದ್ರಿರಾ
ಮಂದ್ರಿರೇನೈಷಾಂ ಕಥಂ ತಿಷ್ಠತಿ ಸಾ ಚಿರಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ತನ್ನ ಮನೆಯಾದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದವರೆಗೆ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು
(ಕಾಂತಿಯು) ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿಂತಾಳು? (ಕಮಲಗಳ ಕಾಂತಿಯು ಸಂಜೆಯ
ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವದು)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಿತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಜನರು ರಾಮ
ನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮಲಿನಯಿತುಂ ಖಲವದನಮ್ | ಏಮಲಯತಿ ಚಗನ್ತಿ ದೇವ
ಕೀರ್ತಿಪ್ತೇ || ಮಿತ್ರಾಹ್ಲಾದಂ ಕರ್ತುಮ್ | ಮಿತ್ರಾಯ ದ್ರುಹ್ಯತಿ ಪ್ರತಾ
ಪೋನಿ || —(ಸು)

ಅ|| ಹೆ, ದೇವ, ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ಕೆಟ್ಟ ಜನರ ಮುಖವನ್ನು ಮಲಿನ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ವಿಮಲವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮಿತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವು ಮಿತ್ರನೇನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಷ್ಟಾಗುವಾಗ ಮಳೆಗಾಲ ಬಂದಿದೆ —

ಶ್ಲೋ|| ಅಭಿಷಿಕ್ತೇ ತು ಸುಗ್ರೀವೇ ರಾಮಶ್ಯಾಮಪಯೋಮುಚಾ | ಅಭಿಷೇಕ್ತುಂ ಸ್ಥಿತಾ ಮೇಘಾಸ್ತನ್ಮಹೀಂ ಮಹಿಷೀಮಿವ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ರಾಮನೆಂಬ ಕರೀ ಮೋಡವು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿ ಮೇಘಗಳು ಅವನ ಮಹಿಷಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಅದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ —

ವೃ|| ಗಗನಶ್ರೀಯುಟ್ಟ ಸೀಲಾಂಬರವೊ, ರವಿಸುಧಾಧಾಮಬಿಂಬಂಗಳಂ ಮು | ತ್ರಿಗೆಯಂ ವಾಲ್ಮಂಧಕಾರಪ್ರಜವೊ, ಸುರನದೀಸ್ವಾತದೇವಾಂಗನಾ ವೃ||
ಷ್ಠಿಗಳದ್ವಾರ್ಪಿದುಚಂಚತ್ಕಚಸಿಚಯನೊ, ಜಂಭಾರಿಕುಂಭೀಂದ್ರದಾನಾಂ |
ಬುಗೆ ಪಾಯ್ಪಿಂದಿರಾಶ್ರೀಣಿಯೊ ಎನೆ ನೆರೆದತ್ತಭ್ರಸೀಲಾಭ್ರಚಾಲಾ ||
—(ರಾ.ಚ.ಪು)

ಟಿ|| ಗಳದ್ವಾರ್ಪಿದು ...ಚಯನೊ—ಉದುರುತ್ತಿರುವ ನೀರಿನ ಹಸಿಗಳಿಂದ ಮಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳ ಮೊತ್ತವೊ. ಇಂದಿಂದಿರಾ ಶ್ರೀಣಿ—ಭ್ರಮರಗಳ ಸಾಲು.

ಮಳೆಯು ಸರ್ವರಿಗೂ ಹಿತಕರವಾದದ್ದು —

ವೃ|| ಮಳೆಯೇ ಸರ್ವಜನಾಶ್ರಯಂ; ಶಿವನೆ ದೇವರ್ಕಕ್ಕೆ ತಾನಾಶ್ರಯಂ; |
ಬೆಳೆಯೇ ಸರ್ವರ ಜೀವನಂ; ಬಡವನೇ ಸರ್ವರ್ಗೆ ಸಾಧಾರಣಂ; || ಬಳೆಯೇ
ಸರ್ವವಿಭೂಷಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲ್ಯೆ; ಪುತ್ರೋತ್ಸವಂ ಸೂತ್ಸವಂ; | ಕೆಳೆಯೇ ಸರ್ವ
ರೊಳುತ್ತಮಂ ಹರಹರಾ! ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರಾ || —(ಸೋ.ಶ)

ಆದರೆ ಅದು ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಇದು ಆ ಕಾಲದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದೋಷೋಪಚಯಸ್ತಾವ | ಜ್ವಭಸ್ಯಕರ್ಮಣಿ ನರಂ ನಿಯೋಜಯತಿ || ಸುದಿನಂ ತು ಶೌಚಕರ್ಮಣಿ | ಸದಸದ್ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವ ಏವಾಯಂ ||
—(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಹಗಲು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕತ್ತಲೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹೊತ್ತಾದರೆ ಅದು ಅವನನ್ನು ನೀಚಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತದೆ. (ಇಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲವು ಮೋಡಗಳಿಂದ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಂತೆ ಇರುವದರಿಂದ ಅದು ರಾಮನಿಗೆ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದು ಸಹಜವೆಂದರ್ಥ). ಒಳ್ಳೆ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವವೆ ಹೀಗೆ.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀತಿಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ ರಾಮನು ರಾವಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಕುಡಿಸುವೆನು ಕಡಲೇಳ ಸರಳಿಸ|ಕಡೆಗೆ; ಕಮಲಭವಾಂಡಭಾಂಡವ|
ನೊಡೆವೆ; ಸುರನರನಾಗರಾಕ್ಷಸಕುಲನ ಸದೆಬಡೆವೆ; || ಮಡದಿಯಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ
ಲೋಕದ | ಗೊಡವೆಯೇತಕೆ ತನಗೆನುತ ಘಡು|ಘುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ವಿಲಯ
ರುದ್ರನ ಪವಿಯೊಳಾ ರಾಮಾ ||
—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ್ದು—

✓ಸಾ|| ಉಮ್ಮಳಿಸದಿರಣ್ಣನೆ ತಾ ಜವುಡು|ಎಮ್ಮಯ ಕಾರ್ಯದ ಕಾಲ||
ಸುಮ್ಮನಿರ ಪ್ರವರ್ಷಣಾದ್ರಿವಾಸವೇ|ಧರ್ಮವೆಸೆವುದು ಸುತೀಲ ||

ಇದು ಧರ್ಮಾಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಹರಿಯುವೊಲು ಸುಮನೋನುರಾಗ|ಸ್ಫುರಿತ; ಶಂಕರಸಂತೆ ನಾಗಾ|
ಭರಣವಿಶ್ರುತ; ಪುಂಡರೀಕಾವಾಸ ಸರಸಿಯೊಲು; | ಸುರಭಿಪರಿವೃತ ಸುರಪ
ನೊಲು; ಹಿಮ|ಕಿರಣನೊಲು ಮೃಗಶೋಭಿ; ತಟಿಸಿ|ಪರಸವೊಲು ರತ್ನಾಕರಂ
ತಾನೆನಿಸಿತಾ ಕುಧರಾ ||
—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಸುಮನೋನುರಾಗಸ್ಫುರಿತ—ಹರಿಯ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದವನು; ಪರ್ವ
ತವು ಹೂಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥದ್ದು. ನಾಗಾಭರಣ—ಈಶ್ವರನು ಹಾವ
ನ್ನು ಆಭರಣವಾಗಿ ಧರಿಸಿರುವನು; ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹಾವುಗಳು ಆಭರಣಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವವು. ಪುಂಡ
ರೀಕಾವಾಸ—ಸರಸ್ಸು ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿರುವದು; ಪರ್ವತವು ಹುಲಿಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿರು
ವದು. ಸುರಭಿಪರಿವೃತ—ಇಂದ್ರನು ಕಾಮಧೇನುವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾನೆ; ಪರ್ವತವು ಸುವಾಸನೆ
ಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಮೃಗಶೋಭಿ—ಚಂದ್ರನು ಜಂಕೆಯ ಗುರ್ತಿನಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ;
ಪರ್ವತವು ಮೃಗಗಳಿಂದ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿದೆ. ರತ್ನಾಕರಂ—ಸಮುದ್ರವು ರತ್ನಗಳ ಆವಾಸ
ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ; ಪರ್ವತವೂ ರತ್ನಗಳ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತ ಆ ಕಾಲವನ್ನು ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು
ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಕ|| ತಾಮರಸೇಕ್ಷ್ಮಣ, ಪದವಿನ|ತಾಮರಸಂದೋಹಮಕುಟತಟಜಟಿ
ಲಿತಮು || ಕತ್ತಾಮರಕತರುಚಿರಂಜಿತ|ತಾ ಮರದಂತೆ ಜಡನೆನಿಸಿದೆನಗೊಳ್ಳರಿವಂ||
—(ಸೂ.ತಾ)

ಟಿ|| ಜಟಿಲತ—ಕೆತ್ತಿರುವಂಥ. ತಾ—ಕೊಡು.

ನಾನು ಬಯಸುವ ಈ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವು ಜನಮಂಡಲಿಗಲ್ಲ ಉಪಯೋಗವಾಗಬೇಕೆಂದು
ಅವನು ಇನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಕ|| ಸತಿಸುತಬಾಂಧವಧನಪಶು | ತತಿಗಂ ವಶರಾಗಿ ಜಾತಿಧರ್ಮಮನು
ಳಿದುಂ || ಮತಿಗೆಟ್ಟು ನಿರಯಕ್ಕೈದುವ | ಪತಿತಗಿಂತಕ್ಕುಮೈದೆ ಮೋಕ್ಷಂ
ಸುಪಥಂ? ||
—(ಹ.ರಾ)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಪರಮಾರ್ಥವಿಚಾರತತ್ಪರರಾಗಿರಲು ಅತ್ತ ಸುಗ್ರೀವನು
ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ಏಕಚ್ಛತ್ವಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಅನುಭವಿ
ಸುತ್ತ ರಾಮಸೇವೆಗೆ ಮಳೆಗಾಲವು ಕಳೆಯುವದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿ
ಗಾದಂತೆ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಸಖ್ಯಪಗೈವುದು
ಮನುಜ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು.

ಸೀತಾಕ್ಷೇಮಲಾಭ

ಪೀಠಿಕೆ—ಸ್ವಾಮಿ ದಾಸ್ಯ

ತೋಡಿ—ಅಟತಾಳ

ಸ್ವಾಮಿದಾಸ್ಯವೂಡೊ | ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಳ್ | ನೇಮಸಿಷ್ಟಗೂಡೊ || ಪ ||
ನಾಥನ ಕಾರ್ಯವು | ಪ್ರೀತಿಯೊಳಿಸಗುವ || ರೀತಿಯರಿತವನೆ | ದೂತನೆಂದರಿತು || ೧ ||
ಬಡೆಯಸುಕಾರ್ಯಕೆ | ಸಡೆಯೆನೆ ಹರುಷದಿ || ಅಡಿಯನೊಡನೆ ಮುಂ | ದಿಡುತಲಿ
ಭೈರ್ಯದಿ || ೨ || ಸಡುನಡುವೆಯೆ ಬಲು | ಎಡರುಗಳಡನಲು || ಬಡದವುಗಳ
ಹಿಂ | ದಿಡುತ ಸಡಗರದಿ || ೩ || ಹೇಳಿದುದಲ್ಲದೆ | ಹೇಳಿದುದಕೆ ಮತ್ತೆ || ಮೇಲೆನೆಗೆ
ಯ್ಯುವ | ಶೀಲವ ತಾಳುತ || ೪ ||

ಇದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಶಾಶ್ವತವೆಂದು ಅವಲಂಬಿಸಿ
ಕೊಂಡಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಕನಿಕರಪಡುತ್ತಾರೆ—

ಮೃ|| ಸುರಚಾಪಂ, ಮುಗಿಲೊಡ್ಡಣಂ, ಬರಸಿಡಿಲ್, ಬಾಳ್ಕಿಂಚಿವೆಲ್ಲಂ
ವಸುಂ | ಧರೆಯೊಳಾಗಿಗೆ ಭೋಗಮಸ್ಥಿರಮೆನುತ್ತಂ ಸಾರೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯೋ ||
ತ್ವರಮಂ ಗೆಲ್ಲು ನಿರಕ್ತಿಯಂ ಪಡೆವಿನಂ ಯೋಗೀಂದ್ರವೃಂದಕ್ಕೆ ಪೂಜೊರೆಯ
ಲಾಸ್ಸಲದೆ? ಲೋಕಕೇಂ ತಿಳಿಯದೇ? ಸೌಧಮವಜ್ರಾಂಕಿತಂ || —(ಮ.ನಂ.೨)

ಟಿ|| ಪೂಜ್ಞ—ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ. ಸೌಧಮವಜ್ರಾಂಕಿತಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮ
ಮಾರ್ಗವು.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ—

ಶ್ಲೋ|| ನನ್ನಸ್ತೃದಿತ ಆದಿತ್ಯೇ ನನ್ನಸ್ತೃಸ್ತಮಿತೇ ರವಾ | ಅತ್ತನೋ
ನಾವಬುದ್ಧ್ಯೆನೇ ಮನುಷ್ಯಾ ಜೀವಿತಕ್ಷಯಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ; ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದರೆ ಸಂತೋ
ಷಪಡುತ್ತಾರೆ. ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸು ಕಡಿಮೆಯಾದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರನ್ನು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ
ಕಾರರು ಬಹು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣುವದೆಂತೆಂದರೆ —

ಶ್ಲೋ|| ತ್ವಜ್ಞಾಂಸರುಧಿರಸ್ವಾಯುಮೇದೋಮಜ್ಞಾಸ್ಥಿಸಂಹತಾ |
ವಿಣ್ಣೂತ್ರವೂಯೇ ರಮತಾಂ ಕೃಮಿಣಾಣಾಂ ಕಿಯದಸ್ತರಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಚರ್ಮ, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ನರ, ಕೊಬ್ಬು, ಎಲುಬಿನ ತುಳು, ಎಲುಬಿನ ಚಿವು—
ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ದುರ್ಗಂಧವಾಗಿರುವ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವವರಿಗೂ ಕೃಮಿ
ಗಳಿಗೂ ಏನು ಭೇದ?

ಇದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ನಾಡರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ಆದಿತಾಳ

ನಂಬಬೇಡವೋ | ಮನುಜ | ನಂಬಬೇಡವೋ || ಪ || ನಂಬಿ ಕೆಡುವರುಂಟೆ? ಮಣ್ಣು | ಬೊಂಬೆಯಂಥ ತನುವನಿದನು || ಅ.ಪ || ಮಾಯದಿಂದ ಜನಿಸಿ ಬೆಳೆದು ಕಾಯವೆನಿಸಿ ಸತ್ತು ಕಡೆಗೆ || ನಾಯಿಸರಿಯು ತಿಂದು ಕೆಡುವ | ಹೇಯವೆನಿಸಿ ದೊಡಲನಿದನು || ೧ || ಸೂರು ಬಾಳ್ವೆನೆಂದು ತನ್ನ | ಸೇರಿ ಸಲಿವರಾಸಯನ್ನು || ನೀರ ಕಲಸಿ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ | ತೋರಿಯಳಿವ ದೇಹವಿದನು || ೨ || ಧರೆಯ ಭೋಗ ಕೆಳಸಿ ಸುರವ | ಮರೆದು ತನ್ನ ಸೆಚ್ಚಿದವರ || ನೆರಡುವಿಧದಿ ಕೆಡಿಸಿ ಯಮನ | ಪುರಕೆ ಕೆಡಹುವಂಗವಿದನು || ೩ || ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟಿ ತಾನು ತನ್ನ | ನಿತ್ಯವೆಂದು ಹೊಂದಿದವರ || ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಇಹಕೆ ಪರಕೆ | ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿಪ ಗಾತ್ರವಿದನು || ೪ || ಬಡೆಯದುಡಿಯದುಲಸುಖವ | ಪಡೆಯೆ ಶ್ರೀಗುರುಸಿದ್ಧನಿಂದ || ಕೊಡದ ತೆರದೊಳೊಡೆದು ಧರೆಯೊಳಡೆಗಿ ಕೆಡುವ ಜಡತನುವನು || ೫ || —(ಕೈ.ಕ)

ಟಿ||ಒಡೆಯದೆ+ಉಡಿಯದೆ (ಚೂರಾಗದೆ). ಕೊಡದ ತೆರದೊಳು—ಗಡೆಗೆಯಂತೆ.

ಶರೀರದ ಹಣೆಯ ಬರೆಹವೇ ಇಷ್ಟಾದ್ದರಿಂದ—

ಶ್ಲೋ|| ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಲಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಕಾಂತ ಸೀದಂತಿ ಜನ್ಮವಃ | ಸರಃ ಪಜ್ಞಾರ್ಣವೇ ಮಗ್ನಾ ದೀರ್ಘಾ ವಸಗಜಾ ಇವ || —(ಸು)

ಅ|| ಮಗ, ಗೆಳೆಯ, ಹೆಂಡತಿ—ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸರೋವರದ ಬಲವತ್ತಾದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಕಾಡಾನೆಗಳಂತೆ ಕ್ಷಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಗೀತೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅವ್ಯಕ್ತಾದೀನಿ ಭೂತಾನಿ ವ್ಯಕ್ತಮಧ್ಯಾನಿ ಭಾರತ | ಅವ್ಯಕ್ತ ನಿಧನಾನ್ಯೇವ ತತ್ರ ಕಾ ಪರಿವೇದನಾ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಮೊದಲು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಸತ್ತಮೇಲೆ ಏನಾಗುತ್ತಾ ರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ನಡುವೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಏಕೆ ಅಳಬೇಕು?

ಇಂಥವರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಬೇಕಾದ ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕೋಟಯಂ ಹಂತ ಮಹಾಮೋಹಗ್ರಹಗ್ರಸೋಽಖಿಲೋ ಜನಃ | ಅರ್ಥಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಕದರ್ಥಸ್ಸನ್ ಪರಮಾರ್ಥಂ ತ್ಯಜತ್ಯಹೋ! ||

—(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಅಯ್ಯೋ! ಎಲ್ಲರೂ ಮಹಾಮೋಹವೆಂಬ ಮೊಸಳೆಯ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ!! ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ (ಪರಮ+ಅರ್ಥ) ಹೆಚ್ಚಿನ ಧನವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೈಬಿಡುತ್ತಾರಲ್ಲ!!!

ಆ ಪರಮಾರ್ಥಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಆದರೇಣ ಯಥಾ ಸೌತಿ ಧನವಂತಂ ಧನೇಚ್ಛಯಾ | ತಥಾ
ಚೇದ್ವಿಶ್ವಕರ್ತಾರಂ ಕೋ ನ ಮುಚ್ಯೇತ ಬನ್ಧನಾತ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಹಣವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಹಣಗಾರನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಹೊಗಳುವಂತೆ ಜಗನ್ನಾಯ
ಕನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ (ಕಷ್ಟಸುಖಗಳ) ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಯಾರು ತಾನೆ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು
ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ?

ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ರಾಮಾಯಣಕಾರರೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಕಂ|| ತಸುವಿದು ಶಾಶ್ವತನೇ? ಸತಿ|ತನುಜಾದ್ಯುಕ್ತವ್ಯಕಾಲಕೋದಗು
ವರೇ? ಸು || ಮ್ಮನೆ ಮಾಯಾವಶನಾಗದೆ|ಮನಗುಂದದೆ ರಾಮನಂಘ್ರಗಾನ
ತನಾಗಾ || —(ಹ.ರಾ)

ಹಾಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವದರಲ್ಲಿಯೂ ದಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉಪದೇಶಿ
ಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಸಾಂ|| ತನುಮನು ದೇವಕಾರ್ಯದಿ ದಂಡಿಸುತ ರಾಮ|ನನು ಸುಡಿಯುತ
ವೈಖರಿಯಿಂ || ಮನದಿ ಸ್ವಧರ್ಮವ ಬಿಡದಿಹ ಹರಿಸದ | ವನಜದಾಸನೆ ಧನ್ಯ
ನಿಳಿಯೋಳ್ || —(ಮ.ಉ)

ಇದೇ ಮನುಷ್ಯನ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನೋಡಿರಿ—

ಕಾಂಬೋದಿ—ಝಂಪೆ

ಇದು ಭಾಗ್ಯವಿದುಭಾಗ್ಯವಿದುಭಾಗ್ಯವಯ್ಯು | ಪದುಮನಾಭನ ಪಾದ
ಭಜನೆ ಸುಖವಯ್ಯು || ಪ|| ಕಲ್ಯಾಣಿರಲು ಬೇಕು ಕಠಿನಭವತೋರೆಯೊಳಗೆ|ಬಿಲ್ವಾ
ಗಿರಲು ಬೇಕು ಬಲ್ಲವರ ಒಳಗೆ || ಮೆಲ್ಲಗೇ ಮಾಧವನ ಮನವ ಮೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು |
ಬಿಲ್ವವಾಗಲುಬೇಕು ಬಂಧುಜನರೊಳಗೆ || ೧ || ಬುದ್ಧಿಯಲಿ ತನುಮನವ ತಿದ್ದಿ
ಕೊಳ್ಳಲುಬೇಕು | ಮುದ್ದಾಗಬೇಕು ಮುನಿಯೋಗಿಗಳಿಗೆ || ಸಿದ್ಧಜನರಬ್ಧಿ
ಯೊಳು ವಿನಾಸಾಗಿರಲು ಬೇಕು | ಶುದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು ಕರಣ ಮೂರಲಿ ||
|| ೨ || ವಿಷಯಭೋಗದ ತೃಣಕೆ ಉರಿಯಾಗಿರಲು ಬೇಕು | ನಿಶಿದಿನವು ಶ್ರೀ
ಹರಿಯ ನೆನೆಯಬೇಕು || ವಸುಧೀಶ ಪುರಂದರವಿಠಲನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದ|ಹಸನಾದ
ದಾಸರನು ಸೇವಿಸಲು ಬೇಕು || ೩ || —(ದಾ)

ಈ ಬಗೆಯ ಭಗವಂತನ ಕಡೆಯ ಒಲವಿಲ್ಲದವನು ಪಶುವೆಂದು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದಿವ್ಯಾಗಮೋದೀತಮಹೋ! ಹರಿತತ್ತ್ವಮತ್ರ | ಯೇ ನಾಭಿ-
ನಸ್ತತಿ ಜನಃ ಕೃಪಣಸ್ತಮೇಸಸು || ವಕ್ತುಂ ತ್ರವೇ ಪಶುಮಪೀತಿ ತೃಣೋ-
ದಿತೇ ತ|ದ್ಯುತ್ಪತ್ಯ ಪಶ್ಯ ಪಶವಃ ಕಿಯದಾದ್ರಿಯಸ್ತೇ! || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಪಣನಾಗಿ ದಿವ್ಯವಾದ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂಥ (ಹರಿತತ್ತ್ವ)ನ
ಹಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನನ್ನು ಪಶುವೆನ್ನುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.
ಏಕೆಂದರೆ ಪಶುಗಳು ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅದನ್ನು (ಹರಿತತ್ತ್ವ—ಹಸುರನ್ನು) ನೋಡಿ ನೋಡಿ
ಎಷ್ಟು ಆದರಿಸುತ್ತವೆ!!

ಈ ಭಜನೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ದಕ್ಕೆ ಮನೆಮಠಗಳನ್ನೇನೂ ಬಿಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ನೋಡಿ—

ತ್ರಿ|| ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನೆವೆಂಗೆ ಮನೆಯೇನು ಮಠವೇನು | ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯ ದಿರುವವನು ದೇಗುಲದ | ಕೊನೆಯಲಿದ್ದೇನು ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸುಸ)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಹಿಸುವದನ್ನು ಶ್ರೀ. ನಾರದರು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯಭಕ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಬಯಸುವದೆಂತೆಂದರೆ—

ಖರಹರಪ್ರಿಯ—ಆದಿತಾಳ

ದಾಸ್ಯವನೇ ಬೇಡುವೆ ನಿನ್ನ | ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರವಿಸುತ ಸೀತಾಪತೇ || ಪ || ಮೌನಿಗಳು ಹೃದಯದಲಿ|ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಪಾದಾರವಿಂದದ || ಅ.ಪ || ಭೂಮಿ ಭಾರವನು ಕಳೆದು ಭಕ್ತರಿಗೆ | ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿ || ಈ ಮಹಿಗಳೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯದೈವವಾದ | ಕೋಮಲಾಂತಃಕರಣದ ನಿನ್ನ ಪಾದ || ೧ || ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳು ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ | ಕಷ್ಟದಿಂದ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವರ || ಕಷ್ಟವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ | ಸೃಷ್ಟಿಗೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯದೈವವಾದ ನಿನ್ನ || ೨ || ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ ನಾ ಮಾಡಿದ | ಕೆಟ್ಟ ಜನಗಳ ಸೇವೆ ಸಾಕುವಾಡಿ || ಇಷ್ಟದೈವದ ಚಿದ್ರೂಪವ | ನೆಟ್ಟಸರಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿರುವ ನಿನ್ನ || ೩ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ದಾಸ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನುಮನಃಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಾಗುವದೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಒಬ್ಬ ದಾಸರು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಉ|| ಕರುಣಾಳು! ತನುಮನಃಗಳೆಲ್ಲವ ನಿನ್ನ | ಚರಣಕಮಲಕೊಪ್ಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಇನ್ನು | ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಯೆನ್ನ ಮರುಳು ಮಾಡುವರೆ? | ಸರಕನೊಪ್ಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸುಂಕವೇತರದೊ ದೇವ | ಕರುಣಾಕರ ನಿನ್ನ ಚರಣದೆಡೆಯೊಳಿಟ್ಟು | ಮರೆಯದೆ ಕಾಯೋ ಎನ್ನ ರಂಗವಿಠಲ || —(ದಾ)

ತನುಮನಗಳನ್ನು ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡುವದರ ಫಲವನ್ನು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿಸಿರುವದೆಂತೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಮೆಯ್ಯ ನಿರಾಶೆ, ಘೋರತಪಮುತ್ತುಮಸಂಯಮಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮಂ | ಕಯ್ಯೊಳಗಿದು ಕನ್ನಡಿಯ ನೋಳ್ಳವೊಲೀಕ್ರಿಸ ಬೋಧೆಕೂಡಿದಾ || ಸಂಯಮಿಗೆಂತು ಕಾಂಕ್ಷೆಯಿದರಿಂ ಕ್ಷಣದೊಳ್ಳವವ್ಯಕ್ತ ಮೂಲಮಂ | ಕೊಡ್ಯುನೆ? ಸುಟ್ಟು ತೂರಿ ಶಿವನಾಗಿರನೇ? ಅಸರಾಚಿತೇಶ್ವರಾ || —(ಅ.ಶ)

ದಾಸ್ಯಪ್ರಭಾವವು ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಕಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ “ಸ್ವಾಮಿದಾಸ್ಯ ಮಾಡೊ” ಎಂದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವರು. ಇದಕ್ಕು ದಾಹರಣಿಯಾಗಿ ಸೀತಾಕ್ಷೀಮಲಾಭದ ಕಥೆಯು ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಆ ಖ್ಯಾನ

ಶ್ರೀ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಪ್ರವರ್ಷಣಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ —

ಷ|| ಮುರಿದು ಸಭಕೇರಿದವು ಮುಗಿಲಿನ | ನೆರವಿ ನೀರ್ಗಳ ಹೇರಿ; ಹಾರಿದ | ವರಸುಕುಲದ ಮರಾಳತತಿ ಮಾನಸಸರೋವರಕೆ; | ಹರುಷಿಸಿದವು ಬಲಾಹ ಸಂತತಿ; | ಸುರಶರಾಸನ ಮೇಘಲಕ್ಷ್ಮಿಯ | ಶಿರದ ಶಿಖರದ ಮೇಲುದಿನವೊಲು ಮೆರೆದುದಭ್ಯದಲಿ ||

—(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಮುರಿದು — ಹಿಂದಿರುಗಿ. ನೆರವಿ — ಸಮೂಹ. ಹೇರಿ — ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುರಿಸಿ. ಸುರಶರಾಸನ — ಇಂದ್ರನ ಬಿಲ್ಲು (ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು). ಮೇಲುದಿನವೊಲು — ಸರಗಿನ ಹಾಗೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶರತ್ಕಾಲದ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಆದ ಚಂದ್ರೋದಯವೆಂತಿತ್ತೆಂದರೆ —

ಷ|| ಹರಿಯುವೊಲು ಕಮಲಾಂಕ; ಗಂಗಾ | ಧರನ ವೊಲು ಶುಚಿವರ್ಣ; ಭಾಷಾ | ವರನವೊಲು ಪ್ರಬ್ಬಲಿತಸಕಲಕಲಾಧುರಂಧರನು; || ಪರಮನೂರ್ತಿ ತ್ರಯನೇಸಲು ಹಿಮ | ಕರನು ಸ್ಥಿತಿಲಯಜನ್ಮಗಳ ವಿ | ಸ್ತರಿಸುತ್ತರ್ದ ಚಕೋರ ಕಮಲವಿಯೋಗಿಮನಗಳಿಗೆ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಕಮಲಾಂಕ — ಹರಿಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನು; ಚಂದ್ರನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಿಮದ ಕಲೆಯುಳ್ಳವನು. ಶುಚಿ — ಶುಭ್ರ. ಕಲಾ — ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ; ಚಂದ್ರನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿ. ಸ್ಥಿತಿಲಯ...ಮನಗಳಿಗೆ — ಚಕೋರಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ, ಕಮಲಕ್ಕೆ ಲಯ, ವಿಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ — ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆಗ ರಾಮನು —

ಆನಂದಭೈರವಿ — ಅಟತಾಳ

ಎಂತಿದ ಸೈರಿಪೆ | ಕಾಂತೆಯೆ ನೀ || ಪ || ಕಂತುಶರನ ಬಾಧೆಯಿಂದ | ಚಿಂತಿ ಸುತ್ತಲಿ || ಅ.ಪ || ಮಳೆಯ ಕಾಲ ಕಳೆದು ಹೋಗಿ | ಸುಳಿವ ಗಾಳಿಯೊಳಗೆ ಸಿಲುಕಿ | ಬೆಳೆವ ಕಾಮುಜ್ಜ್ವರನ ನೀನು | ತಳೆವೆಯೆಂತಯ್ಯೋ! || ೧ || ಎರಹವನ್ನು ಸಹಿಸಿ ನೀನು | ಶರವನ್ನು ಧರಿಸೆಯೆಂತು? || ದುರುಳಜನರ ನಡುವೆ ನೀನು | ಇರುವೆಯೆಂತಯ್ಯೋ! || ೨ || ನಾನು ರಾಮ ಕಠಿನಹೃದಯ | ನೀನು ನೋಡೆ ಮೃದುಲಹೃದಯ || ನಾನು ಸಹಿಸಬಲ್ಲೆನೆಲ್ಲ | ನೀನು ಸಹಿಸುವೆಯೆ? || ೩ ||

ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಕೋಪಗೊಂಡು —

✓ ಕೀ|| ಅನುಜನೆ, ಕೃತಘ್ನನಾಗಿಹ ಸುಗ್ರೀ! ವನ ಮೇಲಿಡೆ ತಾ ಬಾಣ ವನು || ಎನೆ ತಾನೇ ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನುತ | ಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ||

ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನು ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು ಹೇಳಿದ್ದು—

ಶ್ಲೋ|| ನ ಹಸ್ತವ್ಯಸ್ತಯಾ ವತ್ಸ, ಸುಗ್ರೀವೋ ಮೇ ಪ್ರಿಯಸ್ಸಖಾ |
ಕಿಂ ತು ಭೀಷಯ ಸುಗ್ರೀವಂ ವಾಲಿವತ್ಸ ಹಸ್ತಾಸೇ — (ಅ.ರಾ)

ಅ|| ತಮ್ಮ, ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು; ಅವನನ್ನು ವಾಲಿಯಂತೆ ಕೊಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೆದರಿಸು.

ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ಶಾಂತನಾಗಿ ಹೊರಟರೂ ಕೂಡ ಅವನ ಆರ್ಭಟದ ಪರಿಣಾಮವೆಷ್ಟಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಆರು ನಿಲುವರು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಘನಘೋರಗರ್ವಾಸಲನ ಮುಂದೆ? ಮ| ಹೀರುಹಾವಳಿ ಸೀದವಂಗದ ಝಳದ ಝಾಡಿಯಲ್ಲಿ; || ಭೂರಿಭೂಧರ ಬಿರಿದ ವಮಮ! ಕ| ಶೋರಸಿಂಹಧ್ವನಿಗೆ; ಸಿಂಹಚ| ಮೂರುಕುಶಲಭಾವಮೃಗ ಬಾರಿ ದವು ದೆಸೆದಿಸಿಗೆ || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಚಮೂರು—ಬಾಲ್ಯವಿದ್ದ ಜಿಂಕೆ. ಶರಭ—ಶರಭವೆಂಬ ಮೃಗ.

✓ ಸಾ|| ಅನಿತರೊಳಗೆ ಸೇನೆಯ ಬರಹೇಳಿ| ದೀನಸುತ ರುಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ || ಮನೆಯೊಳಗಿರೆ ಕಾಲಿಟ್ಟನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ| ಘನಗರ್ವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ||

✓ ದಿಂ|| ಅಂಗದಂ ಮೊದಲೇ ಶರಣೆನುತ್ತ ಬಂದ; | ಹಿಂಗದಾ ಹನುಮಂ ಸಂತ ಎಟ್ಟು ಸಿಂದ; || ಇಂಗಿತಂ ತಿಳಿದಾ ತಾರೆ ದೈನ್ಯದೋರೆ | ಅಂಘವಿಸುತ್ತಿತಂದಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಾರೆ ||

ಇನ್ನೂ ಒಳಗೆ ರುಮೆಯೊಡನೆ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸುಗ್ರೀವಂ ಪ್ರಾಹ ದುರ್ವೃತ್ತ, ವಿಸ್ಮೃತೋಽಸಿ ರಘೂತ್ತ ಮಮ್ || ವಾಲೀ ಯೇನ ಹತೋ ವೀರಃ ಸ ಬಾಣೋಽದ್ಯ ಪ್ರತೀಕ್ಷತೇ ||

—(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ದುರಾಚಾರವುಳ್ಳ ಸುಗ್ರೀವನೆ, ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದ; ಯಾವ ಬಾಣದಿಂದ ವಾಲಿಯು ಸತ್ತನೋ ಆ ಬಾಣವು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದೆ.

ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಶರಣು ಬರುತ್ತಾನೆ—

ಬೇಹಾಗ್ — ಆದಿತಾಳ

ಕರುಣವ ತೋರು ನೀ ಶರಣಾಗತರಿಗೆ || ಪ || ಬರಿದೇ ತಡಗೈಯದೆ ನನ| ಚರಸೇನೆಯ ನಾನೀಗಳೆ| ಬರಮಾಡಿಹೆನ್ನೆ || ಅ.ಸ || ಉಪಕಾರವ ಪಡೆದಿಹ ನಾ ಮಾಡಿದ| ಶಪಥವನ್ನು ಪೂರೆಯಿಸದೆ ಬಿಡೆನ್ನೆ || ೧ || ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದೈ ತಹ ಕಪಿ | ಮಲ್ಲರ ತಂಡಗಳೆಲ್ಲವ ನೋಡೈ || ೨ || ರಾಮಕಾರ್ಯಕಾದೀ ಸನ್ನಾಹವ| ಪ್ರೇಮದಿ ನೋಡೈ ಸ್ವಾಮಿ ನೀನೆಮಗೆ || ೩ ||

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶಾಂತನಾಗಿ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಜವನೊಡನೆ ಜೂಜೆಗರ, ಲಯಭೈರವನ ಜೋಡಿನ ಜಟ್ಟಿಗರ, ಮೃ| ತ್ಯುವಿನ ನೇಹದ ಗೆಣೆಯರಾ ಕಲ್ಪಾಂತನರ್ತನದ || ಶಿವನೊಡನೆ ಹೊಣಕಿಗರ, ಸ್ವಾಹಾ| ಧವನನಾಹುತಿಗೊಂಬ, ಜಂಝಾ ! ಪವನನುರುಬುವ ವೀರಪಟು ಭಟರಿವರು ನೋಡೆಂದ ||
—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಗೆಣೆಯರ+ಆ ಕಲ್ಪಾಂತ....ಹೊಣಕಿಗರ—ಹೋರಾಡುವವರನ್ನು . ಜಂಝಾವನನ+ ಉರುಬುವ—ದೊಡ್ಡ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಉಸಿವೆಂದು ಹಾರಿಸಿಬಿಡುವ.

ರಾಮನಿಗೆ ವಾನರಸೇನೆ ನೆರವಾದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೊಪ್ಪುವ ನೀತಿಯ ಮಾತೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಾನ್ತಿ ನ್ಯಾಯಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ತಿರ್ಯಗ್ಚೋಽಪಿ ಸಹಾಯತಾಮ್ | ಅಪನ್ಯಾಸನ್ತು ಗಚ್ಛಂತುಂ ಸೋದರೋಽಪಿ ವಿಮುಚ್ಛತಿ ||
—(ಪ್ರ.ರಾ)

ಆ|| ನ್ಯಾಯವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಪಶುವಕ್ಕಿಗಳು ಕೂಡ ಸಹಾಯವಾಗುವವು; ಅಡ್ಡದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವನನ್ನು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ ಆಗಲುವನು.

ಆಮೇಲೆ ರಾಮನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಸೇನೆಯನ್ನಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ರಾಮನ ಸ್ಥಾನವು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೃಢವಿರುವದರಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಕಡೆಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುವದೆಂದರಿತು—

ಶ್ಲೋ|| ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದಿಶಮತ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಮಹಾಬಲಾನ್ | ಯುವರಾಜಂ ಜಾಮ್ಬವಂತಂ ಹನೂಮಂತಂ ಮಹಾಬಲಮ್ || ನಲಂ ಸುಷೇ-
ಣಂ ಶರಭಂ ಮೃಗಂ ದ್ವಿವಿಧಮೇವ ಚ | ಪ್ರೇಷಯಾಮಾಸ ಸುಗ್ರೀವೋ
ವಚಸಂ ಚೇದಮಬ್ರವೀತ್ ||
—(ಅ.ರಾ)

ಆ|| ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಹಾಬಲಿಷ್ಟರಾದ ಅಂಗದ, ಜಾಂಬವಂತ, ಹನುಮಂತ, ನಲ, ಸುಷೇಣ, ಶರಭ, ಮೃಂದ, ದ್ವಿವಿಧ—ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞೆ—

✓ ಕೀ|| ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಸುದ್ದಿಯ ತರಬೇಕೀ|ಸಂಗತಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಿ ನೆಟ್ಟಿರಲಿ || ತಿಂಗಳು ವಾರಲು ನಿಮ್ಮಯ ಜೀವಕೆ| ಭಂಗವೆಂದು ಮನದಟ್ಟಿರಲಿ ||

ಹೀಗೆಂದು ಅವರು ಹುಡುಕಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ರ|| ನೋಡಿರಿ ನೀವೀ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ| ಒಂದನು ಬಿಡಸಲ್ಲ || ಪ || ದಾರಿಯೊಳೀಕ್ಷಿಸಿ ಎಂಧ್ಯಾದ್ರಿಯನು| ಭೂರಿಶಿಖರಗಳಿನೊಪ್ಪಿರುವದನು| ನರ್ಮದೆ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಗಳ| ಮರ್ಮಸ್ಥಾನವ ಹುಡುಕುತೆ ಬಹಳ| ವರದಾಕೃಷ್ಣಾನದಿಗಳ ಕಳೆದು| ನೆರೆ ಮೇಖಲೆಯುತ್ಕಲೆಗಳನುಳಿದು | ಮುಂದೆ ದರ್ಶಾರ್ಣವ ಪಟ್ಟಣಗಳಲಿ| ಚಂದದವಂತೀಪುರಗೃಹಗಳಲಿ| ವಂಗಕಳಿಂಗವಿಧರ್ವಾದಿಗಳ| ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಮಾಹಿಷಿಕಾದಿಗಳ| ಸುತ್ತ ನೋಡಿ ದಂಡಕವನವನ್ನು| ಮತ್ತೆ ಪಾಂಡ್ಯ ಕೇರಳ

ದೇಶವನು | ನಡೆದು ನೀವು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಕಡೆಗೆ | ಬಿಡದೆ ಗೈರಿಕಾದಿಗಳಿವೆ
ಡೆಗೆ | ಕಾಡು ಚಿತ್ರವಾಗಿದವುಧಲ್ಲಿ | ನೋಡಬೇಕು ಶಕ್ತಿಯ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಹುಡುಕು
ತೈದಿ ನೀವುಲಯದ ಕಡೆಗೆ | ಬಿಡದೆ ವಂದಿವುದಗಸ್ತುರ ಅಡಿಗೆ | ಮುಂದೆ ತಾಮ್ರ
ಪರ್ಣಿಯು ಕಾಣುವದು | ಅಂದದೊಳದನೆಲ್ಲವ ನೋಡುವದು | ಅದರ ಮುಂದೆ
ಕಾಣುವದು ಸಮುದ್ರ | ಅದನು ದಾಟಿದರೆ ತಪ್ಪದು ಭದ್ರ | ಅಲ್ಲಿದವುಧು
ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲವು | ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯು ತೋರ್ವುದು ಬಹು ಫಲವು | ಉದಧಿಯೊ
ಳಗೆ ಗಿರಿಯದು ಚಾಚಿಹುದು | ಮುದದೊಳಲ್ಲಿ ಚಾರಣರಿರ ಬಹುದು | ಸುರಪನು
ಬರ್ಪನು ಪ್ರತಿಪರ್ಪದೊಳು | ನೆರೆ ಮಿಯಲು ಸಾಗರತೀರ್ಥದೊಳು | ಲಂಕೆ
ಯಿರುವದದರೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ | ಶಂಕೆಯಳಿಯೆ ಹುಡುಕಿರಿ ನೀವಲ್ಲಿ | ಎಲ್ಲಿಟ್ಟೆರ್ಪನೊ
ರಾವಣನವಳ | ಎಲ್ಲಿಡೆಯೊಳು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೀವು ಬಹಳ | ಅದರ ಮುಂದೆ ಶತ
ಯೋಜನದೂರ | ಅದುಬುತವುಷ್ಟಿತಕಾಚಲತೀರ | ಅದು ನಾಸ್ತಿಕರಿಗೆ ಕಾಣು
ವದಿಲ್ಲ | ಅದಕೆ ನೀವು ವಂದಿಸದರೆ ಸಲ್ಲ | ಮುಂದೆ ಸೂರ್ಯವಂತವ ಮೈದ್ಯುತವ |
ಚಂದವಾದ ಕುಂಜರಪರ್ವತವ | ಅದರೊಳಗಿಹ ಭೋಗವತೀವುರವ | ಮುದದೆ
ಹುಡುಕಿ ತೋರಿರಿ ನಿಮ್ಮಿರವ | ಸಾಗೆ ಮುಂದಿಹುದು ವೃಷಭಾಚಲವು | ಆಗ
ನೋಡಿ ಗಂಧರ್ವರ ಚಿಲುವು | ಅದರ ಮುಂದೆ ಪಿತೃಲೋಕವಭೇದ್ಯ | ಚದುರರೆ
ಸಾಗಲು ನಿಮಗದಸಾಧ್ಯ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಕಪಿವೀರರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕರೆದು
ರಾಮನು—

ಶ್ಲೋ|| ದದೌ ತಸ್ಯ ತತಃ ಪ್ರೀತಃ ಸ್ವನಾಮಾಜ್ಞಿತತೋಭಿತಮ್ | ಅಜ್ಞು
ಲೀಯಮಭಿಜ್ಞಾನಂ ರಾಜವುತ್ರಾಃ ಪರಂತಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತನಾಗಿ ರಾಮನು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಗುರ್ತುಹತ್ತುವದಕ್ಕಾಗಿ
ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದನ್ನು ಪರಮಾನುಗ್ರಹವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹನುಮಂತನು ಅಂದಿನಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ
ದಾಸ್ಯಭಕ್ತಿಗಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ರಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳಿದ
ವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಜ್ಞಾನೇನ ಮುಕ್ತಿಃ ಕಿಲ ತತ್ತ್ವ ಸತ್ತ್ವತಃ ಸ್ತತ್ಸಿದ್ಧಯೇ ಶ್ರಾ-
ಮ್ಯಸಿ ರೇ ವೃಥಾ ಕುತಃ || ತ್ವಂ ನಿತ್ಯದಾಸತ್ವಮುವಾಶ್ರಯ ಪುಭೋ | ಸ್ತಸ್ಮಿಂ-
ಸ್ತು ಸತ್ತ್ವಂ ಕಿಮು ನಾಸ್ತಿ ನಿತ್ಯದಾ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಷ್ಟೆ. ಆ ಜ್ಞಾನವು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆ
ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಏಕೆ ಪ್ರಯಾಸಪಡುತ್ತಿ | ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮ
ಚಂದ್ರನ (ನಿತ್ಯದಾಸತ್ವಂ) ಅಖಂಡಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡು. ಅದರಲ್ಲಿ (ನಿತ್ಯದಾ) ನಿತ್ಯತ್ವ
ವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಸತ್ತ್ವವಿಲ್ಲವೇನು?

ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಸ್ವಾಮಿದಾಸ್ಯಮಾಡೊ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮದಾಸನಿಸುವನು ದುರ್ಲಭನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಹಾರೇ ವಡಬಾಸಲಕ್ಷ್ಮ. ಶಯನೇ ಯಃ ಕುಮ್ಮುಕರ್ಣಾಯತೇ, |
ಸನ್ನೇಶೇ ಬಧಿರಃ, ಪಲಾಯನವಿಧೌ ಸಿಂಹಃ, ಶೃಗಾಲೋ ರಣೇ, || ಅನ್ನೋ
ವಸ್ತುಸಿರೀಕ್ಷಣೇಽಥ ಗಮನೇ ಖಜ್ಜುಃ, ಪಟುಃ ಕ್ರಸ್ತನೇ, | ಭಾಗ್ಯೇನೈವ ಹಿ
ಲಭ್ಯತೇ ಪುನರಸೌ ಸರ್ವೋತ್ತಮಃ ಸೇವಕಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಉಣ್ಣುವದರಲ್ಲಿ ಬಡಬಾಗಿ, ಮಲಗುವದರಲ್ಲಿ ಕುಂಭಕರ್ಣ, ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ
ಕಿವುಡ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನರಿ, ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು
ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಕುರುಡ, ನಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಕುಂಟ, ಅಳುವದರಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗ-ಇಂಥ ಉತ್ತಮನಾದ
ಸೇವಕನು ಸಿಕ್ಕುವದು ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ! ಅಥವಾ (ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಾರುತಿಯಂಥ)
ಉತ್ತಮನಾದ ಸೇವಕನು ಸಿಕ್ಕುವದು ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ.

ಅತ್ತ ಉಳಿದ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ತಾರಮ್ಯಯ್ಯನ್ನಾಡಿ
ಕೊಂಡು ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟವರು ಹೋಗಹೋಗುತ್ತ ಒಂದು ಕತ್ತಲೆಯಾದ
ಗುಹೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ದಾರಿಗಾಣದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ—

ಕಂ|| ನಾಮದ ಮಹಿಮೆಯದೇಸಿತೋ! | ತಾಮಸಮಂ ಪರಿದ ಮುನಿಯ
ಮಸದಂದದೊಳು || ದ್ವಾಮಂ ಧಾಮಂ ಕಣ್ಣೊಳೆ | ನೇಮದಿನಾ ಪ್ರಭೆಯೊ
ಳ್ಳಿದಿದರ್ಕಸಿಸೇರರ್ || —(ಹ.ರಾ)

ಟಿ|| ಧಾಮಂ—ಕಾಂತಿಯು. ಕಣ್ಣೊಳೆ—ಕಾಣಿಸಲು.

ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಲು—

ಕಂ|| ತರುಲತೆಗಳ್ಳೆನಕಮಯಂ | ಸರಸಿಯದುಂ ನೋಡೆ ಹೇಮಜಲಪರಿ
ವೂರ್ಣಂ || ಧರೆಯೆಲ್ಲಂ ಸ್ವರ್ಣಮಯಂ | ಸಿರುಕಿಸೆ ಕಣ್ಣೊಳೆವುದೆತ್ತಲುಂ ಕನ
ಕನೆ ತಾಂ || —(ಅ.ಪ್ರ.ನಾ)

✓ ಕೀ|| ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆ ತಪದೊಳಗಿರೆ ತಾನೆಲ್ಲ ಬಂದ ಕಾರ್ಯವ
ತಿಳಿಸೆ || ತಂದಳನರ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿಸಿ ಬಯಲಿಗೆ | ಬಂದಳನಕುಲೇಂದ್ರಗೆ ನಮಿಸೆ ||

ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆ ಬಂದು ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಮುಖಾರಿ—ತ್ರಿಪುಟ

ಶ್ರೀರಾಮ ರಾಕ್ಷಸಭೀಮ ರವಿಕುಲ-ಸೋಮ ಮುನಿಜನರಂಜನ !
ನತಕಾಮಿತಾರ್ಥಸನ್ನಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸು-ಸ್ವಾಮಿ ಹರಧನುಭಂಜನ || ೪ || ರಾಜೇಂದ್ರ
ರಾಘವ ರಾಮಚಂದ್ರನ-ರಾಮ ರಘುಕುಲವುಂಗವ | ರಜನೀಚರಾವಳಿಹರಣ
ದೀಕ್ಷಿತ-ರಾಜರಾಜಸುಮೈಭವ || ೧ || ವೇದಾಂತಸಾರಾ ಸಪ್ತತಾಲೋ-ಚ್ಛೇದ
ತ್ಯಪರಾಕ್ರಮ | ವಿಧಿತಾಖಿಲಾರ್ಥ ಜಗದ್ಗುರೋ ಜಿತ-ಭಾರ್ಗವ ದೇವೋಸ

ತ್ತಮ ||೨|| ಶ್ಯಾನಾಂಗ ಸುಂದರ ಶೂರ ಶಿಸನುತ-ಸರ್ವಮುನಿಜನಸಂಸ್ತುತ |
ಕಮನೀಯವೇಷ ರಘೂತ್ತಮ ದೇ-ವೇಶ ಚಿದ್ರೂಪಾನ್ವಿತ || ೩ || —(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ವಾನರರು ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಸಮುದ್ರವು ಕಾಣಬಂದಿದೆ—

ಕಂ|| ಹರಿಯೊಲ್ಲರಚಕ್ರಯುತಂ; | ಹರನೊಲ್ಲಾನದ್ರಿಸುಂದಿರಂ; ವಿಸಿನದ
ಮೊಲ್ || ಸರವಿದ್ರೂಪಾನ್ವಿತಂ; ಭಾ| ಸ್ವರನೊಲೊಗ್ಗೊಸಿಕರ ಶೋಭಿ; ತಾನೆನಲೆ
ನೆಗುಂ || —(ಹ.ರಾ)

ಟಿ|| ಚಕ್ರ-ಸುಳಿ, ಚಕ್ರಾಯುಧ. ಅದ್ರಿಸುಂದಿರಮ್-ಹರನು ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವೇ ಮನೆ
ಯಾದವನು; ಸಮುದ್ರವು ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾದದ್ದು. ವಿದ್ರೂಪ-ಹವಳದ ಬಳ್ಳಿ, ಬಹಳ
ಮರಗಳು. ಗೋ-ನೀರು, ಕಿರಣ.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಂಗದನು—

✓ ಸಾ|| ದಾಟಲಾರವಿದನಾ ಸುಗ್ರೀವನು | ಬೇಟೆಯನಾಡುವನೆನ್ನು; || ಅಟ
ವಲ್ಲ; ನಿರಶನದಿಂ ಸಾವುದೆ | ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದಿಹ ಧರ್ಮ ||

ಎಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರಾಶಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಆಗ ಜಾಂಬವಂತನು—

ಶ್ಲೋ|| ಅನಿವೇದ್ಯಃ ಪ್ರಿಯೋ ಮೂಲಮನಿವೇದ್ಯಃ ಪರಂ ಸುಖಮ್ ||

ಅನಿವೇದ್ಯೋ ಹಿ ಸತತಂ ಸರ್ವಾರ್ಥೋಷು ಪ್ರವರ್ತಕಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಇರುವದು ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವು.

ಅದೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಸುವದು.

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಂಪಾತಿಯೆಂಬ ಹದ್ದು ಕೂಗುತ್ತಿದೆ—

ನೋಟು—ಆದಿತಾಳ

ಸಿಕ್ಕಿತು ಸಿಕ್ಕಿತು ಸಿಕ್ಕಿತು ಹಾ! | ದಕ್ಕಿತು ದಕ್ಕಿತು ದಕ್ಕಿತು ಹಾ! || ಪ ||
ರೆಕ್ಕೆಯು ಸುಟ್ಟವೇಲೆಲ್ಲಾ ಸಿಕ್ಕಲಿ|ಹಾರ || ಇಕ್ಕೊ ಈ ದಿನ ನನ|ಗಿಕ್ಕಿದ
ದೇವನು || ೧ || ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ನಾನು | ಕಷ್ಟಪಡುಲಿದ್ದೆ || ಇಷ್ಟೊಂದು ತಿಂದು
ನಾನು | ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುವೆನಿನ್ನ || ೨ || ಒಂದೊಂದ ತಿನ್ನುತ|ಚೆಂದದಿ ಬಹು
ದಿನ || ಕುಂದನು ಕಳೆವೆನು | ಇಂದಿನ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ || ೩ ||

ಈ ಹದ್ದಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನಾದರೂ ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದು
ಅಂಗದನೆನ್ನು ಜಾಂಬವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಚಾ|| ಹೊಗುವುದರಿನಗರವನು ನೆರಿಕ್ಕೆ-ಮಿಗಿಲೆನಲು ತೋರಿಸುವದು |
ಅಘಹರನ ಮೆಚ್ಚಿ ಪುದು ಸಮರದ-ಬಗೆಯೊಳದು ಶೋಭಿಸುವದು || ಖಗಕು
ಲೇಂದ್ರಜಟಾಯುವಿಸವೋಲ್-ಜಗದಿ ಕೀರ್ತಿಯನುಳಿವುದು | ಸೊಗಸೆನಿಪುದೇ
ಹೊರತು ಬರಿಸಾ-ವಿಗೆ ಬಯಸೆ ಬರಿದೆನಿಪುದು ||

ಆಗ ಸಂಪಾತಿ ಹೇಳಿದ್ದು—

✓ ದಿಂ|| ಆರು ನೀವಿಂದಾ ಜಟಾಯುವಿನ ಮಾತ | ಸಾರಿ ಹೇಳಿದಿರಿಂತೆನೆಗೆ
ತಮ್ಮನಾತ || ಹಾರಿ ರವಿಯಿಂ ತಮ್ಮನನು ಮೊರೆಯೆ ನಾನು | ಮಾರಿ ಸುಡೆ
ಪಕ್ಕಂ ಬಿದ್ದೆ ಪೇಳಲೇನು ||

ಎಂದು ದುಃಖಿಸುವ ಸಂಪಾತಿಗೆ ಜಾಂಬವನು ಜಟಾಯುವಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ
ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ತಸ್ಯ ಚ ಪ್ರವಯಸೋ ಜಟಾಯುಷಃ | ಸ್ವರ್ಗಿಣಃ ಕಿಮಿವ
ಶೋಚ್ಯತೇಽಧುನಾ || ಯೇನ ಜರ್ಜರಕಲೇವರವ್ಯಯಾ | ತ್ವಿತ್ರತಮಿನ್ದುಕಿರ-
ಣೋಜ್ಜ್ವಲಂ ಯಶಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದಂಥ ಆ ಮುದುಕನಾದ ಜಟಾಯುವಿಗಾಗಿ ಈಗ ಏಕೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿ?
ಅವನು ತೀರ ಹಳಿದಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು
ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಆಗ—

✓ ಕೀ|| ಅನುಜನ ಬಂಧುಗಳಿಂದಾ ನೀತಾ | ವನಿತೆಯು ಲಂಕೆಯೊಳಿರುವ
ದಸು || ವನಚರರಿಗೆ ಪೇಳೊಡನೆಯೆ ಪಕ್ಕಗ | ಳನು ಪಡೆದನು ಗೃಧ್ರಾಧಿಪನು ||

ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು 'ಯಾರು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರಬಲ್ಲರಿ?'
ಎಂದು ಜಾಂಬವಂತನು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಿಮಿತಿ ಭಜಥ ಮೌನಂ ವಾನರಾ ಮಾನಹೀನಾಃ | ಸಗರರ
ಚಿತಕುಲೋಲ್ಲಭ್ಯನೇ ಕುಣ್ಠಿತಾಶಾಃ || ಅಕಲಶಭವಲೇಹ್ಯಾಂ ದುಶ್ಯಮಂ
ಬಾಡಬಾಧ್ಯೈ | ರನವಧಿಮಯಶೋಭಿಂ ಕಿಂ ಸಮರ್ಥಾಸ್ತುರೀತುಮ್ ||

—(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಮಾನಹೀನರಾದ ಕಪಿಗಳೆ, ಏಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೀರಿ? ಸಗರನ ಮಕ್ಕಳು ತೋಡಿದ ಒಂದು
ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಹಾರುವದಕ್ಕೆ ನಿರಾಶರಾದ ನೀವು ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಕುಡಿಯಲಾಗದೆ ಇರುವಂಥ
ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಇಂಗದಂಥ ಅಪಾರವಾದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೇಗೆ ದಾಟುವಿರಿ?

ಇದಲ್ಲದೆ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನೆಂದರೆ—

✓ ರ|| ಇರಬೇಕವನಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ | ಅದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತ್ಯ || ಪ ||
ದಾಟಬೇಕು ಶತಯೋಜನಜಲವ | ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲವೆನೆ ತಳೆವುದು ಚಲವ | ಹುಡು
ಕಲಿಬೇಕಣುವಾಗುತ್ತಲ್ಲಿ | ಕೆಡುಕರೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಹ ವುರದಲ್ಲಿ | ಅರಿಯಬಾರದಿತರರು
ತಾವಾಗಿ | ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತೆಲ್ಲರ ಬಹುವಾಗಿ | ಇರುಳೊಳಲ್ಲಿ ಬಿಡದರಸಲು
ಬೇಕು | ಪರಿಪರಿ ಕೌಶಲ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು | ಸಮಯದಿ ಮಾತರಿತಾಡಲುಬೇಕು |
ಶ್ರಮೆಯಿಂದಾಯಸಗೊಳದಿರಬೇಕು | ಒಡೆಯನ ಮಡದಿಯ ನುಡಿಸಲು
ಬೇಕು | ತೊಡದಿರದವರ ಸುಟ್ಟುರುಹಲುಬೇಕು ||

ಇದಕ್ಕೆ ಅಂಗದನ ಉತ್ತರ—

✓ಚೌ|| ಬೇಯ, ಜವನಿಕೆಯೇಕೆ? ನೀವೆಂ-ಬೀಯ ಶೇಷಗುಣಂಗಳು | ದಾಯ
ಗೊಂಡಿಹವೀಶ್ವರನೊಳುಂ-ವಾಯುತನುಜನೊಳೀಗಲುಂ || ಈಯ ಶೇಷರೊಳಾ
ರುಮದಕೆ ಸ-ಮರ್ಥರವ್ವು ದ ಕಾಣೆ ನಾಂ | ರಾಯಕಟಕದೊಳೆರ್ಪ ನಾಯ
ಕ-ರಾಯತಂಗಳ ಬಲ್ಲೆ ನೀಂ ||

ದಾಸ್ಯಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಬೇಕಾದ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ನಾಥನ
ಕಾರ್ಯವ” ಎಂಬ ನುಡಿ ಬಂದಿರುವದು.

ಇತ್ತ ಅದೇ ಸರಿಯೆಂದು ಜಾಂಬವಂತನು ಭುಜವನ್ನು ತಟ್ಟಲು ಹನುಮಂತನು ಎದ್ದು
ನಂತಿದ್ದಾನೆ.

ಕಂ|| ಪರಿಕಿಸೆ ಸುಶೀಲಮುಳ್ಳಗೆ | ಹರಿ ಹರಿಣಂ; ಶರಧಿ ಕುಲ್ಯಮನಲಂ
ಸಲಿಲಂ; || ಸುರಗಿರಿ ಮೊರಡಿ; ಏಷಂ ಸುಧೆ | ಯುರಗಂ ತಾಂ ಕುಸುಮವಾ
ಲೆಯವ್ವುದು ಜಗದೊಳ್ || —(ಸು)

ಟಿ|| ಹರಿ—ಸಿಂಹ. ಮೊರಡಿ—ದಿಬ್ಬ.

ಒಡನೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಹನುಮಂತನು ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬಾಲವನ್ನು
ನಗುರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂರಿ ಹಾರುತ್ತಲಿ—

ಷ|| ಪೊತವಿಗಿಳಿದುದು ಶೈಲ; ಫಣಿವನ | ಪೆಡೆಗಳದೂರಿದವಷ್ಟುಗಜಗಳು |
ಕೊಡಹಿದವು ಮಕುಟಗಳ; ಕಿಟಿ ಲಟಕಟಿಸಿದುದು; ಕಮಠಾ || ಉಡುಗಿಯು
ಸಿರಿಡದಾಯ್ತು; ಬಲಿ ಕಂಗಿ | ಡುತ ಕಳವಳಗೊಂಡನಮಮಾ! | ಕಡುಜವದೊಳಂ
ಜನಿಯ ಸುತ ಲಂಘಿಸಿದ ಭಾರದಲಿ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಶೈಲ—ಮಂದರಾಚಲ. ಕಿಟಿ—ಅದಿವರಾಹ. ಉಡುಗಿ—ಸುಕ್ಕಿಕ್ಕೊಂಡು.

ಹೀಗೆ ಹೊರಟ ನಡೆವಳಿಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಒಡೆಯನು
ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆಯನೆ ಹರುಷದಿ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿರುವದು.

ಮುಂದೆ ನಡೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಉದಧಿಯಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡದೊಳೀಳ್ಳುರೆ ಸಂತಯಿಪಾ ನಗೇಂದ್ರನಂ |
ಮುದದೊಳಿ ಮುಟ್ಟಿ, ಸಾಗಿ, ಸುರಸಾಖ್ಯೆಯ ಗರ್ಭವ ಪೊಕ್ಕು ಬಂದು ತಾಂ ||
ತ್ರಿದಶರನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತೆ, ನೆಳಲಂ ನೆರೆನುಂಗುವ ಸಿಂಹಕಾಖ್ಯೆಯಂ | ಸದೆದು,
ಸಮಾರಂಜಂ ನೊಣದ ರೂಪದೆ ಸಾರಿದನಾಗ ಲಂಕೆಯಂ ||

ಟಿ|| ನಗೇಂದ್ರನಂ—ಮೈನಾಕವರ್ವತವನ್ನು.

✓ಸಾ|| ಲಂಕೆಣಿಯವನನು ತಡೆಯಲವಳ ಬಲು | ಜಿಂಕವಳಿಯಲವನಿಂದ ||
ಭೋಂಕನವಳು ಸದ್ಗತಿವಡೆಯಲು ನಿ | ಶೃಂಕೆಯಿಂದ ತಾ ಬಂದ ||

ಮಾರುತಿಯ ಈ ನಡೆವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ನಡುನಡುವೆಯೆ
ಬಲು” ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವದು.

ಹನುಮಂತನು ಲಂಕಾಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಾಗ—

ಷ|| ಅಂಡಲೆಯೆ ಬಲುನಿದ್ರೆ, ನಳಿನಭ|ವಾಂಡಭವನದ ತಿಮಿರರಕ್ಕುಸಿ|ಚಂಡ
ಕರದೀಪವನು ತೋಲಗಿಸಿ, ಮಣಿಯ ಮಂಚದಲಿ || ಮಂಡಿಸಿದಳೆನೆ ತಗಡುಗತಲೆ|
ಚಂಡಿಸಿತು ತತ್ಸಮಯದಲಿ ಕೋ | ದಂಡದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯಚರನಿದು ಸಮಯ
ತನಗಿಂದ || —(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಚಂಡಕರ—ಸೂರ್ಯ. ತಗಡುಗತ್ತಲೆ—ಹರಡಿದ ಕತ್ತಲೆ.

✓ರ|| ಹೊಕ್ಕು|ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯ ಹೊಕ್ಕು || ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ||ಪ||
ತೋರಿಕೊಳದೆ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ|ಚೋರಗಂಡಿಯಲಿ ಪೊಕ್ಕುನು ಪುರಿಗೆ | ಎಡ
ಬಲಪಕ್ಕದೊಳಹ ವಿಧಿಗಳ | ಬಿಡದೆ ಹುಡುಕಿದನು ಯೋಚಿಸಿ ಬಹಳ | ಗೀತ
ವಾದ್ಯಸರ್ತನಶಾಲೆಗಳ | ಮೌತನಾಡಿಸಿದನರಿಯಲ್ಪವಳ | ಅಂಗಡಿಗಳ ದೇವ
ಗೃಹಾದಿಗಳ|ಅಂಗಳಗಳ ಮೇಣ್ಣಾಸಾರಗಳ|ಹಿಂಗದೆ ಸಂದುಗಳೆಲ್ಲವ ನೋಡಿ|
ಅಂಗನೆಯನು ಕಾಣದೆ ಬಲುಚಾಡಿ|ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರದ ಬಲು ಬೆಳಕಿನಲಿ|ಸದ್ದಿ
ಲ್ಲದೆಹುಡುಕಿದನಲ್ಲಲ್ಲಿ|ನೂರು ಯೋಜನದ ಪುರದಗಲದಲಿ|ವಿಾರಿ ಹುಡುಕಿದನು
ಕಟ್ಟಿರಕದಲಿ | ಮನೆಮನೆಗಳೊಳೊಳಹೊಕ್ಕುರಸುತ್ತ | ತೊನೆದನು ಶೂರ್ಪ
ನಖಿಯ ಮನೆಯತ್ತ|ಅವಳ ಭಯಂಕರ ಸಖಿಯರ ನೋಡಿ|ಪವನಜನಚ್ಚರಿಯಿಂ
ದಲಿ ಕೂಡಿ|ಮಧ್ಯಮಾಂಸವಿಡಿದಡಿಗೆಯ ಮನೆಯ |ಸಧ್ಯಸ್ಥಲದೊಳಗಿಹ ವಾಸ
ನೆಯ|ನೋಡಿ ಧೂಂಕರಿಸಿ ಮುಂದಕೆ ಸಾಗಿ | ಕೋಡಗನೀಕ್ಷಿಸಿದನು ಬಲು
ಬಾಗಿ ||

ಅಲ್ಲಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು—

✓ಚ2|| ಜಗದ ಕೊಲೆಗೆಲಸದಲಿ ಒಳಲಿಕೆ—ಬಿಗಿದ ಭೈರವರೂಪನೋ|ಮಿಗಿಲು
ರತಿಮುಖವಡೆದು ಸಿದ್ಧಿಪ-ಬಗೆಯ ವಿಲಯಕೃತಾಂತನೋ || ಉಗಿಯ ಸೀದೂಂ
ಬಿದುರ ಬೆಳೆದಿಹ-ಮುಗಿಲ ತಂಡಕೆ ಮೂಲನೋ|ವಿಗಡರಕ್ಕುಸನಾಗಿ ಲಂಕೆಯೊ-
ಳೊಗೆದಿರುವ ಘಟಕರ್ಣನೋ ||

✓ದಿಂ|| ಕೊಲ್ಲಲೆಂದವನು ನೋಡಿ ರೋಷದಿಂದ|ಹಲ್ಲ ಕಡಿದುಂ ಧರ್ಮವನು
ಮನಕೆ ತಂದ || ಕೊಲ್ಲೆ ಸಿದ್ಧಿತನು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು|ಬಲ್ಲತನದಿಂದ ಮುಂದೆ
ಹೋದನಂದು ||

ಅದರ ಮುಂದಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ—

ಷ|| ಹರಿಕಥಾಸಂಗತಿಯ ಚಿತ್ರೋ|ತ್ಪರದಮಯ ಭಿತ್ತಿಗಳು ನೋಡಲು; |
ಹರಿಯ ನಾಟಕದಂಗಳನಾವಿಭ್ರಮವಿಲಾಸಮಯ; || ಹರಿಯ ಗೀತದ ಗಾಯ
ಕರ ವಿಸ್ತರಣಮಯವಾಗಿದುಝೈ; ಜಾ | ಗರದಲಿದನು ವರವಿಭೀಷಣದೇವ
ಹರಿದಿನದ || —(ತೋ.ರಾ)

ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ—

✓ಚೌ|| ಘೋರವಿಷಕಾಸಾರಪಂಕದ-ಸಾರಸದ ಸುಮದಂದದಿ | ಚಾರು
ರತ್ನವು ಕಾಡುಗಲ್ಲೊಳು-ತೋರಿಕೊಂಡಿರುವಂದದಿ || ವಿಾರಿ ದುರ್ಜನರೆನಿಪ
ರೆಲ್ಲರು-ಸೇರಿಕೊಂಡಿಹ ಸಂಘದಿ | ತೋರುತಿಹ ಹರಿಶರಣನೆಂದನು - ಮೇರೆ
ದಪ್ಪಿದ ಮೋದದಿ ||

ಅದರ ಮುಂದಿನ ಮನೆಗೆ ಬರಲು—

✓ಸಾ|| ಪರವಧುಗಳನು ಪಭೋಗಿಪ ರಕ್ತಸು | ಸರಮನೆಯೊಳಹೊಗೆ ನೀನು ||
ತರವಲ್ಲೆಂದವು ಬಾಳಿಲ ಗಿಳಿಗಳು | ಬಿರಗಾಗಲು ಕಪಿ ತಾನು |

ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ರಾವಣನ ಮನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು—

ಷ|| ಬಡಗಿಯರು ಮಯವಿಶ್ವಕರ್ಮರು | ಮೃಡಸರೋಜಬರಿವಗೆ ಬೀಡಿದ
ಕೊಡುವವರು; ಭಂಡಾರಿ ಧನಪತಿ; ಗುರು ಮುಹೂರ್ತಕನು; || ಎಡೆಗಳಿಂದ್ರಾ
ದಿಗಳು; ಸಿರಿಯಲಿ | ಬಡವನೇ? ಬೆರಗೇನೆನುತ ಕೆಲ | ಸಿಡಿದು ಕಾಲಿಂದೊಡೆದು
ಕದವನು ಹೊಕ್ಕನಾ ಹನುಮ ||

—(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಎಡೆಗಳು—ಹತ್ತಿರ ಅಡ್ಡಾಡುವವರು.

ಹೀಗೆ ಅವನ ಸೆಜ್ಜೆಯ ಮನೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ—

✓ಠ|| ಕಂಡ ಹನುಮಂತನಾ ರಾವಣನ | ಸಜ್ಜಿಸದಲ್ಲಣನ || ಪ || ತೊಡಲಿದ
ವರ ತಲೆಯನು ಮಟ್ಟುತ್ತ | ಮೊಡವಿಯ ಕುವರಿಯನಾರೈವುತ್ತ | ಬೀರುವ
ದಿವ್ಯಸುಗಂಧವನರಿದು | ಭೂರಿವೈಭವದೊಳಿಂದ್ರನ ಚರಿದು | ಅಲ್ಲಿಯ ಹೆಂಗುಸ
ರೆಲ್ಲರ ನೋಡಿ | ಬಲ್ಲತನದಿ ಬಲುನಾಚಿಕೆಗೊಡಿ | ಕಂಡನಲ್ಲಿ ಕಪಿಯಾ ದಶಮುಖನ |
ಭಂಡತನಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ವಹಿಸಿಹನ | ನೀರುತುಂಬಿರುವ ಮುಗಿಲಂತಹನ | ಚಾರು
ತನುರುಚಿಯ ನಗೆವೊಗದವನ | ಹೊಳೆಯುವ ಕದವನ ಕುಂಡಲದವನ | ಬಿಳಿದಿಹ
ಭುಜದಂಡದಿ ಶೋಭಿಸನ | ಚಂಡಶಾಸನದಿ ಹೆಸರಾದವನ | ಮಂಡೋದರಿಯೊಡ
ಗೊಡಿಪವನ ||

ಮಂಡೋದರಿಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣಗಳೆಂದು ರಾಮನು ಹೇಳಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕಾಣಬರಲು
ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿ—

✓ಚೌ|| ಕಂಡು ಕಾಲೊಳು ಕಾಕರೇಖೆಯ ಭಂಡೆ ಇವಳೆಂದೆನುತಲಿ | ಚಂಡ
ಕಪಿ ಮನದರ್ಥಚಿಂತೆಯ-ತುಂಡುಗೈದಾಕ್ಷಣದಲಿ || ಗಂಡುಗಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತ
ನೆರೆ ಶತಿ-ಬಂಡವನು ತಾ ನೊಸಲಲಿ | ಕಂಡು ಕರಿಗೂದಲಿನ ಸುಳಿಯನು-ವುಂಡ
ಳೆಂದನು ಭರದಲಿ ||

ಹೀಗಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು
ಯೋಚಿಸಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋ|| ಎನಾಶೇ ಬಹವೋ ದೋಷಾಃ ಬೇವನ ಸ್ರಾವೋತಿ ಭದ್ರ-
ಕರ್ಮ |

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಸತ್ತರೆ ಬಹಳ ದೋಷ; ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಮಂಗಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಮೇಲೆ—

✓ ಕೀ|| ಅಲಸುತಿ ಹುಡುಕುವದರೊಳು ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲವನೆ ಕಿತ್ತೊಯ್ಯಬೆ
ನೆನುತ || ಬಲಿದ ಯತ್ನವನು ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ | ಸುಳಿದುದಶೋಕಾವನಮರುತ ||

ಅದರ ಗಂಧಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಅಶೋಕವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ—

✓ ರ|| ಕಂಡ ಹನುಮಂತನಶೋಕವನವನು | ನಂದನನ ಚರಿವುದನು || ಪ ||
ಗಾಳಿಯೊಳಲಗುತ್ತಿಹ ಷೊಂಪಾಳೆ | ಸಾಲ ಪಿಡಿದು ಬಾಯ್ಬೆರೆದಿಹ ಬಾಳೆ |
ಬಿರಿದು ವರವ ತುಂಬಿಹ ದಾಳಿಂಬ | ಸುರಸವಾದ ಮಾಗಾಯ್ತು ತುಂಬ |
ಬಗೆಬಗೆ ಹಣ್ಣುಗಳಿಡಿದ ಮರಗಳು | ಬಗೆಬಗೆ ಹೂವುಗಳಿಡಿದ ಸರಗಳು | ಎಲ್ಲ
ನೋಡಿದರೆ ಸುಮವಲ್ಲಿಗಳು | ಮೊಲ್ಲೆ ಚಾಚಿಂಪಕಕುಸುಮಗಳು | ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೆ
ವಿಶ್ರಾಮಸ್ಥಲಗಳು | ಪಲ್ಲವವಿಂ ತುಂಬಿರುತಿಹ ನೆಲಗಳು | ಕಣ್ಗಿಂಪಾಗಿಹ ಕೃತ
ಕಾಚಲಗಳು | ತಣ್ಣಗೆ ಸುಳಿಸಲಿನ ವಾಸನಗಳು | ಮರೆಯುತ್ತಿರ್ಪ ವಿಪಾರದ
ಗೃಹಗಳು | ಮೊರೆಯುತ್ತಿಹ ಬಹುಪಥವಿಹ ಗಂಗಳು ||

ಆ ವನಕ್ಕೆ ಹನುಮಂತನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಸೌ ಬನಕಸಸ್ಥಿನೀಂ ತತ ಇತೋ ವಿಚಿತ್ಸಸ್ತೃಣಾ | ದಶೋಕ
ವನಿಕಾಮಗಾದಪಗರಾನ್ಯಮಾರ್ಗಶ್ರಮಃ || ಪರಾಮಭಿಲಷಸ್ತುತಿಂ ಶಮಧನೋ
ಯಥಾ ನಿರ್ಮಮ | ಸ್ತಯಿಮಾಪುಖಿಲಕಿಲ್ಬಿಷಪ್ರಶಮನೈಕವಿವ್ಯಾಪ್ತಧೀಮ್ ||
—(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಮನೋನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವ ನಿರಭಿಮಾನಿಯು
ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವಂಥ ದಿವ್ಯ ಷಡ್ರೂಪವಾದ ವೇದವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ನೀತಿ
ಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದ ಹನುಮಂತನು ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಶೋಕ
ವನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ಮರಗಿಡಗಳ ಲಂಘಿಸುತ್ತಲಿ ಮಾರುತಿ | ಸರಸಿಗಳನು ದಾಟುತ್ತ ||
ತಿರುತಿರುಗುತಿ ಬಂದಗರಮರವ ಕಂ | ಡರಸಿದನದ ನೋಡುತ್ತ ||

ಟಿ|| ಅಗರ—ಶಿಶಪಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ

ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನೀತೆಯು ಕಾಣಬಂದದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ಘನಕುಲಮಧ್ಯದೊಳೊಂದೆಡೆ | ಮನುಗುವ ಚಂಚಲೆಯೋ! ರಾಹು
ಸಲೆ ಸೋಂಕಿದ ಚಂ || ದ್ರನ ಕಲೆಯೋ! ಎನೆ ರಾಕ್ಷಸ | ವಸಿತಾಚನಮಧ್ಯದಬ್ಬ
ಮುಖಿಯಂ ಕಂಡಂ ||

—(ಹ.ರಾ)

ಆಕೆ ಹೇಗೆ ಗಿದ್ದಳೆಂದರೆ—

ಷ|| ಏಕವೇದೇಧರೆಯನಶ್ರುಜ | ಲಾಕುಲಾಯತಲೋಚನೆಯನು |
ದ್ರೇಕಶೋಕಾಸ್ಥಿತೆಯಂತಸ್ತಾಪವಿಹ್ವಲೆಯು || ಶೋಕವನದಡಿಯಧಿಕವುಣ್ಯ |
ಶ್ಲೋಕಚರಿತೆಯ ಮುಲಿನಪಟಪರಿ | ದಾಕೃತಿಯನವಿರಳಕೃಶಾಂಗಿಯ ಕಂಡನಾ
ಹನುಮ || —(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಶೋಕವನದಡಿಯ— ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿರುವಂಥ. ಮುಲಿನಪಟ+ಪರಿದ(ಪರೀತ)+
ಆಕೃತಿಯ—ಮಾಸಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿದ ದೇಹವುಳ್ಳಂಥ.

ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಬಂದ ಕಲ್ಪನೆಯೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಲ್ಯಾಣೇ ಬತ ಗಾಥೇಯಂ ಲೌಕಿಕೇ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಮೇ | ಏತಿ
ಜೇನಸ್ತವಸಾಸನ್ನೋ ನರಂ ವರ್ಷಶತಾದಪಿ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಹೇಳುವ ಗಾಥೆಯು ಮಂಗಲಕರವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ,
ಅದೇನೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ನೂರುವರ್ಷಗಳ ಮೇಲಾದರೂ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯಸನವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಷ್ಟಂ ಖಲು ಮೂರ್ಖತ್ವಮ್ | ಕಷ್ಟಂ ಖಲು ಯಾವನೇಷು ದಾರಿ
ದ್ವಯಮ್ || ಕಷ್ಟಾದಪಿ ಕಷ್ಟತರಮ್ | ಪರಗೃಹವಾಸಃ ಪರಾಸ್ಥಂ ಚ ||—(ಸು)

ಅ|| ಮೂರ್ಖನಾಗಿರುವುದು ಕಷ್ಟ; ಯಾವನಲ್ಲಿ ಬಡತನವು ಕಷ್ಟ. ಕಷ್ಟಗಳೊಳಗಿಲ್ಲ
ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದೊಮ್ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಕೈ ಬಡ್ಡುವದೂ ಕಷ್ಟ.

ಆದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಸೀತೆಯೆಂದರಿತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

ಪುನ್ನಾಗವರಾಳಿ—ಏಕತಾಳ

ಧನ್ಯ ಧನ್ಯ ನೀ | ದೇವೀ | ಧನ್ಯ ಧನ್ಯ ನೀ || ಪ || ಮಾಸ್ಯರೋಳಗೆ ಮಾನ್ಯೆ
ರಘುಪ | ರೇಣ್ಯವೋಹಿಸೀ || ಅ.ಪ || ಪತಿಯನಗಲಿ ದೂರ ಬಂದ | ಸತಿಯ ಚರ್ಯೆ
ಯ || ಕ್ಷಿತಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಲಿರುವೆ | ಮತಿಯುತಾಗ್ಯಗಳ್ಳೆ ನೀನು || ೧ || ರಾಮ
ನಾಮವನ್ನೆ ಸತತ | ನೇಮದಿಂದಲೀ || ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿವೆ | ಶ್ಯಾಮ
ಸುಂದರಾಂಗಿ ನೀನು || ೨ || ಎಷ್ಟು ತೋರ್ಪೆ ನೀ ಅಸುರಾಗ ! | ಎಷ್ಟು ತೋರ್ಪೆ
ನೀ ವಿರಾಗ ! | ದುಷ್ಟಜನರ ಶಿಕ್ಷಕಳಿ | ಶಿಷ್ಟಜನರ ರಕ್ಷಕಳಿ ||

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಯಾಗಿ—

✓ ಸಾ|| ಜನಕಜಿಯನು ಕಪಿ ಸಂತಯಿಪುದನೇ | ಕನಸ ಕಂಡು ದಶಕಂಠ ||
ತನಗಾಕೆಯನೊಲಿಸಲು ತಾನೇ ಬಂದನು ತಾ ಕಾಮನ ಬಂಟ ||

ಅನೇಕ ರಕ್ಕಸಿಯರಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಂದ ರಾವಣನು ಅವಳನ್ನು ಒಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ
ರಕ್ಕಸಿಯರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬಳಾದ ಸರಮೆಯೆಂಬಾಕೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಆಗುಳಿಕೆಯಲಿ, ನೀನಿನಲಿ, ನಜೆ | ವಾಗ, ಸುಡಿವಾಗಲಸಿಕಗಳಲಿ, |
ತಾಗುಗಳಲಿಡಹುಗಳಲಿಚ್ಚರಿಕೆಯಲಿ, ಮರೆನೆಯಲಿ, || ಜಾಗರದಲಿ, ಸ್ವಪ್ನದಲಿ,

ಸಂ|ರಾಗದಲಿ, ಚಿಂತೆಯಲಿ ರಘುಕುಲ | ಸಾಗರನ ನೆನಹಲ್ಲದಿಲ್ಲನೈತು ಗತಿ
ಸತಿಗೆ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ತಾಗುಗಳಲಿ—ವಿನಾದರೂ ತಾಕಿದಾಗ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನೊಲಿಸುವದಾಗಲಿಲ್ಲವೆನಲು ಸೀತೆಗೆ ರಾವಣನು ತಾನೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—
ಶ್ಲೋ|| ಇನ್ನಂ ಮಾಲ್ಯಕರಂ; ಸಹಸ್ರಕಿರಣಂ ದ್ವಾರಿ ಪ್ರತೀಹಾರ
ಕಮ್; | ಚನ್ನಂ ಭತ್ತಧರಂ; ಸಮಾರವರುಣೌ ಸಮಾರ್ಜಯನ್ತಾ ಗೃಹಾನ್; ||
ಪಾಚಕ್ಯೇ ಪರಿನಿಷ್ಠಿತಂ ಹುತವಹಂ; ಕಿಂ ಮದ್ಯುಹೇ ನೇಕ್ಷಸೇ? | ರಕ್ಷೋ
ಭಕ್ಷ್ಯಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರವಪುಷಂ ತಂ ರಾಘವಂ ಸೌಷ್ಠಿ ಕಿಮ್ ||

—(ಹ.ನಾ)

ಅ|| ಇಂದ್ರನು ಮಾಲೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು; ಸೂರ್ಯನು ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವವನು;
ಚಂದ್ರನು ಕೊಡೇ ಹಿಡಿಯುವವನು; ವರುಣನು ಮನೆಯನ್ನು ಸಾರಿಸುವವನು; ವಾಯು ಗುಡಿಸು
ವವನು; ಅಗ್ನಿಯು ಅಡಿಗೆಯವನು; ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣೆಯ? ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಆಹಾರ
ಪ್ರಾಯನಾದ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರದ ರಾಮನನ್ನೇನೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಿ?

ಜುಂಜೋಟಿ—ರೂಪಕ

ನೋಡು ನನ್ನನು; ಕೂಡು ಬೇಗನೇ; ಗಾಡಿಕಾತಿಯೆ | ನಾರಿಯೆ || ಪ ||
ಮಾಡು ಮನನ; ಬೇಡು ಧನನ; ನಾಡನೆಲ್ಲವ || ಅ.ಪ || ನಲುಗಿ ಯೌವನವನು
ಬಂದೆ | ಕಳೆನೆಯೇತಕೆ? || ಚೆಲುವನಲ್ಲವೇ ನಾನು? | ಸಳಿಸನೇತ್ರೆಯೇ || ೧ ||
ಎಲ್ಲಿ ಹೋದನೋ ತಲ್ಲಣಿಸುತಾ | ನಲ್ಲನೆಸುವನು || ಸೊಲ್ಲುತೋರದವನ ಹಂಬ |
ಅಲ್ಲಿ ಫಲವೇನು? || ೨ || ಬಂದರವನ ಸಂಧಿಸುವೆನು; | ಕೊಂದೇ ಬಿಡುವೆನು ||
ಇಂದಿನಿಂದಲವನ ಬಿಟ್ಟು | ಹೊಂದು ನನ್ನನು || ೩ ||

ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಹನುಮಂತನಲ್ಲೇನು ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಇದನು ಕೇಳುತ್ತ ರಾವಣನ ಕೊಲ್ಲಲೆಂದು | ಹದನನಾರಯ್ಧಂ ವಾನ
ರೇಂದ್ರಸಂದು || ಇದಕೆ ರಾಮಂ ತಾನೊಪ್ಪಲಾರನೆಂದು | ಸುದತಿಯುತ್ತರಮಂ
ಕೇಳ್ವನಲ್ಲಿ ನಿಂದು ||

ಆಗ ಸೀತೆ ನಡುವೆ ಕಡ್ಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಂ|| ಪುಲಿಗೆದಿರೇಂ ಬಡಸೋಣಗಂ? | ಖಲಾಧಮಾ, ಸಿಂಹಕಿಂಕಿರ ನಾಯ್ಕರಿ
ಗಳ್ತಾಂ? || ಶಲಭಂ ದಿನಮಣಿಗೆದಿರೇ? | ನೆಲೆ ಮರುಳೇ, ರಾಘವಂಗೆ ನೀನೇನಿಬಿರೆ?

—(ಅ.ಪ್ರ.ನಾ)

ಟಿ|| ಶಲಭ—ದೀಪದ ಹುಳು.

ಕಮಾಚು—ಆದಿಕಾಳ

ಛೀ, ದೂರಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಡ | ಜೀವಿಗಳೊಳು ಮೂಢ || ಪ ||
ಈ ದುರಾಗ್ರಹವ ಸಾಧಿಸಿ ನಿನ್ನನು | ನೀವುಬಿಡುವನೆನ್ನಯ ಪತಿ ನೋಡಾ|| ಅ.ಪ ||

ಇನಿತು ಗುಣವಿರಲು ತ್ರಿಣಯನಧನುವನು | ಮಣಿಸಲಿಲ್ಲವೇಕೋ? | ಸಾಕೋ ||
ಹೆಣದಿನಿಯಾದನೆ ಈಗಲೆ ಮರಣವು ಬೇಕೋ? || ಬಣಗುನಾಯಿ ಹುಯನು
ಕದ್ದಂತೆ! ಸ್ವನು ನೀ ಕಳ್ಳತನದಿ ತರಬಹುದೇ? || ೧ || ಹರಟುತ್ತಿರುವೆ ನೀಸರಿತ
ತೆರದಿ ಬಹುಸೋಲ್ಲ | ಖುಲ್ಲ | ತರಿಯುವರಿಲ್ಲವೆ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನೆಲ್ಲ? || ಸರಿ, ಸರಿ,
ಹಿಂದಕೆ ದುರುಳಾಗ್ರೇಸರ, | ಸರಿಯೆ ನೀನು ರಾಮನ ಸೇವಕರಿಗೆ? || ೨ ||

ಸೀತೆಯ ಈ ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಹೋಗಲು ಮಂಡೋ
ದರಿಯು ಪತಿಯನ್ನು ಸಂತಯಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಪ || ಅಹಹ! ರಕ್ತಸರಾಯ, ಮರುಳೇ, | ವಿಹಿತವೇ ನಿನಗಿದು? ಜಯಶ್ರೀ |
ಮಹಿಳೆ ಸಗದಿಹಳೇ? ಯಶೋರವೆ ನಾಚಿ ತಲೆಗೊಡಹಿ || ಬಹಿಕರಿಸದಿಹಳೇ?
ಧರಾಂಗನೆ | ಗಹಗಹಿಸದಿಹಳೇ? ವಿಚಾರನ | ವಹಿಸದಳಿಪರೆ ಸತಿಯನೆಂದಳು
ಮಯನ ಸುತೆ ಪತಿಯ ||
—(ತೋ.ರಾ)

ಇದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡ ರಾಮನು ರಕ್ತಸಿಯಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಲಿಸಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ
ಹೋಗಲು ಆಸ್ತ್ರೀಯರು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಪೀಲು-ರೂಪಕ

ಹೇ ನಾರಿ, ನೀನು ರಾಮನನು | ಸೇರು ಸುಮ್ಮನೆ || ಪ || ಈ ಭೂಮಿ
ಭಾಗವನೆಲ್ಲ ನಿನಗೆ | ಸೂರೆಗೈವನೆ || ಅ.ಪ || ಪಟ್ಟದರಸಿಯಾಗು ನೀನು | ಕಷ್ಟ
ತಪ್ಪಲು || ಈಗ | ಪಟ್ಟುಹಿಡಿಯಬೇಡ ಬರಿದೆ | ದಿಟ್ಟತನದಲಿ || ೧ || ನುಡಿಯ ಕೇಳ
ದಿರಲು ಸ್ವ | ಕಡಿವೇಗಲೆ || ಬೇಗ | ಬೆಡಗ ಬಿಟ್ಟು ಮಡದಿಯಾದರೆ | ಬಡತಿ
ಯೆಂಬವು || ೨ || ಕಾಡಬೇಡ ಬರಿದೆಯಮ್ಮ | ಮೂಢಹಂಗುಸ || ನೀನು | ಕೂಡು
ಲಂಕಾಧೀಶನೊಡನೆ | ಅಡಲೇನ ನಾ || ೩ ||

ಆಗ ಆ ದಾನವಿಯರನ್ನು ಕುರಿತು ತ್ರಿಜಟಿಯೆಂಬಾಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

✓ ಸೀ || ಎಲೆ ದಾನವಿಯರೆ, ನೀವಿಂತು ಜನಕಜೆಯನ್ನು—ಬಲು ಕಷ್ಟಕೀಡು
ಮಾಡುವದು ಸರಿಯೇ? | ಮಲಗಿದ್ದ ನಾನೀಗ ಕನಸ ಕಂಡೆನದೊಂದ-ಜಲಜಾಯ
ತಾಕ್ಷಿ ಗಭ್ಯದಯವಹುದ || ಬಿಳಿಯಾನೆಯನು ಹತ್ತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ರಾಮ-
ನಿಳಿದನು ಜ್ವಲಸೇನೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ಸಲೆ ರಾಮನ ಸಪರಿವಾರನನು ಕೊಂದು
ತಾ-ನಿಳಿಯುಣುಗಿಯನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯೊಳಿಟ್ಟ || ಬಳಿದು ತೈಲವ ರಾಮನೇಶ
ತಾನು | ನೆಲೆಗೆಟ್ಟು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೋಡಿಹೋದಂ | ತಿಳಿಯಿರಿ ಸ್ವಪ್ನವನು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ |
ತಳಿಯಿರತಿ ಕರುಣವನು ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ||

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ದಾನವಿಯಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

✓ ಸಾ || ದಾನವಿಯರೆ, ಎನ್ನೆಡಗಾಲಿಂದಮು | ಮಾ ನೀಚನ ನಾ ಮುಟ್ಟಿ ||
ಈ ನಿಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನು ತಡೆಯದೆ ಇದೊ | ಪ್ರಾಣವನೇ ನಾ ಬಿಟ್ಟಿ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದೀರ್ಘಾ ವೇಣೀ ಮಮಾತ್ಯರ್ಥಮುದ್ಭುತಾ ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

—(ಅ.ರಾ)

೨|| ನನ್ನ ಉದ್ಭವಾದ ಜಡೆಯು ನೇಣುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆ.

ಎಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದೆಂದು ಹನುಮಂತನು ಮರದ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿತೋಡಿ—ರೂಪಕ

ನೆರೆ ಸೌಖ್ಯದಿಂದಲಿಹನು ರಾಮ | ಸಸುಜನೊಂದಿಗೆ || ಭರದಿಂದ ಬಂದು
ಸಿಮ್ಮ ಕರೆದು ಕೊಂಬನಲ್ಲಿಗೆ || ೧ || ದಸುಜೇಂದ್ರನಂದು ಸಿಮ್ಮ ಕದ್ದು ತಂದ
ಮೇಲೆ ತಾ || ಮಸುಜೇಂದ್ರರಿಂದ ಗೈದ ಯತ್ನವೆ | ಕೇಳ್ವುದತಿ ಹಿತ || ೨ || ನೆರೆ
ಮುಕ್ತಿಯಂ ಜಟಾಯವಿಗೆ | ದೊರಕಿಸುತ್ತಲಿ || ಭರದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯವನ್ನು |
ವಿರಚಿಸುತ್ತಲಿ || ೩ || ಪಥಗೈದು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸೆ || ಮುದ
ದಿಂದ ಸಿಮ್ಮನಿಗೆ ಹುಡುಕಲೆಂದು ಕಳುಹಿಸೆ || ೪ || ಚಲರಾಶಿಯನ್ನು ದಾಟಿ
ನಾಸು | ಬಂದೆನಲ್ಲಿಗೆ || ಸಳಿನಾಕ್ಷಿ ಸಿಮ್ಮ ಕಂಡು ಧನ್ಯ | ನಾದೆನಿಂದಿಗೆ || ೫ ||

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಹೇಳಿದ್ದು—

✓ ಕೀ|| ಇದು ರಾಕ್ಷಸಮಾಯೆಯೊ ಮೇಣ್ಣುಸನೋ | ಇದರಂದವು ತಿಳಿಯದು
ತನಗೆ || ಇದು ನಿಜವಾದರೆ ಹೇಳಿದವರು ತ | ನ್ನಿದುರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆನಗೆ ||

ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಲೇ ಹನುಮಂತನು ಕಪಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ವಂದಿಸಿದನು. ಆದರೂ
ಸಂಶಯದಿಂದ ಸೀತೆಯು ಮಾತಾಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಹನುಮಂತನ ಮಾತು—

✓ ಸಾ|| ದಸುಜನಲ್ಲ ನಾ; ರಾಮನ ದೂತನು | ವನಚರನಾ ಹನುಮಂತ ||
ಎಣಿಸಬೇಡ ಬೇರೊಂದ; ನೋಡು ನಾ | ದಸುಜರಿಗೆಲ್ಲ ಕೃತಾಂತ ||

ಅದಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯ ಉತ್ತರ—

✓ ದಿ|| ನೀನು ನೋಡಲಿವ್ವಾಸರನು ಚಂದ್ರ | ಕಾಣಲೆನ್ನಾಣ್ಣಂ ನರನು
ಲೋಕದಲ್ಲಿ || ನೀನದೆಂತೆ ನೇವಕನು? ಮತ್ತೆ ನೋಡೆ | ಮಾಣದಬ್ಬಿಯ ದಾಟು
ವದು ಸಿನ್ನ ಪಾಡೇ?

ಆಗ ಸೀತೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಬಿಸಿಳಿ
ದ್ದಾನೆ—

ಷ|| ತಿವನ ಕಾಯದ ಕಾಂತಿ ಮೆಯ್ಯಲಿ | ಖವಖವಿಸಿದುದು; ವದನ ಉದ
ಯದ | ರವಿಯ ವೊಲು ರಂಜಿಸಿತು; ತಾರಾಗಣದ ಹರಿಯಂತೆ || ದಿವನನಣದುದು
ಬಾಲ; | ಬಳಿಕಾ ಹವಣ ಕಾಣುತ ಕಾಂತೆ ಕರಗಳ | ನೆವಗಳಲಿ ಮುಚ್ಚಿದಳು ರಘು
ಪತಿ, ರಾಮ, ರಾಮನುತ ||

—(ಶೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಖವಖವಿಸಿದುದು—ಥಳಥಳಿಸಿತು. ಹರ—ಸಿಂಹ. ಎವಗಳಲಿ ರೆವೆಗಳ ಮೇಲೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ರಾಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿನ್ನಲು ಹನುಮಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ಚೂ|| ಹೇಳಲಳವೇ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣನ ತೀರ, ಕೇಳಿದುದಕೊಂದೆರಡ ಹೇಳು
ಏದೆ ಭಾರ, ಹೆಗಲು ಕಾಣುವದು ವಿಸ್ತಾರ, ಸೊಗಸಾಗಿ ಭುಜದ ಕೀಲುಗಳು
ಬಲುತೋರ, ಬಗೆಯೆ ತೋಳುಗಳು ಸೀಡುವು ಪೂರ, ಮಿಗೆ ಹೊಕ್ಕುಳ್ಳೊಳು
ನಡೆಸುಡಿಗಳೊಳಗೆ ಗಂಭೀರ, ಮೋಹನಾಕಾರ, ಸೌಂದರ್ಯಸಾರವದೆಯು
ಮಣಿಕಟ್ಟುಮುಷ್ಟಿಗಳು ಬಿಗಿಯುತಿರೆ, ಪದಸಿನಾ ಕಂಠಧ್ವನಿಯು ಭೇರಿಯನು
ವಿಾರೆ, ಉದಿಸುತಂಗುಷ್ಠಮೂಲದಿ ಚತುರ್ವೇದರೇಖೆಸಾರೆ, ಮುದವಾಗೆ ಹಣೆ
ಯೊಳಂಗಾಲಿನೊಳಗಾಯುಷ್ಕರೇಖೆ ನೆರೆ ಜೀರೆ, ಎದೆಮೂಗುತುಟೆಗಳುಬ್ಬಿರು
ತೋರೆ| ಅಂಗಮ್ಯೊಳಂಗಾಲೊಳುಗುರೊಳುಂ ಕಡೆಗಣ್ಣೊಳುಂ ಕೆಂಪು, ಮಂಗಲ
ಪ್ರದವಾದ ಪಾದರೇಖೆಯದೊಂದು ಪೆಂಪು, ಭೃಂಗದಂತಿಹ ಕೂದಲಿನ ಮಾರ್ಗವದ
ಸೊಂಪು, ಸಂಗಡಿನೆ ಚರ್ಮದೊಳು ಸುಣ್ಣು, ಪಣ್ಣುಸತ್ಯಂಗುಲದ ಕಾಯದಿಂಪು|
ದುಂಡುದಲೆ ಭತ್ತಿಯಂತಿವುಳದು ವಿಶಾಲ, ಮಂಡಿಸಿದವಯನಗಳೊಂದೊಂದು
ತಕ್ಕಂತಿರುವ ಮೇಳ, ಕಂಡಕಂಡವರ ಬೆರಗುವಡಿಸುತ್ತಗಲವಾಗಿರುವ ಫಾಲ|
ಉದರಕಂಠಗಳೊಳಗೆ ತ್ರಿವಳಿ, ಚದುರತಲೆಯೊಳಗೆ ಮೂರೊಳ್ಳೆಯ ಸುಳಿ, ಹದ
ವರಿಯುತುದುಪ್ಪಹ ಹುಬ್ಬುಗಳ ಜವಳಿಕಮಲ ನಾಚುವದು ನೋಡಿದರವನಕ್ಕಣ್ಣ,
ಅಮಮ! ಹೊಳಹೊಳೆಯುತಿಹ ಮೈಯ ಶ್ಲಾಘುಲದ ವರ್ಣ, ಸಮದಿ ಥಳಥಳಿ
ಸುತಿಹ ಹಲ್ಲುಗಳ ಸಣ್ಣ| ಅವನ ಕೂದಲುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೊಂದೆ ಆಳತೆ, ಅವನ ಮೊಳ
ಕಾಲೊಳುಂ ತೋರವುದು ಸಮತೆ, ಅವನಿಗಾ ಸ್ವಜನಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರದೊಳು
ಮಮತೆ, ಅವನ ವರ್ಣಿಸಿದವರಿಗಪ್ಪುದುತ್ತಮತೆ ||

ಇನ್ನು ಸಂಶಯವು ಉಳಿದಿರುವಂತೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ—

✓ಕೀ|| ಹನುಮನಾಗ ರಾಮಾಂಕಿತಮುದ್ರೆಯ| ಜನಕಾತ್ಮಜೆಗರ್ವಿಸಲಾಗ||
ಮನದೊಳಾದ ಮುದವೆನೆ ಜನಕಜಿಯಾ| ನನದೊಳು ತೋರಿತ್ತನುರಾಗ ||

ಅದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸೌಖ್ಯಾವಹಸ್ಥ್ಯ ಪನನಾತ್ಮಜನೀಯಮಾನ | ರಾಮಾಬ್ಜುಲೀ-
ಯಕವಿಲೋಕನವಾಸರಸ್ಯ || ಸತ್ಯಂ ಕಲಾಂ ಶತತವಿವಾಂ ಭುನಿ ನೈವ ಭೇಜೀ |
ಪಾಣಿಗ್ರಹೋತ್ಪದದಿನಂ ಜನಕಾತ್ಮಜಾಯಾಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಸೀತೆಗೆ ಮದುವೆಯಾದ ದಿನವು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಆ ಮುದ್ರೆಯುಂಕುರವನ್ನು
ಪಡೆದ ದಿನದ ಸೌಖ್ಯದ ಅತ್ಯಲ್ಪಾಂಶವನ್ನು ಕೂಡ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಸೀತೆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿಕಾಪಿ — ರೂಪಕ

ಮಾರುತಿ, ಭವ್ಯಕೀರ್ತಿ, ಶಾರ್ಯಧೈರ್ಯಮೂರುತಿ || ಪ|| ಶಾರ್ಯಧೈರ್ಯ
ಮೂರುತಿ, ಮ| ಜ್ವೀವಿತಕ್ಕೆ ನೀ ಗತಿ || ಅ.ಪ || ಎನ್ನ ಪತಿಯು ನರನೆ ನೋಡೆ?
ಇನ್ನು ನೀನು ವಾಸನನೆ? || ಎನ್ನ ದುಃಖವಳಿವುಣೆಂ | ದಿನ್ನು ನಂಬಿದೆ ನಿನ್ನನೆ

|| ೧ || ಎರಡು ತಿಂಗಳಿರುವದಿನ್ನು | ದುರುಳರಾವಣನವಧಿತಿರೆ || ಬಂದೆ ತಡವ
ಮಾಡೆ ನಾ|ಸಿರುವೆನೆಂತು ಪೇಳಧೀರೆ || ೨ || ಎಂದು ಬರುವನೆನ್ನ ನಾಥ? |
ಎಂದು ಕೇಳ್ವೆನವನ ಮಾತ? | ಎಂದಿಗಿನಗೆ ದೊರೆವನಾತ? | ಇಂದು ಪೇಳೊ
ಪವನಜಾತ || ೩ ||

ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೂ ಹನುಮಂತನಿಗೂ ನಡೆದ ಮಾತೇನೆಂದರೆ—

✓ಸಾ|| ಮಾತೆ ಸಿನ್ಯನೀಗಲೆ ಕರೆದೊಯ್ಯೆನು|ಕೂತರೆ ಹೆಗಲೊಳೆನಲ್ಕೆ ||
ಮಾತಿದು ರಾವಣಗುಚಿತವು ಮಾರುತಿ|ಸೀತೆಗಲ್ಲ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ||

ಕೊನೆಗೆ ಸೀತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ—

ಶ್ಲೋ||ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಹುತಾಶನೇನ ಯದಿ ತಂ ಕುರ್ವಾಮಹಂ ಭಸ್ಮಸಾ|ತ್ಸತ್ಯಂ
ದಾಶರಥೇಃ ಶರಸ್ಯ ನ ಭವೇದಾತ್ಮೋಚಿತಾ ಸಾರಣಾ || ಕಿಂಚೈತಸ್ಯ ಯಶೋ
ಸಿತಾಪತಿರಪಿ ಪ್ರಮಲ್ಲಾಸಕಾಂತಿರ್ಭವೇ | ದ್ವಾತ್ರಿತಶಾಸಿತರಾವಣೇ ರಘುಪತೌ
ಯಾತ್ರಾ ಮಮ ಶ್ರೇಯಸೀ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಆ|| ನಾನು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಬೂದಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ರಾಮ
ಬಾಣಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪಾರಣೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಶಸ್ವ್ಯಂಧ್ರನೂ ಮಸುಕಾಗುವನು. ಎಲೈ
ಸಹೋದರಪ್ರಾಯನಾದ ಹನುಮಂತನೆ ರಾಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಅದು ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು.

ಮುಂದೆ ನಡೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ದಿಂ|| ದೇವಿ ಕರತರುವೆಂ ರಾಮನನ್ನು ಬೇಗ|ಈವುದೌ ಗುರ್ತಂ ರಾಮ
ಗೆನ್ನಲಾಗ || ಭಾವೆ ತಾ ಚೂಚಾಮಣಿಯ ತೆಗೆದು ತಂದು|ಭಾವಿಸುತ್ತಾ
ಮಾರುತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆಳೆಂದು ||

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗುವದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಹನುಮಂತನ ಯೋಚನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಾರ್ಪೇ ಕರ್ಮಣಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟೋ ಯೋ ಬಹುನ್ಯಪಿ ಸಾಧಯೇತ್ |
ಪೂರ್ವಕಾರ್ಯಾವಿರೋಧೇನ ಸ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹತಿ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಯಾವನು ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಹುಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನೋ ಅವನೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕವನು.

ಶ್ಲೋ|| ಕಾರ್ವಾರ್ಥಮಾಗತೋ ದೂತಃ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಾವಿರೋಧತಃ |
ಅನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿದಸಮ್ಪಾದ್ಯ ಗಚ್ಛತ್ಯಧಮ ಏವ ಸಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಒಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆಳು ಒಡೆಯನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ
ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಅವನು ಅಧಮನೇ ಸರಿ.

ಹನುಮಂತನ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಹೇಳಿದು
ದಲ್ಲದೆ' ಎಂಬ ನುಡಿ ಹೊರಟಿರುವದು.

ಅದ್ದರಿಂದ ಆ ವನದಲ್ಲಿರುವ ಫಲಗಳಿಂದ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಸೀತಾದೇವಿಯ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೊಟ್ಟೆ ಗಾಢ ಮೇಲೆ ತಾನೆ ಉಳಿದ ಸುಖದ ವಿಜಾರ!

ಶ್ಲೋ|| ಶಯ್ಯಾ, ವಸ್ತ್ರಂ, ಚಂದ್ರನಂ, ಚಾರುಹಾಸ್ಯಂ, | ವೀಣಾ, ವಾಣೀ, ಸುಂದರೀ ಯಾ ಚ ನಾರೀ, || ಸ ಭ್ರಾಜಂತೇ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾತುರಾಣಾಮ್ | ಸರ್ವಾರಮ್ಯಸ್ತಣ್ಣುಲಪ್ರಸ್ಥಮೂಲಾಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದವರಿಗೆ ಹಾಸಿಕೆ, ಹೊದ್ದಿಕೆ, ಗಂಧ, ವಿನೋದ, ನೀಣೆ, ಮಾತು, ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀ— ಯಾವದೂ ಸೊಗಸುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳೂ ಅಕ್ಕಿಯ ಬಳ್ಳವನ್ನೆ ವಲಂಬಿಸಿರುವವು.

ಸೀತೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹನುಮಂತನು ವನಭಂಗಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ—

೪ ರ|| ವನಭಂಗಗೃಹ ವಚ್ರಾಂಗ | ಮುನಿಸುತಪದಭೃಂಗ || ಪ || ಹರಿದು ಹಾರಿ ನೆಲಕುರುಳಿಸಿ ಮರಗಳ, | ಮುರಿದು ಹರ್ಮ್ಯಗಳ, ತರಿದು ಬಳ್ಳಿಗಳ, | ತಿರಿದು ಹಣ್ಣುಗಳ, ಬರಸಿ ಸರಸಿಗಳ, | ಧರಣಿಜಿಯಿರುತಿಹ ಮರವೊಂದುಳಿಯಲು | ಪರಿ ಪರಿಫಲಗಳ ತರುತತಿಯುಳಿಯಲು | ವೊರೆದು ದಾಸನಿಯರುಬಲು ಭರದಲಿ | ಕಿರಿದು ಹಲ್ಲನಣಕಿಸಿ ಪರಿಪರಿಯಲಿ | ಇದನರುಹಲು ಖಳರಧಿಪತಿ ಕೇಳುತ ! ಕುದಿದು ಸೇನೆಯನು ಗದರಿಸೆ ಹೇಳುತ | ಬಂದ ದಾಸವರನಂದು ಕಪೀಂದ್ರನು | ಸಂಧಿಸಿ ಹುಳುಗಳಿವೆಂದವಕೊಂದನು | ಜಂಬುಮಾಲಿ ಬಹು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಬರೆ | ಸ್ತಂಬಗಳಿಂದಿಡೆ ಜಂಭವಳಿಯುತಿರೆ | ಮಂತ್ರಿವುತ್ರರು ನಿಯಂತ್ಯಗಳೈತರೆ | ತಂತ್ರಕವರು ಪರತಂತ್ರರೆನಿಸುತಿರೆ | ಪಂಚಮಂತ್ರಿಗಳು ಪಂಚನು ತೀರಿಸೆ | ಪಂಚ ತ್ವವ ತಾ ಹೊಂಚುತ ತೋರಿಸೆ | ಅಕ್ಷಕುಮಾರನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲೈತರೆ | ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭ್ಯ ಮನಿಗೆ ಭಕ್ಷ್ಯವಗೈದಿರೆ | ಪಿತನನೊಲಿಸಿ ಸುರಪತಿರಿವು ಬರೆ ತಾ | ಹತಸಾರಥಿ ಗೃಹತಿವಿಖ್ಯಾತಾ | ಮತ್ತಜಸಸ್ತ್ರವನೆತ್ತಿ ಸುರಪರಿವು | ವೌತ್ತಿಡೆ ಧಾತನ ಚಿತ್ತವ ನರಿದದ | ಕಿತ್ತನು ದೇಹವನುತ್ತುಮ ಕಪಿ ತಾ ||

ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಅವನನ್ನು ಉರಗಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ತ್ರಿದಶಾಧಿಪನಿಭಕುಂಭಸ್ಥಲಮಂ | ವಿದಳಿಸಿದೆನ್ನೀ ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಂಗಳು | ತೊದಳೀ? ಹುಲುಗಪಿ, ನಿನ್ನನು ತಾಗಲು ನಾಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದವು || ಬೆದರದಿರದಿಂದ ನಿನ್ನ ನೆಲವೊ ಕೊ | ಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟುವೆ ನೀಗಳಿಸುತ್ತೂಗಾ | ಸ್ತ್ರದಿನೆಚ್ಚಂ ನಿಚ್ಚಟಗಲಿ ಯಿಂದಗಿಯಾರುತ್ತಿರೆ ಸೇನೆ || —(ಕು.ರಾ)

ಟಿ|| ನಿಚ್ಚಟಗಲಿ—ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಇಂದಗ—ಇಂದ್ರಜಿತು. ಆರು ತ್ತಿರೆ—ಆಬ್ಬರಿಸುತ್ತಿರಲು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ತಾನಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೊರಟು ರಾವಣನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿ—

ಶ್ಲೋ|| ರತ್ನಸ್ತಮ್ಭೇಷು ಸಜ್ಜಾನ್ಮೈಃ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬಶತೈರ್ವೃತಃ |
ಜ್ಞಾತೋ ಲಜ್ಜೇಶ್ವರಃ ಕೃಭ್ರಾದಾಜ್ಞಾನೇಯೇನ ತತ್ತ್ವತಃ || —(ಸು)

ಅ|| ರತ್ನಸ್ತಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಹಸುಮಂತನು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದನು.

✓ ಕೀ|| ಉನ್ನತಪೀಠದ ಕುಳಿತ ಹ ರಾವಣ | ನನ್ನ ನೋಡಿ ಮಾರುತಿ ಬೇಗ ||
ಉನ್ನತಪೀಠವ ಗೈದು ಬಾಲವನೆ | ಚೆನ್ನೆನೆ ಕುಳಿತನು ತಾನಾಗ ||

ನೀನು ಯಾರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಹಸುಮಂತನುತ್ತರ—

ರೇಗುಪ್ಪಿ—ಆದಿತಾಳ

ನಾನು ರಾಮದೂತನು ಹಸುಮಂತನು | ರಾವಣ ನೀ ಕೇಳೋ | ಪೇಳ್ವೆನು
|| ಪ || ನೀನು ನೀತಿಯನು ಕದ್ದು ತಂದುದ ಪು | ಮಾಣಿಸಿ ನೋಡಲ್ಪೆಂದು
ಬಂದವನು || ಅ.ಪ || ನೀನು ಹಿಡಿಯಲಾರದ ಶಿವಧನುವನು | ಸಾಸುರಾಗದಿಂದ |
ಹಿಡಿದು || ಮೂಣದೆ ಮುರಿದಾ ದಶರಥರಾಮನ | ಸೈನಿಕರೊಳಗೊಬ್ಬನು
ನಾನಯ್ಯ || ೧ || ನಿನ್ನನು ಬಾಲದ ಕಟ್ಟಿ ಸಮುದ್ರದಿ | ಬನ್ನಬಡಿಸುತ್ತದಿ |
ತೋರಿದ || ಸನ್ನತವಾಲಿಯನೊಂದೇ ಬಾಣದಿ | ಮುನ್ನಕೊಂದ ರಾಘವ
ನಾಳಯ್ಯ || ೨ || ನಿನ್ನ ನಗರದಭಿಮಾನದೇವತೆಯ | ಚೆನ್ನಾಗಿಯೆ ಹೊಸಕಿ |
ಕಸಕಿ || ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಾತಾಡಿಸ ಬಂದಿಹೆ | ನೆನ್ನ ಹದನ ನೀ ಯೋಚಿಸು
ಮನದೊಳು || ೩ ||

ಆಮೇಲೆ ನಡೆದ ಮಾತೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ವನವನೇಕೆ ನೀ ಮುರಿದೆಯೆಂದು ರಾ | ವಣನ ಮಂತ್ರಿ ತಾ ಕೇಳಿ ||
ವನಚರನೆಂದನಿದಿಲ್ಲವೆಮ್ಮ ಕಪಿ | ತನ ಹೊರತಿಲ್ಲವು ಪೇಳಿ ||

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಹಸುಮಂತನು ತನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ರಾವಣನ ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಾಧುಧರ್ಮಮವೇಕ್ಷಸ್ವ ಸಾಧುಸಾಧುವ್ರತಂ ಚರ | ಯಥಾ
ತವ ತಥಾನ್ಯೇಷಾಂ ರಕ್ಷಾ್ಯ ದಾರಾ ನಿಶಾಚರ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮವು ಯಾವದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡು. ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ನಡೆವಳಿಕೆಗೆ
ಳನ್ನು ನಡೆ. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೆ, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಇತರರ ಹೆಂಡಿರೂ ರಕ್ಷೆಗೆ
ಯೋಗ್ಯರು.

ಅದರಲ್ಲಿಯೂ—

ಶ್ಲೋ|| ಬದ್ಧಾದರೋಪಿ ಪರದಾರಪರಿಗ್ರಹೇ ತ್ಯಮ್ | ಇಕ್ಷ್ವಾಕು-
ನಾಯಕಕಲತ್ರಮನಾರ್ಯ ಮಾಗಾಃ || ವಾತಾಶನೋಹಮಿತಿ ಕಿಂ ವಿನತಾಸು-
ತಸ್ಯ | ಶ್ವಾಸಾನಿಲಾಯ ಭುಜಗಃ ಸ್ಪೃಹಯಾಳುತಾಲುಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ನೀನು ಪರರ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಸಕ್ತನಾದರೂ ಎಲೊ
ಅನಾರ್ಯನೆ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಹೆಂಡತಿಯ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗ ಬೇಡ. ಹಾವು ಗಾಳಿಯನ್ನು ತಿನ್ನು
ವಂಥದ್ದಾದರೂ ಅದರ ಡವಡೆಯು ಗರುಡನ ಶ್ವಾಸದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬಯಸೀತೇನು?

ಹನುಮಂತನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ರಾವಣನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ತಿರುಗಲಿಲ್ಲ.

ಕಂ|| ಇರಲೊಂದು ಬೇನೆ ಸರಿರದೆ | ಕರಂ ಮಹಾಷಧಿಯದೆಂತು ರುಚಿಸ
ದೊ ಸರಗಾ | ತೆರದಿ ದುರುಳಂಗೆ ಧರೆಯೊ | ಕ್ಷುರಿಕಿಸೆ ಬಗೆವುಗದು ಬುದ್ಧಿ
ಬೋಧನೆಯಹಹಾ! —(ನೀ.ಸಾ)

ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಇವನ ಕೊಲ್ಲಿನಲಾ ದನುಜರಾಗ ಕೇಳಿ | ಇವನು ದೂತನೆನಲ್
ವಿಭೀಷಣನು ತಾಳಿ || ಇವನ ಬಾಲವನೇ ಸುಡುವ ಯತ್ನಗೈದರ್ | ಇವನ
ಭಂಗವನೇ ನೋಡಲೆಂದು ನೀಚರ್ ||

✓ ಕೀ|| ಬೆಳೆಸಲು ಬಾಲವ ಹನುಮನು ಪುರದೊಳ | ಗುಳಿಯದವೊಲ್ಕುಗಿ
ಯಲು ಬಟ್ಟಿ || ಇಳೆಯಣುಗಿಯ ಕಡೆಗೋಡುವರನು ಕಂ | ಡೆಳೆದನು ಬಾಲವ
ಸಿರಲಷ್ಟೇ ||

ಆ ಬಾಲವನ್ನು ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಲೇ—

ಷ|| ಕಾಪಿಸಸುರೆಯರೈದಿ ಸೀತೆಯೊಳೀಪರಿಯ ಬಿನ್ನಯಿಸೆ ಕೇಳಿ ನಿ |
ರೂಪಿಸಿದಳನಲಂಗೆ ಶ್ರುತಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದಡೆಯು, || ತಾ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದಡೆಯು,
ಕುಲ | ದೀಪರಾಮಗೆ ಸತ್ಯಮುಳ್ಳೊಡೆ, | ಯಿವ ಪವನನಂದನಗೆ ಶೀತಲದೊಳರು
ನೀನೆನುತ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಬೇ|| ಕಾಪಿಸ-ಕಾವಲಿನ. ನಿರೂಪಿಸಿದಳು-ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಶ್ಲೋ|| ವಾಮೋಃ ಪ್ರಿಯಸಖಿತ್ವಾಚ್ಛ ಸೀತಯಾ ಪಾರ್ಥಿವತೋಽನಲಃ |
ನ ದದಾಹ ಹರೇಃ ಪುಷ್ಪಂ ಬಭೂವಾತ್ಯಸ್ತಶೀತಲಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ವಾಯುವಿನ ಗೆಳೆಯನಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಸೀತೆಯ ಪಾರ್ಥವನೆಯಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ಮಾರುತಿಯ
ಬಾಲವನ್ನು ಸುಡದೆ ತಣ್ಣಗಾದನು.

ಇತ್ತ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವನ ಮೆರೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಷ|| ಹಣೆಗೆ ಮಸಿಯನು ಬರೆದು, ನಿಡುದಾ | ಸಣದ ದಂಡೆಯ ಹಾಯ್ಕಿ,
ಹಗ್ಗದ | ಕುಣಿಕೆಗಳ ಸರಿದೆರಡು ಮೈಗಳಲುಬ್ಬಿ ಬೊಬ್ಬಿದು, || ಕುಣಿಸಿ ಕೈ
ಚಪ್ಪಳೆಗಳಲಿ, ಎ | ರಣಕೊಳಲೊಂಬುಗಳ ಸಬುದದ | ಲಣೆಯರದಲನಿಲಜನ
ತಂದರು ರಾಜವೇಧಿಯಲಿ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ವಿರಣ-ವೀರಣವೆಂಬ ವಾಡ್ಯ, ಅಣೆಯರದಲಿ-ಕ್ರಮವಾಗಿ.

ಅಗ ಹನುಮಂತನೇನು ಮಾಡಿದನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ಕಳಚಿ ಧಾತನಸ್ತವನಾ ಬಾಲದ | ಝಳದಿ ದಶಾಸ್ಯನ ತಾಕಿ || ಜ್ವರಿಸಿ
ಗಡ್ಡವೊಸೆಗಳನು ಹಾರಿದ | ಸಲಘುವಿಕ್ರಮಸಿನಾಕಿ ||

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನು ಮನೆಮನೆಗಳನ್ನು ಸುಡುತ್ತ ಬರು—

ಷ|| ಪರವಧೂವ್ಯಸನಿಗಳ ಸಂಗವು | ಸರಕಭಾಜನವೆಂದು ನೆರೆ ಧಿ | ಕೃರಿಸಿ
ದಶಕಂಧರನ ಸಗರಾಂಗನೆ ವಿರಾಗದಲಿ || ಪರಮಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂಗೀ | ಕರಿಸಿ
ಹೊಗಲುದೊಡಗಿಸಿದ ನಿ | ಭರದ ನಿಡುಗಿಚ್ಚಿನ ಮೊಲಿದುರಿದು | ದಹನರಿಪು
ಪುರದ || ಕುಶನ ಕೇಳೈ ಯೂಪವಾದುದು | ಬಿಸರುಹಾಕ್ಷನ ಕೀರ್ತಿತರು; ರಾ |
ಕ್ಷಸಪುರ ತ್ರೇತಾಗ್ನಿಕುಂಡಗಳಾದವನಿಜೆಯ || ವಿಷಮವಿಹ್ವಲಶೋಕಶಿಖಿ
ಶೋ | ಭಿಸುವ ಹುತವಹನಾದನಸುರರು | ಪಶುಗಳಾದರು; ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತನಾದ
ನಾ ಹನುಮ ||

—(ತೂ.ರಾ)

ಶ್ಲೋ|| ದಿಧಕ್ಷ್ಯನಾಂ ತೇರ್ವಾಲಂ ತಮಾದೀಪ್ಯದ್ವಶಾಸನಃ | ಆತ್ಮೀ
ಯಸ್ಯ ಪುರಸ್ಕೃತವ ಸದೋ ದಹನಮಸ್ತಭೂತ್ ||

—(ಸು)

ಅ|| ರಾವಣನು ಮಾರುತಿಯ ಬಾಲವನ್ನು ಸುಡಬೇಕೆಂದು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದನು.
ಅವನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವೇ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಸುಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕಂಡನು.

ಲಂಕಾದಹನವಾದಮೇಲೆ ಮಾರುತಿಯು—

✓ ದಿಂ|| ಉದ್ಯಯೋಳಗಾಬಾಲವನೇ ಅದ್ವಿ ಬಂದು | ಹೆದರಿ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಸುಟ್ಟ
ನೇನೊ ಎಂದು || ಚದುರನಾ ಸತಿಯಂ ನೋಡಿ ನಮಿಸಿ ನಿಂದು | ಮುದದಿ ವಾರಿ
ಧಿಯಂ ದಾಂಟಿ ಬಂದನಂದು ||

ಜಾಂಬವಂತ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆವೆಂದು
ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮಧುವನವನ್ನು ಕಂಡರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಧುವು
ಪಾನಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಚಿತ್ರೇ ಭ್ರಾಸ್ತಿರ್ಚಾಯತೇ ಮಧ್ಯಪಾನಾ | ದ್ಭಾಸ್ತೇ ಚಿತ್ರೇ
ಪಾಪಚರ್ಯಾಮುಪೈತಿ || ಪಾಪಂ ಕೃತ್ವಾ ದುರ್ಗತಿಂ ಯಾನ್ತಿ ಮೂಢಾ |
ಸ್ತಸ್ಮಾನ್ಮದ್ಯಂ ನೈವ ಪೇಯಂ ನ ಪೇಯಂ ||

—(ಸು)

ಅ|| ಮಧ್ಯಪಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಪಾಪ
ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಮೂಢರಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ಯವನ್ನು
ಕುಡಿಯಬಾರದು; ಕುಡಿಯಲೇ ಬಾರದು.

ಆದರೂ ಸಂತೋಷಸೂಚಕವಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮ್ಮನ್ನು
ತಡೆದ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಗಾಸಿಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾವಲುಗಾರರು ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ
ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಆದು ರಾಮಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಾದ ಗುರ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಸುಗ್ರೀವನು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ
ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಸೀತೆಯ
ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಲಿ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೇಳಿ
ದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ನಾಡರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ಅಟತಾಳ

ಎನೆಂದಳಯ್ಯ ನೀತೆ | ಹನುಮ, ನಿನಗೆ | ಎನ ನುಡಿದಿಹಳು ಪ್ರೀತೆ || ಪ ||
ಇದಕ್ಕೆ ಹನುಮಂತನ ಉತ್ತರ—

ಜೆನ್ನಿಗರ ಜೆಲುಪನೆ ಕೇಳೋ | ಜಾನಕಿಯು | ನಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರಳು || ನಿನ್ನನೆ
ನೆನೆಯುತ ಮನಸಿನಲಿ ಕನಸಿನಲಿ | ಜೆನ್ನಾಗಿನಂತಿಹಳೊ ರಾಮ || ೧ || ಸ್ವಾಮಿ
ರಾಯರ ಪಾಡವ | ಎಲೆ, ಕಪಿಯೆ | ನಾನೆಂತು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿ || ದಾಸವನ ಶಿರವರಿದು
ಲಂಕೆಯ ಪುರವನ್ನು | ದಹನವನು ಮಾಡೆಂದಳೋ ರಾಮ || ೨ || ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ
ಹನುಮಂ | ನೀ ಎನ್ನ | ನೋಲ್ಲ ಕೇಳೋ ಪ್ರೇಮ || ಎಲ್ಲಭನ ಕಾಣದೆ ಸಿಮಿಷ
ಯುಗವಾಗಿದೆ | ನಿಲ್ಲಲಾರೆ ಎಂದಳು ರಾಮ || ೩ || ಚಿಂತಿಸುತ ಬಡವಾದಳೋ |
ಜಾನಕಿಯು | ಕಾಂತೆ ತಾನಾಗಿದಳೋ || ಅಂತರಂಗದಿ ಅನಂತ ಅನಂತ ಎಂತ |
ಭ್ರಾಂತಿಯಲಿ ಮರುಗುತಿಹಳೋ ರಾಮ || ೪ || ಅಂಜನಾತನಯ ಕೇಳೋ |
ನೀ ಪೋಗಿ | ಕಂಜನಾಭನಿಗೆ ಹೇಳೋ || ಕುಂಜರನ ಕಾಯ್ದು ಶ್ರೀಪುರಂದರ
ವಿಠಲನ್ನ | ಪಂಜರದ ಅರಗಿಣಿಯೆಂದಳು ರಾಮ || ೫ || —(ದಾ)

ಶೋ|| ವತ್ಸ ಗಚ್ಛ ಮಮ ವಾಚಿಕಮೇತ | ದ್ರಾಮಚಸ್ತ್ರಚರಣೇ
ಕಥಯೇಥಾಃ || ಆಪಯೋರಿವ ಭವೇದನುರಾಗೋ | ನಾಪಯೋರಿವ ವಿಧಿಃ
ಪ್ರತಿಕೂಲಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಹನುಮಂತ, ಹೋಗಿ ಈ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳು. (ಅದೇನೆಂದರೆ)
ನಮ್ಮಂತೆ ಅನುರಾಗವಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮಂತೆ ದ್ವೇಷವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಬಾರದು.

ಎಂದು ಕೊಟ್ಟ ಆ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಕಂ|| ಜನಕನುಮಂ ಜಾನಕಿಯಾ | ಜನಕನುಮಂ ಮದ್ವಿವಾಹಸಮಯ-
ಮುಮಂ ತಾಂ || ನೆನೆಯುವುದೀ ಚೂಡಾಮಣಿ | ಮಣಿಯಾಗಳೆ ಯಾಗಲಬ್ಧ-
ಮತಿಶಯ ಸುಖದಂ || —(ಅ.ಪ್ರ.ನಾ)

ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಕುರುಹಿದಹುದೆಂದರಸನೆಳೆನೇ | ಸರಿನವೊಲು ರಂಜಿಸುವ ರತ್ನವ |
ತುರುಗಿತೊಳುವ ಹರ್ಷಪುಲಕದೊಳಿತ್ತನನುಜಂಗೆ || ನೆರೆಯದೀತಂಗೀವ ವಸ್ತ್ರೂ |
ತ್ವರವದಂತಿರಲೆಂದು ಬೊಮ್ಮನ | ಪರಮಪದವಿಯನಿತ್ತು ಮಿಗೆ ಮನದಣಿಯೆ
ಮನ್ನಿಸಿದ || —(ತೊ.ರಾ)

ಮತ್ತು ಆ ಬ್ರಹ್ಮಪದವಿಯು ಕೂಡ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಫಲಿತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ
ತತ್ಕೃಣದಲ್ಲಿಯೇ ಫಲಾನುಭವವಾಗುವಂತೆ—

✓ ಸಾ|| ಜನಕಜಿಯರಸನು ಜಗಜ್ಜನಕನಾ | ಹನುಮನಿಗೊಲಿಯುತಲಾಗ ||
ಮನುಮುನಿಗಳಿಗುಂ ದೊರೆತಿರದಾಲಿಂ | ಗನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಬೇಗ ||

ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದ್ದಂತೆಂದು ರಾಮನು ಅಶ್ವರ್ಯಗೊಂಡು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಮಾರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ||ತಿರಣೋಫೇ ಭವತಿ ಭವಾಬ್ಧ | ಯೇಣಾಂತಂ ತರಣಿಸ್ತು ರಾಮ ತವ ನಾಮ || ಪರಿಮಿತಮಿಮಮಹಮತರಮ್ | ಕಿಂ ಚಿತ್ರಂ ರಾಮಮುದ್ರಿಕಾ ಮುದ್ರಃ || —(ರಾ.ಚ.ಚಂ)

ಅ| ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವವರಿಗೆ ಹೇ, ರಾಮ, ನಿನ್ನ ನಾಮವೇ ನಾಮಯು. ರಾಮ ಮುದ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಈ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ!

ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು. ಈಪ್ರಕಾರ ದೊಡ್ಡವರಿಂದ ಶ್ಲಾಘನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದೇ ಜನ್ಮಸಾಫಲ್ಯ.

ಶ್ಲೋ|| ಯಜ್ಞೇವಿತಂ ಕ್ಷಣಮಪಿ ಪ್ರಥಿತಂ ಮನುಷ್ಯೈ | ವಿಜ್ಞಾನವಿಕ್ರ ಮಯಶೋಭಿರಭಿಜ್ಯಮಾಸಂ || ತನ್ನಾಮಜೇವಿತಮಿಹ ಪ್ರವದಂತಿ ತಜ್ಞಾಃ | ಕಾಕೋಪಿ ಜೇವತಿ ಚಿರಾಯ ಬಲಿಂ ಚ ಭುಜಿಕ್ತು || —(ಸು)

ಅ|| ಯಾವನು ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಶಾಯಿ, ಕೀರ್ತಿ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಬದ್ಧಿಕ್ಕಿರುತ್ತಾನೆಯೋ ಆ ಬಾಳೇ ಬಾಳೆಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾಗೆಯು ಕೂಡ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಜೀವಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕೂಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ.

ಹನುಮಂತನು ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಇಂಥ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದರಿಂದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಅನುಕರಣಮಾಡಲೆಂದು ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಕೀರ್ತನಾರಂಭದಲ್ಲಿ “ಸ್ವಾಮಿದಾಸ್ಯ ಮಾಡೊ” ಎಂದುಪದೇಶಿಸಿರುವರು.

|| ಭಜನಾವಲಿ ||

- (೧) ರಾಮ ಜಯರಾಮ ಜಯರಾಮ ಜಯರಾಮ
- (೨) ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ ಭಜ ರೆ ಮನ
ಸೀತಾರಾಮ ಸೀತಾರಾಮ ಭಜ ರೆ ಮನ
- (೩) ದಶರಥನಂದನ ಮೇಘಶ್ಯಾಮ ರವಿಕುಲಮಂಡನ ರಾಜಾರಾಮ
- (೪) ಸೀತಾರಂಜನ ಮೇಘಶ್ಯಾಮ ಕೌಸಲ್ಯಾಸುತ ರಾಜಾರಾಮ
- (೫) ಕೌಸಲ್ಯಾಸುತ ರಾಮ ಸೀತಾರಂಜನ ಮೇಘಶ್ಯಾಮ
- (೬) ಮಾಂ ಪಾಹ್ಯತಿದೀನಂ ರಾಘವ ತ್ವತ್ಪದಯುಗಲೀನಂ

ಜಯಜಯರಘುವೀರ ಸಮರ್ಥ

ವಿಭೀಷಣನ ಶರಣಾಗತಿ

ಪೀಠಿಕೆ—ದುಸ್ಸಂಗತ್ಯಾಗ

ಕಾನಡಾ—ಅಟಕಾಳ

ತೊರೆಯೋ | ದುಸ್ಸಂಗವ || ಪ || ಪರಿಪರಿಯೊಳು ನಿನ್ನ ಕಿರಿಕಿರಿಗೊಳಿಪುದು || ಅ.ಪ || ಅಣ್ಣತಮ್ಮರೆನುತ್ತ | ಬಣ್ಣಗೆಡದೆ ನೀನು || ಬಣ್ಣಿಸೆ ಹರಿಯನು | ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೆನಿಸುವೆ || ೧ ||

ಭಗವಂತನು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇತರ ಯಾವಪ್ರಾಣಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲದಂಥ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಅದರ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರದಿಂದ ಸಮಯೋಚಿತವಾದೊಂದುದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಜನರ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಹೃಷ್ಯಸ್ತ್ರತುಮುಖಾಸ್ಪೃಷ್ಠಾಸ್ವ ಸವಂ ನಸಮುಹಾಗತಮ್ | ಋತೂನಾಂ ಪರಿವರ್ತೇನ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪ್ರಾಣಸಂಕ್ಷಯಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

೬|| ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಬರುವಂಥ ಋತುಗಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಒಂದು ಋತು ಹೋಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಋತು ಬರುವದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಯುಸ್ಸು ಕಳೆದು ಹೋಗುವದು.

ಇದರಿಂದ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಸೊರ್ಕಿ, ಶರೀರನಾರಿಧನವೆನ್ನ ವಿವೆಂದವರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮನಂ | ಸಿರ್ಕಿ, ವಿವೇಕಿ ಗಳ್ಳುಡಿದ ಧರ್ಮವನೊಲ್ಲದೆ, ಕೂಳ ಕೊಬಿನೊಳ್ || ಕರ್ಕಶವೃತ್ತಿಯೊಳ್ಳಡೆವ ಕಾಮುಕರಂತಕನೊಯ್ಯ ಕಾಲದೊ | ಕೃಕಟನಂತೆ ಪಲ್ಲಿರಿವರೇತರ ಬಾಳಸರಾ ಜಿತೇಶ್ವರಾ || —(ಅ.ಶ)

ಇಂಥವರಿಗೆ ಸುಖವೆನ್ನುವದು ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕೀತು?

ತ್ರಿ|| ಮಧುವಿನೊಳು ನೋಣ ಬಿದ್ದು ಒದೆದುಕೊಂಬಂದದಲಿ | ಉದಯಾ ಸ್ತಮಾನ ಕುದಿದು ಕೊಟಲೆಗೊಂಬ | ಅಧಮಗೆಲ್ಲಿಯದು ನಿಜಸುಖ? —(ಸು)

ಇದನ್ನೇ ಮಾಯೆಯೆಂದು ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತರು ಹಾಡಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿಕಾಪಿ—ರೂಪಕ

ಕಾಲನಾಟವ | ನೋಡಿರಿಂದ್ರ | ಜಾಲಕ್ಕೂಟವ || ಪ || ಕಾಲನಾಟವ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯೆ | ಕಾಲಕಾಲರಹರಾಕ್ಷಣದಿ || ಅ.ಪ || ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ಪಕ್ಷ, ತಿಂಗಳು, ಋತುಗಳಯನ, ವರುಷ, || ಮಗುಳೆ ಮಗುಳೆ ತೋರೆ ತಿರುಗುತ |

ತಿಗುರಿಯಿಂದವ ತಾಳುತ್ತಿರ್ಪ || ೧ || ಅದಿಯಂತವೆರಡು ತೋರಿದಾದ ರೂಪಿ
ಸಿಂದ ಜನರ || ಬಾಧಿಸುತ್ತೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ | ಭೇದಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬೇರೆಂದೆನಿಸಿಹ || ೨ ||
ಮನಸಿನಿಂದಲೊಗಿದು ಬಹಳ | ಕನಸುಗಳನು ಕಾರಿ ಕಡೆಗೆ || ಘನಸಮಾಧಿಸುಪ್ಪಿ
ಯಿಂದ | ಮನವ ಶಂಕರನಲ್ಲೆ ಕರಗುವ || ೩ || —(ಅ.ಗೀ)

ಬಿ|| ಇಂದ್ರಜಾಲಕೂಟ—ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿನಿಂದಾಗುವ ರೂಪು. ಮಗಳು.—ಮತ್ತೆ. ಬೇರು—
ಕಾರಣ.

ಈ ಮಾಯೆಗೊಳಗಾಗಿ ಅಯೋಗ್ಯಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವವರು ಕೆಡುವರೆಂದು ದಾಸರು
ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಉ|| ಅಲ್ಲದ ಕರ್ಮವ ಅಚರಿಸಿದವ ಕೆಟ್ಟ | ಅಲ್ಲೆ ಮಾತಿನ ಸತಿಯ ನಂಬಿದವ
ಕೆಟ್ಟ | ಬಲ್ಲಿದವರೊಳಗೆ ವಿರೋಧಿಸುವವ ಕೆಟ್ಟ | ಪುಲ್ಲನಾಭ ಶ್ರೀಪುರಂದರವಿಠಲ
ನ | ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳನು ನಂಬಿದವನು ಕೆಟ್ಟ ನರಗೇಡಿ || —(ದಾ)

ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳನು ನಂಬುವದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಾಸರು ಸ್ಪಷ್ಟ
ಗೊಳಿಸಿ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಗತಿವಿಹೀನರಿಗಾರು ನೀನೇ | ಗತಿಕಣಾ! ಪತಿಕರಿಸಿಕೊಡು ಸ | ದ್ಗುತಿ
ಯ ನೀನೆಲೆ ದೇನ, ಸಿನಗಪರಾಧಿ ನಾನಲ್ಲ; || ಶ್ರುತಿವಚನವಾಡುವದು ಶರಣಾ |
ಗತರ ಸೇವನೆಂದು ನಿನಗ್ಗ | ಮತವಿಡಿದು ನಂಬಿದನು ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತ ||
—(ಹ.ಭ)

ಬಿ|| (ನಿನ್ನ +) ಆಮತವಿಡಿದು — (ನಿನ್ನನ್ನು) ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿದು.

ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಾಸರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಅಟಿತಾಳ

ರಾಮನಿಂದಧಿಕದೈವಗಳುಂಟೆ ತಿಜಗದಿ | ಭ್ರಾಮಕವನು ಬಿಡಿರೋ || ಪ ||
ತಾ ಮರೆಯದೆ ಭಕ್ತಸೋಮಕೆ ಪ್ರೇಮದಿ | ಕಾಮಿತನೀಡುವ ಕರುಣಾಳುವೆನಿ
ಸಿದ || ಅ.ಪ. || ಅಂದಾಂಜನೇಯನು ಒಂದು ಶರಣನಾಗ | ಲೊಂದೆ ಮನದೊಳಾ
ತಗೆ || ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮಪದವನಿತ್ತು; | ಇಂದಾರ ಭಜಿಸಿ ನೀವೇನ ಪಡೆದಿ
ರಯ್ಯಾ || ೧ || ಅರಿಯ ಸೋದರನು ಬಂದು ಚರಣಕೆರೆಗೆ | ಕರುಣಾತಿಶಯದೊ
ಳಗಾತನಿಗೆ | ದೊರೆತನವನು ಕರುಣಿಸಿ ನೀನು ಕೊಟ್ಟಂಥ | ಗುರುತಾದ ಕರುಣದ
ಕುರುಹುಂಟೆ ಲೋಕದಿ? || ೨ || ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೋದರ ಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಗಳನ್ನು |
ಒಮ್ಮೆಯರಿದು ಭಜಿಸೇ || ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಸುವದು ಸಚಿಯಲ್ಲ | ಘಮ್ಮ
ನೀವನು ನರಸಿಂಹದಾಸನುತ || ೩ || —(ದಾ)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶರಣನ್ನು ವದಾಧರೂ ಹೊಂಗೊಂದು ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾತ್ರ ಹಾಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ.

ತ್ರಿ|| ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನಹಿರಲು ತನುವೊಂದು ಮಠವಕ್ಕು | ಮನ ಹೋಗಿ
ಹಲವ ನೆನೆದರೆ ಅದು ಹಾಳು | ಮನೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯೊ ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಹರಭಜನೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ
ಶ್ಲೋ|| ಅಯೇ ಮನೋ ಮತ್ತಮತಜ್ಞಜೋಷಯಃ | ಮಿತಸ್ತತಕ್ಷಜ್ಞಃ |
ಮನೋ ರಜೋಭಿಃ || ಕ್ರೇಡನ್ಮದಾ ಪಿಪ್ಪಲಭೋಗತುಷ್ಯಃ | ಸ್ತುತಾಽಸ್ತುಯೇ
ತ್ವಂ ಹರಿಮಾಶ್ರಯಸ್ವ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಮನಸ್ಸು ಮದ್ದಾನೆಯಂತೆ (ರಜೋಭಿಃ) ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ
ಅತ್ತಿತ್ತ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು (ಪಿಪ್ಪಲಭೋಗತುಷ್ಯಃ) ವಿಷಯೋಪಭೋಗದಿಂದ
ತೃಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕೊಲ್ಲ ಬೇಕಾದರೆ (ಹರಿಂ) ಭಗವಂತನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕು.
ಏಕೆಂದರೆ ಮದ್ದಾನೆಯು (ರಜೋಭಿಃ) ಮೈಮೇಲೆ ಧೂಳಿರಚಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ತಿತ್ತ
ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು (ಪಿಪ್ಪಲಭೋಗತುಷ್ಯಃ) ಅರಳಿಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಿಂದು ತೃಪ್ತನಾ
ಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕೊಲ್ಲ ಬೇಕಾದರೆ (ಹರಿಂ) ಸಿಂಹವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕು.

ಹಯಿನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಯತ್ನವೇನೆಂದರೆ—

✓ಸಾ|| ವಿಷಯವಾಸನೆಯ ವೃತ್ತಿಯನುಳಿ; ಅದು ಮೊದಲೆಸಗಿದ ಪಾಪದ
ಫಲವು; || ಬಿಸಜಾಕ್ಷನನು ನಿಷ್ಕಾಮದಿ ಚಿಂತಿಸುತ ದೂರ|ಕೆನೆ ಕಲ್ಪನೆಗಳ
ಲೇಶವನು || —(ಮ ಉ)

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಭಗವಾನ್ನಾರದರು ತಮ್ಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ “ತತ್ತ್ವ
ವಿಷಯತ್ಯಾಗಾತ್ಸಜ್ಞತ್ಯಾಗಾಚ್ಛ” ಎಂದರೆ ‘ಅದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುವದರಿಂದಲೂ
ಸಂಗವನ್ನು ಬಿಡುವದರಿಂದಲೂ ಆಗುವದು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಸರ್ವಸಂಗವನ್ನೂ
ಬಿಡದಿದ್ದರೂ “ದುಸ್ಸಜ್ಞಃ ಸರಸ್ವಭೈವ ತ್ಯಾಜ್ಯಃ” ಎಂದರೆ ಕೆಟ್ಟವರ ಸಂಗವು ಸಂಪೂರ್ಣ
ವಾಗಿ ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು’ ಎಂದು ಬೇರೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ “ಕಾಮ
ಕ್ರೋಧಮೋಹಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಬುದ್ಧಿನಾಶಸರ್ವನಾಶಕಾರಣತ್ವಾತ್” ಎಂದರೆ ಕಾಮ,
ಕ್ರೋಧ, ಮೋಹ, ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶ, ಬುದ್ಧಿನಾಶ, ಸರ್ವನಾಶ,—ಇವುಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಅದು ಕಾರಣವಾದ್ದ
ರಿಂದ ಎಂದೂ ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರವ್ರವರ್ತಕರಾದ ಅವರೇ ಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು
ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುವನೆಂದೂ (ವಿಷಯದ ಸಂಗವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದರೆ) ನನ್ನದೆಂಬದನ್ನೂ
ನನ್ನವರೆಂಬದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಮಹಾನುಭಾವರನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕೆಂದೂ “ಕಸ್ತುರತಿ ಮಾಯಾಂ?
ಕಸ್ತುರತಿ ಮಾಯಾಂ? ಯಃ ಸಜ್ಞಾಸ್ತೃಚಿತಿ, ಯೋ ಮಹಾನುಭಾವಂ ಸೇವತೇ,
ಯೋ ನಿರ್ಮಮೋ ಭವತಿ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮಾಮೇವ ಯೇ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ಮಾಯಾಮೇತಾಂ ತರಂತಿ
ತೇ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ನನ್ನನ್ನೇ ಯಾರು ಶರಣೆನ್ನುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋ|| ತೇಷಾಮಹಂ ಸಮುದ್ಧರ್ತಾ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್ |
ಭವಾಮಿ ನ ಚಿರಾತ್ಪಾರ್ಥ, ಮಯ್ಯಾವೇತಿತಚೇತಸಾಮ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಅರ್ಜುನ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟವರನ್ನು ನಾನು ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ದಾಟಿಸುವನಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಿರುವವರನ್ನು ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತರು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಅಠಾಣ—ರೂಪಕ

ಆ ರಮಣೀಯರೂಪ | ವೆಂದು ನಾನು ಕಾಣುವೆನೊ || ಪ || ಸೀರಜಾತ ಸಯಸೀ | ತಾರಮಣಸ ಸುಂದರವಾ (ದಾ) || ಅ.ಪ || ಮೆರೆವ ಸೀಲಮೇಘ ಸದೃಶವಾದ ಸಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯೂ | ಸುರುಚಿರನವರತ್ನಖಚಿತವರಕಿರೀಟಕಾಂತಿಯೂ || ಕರುನಗೆಯಿಂದ ಬೆಳಕ ಬೀರುತಿರುವ ದಂತಕಾಂತಿಯೂ | ಕರುಣಾರಸದಿಂದ ಮಿರುಗುತಿರುವ ಕಣ್ಣು ಕಾಂತಿಯೂ || ೧ || ತಿಲಕದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಫಣಾ ಫಲಕಕಾಂತಿಯೂ | ತುಲಸಿಯ ಸರದಿಂದಲೆಸೆವ ಹೃದಯಕಾಂತಿಯೂ || ಹಲವು ದೇವತೆಗಳ ಕಿರೀಟಗಳ ರತ್ನರಾಜಿಯಿಂದ | ಝಳಝಳ ಬೆಳಗುತಿಹ ಪಾದತಲದ ಶುಭ್ರಕಾಂತಿಯೂ || ೨ || ವೇದಗಳೇ ತುಂಬಿತ್ತುಳುಕುತಿರುವ ಮುಖದ ಕಾಂತಿಯೂ | ಸಾಧಕಜನಕಭಯವೀನ ವರದಹಸ್ತಕಾಂತಿಯೂ || ಭೇದಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಸಾಧುಪುರುಷಮೋಹಕಾರಿ | ಯಾದ ಚಿದ್ವಿನೋದವಿಭವವಾದ ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯೂ || ೩ ||

—(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಇದನ್ನೇ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪಂಥವನ್ನು ಭಾಗವತಕಾರರು ಹೊಗಳಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಏಷ ಸಷ್ಟಾಂಗೈಃ ಪನ್ಥಾ ಯತ್ರ ಸಮ್ಪೂಜ್ಯತೇ ಹರಿಃ | ಧಾವನ್ನಿ -
ಮಾಲ್ಯಾ ವಾ ಸೇತ್ರೇ ಸ ಸ್ವಲೇನ್ಮ ಪತೇದಿಹ ||

—(ಸಂ.ಭಾಗ)

ಅ|| ಭಗವದಾರಾಧನರೂಪವಾದ ಇದು ತಡೆ ಇಲ್ಲದ ದಾರಿ. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಓಡಿದರೂ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಡವುವದೂ ಇಲ್ಲ; ಬೀಳುವದೂ ಇಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಿಂತವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ನೀಡುಂ ದಿಸು ಸಿಚಾತ್ಮನಸೆ ಭಾವಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತನಾದ ಮೇಲೆ ತಾಂ |
ನೋಡುವುದಲ್ಲಿಯೇ, ತಿಳಿವುದಲ್ಲಿಯೇ, ಪೂರ್ವವುದಲ್ಲಿಯೇ, ಪ್ರಿಯಂ || ಮಾಡು
ವುದಲ್ಲಿಯೇ, ಸುಖವುದಲ್ಲಿಯೇ, ಅರ್ಚಿವುದಲ್ಲಿಯೇ, ಮರ | ಲ್ಪಾಡುವುದಲ್ಲಿಯೇ;
ಪೊರಗೆ ಮೆಚ್ಚನಲಾ! ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ||

—(ಅ.ಶ)

ಟಿ|| ನೀಡುಂ—ಬಹಳವಾಗಿ. ಪೂರ್ವವು—ಆಶ್ರಯಿಸುವದು. ಮರಲ್ಪು + ಆಡುವುದು ಮತ್ತೆ ವಿಹರಿಸುವದು.

‘ ಪೊರಗೆ ಮೆಚ್ಚನಲಾ ’ ಎಂಬ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕವಿಯ ಆಶಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ || ಶ್ರೀರಾಮನಾಮಮಾಧುರ್ಯಸ್ವಾದಸಮ್ಭೃತಚೇತಸಾವು |
ಮೃದ್ವೀಕಾರಸರೂಪಂ ತು ಭಾತಿ ತುಚ್ಛತಮಂ ಭುವಿ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಶ್ರೀರಾಮನಾಮದ ಮಾಧುರ್ಯದ ರುಚಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ತುಂಬದವರಿಗೆ (ಮೃದ್ವೀಕಾ
+ರಸ+ರೂಪಂ+ತು) ದ್ರಾಕ್ಷೆಯ ರಸವಾದರೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ತುಚ್ಛವಾಗಿ
(ಮೃದ್ವೀಕಾರ+ಸರೂಪಂ+ತು) ಮಣ್ಣಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಯಾರೂಪವಾದ ದುಸ್ಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗ
ಬೇಕು. ತಡಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ಜಾನಾತಿ ಕಿಂ ಕಸ್ಯ ಶ್ಲೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ | ಅತಃ ಶ್ರುತಃ
ಕರಣೀಯಾಸಿ ಕುರ್ವ್ಯಾದದ್ಯೈವ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ || —(ಸು)

ಅ|| ನಾಳೆ ಯಾರಿಗೆ ಏನಾಗುತ್ತದೋ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾಣನಾದವನು
ನಾಳೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ಇವತ್ತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ತೋರೆಯೊ ದುಸ್ಸಂಗವು”
ಎಂದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ದುಸ್ಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಹರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ “ವಿಭೀಷಣನ
ಶರಣಾಗತಿ” ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನವು ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಆ ಖ್ಯಾನ

ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದೊಡನೆಯೆ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ
ವೀರಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ನಾನು ಮುಂದು ತಾನು ಮುಂದೆಂದು
ಹೊರಡಲು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಮೇತನಾಗಿ ಮಾರುತಿಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕಪಿ
ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕವಿಯು ವರ್ಣನೆಮಾಡಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಗಿರಿಯೆ ಖೇಟಕವಾಗೆ, ಚಿಮ್ಮುವ | ತರುನೆ ಖಂಡೆಯವಾಗೆ, ಪದ
ಪತ | ಧರಣಿತಲ ಕೆಮ್ಮುಟ್ಟಿಯಾಗಲಜಾಂಡಮೆಂದೆನಿಸ || ಗರುಡಿಯಲಿ ಲಯಕಾ
ಲಭೈರವ | ಹರರೊಡನೆ ಸಾಧನೆಯ ತೋರುವ | ಪರಿಯೆಸಲು ಹರಿಸೇನೆ ನಡೆ
ದುದು ಶರಧಿಯಗಲದಲಿ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಖೇಟಕ—ಗುರಾಣಿ. ಹರಿಸೇನೆ—ಕಪಿಸೇನೆ.

✓ಕೀ|| ಕರಡಿಗಳೇ ಕರಿಘಟಿಗಳು; ಮುಸುವಗ | ಇರವೇ ಅಲ್ಲಿಯ ತುರಗ
ಚಯ; || ಕರಿಯ ಕಪಿಗಳೇ ತೇರ್ಗಗಳು; ಮೋಣ್ಣರು | ಚರರೆ ಪದಾತಿಯು ಹೊಸ
ಪರಿಯ ||

ಇವು ಬರುವ ಬರವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಕೀಲುಕಳಚಿದವಮರಶೈಲದ; | ಮೇಲು ಚಗವುಗ್ಗಡಿಸಿ, ದಿಕ್ಕಿನ |
ಮೂಲೆ ಹರಿದವು; ಜಿಟ್ಟುದತಲದ ಬಿಸುಗೆ ಭೂತಳದ; || ತಾಳುವವರಿನ್ನಾರೊ?
ಎಸುತಾಂ | ದೋಳವಾನಸನಾಗಿ ಬಿಂದಿಡ | ದೋಲಗಿಸಿ ಬರುತಿರ್ದನಜನಂ-
ಭೋಜಲೋಚನನ || —(ತೋ.ರಾ)

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ —

✓ ಸಾ|| ಸರಭಸದಿಂದಲಿ ಲಂಕೆಯ ನುಗ್ಗಲು | ಬರುತಿರೆ ಸೇನೆಯಪಾರ ||
ನೆರೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುದು ಮಾರ್ಗದಿ ಭೋ | ಗರ್ವಿಯುವ ಪಾರಾವಾರ ||

ಅದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೊಂತೆ—

ಷ|| ಒದೆದು ವೇಲಾಚಲವನಭ್ರದ | ತುದಿಗೆ ಲಂಘಿಸಿ, ಮುರಿದು ವಿತಳವ |
ಸದೆದು, ಭೋರೆಂದುಲಿದು ದಿಗುಭಿತ್ತಿಗಳ ಹೊಯ್ದಲೆದು, || ಮದದಹಂಕಾರದಲಿ
ತನಗಿ | ಲ್ಲದಿರಹ ಪ್ರತಿಭಟರೆಸುತ ಹರು | ಷದಲಿ ಮಲೆದೊಲಿದಾಡುತಿರ್ದನು ಶರಧಿ
ಧೃತಿಶರಧಿ || —(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ಮಲೆದು—ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ. ಧೃತಿಶರಧಿ—ಧೈರ್ಯದಸಮುದ್ರನಾದ.

ಅದನ್ನು ದಾಟುವದಶಕ್ಯವೆಂದು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ರಾಮನು ಸೀತೆಗಾಗಿ
ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ—

ತೋಡಿ—ಅಟತಾಳ

ಎಗ್ಗಿವೆನಿದಕೆ | ಸಾಗಲು ಮುಂದಕೆ | ಸಾಗರವೇ ವಿಘ್ನ | ವಾಗಿರುವದಕೆ
|| ಪ || ಎಂದಿನ್ನು ಕಾಂಬೆನು | ಕುಂದರವನೆಯನು || ಮಂದಗಮನೆಯನು | ಚಂದಿ
ರಾಸನೆಯನು || ೧ || ಎಷ್ಟೆಂದು ಸೊರಗುವೆ | ಎಷ್ಟೆಂದು ಕೊರಗುವೆ || ಎಷ್ಟೆಂದು
ವರುಗುವೆ | ದುಷ್ಟನ ದೆಸೆಯಿಂದ || ೨ || ಕ್ಷಣವೊಂದು ಯುಗವಾಗಿ | ಹೆಣಗಿಸು
ತಿಹುದಲ್ಲ | ಚಿಂತೆಯಾಗಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು | ತನುವ ಧರಿಸೆನಲ್ಲ || ೨ ||

ಇತ್ತ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಹನುಮ ತಾ ಸುಟ್ಟಾ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ | ಅನುವೇಸಲ್ ಮಯಸಿಂ
ಸರಿಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತೆ || ದನುಜನಾಥಂ ತಾ ಸಭೆಯ ಕರೆದನಂದು | ವನಚರಾ
ಧಿಕ್ಯಕ್ಕೆ ನವಾಳುದೆಂದು ||

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮುದ್ರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಾಯಕರು ಕಪಿಸೇನೆಯನ್ನು
ನೋಡಿ ಹೆದರಿ ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ಬಿನ್ನಯಿಸುತ್ತಾರೆ—

✓ ಚಾ|| ಜೀಯ, ಬಂದಿವೆ ಕಪಿಗಳೀಯಿಳಿ—ಬಾಯಬಡುತಿರ್ಪಂದದಿ | ಕಾಯ
ಬಲದೊಳಗಿಂದ್ರಯಮರಿಗ-ಜೀಯರೆನಿಸುವ ಚಂದದಿ || ರಾಯ, ಕೇಳಾ ಸೈನಿಕರು
ಶೈ-ಲಾಯುಧದ ಸಂಬಂಧದಿ | ಸಾಯಹೊಯ್ದಂತೊಟ್ಟುಗೂಡಿ-ಹರಾಯತ
ವೆನಲು ಸಾಂದ್ರದಿ ||

ಆಗ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ನೋಟ—ಧೀರಶಂಕರಾಭರಣ—ಆದಿತಾಳ

ಮನದೊಳು ಯೋಚಿಸಿರಕ್ರಮವ | ವನಚರ ಗೈದ ಪರಾಕ್ರಮವ || ಪ ||
ಬಂದಿತು ಕಪಿ ಜಲಧಿಯ ಹಾರಿ | ನಿಂದಿತಿಲ್ಲಿ ದರ್ಪವ ತೋರಿ || ಚಂದದಿ ಹುಡು
ಕಿತು ಸೀತೆಯನು | ಅಂದದಿ ಗೈದಿತು ಕಾರ್ಯವನು || ೧ || ಮುರಿದೊಟ್ಟಿತು
ನಮ್ಮ ಪವನನ | ತರಿದೊಟ್ಟಿತು ರಾಕ್ಷಸಕುಲವ || ಉರಿಯಿಟ್ಟುರುಹಿತ್ತೀ ಪುರನ |
ನೆರೆಧೀಂಕಿಟ್ಟಿತು ಸಾಗರವ || ೨ || ನಾನರನೊಬ್ಬನ ಸಾಹಸನ | ಮಾಣಿಸದಿಹ
ನಮ್ಮಯ ಬಲವ || ಚಾಣರು ಜರಿವಂತಿರ್ಪಿರವ | ಕಾಣುತೆ ಮಾಡುವೇವೆನನುನ
|| ೩ || ಬರುವದಂತೆ ಬಲು ಕಪಿಸೇನೆ | ಬಿರಿಸುವಂತೆ ಭೂಭಾಗವನೆ || ಇರಿವರಂತೆ
ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೇ | ಅರಿತು ಪೇಳಿ ನೀಂ ಗೈವುದನೆ || ೪ ||

ಶ್ಲೋ|| ಪದಾಹತಂ ಸಮುತ್ತಾಪಯ ಮೂರ್ಧಾಸಮಧಿರೋಹತಿ | ಸ್ವಸ್ಥಾ-
ದೇವಾವಮಾನೇಷಿಪಿ ದೇಹಿಸ್ತದ್ವರಂ ರಚಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಅವಮಾನವಾದರೂ ಸುಮ್ಮನಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಂತಲೂ ಧೂಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಏಕೆಂದರೆ
ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿಯುತ್ತಲೆ ತಲೆಯ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಉತ್ತರ—

✓ ಕೀ|| ಅರಳೆನೆ ಮುಕ್ಕುವೆವಾ ವಾನರರನು | ನರರನು ಕೂಡಿ ವಿನೋದದಲಿ ||
ನೆರೆ ನಮ್ಮ ಪೇಕ್ಷೆ ಕಪಿಯನುಳಿಸಿತೆ | ದರು ದೈತ್ಯರು ಬಲುವೋದದಲಿ ||

ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಹಸ್ತನೇ ಮೊದಲಾದವರು ರಾವಣನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ—

✓ ಸೀ|| ಗೆಲಿದೆ ನೀ ಪನ್ನಗರ; ಗೆಲಿದೆ ನೀ ಯಕ್ಷರನು; ಗೆಲಿದೆ ನೀ ಸರ್ವ
ದಿಕ್ಪಾಲಕರನು | ಗೆಲಿದು ನೀ ನೀ ವಿಮಾನವ ತಂದುಕೊಂಡಿರುವೆ; ಗೆಲಿದು ನೀ ಕ್ಷತ್ರಿ
ಯರ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವೆ || ಬಲಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆ ನೀನು ಮಯನಾತ್ಮಜಾತೆಯನು;
ಬಲಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆ ರಸಾತಲದವರನು | ಬಲಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆ ಕಾಲಕೇಯರಾಕ್ಷಸರನ್ನು;
ಬಲಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆ ಸರ್ವಲೋಕವನ್ನು || ಇಳಿಯೋಳಿರಾಮನಿನ್ನೆಷ್ಟರವನು | ಕಲಕೆ
ಕಪಿಸೇನೆಯನು ಚಿಂತೆಯೇನು? | ಬಲುವೀರರಾದ ನಾವಿಲ್ಲವೇನು? | ತಿಳಿಯಿಂದ್ರ
ಜಿತು ಬಿಟ್ಟು ಸಾಲದೇನು? ||

ಹೀಗಿಂದ ಅವರ ಯುದ್ಧೋದ್ಯೋಗವನ್ನು ತಡೆದು ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ಸೀ|| ಸಾಮದಾನಗಳು ಕೈಗೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಮಹಾದಂಡ
ವನು ನೆನೆಯ ಸಲ್ಲ | ಕಾಮಮೋಹಿತರಾದ ಜನಗಳೆಂದೆಂದಿಗೂ ರಾಮನನು ಗೆಲ್ಲು
ವದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ || ಆ ಮಹಾಪುರುಷನದು ತಪ್ಪಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ ಮಹಾಸಂ
ರಂಭ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ | ಆ ಮಹಾಬ್ಧಿಯ ದಾಂಟಿಬಂದ ವಾನರರೆಮ್ಮ ಸೀಮೆಯನೆ
ಗೆಲ್ಲದೇ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ || ತಾಮಸವ ತಾಳುತ್ತ ಬಗುಳಲೇಕೆ? | ನಾಮಾವಶೇಷರಾ

ಗುವದದೇಕೆ? | ನೇಮವನು ನಿಾರಿ ವರ್ತಿಸುವದೇಕೆ? | ಕಾಮಿನಿಯ ಕಳುಹಿ ಬದು ಕುವದು ಜೋಕೆ! ||

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಸಹ್ಯಗೊಂಡು ರಾವಣನು ಆದಿನದ ಸಭೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿಸಿ ಮರು ದಿನ ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸಾ|| ಜಲಧಿಯ ದಾಟುಸ ಸರರು ವಾಸರರು | ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿಹರಲ್ಲ! ಜಲಬಾಕ್ಸಿಯ ಸೊಪ್ಪಿಸದೆ ರಾಮಸಸು | ಗೆಲುವದ ಪೇಳಿರಿ ಸೊಲ್ಲ ||

ಅದಕ್ಕೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಕಮಾಚು—ರೂಪಕ

ಅಣ್ಣ! ಕೇಳೋ ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯು | ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟು ದಾಯಿತೋ || ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟು ದಾಯಿತೋ | ಸಂ | ಪನ್ನತನವೆ ಹೋಯಿತೋ || ಪ || ಯಾರ ನೀನು ಕೇಳಿ ತಂದೆ? | ನೀರೆಯ ಪಂಚವಟಿಯಿಂದೆ || ನಿಾರಿಬಂತು ಜಗದಿ ನಿಂದೆ | ದಾರಿಗಾಣ ದೆನೆಗೆ ಮುಂದೆ || ೧ || ರಾಮಚಂದ್ರ ಮನುಜನೇನೋ? | ಭೂಮಿವು ತ್ರಿ ಮನುಜಿ ಯೇನೋ || ಕಾಮಚೇಷ್ಟೆ ಯೋಗ್ಯವೇನೋ? | ತಾಮಸಗುಣವಲ್ಲವೇನೋ? || ೨ || ಕಳವ ಮಾಡಿ ರಾಮಸಲ್ಲಿ | ಉಳಿದುದೆಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವಿಲ್ಲ || ತಳವಳವಹ ಕೆಲಸ ದಲ್ಲಿ | ತಿಳಿಯೆ ಸೌಖ್ಯವಪ್ಪುದೆಲ್ಲಿ? || ೩ ||

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಸಹ್ಯಗೊಂಡ ರಾವಣನ ಒಲುಮೆಯನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಮಾಡಬಾರದು ದಾಗಿಹುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ಮ | ಆಡಲೇನದ ಸಾಧಿವುದೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ || ಬೇಡ ಯೋಚನೆ ನಾನರಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನು | ಕೂಡಿಸುವೆ ಮಣ್ಣಂ ತೋರಿ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ||

ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಆರುತಿವೆ ತ್ರೇತಾಗ್ನಿಗಳು; ತಲೆ | ದೋರುತಿವೆ ಫಣಿ ಹೋಮಕುಂಡದಿ; | ನೀರಡಗಿ ಮಂಡೂಕತತಿಯೊದರುತಿದೆ ಕೂಪದಲಿ; || ತೇರುಗಳಲುರಿಮಸಗುತಿದೆ; ಮದ | ಧಾರೆಯೊಣಗಿದು ದಿಭಕೆ; ಪಟ್ಟದ | ವಾರುಪಂಗಳ ಕಣ್ಣಳಲಿ ಸೂಸುತಿದೆ ಜಲಧಾರೆ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಈ ಅವಶಕುನಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶತ್ರುಗಳ ಪಂಥಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ—

✓ ಚೌ|| ಮನುಜರಾದೊಡೆ ರಾಕ್ಷಸರ ವಧೆ-ಗೆನುತ ಬಹರೇ ಯೋಚಿಸು | ವನದ ಕಪಿಗಳು ಜನಪರಾಜ್ಞೆಗೆ ತನುವ ತೆರುವರೆ ಭಾವಿಸು || ವನನಿಧಿಯ ಲಂಘಿಸುವನೆಂತಾ ಹನುಮನೆಂದಾಲೋಚಿಸು | ಘನವೆನಿಸುವವುಗಳನು ತಿಳಿಯುತ-ಮನುಜಗೆರಗುತ ಜೀವಿಸು ||

ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವು ತೋರದಿದ್ದರೂ ಪರಸ್ಪರವ್ಯಾಮೋಹವು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶೋ|| ಅಹಹ! ವಿಧಿನಿಯೋಗಾದದ್ಯ ನಕ್ತಜ್ವರೇನ್ದ್ರ, ತ್ವಮಸಿ ಪರ-
ಕಲತ್ರೇ ದುರ್ನಿವಾರಾಸುರಾಗಃ || ಆರುಣದವಶಿಖಾಯಾಮಾಮಿಷಗ್ರಾಸ
ಮೋಹಾ|ದವಿರಳಕೃತಜಿಹ್ವಾಚಾಪಲಃ ಕೇಸರೀವ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಆಹಾ! ಹೆ, ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರ ಏನು ದೈವವೋ! ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ
ನಿನ್ನ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆಯಲ್ಲ! ಅದು ಕೆಂಪಗಿರುವ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಉರಿ
ಯನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಮಾಂಸವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸಿಂಹದಂತೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಉತ್ತರ—

✓ ಕೀ|| ಏನ ಹೇಳುತ್ತಿಹೆಯೆನ್ನ ಮುಂದೆ ನೀ|ಜಾಣನೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ||
ಮಾಣು, ಮಾಣು, ನಾ ರಣದಿ ತೋರುವೆನು|ವಾನರನರರೆಲ್ಲರ ಕೊಲುತ್ತ ||

ಈ ಮಾತಿಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಝಂಪೆ

ಅಣ್ಣನೆಂದುದ ಕೇಳಿ ಮರುಗಿ ವಿಭೀಷಣನು! ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿತು ಲಂಕೆಯು |
ಎಂದ | ಶಿರಗ | ಕಣ್ಣೆಕಲ್ಲಾಡುವನು ರಾಮ | ವಂಶ| ಮಣ್ಣುಗೂಡುವದು
ಸಿರ್ನಾಮ| ಸ್ವಾಮಿ | ಅನ್ಯಾಯ ಕೋಪವೆಂಬೊ ನೇಮ| ಅಹುದು| ಕಣ್ಣಾರೆ
ಕಾಣಬೇಕಾಯ್ತು ದುಃಖವನು ಮುಂ | ದುಣ್ಣಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲೊ| ಅಣ್ಣಾ |
ಜಿಟ್ಟು ಕಳುಹೊ ನೀತೆಯ || —(ವಿ.ಬು)

ಟಿ|| ಅನ್ಯಾಯ ಕೋಪವೆಂಬೊ ನೇಮ—ಅನ್ಯಾಯ, ಕೋಪ—ಎಂಬುವದೇ ಆಚಾರ
ವಾಗಿ.

ಇದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಉತ್ತರ—

ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗುಳ್ಳ ನಾರಿಯರಿವಳದೊಂದಂ| ಗುಷ್ಟತುದಿಯನು ಮೋಲ್ವರೇ
| ತಮ್ಮ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಹಣ್ಣು ಇವಳಲ್ಲ | ಮನವು | ನೆಟ್ಟಿತಿವಳಲ್ಲಿ ಬೇರಿಲ್ಲ |
ಜಗದೊ | ಳಿಷ್ಟು ಚೆಲ್ವಿನ ಸತಿಯಿರಿಲ್ಲ | ಕೇಳು | ಇಷ್ಟಾರ್ಥದಷ್ಟಮಹದೈಶ್ವರ್ಯ
ವಾಗಿ ನನ | ಗಿಷ್ಟಸತಿಯಿವಳು ಕಾಣೊ | ತಮ್ಮ | ಬಿಡೆನು ಕಾಣೊ ನೀತೆಯ ||

—(ವಿ.ಬು)

ಆಗ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.—

✓ ಸಾ|| ಬರಿದೆ ವಿಚಾರವಿದೇಕೆ? ನೀ ಬಲಾ | ತ್ಕರಿಸಿ ಭೋಗಿಸಾ ಸ್ತ್ರೀಯ ||
ನರವಾನರರನು ವಿಮುಖರ ಗೆಯ್ಯಲು | ನೆರೆ ಸಾಕಿದೊಂದುಪಾಯ ||

ಇದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಉತ್ತರ.

ಕಂ|| ಪರಸತಿಯರನೊಲ್ಲ ಬಲಾ | ತ್ಕರಿಸುತೆ ನೀನವರನ್ನೆದೆ ಭೋಗಿಸೆ
ಸಿನ್ನಾ || ಶಿರವೊಡೆದು ಮೋಳ್ಗಳಕ್ಕನು | ತುರೆಮುಳಿಸಿಂ ಶಾಪಮಿತ್ತನಂಭೋ-
ಜಭವಂ ||

(ರಾ. ಅ. ನಾ)

ಆಮೇಲೆ ನಡೆದ ಮತ್ತೊಂದಾಶೋಚನೆಯೇನೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ॥ ರಾಮನರೂಪಿಂದೆಲೆ ರಾವಣನೇ | ಭೂಮಿಜೆಯಂ ಕೂಡೆನಲೊಬ್ಬ ||
ಕಾಮಿಯೆಂದನೆಲೆ ರಾಮರೂಪು ಬರೆ | ಕಾಮವೆ ಹೋಗುವದಬ್ಬಬ್ಬ ||

ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ವಿಭೀಷಣನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಆನಂದಬೈರವಿ—ಝಂವೆ

ಕಡ್ಡಿಯನು ಮುರಿದು ಹೇಳುವೆನು ರಾವಣ ಕೇಳು | ಹೆಡ್ಡತನ ನಿನ್ನದಲ್ಲೊ |
ಅಣ್ಣಾ | ಜಗಕೆ | ದೊಡ್ಡಭಾಗ್ಯವು ನಿನ್ನದಲ್ಲೊ | ನಿನ್ನ | ಗಡ್ಡಗಳು ಬಿಳುಪಾದ
ವಲ್ಲೊ | ಕಡೆಗೆ | ಮಡ್ಡಿಯಾಗಿಯೆ ಪೋಪೆಯಲ್ಲೊ | ಇನ್ನು | ಹೆಡ್ಡತನ ಬೇಡ
ರಾಮರ ಮಡದಿಯನು ಕಳುಹು | ಅಡ್ಡಪೀಳುವೆನು ಕಾಣೊ | ಅಣ್ಣಾ | ಬಿಟ್ಟು
ಕಳುಹೋ ಸೀತೆಯ || —(ವಿ.ಬು)

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾವಣನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಕಲ್ಪನೆಯೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ನಿತ್ಯಮನೋಹರಸಂಹೃಷ್ಣಾ ವ್ಯಸನೇಷ್ವಾತತಾಯಿನಃ | ಪ್ರಚ್ಛ
ನ್ನಹೃದಯಾ ಘೋರಾ ಜ್ಞಾತಯಸ್ತು ಭಯಾವಹಾಃ || (ಶ್ರೀ. ರಾ)

ಅ॥ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
(ಆದರೆ) ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಭಯಂಕರರು ಮತ್ತು ಕೇಡಣಿಸು
ವವರು,

ಪ್ರಕೃತ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅನಾರ್ಯೇಣ ಕೃತಘ್ನೇನ ಸಜ್ಜತಿರ್ಮೇ ನ ಯುಜ್ಯತೇ | ಏನಾಶ
ಮಧಿಕಾಷ್ಟ್ಕುಸ್ತಿ ಜ್ಞಾತೀನಾಂ ಜ್ಞಾತಯಃ ಸದಾ || (ಅ. ರಾ.)

ಅ॥ ಅನಾರ್ಯನೂ ಕೃತಘ್ನನೂ ಆದವನೊಡನೆ ನನಗೆ ಸಂಗತಿಯು ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾತಿಗಳು
ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೇಡನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿಜವಾಗಿ ಹಿತಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಹಿತಕ್ಕಾಗಲಿ ರಕ್ತಸಂಬಂಧವೇನೂ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ.

ಕಂ॥ ಪೆರನಾದೊಡಮೇಂ? ಹಿತವಾ | ಚರಿಪನೆ ಸದ್ವಂಧುವಹಿತಬಂಧುವೆ
ಬಾಹ್ಯಂ || ಕರಮಹಿತಂ ದೇಹದೊಳೊಗೆ | ದುರುರೋಗಂ ಬನದೊಳುದಿಸಿದಾಷ
ಧಮೆ ಹಿತಂ || —(ನ.ಶ)

ಟಿ॥ ಕರಂ—ಚೆನ್ನಾಗಿ. (ಒಗೆದ+) ಉರುರೋಗಂ—ಹೆಚ್ಚಿನ ರೋಗವು.

ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಜಿತು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು
ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಷ॥ ಪಿಡಿದೆಂದ್ರನ; ತೊಡೆದೆನನಲನ; | ಬಡಿದೆ ಶಮನನ; ಜಡಿದೆ ನಿರು
ತಿಯ; | ಕಡಿದೆ ವರುಣಮರುತ್ತುಬೇರೇಶಾನಮುಖ್ಯರನು; || ಮೃಡನ ವರಗಳ
ಪಡೆದ ಕಡುಗಲಿ | ಯೊಡನೆ ಕೋಡಗಪಡೆಯ ಮನುಬರ | ಸಡಗರವ ನೀನೆಂತು
ವೊಗಳಿದೆ? ಎನುತ ಗರ್ಜಿಸಿದ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೀಳುಜನರು ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಕ್ಷುದ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ—

ವೃ॥ ಎರಡುಂ ಪಕ್ಕದೆ ರಾಜಿಸೆಂ; ವಿಮಲಪುಷ್ಪಾಂಗಂ, ಸದಾ ವಿನಾಸರಾ |
ಶಿರತಂ, ನೇಸರಿನಂಜಿನಿಲ್ಲದೆಸೆಗಂ ಪೋವೆಂ, ದ್ವಿಜಾಧೀಶನಾಂ || ಸರಿಯಲ್ಲಂ ಶಶಿ
ಯೆನ್ನೊಳೆಂದು ಬಕಮಂ ತಾಂ ಚಂದ್ರನಂ ನಿಂದಿಪಂ | ತಿರೆ ನೀಚಾತ್ಮಕರೇಡಿಪರ್
ಮಹಿತರಂ ಶ್ರೀಚೆಲ್ವನಾರಾಯಣ || —(ಶ್ರೀ.ಚಿ.ಶ)

ಟಿ॥ ಪಕ್ಕ—ರೆಕ್ಕೆ, ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಪಕ್ಕಗಳು. ವಿನಾಸರಾಶಿ—ವಿನಾಸಗಳ ಗುಂಪು, ಹನ್ನೆ
ರಡು ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ರಾಶಿ. ನೇಸರಿಂ+ಅಂಜಿಂ—(ಚಂದ್ರನು ಹೆದರುವನಾದರೂ ಬಕವು)
ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ. ದ್ವಿಜ—ಪಕ್ಷಿ, ನಕ್ಷತ್ರ. ಏಡಿಪರ್—ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು.

ಇಂಥ ರಾವಣ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಇವರ ನಡುವೆ ವಿಭೀಷಣನಿದ್ದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

ತ್ರಿ॥ ದಂತಪಟ್ಟಿಯ ನಡುವೆ ಎಂತಿರ್ಪುದದು ಜಿಹ್ವೆ | ಅಂತು ದುರ್ಜನರ
ಬಳಸಿನಲಿ ಸಜ್ಜನನು | ನಿಂತಿರ್ದ ನೋಡ ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)

ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಬೆಂಬಲನಾಗಿ ಎದ್ದದ್ದರಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ರಾವಣನು—

ಷಾ॥ ಘುಡುಘುಡಿಸುತಸುರೇಂದ್ರನನುಜನ | ಬಿಡೆಯದಿಂದೀಕ್ಷಿಸದೆ ಎಲವೋ |
ಕಡುಗಲಿಗನೇ ರಾಮನವನೇ ನನ್ನ ಕೊಲುವವನು || ಫಡ! ಫಡೆನುತಾರ್ಭಟಿಸಿ
ಖಡುಗವ | ಜಿಡಿದು ಗದ್ದುಗೆಯಿಳಿದು ಪಾದದ | ತೊಡರು ಝಣನೆನಲೊದ್ದು ಕೆಡ
ಹಿದನವನಿಕಂಪಿಸಲು || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಇದರ ಮೇಲೆ ಅವನು ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಝಂಪೆ

ಬಾರೊ ಮಗನೇ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಇವನ ಕೊಂಡೊಯ್ದು | ಊರ ಹೊರಡಿಸು
ತಮ್ಮನಾ | ಬೇಗ | ಇವನ | ಯಾರು ಕರೆದರೊ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ | ಹೋಗಿ | ಸೇರಿ
ಕೊಳ್ಳಲಿ ಹಗೆಯರೊಳಗೆ | ಬರಲು | ಊರ ಸೇರಿಸ ಬೇಡ ತಿರುಗೆ | ಈಗ | ಸಾರಿ ನೀ
ಹೋಗಿ ನಮ್ಮೊಳಗನೆಲ್ಲವ ಹೇಳಿ | ರಾಮದಂಡನು ತಾರೆಲೊ | ತಮ್ಮ | ಬಿಡೆನು
ಕಾಣೊ ನೀತೆಯ || —(ವಿ.ಬು)

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ವಿಭೀಷಣನು—

ಶ್ಲೋ॥ ಉತ್ಪಪಾತ ಸಭಾಮಧ್ಯಾಘ್ನದಾಪಾಣಿರ್ಮಹಾಬಲಃ | ಚತುರ್ಭಿ-
ರ್ಮನ್ತ್ರಿಭಿಸ್ಸಾಧ್ಯಂ ಗಗನಸ್ಯೋಽಬ್ರವೀದ್ವಚಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ॥ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಗದಾಪಾಣಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ
ಸಭಾಮಧ್ಯದಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಝಂಪೆ

ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗುಳ್ಳ ಕಪಿಕಟಕವೆಲ್ಲವು ಕೂಡಿ | ಕಟ್ಟುವರು ಸೇತುವೆಯನು |
ಅಣ್ಣಾ | ಬಳಸಿ | ಸುತ್ತಮುತ್ತಿಗೆಯ ಹಾಕುವರು | ಅಂಕಾ | ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕೇಡ

ಮಾಡುವರು | ನಿನ್ನ | ದುಷ್ಟದೈತ್ಯರನು ಕೆಡಹುವರು | ಜಗದಿ | ಕಟಾಳು ರಾಮ
ಚಂದ್ರನ ಕೆಣಕಿ ಬಿಲ್ಲದರು | ಕೆಟ್ಟವರು ಬಹಳ ಮಂದಿ | ಅಣ್ಣಾ | ಬಿಟ್ಟುಕಳುಹೋ
ನೀತೆಯ ||

—(ವಿ.ಬು)

ಅದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಉತ್ತರ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಝಂಪೆ

ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನೆಂಬ ಗರ್ವದಾ ಮದದಿ ಮುಂ | ಗೆಡೆದು ಕಾಲ್ದೆಗೆದೆ
ಯಲಿಲ್ಲ | ತಮ್ಮಾ | ನಿನ್ನ | ಬಿಡದೆ ಸಗೆಗೀಡು ಮಾಡುವೆನು | ನಿನ್ನ | ಕೆಡಹಿ ನಾಲಿ
ಗೆಯ ಕೊಯ್ಯುವೆನು | ನಿನ್ನ | ಮಡದಿಮಕ್ಕಳ ಹೊರಡಿಸುವೆನು | ಮತ್ತೆ | ಕಡೆಯ
ಮಾತಂತಿರಲಿ ನೀ ಹೋಗಿ ರಾಮನಾ | ಪಡೆಯನೆಲ್ಲವ ತಾರೆಲೊ | ತಮ್ಮ | ಬಿಡೆನು
ಕಾಣೊ ನೀತೆಯ ||

—(ವಿ.ಬು)

ವಿಭೀಷಣನಿಗಾದ ಈ ಕಿರಿಕಿರಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಪರಿಪರಿ
ಯೊಳು ನಿನ್ನ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಯೋಚಿಸು
ತ್ತಾನೆ—

✓ ಕೀ|| ರಾವಣನಳಿದೊಡವಿಠಾ ದುಷ್ಕಾರ್ಯದ | ದಾವವು ಕುಲವನೆ ಸುಡ
ದಂತೆ || ಸೇವಿಸುತ್ತಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕುವ ರಾಮನ | ಭಾವನ ಹಿಡುವೆನು ಬಿಡದಂತೆ ||

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೋರುವ ನೀತಿಯೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಾಸ್ತಿ ನ್ಯಾಯಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ತಿರ್ಯಗ್ಶ್ಚೋರಸಿ ಸಹಾಯತಾಮ್ |
ಅಪನ್ಯಾಸಸ್ತು ಗಚ್ಛಂತಂ ಸೋದರೋರಸಿ ವಿಮುಙ್ಗತಿ ||

—(ಸು)

ಅ|| ನ್ಯಾಯವಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವನಿಗೆ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಸಹಾಯವಾಗುವವು.
ಅಡ್ಡದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಬೆನ್ನುಬಿದ್ದವರೂ ಬಿಡುವರು.

ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ —

ಶ್ಲೋ|| ಅಸತ್ಸಂಪಾದ್ಗುಣಜ್ಞೋರಸಿ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾಸಸಃ | ಅಕ-
ಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಲಯಂ ಯಾತಿ ಗೀತರಕ್ತೋ ಯಥಾ ಮೃಗಃ ||

—(ಸು)

ಅ|| ಎಷ್ಟೇ ಗುಣಜ್ಞನಾದರೂ ದುಷ್ಟರ ಸಹಾವಾಸದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು
ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು—ಸಂಗೀತದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೃಗವು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ—ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನಾಶ
ವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಚಕ್ಷುಃಪೂತಂ ಸ್ಯಸೇತ್ಪಾದಂ ವಸ್ತ್ರಪೂತಂ ಪಿಬೇಚ್ಛಲಮ್ |
ಸತ್ಯಪೂತಾಂ ವದೇದ್ವಾಣೀಂ ಮನಃಪೂತಂ ಸಮಾಚರೇತ್ ||

—(ಸು)

ಅ|| ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಕಡೆ ಕಾಲಿಡಬೇಕು; ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಶೋಧಿಸಿದ
ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕು; ಸತ್ಯದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮಾತನ್ನು ಆಡಬೇಕು; ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ
ವಾಗಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ನಡೆಯಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಬೇಡು ತ್ತಾನೆ—

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ಝಂಪೆ

ನಿನ್ನ ಸಾಶ್ರಯಿಸುವೆ ನಿಗಮಗೋಚರ ನಿತ್ಯ | ಬೆನ್ನ ಬಿಡದೇ ಕಾಯೊ ಮನ
ದಿಷ್ಟವೀಯೊ || ಪ || ಕುಂದಣದ ಆಶ್ರಯ ನಪರತ್ನಗಳಿಗೆಲ್ಲ | ಚಂದಿರನ ಆಶ್ರಯ
ಚಕೋರಗೆ || ಕಂದರ್ಪನಾಶ್ರಯ ವಸಂತಕಾಲಕ್ಕೆ | ಗೋವಿಂದನಾಶ್ರಯವು
ಭವಭೀತಜನಕೆ || ೧ || ಹಣ್ಣುಳ್ಳ ಮರಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಾಶ್ರಯ ! ಪುಣ್ಯನದಿ
ಗಳು ಋಷೀಶ್ವರರಾಶ್ರಯವು || ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದಾತನಿಗೆ ಕೈಗೋಲೆ ಆಶ್ರಯವು | ತನ್ನ
ಸುಖವಿಚ್ಛೆಪಗೆ ನಿನ್ನ ಆಶ್ರಯವು || ೨ || ಪತಿವ್ರತೆಯರಿಗೆ ಪತಿಯೊಂದೆ ಆಶ್ರ
ಯವು | ಯತಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧಪುಣ್ಯದಾಶ್ರಯವು || ಸುತಿಯು ಕ್ತನಿಗೆ ನಿನ್ನ
ಸ್ತುತಿಗಳೇ ಆಶ್ರಯವು | ಹಿತತಮವು ಪುರಂದರ ವಿಶಲನಾಶ್ರಯವು || —(ದಾ)

ಆಗ ನೀನು ಯಾರೊಂದು ಕಾವಲುಗಾರರು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ವಿಭೀಷಣನ ಉತ್ತರ—

ಶ್ಲೋ|| ಪಾಲಸ್ತ್ಯಮಗ್ರಜನುಷಂ ಪರುಷಂ ವದಂತಮ್ | ಸಸ್ತ್ಯಚ್ಛ
ಬಾನ್ಧವಜನಂ ಚ ವಿಭೀಷಣೋಽಹಮ್ || ರಾಮಂ ವಿರಾಮಮಿಹ ವಿದ್ವಿಷತಾ-
ಮವಾಪ | ಮಾಪನ್ನದೈನ್ಯಹರಣಂ ಶರಣಂ ಮಮೇತಿ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ನಾನು ವಿಭೀಷಣನು; ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಮಗನಾಗಿ ಕ್ರೂರವಾದ ಮಾತಾಡಿದಂಥ ಅಣ್ಣನನ್ನು
ಇತರ ಬಾಂಧವರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನಾದಂಥ ಮತ್ತು ಶರಣಾಗತರ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು
ಕಳೆಯುವಂಥ ರಾಮನನ್ನೇ ನನಗೆ ಗತಿಯೆಂದು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಆಗ ಕಾವಲಿಗರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ—

✓ದಿಂ|| ಇವನು ಸಮ್ರೋಳಹೊಕ್ಕಿರಿವನೆಮ್ಮನೆಲ್ಲ | ಇವನು ಸೋದರಪಕ್ಷ
ವನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ || ಇವನಸೀಗಳೊಂದಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು | ಜಪದಿ ಕೈಗೈದರ್
ಕಸಿಗಳೆಲ್ಲರಂದು ||

ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ಕೀ|| ಹರಿಪದಭಕ್ತನಿವನು ರಾಕ್ಷಸರೊಳು | ದುರುಳನಲ್ಲ ನೀವರಿಯಿರಿದ ||
ಶರಣೊಂದವನಿಗೆ ಕೈದೋರುವದಿದು | ಸರಿಯೇ ಬಿಡಿ, ಬಿಡಿ ಕೊಲ್ಲುವದ ||

ಆಗ ರಾಮನು ಆ ಗದ್ದಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದದ್ದಕ್ಕೆ—

✓ಸಾ|| ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುವದೆ ಸರಿಯೆಂದೊಡನೆಯೆ | ನುಡಿಯಿತು ಕಪಿಗಳ
ಭಾವ || ಅಡಿಗೆರಗಿದವನ ಪೊರೆಯಬೇಕೆನುತ | ನುಡಿದನಾಗ ಸುಗ್ರೀವ ||

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅನಧೀತ್ಯ ಚ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ವೃದ್ಧಾನನುಪಸೇವ್ಯ ಚ | ನ ಶಕ್ಯ
ವಿಾದ್ಯಶಂ ವಕ್ತುಂ ಯದುವಾಚ ಹರೀಶ್ವರಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ॥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದದೆ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಸೇವಿಸದೆ ಸುಗ್ರಿವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಪಕ್ಷ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳಿರಬಹುದಾದರೂ—

ಶ್ಲೋ॥ ದೋಷಾಕರೋಽಪಿ ಕುಟಿಲೋಽಪಿ ಕಲಜ್ಯಾತೋಽಪಿ | ಮಿತ್ರಾನ್ವ
ಸಾನಸಮಯೇ ವಿಹಿತೋದಯೋಽಪಿ || ಚಸ್ತ್ರಸ್ತಥಾಪಿ ಹರವಲ್ಲಭತಾಮುಪೈತಿ |
ನೈವಾಶ್ರಿತೇಷು ಗುಣದೋಷವಿಚಾರಣಾ ಸ್ಯಾತ್ || —(ಸು)

ಅ॥ ಚಂದ್ರನು ದೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ (ರಾತ್ರಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದರೂ) ವಕ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ಕಪ್ಪುಮೆಚ್ಚೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಗೆಳೆಯನ ನಾಶಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಹುಟ್ಟುವವನಾದರೂ ಈಶ್ವರನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಆಶ್ರಿತರಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷವಿಚಾರಣೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ದೋಷದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಶರಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ತನಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬಂದೀತೆಂದು ರಾಮನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಭಯಾಗತೋ ಮದಪಯಾತಿ ಚೇನ್ಮದಾ | ರಘವೋ ಭವಂತಿ
ಲಘವೋ ನ ಕಿಂ ಸಖೇ || ಅನುಜೋಷಯಮಸ್ತು ತನುಜೋಷಧವಾ ರಿವೋಃ |
ಕರುಣಾಪದಂ ಹಿ ಶರಣಾಗತೋ ಜನಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ॥ ಹೆ, ಸುಗ್ರೀವ, ಅಭಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಂದವನು ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋದರೆ ರಘುಗಳು ಲಘುಗಳಾಗುವದಿಲ್ಲವೇ? ಇವನು ಕತ್ತುವಿನ ತಮ್ಮನಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಮಗನಾದರೂ ಆಗಲಿ; ಶರಣಾಗತರಾದವರು ನಮ್ಮ ಕರುಣೆಗೆ ಪಾತ್ರರು.

ತಾನು ಈಗ ಅಭಯಪ್ರದಾತನಾಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಅರಸುತನವೇ ವೃಥಾವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ—

ಷ॥ ಧುರದೋಳಿದಿರಾದವರ ನಿರಿವುದು, | ಶರಣುಹೊಕ್ಕರ ಸಲಹುವದು,
ಪತಿ | ಕರಿಸುವದು ಧರ್ಮವನಧರ್ಮವನುಳಿವುದವನಿಯಲಿ, || ಅರಸುಗಳಿಗಿದು
ನಯವಿಧಿ ತು ಗೋ | ಚರಿಸದಿರೆ ಹಗರಣದ ನಾಟಕ | ದರಸುತನವೀ ಜಗದೊಳಿಂದ
ನು ನಗುತ ಸರನಾಥ || —(ತೊ.ರಾ)

ಇದಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ವ್ರತವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಸಕ್ಕಳೇವ ಪ್ರಸನ್ನಾಯ ತವಾಸ್ಮೀತಿ ಚ ಯಾಚತೇ || ಅಭಯಂ
ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯೋ ದದಾಮ್ಯೋತದ್ವ್ರತಂ ಮಮ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ॥ ಒಮ್ಮೆ ನಿನ್ನವನೆಂದು ತರಣುಬಂದರೆ ಸಾಕು; ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವದೇ ನನ್ನ ವ್ರತ.

ಆಗ ವಿನಾಯಿತಂದರೆ—

೧೦॥ ರಾಮನಾಣತಿಷ್ಠಿಂ ವಿಭೀಷಣನನಾಗ | ಪ್ರೇಮಾದಿಂ ಸುಗ್ರೀವನೇ
ಕರೆದು ಬೇಗ || ರಾಮವಾದಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸಲು ಧನ್ಯನಾಗ | ರಾಮನೇ ಗತಿಯೊಂದಿದ್ಧ
ನವನು ಬಾಗಿ ||

ಅಗ ಅವನು ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ್ದು—

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ಅಟಕಾಳ

ರಾಮಾ ರಕ್ಷಿಸೆನ್ನ | ಕಾರುಣ್ಯದಿ || ಪ || ತಾಮಸವೇತಕ್ಕೆ | ಕಾಮಸನ್ನಿಭ
ನೀನು | ನಾ ಮರೆಹೊಕ್ಕೆನು | ಪ್ರೇಮದಿ ನಿಜವಾಣಿ || ತಾಮರಸವನೆನ್ನ ಶಿರ
ದೊಳಗಿರಿಸುತ | ಕಾಮಿತಾರ್ಥಪ ನೀನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲಿ ನೀಡು || ಅ.ಪ || ವಂದಿಪೆ
ತವ ಪಾದದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ಇನ್ನು | ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಮಿ ನೀ ಸಲಹೆನ್ನ ||
ತಂದೆತಾಯಿ ನೀನೆ ಎಂದು ನಂಬಿದೆನಯ್ಯ | ಕಂದನಂತೆ ಕಾಯೊ ಕರುಣಿಗಳರಸನೆ
|| ೧ || ಅಪದ್ವಾಂಧವ ರಘುಭೂಪಾಲಕ ಎನ್ನ | ತಾಪತ್ರಯದಿ ಮನ ಮಲಿ
ನಾವಸ್ಥೆಯು ಪೊಂದಿ || ಶ್ರೀಪತಿ ನಿನ್ನನು ಸ್ಮರಿಸದೆ ಇರುತಿಹ | ಪಾಪಾತ್ಮಕನ
ಸಂತಾಪ ನಿವಾರಿಸ || ೨ || ಅರಿಗೊದರಿದರೂ ದೂರಕೇಳುವರಿಲ್ಲ | ಪಾರುಗಾಣು
ವ ದಾರಿದೋರಲಿಲ್ಲ | ನಾರಸಿಂಹದಾಸಪೋಷಕನಿನ್ನನು | ಸೇರಿದೆ ಸತ್ಕೃಪದೋರಿ
ರಕ್ಷಿಸೀಗ || ೩ || —(ದಾ)

ಅಗ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ಅಭಯ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಹಂ ಹತ್ಯಾ ದಶಗ್ರೀವಂ ಸಪ್ರಹಸ್ತಂ ಸಬಾಸ್ಥವಮ್ |
ರಾಜಾಸಂ ತ್ವಾ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸತ್ಯಮೇತದ್ವ್ರವೀಮಿ ತೇ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ನಾನು ರಾವಣನನ್ನೂ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನೂ ಅವರ ಬಾಂಧವರನ್ನೂ ಕೊಂದು ನಿನ್ನನ್ನು
ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇದು ನಿಜವಾದ ಮಾತು.

ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ವಿಭೀಷಣನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಕ್ಷಸಾಸಂ ವಧೇ ಸಾಹ್ಯಂ ಲಜ್ಜಾಽಯಾಶ್ಚ ಪ್ರಧರ್ಷಣೇ |
ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಯಥಾ ಪಾಣಂ ಪುನೇಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಚ ವಾಹಿನೀಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ನಾನು ಸೇನೆಗೆ ಸೇರಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೂ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ
ದಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ|| ಅನುಜನಿನಿದ್ವಯ ಜಲದಿಂದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಲಂಕೇಶತ್ವವನು ||
ಇಸಶಶಿಯುರ್ಪನ್ನೆಗಮಿರೆ ಗೆಯ್ಯಿದ | ನಿಸಕುಲೇಶನಭಿಷೇಕವನು ||

ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕವಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನ ದಾಸತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ
ರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕುತಃ ಶ್ರಿಯೈ ತ್ವಂ ಯತಸೇ ಸಿಕಾಮ | ಶ್ರೀರಾಮದಾಸೋ
ಭವ ಮಾನವ ತ್ವಮ್ || ಶ್ರೀರಾಮದಾಸಸ್ಯ ಪರಾಜ್ಞುಖಸ್ಯ | ಸದಾನಪಾಯಿಸ್ಯ
ಪತಿಷ್ಠತೇ ಶ್ರೀಃ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಎಲೊ ಮನುಷ್ಯನೇ, ನೀನು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಏಕೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿ? ಶ್ರೀರಾಮನ ದಾಸನಾಗಿ ಬಿಡು; ಸಾಕು. (೧) ಶ್ರೀರಾಮದಾಸ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಓದಿದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. (ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಓದಿದರೆ 'ಸದಾಮರಾಶ್ರೀ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಸದಾ + ಅಮರಾ + ಶ್ರೀ ಎಂದರೆ ಸಂಪತ್ತು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೊರತೆಯಾಗದೆ ಇರುವದೆಂದರ್ಥ.) (೨) ಅಥವಾ ಶಿವಾಜಿಯು ತನಗೆ ದಾನಮಾಡಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀರಾಮದಾಸರೆಂಬ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿಯೇ ಇದ್ದದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಐಶ್ವರ್ಯದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಮಾಯಾತಿ ಯದಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಿಕೇಲಭಲಾಮೃತವತ್ |
ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾತಿ ಯದಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಗರ್ಭಭುಕ್ತಕಪಿತ್ಥವತ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಐಶ್ವರ್ಯವು ಬರುವಾಗ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಗೆ ನೀರು ಬಂದಂತೆ. ಐಶ್ವರ್ಯವು ಹೋಗುವಾಗ ಅನೆ ತಿಂದ ಬೇಲದ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ.

ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ದಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಪಿಗಳು ತಮ್ಮದೊಂದು ಸಂದೇಹವನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾರೆ—

ಷ|| ರಾಮಣನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಲಂಕೆಯ | ನೋವಿ ಕೊಟ್ಟಿರಿ ದೇವ, ಬಳಿಕಾ |
ರಾವಣನು ಚಾನಕಿಯನೊಪ್ಪಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಪದಯುಗವ || ಭಾವಶುದ್ಧಿಯಲೀಗ
ಕಂಡರೆ | ನೀವದಾವುದ ನೀವಿರೆಂದಾ | ಪಾವಮಾನುಜರವಿಜರುರೆ ಬಿನ್ನಹವ
ಮಾಡಿದರು || —(ಶೂ.ರಾ)

ಆದಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಉತ್ತರ—

ಷ|| ಕೇಳು ಚಾಂಬವ, ಕೇಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣ, | ಕೇಳಿ ಸಳನೀಲಾದಿಸುಭಟರೆ, |
ಕೇಳಿರೈ ದಶಮುಖನು ತಾನೇ ತನ್ನ ಪದಯುಗಕೆ || ಬಾಲಿಯನು ತಂದಿತ್ತು
ನಾದರೆ | ಕೋಳುಗೊಡುವನೆಯೋಧಿನಗರವ | ನಾಳುವವೊಲಾ ಕಮಲಜನ
ಕಲ್ಪಾಂತಪರಿಯಂತ || —(ಶೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ಕೋಳುಗೊಡುವೆನು — ಸೂರೆಗೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅಯೋಧಿನಗರವ— ಅಯೋಧ್ಯಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು.

ಆಗ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ವಿಭೀಷಣೋ ರಾಕ್ಷಸವಂಶದೀಪಕಃ | ಸಭಾಜನೋದ್ಧಾಮ ದಶಾ
ಸ್ಯದೂಷಕಃ || ಸರ್ವೋತ್ತಮಸ್ನೇಹಭರೇಣ ಪೂರಿತ | ಶ್ವಿರಂ ಜ್ವಲತ್ಯತ್ರ ಪರಂ
ನಿರಾಜ್ಞನಃ || —(ಸು.ಲಾ.)

ಅ|| ವಿಭೀಷಣನು (ಸ+ಭಾಜನ) ಉತ್ತಮವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ (ಉದ್ಧಾಮ + ದಶಾ) ದಪ್ಪವಾದ ಬತ್ತಿಯ (ಆಸ್ಯ + ದೂಷಕಃ) ಮುಖವನ್ನು ಕಪ್ಪಿಗೆ ಮಾಡುವಂಥ (ಸರ್ವೋತ್ತಮಸ್ನೇಹ ಭರೇಣ ಪೂರಿತಃ) ಒಳ್ಳೆಯದಾದ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ತುಂಬಿರುವಂಥ ರಾಕ್ಷಸಕುಲದ ದೀಪವಂತೆ

ಇದ್ದಾನೆ, ಹೇಗೆಂದರೆ- (ಸಭಾಜನ + ಉದ್ವಾನುದಶಾಸ್ತ್ರ+ದೂಷಕಃ) ಸಭಾಜನರಲ್ಲಿ ಉದ್ವಾತನಾಗಿ ನಡೆಯುವ ರಾವಣನನ್ನು ದೂಷಣೆ ಮಾಡುವವನಾಗಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ರಾಮನಲ್ಲಿ (ಸ್ನೇಹ) ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ (ಪರಂ ಸಿರಂಜನಃ) ಕೇವಲ ವಿಷಯವಾಸನಾ ರಹಿತನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾನೆ—

✓ ಚೂ|| ವಂದಿಸುವೆ ವಂದಿಸುವೆ ರಾಮರಾಜ, ಚಂದವಾಗಿಹೆ ನೀನು ಜಗದಿ ಸುರಭೂಜ, ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿಹುದು ಸಿನೋಜ, ಕುಂದ ಕಳೆವುದು ಸಿನ್ನ ಪದಯುಗಾಂಭೋಜ, ಅಂದದಿಂದ ಪ್ಪುವುದು ನಿನ್ನ ನಾಸಿರಿಯ ಪಕ್ಕೋಜ, ಸಂದೇಹ ಗತ್ತಲೆಯ ಕಳೆಯುವುದು ನಿನ್ನ ಬಲು ತೇಜ| ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೂ ನೀನೆ ಗುರು ದೇವ, ದೂರಿತೋರಿಸುವಾ ಗೃಹಸ್ಥಸ್ವಭಾವ, ಸಾರಿ ಶರಣೆಂದವರನ್ನೆಲ್ಲರನು ಕಾವ, ದೂರುಗಳ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಪುಭಾವ, ದೂರಗೆಯ್ದುದು ಮಾಯೆ ಯನು ನಿನ್ನ ಪದರಾಜೇವ, ಭೂರಿಪಾಪಾಟವಿಗೆ ನೀನು ವಸದಾವ, ಸೀರಗೂಡಿಸುವೆ ನೀ ನಂಬಿದರ ನೋವ, ಕೇಳಿದುದು ನೀವ| ಮಾಯೆಯಿಂ ನೀಂ ಮನುಜ ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವೆ, ಕಾಯಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಯನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆ, ಬಾಯಾದಿಗಳ ಪಾಶಗಳನು ಸಡಿಲಿಸುವೆ, ತಾಯಿತಂದೆಯ ತೆರದಿ ಜಗವ ರಕ್ಷಿಸುವೆ, ತೋಯಜಾಕ್ಷುನೆ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ ವಂದಿಸುವೆ, ಬಾಯಜಿಟ್ಟೊರಲುತ್ತು ಕೈಯ ಜೋಡಿಸುವೆ, ಆಯವರಿತೆನ್ನ ಪೊರೆಯೆನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಿಸುವೆ, ನೋಯಲಾರದೆ ಭವದಿ ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ, ಮಾಯಿಸೆನ್ನಯ ಮನದ ಗಾಯವನು ಪ್ರಭುವೇ, ವಿಭುವೆ ||

ವಿಭೀಷಣನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣುಹೊಕ್ಕು ಪಡೆದ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದ ಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಕೀರ್ತನಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು 'ತೊರೆಯೋ ದುಸ್ಸಂಗವೆ' ಎಂದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ್ದು.

ಭಜನಾವಲಿ

(೧) ತ್ವಂ ಮಾಂ ಪಾಲಯ ಸೀತಾರಾಮ

(೨) ರಾವಣಮರ್ದನ, ರಾಮ, ರಾಘವ, ವಾಲೀಮರ್ದನ, ರಾಮ

(೩) ಕೋದಂಡಭಂಜನ, ಸೀತಾರಾಮ, ವಾಲೀತಾಡನ, ರಾಜಾರಾಮ

(೪) ರಾಮ, ಸೀತಾರಾಮ, ಸೀತಾರಾಮ, ಸೀತಾರಾಮ

ರಾಮ, ಜಯಜಯರಾಮ ಜಯಜಯರಾಮ, ಜಯಜಯರಾಮ

(೫) ವಂದೇ ರಘುವೀರಂ ಸೀತಾಕಾಂತಂ ರಣಧೀರಂ

ಜಯಜಯ ರಘುವೀರ ಸನುರ್ಥ

ರಾವಣನ ಪರಾಭವ

ಪೀಠಿಕೆ—ಪರದಾರಲಂಪಟತ್ವ

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿಕಾಶಿ—ಅಟಕಾಳ

ಪರಸತಿ ಪರಧನ | ಪರಡನು ಬಯಸಲು || ಪಿರಿದಹ ಮೃತ್ಯುವು | ಬರು ವದು ತಪ್ಪದು || ಸ || ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣವರೆ | ತಿಣ್ಣದ ಕೆಲಸವೆ || ಮುನ್ನ ಮಾಡಿ ಕೇ | ಡನ್ನು ತರುವರು || ೧ || ಜಯದಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಿ | ಭಯವು ತೋರಿದರೂ || ಭಯವೆನೆ ಕೊನೆಗಪ | ಜಯವೇ ಸಿದ್ಧ || ೨ || ದೈವಕೆ ಶರಣೆಂಬ | ಭಾವವ ತಡೆ ವುದು || ಜೀವಕೆ ತಪ್ಪದೆ | ಸಾವನೆ ಕೊಡುವದು || ೩ ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂಪತ್ತು ಧನಸಂಪತ್ತು ಇರುವವರು ಕೂಡ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸುಖವು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅಥವಾ ಧನವನ್ನವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಜನರು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಧನಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ಪರ ಧನಪರದಾರಲಂಪಟರಾಗುವದು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಬಯಕೆಯೆಂಬುದೇ ದುಃಖಮೂಲ ವಾದ್ದರಿಂದ ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಹೇಳಿದರೂ ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಧನದ ಬಯಕೆ ಯೇನೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ—

ಶ್ಲೋ|| ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧೋ ಭೂತೇಷು ಕಾನ್ಯೋಽಸ್ಮಿ ಭರತರ್ಷಭ

—(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಹೆ, ಅರ್ಜುನ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬರುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿ.

ಇದನ್ನು ಮೀರ—

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ—ಅಟಕಾಳ

ಪರಧನ ಪರಪತ್ನಿಗಳಿಗೆಗುಪಲು ನಿರಿ | ತಿರುಗುವಳಿಚ್ಛರಿಕೆ | ಬರುವ ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿ ತನ್ನ ಕಾಲ ವಿರಾರ | ಲಿಯದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ || ೧ || —(ದಾ)

ಶ್ಲೋ|| ಪರಸ್ಪಾನಾಂ ಚ ಹರಣಂ ಪರದಾರಾಭಿಮರ್ಶನಮ್ | ಸುಹೃ- ದಾನುತಿಶಬ್ದಾ ಚ ತ್ರಯೋ ದೋಷಾಃ ಕ್ಷಯಾವಹಾಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಪರರ ಹಣವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವದು, ಪರರ ಹೆಂಡಿರ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಕುವದು, ಗೆಳೆಯರ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಂಶಯಗೊಳ್ಳುವದು— ಈ ಮೂರು ದೋಷಗಳೂ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ಹಣದ ಸ್ವಭಾವವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಕಾಲಮೇಘವದ್ವಿತ್ತಂ ಅಕಸ್ಮಾದೇತಿ ಯಾತಿ ಚ ||—(ಕ.ಸ.ಸಾ)

ಅ|| ಹಣವು ಆಕಾಲಮೇಘಫುಡಂತ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಕಾಮವಿಕಾರವಾದರೂ ಎಂದಿಗೂ ಮುಗಿಯತಕ್ಕದ್ದೇ ಅಲ್ಲ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಜ್ಞಂ ಗಲಿತಂ ಪಲಿತಂ ಮುಣ್ಡಮ್ | ದಶನವಿಹೀನಂ ಜಾತಂ
ತುಣ್ಡಮ್ || ವೃದ್ಧೋ ಯಾತಿ ಗೃಹೀತ್ವಾ ದಣ್ಡಮ್ | ತದಪಿ ನ ಮುಣ್ಡತ್ಯಾ-
ಶಾಸಿಣ್ಡಮ್ || —(ಚ.ಪಂ)

ಅ|| ಮೈ ಸೊರಗಿದೆ; ತಲೆ ನರೆತಿದೆ; ಬಾಯಿ ಹಲ್ಲಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿದೆ; ಮುದುಕನಾಗಿ ಕೋಲೂರಿ
ಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೂ ಆಶೆಗಳು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಾರ್ಥಿಯಾಗುವದು ಹಾನಿಕರವೆಂದು ಒಬ್ಬ ಕಮಿಯು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ
ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ತ್ಯಜಾಕ್ಷ್ಯ ವಶತಾಂ ತಾತ, ಯಾ ಮಹಾನರ್ಥಕಾರಿಣೀ | ಯಯಾ
ವಿನಷ್ಟ ಸರ್ವಸ್ವಾ ಯುಧಿಸ್ಥಿರನಲಾದಯಃ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಮಗು, (೧) (ಅಕ್ಷ್ಯ ವಶತಾಂ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗುವದನ್ನು ಬಿಡು. ಅದು
ಬಹಳ ಕೇಡುಮಾಡುವದು. ಆ ಅಕ್ಷ್ಯ ವಶತೆಯಿಂದ (ಜೂಜಾಟಕ್ಕೆ ವಶರಾದ್ದರಿಂದ) ಯುಧಿಸ್ಥಿರ,
ನಲ-ಮೊದಲಾದವರು ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಇಂದ್ರಿಯವಶವರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರದಿಂದ
ಸತ್ತು ರುಷರು ಉಪದೇಶಿಸುವದೇನೆಂದರೆ—

ಸುರುಟಿ—ಝಂಪೆ

ಇನ್ನಾದರೂ ಭವಕೆ ಹೇಸಬಾರದೆ ಮನುಷ್ಯ | ನಿನ್ನ ಮನಸಿನ ಬಲಹನೇ
ನೆಂಬೆನಹಹಾ! || ಪ || ಏಳು ಜನ್ಮಗಳ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೊರಮಟ್ಟು ಏಳಬಿಡು
ನಿತ್ತು ಮೊಲೆವಾಲನುಂಡು || ಏಳುದ್ವೀಪದ ನೆಲನ ನಿನ್ನ ಸುಡುಗಾಡೆನಿಸಿ | ಏಳು
ಕುಲಗಿರಿಗಳನಿತ್ಯ ಸ್ಥಿಗಳ ಕೆಡಹಿ || ೧ || ಧರೆಯ ದುರಿತಂಗಳೆಲ್ಲವನು ಕಡೆಗಂಡು
ಯನು | ಪುರದ ಬಾಗಿಲನೆಲ್ಲ ತೆಗೆಸಿಹಾಕಿ || ಮೊರೆವಂತಕನಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆಯನಿತ್ತು
ದೂರುಗಳ | ನೊರೆವುತಿಹ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರನು ಬೇಸರಿಸಿ || ೨ || ಕೊರೆವಿರಿಸ ಯನು
ದೂತರಶನಸಿದ್ರೆಯ ಕಿತ್ತು | ಕರವಾಳಕೋಟಿಗಳ ಮೊಂಡಗೊಳಿಸಿ || ನರಕವಿವು
ಸಾಲವಿ | ನ್ನೇರಡಿನಿತ್ತು ಬೇಕೆನಿಸಿ || ಗುರುಸಿದ್ಧನಡಿಯ ಮರೆದಿನಿತ್ತು ಶ್ರಮೆ
ಬಟ್ಟು || ೩ || —(ಕೈ.ಕ)

ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಈ ಕಾಮಲೋಭಾದಿಗಳು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಸ್ಮೃತಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ತ್ರಿವಿಧಂ ಸರಕಸ್ಯೇದಂ ದ್ವಾರಂ ನಾಶನಮಾತ್ಮನಃ | ಕಾಮಃ
ಕ್ರೋಧಸ್ತಥಾ ಲೋಭಸ್ತಸ್ಮಾದೇತತ್ತಯಂ ತ್ಯಜೇತ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ-ಇವು ಕನ್ನ ನಾಶದ ರೂಪವಾದಂಥ ಸರಕದ ಮೂರು
ಬಾಗಿಲುಗಳು. ಈ ಮೂರನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು.

ಬಯಸಿ ಬಯಸಿ ಪಡೆಯುವ ಧನವಾದರೂ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ—

ಕಂ|| ಸಿರಿಯೊಂದೆಡೆಯೇ ಇಹುದೆಂದರಿವುಳ್ಳವರಾರುಮೆಂದುಮಾಡರ್ಥ
ರೆಯೊಳ್ || ಮೆರೆವೆಲ್ಲಾ ಋತುಗಳೊಳುಂ | ಪರಿವುದೆ ಪೇಳ್ವಾಳೆಯೊಂದೆ ಮುಖ
ಮಾಗಿರುತಂ? || —(ನೀ.ಸಾ)

ಧನನಿಮಿತ್ತವಾಗಲಿ ಸ್ತ್ರೀನಿಮಿತ್ತವಾಗಲಿ ಇತರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವವರಿಗೆ ಏಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ|| ಉದ್ವೇಗಜನೀಯೋ ಭೂತಾನಾಂ ಸೃಶಂಸಃ ಪಾಪಕರ್ಮಕೃತ್ |
ತ್ರಯಾಣಾಮಸಿ ಲೋಕಾನಾಂಪ್ರಾಶ್ಚರೀಃ ಪಿ ನ ತಿಷ್ಠತಿ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವಂಥ, ಘಾತಕರಾದಂಥ, ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಜನರು ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಬಾಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದಕ್ಕೆ ರಾವಣನೊಬ್ಬನ ಉದಾಹರಣೆ ಸಾಕಾಗಿದೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಚಾತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಕುಲೇಃಗ್ರಜೋ ಧನಪತಿಯಃ ಕುಮ್ಭಕರ್ಣೋಃ
ನುಜಃ, | ಪುತ್ರಃ ಶಕ್ರಜಯಿಷಾ, ಸ್ವಯಂ ದಶಶಿರಾಃ, ಪೂರ್ಣಾ ಭುಜಾ ವಿಂಶತಿಃ, ||
ದೈತ್ಯಾಃ ಕಾಮಚರಾ, ರಥಶ್ಚ ವಿಜಯಿಷಾ, ಪಾರೇ ಸಮುದ್ರಂ ಗೃಹಮ್ | ಸರ್ಪಂ
ನಿಷ್ಫಲಿತಂ ತಥೈವ ವಿಧಿನಾ ದೈವೇ ಬಲೇ ದುರ್ಬಲೇ || —(ಹ.ನಾ)

ಅ|| ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕುಬೇರನು ಅಣ್ಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣನು ತಮ್ಮ, ಮಗನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸಿದವನು, ತನಗೆ ಹತ್ತು ತಲೆ, ಪೂರ ಇಪ್ಪತ್ತು ಭುಜಗಳು, ಸೇವಕರಾದ ದೈತ್ಯರು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬಲ್ಲವರು, ರಥವು ಜಯಪ್ರದವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು, ವಾನೆ ಸಮುದ್ರದ ಆಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ, ಇಂಥ ರಾವಣನ ಸಮಸ್ತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ದೈವಬಲದ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವದೇ ನೆಂದರೆ—

ಮೋಹನ—ಅಟತಾಳ

ಶಮದಮಸುಖಸಂಪತ್ತಿ | ಇರೆ | ಶಮಿತವಾಗದೆ ಸಂಸಾರಾರ್ತಿ? || ಪ ||
ಶಮಿಜನಕೆಲ್ಲಿಯ ಭೀತಿ | ನೆರೆ ನೋಡೆ | ಶಮನನೆ ನಡುಗುವನಿದುಶಾಸ್ತ್ರೋದಿತ
ರೀತಿ || ಅ.ವ || ವಾಚಿಯ ಕಡಿವಾಣದಿಂದ | ಸೆಳೆ | ದೋಜಿಯಿಂದ ನಡೆಸುವನಂದ ||
ಮಾಜಿಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂದ | ನೆರೆ ಹಿಡಿ | ದೀ ಜಗದೊಳು ಎರನನಿಸಿ ಬಾಳುವೆಯಿಂದ
|| ೧ || ಒಳಗೆ ಮನನ ಹಿಡಿಯುತ್ತ | ಭೋಗ | ಗಳ ಯೋಚನೆಯ ಬದಿಯೊತ್ತೆ ||
ಚಳಿ ಸೆಖೆ ಸುಖದುಃಖ ಮತ್ತೇ | ನೆನ್ನದೆ | ಬೆಳೆದ ತಿತಿಕ್ಷೆಯ ಸುಳಿವ ಸುಖವು
ಮತ್ತೆ || ೨ || ಗುರುಶಾಸ್ತ್ರಬೋಧೆಯ ನೆಚ್ಚಿ | ಮನ | ದುರುಸಂತಯವನೆಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚಿ ||
ಶರಿದ ಭಾನವು ತುಚ್ಛ | ಕೃತವಾಗೆ | ಪರಮಶಂಕರಸುಖದಲಿ ತನ್ನ ಮುಚ್ಚಿ
|| ೩ || —(ಅ.ಗೀ)

ಟಿ|| ಶಮಿತವಾಗದೆ-ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಶಮಿ-ಮನೋನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನು. ಶಮನ-ಯಮ. ವಾಜಿ-ಕುದುರೆ. ಕಡಿವಾಣ-ಲಗಾಮು. ಓಜಿ-ಕ್ರಮ. ಅಂದ-ಹಾಗೆ. ಮಾಜದೆ-ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ. ಸಂದ-ಮರ್ಮವನ್ನು. ಶಂಕರಸುಖ-ಆತ್ಮಾನಂದ.

ಯಾರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವಾಗುವದೆಂದರೆ-

ಶ್ಲೋ|| ಮನೋ ಧಾವತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಮದೋನ್ಮತ್ತಗಜೇನ್ದ್ರವತ್ |
ಜ್ಞಾನಾಬ್ಜುಶಸಮಾ ಬುದ್ಧಿಸ್ತಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಲತೇ ಮನಃ|| —(ಸು)

ಅ|| ಮನಸ್ಸು ಮದ್ದಾನೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೂ ಓಡುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಅಂಕುಶಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗದೆಯೋ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅಲ್ಲಾಡದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ದೇವರ ವಿಷಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದರೇ ಅವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ—

ತ್ರಿ|| ದೇವರನು ನೆನೆವರಿಗೆ ಭಾವಿಸಿದು ಬಂದಿಹುದು; ದೇವರನು ನೆನೆಯದಧಮರಿಗೆ ಇಹಪರದಿ | ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ ಸರ್ವಜ್ಞ|| —(ಸ.ಸ)

ಆ ದೇವರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿರುವದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಪೃ|| ಮಳೆ ಸುರಿವಾಗಳೆಂತು ಪನಿಗಾಳಿಸಿಡಿಲ್ಲನಿಗಳ್ಳಿ ಬಾಹ್ಯದೊ | ಝಳಿಯದೆ ಗೇಹದೊಳ್ಳಿಶುಗಳಿದ್ರವುನೆಂತಲೆ ಯೋಗಿ, ನೀನು ಮಗ್ನ | ಳವ ವಿಕಾರಜ್ಯಂಭದ ದುಃಕ್ಷಣದೊಳ್ಳೊರಗಾಡ ಬೇಡ; ಪ | ಜ್ಞಳಿಸುತ್ತೆ ನಿನ್ನೊಳಿದುರ್ಜಯಿಸಂದೆಯಲಾ ! ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || (ಅ.ಶ)

ಟಿ|| ವಿಕಾರಜ್ಯಂಭದ- ಮನಸ್ಸು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಷಯಾಕಾರವಾಗುವ. ದುಃಕ್ಷಣ-ಕೆಟ್ಟಹೊತ್ತು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ದೇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳ ಅವಲಂಬನೆಯು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ಸಾ|| ಸುರಧೇಸುವಿರೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ಬೇಡುವಂತೆ ಶ್ರೀ | ಹರಿಯ ಬಿಟ್ಟಿತರ ಮಾತಾಡೆ | ಮರುಪ ಮನೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಗಾಜ ಬೇಡುವನಿಗೆ | ಅರಿವೀವರಾರೊ! ಮೂರ್ಖನಿಗೆ || —(ಮ.ಉ)

ಅಂಥ ಸುರಧೇಸುಸ್ವರೂಪವಾದ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪವು ಯಾವದೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸಿತ್ಯಂ ಶ್ರೀರಾಮಮನ್ತ್ರಂ ಸಿರುಪಮಮಸಘಂ ನೀತಿಸುಜ್ಞಾನಮನ್ತ್ರಮ್ ! ಸತ್ಯಂ ಶ್ರೀರಾಮಮನ್ತ್ರಂ ಸುವಿಮಲಮಸಿತಂ ಸರ್ವಸಮ್ಪೂಜ್ಯಮನ್ತ್ರಮ್ || ಸ್ತುತ್ಯಂ ಶ್ರೀರಾಮಮನ್ತ್ರಂ ಸುಲಲಿತಸುಮಸಸ್ನಾಖ್ಯಸೌಭಾಗ್ಯಮನ್ತ್ರಮ್ | ಪಠ್ಯಂ ಶ್ರೀರಾಮಮನ್ತ್ರಂ ಪವನಜವರದಂ ಪಾತು ಮಾಂ ರಾಮಮನ್ತ್ರಮ್ || —(ರಾ.ಕ.ಅ)

ಆ|| ಶಾಶ್ವತವಾದಂಥ, ಹೋಲಿಕೆಯಿಲ್ಲದಂಥ, ಪಾಪರಹಿತವಾದಂಥ, ಯಾವಾಗಲೂ ನೀತಿಯು ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆ ಜ್ಞಾನಗಳ ಮಂತ್ರವಾದಂಥ, ಸತ್ಯವಾದಂಥ, ಯಾವಾಗಲೂ ಶುದ್ಧವಾದಂಥ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ

ಪೂಜ್ಯವಾದಂಥ, ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹವಾದಂಥ, ಮನೋಹರವಾದ ದೇವತಾಸಾಕ್ಷ್ಯದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ, ಪಠನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ, ಹನುಮಂತನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂಥ ಶ್ರೀರಾಮಮುಕ್ತವನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಅಂಥ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಭಕ್ತರು ಬೀಡುವದೇನೆಂದರೆ—

ಬಿಲಹಂ—ಶ್ರಬಾಪು

ಕಾಯೈ ಕರುಣಾಕರ | ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ || ಪ || ನಿನ್ನವನೆಂದೆನಿಸಿ | ವಿಭೀಷಣ | ನನ್ನು ಪೊರೆದೆಯಲ್ಲವೇ? || ಇನ್ನು ನಾಸದಕರ್ಹನಲ್ಲದೊಡೆನ್ನ ರಾವಣನನ್ನೆಗೆಯ್ದೊಡಮಿನ್ನು ಬರ್ಪಾ ಮರಣಸಮುದೊಳೆನ್ನ ಮುಂಗಡೆಯಗಲದಿರು ನೀಂ || ೧ || ಇಳೆಯೊಳರಿಯಲಿಲ್ಲರು | ಸುಗ್ರೀವನ | ಗೆಳೆಯನಾಗಿಹೆಯಲ್ಲವೆ? || ಗೆಳೆಯನಲ್ಲದೆ ನಿನಗೆ ವಾಲಿಯ | ಗೆಳೆಯನಾದೊಡದೇನು ಸಾವಿನ | ತಳಮಳದ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆನ್ನಯ | ಬಳಿಯ ಬಿಟ್ಟಿನ್ನಗಲದಿರು ನೀಂ || ೨ || ಮುನಿಜನಗಳೊಳೆನ್ನನು | ಸೇರಿಸಿ ನಿನ್ನ | ಘನಚರಣವ ತೋರಿಸೊ || ಮುನಿತನವು ಸಲ್ಲದೊಡೆ ಮರುಕದಿ | ಕನಕಮೃಗ ಮೊದಲಾಗಿ ಮಾಡುತ | ಕೊನೆಯ ಕಾಲದಿ ತಪ್ಪದೆನ್ನೀ | ಮನದೊಳಿರು ಚಿದ್ರೂಪಿನಿಂದಲಿ || ೩ ||

—(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮರೂಪಿನ ಭಾವನೆಯಿಂದೇನಾಗುವದೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಂ ಯಂ ವಾಸಿ ಸ್ಮರನ್ಮಾವಂ ತ್ಯಜತ್ಯಸ್ತೇ ಕಲೇವರಮ್ | ತಂ ತಮೇಮೈತಿ ಕೌಂತೀಯ, ಸದಾ ತದ್ಭಾವಭಾವಿತಃ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಕೊನೆಗೆ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಯಾವಯಾವ ಭಾವವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೋ ಯಾವಾಗಲೂ ಅದನ್ನೇ ಭಾವನೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆಯಾ ಭಾವವನ್ನೇ ಹೊಂದುವನು.

ಪರಸತಿಪರಧನಗಳ ಮೇಲೆ ಬಯಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟ ಫಲವಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಭಯದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಮನನ್ನೇ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದದ್ದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಪರಾಭವವೆಂಬ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆ ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ಆ ಖ್ಯಾನ

✓ ಕೀ|| ಅರಿತು ವಿಭೀಷಣನಿಷ್ಟವ ರಾಮನು | ಶರಧಿಯನ್ನೊಲಿಸುವದರೊಳಿರಲು || ಅರಿತಿದನಿನಜನನೊಲಿಸಲು ಶುಕನನು | ತೆರಳಿಚಿದನು ಖಳ ತಾ ಮೊದಲು ||

ಆ ಶುಕನು ಬಂದು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾವಣನ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಕಾವಿ—ಅಟತಾಳ

ನುಡಿಯಿದನಾಲಿಂಗ್ಯು | ತಡೆಯದೆ ಸುಗ್ರೀವನೇ || ಪಡೆಯದೆ ಅನರ್ಥವ |
ಕಡುಹಿತವವ್ವುದನೆ || ಪ || ಅರಸನಾಗುವ ನೀನು | ಅರಸನಾದೆನ್ನನು || ಅರಿಯೆನ್ನ
ಬಾರದು | ಬರಿದೆ ಆಯಾಸವಿದು || ೧ || ಬಲಹೀನಮನುಜರ | ಬಲೆ ದುಃಖಕಾ
ಗಾರ || ಭಲವಿದು ದಕ್ಕದು | ಫಲವೇನು ಸಿಕ್ಕದು || ೨ || ಮನುಜನ ಸತಿಯನು
ಬಿನದಕೆ ತಂದೆ ನಾನು || ವನಚರೇಶ್ವರನಾದ | ನಿನಗದರಿಂದೇನು || ೩ ||

ಆಗ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವನೆಂದು ಹಿಡಿದು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಡೆದು
ಕೊಂಡು ಅವನು ಸುಗ್ರೀವನ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬಯಸಿದಾಗ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯೇನೆಂದರೆ—

✓ನಾ|| (ಶು) ಇನಜನೆ ನಿಮ್ಮುಣ್ಣನ ಗೆಳೆಯನಿಗೇ | ನನು ಪೇಳಲಿ ನಾನೀಗ? ||
(ಸು) ಅನುಗೆಳಿಸುವೆನಾ ದನುಜಸಿಗಿಮ್ಮ | ಣ್ಣನ ಗತಿಯನು ನಾ ಬೇಗ ||

ಈ ಉತ್ತರವಾದ ಮೇಲೆಯೂ ವಾನರರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಟ್ಟಹಾಕಿರಲು ಇತ್ತ ನಡೆದ
ಕಥೆಯೇನೆಂದರೆ—ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರೂ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಎದುರಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಾ
ದ್ದರಿಂದ ರಾಮನು ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅನಜಾಸನ್ಮಿ ಮೂಂ ಮೂಢಾಂ ಮಾನುಷೀಂ ತನುಮಾಶ್ರಿ-
ತಮ್ | ಪರಂ ಭಾವನುಜಾಸನ್ಮೋ ಮಮ ಭೂತಮಹೇಶ್ವರಮ್ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಜಡಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದ ನನ್ನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿ
ಯದೆ ನನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯದೇಹದವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನಾದರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅದ್ಯ ಪಶ್ಯ ಮಹಾಬಾಹೋ ಶೋಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ವಾರಿಧಿಮ್ |
ಪಾದೈರೇವ ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ ವಾನರಾ ವಿಗತಜ್ವರಾಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಈಗ ನೋಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ; ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ
ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಲಿನಿಂದಲೇ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಎಂದು ರಾಮನು ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಲೆ—

ಷ|| ಇಳಿದುದುರಿ ಬಂದಂಬುನಿಧಿಯೊಡ | ಲೋಳಗೆ; ತೆರೆತೆರೆಗಳನು ಬಗಿ
ಬಗಿ | ದಿಳಿದಡರಿದುದು ಭಟಭಟತ್ಕೃತಿಗಳ ಭಡಾಳದಲಿ; || ತುಳುಕಿ ತೂಳುವ
ತುಂತುರಿನ ಕಿಡಿ | ಹಳಚಿದವು; ಹೊದರೆದ್ದ ವಡಬಾ | ನಲನನೊದೆದುದು ರಾಮ
ಭದ್ರನ ಭೀಮಬಾಣಾಗ್ನಿ || —(ಸು)

ಆಗ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಹೆದರಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯರೊಡನೆ ಬಂದು ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನಗಳ ಕಾಣಿಕೆ
ಯನ್ನಿಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ನಾರದಕೃತಗುಣಸಂಕಥ | ನಾ, ರದರುಚಿವಿಜಿತಚಂದ್ರಿಕಾಧೃತಲೀ
ಲಾ || ನಾರದಶಾ, ಮೊರೆವಂ ಪೆರ | ನಾರದರಿಂ ಬಿಡದೆ ನೀನೆ ಮೊರೆ ಪರಮೇಶ ||

—(ಸೂ.ತಾ)

ಟಿ|| ನಾರದಶಾ—ಮನುಷ್ಯಾವತಾರಮಾಡಿರುವವನೆ. ಪೇರಂ + ಆರ್ + ಅದಂ.

✓ ಚಾ|| ಹನುಮ ದಾಟಿದನೇನಮಾಡಿದೆ—ಮನದೊಳವನಿಗೆ ಮುನಿದೆನೇ? | ಮುನಿ ಮುನಿದು ಕುಡಿದಂದು ಮುನಿಗೆರ-ಡೆಣಿಸುವದನಾ ನೆನೆದೆನೇ? || ಕನಲಿ ಭಾರ್ಗವ ಕೋಪಿಸಿದೊಡಾ-ತನಲಿ ಖಾತಿಯಗೊಂಡೆನೇ? | ಹನನಕಂಘ್ರಿಸು ವದು ಯೋಗ್ಯವೇ? ದೇವ, ನಾನದಕರ್ಹನೇ? ||

ಕಂ|| ಸರಲಂ ತೊಡದಿರು; ಮುಳಿಸಂ| ತೊರೆದನ್ನೀ ಸತಿಯರೈರದಾಳಿಯ ಸಿರಿಯಂ || ನೆರೆದಾಶ್ರಿತಕುಲಮಂ ಪೊರೆ; | ಶರಣಾಗತನಾದೆನಿಂದು ರಘುಕುಲ ತಿಲಕಾ ||

— (ರಾ.ಅ.ನಾ)

ಟಿ|| ಐರದಾಳಿ-ಮಂಗಲಸೂತ್ರ.

✓ ಚೂ|| ದೇವದೇವಾ ನಿನಗೆ ನಾ ಶರಣು ಬಂದೆ, ನೀನೆನ್ನ ಕಾಯೊ ಇಂದೇ, ಭವದ ಬೇಗೆಯೊಳು ನಾ ಬೆಂದೆ, ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳಿಂದ ನೊಂದೆ, ನಾನು ತಿಳಿಯದೊಂದು ಕುಂದೇ? ಬಲಿಯದಿರೆ ನೀನೆನ್ನ ಕೊಂದೆ, ನೀ ನೋಡುವೆಯು ನಾನು ಮನಗುಂದೆ? ಶರಣೆನಗೆ ಸಿನ್ನ ಪದವೊಂದೆ, ಬಂದಿವುಗದೆನಗೆ ಜಡನೆಂಬ ನಿಂದೆ, ದಯೆದೋರು ನಾ ಸುಖವ ಪೊಂದೆ, ನೀನುಪೇಕ್ಷಿಸಲು ಗತಿಯೇನು ಮುಂದೆ? ಬಹುಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ನಾ ಸಂದೆ, ತಿಳಿಯದಾದೆನು ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ, ನೀನೆನಗೆ ತಂದೆ| ಜಡನಲ್ಲನೇ ದೇವ ನಾನು, ನಿನ್ನ ನಾ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೇನು? ನಿನಗೆ ನಾ ಶರಣೆಂದಿಲ್ಲವೇನು? ನೀನೊಲಿಯದಿರೆ ತಪ್ಪೆನ್ನದೇನು? ನಿನ್ನ ನುಡಿಯನ್ನ ಕಿವಿಗೀಗ ಜೇನು, ಭಕ್ತಜನಕಾಮಧೇನು, ನೀನು| ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ನಾ ಕೆಟ್ಟ ಮಸಗಿ ಗುಣಗಳ ಮೂಲೆಗಿಟ್ಟೆ, ಸದಾಚರಣಗಳ ನಾನು ಬಿಟ್ಟೆ, ಅಪಾತ್ರರಿಗೆ ನಾನುಕೊಟ್ಟೆ, ಕೆಡುವ ಪಂಥವನು ನಾ ತೊಟ್ಟೆ, ಉರಿಯುವದು ನೆನೆಯಲದ ಹೊಟ್ಟೆ, ಮುಂದೆನಗೆ ತೋರದ್ದೆ ಒಟ್ಟೆ, ಇಷ್ಟೇ, ಇದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದಿಹ ಗುಟ್ಟೇ? | ಎನ್ನವಗುಣವ ನೋಡಬೇಡ, ಪರಹಾರಮಾಡೆನ್ನ ಕೇಡ, ಪ್ರೀತಿಯಿರ ಲೆನ್ನೊಳಗೆ ಗಾಢ, ಸನ್ನುತನೆ ಇಡಬೇಡ ಗೂಢ, ನಾನು ಬಲುಮೂಢ| ಆದುದನು ತಿದ್ದಲಳವಲ್ಲ, ಆದುದೆಲ್ಲವು ಹೋಗಲೆಲ್ಲ, ಕಾಪಾಡೆ ನಿನ್ನ ಹೊರತಿಲ್ಲ, ನೀನುಪೇಕ್ಷೆಯ ಗೆಯ್ಯಸಲ್ಲ, ನಲ್ಲ ||

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಶರಧಿಯಂ ಸಂತೈಸುತ್ತ ರಾಮನಾಗ| ಕರುಣದಿಂದಭಯಂಗೊಟ್ಟು ತಾನು ಬೇಗ || ಶರವನಾತನ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು| ಪೊರೆದನವನಾ ದೈನ್ಯ ತೆಗೆ ಹರ್ಷಬಿಟ್ಟು ||

ಅಮೇಲೆ—

✓ ಕೀ|| ಸಲನಿಂ ಸೇತುವ ವಿರಚಿಸೆನಶ್ಚಾ | ಜಲಧಿಯಾಸರಿಯೊಳವನಿಂದ || ಸಲನಿಂ ಶತಯೋಜನಸೇತುವ ರಚಿ| ಸಲು ನೆರವಾದುದು ಕಪಿವೃಂದ ||

ಆಗ ರಾಮನು ಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ಆಡಿದ್ದು—

ಶ್ಲೋ|| ಸೇತುವಾರಭವನಾಣಸ್ತು ತತ್ರ ರಾಮೇಶ್ವರಂ ಶಿವಮ್ | ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ
ಪೂಜಯಿತ್ವಾಽಹ ರಾಮೋ ಲೋಕಹಿತಾಯ ಚ | ಪ್ರಣಮೇತ್ತೇತುಬಂಧಂ
ಯೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರಾಮೇಶ್ವರಂ ಶಿವಮ್ | ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮು-
ಚ್ಯತೇ ಮದನುಗ್ರಹಾತ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಸೇತುವಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆರಂಭಮಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ
ರಾಮೇಶ್ವರನ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆ ರಾಮೇಶ್ವರಲಿಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ
ಸೇತುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ಪಾಪಗಳು ತನ್ನ ನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹೋಗುವವೆಂದು ಹೇಳಿದನು.
ಸೇತುವಿನ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ—

✓ ಸಾ || ನಳನೊಗೆದಾ ಕಲ್ಕಳು ಬಡಿಬಿಡಿಯೆನೆ | ಜಲದೊಳು ತೇಲಲು
ನೋಡಿ || ಅಲಘುರಕಾರಮಕಾರಂಗಳ ಬರೆ|ದುಲಿಯೆ ತೋರಿದವು ಕೂಡಿ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಮುಂದುವರಿದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

✓ ರ|| ಆಯಿತಾಗಲೆ ಸೇತುಬಂಧ | ನೋಡುವೊಡದು ಚಂದ || ಪ ||
ನುಗ್ಗಿದರಡವಿಗೆ ವಾನರಭಟರು | ಜಗ್ಗಿ ಕಿತ್ತು ಮರಗಳ ತರುತಿದ್ದರು | ಕಲ್ಲು
ಬಂಡೆಗಳ ಮಿಾಟುತೆ ಕೆಲವರು | ಉಲ್ಲಾಸದಿ ಕಯ್ಯೊಳು ತರುತಿದ್ದರು | ಕೆಲವರು
ತಂದರು ಗಿರಿಶಿಖರಗಳ | ಜಲಧಿಗೆ ಧುಮ್ಮನೆ ಹಾಯ್ದಿದರವುಗಳ | ಅದರಿಂ ಹಾರಿದ
ನೀರಾಕಾಶಕ್ಕೆ | ಅದುಭುತವೆನೆ ಹಾರಿತು ಸ್ವರ್ಲೋಕಕ್ಕೆ | ಶತಯೋಜನದುದ್ದವ
ತಾವಳೆಯಲು | ಹಿತದಿ ನೂಲ ಹಿಡಿದೇ ನಿಂತಿರಲು | ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಸಳನೇ
ಮುಂದಾಳು | ನೆಟ್ಟನೆಗೈವುದು ಕಪಿಗಳ ಸಾಲು | ತ್ವರೆಗೆಡೊಳಿಪರು ವಾನರರನು
ಕೆಲಬರು | ಬರೆವರು ಕಲ್ಮಣ್ಣುಗಳನು ಕೆಲವರು | ಕಾಲಿಗೆ ಮೈದುವಾಗಲು
ಸೇತುವೆಯು | ಮೇಲೆ ಹೂಗಡಗಳೊಟ್ಟಿಹ ಪರಿಯು | ಕೆಲಸದ ಗಡಿಬಿಡಿ ಜಗ
ಮೊಳಗೆಲ್ಲ | ಬೆಳೆದುದನಾವನು ಬಣ್ಣಿಸಬಲ್ಲ | ಮೊದಲ ದಿನದಿ ಹದಿನಾಲಕು
ಯೋಜನ | ಒದಗಿರಲಿಪ್ಪತ್ತಾದುದು ಮರುದಿನ | ಮೂರನೆ ದಿನದೊಳಗಿಪ್ಪ
ತೊಂದರು | ಸೇರಿತು ಮುಂದಿಪ್ಪತ್ತೆರಡೆಂದು | ಉಳಿದಿಪ್ಪತ್ತೊಮ್ಮೆದನೆಯ ದಿನ | ಬೆಳೆ
ಯಲಾಯ್ತು ಸೇತುವು ಶತಯೋಜನ ||

ಆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಮಿಯು ವರ್ಣಿಸಿರುವದೆಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಭೂವನಿತೆ ನಿಜವುತ್ರಿಗಭಯವ | ನೀವುದ ನೀಡಿರ್ದ ಬಾಹುವೊ || ರಾವ
ಣಾದಿಸುಹಾಸುರರ ನುಂಗುವೊತ ಮೃತ್ಯುವದು || ತೀವಿ ಚಾಚಿದ ನಾಲಿಗೆಯೊ!
ಸ | ದೃಷ್ಟವದಿಂದಹಿರಾಜ ರವಿಕುಲ | ದೇವನಡಿಗೆಡೆದಂದವೋ! ಎನೆ ಮೆರೆದುದಾ
ಸೇತು || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಸೇತುಬಂಧವು ಕಪಿಗಳಿಂದ ನಡೆಯಿತೆಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಗೆ
ಅದು ಸಾಧ್ಯ. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಶೋಲೆ|| ಅಮನ್ತ್ರಮುಕ್ಖರಂ ನಾಸ್ತಿ; ನಾಸ್ತಿ ಮೂಲಮನೌಷಧಮ್; |
ಅಯೋಗ್ಯವುರುಷೋ ನಾಸ್ತಿ; ಮೋಚಕಸ್ತತ್ರದುರ್ಲಭಃ || —(ಸು)

ಅ|| ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ಇರುವ ಅಕ್ಷರವಿಲ್ಲ. ಔಷಧಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗದ ಮೂಲಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಅಯೋಗ್ಯನಾದ ವುರುಷನಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡುವವರು ಕಡಿಮೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕವಿಗಳಿಂದಲೇ ಸೇತುಬಂಧವಾದದ್ದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಾಗವತ ಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣವರೆ| ತಿಣ್ಣದಕೆಲಸವ” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ನುಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು.

ಸೇತುಬಂಧವಾಗುತ್ತಲೆ—

✓ ಕೀ|| ಹಸುಮಸು ರಾಮಸನಂಗದನಾ ಲ| ಕ್ಷುಣಿಸನು ಹೆಗಲೊಳು ತಳಿ
ದಿರಲು|| ವನಚರಸೇನೆಯು ಹೊರಟಿತು ಹಿಂಗಡೆ| ವನಧಿಯಾರ್ಭಟನ ಕಿರಿದೆನಲು ||

✓ ರ|| ಅಂತಾಗಳ್ರಘುರಾಮಂ ಸಭೆಯಿಂ| ಸಂತತಸಕಲಾಭರಣಪ್ರಭೆಯಿಂ|
ಅನುರೇಂದ್ರನ ಶ್ರೇಣಿಯನೇಳಿಸುತಂ| ಕ್ರಮವಿಕ್ರಮಮಂ ಪರಿಪಾಲಿಸುತಂ|
ತಳದಂ ರಚತಶಿಖರ ತಳವಂತಿರೆ| ನಲಸುಗ್ರೀವಮುಖರ್ ಮುಂತಿರೆ |
ಅಪರಿಮಿತಾನಕವಾದ್ಯಂ ರುಚಿಸೆ| ತಪಸದ್ಭೂತಿಯಂ ಬೆಳುಗೊಡೆ ಭಂಜಿಸೆ| ಪನ್ನೆ
ರಡುಂ ಶಂಖಧ್ವನಿ ರಾಚಿಸೆ| ಸನ್ನಾಹದ ಪರೆ ಪಲವುಂ ಬಾಚಿಸೆ| ಕವಿಗಮಕಿಗಳ
ಸುಭಾಷಿತಮೆಸದಿರೆ | ಭುವನಂ ಸೇನಾಮಯವೆಸಿಸುತ್ತಿರೆ| ಬಂದು ಸುವೇಲಾ
ಚಲಪರಿಸರದೊಳ್ | ಸಂದ ಸುವೇಲಾನಾಮದ ಪುರದೊಳ್ || —(ಕು.ರಾ)

ಆಗ ಕವಿಗಳಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶುಕನು ಬಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ನಾದರಾಮಕ್ರಿಯೆ—ಆದಿಕಾಳ

ಕೇಳೇಗಿ ರಾವಣೇಶ್ವರ | ನಾ ಹೇಳುವದ || ಪ || ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ |
ಮಾನವೇಂದ್ರನು ರಾಮ || ಈ ಸಮ್ಮ ಸುವೇಲಾದ್ರಿ | ಸಾಸುಸನಲ್ಲಹನು || ೧ ||
ಸಾಗರಕೀಗ ಸೇತು | ವಾಗ್ಗಹುದಯ್ಯ ಬಹು || ಬೇಗಲೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ | ಸಾಗಿ ಬರುವ
ರಯ್ಯ || ೨ || ನುಡಿಯೆ ಸಿನ್ನಯ ಮಾತ| ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದರು || ಹೊಡೆದರೆನ್ನನು
ಬಿಡು | ನುಡಿಯನಾಡಿದರಯ್ಯ || ೩ || ಕೋಪಿಗಳವರು ಪ್ರ | ತಾಪಶಾಲಿಗ
ಳಯ್ಯ || ಈ ಪತ್ತನಕೆ ಬರು | ವಾಪತ್ತು ತಪ್ಪದಯ್ಯ || ೪ || ನೀತೆಯನೊಪ್ಪಿ
ಸಲು | ಆತ ರಕ್ಷಿಪನಯ್ಯ || ಮಾತಿದು ಸೇರದಿರೆ | ನೀ ತಿಳಿದುದಗೈಯ್ಯ || ೫ ||

ಶುಕನು ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪಿನವನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕಾರವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದುಸ್ಸಹವಾಸದ ಪರಿಣಾಮವು ಅಷ್ಟೇನೂ ಆಗದೇ ಇದ್ದದ್ದು ಸಹ ಜವಾಗಿದೆ.

ಕಂ|| ಕಾಗೆಗಳ ಕೂಡೆ ಬಳೆದುಂ | ಕೋಗಿಲೆಗಳ್ವಂಜಮಸ್ವರಂ ಬಿಡಿದಿರ್ಕುಂ ||
ಆಗದು ಖಲಜನಸಂಗದಿ | ನೇಗಳುಮೊಳ್ಳಿದರ ಮಾತಿನೊಳ್ಕಾತಿಸ್ಯಂ || —(ಸ.ಕ)

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಮಾಲ್ಯವಂತನು ಬಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—
ಧನ್ಯಾಸಿ—ಆದಿತಾಳ

ಮಗನೆ ರಾವಣಾ ಬಗೆಗೆ ತಂದುಕೋ | ಸಗರಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ || ಬಗೆಯೆ ಸೀತೆ
ಯನು ತಂದುದಕಾಗಿಹ | ಹಗರಣಗಳ ಪರಿಯ || ಪ || ಗಗನದಿಂದ ರಕ್ತದ ಮುಳಿ
ಸುರಿವುದು | ಮಿಗೆ ದೆಸೆದೆಸೆಯೆಲ್ಲಾ || ಮಿಗಿಲೆನೆ ವಾಹನಗಳು ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳ |
ಸುಗುಳುತಿರುವವಲ್ಲ || ೧ || ಸರಿಗಳೆಲ್ಲ ನಗದದ ಸುತ್ತಲು ಪರಿ | ಪರಿ ಕೂಗಿತು
ತಿಹವು || ನೆರೆ ಬಲಿಕರ್ಮದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳ ಕು | ಕ್ಕುರಗಳು ಭುಂಜಿಸವು || ೨ ||
ಹಸುಗಳ ಗರ್ಭದ ಕತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿ ಮುಂ | ಗಿಸಿ ಹೆಗ್ಗೂಡೊಡನಾಡುವದು || ಮಸಗಿ
ಮಸಗಿ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲಾ | ಬಿಸುಸುಯ್ಯುತ್ತಿಹವು || ೩ || ಅದರಿಂ ಸೀತೆಯ
ನೊಪ್ಪಿಸು ರಾಮಗೆ | ಮುದವಪ್ಪುದು ಸಿನಗೆ || ಉದಧಿಯ ದಾಟಿದ ವೀರನ
ಗೆಲ್ಲುವ | ಹದ ಕಾಣದು ಎನಗೆ ||

ಅದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಉತ್ತರ—

ಶ್ಲೋ|| ಮಾನವಂ ಕೃಪಣಂ ರಾಮಮೇಲಕಂ ಶಾಖಾಮೃಗಾಶ್ರಯಮ್ |
ಸಮರ್ಥಂ ಮನ್ಯಸೇ ವೀರ, ಹೀನಂ ಪಿತೃ ಮುನಿಪ್ರಿಯಮ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ವೀರನಾದ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ದೀನನಾಗಿ ತಂದೆಯಲ್ಲದವನಾಗಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಮುನಿ
ಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದವನಾಗಿ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆಂದು ತಿಳಿಯು
ತ್ತೀಯ ?

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಗದರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇತ್ತ—

✓ದಿಂ|| ಬಿಡದೆ ರಾಮಂ ನೋಡಲ್ಕೆ ಲಂಕೆಯನ್ನು | ಅಡರೆ ತಾನಾಗಳು
ಸುವೇಲಾದ್ರಿಯನ್ನು || ಅಡರ್ದನಾ ಬಲಸುಂ ತನ್ನ ಮಹವಿಯನ್ನು | ತಡೆಯ
ದೀಕ್ಷಿಸಲಾ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ||

ಹೀಗೆ ರಾಮನೊಡನೆ ಸುವೇಲಾಚಲವನ್ನು ಹತ್ತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಹಡಿಮನ್ನು
ಹತ್ತಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ—

ಷ|| ಅರರೆ! ಪೊಗಳುವೆನೇನ? ರಘುಶೀ | ಖರಚರಕಳನಂತಕೋಪದಿ |
ಪೊರೆಯುತಿರಲವರೆಲ್ಲರಧಿನಾಯಕನು ಸುಗ್ರೀವ || ಗರುಡನಂದದೊಳ್ಳಿದಿ
ರಾತ್ರಿಂ | ಚರಭುಜಂಗನನೊಡೆದು ಧಾರಿಣಿ | ಗುರುಗಳೆಡಹಿ ಕಿರೀಟಗಳ ತಂದಿತ್ತ
ನಧಿಪತಿಗೆ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಇಷ್ಟು ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯ
ವನ್ನಾಲೋಚಿಸಿ ದುಡೋಪಾಯವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೈಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಅಂಗದನೊಡನೆ ಸಂಧಿಗೆ
ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂಗದನು ಹೋದಾಗ—

ಶ್ಲೋ|| ರತ್ನಸ್ತಮೈಷು ಸಜ್ಜಾಸ್ತೈಃ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬತೈರ್ವೃತಃ |
ಲಬ್ಧ್ವೀಶ್ವರಃ ಪಭಾಮಧ್ಯೇ ನ ಜ್ಞಾತೋ ವಾಲಿಸೂಸುನಾ || —(ಸು)

ಅ|| ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರತ್ನದ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ರಾವಣನು ಯಾಗೆಂಬುದು ಅಂಗದನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ವಿಚಾರಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| (ರಾ) ಕಸ್ತುರಂ ವಾನರ? (ಅಂ) ರಾಮರಾಜಭವನೇ ಲೇಖಾರ್ಥ ಸಂವಾಹಕೋ|| (ರಾ) ಯಾತತ ಕುತ್ರ ಪುರಾಗತಸ್ಸ ಹನುವಾಸ್ವಿಧಗ್ಗಲಬ್ಜಾ ಪುರತಃ || (ಅಂ) ಬದ್ಧೋ ರಾಕ್ಷಸಸೂಸುನೇತಿ ಕಪಿಭಿಃ ಸನ್ಮಾಡಿತೋ ಭರ್ತ್ಸಿತಃ | ಸಂಪ್ರೀತಾತ್ಮಪರಾಭವೋ ವಸವ್ಯುಗತ ಕುತ್ರೇತಿ ಸ ಚ್ಛಾಯತೇ || —(ಹ.ನಾ)

ಅ|| (ರಾ) ಎಲೋ ಕೋತಿ, ನೀನು ಯಾರು? (ಅಂ) ರಾಮರಾಜರ ಮನೆಯ ಸುದ್ದಿ ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನು. (ರಾ) ಹಿಂದೆ ಬಂದು ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಹನುಮಂತನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದನು? (ಅಂ) ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಡೆದು ಬಿಡರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸೋತು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಕಾಡುಕೋತಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಯಿತೋ ಕಾಣೆ.

ಷ|| ಎಂದ ಸುಡಿಗಳ ಕೇಳಿ, ತಂದೆಯೊಳೊಂದ ಪಗೆಯಂ ತೀರಿಸಲು ರಘು| ನಂದನನ ಕರಿತಂದು ಕಪಟದ ರಾಯಭಾರದಲಿ || ಬಂದೆ; ನಿಮಗಿಂದಾಪ್ತ ರೆಮುಗಿಲ್ಲೆಂದು ಪರಿಹಾಸ್ಯಕವ ರಚಿಸಿ| ಲಮಂದಕೋಪದೊಳಸುರಪತಿಗಿಂತೆಂದ ನಂಗದನು || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ|| ಬಂದೆ—(ಎಲೊ ಅಂಗದನೆ) ನೀನು ಬಂದಿದ್ದಿ. ನಿಮಗಿಂದ—ನಿಮಗಿಂತ.

ನಾಯಕಿ—ವಿಕರ್ತಾಳ

ರಾವಣ ನೀ ಕೇಳೊ ಕೇಳೊ| ಜೀವದಾಸೆಯನ್ನು ತಾಳೊ || ಪ || ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ| ಅಪರಿಮಿತದ ಪೆಟ್ಟ ತಿಂದು || ತನಿಸಿ ಕರುಳ ಖಂಡನ ಕಾರಿ | ಗುಪಿ| ಎಲ್ಲದೊರಲಿದನನೆ || ೧ || ಸರಪತಿನಾಂಧಾತರಾಯನ| ಸಿರದೆ ಕೆಣಕಿ ಸೀನಾಗಿ || ಭರದೊಳವನ ಚಾಪದ ಹತಿಗೆ| ಸೊರಗಿದುದನು ಮರೆತೆ ಯೇನು? || ೨ || ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಬಲೆಯರಿಗೆ| ಸೋತಂಬುಧಿಗೊಗೆಸಿಕೊಂಡು || ಕಾತರಿಸುತ ರೂಪವಳಿದ| ಪ್ರಾತಿವಂತನಹುದೊ ನೀನು || ೩ ||

ಅಥವಾ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ?

ಶ್ಲೋ|| ಏಕಂ ಹೈಹಯಸಮ್ಯವಾತ್ಪರಿಭವಾನ್ಮಾಸಂ, ದ್ವಿತೀಯಂ ಪುನ | ದ್ವೈತೇನ್ಮಾಸಂಸಯಾತ್ಪ್ರತೀಯಮಪಿ ಮೇ ತಾತಾಹಿತಾದ್ವೈಕೃತಾತ್, || ಅತ್ಯಂ ತ್ವಚ್ಚರಿತೈಃ ಪಿತಾಮಹಮುಖಾನ್ಯೇಕಂ ವಿನೈವಾಭವಮ್ | ಸ್ತಚ್ಚೈಕಂ ಸ ನಿಧೇಹಿ ದಾತರಥಯೇ ದೇಯಾ ತ್ವಯಾ ಮೈಥಿಲೀ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| (ಎಲೊ ರಾವಣನೆ) ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಿಂದಾದ ಅಪಜಯದಿಂದ (ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ) ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಂದು ಮುಖವು (ತನ್ನ ಮಂಡಲ ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಅಪಜಯವಾಯಿತೆಂದು) ಖಿನ್ನವಾಯಿತು. ಲೋಕವಿರುದ್ಧಾಚರಣೆಯ ರೂಪವಾದ ನನ್ನ ಅವಿನಯದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಮುಖವೂ

ಬಾಡಿತ್ತು. ಮೂರನೆಯದು ಕೂಡ ನನ್ನ ತಂದೆ ಮಾಡಿದ ವಿಕಾರದಿಂದ (ಬಾಲದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ) ಕಳೆಗುಂದಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ನನ್ನ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊರತು ಎಲ್ಲ ತೇಜೋಹೀನವಾದವು. ಆ (ಉಳಿದಿರುವ) ಒಂದಕ್ಕೂ ಮನೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಡ. ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು.

ಇದರಿಂದಾದ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ॥ ಒಡೆಯನಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರವನನು | ಹಿಡಿಯಹೋಗಲವರನು ಹೊಡೆದು || ಒಡನೆ ಲಂಕೆ ಸುತ್ತಾ ಪ್ರಾಸಾದವನೊಡೆದು ತಿರುಗಿ ಬಂದನು ಜಡಿದು ||

ಆಮೇಲೆ ವಾನರಸೇನೆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತಲು —

ಶ್ಲೋ॥ ಆತ್ಮಾಕುಲಂ ಹರಿಬಲೈರವಲೋಕ್ಯ ಲಜ್ಜಾಮೃದತ್ತಾಗ್ರಾಳೇಷು ದಶಕಸ್ತುರಿಕಂಕರೇಷು || ಅರಕ್ಷ್ಯಕೈಸ್ತುರಿತನುಸ್ತಕರಾಜಧಾನಾಂ | ಮುದ್ರಾಪಟ ತಾಭರುದಭಾವಿ ಕವಾಟಿಕಾಭಿಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ॥ ಕಪಿಸೇನೆಯು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನ ಭಟರು ಊರ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಅಗಟೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿರಲು ಯಮಪುರದ ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವವರು ಬೇಗ ಬೇಗ ಎಲ್ಲ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ತೆರೆದಿಟ್ಟರು.

ಆಗ ವಾನರರಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ ನಡೆದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ.—

✓ ರ॥ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು ವಾನರದೈತ್ಯರೊಳು | ಒದ್ದದ್ದೇಷದೊಳು || ಪ || ಸುರಪಜಿದಂಗದನನು ನೋಡುತ್ತಲೆ | ಭರದಿಂದಲೆ | ಗದೆಯನು ಜೀಸಲು ಸಲೆ | ಅದ ಸಹಿಸದೆ ಅಂಗದನಾ ಕ್ಷಣದೊಳು | ಒದೆಯುತ್ತವನ ರಥವನು ಪುಡಿಗುಟ್ಟಲು | ಜಂಬುಮಾಲೆ ಶಕ್ತಿಯ ಬಿಡೆ ಹನುಮಗೆ | ಜಂಭಗಿಡಿಸೆ ಹನುಮನು ರಕ್ಷಿಸಿಗೆ | ನಳನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಪನು ಬಾಣವ ಬಿಡೆ | ನಳಸಿರಿತದೊಳವನರಡುಂ ಕಣ್ಣೆಡೆ | ತೆರೆದ ಬಾಯೊಳೇ ಬರುತಿಹ ಪ್ರಘಸನ | ತರಿಯಲು ಸುಗ್ರೀವನು ಬಾಯ್ಕಿಟ್ಟನ | ಮೃಂದನ ಮುಷ್ಟಿಯು ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯನು | ಅಂದದಿ ಕಾಣಿಸಿತಾಗಲೆ ನೆಲಸನು | ನೀಲನ ಮುಂದೈದಿದ ನಿಕುಂಭನು | ನೋಲುತ್ತಂದು ರಣದೊಳು ಸೈಗಿಡೆದನು | ದ್ವಿವಿದನು ಬಿಟ್ಟವನಿಟ್ಟುದ ಕಂಡು | ಜವದಶನಿಪ್ರಭ ತಾ ಮುಂಕೊಂಡು | ಸಿಡಿಲಂತಿಹ ಬಾಣವ ಬಿಡೆ ನೋಡಿ | ಕಡಹಿದನವನನು ಮರವಿಟ್ಟಡಿ ||

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ—

✓ ರ॥ ಕತ್ತಲೊಳಗೆ ಕಾಣದೆ ಕಪಿವೀರರು | ಕುತ್ತಿ ತಮ್ಮವರನೇ ತಿನ್ನುವರು | ರಕ್ಷಸರೂ ಕಪಿ ಇವನೆಂದೆನ್ನುತ | ಕುಕ್ಕಿ ಕೊಲ್ಲುವರು ತಮ್ಮವರನೆ ತಾವು | ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ನುಂಗುವರಲ್ಲಿ ಬೊಬ್ಬೆ ತುಂಬಿದುದು ಮೂಜಗದಲ್ಲಿ | ಅಷ್ಟರೊಳೆ ದ್ವಿತು ಕುದುರೆಯ ಧೂಳಿ | ನೆಟ್ಟನೆ ಕಣ್ಣಿನಿಗಳ ಸೆರೆ ಹೂಳಿ | ರಾಮಮೇಘದಿಂದ ಬರೆ ಬಾಣದ ಮಳೆ | ನೇಮದಿಂದ ಸಡುಗಲು ರಕ್ಷಸರಿಗೆ | ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿ ರಣರಂಗದೊ

ಳಾಗಲೆ! ನೆಣವನೆಗಳು ಕೂಡಿರೆ ರಕ್ತದ ಹೊಳೆ! ಅಂಗದ ಕೈಯಿಂದ ಪುಳಿಸುತ್ತಾ |
ಭಂಗಿಸಲಿಂದುಜಿತನು ನಲಿಯುತ್ತಾ | ಹೊಗಳಿತಂಗದನ ದೇವವೃಂದ | ಬಗೆದ
ನದನು ರಾಮನು ನಲವಿಂದ ||

ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತು ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ —

✓ ಸಾ|| ಸುರಪತತು ತಾ ಸಿಡಿಲಿಂದದ ಭಾ| ಸ್ವರಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು || ಇರದೆ
ಹೂಡಿ ಬಂಧಿಸಿದನಾಗ ರಘು| ವರನನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ||

ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನರರಲ್ಲ ಗಾಬರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆಗಿನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕವಿ
ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ದುರುಳದಶಾಸನನಾತ್ಮಜ | ನರಿಯದಿರಲತ್ನಾಗಬಾಣಮರಿಯದೆ?
ಲಕ್ಷ್ಮೀ| ವರನನೆನಲಾಂ ಮುನ್ನಿನ | ಪರಿಯೊಳ್ಪರೈಂಕಮಾಗೆ ಶೋಭಿಸಿತಾಗಳು ||

—(ಹ.ರಾ)

ಅದನ್ನೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಉರಗಪತಿಪರ್ಯಂಕನಾಗಿಹ | ಹರಿಗೆ ಭಯವೇ? ಮತ್ತದಲ್ಲದೆ |
ಗರುಡಕೀತನಬಿರುದಿನವನಳುಕುವನೆ ಹುಲುಫಣಿಗೆ? || ಪುರಮುಧನದತ್ತಾಸ್ತ್ರವ
ಸಿರಾ | ಕರಿಸಬಾರದೆನುತ್ತ ಮಾಯೆಯ | ಮರೆವೆಯಿಂದೊರಗಿದನಿಸಕುಲರಾಜ
ಶೇಖರನು ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಈ ಜಮದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯ ಕಾವಳಿಗರಾದ ಹೆಗಸರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ
ಸೀತೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಆಗುಳಿಕೆಯಲಿ, ಸೀನಿನಲಿ, ನಡೆ | ವಾಗ, ನುಡಿವಾಗಲಸಿಕೆಗಳಲಿ, |
ತಾಗುಗಳಲೆಡಹುಗಳಲೆಚ್ಚರಿಕೆಯಲಿ, ಮರನೆಯಲಿ, || ಚಾಗರದಲಿ, ಸುಷುಪ್ತಿ
ಯಲಿ, ಸಂ| ರಾಗದಲಿ, ಚಿಂತೆಯಲಿ ರಘುಕುಲ | ಸಾಗರನ ನೆನಹಲ್ಲದಿಲ್ಲನೈತ್ರ
ಗತಿ ಸತಿಗೆ ||

—(ತೊ.ರಾ)

ಆಗ ರಾವಣನಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು
ರಣಭೂಮಿಗೆ ತಂದು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮೃತರಾದರೆಂದು ತೋರಿಸಿದಾಗ ಸೀತೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಧನ್ಯಾಸಿ—ಏಕತಾಳ

ಏನ ಗೈವೆ! ಏನನಿನ್ನಾಡುವೆ! ಹೀನಭಾಗ್ಯಳಾದೆನು ನಾ || ಪ || ಪ್ರಾಣ
ನಾಥ ತನ್ನ ನುಜನೊಡನೆ ತಾ| ಹಾಸಿಹೊಂದಿಹುದ ಕಾಣುವೆನಲ್ಲ! || ಅ.ಪ ||
ಸುತರ ಪಡೆವೆಯೆಂದು | ಹಿತದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು | ಸತತವೆನ್ನಯ ಮುಂದೆ ಕಥಿಸಿ
ದುದು || ಗತಿಗೆಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತೀ | ಪತಿಗೆ ವೈಧವ್ಯ | ಸ್ಥಿತಿಯ ತಂದಿತ್ತುದೆ? |
ಅತಿಕಷ್ಟ ಹಾ! ಹಾ! || ೧ || ಪತಿಯೊಡನೆನಗೆ ಈ | ಕ್ಷಿತಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ |
ವ್ರತವಪ್ಪುದೆಂಬ ನುಡಿ ಹೋಯಿತಯ್ಯೋ! || ಕ್ಷಿತಿಯ ಮರರಸೀಗ | ಮತಿಗೇಡಿಗಳ
ಮಾಡಿ | ಹತಭಾಗ್ಯಳಾದ ನಾನು | ಪತಿತಳಾದೆನೆ ಹಾ! ಹಾ! || ೨ || ಎನಗಾಗಿ

ಪತಿದೇವ! ವನವನೆಲ್ಲವ ಸುತ್ತಿ ಘನಕಷ್ಟವನುಪಟ್ಟು! ಹುಡುಕುತ್ತೆನ್ನ||ವನಧಿಯು
ದಾಂಟಿ ಬಂದ! ಘನಮುಹುರಗೆ ಈ | ದನುಜನಿಂದಪಜಯವೆ! ಎನಗೆ ತೋರದು
ಹಾ! ಹಾ! || ೩ ||

ಆಗ ತ್ರಿಜಟೆಯು ಸೀತೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

✓ ದಿ|| ಇವರು ತೇಜುಗುಂದಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ! ಜವದಿ ನಿನ್ನಂ ಪುಷ್ಪಕವು ಕೆಡ
ವಲ್ಲಿಲ್ಲ || ಇವನು ನೋಡಲೋಸೀಗ ವಿಧವೆಯಲ್ಲ! ಸುವಿಮಲಾಂಗೀ ಕೇಳುತು
ವಿನ್ನು ಸಲ್ಲ ||

ಟಿ|| ಇವನು — ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು .

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಗರುಡನು
ಬಂದನು—

ಷ|| ಆ ಸುಪರ್ಣನ ಗರಿಯ ಗಾಳಿಗೆ | ಸೂಸಿದವು ಸವತ್ತಾಂಬುನಿಧಿ; ಕೈ |
ಲಾಸಮಂದಿರವೇರುವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿಗಳು ಮುಗ್ಧವವು; || ವಾಸುಕಿಯ ತಕ್ಷಕನಸಂ
ತನ | ಮೈಸಿರಿಯು ನಡುಗುತ್ತಿರೆ ಬಣಗು ಬಿ | ಲೇಶಯಂಗಳ ಕಾಣಿಸಿದಿರನೊಳುರಗ
ಮರ್ದನನ || —(ತೋ.ರಾ)

ಟಿ|| ತಕ್ಷಕನ+ಅನಂತನ. ಬಿಲೇಶಯಂಗಳ—ಹಾವುಗಳನ್ನು .

ವಾನರರು ಮತ್ತೆ ಗರಿಗಟ್ಟಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು ಮದಾಂಧರಾದ ಭಟರೊಡನೆ
ತಾನೇ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಗ್ರೀವನೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ದಿಕ್ಕು ಗೆಡಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಹನುಮಂತನು
ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಲು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯೇನೆಂದರೆ—

✓ ಕೀ|| (ಹ) ಎಲೆ, ನಿನ್ನವಧ್ಯವಾಗಿಹ ವರವದು | ನೆಲೆಗೊಳ್ಳದು ಕಪಿಗಳ
ಮುಂದೆ || (ರಾ) ಹುಲುಕಪಿ ಗುದ್ದುತ್ತಿನ್ನನು ನಿನ್ನಯ | ಬಲವ ತೋರಲೈ
ಬಲುಹಿದೆ ||

ಟಿ|| ಅವಧ್ಯವಾಗಿಹ ವರ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಮರಣವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವರ. ಬಲುಹಿದೆ—ಶೌರ್ಯದಿಂದ.

ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಒಂದು ಗುದ್ದು ಕೊಡುತ್ತಲಿ ರಾವಣನು —

ಷ|| ಹಾರಿಬಿದ್ದನು ನೆಲಕ್ಕೆ; ರಕುತವ! ಕಾರಿ ಕಾರಿದು ತೊಳಲಿ ಕಣ್ಣೆವೆ |
ಜಾರಿದವು ನೇತ್ರೈಂದ್ರಿಯದ ಕಳಕಳದ ಝಂಕಿಸಲಿ; || ಗೂರುಮಸಗಿತು; ಸಾವ
ಸರ್ಪನ! ತೋರಿಕೆಯ ರುಚಿಯಂತೆ ಚಲಿಸಿದ | ವೇರಿಕೆವ ಜೀವದಲಿ, ಕೈಕಾಲ
ಸುರವಲ್ಲಭನ || —(ತೋ.ರಾ)

ಅದರಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡ ರಾವಣನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಹೊಗಳಲು ಹನುಮಂತನು
ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಧಿಗಸ್ತು ಮಮ ವೀರ್ಯಸ್ಯ ಯತ್ತ್ವಂ ಜೀವಸಿ ರಾವಣ||

—(ಶಿ.ರಾ)

ಅ|| ಹೆ, ರಾವಣ, ನೀನು ಬದುಕಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ಆಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನವೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ರಾವಣನೂ ಒಂದು ಗುದ್ದನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಹನುಮಂತನು ಅದರಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾವಣನೊಡನೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ—

~ ಸಾ|| ಖಳನು ಕನಲಿ ಶಕ್ತಿಯೆನಿಡಲನುಜನ | ಗಳಿಲನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾಗ ||
ಸಲಹಲವನ ತಾನೆದೆಗೆೊಟ್ಟ ದರಿಂ | ತಳಿದನು ಮೂರ್ಛೆಯ ಬೀಗ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪರಹಿತತ್ವವು ಎಷ್ಟು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿದೆ!

ಇರಲಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೊಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನು ತನ್ನ ಹತ್ತು ಕೈಗಳಿಂದತ್ತಿ ದರೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ—

ಶ್ಲೋ|| ಹಿಮವಾನ್ಮನ್ವರೋ ಮೇರುಸ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ವಾ ಸಹಾಮರೈಃ |
ಶಕ್ಯಂ ಭುಜಾಭ್ಯಾಮುದ್ಧರ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯೋ ಭರತಾನುಜಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹಿಮಾಲಯ, ಮಂದರ, ಮೇರು, ಮೂರುಲೋಕ—ಇವುಗಳನ್ನಾದರೂ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಭುಜಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಬಿಡಬಹುದು! ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನುತ್ತವದಾಗುವದಿಲ್ಲ. (ಅವನು ಸರ್ವವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವಂಥ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪನಾದಂಥ ಆದಿಶೇಷನ ಅವತಾರವಾದ್ದರಿಂದ)

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಬಂದು ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ರಾಮನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

ಶ್ಲೋ|| ನಾಯುಸೂನೋಃ ಸುಹೃತ್ವೇನ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ಚ ಸಃ |
ಶತ್ಕ್ರೂಣಾಮಪ್ಯಕವ್ಯೋಽಸಿ ಲಘುತ್ವಮಗಮುತ್ತಪೇಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹನುಮಂತನ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೂ ಅವನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಆಗದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಹಗುರವಾದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಹೀಗೆ ಭಂಗಿಸಿದನೆಂಬ ಕೋಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಹೋರಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನ ಕಾಲಸ್ಯ ನ ಶಕ್ಯಸ್ಯ ನ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಿತ್ತದಸ್ಯ ಚ | ಶ್ರೂಯಂತೇ
ತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯಾನಿ ಯುದ್ಧೇ ಹನೂಮತಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹನುಮಂತನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಯಮ, ಇಂದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಕುಬೇರ—ಮೊದಲಾದವರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕೇಳಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮನೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು—

ಕೀರ್ತಾರಗಳ—ಅಟತಾಳ

ಹೊಡೆದಿಟ್ಟಿದ್ದನು ರಾಘವ | ರಾವಣನನ್ನು || ಪ || ಬಿಡದೆ ದೈತ್ಯನು ರಥ |
ಕಡರಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರೆ || ಉಡುಫತಿಯ ಮಂಡಲವ ರಾಹುವು | ತುಡುಕುವಂದದಿ
ಸಮುಖಕೈತರೆ || ಅ.ಪ || ಕಂಡು ಶ್ರೀರಾಮನು | ದ್ವಂಡಮಾರುತಿಯ ಮೇ |
ಲೃಂಡಿಸಿ ಶರಚಾಪ | ಗೊಂಡು ಕೋಪದಿ ಬಹು || ಕಾಂಡಂಗಳಿಸೆಯಲಾಗ |

ರಾವಣ ಖತಿ | ಗೊಂಡು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬೇಗ | ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳೊಂಡು ರಾಘವನನ್ನಾಗ |
ನೋಯಿಸಿ ಮತ್ತಾ || ಚಂಡಮೂರುತಿದೇಹದೊಳು ಪೊಸ | ಕಾಂಡಗಳ ನಾಟಿ
ಸಲು ಬಹುಖತಿ | ಗೊಂಡು ರಾಘವನವನಲಿಹ ಕೋ | ದಂಡಗಳ ಕತ್ತರಿಸಿ ಸಿಮಿ
ಷದಿ || ೧ || ದುರುಳ ದೈತ್ಯನ ರಥ | ತುರಗ ಸಾರಥಿ ಧ್ವಜ | ಪರಭತ್ರಚಮ
ರಾದಿ | ಬಿರುದುಗಳನು ದಶ || ಶಿರದ ಕಿರೀಟಂಗಳ | ದೇಹದೊಳಿಡ | ನಿರುಪಮಾ
ಭರಣಂಗಳ | ಸೂತನವಾದ | ವರಪಸ್ತ್ರಚಾಲಂಗಳ | ಆಯುಧಗಳ || ತರಿದು
ಚೂರ್ಣೀಕರವ ಮಾಡುತ | ನೆರೆ ದಿಗಂಬರನಂತೆಗೆಯ್ಯಲು | ಸುರಸತಿಯರಂಬರದ
ಮುಸುಕಲಿ | ಕಿರುನಗೆಯ ಸೂಸುತ್ತ ಸಲಿಯಲು || ೨ || ಖೂಳ ಸಾರಲೆ
ನೋಡು | ನಾಳೆ ಸಮೃದ್ಧ ಸತ್ತ್ವ | ದೇಳಿಗೆಯನ್ನು ಈ | ಕಾಲದೊಳ್ಳಿಸ್ಸನು ||
ಪಾಲಿಪ ಬಲಹೀನನು | ನೀನಾಗಿರೆ | ಕಾಳಗವೆಂತು ನಾನು | ಗೆಯ್ಯುವೆ ಅನು |
ಕೂಲವನೊಂದಿ ನೀನು | ಐತರಲಿನ್ನು || ಮೇಲೆ ಪರಿಕಿಸು ಸಮೃದ್ಧ ಶರ | ಚಾಲ
ಶಕ್ತಿಯ ಸಿಮೃದ್ಧ ಸಹ | ಮೂಲಸಹಿತಲೆ ತಂದು ತೋರಿಸು | ಖೂಳ ಬೇಗನೆ
ತೆರಳೆನುತ್ತಲಿ || ೩ ||

—(ದಾ)

ಹೀಗೆ ರಾವಣನನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ರಾಮನು ಪಾಳೆಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ—

ಶ್ಲೋ|| ಧೃತ್ವಾಙ್ಗೀನುಚಮುಬ್ರವೀದ್ಯಣಭುವಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಃ
ಸಖೇ | ತ್ವಂ ಗನ್ತಾಸಿ ಪರಶ್ಚ; ಯಾಮ್ಯಹಮಸಿ ಪ್ರಸ್ಥಾನಕೃತ್ಯೋದ್ಯತಃ; ||
ಸೀತಾ ಮದ್ವಿರಹಾಸ್ತೃತ್ಯೈವ; ಕಪಯೋ ಯಸ್ಯಾನುಗಾ ಭಕ್ತಿಮಾನಾ | ಕಸ್ಯ
ದ್ವಾರಿ ವಿಭೀಷಣಸ್ತು ವಿಮನಾಸ್ತಿಷ್ಠೇದಯೇ ದೀನವತ್? || —(ಹ.ನಾ)

ಅ|| ತಮ್ಮನನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರನು “ಲಕ್ಷ್ಮಣ,
ನೀನು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದೆ; ನಾನು ಕೂಡ ಸನ್ನಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ;
ನನ್ನ ವಿರಹದಿಂದ ಸೀತೆಯು ಸತ್ತಂತೆಯೇ; ಭಕ್ತಿವಂತನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಅನುಚರರಾದ
ಕಪಿಗಳೊಡನೆ ಯಾರ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದ ದೀನನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು?” ಎಂದನು.

ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಲೆ ಅವನು —

ಶ್ಲೋ|| ಪಾತಾಲತಃ ಕಿಮು ಸುಧಾರಸಮಾನಯಾಮಿ? | ಸಿಷ್ಟೀಡ್ಯ ಚಂದ್ರ
ಮಮೃತಂ ಕಿಮು ವಾಹರತಮಿ? || ಉದ್ಯತ್ಯಚಣ್ಣ ಕಿರಣಂ ಕಿಮು ವಾರಯಾ-
ಮಿ? | ಕೀನಾಶಪಾಶಮನಿತಂ ಕಿಮು ಚೂರ್ಣಯಾಮಿ? || —(ಹ.ನಾ)

ಅ|| ಪಾತಾಲದಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರಲಿ? ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಮೃತವನ್ನು
ಹಿಂಡಿಕೊಂಡು ಬರಲಿ? ಹುಟ್ಟುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಿ? ಯಮಪಾಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
ಚೂರುಚೂರು ಮಾಡಿಬಿಡಲಿ?

ಎನ್ನುತ್ತಲೇ—

✓ ಕೀ|| ತರಹೇಳಲು ಸಂಜೀವಕರಣಿಯನು | ಭರದಿ ಸುಷೇಣನು ತಾನಾಗ ||
ಗಿರಿಯನೆ ತಂದಿಡೆ ಹನುಮನಾಷಧಿಯ | ಭರವೆಬ್ಬಿಸಿತವನನು ಬೇಗ ||

ಇದರಿಂದ ಸರ್ವರಿಗೂ ಆನಂದವಾಗಿದೆ. ಅತ್ತ ಸೋತು ಹೋದ ರಾವಣನು ಕುಂಭಕರ್ಣ ನನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿರೊದಾಚ್ಚ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ—

✓ ರ|| ಸೆರೆದರು ರಾಕ್ಷಸರಗಣಿತ ಚಸರು | ಧರೆ ಕಂಪಿಸೆ ಕಿವಿಯೊಳು ಕೂಗಿದರು | ಪರಿಪರಿ ವಾದ್ಯವ ಭೋಗೈಸಿದರು | ಅರಿತ ಯತ್ನವೆಲ್ಲವ ಮಾಡಿದರು | ಆನೆಯ ತಂಡಗಳಿಂ ತುಳಿಸಿದರು | ದಾಸವಸನು ಹೊಡೆದಪ್ಪಳಿಸಿದರು | ಸಾವಿರ ಭೇರಿಯನೆೊಮ್ಮೆಯೆ ಹೊಡೆದರು | ಗಾವಿಲರವನನು ದಂಡದಿ ಜಡಿದರು | ಚುಚ್ಚಿದರಾ ಖಳನವಯುಗಳನು | ಕಚ್ಚಿದರಾ ದುಷ್ಟನ ಕಿವಿಗಳನು | ತಣ್ಣೀರನು ಸುರಿದರು ಮೈಮೇಲೆ | ಗೆಣ್ಣು ಮುರಿಯಲಿರಿದರು ಬಹುವೇಳೆ | ಬಿಡದೆ ಹೇರಿದರು ಗಿರಿಶಿಖರಗಳ | ಬಡಿದು ಮುಗಿಸಿದರು ತರುಜಾಲಗಳ ||

ಇದರಿಂದ ಹೇಗೂ ಎಚ್ಚತ್ತ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಅಣ್ಣನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೆ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಹೀನದಶೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ತಾನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪದೇಶದ ನೆನಪುಗೊಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನಾರೀಸ್ತನಭರನಾಭೀದೇಶಮ್ | ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಾಗಾ ಮೋಹಾವೇಶಮ್ || ಏತನ್ಮಾಂಸವಸಾದಿವಿಕಾರಮ್ | ಮನಸಿ ವಿಚಿನ್ತಯ ವಾರಂ ವಾರಮ್ ||

—(ಚ.ಪಂ)

ಅ|| ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ತನಗಳನ್ನೂ ನಾಭಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮೋಹಾವೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬಾರದು. ಇವೆಲ್ಲ ಮಾಂಸ, ಕೊಬ್ಬು — ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆದದ್ದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಯೋಚಿಸಬೇಕು.

ಶ್ಲೋ|| ಯಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತದ್ವಿರ್ರ್ಪಕಾರ್ಯಾಣಿ ಕುರ್ಯಾದೈಶ್ವರ್ಯಮಾಸ್ಥಿತಃ | ಪೂರ್ವಂ ಚೋತ್ತರಕಾರ್ಯಾಣಿ ನ ಸ ವೇದ ನಯಾನಯಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಯಾವನು ಐಶ್ವರ್ಯಮದದಲ್ಲಿ ದ್ದುಕೊಂಡು ಮೊದಲ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಯೂ ಆಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮೊದಲೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ನೀತಿಯನ್ನೂ ಅನೀತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಲ್ಲ.

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಈ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವು ತನಗೆ ಬೇಡವೆಂದು ರಾವಣನು ಬೇಸರಗೊಳ್ಳಲು ಅಣ್ಣನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ತಮ್ಮನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ—

ಆರಭಿ ಅಥವಾ ದರ್ಬಾರು—ಅಟಿತ್ಯಾಳ

ಪೊರಮಟ್ಟನಾ ಕುಂಭಕರ್ಣ | ಕೋಪ | ವೆರಸುತಾರ್ಭಟಿಸುತ ಮುನ್ನ || ಪ|| ದುರುಳವೃತ್ತಿಯೊಳಿರಲು ಹಿತವನು | ಒರೆಯಲದು ರುಚಿಕರವೆ ಮರುಳೇ? | ಮರಣಕಾಲಕೆ ದೊರೆಯದೊಷಧಿ | ಪರಿಕಿಸೆನ್ನೆಯ ಪರಿಯನೆನುತಲೆ || ಅ.ಪ || ಎಳೆಯವನು ನೀಡು ಎನ್ನ | ವೊಸ | ಕಾಳಗವನು ನೋಡು ಮುನ್ನ || ಕೋಳುಗೊಂಬೆನು ಲೋಕವನ್ನ | ಕಪಿ | ಜಾಲವನರೆವೆನೀಗಿನ್ನ || ಶೂಲಿ

ಯಡ್ವೈಸಿದರು ಕೊಲುವೆನು | ಜಾಳುಗಳ ಹೇಳದಿರು ಮದನಗೆ | ಕೋಳುಹೋಗ
ದಿರೆಂದೆನಲು ಕೋ | ಪಾಳಿ ಹೆಚ್ಚಿತು ಸಾಕೆಸುತ್ತಲೆ || ೧ || ಕಾಲನಾಗಲೆ ನಡು
ಗಿದನು | ದೈತ್ಯ | ಕಾಲದಂಡವ ಕೊಳೆ ತಾನು || ಶೂಲಿಯು ಮೈಮರೆದಹನು |
ಮಹಾ | ಶೂಲವ ಧರಿಸೆ ರಕ್ತಸನು || ಮೇಳವನೆ ಮುಸುಕಿಕ್ಕಿದನು ಸುರ |
ಪಾಲ; ಸುರಗಿಯ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟುದು | ಪಾಳಿಯವು ಪದ್ಮಜನ ಬಳಿಯನು | ಗೋಳಿ
ಡುತ ಸುರಜಾಲವೆಲ್ಲವು || ೨ || ದಾಂಟುತಿರ್ದನು ಪುರದೇಳು | ಸುತ್ತ | ಕೋಂಟಿಯ
ನೊಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯೊಳು || ನೋಟಮಾತ್ರದಲಿ ಕಪಿಗಳು | ಎಲ್ಲ | ಓಟಿವಿಕ್ಕಿದರು
ಭೀತಿಯೊಳು | ದೂಟಲಿಳಿ ತಾಯ್ಮಳಲನಭ್ರಕೆ | ಮುಟಲಂಬುಧಿ ಧ್ರುವನ ಕರ್ಣದ |
ಕೋಟರಂಗಳು ಕಿವುಡುಗೊಳಿ ನೈ | ಶಾಟನಾರ್ಭಟಿಸುತ್ತ ಸಮರಕೆ || ೩ || - (ದಾ)

ಅವನು ಬಂದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಕಂ || ಗರಿಯುಳ್ಳ ಗಿರಿಯೋ? ವಿಲಯದ | ಪುರಹರನೋ? ಕಾಲಕೂಟಮುಸು
ರಾಕೃತಿಯು || ಧರಿಸಿಪುರದೊ? ಎನೆ ದನುಜಂ | ಭರದಿಂ ಲಂಘಿಸುತೆ ಕೋಂಟಿ
ಯು ನಡೆತಂದಂ ||

—(ಹ.ರಾ)

ಮುಂದೆನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ || ಕೆಡಹುತಂಗದನು ಕುಂಭಕರ್ಣನಾಗಿ | ಬಿಡದೆ ವಾಸರರಂ ಬೀಳ
ಹೊಯ್ದು ಬೇಗ || ತಡೆಯದಾ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆಯಿತ್ತು | ಬಡನೆ
ಕೊಂಡೊಯ್ದಂ ಲಂಕೆಗನನ ಹೊತ್ತು ||

ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ—

ಷ || ಮರವೆಯುಳಿದಂಗದನು ಖಳ ಮೈ | ಮರೆದು ನಡೆವುದ ಕಂಡು
ಕಂಕುಳಿ | ನಿರುಕಿನಿದುರೆ ಸಡಿಲಿ, ನೆತ್ತಿಗೆ ನೆಗೆದು, ಕೈಗಳಲಿ || ಎರಡು ಕಿವಿಗಳ
ಪಿಡಿದು, ಪಲುಗಳೊಳಿರುಕಿ ನಾಸಾವುಟವ ನೊಮ್ಮೈಯೆ | ಹರಿದು ನೆಗೆದೈತಂದು
ರಾಮನಿಗಿತ್ತ ಕಾಣಿಕೆಯ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

✓ ಕೀ || ಕುಂಭಕರ್ಣನಿದರವಿಲ್ಲದೆ ತಾಂ | ಜಂಭದಿಂದ ಪುರವನು ಪುಗಲು ||
ಕೊಂಬೂದಿದವಾ ಶೂರ್ಪನಖಿಯು ಬಹು | ಸಂಘ್ರಮದಿಂದಿದಿರಿಗೆ ಬರಲು ||

ಮರುದಿನ ಅವನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ—

ಷ || ಇದು ಸಮಯವೆಂದೆನುತ ರನ್ನದ | ಗದೆಯ ಕೊಂಡು ನಿಭೀಷಣನು
ತಾ | ತ್ರಿದಶಮೈರಿಯ ತಡೆಯೆ ವಿಲಯಕೃತಾಂತನೆಂದೆನಲು || ಉದಿತವೋಹದೊ
ಳವನ ರಾಮನ | ಪದವ ನಂಜಿ ನಿಜಾನ್ವಯಕೆ ತಿಲ | ದುಡಕವೀವುದಕೋರ್ವ
ನಾದರು ಬದುಕು ಹೋಗಿಂದ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಮುಂದೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿದೆ—

ಆನಂದಭೈರವಿ—ಅಟಿತಾಳ

ಆದುದಾ ಯುದ್ಧದೊಳಗಾಶ್ವರ್ಯ | ರಾಘವನ ಚರ್ಯ || ಪ || ಖಳನು
ಕಪಿಗಳ ವಧಿಸುತ್ತಲಿ ಬರೆ | ಬಲುಹಿನಿ ಮರುತಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲಿ || ಬಲದ ತೋಳನು
ಕೆಡತೆ ರಾಮನು | ಸಿಲುಕಿ ಕಪಿಗಳು ಬರಲಿತಾಕ್ಷಣ ||೧|| ಮರವ ತಂದಿಡಲೆಡದ
ಕೈಯಲಿ | ಸುರಪನಸ್ತ್ರವ ನೊಗೆದು ರಾಮನು || ಭರದೊಳೆಡಭುಜವನ್ನು ಕಡಿ
ದನು | ದುರುಳತನವನು ಮಟ್ಟುವಾಡಲು || ೨ || ಕಾಲಿಸಿಂ ಕಪಿಗಳನು
ಕೊಲ್ಲುತ್ತ | ಖೂಳನ್ನೈತರೆ ಕೋಪದಿಂದಲಿ || ಕಾಲಸುಕ್ರಮನವನ ಕಾಲಿನ | ಕೀಲು
ಗಳ ಖಂಡಿಸಿದನಾಗಲೆ || ೩ || ತಿಂವೆನೆನ್ನತ ತೆರದ ಬಾಯಿಂ | ಬೆಂಬಿಡದೆ ಬರ
ಲಿಂವ್ರನಸ್ತ್ರದಿ || ಕುಬುಕುತನ ಕತ್ತರಿಸೆ ಪುರ | ದಿಂಬನೊಳಗದು ಬಂದು
ಬಿದ್ದಿತು || ೪ || ಸುರರು ಹೂಮಳೆಗರೆದರಾಗಲೆ | ಮೊರೆದುದೊಡನೆಯೆ ದೇವ
ದೊಂದಂಭಿ || ಶರಣು ರಾಘವನೆಂದ | ಮೊಗಳಿದರಿರದೆ ಸಾತ್ಪ್ರೀಕರವೈರರು || ೫ ||

—(ದಾ)

ಹಿಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮೂರ್ಛೆಬಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡಿದ್ದ ರಾವಣನು ಈಗ ಕುಂಭ
ಕರ್ಣನ ಮರಣವಾಗುತ್ತಲೆ ನೆಲಕ್ಕಳಿದನು. ಹೀಗಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಪೀಠಿಕೆ
ಯಲ್ಲಿ “ಜಯದಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಿರ್ಭಯವು ತೋರಿದರೂ” ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ
ರುವರು.

ಆಗ ರಾವಣನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಇಂದ್ರಜಿತು ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಸೀತೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ
ಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ—

ನ|| ಮಲಿನವನದ, ಮುಕ್ತಕೇಶದ, | ಗಳದ ಬಿಕ್ಕುಳಲಳುವ ವದ
ನದ, | ತುಳುಕುತಿಹ ಕಂಬನಿಯ, ಧೂಳೆಡರಿದ ತನುಲತೆಯ, || ಅಳಲಿ ಬಳ
ಲುತ್ತ ರಾಮನಾಮನ | ಹಲುಬುತಿಹ ಮಾಯಾವಧೂಟಿಯ | ಸೆಳೆದು ಮುಂ
ದಲೆವಿಡಿದು ತೋರಿದಂತೆಂದನನಿಲಜಗೆ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

✓ ಸಾ|| ಎಲೆ ಕಪಿ, ಸಮರವದೇಕೆಂದಾಕೆಯ | ತಲೆಗೊಯ್ಯಲು ಸುರವೈರಿ||
ಅಳಲುತ್ತ ಬದುಸುರಿದನಾ ರಾಮನ | ಬಳಿಯೊಳು ದೈನ್ಯವ ತೋರಿ ||

ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ರಾಮನು ಕೂಡ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯತ್ತೋ ಮುಧಾ ಭವತಿ ಯತ್ರ ಸವಿಾರಸೂನೋ | ನಾರಾಂ
ನಲೋಕಪಿ ನವಸೇತುನಿಬನ್ಧನಾಯ || ದೂರೇ ಚ ಪಾವಕಶರೋ ದುರತಿ-
ಕ್ರವೋಽಯಮ್ | ತತ್ಕ್ರೇಪ ಶೋಕಜಲಧಿಸ್ತವ ಲಜ್ಞನೀಯಃ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಅ|| ಹೆ, ಸೀತೆ, ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವಾದ ದುಃಖವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವದಕ್ಕೆ ಹನು
ಮನ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; ಹೊಸ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ನಲಿನಿಂದಲೂ ಆಗುವ
ದಿಲ್ಲ; ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತಕ್ಕಂತು ಇದು ಎಷ್ಟೋ ದೂರ; ದಾಟುವದಕ್ಕಾಗದ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು
ಯಾರು ದಾಟಲಾರೀತು!

ಎಂದು ದುಃಖಪರವಶನಾಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಬಂದು ಅದೆಲ್ಲಾ ಮಾಯೆಯೆಂದು ಸಂತಯಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

✓ ದಿಂ|| ಸುರಪವೈರಿ ಸಿಂಹುಂಭಿಳೆಯೊಳಿಗ ತಾಸು| ಚರಿಸುವಂ ಕೇಳ್ಮಾರಣದ
ಯಾಗವನ್ನು || ಭರದೊಳಾ ಯಾಗಂ ಪೂರ್ಣಮುಪ್ಪ ಮುನ್ನ| ತರಿಯಬೇಕವನಂ
ಕಳೆದು ಹೋಗಿ ಬನ್ನ ||

ಆಗ ರಾಮನು ತಾನೇ ಸಿದ್ಧನಾಗಲು—

ಶ್ಲೋ|| ಯಸ್ತು ದ್ವಾದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ಸಿದ್ಧಾಹಾರಪವರ್ಜಿತಃ | ತೇಸೈವ
ಮೃತ್ಯುರ್ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಸ್ಯ ದುರಾತ್ಮನಃ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಯಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ನಿದ್ರಾಹಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವರೋ ಅವರಿಂದ ಮರಣವೆಂದು
ಆ ದುರಾತ್ಮನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರವಿರುವದು.

ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿಭೀಷಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಪಿಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಆ
ಸಿಂಹುಂಭಿಳಾದೇವಾಲಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲೆ—

✓ ಕೀ|| ಕಪಿಗಳಾಗಲೇ ನುಗ್ಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ | ಶಪಿಸಿ ಕೆಡಹುತ್ತಿರಲೊಳಗೈದಿ||
ತಪಸಕುಲಜನಿಗೆ ತೋರಿ ವಿಭೀಷಣನುಪಕಾರವ ಗೈದನು ಮುದದಿ ||

ಆಗ ಹೋಮವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಇಂದ್ರಜಿತು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಗುಣವಾನ್ವಾ ಪರಜನಃ ಸ್ವಜನೋ ಸಿರ್ಗುಣೋಽಪಿ ವಾ |
ಸಿರ್ಗುಣಃ ಸ್ವಜನಃ ಶ್ರೀಯಾನ್ ಯಃ ಪರಃ ಪರ ಏವ ಸಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಇತರರು ಗುಣವಂತರಾದರೂ ತನ್ನವರು ಗುಣಹೀನರಾದರೂ ಗುಣಹೀನರಾದ ತನ್ನವರೇ
ಮೇಲು. ಇತರರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇತರರೇ.

ಅದಕ್ಕೆ ವಿಭೀಷಣನ ಉತ್ತರ—

ಶ್ಲೋ|| ಕುಲೇ ಯದ್ವ್ಯಕ್ತವಂ ಜಾತೋ ರಕ್ಷಸಾಂ ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಣಾಮ್ |
ಗುಣೋ ಯತ್ಪ್ರಥಮೋ ಸ್ಥಾಣಾಂ ತಸ್ಮೈ ಶೀಲಮರಾಕ್ಷಸಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ನಾನು ಕೂರಕರ್ಮಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆಲ್ಲ
ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಅರಾಕ್ಷಸಗುಣವು ನನ್ನಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ಮಾತು ನಡೆಯುವಾಗಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—

ವೃ|| ಪರಬಲಜೀವನಂ ತೆಗೆನನಂ ತೆಗೆದಂ ಡೊಣೆಯುಂ ಮಹಾಸ್ತ್ರಮಂ; |
ತಿರುಪೆ ಕುಲಾಲಚಕ್ರವೇನೆ ಭೂವಲಯಂ ತಿರುವನ್ನಮಸ್ತ್ರಮಂ || ತಿರುವಿದನು
ಗ್ರವೈರಿಗೆ ಭಯಂ ತೊಡರ್ವನ್ನಮದಂ ತೊಡರ್ಚಿದಂ | ತಿರುವಿನೊಳಸ್ತ್ರಮಂ
ಜಯವಧೂಸದನಂ ರಣರಂಗಭೈರವಂ || —(ಸು)

ಟಿ|| ತಿರುವನ್ನಂ—ತಿರುಗುವ ಹಾಗೆ.

ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯೇನೆಂದರೆ—

ನೋಟ—ಧೀರಶಂಕರಾಭರಣ

(ಇಂ) ಬಾರೊ ಬಾರೊ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ | ತೋರೊ ತೋರೊ ಸತ್ತ್ವವನೆ ||
 (ಉ) ನಿಲ್ಲೊ ನಿಲ್ಲೊ ಖೂಳನೆ ನಾ | ಕೊಲ್ಲುವೆ ನೀನಿಮಿಷದಿ ನಿನ್ನ || (ಇಂ)
 ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಲೊರಗಿದ್ದವನೇ | ಹೆಮ್ಮೆಯನಾಡುತ ಮೆರೆತಿಹನೆ || (ಉ) ಬ್ರಹ್ಮ
 ಜನಕನವರೆಲೊ ನಾವು | ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದೊಳವ್ವದೆ ನೋವು || (ಇಂ) ನಾಗಾ
 ಸ್ತ್ರದಿ ಕೆಡೆದಿದ್ದವನು | ಹೋಗದೆ ಮಾತೆಂತಾಡುವನು || (ಉ) ನಾಗಾರಿಯೆ
 ರಥನಾಗಿರುವ | ರಾಘವನಿರೆ ಗಣಿಪೆನೆ ಭಯವೆ || (ಇಂ) ಅಸಹಾಯಪರಾ
 ಕ್ರಮಿ ನಾನು | ಕುಶಲತೆಯನು ತೋರೆಲೊ ನೀನು || (ಉ) ಅಸಹಾಯವು
 ದೈವವು ಮುಂದೆ | ವಸುಧೆಯ ಋಣ ತೀರಿತು ಇಂದೆ || (ಇಂ) ಎನ್ನ ಸಿಕ್ಕುಂಭಿಳೆ
 ಯಾಗವನೆ | ಭಿನ್ನತಂತ್ರದಿಂ ಕೆಡಿಸಿದನೆ || (ಉ) ನಿನ್ನ ಶಿರವರಿದು ದೇವಿಗೆ ಸಾ |
 ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಗೆಯ್ಯನು ಮುನ್ನ || (ಇಂ) ಎಲ್ಲಿಯ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವು |
 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿ ನಿನ್ನಾಯುಷವು || (ಉ) ಖಲ್ಲನೆ ನೋಡೀ ಮಾರ್ಗಣಮಂ | ಎಲ್ಲೆಲ್ಲ
 ಡಗಲು ಬಿಡದೀಗಂ || —(ದಾ)

ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತು ಅತ್ಯಂತರೋಷಾವೇಶದಿಂದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದಾನೆ—

ಕಮಾಚು—ಆದಿತಾಳ

ಕಾರಿದನುರಿ | ಕನಲುತಲಮರಾರಿ | ಕಡುರೌದ್ರಾವೇಶದಿ || ಪ || ಭಾರಿ
 ವರೂಢವ | ನೇರಿ ಧನುವಿದಿದು | ತೂರುತಾಗ ಶರ | ವಾರವನುಗ್ರದಿ || ಅ.ಪ ||
 ಮುಂದುಪರಿವ ಕಪಿ | ಸಂದಣಿಯನು ತಡೆಮೆಟ್ಟಿ | ಕುಟ್ಟಿ | ಕಂದೆಸೆವದ್ರಿಸ
 ಮೂಹಗಳನು ಹುಡಿಗುಟ್ಟಿ || ಬಂದ ಬಂದ ವೀರರ ಸಾಹಸಗಳ | ನಂದಗಿಡಿಸು
 ತೈತಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ || ೧ || ಒರುತಲೆ ಕಂಡು ವಿಭೀಷಣನನು ಪಲೊರೆದಾ |
 ಜರಿದಾ | ಅರರೆ ಪರರ ಕೂಡಿದ ನೀ ಸ್ವಜನರ ಮರೆದಾ || ದುರುಳ ನಿನ್ನ
 ನೊಗನೋಡುವದನುಚಿತ | ಪರಸೇವೆಗೆ ನಾಚದವನೆನುತ್ತಲೆ || ೨ || ಅನಿತ
 ರೊಳಾ ಸಾಮಿತ್ರಿಯ ನೋಡುತಲಾಗ | ಬೇಗ | ಮನದೊಳುಬ್ಬಿ ಬೊಬ್ಬಡು
 ತೆಂದನು ಕೇಳೀಗ || ಮನುಜಾಧನು ನೀನೆನ್ನನು ಕೆಣಕಿದೆ | ತನುವಿನಾಸ ತೋರೆ
 ತಡವಿಲ್ಲೆನುತಲೆ || ೩ || —(ದಾ)

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಕಾಪಿ—ಅಟತಾಳ

ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನೊ | ಕಾಹವ ಗೈದ || ಪ || ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನೊಳ್ಳಾ |
 ಗೇಂದ್ರಾವತಾರನು | ನಿಂದು ಖಾಡಾಖಾಡಿಯಲಿ ಸುರ | ಸಂದಣಿಯು ಜಯ
 ವೆಂದು ಪೊಗಳಲು || ಅ.ಪ || ಭರದಿಂ ಸುರಾರಿ | ಮಹಾದ್ಭುತ | ಶರಗಳ ತೂರಿ
 ಘಾತಿಸುತ ನಾ | ನರರನ್ನು ಎರಾರಿ | ಬರ್ಬದ ಕಂಡು || ತರಣಿವಂಶಜನು ಸತ್ತ್ವ

ರದಿ ಸಾಸಿರಬಾಣ || ವೆರಗಿಸುತ ರಥತುರಗಸಾರಥಿ | ವರಕವಚ ಬಿಲ್ಲಳನು
ಖಂಡಿಸಿ || ೧ || ಪದಚಾರಿಯಾಗಿ|ಸಿಂದಿರೆ ಮಯ | ಸದ ಕಂಡು ಮರುಗಿ | ರಥಾ
ದಿಗಳ | ಒದಗಿಸಲಾಗಿ | ಬೇಗದೊಳೇದರ್ || ವಿಧವಿಧ ಬಾಣದೊಳೆಸೆಯುತ
ಲಕ್ಷ್ಮಣ || ನೆದೆಯ ಕವಚವ ಭೇದಿಸಲ್ಪಾ | ತ್ರಿದಶತಿತ ಕಳವಳವಗೊಳುತಿರೆ || ೨ ||
ತ್ವರದಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು | ಇಂದ್ರಾರಿಯು | ಪರಕಾರ್ಮುಕವನು | ಕತ್ತರಿಸಲು |
ಪೆರತೊಂದಸವನು | ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತ || ಬರಲದ ಕಡಿದು ಸಾಸಿರಬಾಣಂಗಳೊ
ಳಾತ | ನುರವಭೇದಿಸಿ ಸಕಲಸತ್ತ್ವವ | ಕರಗಿಸಿದ ನಿರ್ಜರರು ಮೆಚ್ಚಲು || ೩ ||

—(ದಾ)

ಕೊನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು —

ಶ್ಲೋ|| ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸತ್ಯಸನ್ನಿವೃತ್ತ ರಾವೋ ದಾಶರಥಿರೈವ | ಪೌರುಷೇ
ಚಾಪುತಿವ್ಯಸ್ತ್ವಃ ಶರೈಸಂ ಜಮಿ ರಾವಣೇಮ್ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ದಶರಥನ ಮಗನಾದ ರಾಮನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ ಸತ್ಯಸಂಧನೂ ಪೌರುಷದಲ್ಲಿ ಎದುರಿ
ಲ್ಲದವನೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಎಲೈ ಬಾಣವೆ, ಈ ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲು.

ಎಂದು ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಲಿ—

ಷ|| ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಬರೆ ಸರಳು ನಭದಲಿ | ಬೊಬ್ಬರಿದುದಮರಾಳಿ; ಹೊಡೆ
ದವು | ಹೆಬ್ಬರೆಗಳಲ್ಲಲಿ; ಮಾತಲಿ ಭುಜವನೊದರಿಸಿದ; || ಉಬ್ಬುಗೊಡದಿಂದ್ರಾರಿ
ಕೈಯಿಂ | ದೆಬ್ಬಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಯನು ಖಂಡಿಸು | ತುಬ್ಬಿಸಲಿ ನಡೆತಂದು ನೆಗಹಿತು
ನಭಕೆ ರಿಪುಶಿರವ || —(ತೋ.ರಾ)

ಇದರಿಂದ ಆತ್ರ ರಾಮನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ತ—

✓ ಸಾ|| ತನುಜನಳಿದನೆಂದುರಿಯುತ ರಾವಣ | ಜನಕಜೆಯನು ಕೊಲಲೆಂದು||

ಅನುವಾಗಿ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು | ಗಳಿಲನೆ ತಡೆದನು ಬಂದು ||

ಆದರೂ ಆಗ ರಾವಣನಿಗೆ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಮಾತು ನಡೆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| (ರಾ) ಭವಿತ್ರೀ ರವೆಂಭೀರು, ತ್ರಿದಶವದನಗ್ನಾನಿರಧುನಾ; |
ಸ ತೇ ರಾಮಃ ಸ್ಥಾತಾ ನ ಯುಧಿ ಪುರತೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಖಃ; || ಇಯಂ
ಯಾಸ್ಯತ್ಯುಚ್ಚೈರ್ವಿಪದಮಧುನಾ ವಾಸರಚಮೂ; | ಲಘುಷ್ಣೇ (ಸೀ) ದಂ
ಷಪಾಂಕ್ಯ ರಪದವಿಲೋಪಾತ್ಪರ ಪುನಃ || —(ಹ.ನಾ)

ಅ|| (ರಾ) ಹೆ, ಸೊಂದರಿ, ಇನ್ನು ದೇವತೆಗಳ ಮುಖವು ಕುಂದುತ್ತದೆ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಖ
ನಾದ ಆ ನಿನ್ನ ರಾಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರನು; ಇನ್ನು ಈ ಕಪಿಸೇನೆಯು
ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ; (ಸೀ) ಇದರ ಆರನೆ ಆಕ್ಷರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಓದು.
(ಹಾಗೆ ಓದಿದರೆ ಇನ್ನು ರಾವಣನ ಮುಖವು ಕುಂದುತ್ತದೆ; ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ
ದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ; ಇನ್ನು ಈ ಕಪಿಸೇನೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ—
ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ರಾವಣನು ಜಯವೆಂತಾದೀತೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ—

✓ದಿಂ॥ ಭೃಗುಜನೇ, ಮುಂದೇನು ಗತಿ ಪೇಳಿನಲ್ತೆ | ನಿಗಿಲು ಹೋಮಂ
ಗೃಹವಂದರವರದಕ್ಕೆ || ಬಗೆಮೆ ವಿಘ್ನಂ ಬಾರದಿರೆ ಕುಂಡದಿಂದ | ಒಗೆವುದೈ
ರಥತೂಣೇರಚಾಪವೆಂದ ||

ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ಕೀ॥ ಅದರಂತೆಯೆ ಪಾತಾಲಗೃಹದಿ ತೆನ್ನದುಬುತ್ತಿರಗಳ ಹೋಮವನು॥
ತ್ರಿದಶವೈರಿ ಹೋಮವ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರೆ | ಪುದಿದುದು ಹೊಗೆಯಾಕಾಶವನು ||

ಅದು ರಾವಣನು ಮಾಡುವ ಹೋಮವೆಂದಿತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನಾಜ್ಞೆ
ಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕಪಿಸೇನೆಯನ್ನು ತರುತ್ತಲೆ ಅವರು ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದಾಗ—

ಷ॥ ಎಡಬಲದ ಕಂಗೂಳ ರಾಶಿಯು, | ಕೊಡಕೊಡನ ಘೃತರಕ್ತಸುರಿ
ಗಳ, | ನಡಕಿದಿಧಕಿಟಿಶುನಕಕುಕ್ಕುಟನುಕರಮೌಳಿಗಳ || ಕಡಿಕಡಿವ ಖಂಡಂ
ಗಳೊಟ್ಟಿಲ | ನಡುವೆ ಕುಳಿತಾಯತಿಯ ಬೇಳುತ | ಲೆಡೆಬಿಡದೆಯೇಕಾಗ್ರಚಿತ್ತ
ದೊಳಿರ್ದನಸುರೇಂದ್ರ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ॥ ಇಬ್ಬೆ—ಅನೆ, ಕಿಟಿ—ಹಂದಿ. ಮಕರ—ಮೊಸಳೆ. ಒಟ್ಟಿಲು—ಸಮೂಹ. ಬೇಳುತ—
ಹೋಮಮಾಡುತ್ತ.

ಆಗ—

✓ಕೀ॥ ಪಾಸರಾರಾಭಟಕಾ ದನುಜನು ತಾ | ಮೌನವ ಬಿಡದಿರಲಂಗದನು॥
ಮಾಣದೆ ಸುಂದೋದರಿಯನು ತಂದವಮಾನವ ಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದನು ||

ಆಗ ಮಂದೋದರ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ನೀಲಾಂಬರಿ ಅಥವಾ ಆನಂದಭೈರವಿ—ಅಟಿತಾಳ

ಪೊರೆವುದಿಲ್ಲವೆ ನಾಥ, ಎನ್ನ | ದೀನಳನ್ನ || ಪ || ಈ | ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಕಪಿ
ಗಳು | ಹುರಿಯುವರೆನ್ನ || ಅ.ಪ || ದೇವದೈತ್ಯರನೆಲ್ಲ ಬಡಿದು | ಕೀರ್ತಿವಡೆದು |
ತನ್ನ | ಭಾವಿಸಿರ್ಪವಳ ಪ್ರೇಮವನೀಗ ತೊಡೆದು || ಹೇವವ ಕಾಣಿಸೊ ನುಡಿದು |
ಬಹು ಕಡಿದು | ಬಿಡ | ದೀ ವಿಧ ಮೌನವ ಫಲವೇನೊ ಪಡೆದು ||೧|| ಮೇಘನಾ
ದನು ಬದುಕಿರಲು | ದುಃಖ ಬರಲು | ಎನ್ನ | ಹೀಗೆ ಕೈಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನೇನೊ ನಾನ
ಳಲು || ಹೋಗಿಸಿ ಅವನನು ಮೊದಲು | ನೀ ಬೀವಿಸಲು | ಎನ | ನೀಗಳೇ
ಪರಿಯಾಗಿ ಬಂತಲ್ಲೊ ಅಳಲು || ೨ ||

ಆಗ ಕೋಪದಿಂದ—

ಶ್ಲೋ॥ ಉತ್ತಸ್ಥೇ ಖಡ್ಗಮಾಡಾಯ ತ್ಯಜ ದೇವೀಮಿತಿ ಬ್ರುವನ್ | ಜಘಾ-
ನಾಬ್ಜಿದಮತ್ಯುಗ್ರೌ ಕಟಿದೇಶೇ ದಶಾನನಃ ||

—(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ದೇವಿಯನ್ನು ಬಿಡೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ರಾವಣನು ಅಂಗ
ದನ ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆದನು.

ಹೀಗೆ ಪರದಾರಲಂಪಟತ್ವವು ದೈವಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೋಗುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧುಗಳು “ದೈವಕಶರಣೇಂಬ ಭಾವವ ತಡೆವುದು” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ನುಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಹೋಮದ ವಿಘ್ನವಾಡೊಡನೆಯ ವಾಸರು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಇತ್ತ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾದ ಪತಿಗೆ ಮಂದೋದರಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಮಣಿರಂಗು — ರೂಪಕ

ಪತಿಯೆ ಕೇಳೊ | ಹಿತದ ಮಾತ | ಪಿತಿಯನಾಸದೆ || ಪ || ಭೂ | ಸಂತೆಯ
ರಾಮಗೀವುದೆ ಅತಿ | ಪಿತವು ಲೋಕದೆ || ಅ.ಸ || ಬಂಧಿಸಿದೆಯೊ ನೀನಾತನ |
ಸುಂದರಾಂಗಿಯ || ಈಗ | ಬಂಧವಾದುದು ನಗೆ ಅದೇ | ಸುಂದರಾಂಗಿನೆ || ೧ ||
ಕೊಂದೆಯನ್ನ ಮಕ್ಕಳನು | ತಂದೆಯಾಗ ನೀ || ಸಾಕು | ಇಂದು ಸಾಯ್ವ
ಯೇಕೆ ನೀನು? | ಕುಂದನಾಸುತ || ೨ || ಕಳೆದೆ ಸಕಲದೈತ್ಯರನ್ನು | ಕೊಳುಗು
ಳದೊಳು ನೀಂ || ಇನ್ನು | ಒಲಿದು ತಪ್ಪುಗಿತ್ತು ನೆಲವ | ಕುಲವನುಳಿದುದ್ದೈ || ೩ ||

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ತನ್ನ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನೇ ತೋರಿ ಅವನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ—

ಕಂ || ಪದಘಟ್ಟ ನದಿಂ ತಲೆವಾ | ಗಿದನಪಿಪಂ; ದಿಗ್ಗಜಂಗಳೊದರಲಾ; ದಿವ
ದೊಳ್ ತ್ರಿದಶರ್ಬಜ್ಜಿದರಂಭೋ | ಸಿಧಿಯು ಕಿಗತು; ಭೂಮಿ ಕಂಪನಂ ಗೈಯ್ಯ
ದಣಂ ||

—(ಹ.ರಾ)

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ —

✓ ಕೀ || ತರಣಿವಂಶಜನು ಪಾದಚಾರಿಯಾ | ಗಿರಬಾರದೆಸುತ ಸುರರೆರೆಯ ||
ವರರಥತೂಣೀರಾದಿಗಳನು ಕೊ | ಟ್ಟಿರದೆ ಕಳುಹಿದನು ಮಾತಲಿಯ ||

ರಾಮನು ಆ ರಥದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಹೆದೆಯನ್ನು ಕಿವಿರೆಗಳಿದಾಗ—

ಶ್ಲೋ || ಅಕೃಷ್ಣೇ ಯುಧಿ ಕಾರ್ಮುಕೇ ರಘುಪತೇರ್ವಾಮೋಽಬ್ರವೀದ್ಧ
ಕ್ಷಿಣಮ್ | ದಾನೇ ಕರ್ಮಣಿ ಭೋಜನೇ ಚ ಭವತಃ ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯಮಸ್ಮಿನ್ನ
ಕಿಮ್? || ವಾಮಾನ್ಯಃ ಪುನರಬ್ರವೀನ್ನ ಮಮ ಭೀಃ ಪ್ರಸ್ವಂ ಗತಃ ಸ್ವಾಮಿ-
ನಮ್ | ಣಿದ್ರ್ಯಾಂ ರಾವಣಪಕ್ತ್ರಪಜ್ಜಿಸುಧವಾಪ್ನೋಕ್ತೃಕಮಾಶ್ಚಿತಮ್ ||

—(ಹ.ನಾ)

ಅ || ರಾಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನೆಳೆದಾಗ ಎಡಗೈಯು ಬಲಗೈಯನ್ನು ಕೂರಿತ “ದಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಜನದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಾಗುವ ನೀನು ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಲಾರೆಯಲ್ಲವೇ?” ಎನಲು ಬಲಗೈ ಉತ್ತರವಿತ್ತದ್ದೇನೆಂದರೆ — “ನಾನು ಹೆದರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ; ರಾವಣನ ತಲೆಗಳ ಸಾಲನ್ನೇ ಒಂದೇಸಲಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಡಲೊ ಒಂದೊಂದನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಲೊ ಹೇಳೆಂದು ಒಡೆಯನನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆನು”.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಒಂದು ಗಾಂಧರ್ವಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಥಿಶ್ಚ ರಾಮೋ ರಥಿಕಶ್ಚ ರಾಮೋ ಸೂತೋಪಿ ರಾಮಸ್ತುರಗ-
ಶ್ಚ ರಾಮಃ | ಧ್ವಜಶ್ಚ ರಾಮೋ ದ್ವಿರದೋಽಪಿ ರಾಮಃ ಪದಾತಯಶ್ಚಾಪಿ
ರರಾಜ ರಾಮಃ || ಇಷುಶ್ಚ ರಾಮಸ್ತ್ವಿಷುಧಿಶ್ಚ ರಾಮೋ ಧನ್ವೀ ಚ
ರಾಮೋಽಪಿ ಧನುಶ್ಚ ರಾಮಃ | ಚರ್ಮಾಪಿ ರಾಮೋ ಮಣಿವರ್ಮ ರಾಮಃ ಸರ್ಪಂ
ತದಾ ರಾಮಮಯಂ ಬಭೂವ || ಇತ್ಯೇವಂ ರಾಕ್ಷಸಾಶೂರಾ ರಾಮ-
ಬುದ್ಧಾಃ ರಣೇ ಮಿಥಃ | ಸ್ವಸ್ಪಹಸ್ತ್ಯೈರ್ಹತಾಃ ಸರ್ವೇ ಗಾನ್ಧರ್ವಾಸ್ತ್ವಪಿಮೋ
ಹಿತಾಃ || —(ರಾ.ಚ.ಚಂ)

ಅ|| ರಥ, ರಥಿಕ, ಸಾರಥಿ, ಕುದುರೆ, ಧ್ವಜ, ಆನೆ, ಕಾಲಾಳು, ಬಾಣ, ಬತ್ತಳಿಕೆ,
ಬಿಲ್ಲಾಳು, ಬಿಲ್ಲು, ಚರ್ಮ, ಮಣಿವರ್ಮ— ಈ ಎಲ್ಲವೂ ರಾಮಮಯವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ
ರಾಕ್ಷಸರು ಗಾಂಧರ್ವಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ರಾಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಮ್ಮವರನ್ನು ತಾವೇ
ಕೊಲ್ಲುತ್ತ ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್ತರು.

ಇದರ ಮೇಲೆ ರಾಮನು ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುವದಿನ್ನೇನು?

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ಅಟತಾಳ

ಶ್ರೀರಾಮನ ಶೌರ್ಯವ | ವರ್ಣಿಪರಾರು || ಪ || ಶ್ರೀರಾಮನ ಶೌರ್ಯ |
ತ್ರಿಜಗದೊಳಾಶ್ಚರ್ಯ | ಘೋರದಶಕಂಧರನ ಗೆಲಿದನು ! ದಾರವಿಕ್ರಮ ಭೂರಿ
ತೇಜನು || ಅ.ಪ || ದುರುಳ ರಾವಣನಾಗ್ನೇಯ | ಬಾಣದಲಿಡೆ | ವರುಣಾಸ್ತ್ರ
ದಲಿ ತರಿಯ | ಲುರುತರ ಶೈಲಾಸ್ತ್ರವ | ನೆನೆಯಲದ | ತರಿದೆಚ್ಚು ವಜ್ರಾಸ್ತ್ರವ ||
ಪರಿಪರಿವಿಧನುಂತ್ರ | ಶರಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ | ತರಿದು ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ್ರಗ | ಳೆರಗಿಸುತಿರೆ
ಕ್ರೋಧ || ಭರಿತನಾಗುತ ರಾವಣನು ಕನಲಿ | ಕಾರ್ಮುಕದಿ ರಾಕ್ಷಸ | ಶರವ
ನೇರಿಸಿ ಘೋರರೂಪಿನಲಿ | ಬಿಡಲದುವೆ ಮುಚ್ಚಿತು | ಧರೆಯನೆಲ್ಲವನಂಧಕಾರ
ದಲಿ | ಅನಂತಶರಗಳು | ಉರಗಮುಖದೊಳಗುರಿಯ ಕಾರುತಲಿ | ದಶ
ದಿಶೆಯ ವ್ಯಾಪಿಸಿ || ಗರಳಮಯವೆನಿಸುತ್ತೆ ಕಪಿಗಳ | ನೊರಗಿಸುತಲಿರೆ
ಕಂಡು ರಾಘವ | ನುರುತರದ ಸೌವರ್ಣಬಾಣವ | ಗರುಡನುಂತ್ರವ ಜಪಿಸುತ್ತೆನೆ
ಯಲು || ೧ || ಘನತೇಜದಿಂದಸ್ತ್ರವು | ತಾಳುತ್ತನಂತ | ವಿನತಾತ್ಮಜರ ರೂಪವು | ಕ್ಷಣ
ದೊಳ್ಳೆತಂದಾಗಲು | ಸರ್ಪಾಕಾರ ಕಣಿಗಳ ಭಕ್ತಿಸಲು || ದಿನನಾಥನುದಿಸಲಿಲ್ಲೆ
ನಿವ ಕತ್ತಲೆಯಂತೆ | ಕ್ಷಣದಿ ಸರ್ಪರ ಸುಖವನು ಮೊಂದಿಸಲು ಕಂಡು || ಕನಲಿ
ರಾವಣ ಘೋರವಿಶಿಖಗಳ | ನೆನೆವುತ್ತ ರಾಘವ | ನನು ವಿಭಾಡಿಸಿ ರಥದ ವಾಜಿ
ಗಳ | ಮಾತಲಿಯ ನೋಯಿಸಿ | ಕನಕಮಯರಥಕೇತುವಿಗೆ ಸರಳ | ನೆನೆಯುತ್ತ
ಕಪಿಬಲ | ವನು ಪಲಾಯನಗೈಸಿದನು ದುರುಳಾ | ಎನೆಂಬೆನಾಗಲೆ || ವನಜಲೋ
ಚನಸಿರವನಾ ಮನು | ಮುನಿಸುರರ್ಕಳು ಕಂಡು ಚಿಂತಿಸ | ಲನಿತರಲಿ ರಘು
ವೀರ ಕಾಲಾ | ನಲಸಮಪ್ರಭೆ ಬಾಣವಿಡಿದನು || ೨ || ಕಡುಕೋಪದಲಿ ರಾಘವ |
ನೇತ್ರಗಳಿಂದ | ಕಿಡಿಯುಗುಳುತ್ತಲಸ್ತ್ರವ | ಬಿಡಲದ ದಿಕ್ತಟವ | ನಾವರಿಸುತ್ತ | ನಡು

ಗಿಸಿ ಭೂತಲವ || ಕಡೆಯ ಭೈರವನಂತೆ | ಸುಡುತ್ತೆಲ್ಲ ದೈತ್ಯರ | ಪಡೆಯನ್ನು ರಾವಣ |
ನೆಡೆಗೈದು ತಾಕ್ಷಣ || ಕಡಿಕಡಿದು | ಶಿರಗಳನು ಹಾರಿಸಲು | ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿರಲವು |
ಒಡನೆ ಚಿಗುರುವವೆಂದಿನದೊಳು | ಅಂಬರದಿ ಭೂಮಿಯೊ | ಳಿಡಿಕಿರಿದು ತುಂಬಿ
ದವು ರುಂಡಗಳು | ಏನೆಂಬೆನದ್ಭುತ || ಎಡೆದರಪ ನಾ ಕಾಣೆ ರಾತ್ರಿಯು | ನಡು
ವಗಳು ಸಂಧ್ಯೆಗಳು ತೋರದು | ಬಿಡಬಿಡದೆ ತರಿತರಿದು ರಾಘವ | ನೊಡನೆ ವಿಸ್ತ
ಯವಾಂತು ಸಿಂದನು || ೧ ||

—(ದಾ)

ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ—

✓ ಸಾ|| ದನುಬನ ನಾಭಿಯೊಳಮೃತವಿಹುದನವ | ನನುಬ ಪೇಳಿ ರಘು
ತನುಬ || ಅನಲಾಸ್ತ್ರದೊಳದ ಬತ್ತಿಸೆ ತಲೆಯೊಂ | ದನೆ ತಳೆದಿದ್ದನು ದನುಬ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಗಗನಂ ಗಗನಾಕಾರಂ ಸಾಗರಃ ಸಾಗರೋಪಮಃ | ರಾಮರಾವ-
ಣಯೋರ್ಯುದ್ಧಂ ರಾಮರಾವಣಯೋರಿವ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಆಕಾಶವು ಆಕಾಶದಂತೆಯೆ, ಸಾಗರವು ಸಾಗರದಂತೆಯೆ, ರಾಮರಾವಣರ
ಯುದ್ಧವು ರಾಮರಾವಣರ ಯುದ್ಧದಂತೆಯೆ.

ಆಗ ಏನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಒಂದು ತಲೆಯೊಳ್ಳಿಂದಿರಲು ದೈತ್ಯನಾಥ | ಸಂಧಿಸುತ್ತೆಂದಂ ರಾಮ
ನೊಂದು ಮಾತ || ಇಂದು ನೀನೀಯಲ್ ನೀತೆಯನ್ನು ಬೇಗ | ಹೊಂದುವೈ
ನೀನೆನ್ನ ಸುಗ್ರಹವನೀಗ ||

ರಾವಣನು ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಯುದ್ಧವನ್ನೆ ಬಯಸಲು—

✓ ಕೀ|| ಹೇಳುವೆ ಜಪಿಸಾದತ್ಯಹೃದಯವನು | ಕೀಳೀತನ ಬೇವವನೆಂದು ||
ತಾಳದೆ ತಡವನು ಹೇಳಿದರುತ್ಸಹ | ವೇಳಲಗಸ್ತ್ಯರು ತಾವ್ ಬಂದು ||

ಆಗ ರಾಮನು ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು
ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಭೂಕಮ್ಪಂ ಜಸಯಸ್ವ ಭೋ ವದಲಯಸ್ವ ವೈಶ್ವೇಸಿಧಿಂ ಕ್ಷೋ-
ಭಯ | ಸ್ಪ್ರೇತೇಯಾಂಶ್ಚ ವಿಮರ್ದಯಸ್ಗಿರಿವರಾನ್ಸಿಸ್ತದ್ಧಿಶಃ ಪೂರಯನ್ ||
ವೈದೇಹೀಮತಿವೋದಯಸ್ಸಕಲಗೀರ್ವಾಣಾನ್ಸಿರಾಕಮ್ಪಯ | ಸ್ವಲ್ಪಾಣೋ
ರಘುರಾಮಬಾಣವಿಲಸತೋದ್ರೋದಣ್ಣಚಣ್ಣಧ್ವನಿಃ ||

—(ರಾ.ಕ.೮)

ಅ|| ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಬಿಲ್ಲಿನ ಝೇಂಕಾರವು ಭೂಮಿಯನ್ನು
ನಡುಗಿಸಿ, ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಲಕಲ್ಲೊಲವಾಡಿ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೆಲ್ಲ
ಗಡಗುಟ್ಟಿಸಿ, ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತುಂಬಿ, ಸೀತೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಸಮಸ್ತ
ದೇವತೆಗಳೂ ತಲೆಯನ್ನಾಡಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಿದ್ದಂತೆಂದರೆ—

ಮಧ್ಯಮಾವತಿ—ಅಟತಾಳ

ಅಬ್ಬಬ್ಬ ನೋಡಲಾಗದು ರೋಷ! | ನಡುಗುತ್ತಲಿದೆ ಶೀಷ!! || ಪ || ಅಬ್ಬ
ನೋಡಲಾಗದು ಶರಘೋಷಕೆ | ಉಜ್ಜಿ ಶರಧಿ ರವಿಯುಬ್ಬಸಪಡುವನು | ಅ.ಪ ||
ಬರುವಾ ಅಸ್ತ್ರವ ನೋಡುತ್ತ ರಾಸಣನು | ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ್ರಗಳಮಿತವ | ಸುರಿಯುತ್ತಿರೆ
ಸುಂಗುತಲದನೆಲ್ಲವನು | ವಜ್ರೋಪಮಾದಿಂದಲಿ || ಉರಿಯುಗುಳುತ್ತ ಬಂದೆರಗಿ
ದಶಶಿರಸ | ಉರವ ಸೀಳಿ ಹಾರಿಸಿತು ಪ್ರಾಣಗಳ || ೧ || ಬಿಡದಾಶರ ಧರಣಿಯ
ಭೇದಿಸುತ್ತಾಗ | ಅಂಬರಪಥಕ್ಕೈದುತ | ಲೋಡನೆ ರಾಮರ ಮೂಡಿಗೆಯನು
ಬೇಗ | ಸೇರುತ್ತಿರಲಿತ್ತಲು || ಧಡಧಡಧಡರೆಮ್ಮೊಡೆದು ಭೇರಿಗಳ | ನೋಡನೆ
ಸುರರು ಸುಮವಿಡಿದು ಜಿಲ್ಲಿದರು || ೨ || ಖಳರಾಯನ ಮರಣವ ಕಂಡುಳಿದ
ವರು | ಓಡಿದರೆಲ್ಲೆಯು | ನಿಲದೇ ಸಾತಾಲವನೇ ಸೇರಿದರು | ಕಪಿಸಂದನಿ
ಯುಬ್ಬುತ್ತ || ಕಿಲಕಿಲರವದಿಂದಲುದು ಸಲಿದು ಮಂ | ಗಳಮಹಿಮನ ವೆಗ್ಗಳದಿ
ವೊಗಳುತ್ತಿರೆ || ೩ ||

ಆಗ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಷ || ಧರಣಿಪತಿ ಸಾಗರಕೆ ಲೋಕದ | ಗಿರಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಯನು ಕಟ್ಟಿದ |
ಪರಿಯದೇತರ ಕೀರ್ತಿಯೆನುತಸುರೇಂದ್ರ | ಗಹಗಹಿಸಿ || ಧುರದಿ ರಕ್ತಾಂಬುಧಿಗೆ
ಬಹುಭೇ | ಕರದ ತನ್ನ ಶರೀರಸೇತುವ | ಎರಚಿಸಿದನೆನೆ ಕೆಡೆದನತಿದೀರ್ಘಾಯು
ಮಾನದಲಿ ||

—(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಟಿ || ಎನುತ | ಅಸುರೇಂದ್ರ (ರಾವಣ)

ಆಗ ದೇವತೆಗಳೂ ಮುನಿಗಳೂ ಕೂಡಿ—

ಷ || ಹಗೆಯರಿಗೆ ವರವೀವರಿಬ್ಬರು | ತೆಗೆಯಲರಿಯರು ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳ |
ತೆಗೆವ ಕೊಡುವ ಸಮರ್ಥರಾರಿ ಜಗಳ? ನಿನ್ನಂತೆ? || ಸುಗುಣರಿನ್ನಾರುಂಟು? ಕದ
ನವ | ಬಗೆದು ಸಿನ್ನೊಳು ಜಯಿಸುವವರೀ ಜಗದೊಳುಂಟೀ? ದೇವ ರಕ್ಷಿಸು
ನಮ್ಮ ನನವರತ ||

(ಹ.ಭ)

ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರಲು—

ಶ್ಲೋ || ರಾವಣಾಸ್ಯ ಚ ದೇಹೋತ್ಥಂ ಜ್ಯೋತಿರಾದಿತ್ಯವತ್ಸ್ಪುರನ್ |
ಪ್ರಸವೇಶ ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠಂ ದೇವಾನಾಂ ಪಶ್ಯತಾಂ ಸತಾಮ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಆ || ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಹಾಗೆಯೇ ರಾವಣನ ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಟ ತೇಜಸ್ಸು
ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ರಾಮನೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು.

ಅದನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಹೊಗಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ || ಯೇ ಯೇ ಹತಾಶ್ಚಕ್ರಧರೇಣ ರಾಜನಾ | ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾಥೇನ

ಜನಾರ್ದನೇನ || ತೇ ತೇ ಗತಾ ವಿಷ್ಣು ಪುರೀಂ ಪ್ರಯಾತಾಃ | ಕ್ರೋಧೋಽಪಿ
ದೇವಸ್ಯ ವರೇಣ ತುಲ್ಯಃ || —(ಪಾಂ.೧೬)

ಅ|| ಯಾರು ಯಾರು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಹತರಾದರೂ ಅವರೆಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದರು.
ದೇವರ ಕ್ರೋಧವು ಕೂಡ ವರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವು.

ಆಗ ಅಣ್ಣನ ಮರಣಕ್ಕೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಮನು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ
ದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ಸೀ|| ಎಲೆ ವಿಭೀಷಣ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡು ನೀನಾರು? ಅಳಲಸಿತ್ತಿರ್ಪೀ
ದಶಾಸ್ಯನಾರು? ತಿಳಿಯೆ ಹಿಂದಿವನು ನಿನ್ನೊಡನೆಯೇ ಇದ್ದನೇ? ಅಳಿಯದಿವನೇ
ಮುಂದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಹೊಳೆಯೊಳಗೆ ಕೊಚ್ಚಿ ಬಹ ಮರದ ತುಂಡುಗಳಿಂದ ವಿಳೆ
ಯೊಳಗೆ ಬಾಂಧವರ ಸಂಬಂಧವು | ತೊಲಗುವಿಕೆ ಸೇರುವಿಕೆ ತನುಧರ್ಮವೆನಿಸು
ವದು | ಸಲೆ ತನುವದೆಂದಿಗುಮನಿತ್ಯಮಹುದು || ಅಲಘಬುದ್ಧಿಯೊಳಿದನು ತಿಳಿದು
ನೋಡು | ಒಳಲಿ ಬೇಸರುವದಿದು ಕೆಟ್ಟ ಪಾಡು | ಒಳಗಣಾತ್ಮನ ತಿಳಿವ
ಯತ್ತು ಮಾಡು | ಸುಲಭದೊಳು ನೀನಪ್ಪೆ ಸುಖದ ಬೀಡು ||

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ—

✓ ಕೀ|| ವಸುಜನುತ್ಪರಕ್ರಿಯೆಗಳನು ವಿಭೀ | ಷಣನಿಂಗೈಸುತಲಾಗಲೆ ತಾ ||
ಅನಘನವಗೆ ಲಂಕಾಭಿಷೇಕವನು | ಘನವೆನೆ ಗೈದನು ರಘುನಾಥ ||

ಹೀಗೆ ಪರದಾರಲಂಪಟತ್ವದಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಸರ್ವನಾಶವಾದದ್ದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡು
ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಪರಸತಿಪರಧನವೆರಡನು ಬಯಸಲು” ಎಂದು
ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುವರು. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯು ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಭಗವಂತನಾದ್ದ
ರಿಂದ ಆ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸುಯೋಗವು
ಉಂಟಾಗಿರುವದಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರದವನಾಗಿದ್ದರಂತು ಅದರ ಫಲವು
ಸರ್ವನಾಶದ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಇರಲಾರದೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ
ಉಪದೇಶಮಾಡುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಗೌರವಿಸಬೇಕು.

ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ

ಪೀಠಿಕೆ—ರಾಜಧರ್ಮ

ಬೇಗಡೆ—ರೂಪಕ

ಬಲು ಕಠಿನವು ರಾಜಧರ್ಮ | ವಿಳೆಯನು ಪೊರೆಯುವ ಮರ್ಮ || ಪ ||
ತಿಳಿದು ನೋಡಲಿದಕೆ ದೈವ | ಬಲವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ || ಅ.ಪ || ಹಿಂದಿನವರ
ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ | ಚಂದದಿ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕು || ಎಂದೆಂದಿಗು ತಾ ಧರ್ಮದ | ಬಂಧನ
ದೊಳಗಿರಲು ಬೇಕು || ೧ || ಮೊದಿನಿಯವರಾಡಿಕೆಯಪ | ವಾದಕೆ ತಾ ಹೆದರ
ಬೇಕು || ಮೊದದಿಂದ ನಾಡಿಗರನು | ಮೊದಿಸುವಂತಿರಲು ಬೇಕು || ೨ ||
ತನ್ನ ಹೆಸರನುಳಿಸಬೇಕು | ತನ್ನ ಧನ್ಯತೆಯಾಗಬೇಕು || ತನ್ನ ಮೇಲುಪಜ್ಜಿ
ಯನ್ನು | ಮನ್ನಿಸುವಂತಿರಲು ಬೇಕು || ೩ ||

ಟಿ|| ನಾಡಿಗರು + ಅನುಮೋದಿಸುವಂತೆ.

ಜನರು ಹೊಲ, ಮನೆ, ಹಣ— ಇವುಗಳ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ
ಸಂಭವಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು ಮೀರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಕರದಿಂದ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು
ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ವೃ|| ಸಿರಿಮೃದ್ವಲ್ಲೆಯೆ ನಿಲ್ಲುದಂಗೆಸೆಯರುಂ ನಿಲ್ಲುಗೈಹದ್ವಾರದೊಳ್ಳುಂ
ರುಮಾನ್ಯಪುರವೀಧಿಯೊಳ್ಳುಂ ರಿಜಸಂಗಳ್ಳುಂ ಮುನೀಮಾಂತದೊಳ್ || ತೋರೆವರ್ಮ
ತ್ತನಿಬಶ್ರುಶಾನದಡೆಯೊಳ್ಳುಂ ಣ್ಣಪಾಪಂಗಳಿಂ | ಬಿರಡೇ ತನ್ನೊಡವಪುರವಲ್ಲಿ
ಕಡೆಯೊಳ್ ಶ್ರೀ ಚೆಲ್ವನಾರಾಯಣಾ ||
—(ಶ್ರೀ.ಚಿ.ಶ)

ಅದರಿದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ—

ಪಗರಣದಾಟವೆಂದು ಜಗಮಂ ಸಲೆ ನೋಡುತೆ, ದುರ್ವಿಕಲ್ಪಮಂ | ತೆಗೆದು
ಬಿಡುಡುತುಂ, ನಿಜಚಿದಾತ್ಮನನೀಕ್ಷಿಸುತುಂ, ವಿಶೋಧಿಯೊಳ್ || ಮಿಗೆ
ಮುಳುಗಾಡುತುಂ, ಶಮರಸಾಮೃತಮಂ ಸವಿಯುತ್ತೆ, ತನ್ನ ತಾಂ | ನಗುತೆ
ವಿಳಾಸದಿಂ ತಪಿಸುವಂಗಳೆ ಯಾರಪರಾಜತೇಶ್ವರಾ ||
—(ಅ.ಶ)

ಟಿ|| ವಿಶೋಧಿಯೊಳ್—ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ. ತಪಿಸುವಂಗೆ—ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವವನಿಗೆ.

ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಷಯಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವವನಿಗೆ ಬಾಧೆ ಹೆಚ್ಚುವದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ವಿಷಸ್ಯ ವಿಷಯಾಣಾಂ ಚ ದೃಶ್ಯತೇ ಮಹದನ್ತರಮ್ | ಉಪ
ಭುಕ್ತಂ ವಿಷಂ ಹಸ್ತಿ ವಿಷಯಾ ಸ್ಮರಣಾದಪಿ ||
—(ಸು)

ಅ|| ವಿಷಯಕ್ಕೂ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಅಂತರವು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿಷವು ತಿಂದವನನ್ನು
ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ವಿಷಯಗಳು ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಕೂಡ ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಮೋಹನ—ಝಂಪೆ

ಬರಿಯ ಭ್ರಮೆಯೊಳು ಬಿದ್ದು ಕೆಡಬೇಡವೆಲೆ ಮರುಳೆ | ಪರವಸ್ತುವನು
ಮರೆದು ಲೌಕಿಕವನಂಬಿ || ಪ || ಶರೀರ, ಸತಿ, ಪುತ್ರರೆನ್ನವರೆಂದು ನೆಚ್ಚಿರುವೆ |
ಮರಣಕಾಲದಿ ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಹರೇ? || ಇರುವ ದ್ರವ್ಯವನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹು
ವರೆ ಯನು | ಪುರದ ಬಾಧೆಯನೆಲ್ಲ ಬಂದು ಬಿಡುವವರೆ? || ೧ || ನೀನುದಿವುಡಕೆ
ಮೊದಲು ನೀನದಾರವರಾರು? | ನೀನಿರುವ ಪರಿಯಂತವಗಲದಿಹರೇ? || ನೀನು
ಪುನರಪಿ ಜನಿಸಲಿವರು ನಿನಗಾಗುವರೆ? | ಶ್ವಾಸನ ಕನಸಿನಂತೆ ಸಂಸಾರಸುಖವು
|| ೨ || ಕಾರ ಮಂಚಿನ ತೆರದಿ ತೋರಿ ನಿಮಿಷದಿ ತನುವು | ನೀರ ಗುಳ್ಳೆಯ
ತೆರದಿ ಮಾಯವಾಗುವದು || ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಮರೆದು ಶರೀರಸುಖಕೆಳುವದು |
ನೀರಿನೊಳು ಕೈ ಇಕ್ಕಿ ನೆಕ್ಕಿದಂತಹದು || ೩ || ನೆರದ ಸಂತೆಯ ಪರಿಯು ನಿರಿ;
ಪುಣ್ಯತೀರದರೆ | ಹರಿದು ಹೋಹುದು; ಸುತ್ತ ಬಯಲು ಬಯಲೇ || ಸ್ಥಿರ
ಮೋಕ್ಷವನು ಪಡೆಯದಿಹ ಭೋಗಕಾಶಿವುದು | ನೆರೆ ತುಪ್ಪದಾಶೆಗಿಂಜಲ ತಿಂದ
ಪರಿಯು || ೪ || ಬಿಂದುಸುಖಕಾಗಿಸಿತು ದುಃಖವನಿಗೊನೆಯ ಮಧು | ಬಿಂದು
ಲೀಶದೊಲೆಸುತ ಗುರುಸಿದ್ಧನ || ಹೊಂದಿ ಲೌಕಿಕವನುಳಿದಧ್ಯಾತ್ಮದನುವನರಿ |
ದೊಂದೆಡೆರವೆರಸದಾನಂದದೊಳಗಿರೆಲೆ || ೫ ||

—(ಕೈ.೪)

ಟಿ|| ಶ್ವಾಸನ ಕನಸಿನಂತೆ—ನಾಯ ಕನಸು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿರುವಂತೆ. ಅನಿಗೊನೆಯ
ಮಧುಬಿಂದುಲೀಶದೊಲ್—ಕತ್ತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣದೊಂದು ತೊಟ್ಟು ಜೀನತುಪ್ಪದಂತೆ.

ವಿಷಯಸ್ವಭಾವವಿಂತಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶನಾಗಿ ವಿಷಯಸುಖದ ಪರಮಾಧಿಯನ್ನು
ಪಡೆದ ರಾಜನು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ದ್ವಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಯಥಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಾಚ್ಚ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರತಾಪಾತ್ಮಪನೋ ಯಥಾ |
ತಥೈವ ಸೋಽಭೂದಸ್ತಥೋ ರಾಜಾ ಪ್ರಕೃತಿರಜ್ಞನಾತ್ || —(ರ.ಮಂ)

ಅ|| ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವದರಿಂದ ಚಂದ್ರನೂ ಶಾಖವನ್ನು ಕೊಡುವದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೂ
ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜನು ಜನರಂಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಭಾರವು ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಜಮೂಲೋ ಹಿ ಧರ್ಮಶ್ಚ ಜಯಶ್ಚ ಜಯತಾಂ ವರ |

—(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಎಲೈ ಜಯಶಾಲಿಯೇ ಧರ್ಮವೂ ಜಯವೂ ರಾಜನನ್ನವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವು

ಎಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ರಾಜ್ಞಿ ಧರ್ಮಿಣಿ ಧರ್ಮಿಷ್ಠಾಃ ಪಾಪೇ ಪಾಪಪರಾಃ ಸದಾ | ರಾಜಾನ
ಮನುವರ್ತನೇ ಯಥಾ ರಾಜಾ ತಥಾ ಪ್ರಜಾಃ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಜನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮಾತ್ಮರು; ರಾಜನು ಪಾಪಿ ಯಾದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪಾಪಿಗಳು; ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವರು. ರಾಜನು ಹೇಗೋ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹಾಗೆ.

ರಾಜರು ಪಾಪಿಗಳಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಹುರುಡುಗರನ್ನೇಕಾಂತದೊಳಗಾ | ದರಿಸುವರು; ಭೇದಕರ ಬುದ್ಧಿಗೆ | ತೆರಹುಗೊಡುವರು; ಕುಟಿಲರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಹೀನರಿಗೆ || ಮರುಳುಗೊಂಬರು; ಖೂಳರಿಗೆ ಭಂ!ಡರಿಗೆ ತೆರುವರು ಧನವನ್ನೀಧರೆ | ಯರಸುಗಳಿಗಿದು ಸಹಜ ನಿನ್ನಂತಸ್ಥವೇನೆಂದ || ೧ || ಬಳಗೆ ಕುಬಸರು; ಹೊರಗೆ ಧರಣೀ | ವಲಯಮಾ ನ್ನರು; ಛತ್ರಚಮರದ | ಸೆಳಲು ಖೂಳರಿಗಾತಪದ ಒಲುಬೇಗೆ ಬುಧಜನಕೆ || ಬಳಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳು, ಹೊರ|ವಲಯದಲಿ ಪತಿಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠರು | ಬಳಸಿ ಹುದು ನೃಪಚರಿತ ನಿನ್ನಂತಸ್ಥವೇನೆಂದ || ೨ || —(ಕ.ಭಾರ)

ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ದಾಸರು ಸೂಚಿಸಿರುವದಂತೆಂದರೆ—

ಕಾಂಬೋದಿ—ಝಂಪೆ

ಇದು ರಾಜಧರ್ಮದೊಳಗಿರುವ ಸಾರ|ಇದನರಿತು ಮನುಜರಾಚರಿಸು ವದು ಪೂರ || ಪ || ಅರಿಯಲ್ಪಡದದೊಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿರಬೇಕು ಮೇಣ್ | ಉರು ಏಕ್ರಮದೆ ನಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬರಬೇಕು || ಪರಮಕೋಪದಿ ಮೃತ್ಯು ನೆಲಸಿ ತೋರಲು ಬೇಕು | ಧರೆಯೆಲ್ಲ ಹಸ್ತದಲಿ ನಲಿದಾಡಬೇಕು || ೧ || ತ್ಯಾಗವಿರೆ ಪಾತ್ರದೊಳು ರಾಗವಿರೆ ಗುಣದೊಳಗೆ | ಭೋಗವಿರೆ ಪರಿಜನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ || ಆಗುಹೋಗುಗಳನರಿತುತ ಜನಘನಗಳ | ಬೇಗ ಗೃಹಿಸಲು ಬೇಕು ಮುಖ ವನ್ನುನೋಡಿ || ೨ || ಸುರಸನಂತೆ ಪುಭುತ್ವವನಲನಂತೆ ಪ್ರತಾಪ|ಸೆರೆ ಯಮನ ವೋಳ್ ಕ್ರೋಧ ತೋರುತಿರಲು||ಉರುಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರಾಮನಂತಿರೆ ಶುಭ್ರ | ತರಕೀರ್ತಿ ಧರಣಿಯೊಳು ಬೆಳಗದಿಹುದೇ? || ೩ ||

ರಾಜರಾಗಲಿ ಇತರರಾಗಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅನೇನ ಮರ್ತ್ಯದೇಹೇನ ಯಲ್ಲೋಕದ್ವಯಶರ್ಮದಮ್ | ವಿಚಿನ್ದ್ಯ ತದನುಷ್ಠೇಯಂ ಕರ್ಮ ಹೇಯಂ ತತೋಽನ್ಯಥಾ || —(ಸು)

ಅ|| ಈ ಮನುಷ್ಯದೇಹದಿಂದ ಇಹಪರಗಳೆರಡರ ಸಾಧನವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮಾಡಬೇ ಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಬಿಡಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು.

ಈಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ವಿವೇಕದಿಂದ ಪಡೆದ ಹೆಸರೇ ಹೆಸರು—

ಶ್ಲೋ|| ಉತ್ತಮಾ ಆತ್ಮನಾ ಖ್ಯಾತಾಃ ಪಿತುಃಖ್ಯಾತಾಶ್ಚ ಮಧ್ಯಮಾಃ | ಅಧಮಾ ಮಾತುಲಾತ್ಖ್ಯಾತಾಃ ಶ್ವಶುರಾಚ್ಛಾಧಮಾಧಮಾಃ || —(ಸು)

ಅ|| ತಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಂಕಿಯಿಂದ ಹೆಸರುವಾಸಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಉತ್ತಮರು; ತಂದೆ

ಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು ಮಧ್ಯಮರು; ಸೋದರಮಾವನಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಅಧಮರು; ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟ ಮಾವನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬದುಕುವವರು ಅಧಮಾಧಮರು.

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವವರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಗಲ್ಲ ಶಿಖರಪ್ರಾಯವಾದ ಒಂದೇ ನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಸತ್ಯಂ ಬ್ರವೀಮು; ಪರಲೋಕಹಿತಂ ಬ್ರವೀಮು; | ಸಾರಂ ಬ್ರವೀಮ್ಯುಪನಿಷದ್ಭವಯಂ ಬ್ರವೀಮು || ಸಂಸಾರಮುಲ್ಮುಲಮಸಾರಮವಾಪ್ಯ ಜನೋ | ಸ್ವಾರೋಽಯಮಾಶ್ವರಪದಾಮ್ಬುಜಹಸ್ತ ಸೇವಾ || —(ಪ್ರ.ಶ್ಲೋ.)

ಅ|| ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಪರಲೋಕದ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಸಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಜೀವಾಳವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಉಲ್ಬಣವಾದ ಮತ್ತು ಅಸಾರವಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದೇ ಮುಖ್ಯ.

ಆ ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರ ವಿವರವೆಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮಚ್ಚಿತ್ತಾ ಮದ್ಗತಪ್ರಾಣಾ ಬೋಧಯಂತಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ | ಕಥಯಂತಾ ಮ್ನಾಂ ನಿತ್ಯಂ ತುಷ್ಯಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನಿಟ್ಟು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರೂ ತಿಳಿಯ ಹೇಳುತ್ತ ನನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಯಾವಾಗಲೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಲೂ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದಾಗುವ ಫಲವೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ವಹಾಮ್ಯುಹಮ್ | —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಿರುವ ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನಾನು ಹೊರುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವೂ ಲೌಕಿಕಫಲವಾಯಿತೆಂದರೆ ಆ ಭಗವಂತನೇ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ತೇಷಾಮೇವಾನುಕವ್ಯಾರ್ಥಮಹಮಚ್ಛಾಸಜಂ ತಮಃ | ನಾಶಯಾಮ್ಯಾತ್ಮಭಾವಸೋಽಚ್ಛಾಸದೀಪೇನ ಭಾಸ್ವತಾ || —(ಭ.ಗೀ)

ಅ|| ಅವರ ಮೇಲಿನ ಕನಕರದಿಂದಲೇ ನಾನು ಅವರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ತಮಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನ ರುಗರುಗಿಸುವ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ದೀಪದಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕೆನಿಸುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ನೈರಸ್ತರ್ಯೇಣ ಯಸ್ಮಿನ್ನತಿಸುಲಭತಯಾ ಚಾಯತೇ ಸ್ವಸ್ಥ ಲಾಭಃ | ಶ್ರೀರಾಮಾರಾಧನಂ ತತ್ಸುರಪರಮಹಿತಂ ಹಸ್ತ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಲೋಕೈಃ||

ಸೇವ್ಯನೇ ತೇ ನರಾ ಅಪ್ಯತಿಕಠಿನತರಾರಾಧನಾ ಅಪ್ಯಧನ್ಯಾ | ಹಾ! ಹಾ! ಹಾ!
ಕೋಟಯಮೇಷಾಂ ಕಲಿತಮಿರಕ್ಯತೋ ನಷ್ಟಚಾಕ್ಷುಷ್ಯಭಾವಃ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಯಾವ ದೇವರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನಿಸುವದರಿಂದ ಅತಿಸುಲಭವಾಗಿ (ಸ್ವಸ್ಥ) ಹಣದ ಅಥವಾ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಲಾಭವಾಗುವದೋ ಅಂಥದ್ದೂ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸ್ತೋತ್ರಾಹ್ವಾನದದ್ದೂ ಆದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜನರು (ಅಧನ್ಯಾ) ಹಣವಿಲ್ಲದವರಾದ ಮತ್ತು ಅತಿಕಠಿನಸ್ವಭಾವದವರಾದ ಮನುಷ್ಯರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾ! ಇವರದು ಕಲಿ ದೋಷದಿಂದ ಎಂಥ ಕುರುಡುತನ!

ಇಂಥ ಉಪದೇಶದಿಂದ ವಿನೇಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಭಕ್ತರ ಹಂಬಲಿಕೆ ಹೇಗಿರುವದೆಂದರೆ—

ಖರಹರಪ್ರಿಯ—ರೂಪಕ

ಮಂತ್ರವೆಂದು ಸಿದ್ಧಿಸುವದೋ | ಶ್ರೀರಾಮತಾರಕ || ಪ || ಮಂತ್ರಗಳೊಳಗೆಲ್ಲ ಮಹಾ | ಮಂತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರ ಪಡೆದ || ಅ.ಪ || ಗಿರಿಶನು ಬಹು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ | ಗಿರಿಜೆಗೊರೆದುದಾಗಿ ಮತ್ತೆ || ಸರಗಿಲ್ಲ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ | ಮರಣ ಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪೇಳ್ವ || ೧ || ಸುರನರಕಿಂವುರುಷರಲ್ಲಿ | ಪರಮಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲಿ || ಭರದಿ ಜಪಿಸಿ ಸೌಖ್ಯದಿಂದ | ಮೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವಾ || ೨ || ಮರವೆಯೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯ | ತರಣಿಯಂತೆ ಹಿಡಿಸುವ || ಪರಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ | ವರಚಿತ್ಸುಖ ವೀಯುವಂಥ || ೩ ||

—(ಭಕ್ತಿ.ಗೀ)

ಈ ಹಂಬಲಿಕೆಯನ್ನು ಆರಗೊಡದೆ ವಿಷಯಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಇದ್ದು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸುವದು ಬಹುಕಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಲೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಗವತಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಬಲುಕಲಿಸವು ರಾಜಧರ್ಮ” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವರು. ಅಂಥ ರಾಜಧರ್ಮಗಳು ಆಚರಣೆಗೆ ಶಕ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ “ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ”ವೆಂಬ ಆಖ್ಯಾನವು ನಿರೂಪಣಮಾಡಲಾಗುವದು.

ಆ ಖ್ಯಾನ

ಕೀ|| ದನುಚಾನುಜಗಭಿಷೇಕಗೈದ ಮೇ | ಲಿನಕುಲಜನು ಸೀತೆಯಬಳಿಗೆ ||
ಹನುಮಂತನನಟ್ಟಿದನೀ ಸುದ್ದಿಯ | ನನುವಿಂ ತಿಳುಹಲ್ಪಿಸಿಯಳಿಗೆ ||

ಹನುಮಂತನು ಬಂದು ಹೇಳಿದ್ದು—

ಕಾನಡಾ—ಆದಿತಾಳ

ಕೇಳು ತಾಯಿಯೆ | ತಾಳು ಹರ್ಷವನು || ಕೋಳುಹೋದನಾ ಕೀಳು ರಾವಣನು || ಪ || ಕ್ಷೇಮದಿಂದಲಿಹ | ಸ್ವಾಮಿ ರಾಮಚಂದ್ರ || ಆ ಮಹಾತ್ಮ

ನಾದ ಸೌಮಿತ್ರಿಯೊಡನೆ || ೧ || ಲಂಕೆಯಿಗಾಗ ಸಮ್ರಾಟೆಯಲ್ಲಿಹುದು | ಶಂಕೆ
ಯನ್ನು ಬಿಡು | ಪಂಕಜಾತನೇತ್ರ || ೨ || ತಡೆಹಿಡಿದನ್ನು | ಪಡೆವೆ ರಾಮ
ನನ್ನು | ಕಡುಡುಡಿಬವನ್ನು ಕಡೆಹಾಯ್ದೆ ನೀನು || ೩ ||

ಅದಕ್ಕೆ ನೀತೆಯ ಉತ್ತರ—

✓ಹೌ || ಶೇಖರಿಸಿದುದು ಕೀರ್ತಿ ರಂಕುಲ-ದಾಕೆವಾಳನೀಗಲೇ | ನಾಕದ
ವರಂ ಪೂಗಳೆ ತತ್ಕುಲ-ಶಾಖೆ ತಣಿತುದು ಬೇಗಲಿ || ಆ ಕೈಪಾಳುವಿನೂ ಪಾಕಾ
ಪ ಮ-ಯೂಬಮಾಲೆಯ ಸಮನೆನೆ | ಲೋಕದೊಳ್ಳಿಸ್ತರವ ರಾಮನ ಬೋಕೆ
ಯಾದುದು ಹನುನುನೆ ||

ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದ್ದು —

✓ಹೌ || ಇದುವೆ ನಿಮ್ಮ ಪತಿಸ್ತತಾ ಸಂ-ಪದದ ಗುಣವೇ ಅಲ್ಲವೆ! ಉದಧಿ
ತಾ ಕಲ್ಲಿನೊಳು ಸೇತುಸ-ಮುದು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಬುದೇ? || ಬನು ಕುಕ್ಕುಲ
ವೇ ಸಿರಾಟರ-ಕದನದಲಿ ತಾ ಸದೆವುದೇ? | ತ್ರಿದಶವುರವದನನಳಿಪನೆ? ಇದು
ಸಮಸ್ತವು ನಿಮ್ಮದೇ ||

ಹೀಗೆಂದು ಹನುಮಂತನು ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ—

✓ಸಾ || ಹೋಗು ವಿಭೀಷಣ ನೀತೆಯ ತಾರೆನು! ಲಾಗಲಿ ಸ್ನಾನವ ಗೈಸಿ ||
ಬೇಗ ನೀತಿಯನು ಪುಷ್ಪಕಕೇರಿಸಿ | ಸಾಗಿ ಬಂದನಡ್ಡೈಸಿ ||

ಪುಷ್ಪಕಾರೂಢಳಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ನೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಲವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಕಪಿಗಳು ರಾಮನ
ಬಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ—

✓ನೀ || ನೀತೆ ಬರತಿಹಳೆಂಬ ಮಾತ ಕೇಳುತ್ತ ಮನದ-ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾದ
ಸಂತೋಷವೊಂದು | ಕಾತರಿಸುತ್ತಲಿ ನೀತೆ ರಾಮನು ವರೆಯೊಳಗೆ-ರೀತಿಗಿಟ್ಟು ದಲಿ
ನನುತಾಪವೊಂದು || ಭೂತಲದ ಪರಗೃಹದೊಳಿರ್ದ ಸತಿಯನು ಗ್ರಹಿಪು-ದೇತ
ರುತ್ಸವವೆಂಬ ರೋಷವೊಂದು | ಈ ತೆರದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಭಾಪನೆಗಳಿಗೆ ಮನವ-
ನೋರ್ದಿರ್ದ ರಘುಕುಲದ ನಾಥನಂದು || ಮಾತನಾಡದೆ ತಲೆಯ ಬಗ್ಗಿಸಿರಲು |
ನೀತೆಯನು ನೋಳ್ಳ ವಾಸರರ ಸ್ಥಳು! ಪ್ರೀತಿಯಿಂ ನೋಡಲೆಡೆದೊರೆಯದಿ
ರಲು | ಭೀತಿಯಿಂ ಬಂದರೊಡೆಯಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳಲು ||

ಆಗ ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ನೋಟ

ಎಕೆ ತಡೆಯುವಿ ಕಪಿಗಳನು? | ಸಾಕು ನೋಡಬಿಡಿರಾಕೆಯನು || ಪ ||
ಅವರವರಾಚಾರವೆ ಜಗದಿ | ಅವರವರಾವರಣವು ಸಿಜದಿ || ಅವಸಿಯೊಳದನುಳಿದೀ
ತೆರದಿ | ಹವಣಗೆಡವುದಲ್ಲುತ್ಸವದಿ || ೧ || ವಾಸರರೆಮ್ಮ ವರಾಗಿರಲು | ವಾಸರ
ಬಸಕೀ ಸ್ಥಿತಿ ಬರಲು || ಹೀನವಿದಲ್ಲವೆ ಯೋಚಿಸಲು? | ನೀನಿದ ತಪ್ಪಿಪುಮೈ

ಮೊದಲು || ೨ || ಮಕ್ಕಳ ತಾಯನು ನೋಡುವೊಡೆ | ಕಕ್ಕುಲಿತೆಯಿದಿವಳ್ಳುಗು
ವೊಡೆ || ಕರ್ಕರನೀ ನುಡಿ ಕೇಳುವೊಡೆ | ತಕ್ಕುವಾಯವನು ಮಾಡು ನಡೆ || ೩ ||

ಇದನ್ನು ಆಚಾರವಿದ್ವಂಸರು ತಿಳಿಯಬೇಡವೆಂದು ಇನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಕಂ|| ಭರದಿಂ ಸ್ವಯಂಪರದೊಳುಂ | ಪರಿಣಯದೊಳುನುಂತೆ ರಣದೊ
ಳುಂ ಯಜ್ಞದೊಳುಂ || ಉರುಪದಂಗಳೊಳುಂ ಸುಂ | ದುರಯರ್ಕಗಳ್ಳು ಸ್ವ
ರಲ್ಪು ಸಿರುಕಿಸೆ ಪರರಂ ||

—(ರಾ.ಅ.ನಾ)

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ—

ಶ್ಲೋ|| ಪಾದಚಾರೇಣ ಸು ಯಾತು ಜಾನಕೀ ಮಮ ಸನ್ನಿಧಿಮ್ ||

—(ಅ.ರಾ)

೨|| ಆ ನೀತೆಯು ಕಾಲನಡಿಗೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿ.

ಎಂಬ ರಾಮಾಷ್ಟ್ರಿಯಂತೆ ವಿಭೀಷಣನ ಹಿಂದೆ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದ ನೀತೆಯು—

✓ ಸೀ|| ಪತಿಯ ಮುಖವನು ಮತ್ತೆ ನೋಳ್ಳು ಯೋಗದೊಳಗಂ-ದತಿರಯ
ವೆದೆಸಿದಾಶ್ಚರ್ಯವೊಂದು | ಕ್ಷಿತಿಗಳಿಗೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಗಲಿದಾ ತನ್ನ-ಪತಿ
ಯ ಕಂಡುದರಿನಾಸಂದವೊಂದು || ಪತಿಯರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿರಲಂತೆ ತನಗು
ಮಾ-ಪತಿಯ ಗತಿಯೆಂದೆಂಬ ಪ್ರೇಮವೊಂದು | ಮಿತಿವಿಾರುತವು ಮೂರು
ಮಸದೊಳೊಮ್ಮೆಯೆ ತೋರೆ-ಪತಿಪ್ರತಾಮಣಿಯಾದ ನೀತೆಯಂದು || ಅತಿಹಿತ
ದೊಳಾರ್ಥವುತ್ರನೆ ನಾಥ ಎಂದು | ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಲಿ ನಿಂದು | ಅತುಲ
ಮುಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರದಂದು | ಅತಿಲಜ್ಜೆಯಿಂದದರ್ಶನವೆನೊಂದು ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ತಿದ್ದಿದ್ದನ್ನು
ನೋಡಿಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಶಿಕ್ಷಣಮಣಿಗಳು “ಹಿಂದನವರ ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ” ಎಂಬ ನುಡಿ
ಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು.

ಆಗ ರಾಮನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೇಳು
ತ್ತಾನೆ—

ಷ|| ಸ್ತ್ರೀಯೆ ಲೋಕದೊಳಿವಳು? ಲೋಕದ | ಮಾಯಕಾತಿಯರಿವಳ
ಶಿಷ್ಯರು; | ನೋಯನುಡದಡವಿಯಲಿ ನೂಕಿದಳಿವಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ; || ಮಾಯ
ದೇವಳೆಯ ನೆವದಲಸುರರ | ರಾಯನಲಿ ಸಂಕೇತ ನಡೆದುದು; | ದಾಯ ತಪ್ಪಿತು
ಕಡೆಯಲಿದ ನೀವರಿಯಿರೈ ಎಂದು ||

—(ತೂ.ರಾ)

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ—

✓ ದಿಂ|| ಎಂದ ಮಾತಂ ಕೇಳುತ್ತ ನೀತೆಯಾಗ | ನೊಂದು ಕರ್ಣಗಳು
ಮುಚ್ಚಿ ಮರುಗೆ ಬೇಗ || ಸಂದು ವಾನರರುಂ ಬಿಚ್ಚಿದುದ್ದು ನೋಡೆ | ಅಂದು
ಲಂಕೇಶಂ ಬಿದರ್ಶನಾಗ ನಾಡೆ ||

ಆಗ ರಾಮನು ನೀತೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಸುರುಟ—ಎಕತಾಳ

ಹೋಗು ಹೋಗು ನೀತಿ | ಬಿಟ್ಟಿ ನಾನೀಗ ಜನಕಜಾತಿ || ಪ || ನೀಗ
ಲೆಂದು ಬಂದವಮಾನವ ನಾ|ಹೀಗೆ ಜಯಿಸಿದೆನು ಕೇಳವನೀತಿ || ಅ.ಪ || ಪರ
ಗೃಹದೊಳಗಿದ್ದ | ನಿಸ್ಸನು | ಪರಿಪರಿಶಂಕಿತನು || ತಿರುಗಿ ನಿಸ್ಸನು ಸೇರಿಸಲಾ
ರನು | ಭರದಿ ಸೇರು ನೀ ಮನಬಂದೆಡೆಯನು || ೧ || ದುರುಳನನ್ನು ನೀನು |
ಮುಟ್ಟಿಹೆ | ಮರೆಯ ಮಾಡದೇನು? || ದುರುಳದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೂಷಿತಳಾಗಿಹೆ |
ತರಣಿವಂಶದವರೊಳಗಿರೆ ಸದರವೆ? || ೨ ||

ಅದಕ್ಕೆ ನೀತಿಯು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ—

✓ನೀ|| ನೀರ ಹಸುಮಂತ್ರನಿಂದ ತಿಳಿಸಿದೊಡತಾಗ ಕೈ-ಪಾರಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೆ
ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ | ಈ ರೀತಿಯಹ ಘೋರಯುದ್ಧದೊಳು ನಾಥನಿಗೆ -ಭೂರಿಕಷ್ಟಗಳ
ತನ್ನಿ ಸುತ್ತಲಿದ್ದೆ | ಆರಾಮದೊಳಗಿನ ವಾಸರಗೀಶ್ರಮೆಯು-ಬಾರದಂದದೊಳು
ನಾ ಗೈಯುತ್ತಿದ್ದೆ | ಕ್ರೂರವಾದೀ ಎರಹಸಂಕಟವನಿಸಿತುದಿನ-ವಿಾರಿ ಭೋಗಿವುದ
ನಾ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ || ಆರಯಲ್ ಪಾಸುರನ ರೀತಿಯಿಂದ | ನಾರೀಸ್ವಭಾವದೊಳು
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ | ಕಾರುಣ್ಯಮೂರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆದು | ಈ ರೀತಿ ಜರಿಯುತ್ತಿಹ
ನನ್ನ ಸಂತು ||

ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಕಾನಡಾ—ರೂಪಕ

ಮನದಿ ತೀದು ನೋಡು ನೀನು | ಇನಿಯ, ಎನ್ನನು || ಪ || ಜನಗಳೊಪ್ಪ
ಬಹುದೆ? ಇದನು ಅನುಜ್ಞೆ ನೀಡುವೆನು || ಅ.ಪ || ದುರುಳ ಮುಟ್ಟಲೆನ್ನ ತಪ್ಪೆ? |
ಕರೆದು ಕೇಳು ದೈವನನ್ನು || ಅರಿಯಲಬಲಿಯಲ್ಲವೆ ನಾ? | ಬರಿದೆ ಭಂಗಿಸಬಹುದೆ
ಎನ್ನ? || ೧ || ಭೂಮಿಯುದರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ | ಕಾಮಿಸುವೆನೆ ಭೂದ್ರೋಹಿಯ? ||
ಪ್ರೇಮದಿರನ ತಿಳಿಸಲಿನ್ನು | ಸ್ವಾಮಿ ನಾನೆನ್ನೇನ ಮಾಡಲಿ? || ೨ || ಇಷ್ಟು
ಕಾಲ ಜೊತೆಯೊಳಿದ್ದು | ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ಕೂಡಿ ಬೆಳೆದು || ಇಷ್ಟು ಸಂತಯವಾಗ
ಬಹುದೇ? | ಕಷ್ಟ ಕಷ್ಟ ಕಷ್ಟ ಹಾ! ಹಾ! || ೩ ||

✓ಕೀ|| ಬರಿಯವವಾದನ ಹೊತ್ತು ಧರಣಿಯೊಳ | ಗಿರಲಾರೆನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಕೇಳು || ಎರಚಿಸ್ತಿಯನು ಹೊಗುವೆನು ಮತ್ತೇ | ನರಿಯಲೇತಕ್ಕಿನ್ನೇ ಬಾಳು ||

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನುಂಗಳಿಸುತ್ತಲಿ ಈ ಅಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ದೇವತ
ಗಳೆಲ್ಲ ನೆರವಿಲು ನೀತ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾಳೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಮನಸಿ ವಚಸಿ ಕಾಯೇ ಜಾಗರೇ ಸ್ವಪ್ನಮಾಗೇ | ಯದಿ
ಮನು ಪತಿಭಾವೋ ರಾಘವಾದನ್ಯವುಂಸಿ || ತದಿಹ ದಹ ಮಮಾಬ್ಧಂ ಪಾಪಕಂ
ಪಾಪಕ ತ್ವಮ್ | ಸುಲಲಿತಫಲಭಾಜಾಂ ತ್ವಂ ಹಿ ಕರ್ಮಕಸಾಕ್ಷೀ || —(ಸು)

ಆ|| ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮಾತಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ಶರೀರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಕನಸಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ನನಗೆ ರಾಘವನ ಹೊರತು ಇತರರಲ್ಲಿ ಪತಿಭಾವನೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಹೌ, ಅಗ್ನಿ, ನನ್ನ ಪಾಪರೂಪವಾದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ನೀನು ಸುಡು.

ಎಂದು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತಲಿ ಆದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಾವಿಕ್ಷ್ಯದರ್ಚಿಷಿ ಪರಂ ನಿಜಶುದ್ಧಿಪ್ರೇತೋ | ದೇವೀ ವಿಶುದ್ಧ ಚರಿತಾ ಜನಕಸ್ಯ ಪುತ್ರೀ || ಅಂಹಶ್ಚಿತ್ತಂ ಹಿ ಯದಸಾವನಸಸ್ತುನಾಶ್ಚಾ ||
ತ್ಯಕ್ತೇ ಸ್ವಯಂ ತದಮುನಾ ದಮುನಾ ಒಭೂವ || —(ರಾ.ಚಂ)

ಆ|| ನಿರ್ಮಲವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯುಳ್ಳ ಆ ಜನಕನ ಮಗಳಾದ ನೀತಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗಿ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ತಾನೇ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಅಪವಿತ್ರವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಂದ ಸಂಸರ್ಗದ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಾದನು.

ಆಗ ಎದ್ದ ಜ್ಞಾತಿಯು—

✓ಕೌ|| ತುಡುಕಿತಂಬರದುರಿಯ ವಿಖಿ; ಹೊಗೆ—ಹೊಡೆದುರಭ್ರಮೆಯಹಕ್ಕಿ; | ಸಿಡಿದು ತಾರೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಿದ್ದವು-ತಡವಿರದೆ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆ; || ಕಿಡಿಗಳೆದ್ದವು ಕೇಸರಿಗಳಿಂ-ಘುಡುಘುಡಿಸುತ್ತ ನಾಕಕ್ಕೆ; | ಮೃಡನ ವಧು ಕಣ್ಮಿಚ್ಚಿ, ಭಾರತಿನಡುಗಿದಳು ವಿಖಿನೆಗಳೆ ||

ಆಗ ಅಗ್ನಿಪುರುಷನು ನೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ—

ಸ|| ಕುಶನ ಕೇಳು ಪತಿಸ್ತತೆಯರಿಗೆ | ನಿಷವಮೃತವಹುದುರಿ ಹಿಮಾನ್ವಿತ | ರಸವಹುದು; ಬಲು ಹಾವು ನೇವಣವಹುದು ಬೆಂಬಡದೆ; || ಎಸಗಿದ ಪವಾದಂಗಳವು ತಾ | ಸನಿಸವಪ್ಪುವು; ಸಿದ್ಧ ಸಾಕುವ | ವಿಶುನಿಸವೊಲಿದ್ದಳು ಎದೇ ಹಜೆ ಕೈಗಳಲಿ ವಿಖಿಯು || —(ತೂ.ರಾ)

ಟಿ|| ನೇವಣ-ಹಗ್ಗ. ಸನಿಸವಪ್ಪುವು-ಕಳೆದುಹೋಗುವವು.

ಹೀಗೆ ನೀತೆಗೆ ಸಕೆ ತಾಕದೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆಂದರೆ—

ಕಂ|| ಪೂಡನಿಯೊಳೆರ್ಪಲ್ಲಮುಮಂ | ಸುಡುವಸದೃಶಮಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳಾಗ್ನಿಯುಮಂ | ಸುಡುವಳ್ಳತಿಪ್ರತಿಯೆನ | ಲ್ನುಡದಗ್ನಿಯ ನೀತೆ ಬಿಟ್ಟುಡತಾ ಶ್ವಯಂ? || —(ರಾ.ನಾ)

ಟಿ|| ಸುಡುವ+ಅಸದೃಶಮಾದ. ಸುಡದೆ+ಅಗ್ನಿಯ.

ಶ್ಲೋ|| ಅಚಿಕ್ಷ್ಣಂ ಶೀಲಗುಪ್ತಾನಾಂ ಚರಿತಂ ಕುಲಯೋಷಿತಾವು ||

—(ಕ.ಸ.ಸಾ)

ಅ|| ಶೀಲದಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವಂಥ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರ ನಡೆನಡೆಯು ಹೀಗೆಂದೂಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಂಥ ಶೀಲವಿರುವದರಿಂದಲೇ —

ಶ್ಲೋ|| ಅಹಲಾ, ದ್ರೌಪದೀ, ಸೀತಾ, ತಾರಾ, ಮಂದೋದರೀ ತಥಾ |
ಪಚ್ಚಾಕಂ ನಾ ಸ್ಮರೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಮಹಾಪಾತಕನಾಶನಮ್ || —(ಸು)

ಅ|| ಅಹಲಾ, ದ್ರೌಪದೀ, ಸೀತಾ, ತಾರಾ, ಮಂದೋದರಿ— ಈ ಐವರನ್ನು ಮನು
ಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮಹಾಪಾತಕಗಳು ನಾಶವಾಗುವವು.

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಂತೆ ಸೀತೆ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಗ್ನಿ ಪುರುಷನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿ—

ಷ|| ಬಳಿಕುಮಾದೇವಿಯರು ಸೀತೆಯ | ಲಲಿತಹಸ್ತಾಂಬುಜವನಾ ರಘು |
ಕುಲಶಿರೋಮಣಿಯು | ಲಲಿತಕರಕಮಲದಲಿ ಸಂಘಟಿಸಿ || ಸಲಿಸಭವಸತಿಪಿತ
ಮುಕ್ತಾಫಲದ ಸೇನೆಯ ತಳೆದರನುರಾ | ವಳಿಯ ಸುದತಿಯರೊಲಿದು ಮೊಂದ
ಳಿಗೆಗಳ ಹಂತಿಯಲಿ || —(ತೂ.ರಾ)

ಆಗ ಬೃಹಾದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾರೆ—

✓ ಚೂ|| ರವಿವಂಶಜನಸಿದ್ಧಿಯೊಳೊಗೆದ ಚಂದ್ರ, ದಶರಥಪ್ರೀತಿಸರಭಿಗೆ
ಸೀನು ಕೇಂದ್ರ, ಮನುಜವರ್ಗದೊಳ್ಳೆಲ್ಲ ಸೀನೆ ಇಂದ್ರ, ದುರುಚನಹೃದಯ
ದೊಳು ಗ್ರೆವೆ ರಂಧ್ರ, ರಾಘವೇಂದ್ರ | ಕೌಸಲ್ಯೆಯು | ದೂರದೊಳು ಬಂದನೆಸಿಪಾತ,
ಮುಸಿಪುಶ್ವಾಮಿತ್ರಯಜ್ಞದೊಳ್ ತಾತ, ತಾಟಕಿಯ ನೋಡುತಲೆ ಮಾಡಿ
ದೆಯೊ ಘಾತ, ಜನನಿಜಯತಾತ, ಅಲಿಪುದು ಸೀನೆಮ್ಮ ಮಾತ, ಜನಕಜಾ
ಮಾತಾ, ವಿಷ್ಣುವಂಶಜಾತ, ಸಕಲಪ್ರದಾತ, ಭವಜಲಧಿಪೋತ, ದುರ್ಜನರಿ
ಗಪ್ಪೆಯೊ ಕಿರಾತ, ಗುಣಗುಣೋಪೇತ, ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ | ಸಿಂಹದಹಳ್ಳಿಯು
ದ್ವಾರ, ನಿನ್ನನುಗುವವು ಬಹುಪ್ರಕಾರ, ಸೀನು ಧರ್ಮಪಂಚರದ ಕೀರ, ರಾಕ್ಷ
ಸರಿಗತಿಕ್ರೂರ, ನಿನ್ನ ವಸೆಯಿಂದಾಯ್ತು ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ, ಸೀನುಟ್ಟಿ ಆಡವಿ
ಯೊಳು ಚೀರ, ಸೀನು ಭಗವಂತನವತಾರ, ಭಾರ್ಗವನ ಗೆಲಿದೆ ಸೀ ತೀರ, ಶಿವ
ಧನುಸ್ಸನು ಮುಂದಿಧಿರ, ಸೀತಾಂಬಕೇಂದುಚಕೋರ, ಸೀ ಕಳೆದೆ ದುರ್ಜ
ನರ ಗರ್ವಭಾರ, ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪಾಲನೆಯ ದೀಕ್ಷೆಯದಪಾರ, ಮಂಜನರಿಗೆ ಕ್ಷೀರ,
ಕುಂಜನರಿಗೆ ಕ್ಷಾರ, ದೀನಮಂದಾರ | ಸಾದುಕೆಯು ಕೊಟ್ಟು ಭರತನ ಸಂತಯಿ
ಸಿದೆ, ಮೋದದಿಂ ಚಿತ್ರಕೂಟದಿ ವಾಸಗೈದೆ, ಗುಹನ ನಿನ್ನ ವಸೆಂದು ಮುದದಿ
ಭಾವಿಸಿದೆ, ಅಹಹಾ! ಜಟಾಯು ಮೃತ್ರಿಯನು ಒಳೆಯಿಸಿದೆ, ಪಂಚಪಟಿ
ಯೊಳು ಪಾಡತಲವ ಸುಳಿಯಿಸಿದೆ | ಶೂರ್ಪನಖಿಗಾಯ್ತು ನಿನ್ನಿಂ ಮಾನಭಂಗ,
ಶಬರಿಗಾಯ್ತು | ರಿಯಲ್ಪಪಾಪಾಂಗ, ಮಾರೀಚಗಾಯ್ತು | ತಕನ ಸಂಗ, ಅರವಿರೈ
ನಿನ್ನಂತರಂಗ, ಅರಿಗೈ ದಕ್ಕುವದು ನಿನ್ನ ರಣರಂಗ, ರೂಪಿನೊಳನಂಗ, ಮುನಿ
ಹೃತ್ಕಮಲಭಂಗ, ರಂಗ | ಶರಣೆಂದ ಕಾಕನನು ಪೊರೆದೆ, ಪೊರೆಯುವದು ನಿನ
ಗೆನಿಸಿ ಪಿರಿದೇ?, ಶರಣಜನಪಾಪಗಳ ಮರೆದೆ, ಎರಗಿದವರೆಡರುಗಳ ಮುಂದೆ,
ಎಣೆಯಿಲ್ಲದವನಾದೆ ಧುರದೆ, ಧರೆಯ ರಕ್ಷಿ ಪುದು ನಿನಗಿರಿದೆ?, ವರವಿಭೀಷಣಗೆ

ನೀ ದೊರೆದೆ, ಮುಷಿಗಳನು ಮೊರೆದೆ ನೀಸರದೆ, ಧರೆಯ ಕಂಟಕರನ್ನು ತರಿದೆ, ಕರುಣದೊಳು ಮುಷಿಗಳನು ಕರೆದೆ. ಪರಮಾರ್ಥತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೊರೆದೆ, ಧುರಕೆ ನಿಂದ ಪರ ನೀಸರದೆ, ದುರಭಿಮಾನಿಗಳ ನೀ ಜರಿದೆ, ನೀನೊಲಿಯದಿರಲಿಲ್ಲ ಬರಿದೇ, ನೀನೆಮ್ಮ ರಕ್ಷೆ ಪುದು ಭರದೆ, ಕೃಪಾಶರಧಿ ||

ಆಗ ವಿಮಾನಾರೂಢನಾಗಿ ಬಂದು ದಶರಥನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಜುಂಜೋಟಿ—ರೂಪಕ

ಪ್ರೀತನಾದೆನು ಸಿನ್ಹ ಹಡೆದು | ಸಾತಿತಯದಲಿ | ರಾಮ || ಪ || ಧಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಪೊಗಳಲೆನ್ನ | ಮಾತ ನಡೆಸಿದೆ ನೀನು || ಅ.ಪ || ಅಡಿದುದನು ನಡೆಸುವ ದಕೆ | ರೂಢಿಯೊಳಯಿ | ರಾಮ || ಅಡಲೇನು ಸ್ವರ್ಗವದಕೆ | ಈಡೆಸಿದು ಕೇಳಿ | ರಾಮ || ೧ || ಕೃಕೆ ನಾಟಿದ ಶೋಕಶಲ್ಯನು | ನೂಕಿರುವೆನು ಸಾ | ರಾಮ || ತಾಕದಂತಪ್ಪದೋಷವು | ಬೋಕೆಯಿಂ ಮೊರೆದೆ | ನೀನು || ೨ || ಇನ್ನು ಹೋಗಯೋಧ್ಯಗನುಜ | ನನ್ನು ಸಂತಯಿಸು | ರಾಮ || ಮಸ್ತಕೆಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ | ವನ್ನು ನೀಪಡೆ | ರಾಮ || ೩ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತಾನು ನೀತೆಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಲೋಕಾಪವಾದದ ಭೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದ ಈ ನಡೆವಳಿಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡೇ ಸಾಧುಗಳು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ಪ್ರೇರಿಸಿಯ ಸರಾಪಿಕೆಯ ಪ | ವಾದಕೆ ತಾ ಹೆದರಬೇಕು” ಎಂದಾರಂಭವಾಗಿರುವ ನುಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಆಮೇಲೆ—

✓ ಸಾ || ಸುರಪತಿ ಸಂತೋಷಾತಿಶಯದಿ ವಾ | ಸರಸನು ಬದುಕಿಸುತ್ತಾಗ || ತರಣಿವಂಶಸಂಭವನನುಮತಿಯಿಂ | ತೆರಳನು ನಾಕಕೆ ಬೇಗ ||

✓ ದಿಂ || ಬಡನೆ ಮಂಗಲಮುಜ್ಜನವ ಗೆಯ್ಯಲೆಂದು | ಬಡದೆ ಲಂಕೇಶಂ ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳಲಂದು || ತಡನ ಮಾಡಲಾಮನೊಪ್ಪದಾಗ | ನುಡಿದನಾಗ್ನಿಷ್ಯಕನ ತರಲು ಬೇಗ ||

ವಿಭೀಷಣನು ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು ತರುತ್ತಲೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ನೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ವಿಮಾನವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವರವರ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಸರ್ವರೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಬೇಗಡೆ—ತ್ರಿವುಡ

ಚಂದವಾಯ್ತಾಗೆಂದ ಮಾತುಗಳು | ನೀನಿಂತು ವೇಗಿದ | ರಿಂದು ಮಾಡುವದೇನು ನಾವುಗಳು? || ಪ || ಸಿಂಧುಶಯನನೆ ಸಕಲಲೋಕವು | ಹೊಂದಿಯದು ಸಿನ್ನುದರದೇಶದಿ || ಇಂದು ವಿನಗುಪಕಾರ ಪರಜನ | ರಿಂದಲಪ್ಪುದನೆಂದ ಕಾಣೆವು || ಅ.ಪ || ಸಿನ್ಹ ನಾಮಸ್ತುರಣೆಗೆಯ್ಯತಲೆ | ಸಂತತವು ರಾಘವ | ನಿನ್ನ ಪದಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡತಲೆ | ಧನ್ಯತೆಯನೆಂದಿರುವ ಭಕ್ತರಿಗಿನ್ನು ಮನೆಮನೆವಾರ್ತೆ ಭಾಗ್ಯಗಿಳಿನ್ನು ತೃಣಕೆ ಸಮಾನವಲ್ಲದೆ | ಅನ್ಯವನು ಬಯಸುವರೆ

ಶರಣರು || ೧ || ಕೂಡಿ ಬರುವೆಯೋಧ್ಯಗೆ ನಾವು | ಪಟ್ಟಾಭೀಕವ | ನೋಡಿ
ಸಂತೋಷವನು ತಾಳುವೆವು || ಕಾಡಿನವರಾವೆಂದು ಸತ್ಯಯ | ಮಾಡಿ ಕೈಬಿಡ
ಬೇಡ ರಾಘವ | ಬೇಡಿಕೊಂಬೆವು ಎಲ್ಲರಿಂದೊಡ | ಗೂಡಿ ತೆರಳುವೊಡೊಲೆದು
ಜಿಸ್ಸೆ || ೨ || ನಿಮ್ಮ ಜನನದರಡಿಗೆ ಪಂದಿಸುತ್ತ | ದುಃಖದಲಿ ಮರುಗುವ |
ನಿಮ್ಮ ಸಹಜಾತರಿಗೆ ಪೊಡಮಾಡುತ್ತ || ಧರ್ಮಸಿಂಹಾಸನದ ಸತಿಸಹ | ತಮ್ಮಿಂದ
ರೊಡಗೂಡಿರುವದನು | ನಮ್ಮ ಕಂಗಳ ತುಂಬ ನೋಡಿಯೆ | ನಿಮ್ಮ ಪದಗಳ
ಸೇವೆಗೆಯ್ಯುವು || ೨ || —(ದಾ)

ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿ —

✓ಕೀ|| ಸೀರಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಂದಿಗೆ ಲಂಕಾ | ಸಾಧನೊಡನೆ ವಾಸರೊಡನೆ ||
ಸೀತಾಪತಿ ಪುಷ್ಪಕದೊಳಯೋಧ್ಯಗೆ | ಕಾತರಿಸುತ್ತ ತೆರಳಿದನೊಡನೆ ||

ಬಂ|| ಬರುತ್ತ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಸಗರವನ್ನು ಕಂಡು | ಅರಿತು ಸೀತಾದೇವಿಯರ
ಮನವ ಕೊಂಡು || ಕರೆದು ತಾರಾದೇವಿಯನು ರುಮೆಯನೆಲ್ಲಾ | ತರುಣಿ
ಯರನೊಯ್ಯಂ ಸಕಲಜಗದ ಸಲ್ಲ ||

ಆಗ ರುಮೆಯು—

ಷ|| ಹಿಂದೆ ಸೀತಾದೇವಿಯರು ಬಿಸು | ಟೆಂಬನಾಭರಣಗಳ ಧರಣೀ | ನಂದ
ನೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯು ಸಿತ್ತಿರಗಿದಳಲಾ! ಬಳಿಕ || ಕಂಡ ಕೇಳ್ಳಿ ಕುತನೆ ಪರಮಾ | ನಂದ
ದಲಿ ರುಮೆ ತಾರೆರರ ಮುದ | ಬಂದ ಮಸ್ತಿ ಸಿ ಸೀತೆ ಸತ್ಕರಿಸಿದಳು ಹರುಷದಲಿ ||

—(ತೊ.ರಾ)

ಹೀಗೆ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಭರದ್ವಾಜರು ಎದುರುಗೊಂಡು—

ಶ್ಲೋ|| ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಪಿ ಜಗನ್ನಾಥ, ಪವತ್ರಂ ಕುರು ಮೇ ಗೃಹಮ್ |
ಸ್ಥಿತ್ವಾಧ್ಯ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಸಬಲಃ ಶ್ಲೋ ಗಮುಷ್ಯಸಿ ಪತ್ತನಮ್ || —(ಅ.ರಾ)

ಅ|| ಹೇ, ದೇವ, ನನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ದಿನ
ವಿದ್ದು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಭೋಜನಮಾಡಿ ನಾಳೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು.

ಎನಲು ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ಮಾತೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಏಲೆ ಮುನೀಶ್ವರ ಭರತನನು ಕಾಂ | ಬಳತೆಯಿಂದಿನ ದಿವಸ ; ಕಾಣ
ದೊ | ಡಕವನಗ್ಗಿರುಲೆರವು ಸಂಘಟಿಸುವದೆ? ಸಮಗಿನಲು || ಕಳುಹು ಸಂಜೀವಿ
ಸಿಯ ಶೃಲವ | ತಳೆದು ತಂದ ಮಹಾತಿಶಯಭುಜ | ಬಲನಸಲ್ಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀವ್ನಿಂದಿ
ರಲು ಬೇಕೆಂದ || —(ತೊ.ರಾ)

ಟಿ|| ಕಾಂಬಳತೆ-ಕಾಣುವದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಕಾಲ ಮುಗಿಯುವ ದಿವಸ.

ಆಗ—

✓ಕೀ|| ರಸಕುಲತಿಲಕನು ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದಲಾ | ಪವನತನಯನಾಗಲೆ ಬಂದು ||
ಜನದಿ ಶೃಂಗಬೇರದಿ ನಂದಿಗಾ | ಮವ ಸೇರುತ ನೋಡಿದನಂದು ||

ಟಿ|| ಶೃಂಗವೀರದಿ-ಶೃಂಗವೀರಪುರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ.

ಆಗಿನ ಭರತನ ಸ್ಥಿತಿ—

✓ ನೀ|| ಸೋರಿಗಿರುವ ದೇಹದಲಿ ಮಲವೆದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿರೆ-ತುರುಗಿರುವ ಬಟಿ ಸಾರನುಡಿಗೆಯಿರಲಾ | ಬರಿಯ ಫಲಮೂಲಂಗಳಿಂದಲೇ ಕ್ಷುದ್ರೋಗ-ದಿರವ ಸರಿತು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಸಡೆಯುತ್ತಿರಲಾ | ಹರಿನಾಮಬಹವನೇ ರಸನೇ ಯಾವಾಗಲೂಂ-ಭರ ದಿಂದಲೆಡೆವೆಡೆ ಸುಡೆಯುತ್ತಿರಲಾ | ಧರೆಯಾಭಿಪತ್ಯವನು ಪಾದುಕೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿ- ಪರಮಮಂತ್ರಿಗಳೂ ತಾವಾ ನಡೆಸುತ್ತಿರಲಾ || ತರಣಿಕೂತಿಲಕ ಬರ್ಪವಧಿಯಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ತಿಯಾಯ್ತೆಂದೂ ಭರತನಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಿರುವನು ಹುತಗೊಳಿಸಿ ಬೇಗ| ನೆರೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗೈಯುತ್ತಿರನಾಗ ||

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಪಿತನುಳಿದ ಶೋಕದಿಂದಾಳಿದನೋ? ಕೈಕೆಗೆ ಕು | ಪಿತನಾಗಿ ಬಾರದಿ ಪರನೋ? ಮುಸಿಗೊಲ್ಲ ಸುಲ | ಪಿತಮಗಪ್ಪವನೆಂದೂ ಮಸ್ತಿ ಸುತ್ತಿರಲಿದರ್ಪ ಮರೆದನೋ? ಸಮ್ಮ ಸಕಟಾ! || ಸತಿಗದೇನೇಡರಾಯ್ತೋ? ಸೋದರಂಗಳಿಗೆ ವ | ಸತಿಯೊಂದೊ ಬೇರಾಯ್ತೋ? ಬರ್ಪುದಂ ಕಾಣೆ; ಸರ | ಸತಿಯರಸನೆನ್ನ ಫಣೆಯೊ ಳ್ಳೆಂದುದೆಂತುಟೋ? ರಾಮಸುಡಯಂ ಕಾಣ್ತೆನೋ? || —(ಶ್ರೀ.ರಾ.ಪ)

ಹೀಗಿದ್ದ ಭರತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಹನುಮಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಮುಖಾರಿ—ಆದಿತಾಳ

ಬಂದಸಿದಕೊ ರಾಮಚಂದ್ರನು | ಈಗ || ಪ || ಸುಂದರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ || ರಿಂ ದೊಡಗೂಡುತ್ತ || ಅ.ಪ || ವಸದಿ ವಿರಾಧನ ಸೀಳುತ | ದೈತ್ಯ | ನನುಜೆಯ ನಾಸಿಕವ ಕೊಯ್ಲುತ | ದುಷ್ಟದನುಬಗರ್ಪವ ಬಲಿಹೊಯ್ಯುತ್ತ | ಮೃಗವನು ತರಲೈದೆ ರಾ | ಪೂನು ಸೀತೆಯನೊಯ್ಯೆ | ವಸಿತೆಯನರಸುತೆ | ನ್ನನು ಕಂಡು ಕಾಯ್ದು ದೇವ || ೧ || ತರದು ವಾಲಿಯನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ | ರವಿಯ | ತರಳನಿ ಗಿತ್ತು ಕವಿಸೇನೆಯ | ನೆಲ್ಲ | ನೆರಹುತನ್ನಿಂದ ಸೀತಾವಾರ್ತೆಯ || ಕೇಳಿ | ಶರಧಿಗೆ ಸೇತುವ | ವಿರಚಿಸುತಮಿತವಾ! ನರರಿಂದ ಕೂಡಿ ದಶ | ಶಿರನ ಕೊಂಡಿಹ ಧೀರ || ೨ || ದುರುಳ ದೈತ್ಯರನೆಲ್ಲ ಛೇದಿಸಿ | ಹೊತ್ತ | ಧರೆಯ ಭಾರವನೆಲ್ಲ ಚಾರಿಸಿ | ಸಾಧು | ಸುರರ ಸಂಕಟವನ್ನೆ ಹಾರಿಸಿ | ತನ್ನ | ಅರಸಿಯನಗ್ನಿ ಮುಖದಿ | ವರಿಸಿ ವಾನರರನ್ನು | ವೆರಸಿ ಲೋಕವನು | ದ್ಧರಿಸಿದ ಮಹಿಮನು || || ೩ || —(ದಾ)

ಆಗ ಭರತನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಅಲಂಕಾರವು ನಡೆಯುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದ್ದಾನೆ—

✓ ರ|| ಏನೆಂಬೆ ಏನೆಂಬೆ | ಏನೆಂಬೆಸವರ ಸಂತಸವ | ಶ್ರೀನಾಥ ಬರುವ ಮೈಥ ವವ || ಪ || ಪುರದೊಳಿರ್ಪ ದೇವಾಲಯಗಳಲಿ | ಪರಮೋತ್ಸವಸೇವೆಗಳಿಗಗುತಲಿ |

ಸುರುಚಿರಗೃಹಗಳ ಶೃಂಗರಿಸುತ್ತಲಿ | ಅರಮನೆಗಳನುಮಲಂಕರಿಸುತ್ತಲಿ | ವರ
ನವರತ್ನದ ಗೋಪುರಗಳಲಿ | ತರುಣಿಯರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಲ್ಲಲ್ಲಿ | ಧರಣಿಯು ಕತ್ತರಿ
ಸಾರಣಿಗಳಲಿ | ಉರುತರಮೌಕ್ತಿಕರಂಗೋಲಿಯಲಿ | ಮಿರುಗುವ ತೋರಣತತಿ
ಯಲ್ಲಲ್ಲಿ | ತರತರ ಚಿತ್ರದ ಮೇಲ್ಕುಟ್ಟಿಸಲಿ | ಮರೆಯುವಿಕ್ಕುರಂಭಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ |
ಪರಿಶೋಭಿಸೆ ಮನೆಮನೆ ಬಾಗಿಲಲಿ | ಪರಿಮಲಗಂಧಸುವಾಸನೆಗಳಲಿ | ಸರಗೊ
ಳಿಸಿದ ಸುಮುಖಾಲಂಗಳಲಿ | ಪುರವದು ರಂಜಿಸೆ ಸೌಭಾಗ್ಯದಲಿ | ಪೊರಟರೆಲ್ಲ
ಗಮನೋತ್ಸಾಹದಲಿ || ೧ || ಕಿರಿರಥತುರಗವು ಕಾಲಾಳುಗಳು | ಮೊರೆವ ವಿವಿಧ
ವಾಡ್ಯದ ರಭಸಗಳು | ತರುಣೀಜನದಾರತಿಸೋಡಲುಗಳು | ಹರುಷದಿ ಪಾಡುನ
ಶೋಭಾನಗಳು | ಸುರಸತಿಯರು ಮಾಡುವ ಗಾನಗಳು | ಸರಪದಿ ಸರ್ತಿಪ
ಗಣಿಕೆಯರುಗಳು | ತರುಣೀಮಣಿಯರ ಸಂದೋಹಗಳು | ಧರಣಿಪಸರಸಿಯ
ರೈತರುತಿರಲು | ಮೊರೆಯುತ್ತಿರುವಂದಣಸಾಲುಗಳು | ಪರಕಂಚುಕಿಯರ ಬಹು
ಗಡಣಗಳು | ಗುರುವಸಿಷ್ಠ ಸತಿಸಹಿತ್ಯೈತರಲು | ಧರಣೀಸುರನಿಟ್ಟೊದ್ರಾಧಿಗಳು |
ಪುರಜನಕಾಣಿಕೆವಿಡಿದೈತರಲು | ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಾಂಬುತ್ತಾಹದೊಳು | ಭರತನು
ಪಾಡುಕೆದಾಳ್ಪು ಶಿರದೊಳು | ಕಿರಿಯನೊಡನೆ ಬಂದನು ಕಾಲ್ನಡೆಯೊಳು || ೨ ||

—(ದಾ)

✓ ಸಾ|| ದೂರದಿಂದ ಪುಷ್ಪಕವಿಳಿಯುತ್ತಿಹ | ದಾರಿಗಂತು ಭರತನು ಬಂದು ||
ಸಾರ ಸಮಿಸಿ ರಾಮಗೆ ಪಾಡುಕೆಗಳ | ನೇರಿಸಿದನು ಪದಗಳಿಗಂದು ||

ಭರತನು ಆಗ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಆಡಿದಂತಯ್ಯನದವಿಗೆ ಪೋದುದರಿಬಲ್ಲ; | ಕಾಡೊಲ್ಲೊಳಲ್ಲದತಿಶಯ
ಮಲ್ಲ; ರಕ್ತಸರ | ಕೂಡೆ ಕೈಗೈದುದಚ್ಚರಿಯಲ್ಲ; | ದೇವರ್ಕಳಂ ಪೊರೆಯೆ ದೊಡ್ಡ
ತಲ್ಲ; || ಖೋಡಿ, ಪಾತಕಿ, ಪಿಶುನಸತಿಕೋಪಿ, ಪಾಪಿ, ಕುಲ | ಗೇಡಿ, ಭ್ರಾತೃ
ದ್ರೋಹಿ ತನ್ನೊಳೊರೆದಂತೆ ಕಾ | ಪಾಪಲಿಂತ್ಯೈತಂದುದುವೆ ಪಿರಿದೆಂದು ಕಾಲ್ಗೆರ
ಗಿದಂ ರಾಘವಂಗೆ ||

—(ಶ್ರೀ.ರಾ.ಪ)

ಆಗ ಮನಿಷ್ಠರು—

ಶ್ಲೋ|| ಇದಮೇವ ಸರೇನ್ಮಾಣಂ ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರಮಸರ್ಗಲಮ್ |
ಯದಾತ್ಮನಃ ಪ್ರತಿಚ್ಛಾ ಚ ಪ್ರಚಾ ಚ ಪರಿಪಾಲ್ಯತೇ || —(ಪ್ರ.ರಾ)

ಅ|| ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವದೇ ರಾಜರಿಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದ
ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು.

ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಹೊಗಳಿದರು. ಆಗ ರಾಮನು ಬಂದು ತಾಯಿಯರಿಗೂ ಗುರು
ಗಳಿಗೂ ತಲೆಬಗ್ಗಿಸಿ ವಂದಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಕಿತ್ತಡಿಯ ಬನ್ನವಂ ಕಾದು, ಪೆಣ್ಣೊಡದಿಯಿ | ನೊತ್ತಿ ಕಲ್ಲಂ, ಹರಸ
ಬಿಲ್ಕುರಿದು, ಭಾರ್ಗವನ | ನೊತ್ತಟ್ಟಿಗುಳಿದಯ್ಯನಾಣಿಯಂ ಬಿಡದದವಿಯಂ

ಸಾಧು, ಕೀರ್ತಕಗಳ||ವೊತ್ತಮಂ ಮೊರೆದು, ಕಡಲಂ ಕಟ್ಟಿ, ದಾನವರ|ನೆತ್ತರಂ
ಚೆಲ್ಲಿ, ತಿರೆವೊರೆಯುಳಿಸಿದ ಬಸಮಂ|ವೊತ್ತ ಭಾರಕೆ ಶಿರಂ ಬಾಗಿತೆನೆ ಮಾತೆಯು
ಡಿಗೇರಗಿದಂ ಶ್ರೀರಾಮನು || —(ಶ್ರೀ.ರಾ.ಪ)

ಟಿ|| ಕಿತ್ತಡಿ-ಮುಷಿ. ಕೀಶರ್-ಕಪಿಗಳು. ತಿರೆವೊರೆಯುಳಿಸಿದ-ಭೂಮಿಯ ಭಾವನನ್ನು
ಇಳಿಸಿದ.

ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಬಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸತ್ಕರಿಸಿದ್ದಾ ಗುತ್ತಲೇ—

ಕೀ|| ತನ್ನ ದೇಶವನು ಸೇರುತೆ ರಾಮನು | ಸಸ್ತುತವಹ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು||
ಇನ್ನು ಕುದೇರನ ಸೇವಿಸೆನುತ್ತಲಿ | ಮುನ್ನಮೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು ತಾನು ||

ಆಗ ಭರತನು ರಾಮನನ್ನು ಪೂರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ—

ತೋಡಿ—ರೂಪಕ

ಪರಿಪಾಲಿಸೆನ್ನ ಕರುಣದಿಂದ|ಶರಣರಕ್ಷಕ || ಹೊರಲಾರೆ ನಾನು ಧರೆಯ
ಭಾರವ | ಕಿರಿಯನ್ನಲ್ಲವೇ? || ಪ || ನೀನಿತ್ತು ರಾಜ್ಯಭಾರವನಿಗೋ | ನಾನು
ಕೊಟ್ಟಿಹೆ || ದೀನಾಳಿಪಾಲ ಸ್ವೀಕರಿಸ್ತೆ | ಮಾಣದೆಲ್ಲವ || ೧ || ಚನರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ
ದಾರಿಯನ್ನೆ|ನೆನೆಯುತಿರುವರು || ಅನಿಮಿತ್ತಬಂಧು, ರಾಜನಾಗಿ | ತಣಿವ
ಗೆಯ್ದುದು || ೨ || ಪಿತನನ್ನು ಪೂರ್ಣಕಾಮನೆನಿಸು | ಕ್ಷಿತಿಯ ವಹಿಸುತ ||
ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಮಾಳ್ವದೆನ್ನ | ಯತಿಜನಸ್ತುತ || ೩ ||

ನಿಜವಾಗಿ ಸಹೋದರಭಾವವು ಹೀಗಿರಬೇಕು—

ಷ|| ಮನೆಗೆಲಸಮಂ ತೊರೆದು, ಕಂಡಕಂಡೆಡೆ ತಿರಿದು, | ದಿನಗಳೆದು
ದುರ್ವ್ಯಸನದಿಂ, ಸಿರಿಯ ಹೂಣೆಯಂ|ನೆನೆದು, ಸರಿಹಸುಗೆಗುರೆ ಪುರುಡಿ, ಬೇಗು
ದಿಗುದವನ ಸಿರಿಗೆ, ಬಲಿಯಿಂದ || ತನತಪ್ಪ ಬಗೆಯೊಳಟ್ಟುಳಿಗೆಯ್ಪು,
ಸಾಧನ್ಯ | ರನೆ ನೆಚ್ಚಿ, ಬರಿದೆ ಪಗೆಗೊಂಡಣ್ಣಂ ನೋಯಿ | ಪನುಜರ್ಗಿ ಗುರು
ದೇವರೊಲೈಯಪ್ಪದೆ? ತಪ್ಪದೆಂದೆಂದಿಗುಂ ನರಕವು || —(ಶ್ರೀ.ರಾ.ಪ)

ಟಿ|| ಹೂಣೆಯ-ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಿಚ್ಚು. ಹಸುಗೆ-ಹಂಚಿಕೆ. ಬೇಗುದಿಗುದಿದು-ಬಹಳ ಸಂಕಟ
ಪಟ್ಟು. ಅಟ್ಟುಳಿಗೆಯ್ಪು-ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ.

ಮುಂದಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ—

✓ ನೀ|| ಭರತ ಮೊದಲಾದವರ ಮಚ್ಚನವು ಮೊದಲಾಗೆ-ನೆರೆ ರಾಮನಿಗೆ
ಬಟಿಯ ತೆಗೆದುಡಾಯ್ತು|ಪರವಸ್ತ್ರಗಂಧಪುಷ್ಪಗಳ ಜೋಡಣೆಯಾಯ್ತು-ಧರಣಿ
ಯಾತ್ರಜಿಗೆ ಶೃಂಗಾರವಾಯ್ತು|ಪರಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂ ಕೌಸಲ್ಯೆ ವಾಸರರ-ತರುಣಿ
ಯರಲಂಕಾರಗೈದುದಾಯ್ತು|ಭರದಿಂ ಸುಮಂತ್ರನುತ್ತಮಕುದುರೆಗಳ ಕಟ್ಟಿ-
ವರರಥನ ತಂದುನಿಲ್ಲಿಸಿದುದಾಯ್ತು||ಪರಿಜನರು ಪುರಜನರು ನೆರೆದುದಾಯ್ತು|
ಇರದೆ ಮಂಗಳವಾದ್ಯ ಮೊರೆದುದಾಯ್ತು | ಧರಣಿಯಮಧರ ವೇದಘೋಷ
ವಾಯ್ತು | ನೆರೆ ರಾಮನಾ ರಥವನೇರ್ದುದಾಯ್ತು ||

ಷ|| ವಿಮಲಮತಿ ಕುಶ, ಕೇಳಿದೈ ಸಂ | ಭ್ರಮಿಸಿದುದು ಮೈಶಾಲಸಿತಸ |
ಪ್ರಮಿಯ ದಿನ ಮೂರ್ಧಾಭೀಷೇಚನರಚನೆ ರಘುಪತಿಗೆ; || ಅನುರತತಿ ನೆರೆ
ದುದು; ಸಸಿಷ್ಠ | ಪ್ರಮುಖರೊಗ್ಗಾಯ್ತಧಿಕಸೀಮಾ | ಪ್ರಮಿತಸಾರ್ಥವನಿಕರ
ಕೂಡಿತು ಪಟ್ಟಕವನಿಸನ ||
—(ತೊ.ರಾ)

✓ ಸೀ|| ಮುನಿಗಳುಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕನ್ಯೆಯರು ಸಾಮಂತ-ಜನಪತಿಯ
ರಭೀಷೇಕಗೈಯಲಾಗ | ಘನಕಿರೀಟನ ತಂದು ಗುರುವಸಿಷ್ಠರು ಮುದಗೊ-ಳಿಸ
ಕುಲೇಂದ್ರನ ತಲೆಯೊಳಿಡಲು ಬೀಗ | ವಿನಯದಿಂ ಶತ್ರುಘ್ನ ಕೊಡೆಯನಿಸಮತ
ವಿಭೀ-ಷಣರು ಚಾಮರಗಳನು ಹಿಡಿಯ ನಾಡೆ | ತನನನನ ಗಂಧರ್ವರೊಲಿದು
ಸಾಡುತಿರೆ ಸುರ-ವಸಂತಿಯರು ಸರ್ತಿಸಿದರೆಲ್ಲ ನೋಡೆ || ಅಸಿತು ಬಗೆಯಹ ದಾನ
ಮಾನವಾಗೆ | ಅನುಜಭರತಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯವಾಗೆ | ಅನಿಬರಿಗುಮೌತನವು
ಪೂರ್ತಿಯಾಗೆ | ಅನುನಾಯ್ತು ಜಗನ್ನೆಲ್ಲ ಸೌಖ್ಯವಾಗೆ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪಟ್ಟಭೀಷೇಕವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ—

ಷ|| ಯವನ ಕುಳ್ಳಿರ್; ಜೈದ್ಯ ಬಂದೆರಗು; ಮುಂತೆ ಸ್ಪೃಂ | ಧನ ನುಗ್ಗ
ದಿರ್; ಪೊರದು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ; ಕಾಣಿಕೆಯ | ಸವನೀಶಗಿಡು ನಿಷಧ; ಹೂಣ
ನಾರ? ಸಾವೀರನೆಲ್ಲಿ? ಕರೆ ಹೈಹಯನನು; | ಸವಣರಿತು ನಡೆ ಲಾಳ; ಕೈ
ಗೊಟ್ಟು ಜೋಳ; ಮಿಂ ತನಸೊಡಪೋಗು ಕರ್ಣಾಟಸೀನೆಂದಲ್ಲಿ | ಸವನಜಂ
ಮುಂತಪ್ಪ ಮುಕುಟಸ್ರಸರರೊಲೈಸುತಿದರ್ಪಭಯೊಳು || —(ಶ್ರೀ.ರಾ.ಪ)

ಆಗ ರಾಮನು ಅಳಿದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ—

ಕೇತಾರಗೌಳ—ಮಿಶ್ರಭಾವು

ಧರಣಿಯನಾಳಿದನು | ದಶರಥನೂನು || ಪ || ಹಿಂದಿನೆಲ್ಲಾ ರಾಜರಂದವ
ಮರೆಯಿಸಿ || ಇಂದಿದೆಮಗೆ ಹೊಸ|ದೆಂದು ತಿಳಿಯುವಂತೆ || ೧ ||

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವನೆಯು ಜನಗಳಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತೆಂಬದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಪುನರ್ಜಾತಾ ಇಮೇ ಲೋಕಾಃ ಪುನರ್ಜಾತಾ ಇಮಾಃ
ಪ್ರಜಾಃ | ಪುನಶ್ಚೇತೇ ತ್ರಯೋ ವೇದಾಃ ಪುನರ್ಯಜ್ಞಾದಿಕಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ ||

—(ಮ.ವಿ.ಚ.)

ಅ|| ಈ ಜಗತ್ತಲ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿದಂತಾದವು; ಈ ಜನಗಳೆಲ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿದಂತಾದರು;
ವೇದಗಳೆಲ ಮತ್ತೆ ಬಂದವುಗಳಾದವು; ಯಜ್ಞಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಚಿಗುರಿದವು.

ಮತ್ತು—

ಕೇತಾರಗೌಳ—ಮಿಶ್ರಭಾವು

ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟವೆಂದೆನಿಸದೆ ಬಹುವಿಧ || ಜನರಂಜನೆಯೊಳು ಸ | ಜ್ಞಾನರು
ಸ್ವೈ ಎನುವಂತೆ || ೨ ||

ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಬಾರದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಷ|| ಒಲಿದು ವನಪಾಲಕನು ತೋಟವ|ಬೆಳೆಸಿ ವನದಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಫಲ
ತತಿಗಳನು ಕೊಯ್ದುಂದದಲಿ ಪುಜೆಗಳ ಸಲಹಿ ತೆರಿಗೆಯನು||ಕೊಳಲು ಬೇಹುದು;
ಕಡಿದು ಬಹುತರು|ಗಳನುರುಹಿ ಕೆಂಡವನು ಕೊಂಡಂ | ತಿಳಿಯ ಜನಗಳ ಬಾಧಿ
ವುದು ತಾನುಚಿತವಲ್ಲೆಂದ || —(ಕ.ಭಾರ)

ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ—

ತ್ರಿ|| ಒಕ್ಕಲನು ಸಲುಗಿಸದೆ, ಲೆಕ್ಕದೊಳು ಸಿಕ್ಕಿಸದೆ,|ಕಕ್ಕುಲಿತೆಯಿಂದ
ನಡೆಸುವಾ ಅರಸನು | ಚಕ್ಕುರಂದವಿರುವ ಸರ್ವಜ್ಞ || —(ಸ.ಪ)
ಮತ್ತು—

ಕೇತಾರಗೌಳ—ಮಿಶ್ರಭಾವು

ರೋಗಾದಿಗಳ ಬಾಧೆ | ತಾಗದೆ ಮಳೆಬೆಳೆ || ಹೋಗದೆಲ್ಲಿಯು ಸುಖ |
ವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ || ೩ ||

ರಾಮರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರೋಗದ ಬಾಧೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರೇ ರವಿವಂಶಭೂಪೇ|ಶಾಸತ್ಯಭೂದ್ಭೂಮಿರನಾ
ಮಯೋಽಯಮ್ || ತಥಾ ಹಿ ಸೋಮಸ್ಯ ವಿಭಾವಸೋತ್ತ |ಸಾಮ್ಯೋ ವ್ಯಥಾ
ಪ್ರಾಣಾಭೃತಃ ಕುತಃ ಸ್ಯಾತ್ || —(ಸು.ಲಾ)

ಅ|| ಸೂರ್ಯವಂಶದ ಅರಸನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ
ರೋಗಾದ್ಯುಪದ್ರವಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. (ಎಕೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ) ಚಂದ್ರನೂ ಅಗ್ನಿಯೂ ಸಾಮ್ಯ
ವನ್ನು ಪಡೆದರೆ—ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬಗಿೊಬ್ಬರು ಸೇರಿದರೆ—ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಥೆ ಹೇಗಾದೀತು? (ಸೂರ್ಯ
ವಂಶವೆಂಬುದು ಉಷ್ಣತೆ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರನೆನ್ನುವದು ಶೀತತೆ. ಇವೆರಡೂ ಕೂಡಿದರೆ ಜನ
ರಿಗೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲವೆನ್ನುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು.)

ಇನ್ನು ದೇಶವು ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದ್ದದ್ದೆಂತೆಂದರೆ—

ಷ|| ಬರಡುಧೇನುಗಳಿಲ್ಲ; ಭಾಮಿನಿ|ಯರಲಿ ಬಂಜೆಗಳಿಲ್ಲ; ಪುತ್ರರ |
ಮರಣಕಂಡವರಿಲ್ಲ; ವಿಧವೆಗಳಿಲ್ಲ; ಬಡತನದಿ || ಮರುಗುತಿಹ ಜನರಿಲ್ಲ; ಬೆಳೆ
ಗೊಡ | ದಿರುವ ಧಾರಿಣಿಯಿಲ್ಲ; ಸುಮಫಲ | ವೆವಸಿರದ ಕುಜವಿಲ್ಲ; ಸಂತತ
ರಾಮರಾಜ್ಯದಲಿ || —(ರಾ.ಕ.ಕು)

ಮತ್ತು—

ಕೇತಾರಗೌಳ—ಮಿಶ್ರಭಾವು

ಪರಿಪೂರ್ಣಸೌಭಾಗ್ಯ | ಎರೆಯುವುದರ ಸಂಗ || ಎರದೆ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವದಿ |
ಮೆರೆಯುವನೆಂಬಂತೆ || ೪ ||

ರಾಜರ ಈ ಅಸಂಗತ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದೆಂತೆಂದರೆ—

ವೃ|| ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯೋಳನೇಕಕಾಮಸಿಯರಂಟಾಲಾಪಸೃತ್ಯಂಗಳುಂ | ಟಾ
ಜಿಹ್ವಾರುಚಿಯುಂಟು; ಕಾಮಸಿದನೆಲ್ಲಾ ವುಂಟು; ವುಂಟಾದೊಡಾ || ರಾಜೀವಂ
ಕೆಸರಳ್ಳಿಯಳ್ಳದವೊಲಿದೂರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟೊಡಾ | ರಾಜಂ ರಾಜನೆ? ತಾನೆ ರಾಜ
ಖುಷಿಯೈ! ರತ್ನಾ ಕರಾಧೀಶ್ವರಾ ||
—(ರ.ಶ)

ಮತ್ತು—

ಕೇತಾರಗಳ—ಮಿಶ್ರಭಾವು

ಇವನಿಂದ್ರನಿವ ಚಂದ್ರ | ಇವನೆ ದೇವೇಂದ್ರನು || ಇವಗೆಣೆಯಿಲ್ಲೆಂದು |
ಬುನೆಯೆ ಹೊಗಳುವಂತೆ || ೫ ||

ರಾಜನ ಈ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಕಾಮಂ ಸೃಪಾಃ ಸಸ್ಮಿ ಸಹಸ್ರಶೋಸ್ಯೇ | ರಾಜಸ್ತುತೀಮಾಂ
ಹುರನೇನ ಭೂಮಿಮ್ | ನಕ್ಷತ್ರತಾರಾಗ್ರಹಸಮ್ಯುಲಾಸಿ | ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕತೀ
ಚಕ್ರಸುಸ್ಮೃತ ರಾತ್ರಿಃ ||
—(ರ.ವಂ)

ಅ|| ಬೇರೆ ಸಾವಿರಾರು ರಾಜರುಗಳಿದ್ದರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇವನಿಂದಲೇ ರಾಜನುಳ್ಳದ್ದೆಂದು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ತಾರೆಗಳೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದ್ದರೂ ರಾತ್ರಿಯು ಚಂದ್ರನಿಂದಲೇ ಬಿಳಿ
ಕುಳ್ಳದ್ದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ರಾಮನಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಣಗಳೇನೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ|| ದ್ವಿಃ ಶರಂ ನಾಭಿಸಸ್ತತ್ರೇ ದ್ವಿಃ ಸ್ಥಾಪಯತಿ ನಾಶ್ರಿತಾನ್ |
ದ್ವಿದ್ವದಾತಿ ನ ಚಾರ್ಥಭೋ ರಾಮೋ ದ್ವಿನಾರ್ಥಭಾಷತೇ || —(ಹ.ನಾ)

ಅ|| ರಾಮನು ಬಾಣವನ್ನು ಎರಡುಸಲ ಹೂಡುವದಿಲ್ಲ; ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಎರಡುಸಲ ನೆಲೆಗೊಳಿ
ಸುವದಿಲ್ಲ. (ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಅವರು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವರೆಂದರ್ಥ); ಯಾಚಕರಿಗೆ
ಎರಡುಸಲ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. (ಒಂದೇ ಸಲ ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂದರ್ಥ); ಎರಡು
ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು 'ರಾಮರಾಜ್ಯ'ವೆಂಬ ಹೆಸರುನಿಲ್ಲವಂತೆ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನುಳಿಸಿದ್ದನ್ನು
ನೋಡಿಯೇ ಸಾಧುಗಳು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಪದೇಶಮಾಡುವಾಗ 'ತನ್ನ ಹೆಸರ
ನುಳಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗಿರುವ ನುಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಅನು
ಕರಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಣ್ಣತುತ್ತಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಜ್ಜನರ ಬಾಯಿಂದ 'ಬಲು
ಕಲಿಸವು ರಾಜಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಉಪದೇಶವು ಹೊರಟಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ
ಇದ್ದಷ್ಟೂ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಮಜ್ಜಲಮ್

ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಶೀರ್ವಾದ

ಶ್ಲೋ|| ಯನ್ಮಜ್ಜಲಂ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷೇ ಸರ್ವದೇವಸಮಸ್ಕೃತೇ | ಪೃತ್ರ-
ನಾಶೇ ಸಮಭವತ್ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಜ್ಜಲಮ್ || ೧ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂಥ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವೃತ್ತಾಸುರ
ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ ಆದ ಮಂಗಳವು ನಿನಗಾಗಲಿ.

ಶ್ಲೋ|| ಯನ್ಮಜ್ಜಲಂ ಸುಪರ್ಣಸ್ಯ ವಿನತಾಃಕಲ್ಪಯತ್ಪುರಾ | ಅಮೃತಂ
ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಸಸ್ಯ ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಜ್ಜಲಮ್ || ೨ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಅಮೃತವನ್ನು ತರುವ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟಿ ಗರುಡನಿಗೆ ವಿನತಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದ
ಮಂಗಳವು ನಿನಗಾಗಲಿ.

ಶ್ಲೋ|| ಅಮೃತೋತ್ಪಾದನೇ ದೈತ್ಯಾಸ್ಥತೋ ವಜ್ರಧರಸ್ಯ ಯತ್ | ಅದಿತಿ-
ಮಜ್ಜಲಂ ಪ್ರಾದಾತ್ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಜ್ಜಲಮ್ || ೩ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಅಮೃತವು ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅದಿತಿಯು
ಕೊಟ್ಟ ಮಂಗಳವು ನಿನಗಾಗಲಿ.

ಶ್ಲೋ|| ತ್ರೀನ್ವಿಕ್ರಮಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮತೋ ನಿಷ್ಕೋರನಿತತೇಜಸಃ | ಯದಾ-
ಸೀನ್ಮಜ್ಜಲಂ ರಾಮು, ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಜ್ಜಲಮ್ || ೪ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಅತ್ಯಂತತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳಿಯುವಾಗ
ಆದ ಮಂಗಳವು ನಿನಗಾಗಲಿ.

ಶ್ಲೋ|| ಋತವಃ ಸಾಗರಾ ದ್ವೀಪಾ ಲೋಕಾ ವೇದಾ ದಿಶಶ್ಚ ತೇ |
ಮಜ್ಜಲಾನಿ ಮಹಾಬಾಹೋ, ದಿಶಸ್ತು ತವ ಸರ್ವದಾ || —(ಶ್ರೀ.ರಾ)

ಅ|| ಹುತುಗಳು, ಸಾಗರಗಳು, ದ್ವೀಪಗಳು, ಲೋಕಗಳು, ವೇದಗಳು, ದಿಕ್ಕುಗಳು—
ಇವು ನಿನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ.

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ರೂಪಕ

ಸಿತ್ಯಾನಂದನ ಪಡೆ ನೀನು ಕಲ್ಯಾಣಿಯೊ | ಇತ್ಯಾನಂದನಿ ಮನವೆ ಪರಮ
ಪುರುಷನ ಪಾಡಿ ಪೊಗಳುತ್ತ || ಸಾಸಿಧಪ ಸಿಧಪಮಗರಿಸಾ, ರಿಗಮ-ಸಿಧಮ
ಧನಿ || ಸರಿಗರಿಸ-ಸಿಸಾರಿಸನಿ-ಧನಿಧಪಮ-ಗಮಪಧನಿ || ಸರಿಸಸಾನಿ-ಧನಿಧ
ಪಾಮ-ಗಧಮಗರಿಸ-ರಿಗಮಪಧನಿ || ೧ ||

ಶಂಕರಾಭರಣ—ರೂಪಕ

ಶಂಕರಾಗತರನ್ನು ಕಾಯ್ದು ದೇವೇಶನು ಲೋಕಕ್ಕೆ | ಚಿರಸೌಖ್ಯವ ಕೊಡಲು
ಹಾಡು ಶಂಕರಾಭರಣದಿಂದ || ಸಾರಿಸಸಿಧನಿಧಾಪಮ-ಧಪಾಧಪಮ-ರಿಗಮ
ಪಧನಿ || ಸಾರಿಸಿಧಾ-ಸಿಪಧಮಾ-ಪಗಮರಿಗಮಪಧನಿ || ಸರಿಸಸಾನಿ-ಧನಿಧ
ಪಾಮ-ಗಧಮಗರಿಸ-ರಿಗಮಪಧನಿ || ೨ ||

ತೋಡಿ—ರೂಪಕ

ಮಳೆಬಿಳಿಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನುಜಗೆ ಸೌಖ್ಯವೀಯೆ | ಬಲಿದು
ತೋಡಿ ರಾಗದಿಂದ ಬಲಬನೇತ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು || ಸಾರಿಸಿಧ-ಸಿಧಮಗರಿಸಾ
-ರಿಗಮಸಿಧಗಮಧನಿ || ಸರಿಸಸಾನಿ-ಧನಿಧಮಗ-ಮಧಮಗರಿಸ-ಸರಿಗಮಧನಿ
-ಸರಿಸಸಾನಿ-ಧನಿಧಪಾಮ-ಗಧಮಗರಿಸ-ರಿಗಮಪಧನಿ || ೩ ||

ಕಾಂಬೋದಿ—ರೂಪಕ

ಬಂಭಾರವಿನುತನ ಚರಣಾಂಬುಜಯುಗಳವ | ಕಾಂಭೋಚಿರಾಗದಿ ಸಂಭ್ರ
ಮಾತಿಶಯದಿ ಹಾಡುತ್ತ || ಸಾ-ಸಿಧಪಧಪಾಮಗಮಪಾ-ಮಗರಿಸರಿಗಮಪಧ |
ಸಾರಿಗಮಗರಿಸಸಿಧಪಧಾರಿಸಧಪಮಗಪಧ | ಸರಿಸಸಾನಿ-ಧನಿಧಪಾಮ-ಗಧ
ಮಗರಿಸ-ರಿಗಮಪಧನಿ || ೪ ||

ನಾಯಕಿ—ರೂಪಕ

ಭೂಮಿಯನಾಳ್ವೀ ರಾಜರ ಕ್ಷೇಮವ ನೋಡೆನುತೀಗ | ಪ್ರೇಮದಿ ನೀ
ಕೇಳ್ವಿ ಶ್ರೀನಾಯಕಿರಾಗದಿ || ಪಧಪಸಾಸ-ಪಧನಿಸಿಧಪ-ಮಧಪಮಗರಿಸರಿ
ಮಪಧ-ಪಪಮರಿಗಗರಿಸ-ರಿಮಪಧ-ನಿನಿಧಪ-ಮಪಧಪ-ಸನಿಸರಿ-ಸರಿಸಸಾನಿ
-ಧನಿಧಪಾಮ-ಗಧಮಗರಿಸ-ರಿಗಮಪಧನಿ || ೫ ||

ಭೈರವಿ—ರೂಪಕ

ಜನರೆಲ್ಲ ಪರಾರ್ಥವನೆ ಬಯಸುವಂತಾಗಲೆಂದು | ಮುನಿವಂದ್ಯನ ಭೈರವಿ
ಯೊಳು ನೆನೆ ಸಂತತ ಹೇ ಮನವೆ || ಸಾ-ರಿಸರಿಸಿಧಪಮಗರಿಸಾ-ರಿಸರಿಸರಿಗಮ

ಪಧನಿ ಸರಿಗರಿಸ-ಸರಿಸೀಧಪ-ಮುಪಮುಗರಿಸ-ರಿಗಮುಪಧನಿ-ಸರಿಸಸಾನಿ-ಧನಿಧ್
ಪಾಪು-ಗಧಮುಗರಿಸ-ರಿಗಮುಪಧನಿ || ೬ ||

ಮೋಹನ—ರೂಪಕ

ಮೋಹವೆಲ್ಲು ಹೋಗುತ್ತ ಸುಖವೇ ಕೋದಮವಾಗಲು | ಶ್ರೀಹರಿ ಚಿದ್ವೈಭ
ವಮನು ಮೋಹನರಾಗಬುದ ಹಾಡು ||

ಮೋಹನ— ಸೂಸಧಪ ಧಪಗರಿಸಧಪಾ ಪಧಸರಿಗರಿಗಪಧ-ಸರಿಧಸಪಧಗ
ಪರಿಗರಿಸ-ಸಧಪಧಪರಿಗಪಧಸಧಪ ||

ಭೈರವಿ— ಮುಪಧನಿ ಸನಿಧಪಮುಗರಿಸ ||

ನಾಯಕಿ—ರಿಗಮುಪಧ ಸನಿಧಪ ಮರಿಗರಿ ||

ಕಾಂಭೋಜಿ—ಸರಿಗಮುಪಧ ರಿಸನಿಪಧಸ ||

ತೋಡಿ— ರಿಗರಿಸರಿ ಸಿಧಮುಗರಿಸ ||

ಶಂಕರಾಭರಣ— ಪಮುಗರಿಸ ಸರಿಗಮರಿಗ ||

ಕಲ್ಯಾಣಿ—ಮುಪಧಪಮುಗ ರಿಗಮುಪಧನಿ ಸರಿಸಸಾನಿ ಧನಿಧಪಾಪು ಗಧಮು
ಗರಿಸ ರಿಗಮುಪಧನಿ ||

ಭಜನಾವಲಿ

೧. ಜಯ ಜಯ ಶ್ರೀರಾಮ, ಜಯ ಜಯ ಶ್ರೀರಾಮ
೨. ಅಖಂಡರಾಮ, ಆನಂದರಾಮ, ಚಿನ್ಮಯರಾಮ, ಚಿದ್ರೂಪರಾಮ
೩. ದಾಶರಥೀ ರಾಮ ಜಯ ಜಯ ದಾಶರಥೀ ರಾಮ
ಪಾವನನಾಮ, ಮೇಘಶ್ಯಾಮ, ಮನ್ಮಥಶತಮಧಾಮ
೪. ಕೌಸಲ್ಯಾತ್ಮಕಸೀತಾರಾಮ, ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಾಸ್ವಯ ಜಯ ಜಯ ರಾಮ
೫. ಶ್ರೀರಾಮ ಜಯ ರಾಮ ಜಯ ಜಯ ರಾಮ

ಜಯ ಜಯ ರಘುವೀರ ಸಮರ್ಥ

